



EXPERIENȚE CARCERALE ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

VI

**Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
și Memoria Exilului Românesc**

La realizarea volumului au mai contribuit: Raluca GROSESCU, Dan DRĂGHIA, Adrian SANDU



Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
și Memoria Exilului Românesc

www.iicmer.ro

www.crimelecomunismului.ro

© 2012 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © James Mills/Dreamstime.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM

lași, B-dul Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

**INSTITUTUL DE INVESTIGARE A CRIMELOR COMUNISMULUI ȘI MEMORIA EXILULUI
ROMÂNESC (București)**

**Experiențe carcerale în România comunistă / Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și
Memoria Exilului Românesc ; vol. coord. de Cosmin Budeancă; pref. de Lucia Hossu Longin. – Iași:
Polirom, 2007-2012**

6 vol.

ISBN 978-973-46-0930-7

Vol. 6 / Andrei Lascu, Alexandru Matei, Alin Mureșan, ... – 2012. – Index. – ISBN 978-973-46-2445-4

- I. Lascu, Andrei
- II. Matei, Alexandru
- III. Mureșan, Alin
- IV. Budeancă, Cosmin (coord.)
- V. Hossu Longin, Lucia (pref.)

343.8(498)"1947/1964"(047.53)

Printed in ROMANIA

**Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
și Memoria Exilului Românesc**

EXPERIENȚE CARCERALE ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

VI

**Andrei Lascu, Alexandru Matei, Alin Mureșan,
Constantin Petre, Constantin Vasilescu**

Volum coordonat de Cosmin Budeancă

Cuprins

<i>Nota editorilor</i>	7
București	11
Dumitru Comșa	13
Gheorghe Cornea	40
Romana Georgescu Bârlad (Simionescu).	91
Vasile Iamandi	131
Christu Lapa	179
Dan Mizrahy	203
Eugen Otparlic	249
Traian Popescu	280
Dan Mugur Rusiecki	319
Gheorghe Stănică	341
Marin Țârdel	360
<i>Fotografii</i>	389
<i>Anexe</i>	391
<i>Prezentarea autorilor</i>	411
<i>Index de persoane</i>	413
<i>Index de locuri</i>	423

Nota editorilor

În martie 2007, în cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România a demarat proiectul „Experiențe carcerale în România comunistă”, care și-a propus: realizarea de interviuri cu foști deținuți politici; publicarea unor volume de mărturie în care să fie prezentate abuzurile, torturile și tratamentele inumane aplicate „dușmanilor politici și de clasă” în perioada 1945-1989; constituirea unei arhive audio-video cu materiale de utilizat în cadrul viitoarelor muzee care vor fi înființate de IICCR; realizarea de studii și articole științifice, precum și de materiale necesare în procesul didactic. La sfârșitul anului 2007 a fost finalizat primul volum din serie, în 2008 a văzut lumina tiparului al doilea volum, în 2009 al treilea volum, în 2010 al patrulea, în 2011 al cincilea, iar prezentul volum completează imaginea sistemului penitenciar comunist românesc, așa cum și-o amintesc cei care l-au cunoscut cel mai bine: foștii deținuți politici.

În cadrul proiectului al cărui rezultat este și volumul de față au fost realizate până în prezent peste 190 de interviuri, în toate județele țării și în București.

Toate interviurile au avut la bază un ghid care a urmărit cele mai importante momente ale detenției și nu numai. Astfel, cei intervievați ne-au descris instaurarea comunismului, motivele și metodele arestării, derularea anchetelor și a procesului, eliberarea și reinsertia socioprofesională. Accentul a fost pus în special pe anii de detenție, rezultând informații interesante despre condițiile de viață din închisoare, alimentație, persecuții, condițiile de muncă, viața religioasă, cotidianul de detenție, descrieri de penitenciare, precum și portrete de gardieni și deținuți.

Deși potrivit temei generale a proiectului ar fi trebuit să ne axăm doar pe viața din detenție, în cele mai multe dintre cazuri relatările celor intervievați vizează și viața de după eliberare, intenția noastră fiind aceea de a arăta și modul în care foștii deținuți au reușit sau nu să se reintegreze din punct de vedere socioprofesional. De altfel, pentru majoritatea celor intervievați, eliberarea din temnițele comuniste a însemnat, în fapt, un „transfer” dintr-o închisoare mai mică într-o închisoare mai mare, reprezentată de România comunistă.

Elementul de noutate pe care îl propune proiectul de față este dat de faptul că marea majoritate a celor intervievați nu și-au mai prezentat niciodată experiențele de detenție (prin memorii, interviuri etc.).

Din punct de vedere tehnic, interviurile au fost realizate pe suport audio și video și se află în Arhiva de Istorie Orală a Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, fiind transcrise.

În ceea ce privește transcrierea interviurilor, trebuie să menționăm că acesta este un proces complex, care implică inevitabil unele schimbări și interpretări, mai ales pentru că scrierea și vorbirea au o serie de trăsături diferite. Astfel, tonalitatea, volumul și ritmul vorbirii au semnificații și conotații ce nu pot fi reproduse grafic decât cu mare dificultate. Deoarece, în forma brută, interviurile prezentau anumite inconveniente din perspectiva lecturării lor, din cauza unor dezacorduri sau exprimări neclare, am operat anumite corecturi la nivelul textelor și le-am editat eliminând în special o parte a întrebărilor și intervențiilor interviuatorilor, în așa fel încât mărturiile să nu sufere modificări de fond, ci doar de formă. În ceea ce privește semnele de punctuație, precum și anumite cuvinte sau propoziții care au fost adăugate sau eliminate, nu s-a folosit sistemul trecerii lor între paranteze drepte decât în cazul completării unor nume proprii pentru a nu crea dificultăți cititorului. Pauzele în vorbire sunt reprezentate de trei puncte (...), iar anumite stări de spirit care se regăsesc pe înregistrări sunt prezentate între paranteze (de exemplu : plânge, râde).

La începutul interviurilor am încercat să sintetizăm o prezentare a martorului, motivul arestării, principalele date referitoare la detenție și locurile în care a executat pedeapsa, folosind termenul „închisoare” inclusiv pentru a desemna lagărele și coloniile de muncă.

Este de remarcant și de explicat faptul că interviurile au dimensiuni diferite, iar relațiile diferă ca profunzime datorită mai multor factori : starea de sănătate a martorilor, cei mai mulți având vârste înaintate, problemele de memorie și, nu în ultimul rând, o formă de autoprotejare, prin refuzul de a rememora anumite momente traumatizante. Pornind de la aceste realități, am încercat să obținem cât mai multe informații, însă fără a pune interviuatul într-o situație neplăcută.

Dacă unii dintre cei intervievați își amintesc cu precizie anumite momente, date, persoane și întâmplări și pot povesti în amănunt despre condițiile de detenție, alții oferă doar informații fragmentare. Din acest motiv am decis să adnotăm interviurile și să oferim informații care să clarifice relațiile celor intervievați. Astfel, în notele de subsol am trecut diverse informații utile, cum ar fi : județele de care aparțin anumite localități (în funcție de situația administrativă actuală) ; date suplimentare despre persoanele menționate în interviuri (cu referiri la data arestării, condamnare, închisorile în care au executat detenția, data eliberării) ; corecții, atunci când unele informații din interviuri nu corespund adevărului istoric ; detalierea unor evenimente sau întâmplări prezentate schematic de martor, dar pe care le-am considerat importante.

Informațiile folosite la adnotările interviurilor provin din câteva lucrări de tip dicționar, dar și din alte lucrări de istorie, însă în cea mai mare parte a lor au fost extrase din fișele matricole penale ale foștilor deținuți politici, aflate în Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor de la Jilava, fișe care pot fi consultate și pe site-ul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (www.crimelecomunismului.ro).

Din păcate, există și persoane menționate în interviuri pentru care nu am găsit informații suplimentare și, de asemenea, am considerat inoportună adnotarea unor nume foarte cunoscute, cu excepția celor aflate în strânsă legătură cu sistemul politic sau cu penitenciarele din perioada discutată.

Volumul de față, al șaselea și ultimul din serie, conține 11 interviuri realizate în București. În alegerea martorilor, am încercat să avem o acoperire cât mai mare, atât din punctul de vedere al etniei, genului, studiilor, cât și al apartenenței politice înainte de arestare. Desigur că în fiecare județ și în București au rămas numeroși foști deținuți

politici care nu au fost intervievați, dar suntem convinși că astfel de demersuri vor avea ecou și alte experiențe carcerale vor ieși la lumină în anii ce vor urma.

În identificarea posibililor martori am beneficiat de sprijin din partea Asociației Foștilor Deținuți Politici din România și a Federației Române a Foștilor Deținuți Politici și Luptători Anticomuniști, cărora le mulțumim și pe această cale.

În egală măsură dorim să mulțumim tuturor celor care au înțeles demersul nostru și au făcut eforturi deosebite pentru a rememora unele momente tragice din trecutul lor. Le suntem recunoscători cu atât mai mult cu cât realizăm dificultățile majore prin care au trecut atunci când și-au amintit traumele îndurate în trecut. Avem însă convingerea că toți au înțeles că au fost parte a unui experiment diabolic și conștiința a fost cea care nu le-a permis să țină ascunse unele amintiri personale care sunt în fapt fărâme de istorie, părți minuscule ale unei istorii naționale abrutizate. În ultimă instanță, este și o datorie morală a celor care au supraviețuit de a povesti ce s-a întâmplat, o datorie față de aceia dintre ei care nu au mai scăpat din iadul închisorilor comuniste sau care nu mai sunt în viață acum.

București

Dumitru Comșa

S-a născut la 7 noiembrie 1921 în Cincu, județul Brașov. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Textile. Profesia : inginer textilist. A fost arestat la 6 iunie 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Aiud, Stoenesti, Strâmba, Salcia, Galați și Jilava. A fost eliberat în 1963. La data interviului locuia în București. Interviu realizat de Constantin Petre și Constantin Vasilescu la 4 iunie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Petre. Editarea – Constantin Vasilescu. Interviuul se află în Arhiva de Istorie Orală a Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (AIO-IICCMER), având cotele 412, 413, 414, 415.

[Constantin Petre]: *Vă rog să ne spuneți câteva cuvinte despre dumneavoastră...*

Domne, părinții mei erau plugari. Nu erau cei mai bogați, da' nici cei mai săraci... din sat. La noi, în Ardeal, nu-i pământ mult, da' pentru cât pământ e acolo aveam oarecum mai mult decât alții. Aveam cu totu' 14 hectare de pământ, din care mai mult de jumătate era fânaș. Noi eram patru frați, dintre care eu eram cel mai mare. Doi dintre noi au făcut școală, iar doi au rămas la plugărie. Dintâi am făcut Școala Normală din Cristuru Secuiesc¹. Am ajuns acolo fiindcă se dădeau burse mai ușor decât la liceele unde era aglomerație mai mare. Și cum părinții mei nu erau așa bogați, ca să ne țină, acolo am reușit să am o bursă și a fost mai ușor pentru ei. După aceea am dat diferența de liceu la Sighișoara și-am făcut Facultatea de Textile.

[Constantin Vasilescu]: *Părinții dumneavoastră aveau o orientare politică anume ?*

Domne, sigur că pe mama n-o interesa deloc politica. Dar nu pot să vă spun exact prin ce împrejurare tata și tatăl lui erau liberali, deși în Ardeal ponderea mai mare era a național-țărăniștilor.

[C.V.]: *Dumneavoastră când ați fost închis prima oară și din ce motive ?*

Aveam 21 de ani atunci, în '42, și am intrat în închisoare pentru că am găzduit pe cineva... În '40 eu eram student în București și întâmplarea a făcut să mă întâlnesc pe stradă cu un băiat, cunoscut de la Făgăraș. Și-l întreb : „Ce-i cu tine, mă ?”. Omul mi-a spus cinstit : „Sunt urmărit și n-am unde să stau”. „Hai la noi, că doar n-o să te las în stradă !”

[C.V.]: *Din ce motive era urmărit ?*

Domne, el era urmărit de Siguranța Statului, pentru că fusese legionar. No, păi asta-i... De altfel fusesem și eu în Frățiile de Cruce. În '37 eram în Mănunchiul de

1. Localitate în județul Harghita.

Prietenii, iar din '38 eram în Frățiile de Cruce. Și în 1940 am depus jurământul de frate de cruce, în același timp cu Ion Gavrilă².

[C.V.]: *Mănunchiul de Prietenii reprezenta o fază premergătoare Frăției de Cruce...*

Da, după aceea intrai în Frățiile de Cruce, iar în momentul în care terminai liceul, absolveai și Frățiile. La lovitură de stat de la Brașov, de la 3-6 septembrie, când l-o dat jos pe Carol, eu am fost cel mai tânăr dintre cei care o' luat parte, fiindcă eu absolvisem Frățiile de Cruce, iar Frățiile nu au avut voie de la Comandament să ia parte la această acțiune. Și pentru că eu terminasem școala în primăvara lui '40, am avut voie să particip, deși n-aveam încă 19 ani.

[C.P.]: *În ce împrejurare l-ați cunoscut pe Ion Gavrilă ?*

Gavrilă avea un unchi la mine în sat și ne-am cunoscut de când eram foarte mici. El venea din satul Netotu – Gura Văii îi spune acum – la unchiul lui din Cincu. El a mers la liceu la Făgăraș, iar eu am fost la Normală. Ne întâlneam, eram prieteni buni, da' niciunu' nu știam de celălalt din punct de vedere politic... Și când am depus jurământu' de frate de cruce, l-am depus lângă lacu' Sfânta Ana. L-a pregătit Frăția de Cruce de la Gheorghieni și o fost foarte frumos atunci. S-a făcut un adăpost din cetină ca să putem dormi, s-au plantat brazi, s-a închis o curte cu o troiță acolo... Și acolo am mers cel puțin doi din fiecare Frăție de Cruce. Era prigoană atunci și stăteam cât mai ascunși, să nu fim văzuți. Și pe diferite căi am ajuns în locu' cu pricina de la toate liceele din regionala Brașov : Gheorghieni, Odorhei, din secuime, Sighișoara, de pe Târnave, Blaj, Făgăraș... Toate astea gravitau la Regionala Brașov. Ei, noi eram doi și, ajungând ceva mai curând, la un moment dat aud : „Vin făgărășenii !”. Ca făgărășan eram foarte curios să văd și eu cine-i în Frăția de Cruce de la Făgăraș. Când colo, cine scoate capul de sub brazi ? Era Gavrilă ! Zic : „Păi, tu, mă Ioane ? !”. Zice : „Da' tu ? !”. Și atunci am depus jurământu'. El era și cu Comșulea³, săracu', care a fost rănit pe front și o rămas toată viața în scaun cu roțile...

[C.V.]: *Să revenim la episodul arestării din București...*

Da. Atunci eu stăteam într-o cameră cu chirie împreună cu un student la farmacie cu care mă cunoșteam de la Odorhei. Săracu', o murit de cancer în '58. Și întâlnindu-l pe cel de care v-am spus, doar nu era să las în stradă un om pe care îl cunoșteam ! Da' el, ca să nu stea numai la noi, a stat și la Tacu⁴, un alt student la Academia Comercială

2. Ion Gavrilă „Ogoranu” (1923-2006), unul dintre cei mai cunoscuți luptători din rezistența armată anticomunistă. A activat în zona Făgărașului și nu a fost prins de Securitate decât în 1976, fiind eliberat apoi în urma intervențiilor din Occident. După 1990 și-a continuat lupta anticomunistă prin cele șapte volume de mărturie și documente despre rezistența anticomunistă, intitulate *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*.

3. Vichente Comșulea, din Toderița. Împușcat în coloana vertebrală în timpul celui de-al doilea război mondial, și-a petrecut restul vieții imobilizat într-un scaun cu roțile.

4. Probabil Aurel Tacu, născut la 30 aprilie 1923 în Tecuci, Galați. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 12 luni. A executat pedepsele în închisorile Pitești, Târgu Ocna, Bragadiru, Galați și Lugoj. A fost eliberat la 15 iunie 1954. A fost rearestat la 30 martie 1955 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor (în continuare AANP).

pe care eu nu-l cunoașteam, care avea o cameră și era plecat pe front. Și într-o zi Siguranța l-a prins, l-a strâns cu ușa să spună unde a stat și ne-am trezit că ne-a înhățat pe toți ! Iar pe Tacu l-am cunoscut abia la închisoare...

[C.V.]: *Povestești-ne puțin momentul arestării.*

Arestarea a fost ca-n filme. Noi aveam o cameră cu chirie la o doamnă al cărei soț era fugit în Germania. Doamna mi-a oferit o cameră la subsol, în Vatra Luminoasă, iar acolo toate casele sunt la fel: la subsol este spălătoria, cu ciment pe jos și cu gaura de canal în mijloc. Era destul de cald, era acolo un pat și amândoi încăpeam în patu' ăla. Ei, la sfârșitul lui ianuarie sau februarie a venit frigul și n-am mai putut sta acolo, pentru că înghețam. Și colegul de cameră a plecat la neamuri, iar eu am plecat la un coleg, în Ferentari, unde gazda era o săsoaică. Și acum ne întâlnim cu Marius destul de des, aici, la Universitate, pentru că el era la farmacie...

[C.V.]: *Care era numele lui complet ?*

Marius Negulici. Era un fel de nepot al pictorului Negulici⁵. Și într-o zi am văzut că Marius nu mai vine. A doua zi tot așa, nu e ! Și atunci m-am dus la vechea gazdă să întreb. Acolo toate casele erau la fel, aveau un demisol și urcai trei sau patru scări de beton. Și urc io scările ălea foarte vesel... Nu-s cântăreț, da' atunci mi-o venit prin cap un cântec, „Țigan pribeag”... Știi ? Și numai ce văd un pistol exact în frunte, aici ! Am înghețat ! Și deodată aud : „Măinile sus !”. Atunci am știut că e Siguranța și nu mi-a mai fost frică, pentru că știam că nu trage. Și m-au luat și m-au dus la Siguranța Statului...

[C.V.]: *Unde își avea sediul ?*

Siguranța era pe Carol, aicea, de la Partidul Țărănist de acum, undeva mai sus, a doua sau a treia casă. Cred că și acum tot a lor e clădirea aia. M-au dus acolo și m-au băgat într-o celulă, la un loc cu dreptul comun. Era un coridor lung, cu celule pe o singură parte, în capăt cu o celulă și în celălalt capăt cu altă celulă. Sigur că nu ne-au băgat în aceeași celulă. Pe Marius l-au băgat într-o celulă, iar pe Tacu în altă celulă. Da' pe ăsta nici nu-l știam, încât dacă l-aș fi văzut, nu știam că există.

Dar am să vă spun o chestie care interesează. La un moment dat, pe la 11, cel din capătul coridorului începe să urle : „Mi-e foameee ! Mi-e foameee !”. Și întreb pe ăia care erau mai vechi acolo : „Cine dracu' urlă atâta acolo că-i e foame ? !”. „Aaa, păi e Teohari Georgescu⁶, face gălăgie.”

[C.P.]: *Auziserăți de el până atunci ?*

Cum dracu' să nu știu ? ! Nu știam că e așa de mare, da' știam că e comunist. Eram și noi la curent cu viața politică, știam de comuniști, între care și acest Teohari Georgescu, Ana Pauker, Vasile Luca... În '40, când s-o cedat Ardealul, în Brașov erau

5. Ion Negulici (1812-1851), pictor, participant la Revoluția de la 1848 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Negulici, accesat la 19 ianuarie 2011.

6. Teohari Georgescu (1908-1976), comunist din ilegalitate, membru al Comitetului Central și al secretariatului PCR. Una din figurile centrale care au impus comunismul în România primilor ani de după război, a fost ministru de Interne între 1945 și 1952, când a fost înlăturat de la putere de Gheorghiu-Dej. A fost arestat și anchetat timp de trei ani, dar eliberat în 1965 și reabilitat în 1968. CPADCR, *Raport final...*, pp. 793-794.

muncitori mulți, printre care erau și ceva comuniști, puțini ca număr, dar atunci au fost foarte activi. În zilele alea erau pe stradă, prin toate piețele, suiți pe mese... Profitau de faptu' că oamenii erau foarte nemulțumiți de cedarea Ardealului și spuneau: „Să vie rușii să ne scape de nemți!”. Asta era propaganda comunistă, așa că eram cât de cât la curent.

[C.V.]: *Cine v-a spus că era vorba despre Teohari Georgescu?*

Mi-au spus colegii de celulă care știau tot, dreptul comun, domne. Lui Teohari Georgescu i-aduceau mâncare specială, de la restaurant, iar noi mâncam niște lătură, nu știu de unde o aduceau. Mâncarea noastră era la fel cu cea a dreptului comun, o împărțeau într-o marmidă (sic!).

[C.V.]: *Ați fost anchetat la Siguranță?*

Da. Acolo am fost anchetat, da' ce fel de anchetă? „Mă, l-ai găzduit?” „L-am găzduit.” Prinde orbu', scoate-i ochii! Ne-a luat interogatoriul sau cum vrei să-i spui și după aceea ne-am trezit că ne mută la Malmaison⁷. Acolo ne-am întâlnit toți patru și abia atunci l-am cunoscut pe Tacu. Ne-au dus acolo ca să formeze lotul, pentru că o organizație în doi era prea mică. De fapt asta o fost norocu' nostru, că lângă noi au mai băgat un muncitor. Săracu', era un băiat înalt care spunea că în '40, fiind mai voinic, i-o' pus un steag în mână și asta o fost singura lui legătură cu Mișcarea Legionară! Noi, ceilalți trei, am fost legionari, asta e adevărul, da' el, săracu'?! Apoi am scăpat...

[C.V.]: *V-au intentat un proces?*

Da, s-au făcut actele pentru proces, însă atunci, înainte de a ajunge în instanță, era judecătorul de instrucție, adică cel care te trimetea în instanță. Și el putea să te trimită în judecată sau să te achite. Or, judecătorul de instrucție era militarizat, pentru că eram în timp de război. Și asta era un avocat concentrat, cu gradul de căpitan. Și omul și-a dat seama că ce dracu' lot e asta de patru oameni, dintre care numai doi se cunosc?! Și pe chestia asta noi am scăpat. Domne, eu n-am făcut parte din nimic subversiv.

[C.P.]: *Judecătorul știa că sunteți „frate de cruce”?*

Noi am negat, fiindcă, vorba aia, doar nu era să le spun lor! Ei voiau să scoată acest lot de patru ca fiind legionar, și-n cazul ăsta îți dădeau condamnare. Antonescu dădea atunci condamnări de 15 ani, cea mai mică. Cei mai mulți erau elevi și studenți, iar Antonescu o dat în '44 un decret de eliberare, mai ales pentru elevii care or fost arestați din Frățiile de Cruce. Cine a apucat să se elibereze până în 23 august a fost bun eliberat; cine n-a apucat să se elibereze ne-am întâlnit și-n '64! Uite, Mazăre⁸ o fost din '42 până-n '64. Și pe mulți alții i-o rearestat după evenimentele din Ungaria fără niciun motiv, doar ca să-și continue pedeapsa de 20 de ani. Pe consăteanul meu, Nelu

7. Situată pe Calea Plevnei, în București, între 1940 și 1948 Malmaison a funcționat ca închisoare militară. Odată cu instaurarea Republicii Populare Române, spațiul a fost folosit ca centru de anchetă și depozit al Securității. Andrei Muraru (coord.), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*, Polirom, Iași, 2008, pp. 177-179.

8. Nicolae Mazăre, născut la 27 octombrie 1922 în Ploiești, Prahova. A fost arestat la 1 august 1941 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Valea Nistrului, Jilava, Aiud, Ploiești, Galați și Periprava. A fost eliberat în mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Munteanu, care fusese condamnat 20 de ani, l-o' luat de acasă să-și facă restul. Și nu numai pe el... De exemplu, la noi în celulă a intrat plângând unu' cam de vârsta mea, flămând... Și l-am întrebat: „Ce-i, măi, de ce Dumnezeu plângi așa?”. „Păi, domne, n-am făcut nimic de-atunci și, uite, am fost condamnat atunci 20 de ani și acum trebuie să-i fac în continuare!” Aproape că nu l-am crezut, ca la Aiud să mă întâlnesc cu el când ne-au dat voie tuturor să ieșim în curte.

[C.V.]: *După ce-ați ieșit de la Malmaison ce-ați făcut?*

Deci eu am fost arestat pe la sfârșitul lui ianuarie, iar la sfârșitul lui mai, chiar în ajun de examene, m-au eliberat. După ce-am ieșit, mi-am văzut de examene și am activat în continuare până la terminarea facultății, în '46.

[C.V.]: *Care era atmosfera în oraș în momentul sosirii trupelor rusești, vă mai amintiți?*

Domne, deja începeau să scoată capul lichelele și hoții. Până atunci statul reușise să controleze situația, mai ales în timpul războiului și în timpul lui Antonescu. Mă rog, ăștia întotdeauna ș-or făcut meseria într-o măsură mai mică sau mai mare, dar acum au început să scoată capu' și să-nceapă să pregătească venirea lui Groza⁹. Natural că până atunci noi, studenții, am făcut tot ce se putea face pentru reușita țărăniștilor la alegerile din '46. Și în cea mai mare măsură rezultatul alegerilor din '46 în orașele mari s-a datorat studenților și în special Mișcării Legionare. Adică ei erau mai puțini, erau mai slab organizați, iar noi am fost bine organizați.

[C.V.]: *În campania electorală din 1946 ați făcut propagandă activă pentru țărăniști?*

Păi, da' normal, că doar nu era să facem pentru noi, care eram proscrisi! Dar noi eram în primul rând români, iar pe noi ne interesa neamul ăsta, nu partidul. Făceam parte din Mișcarea Legionară, dar asta implica în primul rând Dumnezeu și Țara și apoi individul, care era cel din urmă. Dar odată cu ajungerea lu' Groza la putere, tot ceea ce a fost valabil până atunci din punct de vedere moral, material, ori din ce punct de vedere vreți, a fost dat la fund, iar la suprafață a ieșit drojdia! În sate văcarul o ajuns primar, în orașe, iarăși, la fel... Păi, să vă spun... Cât am fost studenți, noi trebuia să facem practică în fabricile de textile. Eu am fost angajat muncitor, adică făceam practică, să pot să trăiesc. Și odată cu schimbarea asta, și în fabrici o ajuns ăia care tot timpu' n-o' făcut nimic, chiulangiii.

[C.V.]: *Vă mai amintiți ce fel de oameni erau primii simpatizanți ai Partidului Comunist la dumneavoastră în localitate?*

Șeful satului era un țigan, Calai. Așa îi ziceau în sat, că nici nu știu cum dracu' l-o fi chemat. Era un țigan d-ăsta, de șatră, și era un cosaș foarte bun. Lucrând cu ziua pe la diferiți oameni, el o fost cel care mi-a pus coasa în mână și m-a învățat să cosesc, iar acum era mare... Mi-aduc aminte de faptul că nu mai mergea țiganul pe jos, Doamne

9. Petru Groza (1884-1958), avocat, om politic. Președinte fondator al Frontului Plugarilor (1933-1953), prim-ministru în mai multe guverne comuniste (6 martie 1945 – 2 iunie 1952), președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române (2 iunie 1952 – 7 ianuarie 1958). Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (în continuare CPADCR), *Raport final*, Humanitas, București, 2007, pp. 794-795.

fereste, ci numai călare pe armăsaru' de montă ! În Ardeal fiecare comună primea de la herghelia armăsari de montă, iar asta era un lipițan alb, frumos și numai pe ăla mergea, al dracu' țigan ! No, și comanda !

În satu' meu sașii intraseră într-o zodie foarte proastă. Dacă nu aveai casă, Calai îți dădea ; dacă îți trebuia o păreche de cai, ți-o dădea – să ducea la sas, lua și ți-o dădea ție. El era totul acolo, iar mie nu mi-o convenit chestia asta. Și într-o zi eram acasă și aud că bate cineva în poartă. La noi, în Ardeal, is porțile ălea închise, cu boltă deasupra, de nu vezi nimic în curte. Știi ? Ei, întâmplător eu eram în curte atunci, lucram la războaie. Și deschid poarta aia mare și pe cine văd ? Calai călare pe calu' alb ! Și zice către tata, care era pe la sură, pe acolo : „Măi, Comșe !”. Țiganu' cu ton... Știi ? Dar atuncea nu i-o mers, că nu știu unde voia să ne trimită cu caru', fiindcă ne declarase chiaburi, și pe noi, și pe mai mulți oameni din sat, și venea cu toate corvezile. Și atuncea, cu o zi înainte, fusesem până la Voila și cărasem în locul tatei niște materiale de la armată, că în Cincu o fost întotdeauna tabără militară. Acum trebuia să fie duse la Voila, și venea să-l trimită iarăși pe tata. Atunci m-am strecurat pe lângă calu' lui și am închis poarta. Mama avea în curte prăjina cu care ținea rufele mai sus, și eu am pus mâna pe ea : „Dă-te jos, cioară !”. „Păi, domnișoru' Mitică...” „Dă-te jos, că te îngrop aici, fir-ai al dracului să fii, țigane, da' până când ? !” Da' după ce-o plecat, a strigat din stradă : „Las' că-ți arăt io ție, Siberia te mănâncă !”. Prostu' n-avea deal, că așa se zice-n Ardeal... Știi ? El era Dumnezeu și Sfântu Pătru și așa se credea !

[C.V.] : *Dar știa de Siberia ? !*

Da' cum de nu ? !

[C.P.] : *Care era proporția dintre sași și români în localitatea dumneavoastră ?*

Jumătate din locuitorii satului erau sași și erau bine organizați. Să știți că în mare măsură situația mai bună a țăranilor din Ardeal se datora legăturilor pe care sașii le aveau cu Apusul. Până la război nu cred că apărea ceva în domeniul agricol, în Germania, în Italia, în Benelux sau undeva, de care cel mult într-o lună sașii din Cinc[u] să nu știe exact atât cât știau și cei din Germania ! Închipuți-vă cât erau de bine organizați, încât trimiteau o carte poștală pentru un utilaj agricol. Atunci toate erau legate enorm de utilajele agricole. Îți trebuia ceva, te duceai acolo și-i spuneai : „Domnu' Andrei, vreau utilajul din Germania”. „S-a făcut !” În două săptămâni îl aveai.

[C.P.] : *Au fost recrutați comuniști și dintre ei ?*

Și la sași, ca și la noi, s-a petrecut cam aceeași poveste. Când a început să pătrundă hitlerismul în țară, s-au împărțit în două mari tabere. Unii, în special cei mai tineri, au trecut de partea lui Hitler, ceilalți au rămas în vechea lor tradiție. Cearta a fost destul de mare, încât luau limbile de la clopote să nu poată suna, își murdăreau casele unul altuia... Hitleriștii, cei care au făcut gălăgie mai mare atunci, erau mari ștabi în momentul când i-o' dus în Rusia. Unii o' trecut de partea rușilor, rușii i-o' recrutat ca brigadieri și ei i-o' persecutat pe alții... Așa că în toate popoarele există și lichele.

[C.P.] : *După 1946 dumneavoastră ați mai avut activitate politică ?*

Păi terminând facultatea în '46, în '47 eu m-am căsătorit. Or, mie nu-mi plăcea să fiu sluga cuiva, și atunci mi-am făcut două războaie manuale și țeseam diferite stoffe din lână pe care le vindeam cum puteam. Și această operație am făcut-o acasă la noi, la Cincu. Și în Cinc[u] aveam legătură cu ceilalți prieteni, da' nu mai făceam parte din

organizație. Însă trecutu' nu s-o uitat, că într-o zi, în '48, inginerul agronom, care se cunoștea cu primaru' și cu cei din consiliu, a venit și mi-a spus : „Întinde-o, că la noapte vin să te ia ! ”. Și unde să plec ? Am plecat în București, că acolo te pierzi cel mai bine...

[C.P.]: *Din ce motiv voiau să vă ridice ?*

Pentru că am fost legionar. Știa toată lumea asta, mă cunoșteau toți și nici nu m-am ferit. Eh, și am ajuns în București în mai '48, că atunci o' ridicat ei pe toată lumea. Aici țineam legătura cu nevastă-mea printr-o colegă de an. Și la un moment dat m-am întâlnit cu ea la gară și mi-a spus că a venit același inginer și i-a spus : „Doamnă, să pleci, că vor să te aresteze până vine Mitică înapoi ! ”. Și nevastă-mea o venit... Închipuiți-vă că eram fără niciun ban. Norocu' a fost că atunci n-am murit de foame, pentru că-n iarnă, la Făgăraș, io împușcasem clandestin un mistreț, că erau destui. Și l-am fript și l-am băgat în untură și vreo două luni tot numai câte un pic din carnea aia cu untură mâncam și cu câțiva cartofi. Locuiam într-o cămăruță, la subsol...

[C.V.]: *Cât ați stat în aceste condiții ?*

Domne, totul depinde și de noroc în viață... În timpul ăsta, în '48, comuniștii au naționalizat tot și au înființat centralele industriale. Or, aici aveau nevoie de oameni. Și s-o făcut Ministerul Industriei, unde era industria ușoară și industria grea. La industria ușoară intrau și fabricile de textile, iar absolvenți ai Facultății de Textile erau foarte puțini, fiindcă abia noi am fost a doua serie de absolvenți. Și m-am dus cu nevastă-mea să ne angajăm. Am depus cerere ca oricare altu' și am fost chemați la un director din minister care, printre altele, m-a întrebat : „La rebeliune ai luat parte ? ”. Eu când am auzit... ce să-i răspund ? ! Și zic : „Eram tânăr, am cărat pietre cu poala...”. Adică sub forma asta am răspuns io, că de ce mă întreabă o chestie de-asta pe mine ? De fapt, eu la rebeliune fusesem la Făgăraș, nu fusesem în București.

Și m-au angajat în Centrală pentru început. Soția s-a angajat la Centrala bumbacului, iar eu la Centrala inului, că n-aveam voie să lucrăm soț și soție în același loc. Și la un moment dat s-a anunțat că vor să facă câteva întreprinderi de prelucrare a inului și a cânepei în țară. Și la noi, la in, s-a anunțat că vor să facă niște topitorii. Și au întrebat cine vrea să meargă, iar eu m-am oferit. Și am plecat în provincie, la Dumbrăveni, unde am fost numit inginer la unitatea asta care urma să se facă, iar pe nevastă-mea au angajat-o planificator. Acolo-n gară m-așteptau directorul și contabilul șef, doi evrei. Ți-nchipui, când i-am văzut am zis : „Na, ai nimerit-o ! ”. Directorul, Leovy, era băiat de crășmar și avea o educație destul de bună, crescând cu copiii de români. Dar el făcuse parte din Ajutorul Roșu și datorită acestui fapt devenise ilegalist, că fusese închis în lagăr, în Transnistria. Ei, cu acest om am lucrat până la arestare și după ce m-am întors din arestare, cât timp am mai stat în Dumbrăveni. Ne-am înțeles foarte bine. Eu i-am spus de la început, să n-avem vorbe : „Io am fost legionar. Dacă vrei să lucrezi cu mine, bine, dacă nu vrei, iarăși bine... Dacă ne înțelegem, lucrăm”. Ne-am înțeles bine.

Deși el era director, unele angajări le făceam eu. În Dumbrăveni erau foarte mulți cu domiciliu obligatoriu, iar eu am angajat ca funcționari la topitorie toți proscrisii din Dumbrăveni. Și el mă întreba : „Mă, Mitică, e bun ? ”. „E bun.” „Ăsta-l angajăm.” Și îl chemau la partid, că oficial el făcea angajările, iar el le zicea : „Da' oameni de calitate asta n-am de unde să iau ! ”. Și în momentul când m-o' arestat, el m-o apărât, c-o' vrut s-o dea afară și pe nevastă-mea. Or, eu aveam trei copii, dintre care cel mai mic avea doar un an...

[C.P.]: *Până să fiți arestat ați mai avut contacte cu Ion Gavrilă ?*

Vă spun acum... În '52 ne-am dus acasă, la părinți, ca să-și vadă nepotu'. Și acasă, la un moment dat, mi s-a părut că latră câinele la șură. Când m-am dus acolo, cine era ? Gavrilă ! Sigur că ne-am bucurat amândoi. Era în zonă și o aflat că eu am venit în sat și o venit să ne vedem. N-am intrat în curte, am rămas în șură, fiindcă el fusese odată la noi, iar mama, sâraca, știind că e urmărit, când l-o văzut, s-o speriat așa de rău, încât Gavrilă o zis : „Eu am plecat, că mi-a fost frică să nu facă lelea Fimea infarct”. Și nu mă mir, pentru că mama îl mai întâlnise de două ori și pe Golea¹⁰, o dată în '45, când o venit să mă ia pe mine să mergem în Fetea, iar a doua oară după ce Golea a venit din Germania și o trecut pe la mine. Și era destul de speriată când l-a mai văzut și pe Gavrilă, și de-asta n-am ieșit din șură. Și am stat de vorbă, mi-a spus de băieții care erau cu el și apoi ne-am despărțit...

[C.P.]: *V-a lăsat sentimentul că e hăituit ?*

Ah, bine, el mereu o avut contacte cu frate-meu¹¹ și cu unchiu-meu¹², care erau în zonă. Io n-am avut cu ce să-l ajut, doar cu niște bani. Și cum plecasem la Cincu cu căruța, cu copilul, n-am avut o sumă prea mare. Și poate ăsta o fost norocu'... Și a trecut timpul... Până la urmă am aflat că el lăsase pentru mine la frate-meu un așa-zis testament. Adică din când în când ei scriau despre viața lor și lăseau câte o scrisoare, ca în caz că mor, să se știe ce s-a mai petrecut. În testamentul ăsta, pe care l-am citit, erau două lucruri pe care le-am reținut. Primul era că el spunea că de multe ori lupta pentru existență e mai grea decât cea pentru rezistență. Adică n-aveau ce mânca, n-aveau ce îmbrăca... De multe ori o trebuit să-și lase cojoacele și au rămas iarna fără cojoace... Știți ? Iar al doilea lucru pe care-l spun și care cred că a avut o mare influență la arestarea mea a fost acela că Gavrilă l-a avut în cătarea puștii pe Crăciun¹³, dar n-a tras. Eh, când

10. Ioan Golea (1922-1953). A fost arestat în 1945 de Siguranța din Mediaș, dar a reușit să evadeze în timpul transportului. A fost rearestat la Sibiu în 1948 și a reușit din nou să evadeze. Împreună cu fratele său Traian și cumnatul Boris Bucșan, a fugit prin Iugoslavia în zona americană a Germaniei. A fost contactat de serviciile de informații ale SUA și împreună cu alți 13 luptători a fost parașutat în România în 1953. A reușit să restabilească contactele cu Grupul „Fetea” și cu alte grupuri de rezistență. La mai puțin de două luni de la parașutare, grupurile contactate au fost arestate. Toți cei 14 au fost judecați, condamnați la moarte și executați la Jilava la 31 octombrie 1953 ; <http://www.clipa.com/pagpolitica848.htm>, accesat la 20 august 2008.

11. Constantin Comșa, născut la 6 august 1927 în Cincu, Brașov. A fost arestat la 15 noiembrie 1950 și condamnat. A executat pedeapsa în penitenciarul din Făgăraș. Nu deținem informații despre durata pedepsei și data eliberării. A fost rearestat la 4 iunie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Codlea și Gherla. A fost eliberat la 10 mai 1963. I. Ciupea, V. Țărău, F. Olteanu, A. Dobeș, R. Fürtös, C. Budeancă, *Făgăraș – închisoarea polițiștilor*, II, Mega, Cluj-Napoca, 2007, p. 172.

12. Nicolae Comșa, născut la 26 mai 1903 în Cincu, Brașov. A fost arestat la 4 iunie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Codlea și Aiud. A fost eliberat la 16 aprilie 1964 (I. Ciupea *et al.*, *op. cit.*, II, p. 172).

13. Gheorghe Crăciun, născut la 24 iulie 1913 în Mintiu Gherlii, Cluj. Cazangiu. După instaurarea comunismului a ajuns chestor de poliție la Polițiile Sibiu, Cluj și Constanța (1945-1947). A fost inspector în cadrul Inspectoratului Regional de Siguranță Sibiu (1947 – august 1948). La

i-o făcut percheziția lu' frate-meu, el n-o știut cum să-l ascundă mai bine și l-a băgat la grajd, la grindă, sus. Ei bine, al dracului, un șoarec n-a avut altundeva de căutat decât acolo, și-o ros din el. Mai târziu, când mi l-o' arătat la Securitate, era ros de șoarece în diferite locuri...

În fine, după aceea am aflat din ziar de arestarea băieților și apoi de împușcarea lor, însă de Gavrilă nu se știa nimic. Ei aveau datele de când i-o' împușcat pe ăia. Știau și de mine, știau și de frate-meu, și de unchi-meu, fiecare avea dosaru' întocmit. Să nu cumva să credeți că băieții au fost vinovați c-au spus. Numai cine n-o trecut prin asta poate să acuze...

[C.P.]: *Domnule Comșa, vă rog să ne descrieți circumstanțele în care ați fost arestat !*

Domne, în '58 primesc un telefon să vin până la primărie, în Dumbrăveni. Topitoria era în afara orașului, lângă gară, și până la primărie mergeai pe un teren viran, că era distanță. Era vară, era cald și aveam pe mine o cămașă murdară, fiindcă se arseese un motor. Și zic către nevastă-mea : „Nu-mi mai da altă cămașă, că n-am timp, m-o chemat ăsta la Primărie...”. Și-am luat o haină pe mine. Vă spun asta pentru că mai târziu mi-a prins bine. Și mergând pe locul viran, văd că dinspre primărie vine o mașină, și când ajunge în dreptul meu întoarce. Din ea sar doi gealați, mă umflă în mașină și drumu' ! Și mașina nu oprește la primărie, merge direct la Sighișoara, unde era raionul.

[C.V.]: *În tot acest timp v-au spus ceva ?*

Până la Sighișoara absolut nimic, da' n-am întrebat nici eu prea mult, că știam cine sunt ei... Da' nu știam de ce m-o arestat și mă frământam, fiindcă n-aveau niciun motiv ! Mie nici prin cap nu mi-o trecut că e vorba de cei din Făgăraș. Dar poate vă surprinde, dar să știți că, pe de altă parte, am simțit și-o ușurare... Închipuiți-vă că din 1942 până atunci, pe unde mă duceam azeam că ăla o căzut, ăla o căzut... Și la un moment dat mă întrebam : „Doamne, oare cu ce am păcăuit ?”. Poate n-o să credeți chestia asta, da-mi puneam problema : „Măi, cu ce-ai greșit de ești încă liber când toți în jurul tău mor ?”. Bine, eram năcăjit că m-o arestat, dar undeva, în străfundul sufletului...

În fine, de la Sighișoara s-o urcat în mașină altă echipă. Și lângă mine era unu' care o vrut să facă pe deșteptu' : „Aaa, tu ești ăla cu testamentele, mă ?”. Când o zis asta, am fost lămurit ! Exact în aceeași zi i-au arestat pe unchiu-meu, pe frate-meu și pe toți

înființarea Securității a fost avansat la gradul de locotenent-colonel și numit șef al Direcției Regionale de Securitate Sibiu (1948-1951), unde s-a remarcat prin anihilarea mai multor grupuri de partizani. Între 1951 și 1952 a fost șeful Direcției Regionale de Securitate Craiova, fiind mutat apoi la Direcția Lagăre și Colonii de Muncă, cu sarcini administrative la Canal. Șef al Grupului operativ din Munții Făgăraș (1954) și locțiitor șef al Direcției Regionale Brașov, a fost promovat șef al Direcției Regionale MAI Brașov (1956-1958), cu gradul de colonel, pentru capturarea membrilor grupului „Ion Gavrilă”. Între noiembrie 1958 și decembrie 1964 a fost responsabil de „reeducare” în calitatea de comandant al penitenciarului Aiud. A lucrat la Direcția a III-a Informații interne din 1964 până în 1967, când a fost îndepărtat din sistem. Andrei Muraru, „Profilul reeducatorului. Biografia lui Gheorghe Crăciun”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, Polirom, Iași, 2008, pp. 109-117 ; Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbes, *Dicționarul ofițerilor și angajaților civili ai Direcției Generale a Penitenciarelor. Aparatul central (1948-1989)*, I, Polirom, Iași, 2009, pp. 171-177.

ceilalți, tot lotu' nostru de vreo 20 și ceva de inși. Ne-au săltat în aceeași zi, ca să nu putem lua contact. Dintre toți numai eu eram în afara Țării Făgărașului. I-au strâns și pe cei care sub îndrumarea lui Gavrilă au colaborat cu Securitatea, printreăștia aflându-se și frații Grecu¹⁴.

Ei, și ăsta de lângă mine avea un dosar pe genunchi și mă lua în bășcălie: „Eh, mă inginerule, credeai că ne-ai înșelat? Te-ai întâlnit cu Gavrilă?”. Ce era să zic? N-avea niciun rost. „Da...”. „Aaa, păi, tu crezi că noi nu știm cine ești, mă? Ia uită-te aici!” Și când deschide dosarul îmi văd fișa din '42, cu poza și cu numărul-n piept! „Eh, pășărică, tu ești!” Norocul meu a fost că nu m-a pus să spun dacă am fost sau n-am fost legionar, că altfel poate mă bătea. Ce dracu' era să mai zic, când avea fișa aia? ! Și zic: „Da' ați văzut că mi-au dat drumu'...”. „Eee, ăia ți-o' dat drumu', da' noi nu mai suntem așa proști ca ei!” Poate n-o să credeți, dar datorită acestui fapt am fost anchetat patru zile, dar n-am primit o palmă. Și m-au dus la Securitatea din Brașov, unde era șef Crăciun.

[C.V.]: *Cum decurgeau anchetele la Brașov?*

Domne, eu l-am întrebat pe frate-meu și acolo nici el n-o mâncat bătaie, fiindcă o fost chestiunea lămurită și nu aveau ce să afle mai mult. Pe mine nu m-o' bătut din alt motiv. Testamentul ăla era la frate-meu, da' era pentru mine. Știi? Iar ei, știindu-mă prieten cu Gavrilă, doreau să trec de partea lor. Patru zile Crăciun, Iacob¹⁵ și alții mai tineri o' fost pe capul meu, ca să trec de partea lor. Crăciun era șefu', iar Iacob era adjunctul lui. M-am întâlnit și la Aiud cu ei, pentru că exact în momentu' când pe mine m-o' mutat de la Codlea la Aiud i-o mutat și pe ei ca directori de închisoare acolo. Așa că la Aiud deja eram cunoștințe vechi...

Da' vă spun, am plâns... Eram într-o așa stare de nervi, încât câteodată izbucneam în plâns, nu mă puteam stăpâni. E foarte greu să ți se spună-n față: „Faci asta, îți vezi copiii, nu faci, nu-i mai vezi!”. Am ajuns la un moment dat, în discuțiile astea, să le spun: „Domnule, îmbrăcați-mă ca pe dumneavoastră, ca să știe lumea cu cine are de-a face și atunci trec de partea dumneavoastră!”. Și până n-am scris că nu-mi voi trăda prietenii nici dacă sunt criminali, nu mi-au făcut fișa. Că ei așa ziceau, că-s criminali... Dar unu' mai tânăr a venit și mi-a spus în anchetă: „Mă, tu ieși 10 ani, frate-tău și unchiu-tău muncă silnică pe viață! Și toți ceilalți!”. Și-ntr-adevăr, trebuie să vă spun de ce-am luat eu „numai” 10 ani! Mi-au zis în anchetă: „Tu i-ai dat o țigare lu' Gavrilă!”. Domne, care fumător știe cui i-a dat o țigare? ! E imposibil... Or, eu eram un fumător înrăit. Câte țigări am dat sau am primit, numai Dumnezeu din cer poate să

14. Nicolae Grecu, născut la 4 februarie 1917 în Șoars, Brașov. A fost arestat la 30 iulie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Codlea și Aiud. A fost eliberat la 18 aprilie 1964. Ioan Grecu, născut la 7 ianuarie 1920 în Șoars, Brașov. A fost arestat la 15 mai 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Codlea și Aiud. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

15. Dezideriu Iacob, colonel de Securitate. În 1949 era referent (ofițer politic) în penitenciarul Gherla, în perioada „reeducării”. De asemenea, a fost ofițer politic în penitenciarul Aiud între anii 1960 și 1964. Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, Humanitas, București, 2001, p. 140; Alin Mureșan, *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Polirom, Iași, 2010, p. 261.

le știe în atâția ani cât am fumat... Dar mi-am adus aminte că în șură nu puteam să-i dau țigare, pentru că acolo nu-mi aprind țigarea. Din instinct țăranii nu se duc cu țigarea spre șură, Doamne ferește! Și-n al doilea rând m-am gândit că Gavrilă nu fumează! Și ei stăruiau să spun că i-am dat o țigare: „Domne, nu i-am dat!”. „Juri că nu i-ai dat?” Nici nu puteam să jur, că nici asta n-o poți face... Întâi am scris: „Înclin să cred că nu i-am dat”. Și după aia îmi zice: „Da’ hotărăște-te!”. „Nu i-am dat, domne!” Acest lucru a făcut ca io să nu port lanțuri, pentru că frate-meu și toți ceilalți condamnați la muncă silnică pe viață, care s-o transformat în 25 de ani, or fost băgați la favorizare. Eu am fost singurul din lot pe care nu l-au putut băga la favorizare și atunci mi-au dat maximum posibil la omisiune de denunț, 10 ani. Dacă „îi dădeam țigare”, mă băga’ la favorizare!

[C.V.]: *Cât a durat ancheta?*

Domne, după patru zile ancheta mea s-o terminat. Dar cele patru zile au fost de iad! N-am mâncat o palmă, da’ ți-nchipui 20 de inși, că nici nu mai știu câți s-o’ schimbat, care vin pe capu’ tău! Doi vin și te întreabă de Gavrilă sau altceva, iar altu’ vine și zice: „Ei, ce-ți fac copiii? Da’ cum o fost la vânătoare? Când erai student cum o fost?”. Chestiuni d-astea, încât la un moment dat îți pocnește capul de nervi...

[C.P.]: *V-au lăsat să dormiți în perioada anchetei?*

Păi, aproape deloc. Seara te trimiteau jos, iar după aia: „Ia vino sus!”. Abia a treia noapte m-o’ lăsat de-am dormit. Probabil că atunci erau deja hotărâți ce să facă cu mine...

[C.V.]: *În ce condiții ați fost ținut la Securitatea din Brașov?*

Ca în orice Securitate... Erau paturi metalice, cu saltea, pernă și-o pătură. Nu mai erau priciurile de lemn de pe vremuri.

[C.P.]: *Cum l-ați descrie, în câteva cuvinte, pe Gheorghe Crăciun?*

Domne, un om așa pervers rar întâlnești! Deși era un om cu pregătire slabă, nu era prost. Trecea de la o stare la alta așa cum îi convenea lui; în secunda asta era miel și-n secunda următoare era tigr. Și el o mai avut și avantajul că în tinerețe o cunoscut ceva din Mișcarea Legionară¹⁶.

[C.P.]: *Inspira teamă?*

Nu știu cum să spun... Șarpele nu inspiră teamă, da’ trebuia să fii totdeauna în gardă, că nu știai ce urmărește. Mă rog, câteodată era așa de blând... O să vă dau un exemplu. Odată, după ce am venit înapoi din Baltă, de la stuf, printr-o întâmplare eu ajunseseam la bucătărie, la Aiud. Acolo făceam mâncare pentru 3.700 de oameni, iar când intra el trebuia să dau raportul. Și zic: „Raportează Comșa”. Crăciun era și cu Ivan¹⁷, cu

16. Conform fostului deținut politic Demostene Andronescu, în perioada în care Crăciun a fost elev al Școlii de ucenici din cadrul Atelierelor CFR din Cluj, „a luat parte la acțiunile antirevizioniste care au avut loc în perioada respectivă la Cluj, apropiindu-se, cu această ocazie, de formațiunile naționaliste din orașul de pe malurile Someșului, îndeosebi de membrii organizațiilor de tineret legionare”. Cu toate acestea, nu există nicio dovadă care să ateste o eventuală afiliere a lui Gheorghe Crăciun la Mișcarea Legionară. Demostene Andronescu, *Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii și versuri din închisoare*, Christiana, București, 2009, p. 31.

17. Ivan, colonel de securitate, adjunct al lui Gheorghe Crăciun la penitenciarul Aiud începând cu 1957. Doina Jela, *op. cit.*, p. 150.

adjunctu', și ăia de lângă el o' sărit toți la mine : „Ce, bă, ești primar ? !”. Da' el, zâmbind către mine, zice : „Aaa, nu el e primar, primar o fost unchiu-său !”. Într-adevăr, unchiu fusese primar în sat, în perioada legionară...

[C.V.]: *După anchetă spuneai că ai fost judecat. Unde s-a desfășurat procesul ?*

Tribunalul de la Cluj în deplasare la Brașov. Judecarea o fost cu public și o fost și nevastă-mea, că o cheltuit cu un avocat, deși copiii aproape că n-aveau ce mânca... Ea rămăsese cu un singur salariu și cu trei copii. Totuși, avocatul i-o spus : „Doamnă, nu mai cheltuiți, că pedepsele-s date, nu-s date de tribunal”. Și, într-adevăr, exact pedepsele pe care ni le-o spus nouă, alea le-am primit. Aproape fiecare a avut avocat, dar atunci orice avocat spunea numai : „În virtutea legii, cerem indulgență, fiindcă are copii...”. Mă rog, chestii de-astea. Dar niciunul nu îndrăzne să zică „nevinovat”, pentru că nu era altă posibilitate. Dacă ar fi îndrăznit unu' să combată, cum se întâmplă acum, l-ar fi închis imediat ! În fine, după proces ne-o' dus la închisoarea Codlea. Pe noi ne arestaseră primăvara, la sfârșitu' lu' mai sau începutul lu' iunie¹⁸, și am stat la Codlea până iarna.

[C.V.]: *În ce condiții ai stat la Codlea ?*

În condiții de închisoare... Domne, erau camere mai mari și celule, că în închisoare mereu se pritocea... Am stat și la camere cu câte patru paturi și la cameră mare, de 20 de paturi. La Codlea au fost numai cei din zona Făgărașului, că în mare Codlea era închisoare de drept comun, numai o secție era pentru noi. Alimentația de închisoare era proastă, cum va fi tot timpu'. Dimineața îți dădeau cafeaua, un fel de apă neagră care nici nu știu din ce era făcută. Zeamă de varză, ceva cartofi din când în când, ceva arpacaș... La Codlea parc-o fost ceva mai mulți cartofi. Așa că asta o fost și la Codlea, și peste tot. Erau perioade când situația se îmbunătățea puțin, poate ca să nu murim... Domne, în închisoare e o foame aproape psihologică... Până ieși din închisoare, foamea nu te mai părăsește. Sunt perioade când e mai accentuată, cum o fost cu cazul nostru la stuf... O dată numeri boabele de fasole, altă dată se nimerește să fie mai mult de cinci-șase și atunci nu le mai numeri...

[C.P.]: *Cine era comandantul penitenciarului Codlea ?*

Domne, era unu' înalt. Drept să spun nu i-am reținut numele, că nu mă interesa ; știam că-i închisoare de tranzit pentru noi. De exemplu, acolo îl aduseseră odată cu procesul nostru pe nenea Novac¹⁹, care fusese luat tot pentru Gavrilă, dar din primele loturi. Și ăsta avea deja doi ani de închisoare și de la el am aflat multe din ale închisorii. Plus ce mai știam eu din '42. În fine, am stat acolo până iarna, când la toți le-au bătur lanțurile și ne-au dus la gară.

[C.P.]: *Și dumneavoastră v-au pus lanțuri ?*

Nu, pentru că era o lege ca lanțuri să se bată numai celor care au peste 10 ani condamnare. Eu aveam numai 10 ani și, spre norocul meu, n-am mai purtat și lanțuri. Lanțuri

18. A fost arestat la 6 iunie 1958.

19. Probabil Aurel Novac, din Recea, Brașov. A fost arestat în 1957. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar N-O*, Mașina de scris, București, 2005, p. 158.

se purtau la transporturi, da' câteodată te lăsau cu ele și în închisoare. De exemplu, pe frate-meu și pe ăștia i-o' lăsat luni de zile cu ele la picioare în Gherla.

[C.V.]: *Unde v-au dus de la Codlea ?*

La Aiud. În gara Brașov ne-o' despărțit pe cei doi care mergeam la Aiud, eu și unchiu-meu, de cei care mergeau la Gherla, pentru că toți ceilalți nu fuseseră legionari. Pe frate-meu nu-l puteau face legionar, el fiind mai mic ca mine cu șapte ani și doar nu puteai fi legionar la 10 ani ! Dar spre ghinionul lui, pe el l-o' dus la Gherla, iar acolo s-o bătut groaznic ! O nimerit exact în perioada aia, de după revolta frontieriștilor²⁰ și s-o bătut apoi fără rost. Mai ales „viețașii”²¹ au mâncat bătaie de pomană, fiind desconsiderați. Atunci o' murit la Gherla doi inși de la mine din sat, unu' Aroneasa²² și cu ginere-său, pe care nu știu cum îl chema.

Și aici în gara Brașov a fost o chestiune... Unchiu-meu avea niște lanțuri foarte scurte și nu putea trece peste linii, că duba era în gara Brașov, unde era noapte și nu se vedea bine. Eh, atuncea m-o bătut gându' să-i las, pentru că ei erau ocupați cu unchiu-meu care nu putea trece, iar eu am rămas de-o trebuit să mă țin după ei. Și atunci nu mai eram supravegheat, ei erau înaintea mea și, fiind noapte, puteam să plec printre vagoane, da' m-am gândit la copii, că va fi mai rău pentru ei...

[C.P.]: *Cei care vă escortau erau militari ?*

Nu, ăștia erau de la închisoare, de la Codlea.

[C.V.]: *Și în ce condiții v-au transportat ?*

No, duba știți cum e... Atuncea n-o fost chiar așa de rău, că nu erau prea mulți în dubă, adică puteai să stai jos. De exemplu, când am venit din Baltă la Aiud, pe cel care se ducea la WC, în colțul ăla, trebuia să-l ducem peste noi, pe sus, așa de mare era înghesuiala.

[C.P.]: *Care era atmosfera în Aiud în momentul sosirii dumneavoastră ?*

Domne, pe noi ne-o' băgat pe secție, adică-n camere mari. Eram 40-50-70 de persoane în cameră. În general pe secție era cam fiecare cu patul lui, dar dup-aia au fost perioade când erau și doi într-un pat.

[C.P.]: *Deținuții de la Aiud aveau orientări politice diferite sau erau numai legionari ?*

Nu, la Aiud erau numai legionari, pentru că toți ceilalți care n-aveau culoare politică erau duși la Gherla.

20. Este vorba despre răscoala „frontieriștilor” de la Gherla, din iulie 1958, când o serie de deținuți condamnați pentru trecerea frauduloasă a frontierei au pornit o amplă mișcare de protest față de tratamentul la care erau supuși în închisoare. Revolta a fost înăbușită violent, iar regimul din Gherla a fost ulterior înăsprit. Pentru detalii, a se vedea interviul cu Alexandru Maier, sanitar în Gherla în acel timp. Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă*, I, Polirom, Iași, 2007, pp. 193-209.

21. Termen utilizat în spațiul concentraționar pentru a desemna condamnații la închisoare pe viață.

22. Romul Aroneasa, născut la 18 mai 1896 în Retiș, Sibiu. A fost arestat la 1 august 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la temniță grea pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Codlea și Gherla. A decedat la 30 octombrie 1959 în închisoarea Gherla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

[C.V.]: *Ați întâlnit figuri marcante acolo ?*

La un moment dat, pe secție, am stat cu părintele Stăniloae²³, care pe lângă noi era mai în vârstă. Atunci când ne-o' dus în secție era o lume foarte pestriță și erau foarte mulți țărani. Și când s-a aflat cine este s-a creat imediat respect față de părintele Stăniloae. Am discutat cu el lucruri legate de credință, iar ceilalți țărani, aflând că-i preot, manifestau un respect înăscut la români...

[C.P.]: *Părintele a avut de-a face cu Mișcarea Legionară ?*

Domne, trebuie să vă spun ceva... Între cele două războaie, mai ales după '22, era aproape imposibil, dacă erai elev sau student, să nu fi avut tangență, că erai membru al Mișcării Legionare sau erai numai simpatizant. Cei mai mulți erau simpatizanți. Aveam până și unguri simpatizanți în Mișcarea Legionară. De exemplu, dintre profesorii noștri, Hanu²⁴ era legionar. Justin Salanțiu, directorul meu de la Normală, era țărănist, dar când o' venit jandarmii în internat să facă inspecție la dulapuri, căutând material de propagandă legionară, *Cărticica șefului de cuib* era în dulap la un coleg de-al meu. Noi aveam dulapurile sus, la dormitoare, iar Salanțiu când a văzut o mers înainte, că plutonierul îi cerea să deschidă dulapurile celor pe care-i bănuiau ei. Și când o deschis dulapuri, Salanțiu o văzut cartea și-o luat-o și o băgat-o în buzunar, să nu cumva ca elevul respectiv să aibă de suferit. Și asta cu toate că era țărănist. Iar frații Spaniol²⁵,

23. Pr. Dumitru Stăniloae, născut la 16 noiembrie 1903 în Vlădeni, Brașov. Teolog român, profesor universitar, membru de onoare al Academiei Române. A fost arestat la 4 septembrie 1958 și condamnat la 5 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 16 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
24. Gheorghe Hanu. Din orașul Făgăraș. Profesor. Condamnat de autoritățile comuniste și închis în penitenciarul Aiud. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar H, I, J, K, L*, Mașina de scris, București, 2003, p. 23.
25. Aron Spaniolu, născut la 9 aprilie 1912 în Aiud, Alba. A fost arestat la 11 martie 1949 și condamnat la 5 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Valea Neagră – Peninsula, Poarta Albă, Jilava și Baia Sprie. A fost eliberat la 9 martie 1954.
Aurelia Spaniolu, născută la 9 august 1929 în Aiud, Alba. A fost arestată la 1 ianuarie 1951 și condamnată la 1 an și 6 luni de închisoare corecțională. La expirarea pedepsei a fost internată administrativ pentru 24 de luni. A executat pedepsele în închisorile Sibiu, Brașov, Mislea, Pipera și Târgșor. A fost eliberată la 4 iunie 1954. A fost rearestată la 10 septembrie 1959 și condamnată la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 8 august 1962, cu domiciliu obligatoriu în Rubla, Brăila.
Ștefan Spaniolu, născut la 22 martie 1916 în Aiud, Alba. A fost arestat la 1 ianuarie 1951 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Brașov, Poarta Albă, Văcărești, Aiud și Deva. A decedat la 22 aprilie 1952 în închisoarea Aiud.
Vasile Spaniolu, născut la 9 mai 1914 în Aiud, Alba. A fost arestat la 1 ianuarie 1951 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Brașov, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula, Jilava, Aiud și Gherla. A fost eliberat la 17 iulie 1957, cu domiciliu obligatoriu în Zagna, Brăila. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 36 de luni. A executat pedepsele în închisorile Constanța, Culmea și Periprava. A fost eliberat la 6 mai 1964.
Iuliu Spaniolu, născut în 1916, în Aiud, Alba. Trădat, a fost împușcat de Securitate într-un pod din Aiud, în corpul său fiind găsite 30 de gloanțe.
Ovidiu-Liviu Spaniolu. A fost asasinat de Securitate în 1975, la Constanța. Marius Cristea, *Rezistența anticomunistă în zona Aiud. „Grupul Spaniol”*, în AIO – *Anuarul Institutului de*

cu care eram prieten și cu care mai târziu ne-am întâlnit în închisoare, erau rude apropiate cu Salanțiu. Ei au fost luptători în Munții Apuseni. Unul dintre ei era pedagog la școală, la noi. Plus că tot la Normală am avut ca profesor de religie pe părintele Zosim Oancea²⁶, tot legionar și el. Ei, bine, la orele lui Zosim Oancea veneau să asculte și ungurii, dintre care unii erau protestanți, iar alții catolici !

Iar Hanu era profesor la liceul unguresc, fiind comandant legionar. Și o fost urmărit, iar ăștia nu i-o' mai dat catedră la un liceu și o fost un an de zile profesor de română la Liceul Unitarian, la Cristur, care era un liceu unguresc confesional. Toată lumea știa că Hanu era legionar, încât directorul nostru, când era furios pe noi, zicea : „Măi, oameni de nimic și porci de câini, cu Hanu al vostru ! ”. Da' era foarte bun prieten cu Hanu, fuseseră colegi de liceu și de facultate. Pe profesorul Hanu l-am mai întâlnit apoi în Aiud, după ce-am venit înapoi din Baltă. M-au adus înapoi din Baltă și când ne-o' scos pe toți la lucru, l-o scos și pe el. Ultima dată când l-am întâlnit a fost atunci când l-am serbat la Mediaș, la 100 de ani...

Domne, lumea de atunci, atmosfera de atunci poate fi comparată cu cea de azi, în ce sens ? Așa cum tinerii de azi aproape că n-au altceva în cap decât bani, atunci curentul era diametral opus : banii nu contau, conta demnitatea ! În perioada de după primul război mondial se reușise să se imprime tineretului în primul rând credința accentuată în Dumnezeu și ajutorul aproapelui. Iar pentru noi, legionarii, astea erau sfinte !

[C.V.] : *Prima oară cât ați stat în Aiud ?*

Prima dată am stat doar în regim de detenție, până în toamna lui '59.

[C.V.] : *Cine era comandantul penitenciarului în perioada respectivă ?*

Era Crăciun, da' la diferență de câteva zile înainte o fost Koller²⁷...

[C.P.] : *Și cum era regimul comparativ cu alte locuri de detenție ?*

Domne, față de cum o fost la Gherla, la Aiud o fost mai bine. Foamea era aceeași, da' nu s-o bătut, cel puțin nu pe noi, ăștia care am intrat atunci. Se pedepsea cu carceră.

[C.P.] : *Dumneavoastră ați fost la carceră ?*

Nu, pentru că am stat puțin în Aiud, iar toamna am fost dus de căpăstru, fiindcă acolo nu mai erau ochelarii negri de la Securitate. Când te mutau, îți puneau zeghea în cap și călcai ca un cal orb. Știi ? Țsta era sistemul în toate închisorile...

Istorie Orală, III, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, pp. 193-209 ; fișele matricole penale din AANP.

26. Pr. Zosim Oancea, născut la 21 iulie 1911 în Alma, Sibiu. A fost arestat la 7 iulie 1948 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu și Aiud. A fost eliberat la 12 iulie 1957 cu domiciliu obligatoriu la Bumbăcari, Brăila. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 12 septembrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

27. Iosif Ștefan Koller, născut la 2 august 1916 în Huedin, Cluj. Tinichigiu, membru PCR din 1944. Fost voluntar în războiul civil din Spania în 1936. A fost subinspector și șef al Serviciului Cadre din DGP (1949-1951), director al Direcției Cadre din Direcția Generală a Penitenciarelor, Coloniilor și Unităților de Muncă (1951-1952) și locțiitor pentru producție al directorului general al Direcției Lagăre și Colonii de Muncă (1952-1953). A fost comandantul penitenciarului Aiud între 1954 și 1958 și al închisorii Văcărești între 1958 și 1967. Mihai Burcea *et al.*, *op. cit.*, pp. 272-274 ; Doina Jela, *op. cit.*, pp. 155-156 ; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 102.

[C.V.]: *După ce criteriu v-au selectat când v-au mutat din Aiud ?*

Ne-au luat nu numai pe cei tineri, dar nimeni nu știa exact pe ce fel de criteriu. Au venit caralii și am auzit vizetele zăngănind : „Tu, tu ! Cum te cheamă ? Ia-ți sarsanaua și ieși !”. Pe moment au venit și ne-au chemat de-acolo și ne-am trezit vreo 300 și ceva de oameni într-o sală mare. Nu știam de ce ne-o dus acolo. S-o citit apelul și la un moment dat aud că se strigă : „Abramovici !”. Am rămas prost : ce dracu' caută aici Abramovici ? ! Nu răspunde nimeni. „Iți Abramovici !” Tot nu răspunde nimeni. „Măi, răspunde !” „Io sunt Iosifescu, nu mai sunt Abramovici !” Era un evreu creștinat și legionar. Săracu', era mai convins ca mine sau ca altul dintre cei din sală. El îl cunoștea pe Căpitan, pentru că fusese și-n tabără la Carmen Sylva. Domne, atunci mi-am dat seama că oamenii care trec de la o credință la alta sunt mult mai convinși. Dup-aia bietu' om o fost cu noi la stuf. Avea numai un plămân, da' a rezistat și la stuf. Acolo s-a întâmplat de-am dormit și cu el în pat...

No, și de la Aiud s-a făcut tabelu'. Și atunci a intrat Crăciun și ce i s-o fi părut lui, că pe doi-trei, deși erau pe lista lor, i-o scos afară. Printre ăștia îl țin minte pe domnul Pastramagiu²⁸, pentru că era un nume care mi-o rămas în minte. Și de acolo ne-o urcat în bou-vagoane și ne-o' dus la Stoenеști, la dig. Acolo ne-aștepta un „hotel” teribil ! Un saivan de oi, în care bălegarul era de-o jumătate de metru ! Ciobanii or tot băgat paie, ca să nu murdărească prea mult lâna, da' n-o' scos bălegarul. Eh, peste bălegaru' ăla trebuia să dormim noi. Am pus pătura pe care mi-o' dat-o și m-am culcat pe ea. Era spre toamnă și noaptea se făcea frig în saivan, așa că a doua zi ne-o' mai dat câte o pătură. În prima zi am făcut curat acolo, da' a doua zi ne-a' scos la lucru. Era foarte greu... Asta era în '59, pe la sfârșitul lui august.

[C.P.]: *Ce lucrați acolo ?*

Acolo trebuia să lucrăm la dig, pentru că se făcea vestitul dig din Balta Brăilei²⁹, cea mai mare prostie pe care puteau s-o facă. Și aveam cu noi oameni din zonă care spuneau : „Domne, să nu se facă chestia asta, că balta asta sărăcește în doi ani. Aici bagă Dunărea apă, îngrășă și doi-trei ani se face porumbu pân' la cer. Când vine Dunărea mare inundă din nou și în anu' ăla nu se face, da' se face în ceilalți ani...”. Și noi făceam diguri de un metru pentru viiturile mici, obișnuite. Și-ntr-adevăr, mai târziu s-o dovedit c-așa o fost, și acum vor să spargă digurile. Mă rog... Lucru' la dig era extraordinar de greu. Printre noi erau băieți d-ăștia mai tineri, foști elevi, care aveau deja 11 ani de celulă, da' erau și unii mai în vârstă. Țin minte că era un inginer, domnu' Avram³⁰... Erau și preoți, mă rog, erau oameni din toate categoriile. Și acolo trebuia să lucrezi din lopată-n lopată, nu știu dacă înțelegeți ce-i asta...

28. Aurel Pastramagiu, născut la 20 iunie 1922 în Galați. A fost arestat la 1 iulie 1949 și condamnat la 12 ani de închisoare corecțională. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 72 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Valea Nistrului, Aiud, Jilava, Constanța, Gherla și Periprava. A fost eliberat la 8 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

29. Conform Decretului nr. 89/17 februarie 1959 de instituire a locurilor de muncă obligatorii, deținuții de la Stoenеști erau folosiți la construirea digurilor de pe Dunăre. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 147.

30. Probabil Alexandru Avram, născut la 17 ianuarie 1909 în Itești, Bacău. A fost arestat la 27 iulie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 24 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

[C.P.]: *Da, în releu...*

Da, releu. Și ăla urla tot timpul la tine. Până acolo și-napoi și astăzi îmi urlă-n cap : „la pe 5 și ține aproape!”. Îl auzai și noaptea în vis, atâta lătrau caralii!

[C.V.]: *Aveați o normă de îndeplinit ?*

Sigur. N-aș putea să vă spun cât era exact, că noi n-am ajuns să o facem, pentru că s-a întâmplat următorul lucru... Pe lângă cei veniți din Aiud, a doua zi a venit un lot mic de la Jilava cu 20-30-40 de inși. Printre ei era doctorul Sari Ahile³¹, fost prizonier în Rusia, la Vorkuta, care și-o continuat pedeapsa în țară. Era unul dintre cei mai buni doctori de lagăr, o scăpat pe mulți de la moarte. Mai erau și doi ofițeri, frații Dembrowschi³², care aveau experiență de lagăr și care, printre altele, or zis : „Mă, da' dacă ne-o' scos la lucru, normal, trebuie să ne dea voie la scrisoare și pachet”. Și dimineața, la raport, am cerut scrisoare și pachet, la care răspunsul a fost : „Ce, mă ? Ce vreți, mă ?”. Așa întrebare, așa răspuns ! Răspunsul nostru a fost : „Huoo!”. Scandal : „Culcat!”. „Culcați-vă voi ! Noi să ne culcăm ? ! Huoo, huoo !” S-au zăpăcit, că erau izolați acolo-n câmpu' ăla. Noi eram atâția, iar ei erau puțini, chit că erau înarmați. Cred că o intrat frica în ei, că au zis : „Înapoi în saivan !”. Ne-au băgat în saivan și nu ne-au mai dus la lucru. S-a făcut dimineață și nici cafeaua n-o venit, da' nici pe noi nu ne-o' scos. Noi n-am știut, da' după aia am aflat că la Stoenesti, nu departe de noi, erau două saivane în care erau cei de la Gherla. Și ca nu cumva să se audă gălăgia noastră și răzmerița să se întindă și la ei, a doua zi, pe la 11 și ceva, ne-au zis : „Luați-vă bagajul și încolonarea !”. Domne, atunci o ținut Dumnezeu cu noi, că s-o nimerit o zi cu soare, deși era spre toamnă. Și ne-am pornit prin Baltă, pe-o cale de câmp, cu cele două pături grele, plus ce-am mai avut noi de acasă. Eu am fost printre cei mai săraci din acest punct de vedere, fiind luat de pe stradă, da' alții, pe care i-o' luat iarna, aveau și cojocel, și lucrurile personale, care te însoțeau în fiecare pușcărie. Și unii dintre ei mai cădeau și trebuia să-i ajutăm. Noi, cei care eram arestați mai de curând, aveam mai multă forță față de cei care aveau zeci de ani de celulă și erau mai slăbiți. Un șir de oameni se târa prin Baltă... Și la un moment dat am văzut în depărtare un alt șir exact ca al nostru, în zeghe, care mergea în sens invers. Mult mai târziu, acum câțiva ani, am aflat de la un coleg care era cu mine la Brașov că el era în șiru' ăla. Pe noi ne-o' dus la Strâmba, iar pe ei, gherliștii, i-o' adus în țarcu' pe care l-am părăsit noi, ca nu cumva să se întindă revolta. ăsta ne-o fost norocu', pentru că la Strâmba nu mai era de lucru la dig, era de lucru la câmp, la culesul porumbului, la sfeclă... Și ne-am întremat oarecum.

[C.V.]: *În ce condiții erăți ținuți la Strâmba ?*

31. Achile Sari, născut la 1 iunie 1919 în Vintileanca, Buzău. Absolvent al Facultății de Medicină (1942), veteran al frontului de Răsărit și decorat cu „Coroana României”, deținut în lagărele de prizonieri de război din Uniunea Sovietică (24 noiembrie 1942 – 9 mai 1948). Reîntors în țară, a lucrat la Chirurgia Urgență București. A fost arestat la 28 februarie 1950 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională pentru colportarea unor manifeste. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula, Capul Midia, Galesu, Constanța și Aiud. A fost eliberat la 26 februarie 1956. A fost rearestat la 5 martie 1959 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 11 aprilie 1964. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 799, vol. 1, ff. 389-392; fișele matricole penale din AANP.

32. Oleg și Igor Dembrowschi.

Eram ținuți în barăci, care erau cu totul altceva decât saivanele. Țsta-i adevăru', pentru noi o fost un noroc. Acolo era un comandant mare, înalt, cu o voce de clapon: „Bine vă purtați, bine mă port, rău vă purtați, rău mă port!”. Când vedeai ditamai namila de om și-l auzai vorbind, rămâneai uimit. Vocea lui era diametral opusă față de statura lui.

Și aici ne-o' împărțit în două brigăzi: una de intelectuali și una de țărani. Fiecare brigadă era împărțită pe grupe și mergeam la lucru cu câte un șef de grupă. Și cum eram flămânzi aproape toți, acolo mâncam porumb crud, pentru că nu tot porumbul era copt. Și acum unu', Roșca³³, care-i în Canada, zice: „Mi-era ciudă pe tine, că tu puteai mânca porumb și eu nu puteam, că m-ardea stomacu'...”. Aveam și vitamine... Era o plantă cunoscută care creștea foarte mult, un fel de arbust sau buruiănă care crește destul de mare, cu multe ramuri și care face boabe ca cele de afine. Acolo i se spune „poama câinelui”. Localnicii ziceau ca dacă mănânci de-aia, înnebunești. Și fiecare dintre noi aveam câte o cracă din aia legată de cingătoare, pentru că făcusem cingători peste zeghe din ce puteam. Și în timp ce lucram mai băgam în gură... Dar în primăvara următoare am aflat că o să ne ducă cu bacu' la stuf.

[C.P.]: *Unde anume v-au dus la stuf?*

Domne, am venit cu bacu' pe Dunăre, da' n-aș putea să spun exact locul unde au pus bacu'... Și cei de la Gherla o' mers cu bacu' la stuf, da' bacu' nostru îl puneau totdeauna separat de al lor, ca să nu ne vedem unii pe alții. Bacu' știți ce e? Doar o coajă de tablă, iar deasupra era spațiu pentru cereale, pentru astea... În burta lui au băgat niște paturi suprapuse de metal și acolo ne-o' băgat pe noi. Când era soare, se încălzea ca dracu', când era frig, mureai!

[C.P.]: *Dar nu aveai nicio sursă de căldură?*

Ce căldură?! În bac n-aveam nicio căldură, că n-aveam cum. Mai apoi am căptușit noi bacu' cu niște stuf. Închipuie-ți cât era de frig, dacă îngheța apa pe lângă bac! Da' eram înghesuiți acolo, iar în partea de jos, care era în apă, nu era chiar așa... Bucătarii aveau foc pentru bucătărie. Bucătarii, doctoru' și cei care erau bolnavi trebuia' să țină copca deschisă. Copca era o gaură în gheața Dunării și când veneai de la stuf te așezai cu fundu' pe gheață, te dezbrăcai și spălai picioarele. În copca aia te spălai pe față și tot de acolo se lua și apa de băut, din Dunăre...

[C.V.]: *Gardienii erau localnici?*

Pe bacuri gardienii erau cam din zonă, lipoveni; oameni simpli de tot, care erau și cu familiile. Când am ajuns acolo strigau copiii lor după noi: „Bandiților, bandiților!”. Dup-aia veneau la gard: „Nene bandit, îmi dai aia?”. Sau: „Îmi faci o jucărie?”. De

33. Victor Roșca, născut la 17 decembrie 1926 în Râușor, Brașov. A fost arestat în 1948 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională, pedeapsă prelungită ulterior cu încă 1 an. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Târgșor, Brașov și Jilava. A fost eliberat în 1951 și până în 1952 a avut domiciliu obligatoriu în satul natal. A fost rearestat la 23 septembrie 1959 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Jilava, Ostrov și Giurgeni. A fost eliberat la 26 ianuarie 1963. Victor Roșca, *Moara lui Kalusek – începutul represiunii comuniste*, Curtea Veche, București, 2007, *passim*; *idem*, *Experimentul Târgșor – începutul represiunii comuniste*, Curtea Veche, București, 2011, *passim*; fișele matricole penale din AANP.

fapt părinții lor ne-au spus : „Mă, așa ne-o' spus nouă, că voi sunteți cei mai răi și voi trebuie să muriți ! ”. Eh, n-am vrut să murim...

[C.P.]: *Din punct de vedere uman, cum erau gardienii lipoveni ?*

Domne, de tot felul, ca peste tot. Unii erau mai cumsecade, alții mai puțin... În general, oameni cu adevărat răi nu erau prea mulți. Săracii, mulți erau proști care credeau ce le spuneau ăștia și se comportau ca atare până te cunoșteau. Dup-aia ne împăcam cu ei, că observau că ne vedem de treabă și n-aveau neplăceri din cauza noastră.

[C.P.]: *Care era procedeul de recoltare a stufului ?*

În primele zile la stuf prima oară ne-o dat tarpanu' ăla, care era singura unealtă pe care ți-o dădeau. Tarpanu' e un fel de coasă scurtă cu mâner mai scurt, da' mai groasă, ca să reziste la stuf. Și p-ăla trebuia să-nveți să-l mânui. Lipovenii umblau cu el și ne-arătau și nouă, da' nu poți să înveți în două zile, deși noi, țărani, mai știam de secere. Și la început trebuia să faci maldării, care erau snopi de stuf de o anumită dimensiune, și după aceea trebuia să-i cari la malul Dunării. Băgai tarpanu' pe după legătura snopului și o treime din snop era undeva deasupra capului, între urechi, iar restu' se târa după tine. Și la malul Dunării îi puneai glugi. De fapt, mă întreb azi și m-am întrebat și atunci, oare ne-au dus la stuf să-l tăiem în folosul țării sau ca să murim cât mai mulți ?

[C.V.]: *Era grea munca asta, la stuf ?*

Domne, munca la stuf era extenuantă din două motive : clima și foamea. La început am tăiat stuf pe malul Dunării. Unde era pământ, era mai mic, dar pe măsură ce înaintai în stuf era terenul tot mai umed. La un moment dat, iarna, tăiai stuf pe gheață. Or, e o chestie... la rădăcina stufului, unde era stuful puternic, cât era gerul afară nu era suficient de înghețat și crăpa gheața și scăpam cu picioru'. Și era așa de frig afară, încât când ridicai piciorul din apă făcea țurture apa aia care se scurgea din opinci.

Echipamentu' pentru stuf se compunea din tarpanu' ăla, din așa-zișii ciulci și din opinci. Ciulcii erau niște ciorapi cică „de impermeabil”, de la armată sau de unde or fi fost... Cândva erau dintr-un fel de pânză cauciucată, dar acum era uzată și era numai de formă ; numai sus mai era un pic, în rest era ciuruită. Da' am avut noroc că ne-o dat niște opinci de cauciuc destul de mari, din anvelope de mașină. Ei, bine, ăștea ne-or salvat picioarele. La început ne incomodau, că erau mari. Nu știam să le legăm și le târam după noi până când unu' dintre țărani ne-o învățat că e mai bine să le legăm, ca să nu le pierdem. Dar mi-o' salvat picioarele când o venit gerul mai tare, c-am băgat în ele floare de stuf. Și chiar dacă-ți intra piciorul în apă și după aceea îngheța, la căldura piciorului floarea aia de stuf ținea de cald. De ce mi-am dat seama de chestia asta ? Pentru că printre noi era cel căruia i-am spus pe vremuri, când m-o angajat, c-am cărat pietre cu poala... Acum îl arestaseră și pe el...

[C.V.]: *Cel care făcea angajările !*

Da. Și el, săracu', o ajutat atuncea pe toți colegii mei, pe proscriși, și le-o făcut loc prin fabrici. Da' până la urmă... Și acum venise cu un lot care o venit cu cei din Rusia³⁴. Când l-am văzut, am rămas uimit, fiindcă el era pe post de director în minister ! Și

34. Este vorba despre prizonieri de război români care după repatriere au fost arestați și înțemnițați de autoritățile comuniste.

când ne-am întâlnit în Baltă, zic : „Domnu’ Tudose, da’ dumneata aici ? ! ”. La care el zice : „M-au dibuit ! ”. Și el era om mic de statură și avea un picior foarte mic. Și n-o găsit opinci, că nu puteau să-i dea opinca aia, care era așa de mare, încât n-o putea duce în piciorul lui ca de copil. Și i-o’ dat voie să-și ia din bagaju’ lui niște cizme d-alea nemțești. Erau niște cizme specifice armatei germane, pe care le-a cumpărat din București, el fiind bucureștean. Domne, și el o purtat cizmele ăstea fără să-și dea seama că i-or degerat picioarele ! Și după ce am ieșit afară, în ultimii 10 ani o stat în scaunul cu roțile, din cauză că picioarele nu-l mai ajutau...

[C.V.]: *Dar ai asistat și la decese în rândul deținuților ?*

Acolo a murit numai unu’ singur, de ocluzie intestinală, Tomorug parcă-l chema. Sari o vrut să-l opereze, dar ăștia nu i-o’ dat voie : „Domne, dacă-l operezi și moare, ești condamnat încă o dată pentru crimă ! ”. Altfel, la muncă n-au murit. Ai dracului (sic !), niciunu’ n-o vrut să moară ! Dar stufu’ ne-o slăbit așa de tare, încât inginerul Izvernari³⁵, care avea 54 sau 55 de ani, nu mai era decât pielea și oasele... Puteai să faci anatomie pe el. De altfel, în martie, după ce am venit de la stuf, pentru că nu se mai putea recolta din cauza apei, în afară de doctori și bucătari, din toată colonia de 300 și ceva de oameni numai doi inși n-au fost distrofici ! Și treaba asta a fost constatată de medicii militari ai lor !

[C.P.]: *Brigadierii cum erau acolo ?*

Brigadierii erau dintre noi. De exemplu, brigadier-șef era un bucureștean foarte cumsecade, dintre ăștia care o fost în Rusia. Da’ am avut și două lichele printre noi, că nu există pădure fără uscături...

[C.P.]: *Erau legionari și ei ?*

Da, toți eram legionari, în afară de cei aduși din Rusia, dintre care unii erau legionari, iar alții nu. Dar i-o’ considerat legionari. De exemplu, știu că Ahile Sari era legionar...

[C.P.]: *Doctorul Sari a mai efectuat operații în detenție ?*

Doctorul Sari a vrut să-l opereze pe Tomorug și nu i-o’ dat voie, da’ o făcut operații d-ăstea mai mici. El o salvat foarte mulți prin sfaturile lui. De exemplu, eu am scăpat de moarte datorită lui. Am avut o dizenterie teribilă, pur și simplu nu se mai oprea nimic, iar atunci el mi-a spus : „Mă, Mitică, n-ai ce face, trei zile nu mănânci și nu bei nimic ! Dacă vei trăi, bine, dacă vei muri...”. „Bine, mă, Ahile, așa fac.” Și într-adevăr, trei zile n-am băut nici măcar apă și am mers la lucru. Și după trei zile o venit el la mine cu două castroane de apă din care ieșeau aburi : „Bea-le ! ”. Le-am băut pe-amândouă și după aia s-a nimerit că tocmai în ziua aia ne-au dat fasole, un borș d-ăla numit „dorul pușcăriașului” : „Eh, acum poți să mănânci”. Am mâncat-o și n-am mai avut nimic. Și vă spun, dacă nu mi-ar fi dat sfatul ăsta, mă curățam. Și mulți alții... O fost un doctor care avea și experiență de lagăr, fiindcă petrecuse 10 ani în Rusia, la Vorkuta și în alte lagăre...

[C.P.]: *Era singurul doctor de acolo ?*

35. Matei Isvernari, născut la 21 octombrie 1903 în Oravița, Caraș-Severin. A fost arestat la 28 mai 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Salcia, Periprava, Giurgeni și Ostrov. A fost grațiat la 18 aprilie 1964, dar nu cunoaștem data la care a fost eliberat. Informații din fișa matricolă din AANP.

Erau mai mulți doctori. Între cei 300 și ceva de deținuți erau vreo șase doctori, nu mai țin minte exact... Era și doctorul Popescu Naruja, doctorul Operei. Era un om înalt, doctor orelist, o somitate în materie. Săracu', fiind așa de înalt, era tot timpu' flămând...

[C.P.]: *Tentative de evadare au fost ?*

La bac, nu. Cel puțin la bacu' nostru nu-mi aduc aminte să fi încercat cineva. Deși, de fapt, dacă mă gândesc, gardienii se purtau oarecum și cu frică... Cu atâția oameni cu seceri în mână, nu prea îți dă mâna să...

[C.P.]: *V-ați confruntat cu un moment mai delicat în perioada în care ați fost la stuf ?*

Domne, știu că la sfârșit ne-o mai dus vreo trei zile, de-am tăiat undeva unde era stufu' mare și se rupea gheața. Și se zvonise că maldării ăia erau făcuți în plus, pentru caralii. Și atuncea s-o întâmplat următorul lucru... Eu fiind nervos, am tăiat repede stuf, am făcut maldăru' și voiam să-l duc. Și ce i-o venit caraliului care era la grămadă, unde se punea stufu', că zice: „Nu-i bun! Mergi și mai fă unu'!”. Sigur că eu m-am supărat, pentru că ceilalți începuseră căratul, iar eu trebuia să mă duc să mai fac un maldăr. Domne, și ăsta o fost norocu', poate așa o vrut Dumnezeu... M-am dus și m-am apucat să tai nervos, să termin. Și atunci am simțit că lângă mine parcă se mișcă ceva... Ce se întâmplase? Domnul Izvernari când o luat snopul în spate, s-o rupt gheața sub el și o căzut în apă cu snopu' ăla greu peste el. Și fiind așa slăbit, nu putea să se ridice. L-am ajutat să se ridice și după ce s-o ridicat o luat snopu' și s-o dus încet, încet... Ceilalți fiind obosiți, își duceau fiecare snopii și n-o' observat că el o căzut...

[C.V.]: *Când v-au mutat de la stuf ?*

În primele zile ale lui martie, când s-o încălzit. Atunci ne-am întors din nou cu bacu' la Strâmba, iar anul următor am lucrat la munci agricole începând de primăvara. Și câțiva dintre noi erau fumători, în special unul din ăștia veniți din Rusia. Și când ne duceau la lucru se întâmpla să mai arunce cineva câte un chiștoc. Eh, vă închipuiți mergând în coloană pe cinci, iar chiștocarii erau în față, să vadă... Și numai ce vedeai coloana aia cum face ca un șarpe și lua chiștocu' din mers, cu pământ cu tot!

[C.P.]: *Ați primit pachete acolo ?*

Un singur pachet. În cinci ani am avut voie să trimitem acasă o singură carte poștală tip, după ce-am ieșit de la stuf, în care scriai: „Sunt bine. Trimiteți un pachet de până la cinci kilograme”. Și atunci am avut noroc că nevastă-mea și-o dat seama și mi-o trimis un pieptar, pentru că neavând așa ceva la stuf, am smuls mânecile de la haine, că muream în zeghe!

[C.P.]: *Și cât timp v-au mai ținut acolo, în Deltă ?*

Din Deltă am plecat în martie '60 și am venit înapoi la Strâmba, iar anu' următor l-am făcut la Strâmba, '60 spre '61. Și parcă în '61 ne-a dus la Salcia³⁶ unde o rămas toată colonia până la eliberare, în '64. Numai pe mine, pe un inginer agronom, Paul³⁷,

36. Colonia Salcia a fost înființată la 1 aprilie 1952, având drept scop principal ridicarea unui dig care să protejeze inundarea Marii Bălți a Brăilei de apele Dunării. În plus, deținuții erau întrebuințați și la munci agricole, la creșterea animalelor și la recoltarea stufului și a papurii. Tortura și abuzurile, nu de puține ori soldate cu decese în rândul deținuților, au proliferat în interiorul coloniei. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 141-145.

37. Gheorghe Paul, născut la 14 aprilie 1924 în Câmpulung Muscel, Argeș. A fost arestat la 13 octombrie 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în

care era cu omisiune de denunț pentru cei din Munții Muscelului, pentru Arsenescu³⁸ și pe încă câțiva țărani, după vreo trei săptămâni, într-o zi o venit și ne-o chemat : „Faceți-vă sarsanaua ! ”. Și ne-am trezit din nou într-o dubă cu care ne-o dus la închisoare la Galați. Acolo am stat vreo lună jumătate, până ne-o venit iarăși duba și ne-o dus la Jilava. Destinația mea era Aiudul, dar trebuia să aștept de fiecare dată duba. Și duba ne-o lăsat vreo lună de zile la Jilava, acolo, sub pământ...

[C.P.]: *Care era atmosfera la Fortul 13 ?*

Domne, cum să zic? Eu venisem la Strâmba de la stuf, deci în anu' în care am fost la Strâmba, lucrând la munci agricole, pentru mine o fost destul de ușor. Eu, fiind copil de țăran, lucram acasă mult mai greu. Personal m-am întărit puțin după stuf, adică am putut suporta ușor viața de la Jilava, unde era foame, era greu. Dar cum noi eram în tranzit, eram băgați în celule anume. Și pe noi, de la Jilava, nu ne-o' mai descărcat nicăieri, decât la Aiud.

La Aiud m-o' băgat în celular. La ora de atunci, în Aiud mai era dreptu' comun la corvezi și MAI-știi, adică foști ofițeri și subofițeri ai Ministerului de Interne condamnați pentru crime.

[C.P.]: *Erau ofițeri de-ai lor ?*

Da, de-ai lor. Și la un moment dat a plecat dreptu' comun și MAI-știi au ajuns la exterior. Și după aceea am aflat pe celular că deja începuse foarte timid reeducarea. Până atunci n-auzisem nimic de reeducare, eu nu știam nimic. Și-ntr-o zi o venit din celulă în celulă : „Vrei să ieși la lucru ? Vrei să ieși la lucru ? ”. Eu am rămas cam așa : „Măi, ce dracu' , că până acum legionarii nu au avut voie la lucru ? ! ”. Și eu care eram destul de școlit de colegii mei de celulă am zis : „Da, ies”. Și ei te luau așa : „Mă, ce știi să faci ? ”. „Păi, ce trebuie să fac, nu știu... ? ” „Știi să conduci o crescătorie de pui, o clocitoare ? ” „Da.” Nu făcusem în viața mea, da' eu imediat mi-am făcut socoteala : „Mă, ăla care-mi predă trebuie să-mi spună”. Bun ! Și cu noi acolo mai era un ziarist, unu', Popa. Am auzit că mai târziu s-a purtat urât, la reeducare. Și ăla zice : „Și eu știu ! ”. Și ne-o scos la lucru, afară, în curte.

Acolo noi doi eram pentru pui, iar lângă noi erau vreo șase inși pentru bucătărie. Tocmai se reparau cazanele cu aburi din interiorul bucătăriei și aduseseră de la armată niște marmide mari, din astea, de război. Și în curte se făcea mâncarea, la marmidele astea încălzite. Bucătar-șef era un căpitan MAI de pe la Bacău, care omorâse în bătaie pe nu știu cine... Și la bucătărie mai erau doi MAI-ști care omorâseră o fată. Alții erau la turtoi, dincolo, iar ăștia, săracii, erau slabi, hârdaiele erau mari, marmida înaltă... Și mi-am furat singur căciula, pentru că din instinct am sărit să-i ajut. Adevărul e că pe lângă ei eram tare, pentru că venisem de la lucru. ăla, săracu', care o stat 12 ani uitându-se la vizetă, vă puteți închipui câtă forță mai avea... Și atunci caraliu' care era

închisorile Pitești, Jilava, Giurgeni, Ostrov, Galați și Aiud. A fost eliberat la 28 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

38. Gheorghe Arsenescu, născut la 31 mai 1907 în Câmpulung Muscel, Argeș. Locotenent-colonel, lider al grupului de rezistență anticomunistă de pe Muntele Roșu, inițiator și, pentru un timp, lider al grupului „Haiducii Muscelului”. A fost arestat la 1 februarie 1960 și condamnat la moarte. A trecut prin închisorile Jilava și Văcărești. A fost executat la 29 mai 1962 la Jilava. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

șef peste bucătărie nu mi-a mai dat voie să mă întorc : „Tu rămâi aici !”. Mi-o părut rău, că la pui îmi închipuiam că-i ușor, că suntem numai doi inși și boierim. Și așa am fost bun-rămas la bucătărie. Și chestia asta a durat vreo două săptămâni, pentru că s-a mutat bucătăria înapoi, unde erau patru cazane aliniate unu' după altu'. Și băgai în cazan materialele din care trebuia să faci mâncare, dădeai drumu' la cantitatea de apă care trebuia și dădeai drumu' la abur viu. Totul se fierbea prin abur viu.

Acolo pentru un deținut erau alocate două grame de grăsime pe zi. Am constatat lucru' ăsta când îmi dădeau mie grăsimea pentru 3.700 de oameni. Și grăsimea asta consta cam din patru kilograme de ulei și două kilograme de slănină. De ce dădeau și slămina aia... numai ei știau ! Rația o făceau niște deținuți, dar din ordinul lor.

[C.P.] : *Cu cine v-ați mai întâlnit la Aiud dintre cunoscuți ?*

Eh, acuma vă spun... Acolo, la bucătărie, o scos și pe unu' dintre cei mai vechi deținuți, poate chiar cel mai vechi deținut al Aiudului, un tânăr macedonean, Gică Zotu³⁹. Fusesse arestat imediat după rebeliune și de atunci era acolo. Făcuse pușcărie cu toți comuniștii ăștia închiși ; fusesse coleg de celulă cu Nicolschi⁴⁰. Și vă spun o chestie care e bine să se știe... Gică era macedonean, cam cum e zăpăcitu' ăsta de cioban (George Becali – n.n.). Eu îi cunosc bine pe ei, că la liceul din Dumbrăveni, după '40, erau numai macedoneni. Începea catalogu' cu Becali, Cifu, Ciufecu, Chira, Chiraleu...

[C.V.] : *Dar cum au ajuns macedonenii la Dumbrăveni ?*

Domne, ăștia au fost macedonenii mutați din Cadrilater. Și cum liceele din Vechiul Regat erau ocupate, a fost de ajuns ca unul să ajungă acolo, să vadă că se poate trăi, și toți macedonenii s-o' strâns unu' lângă celălalt. Spre deosebire de noi, ei sunt foarte uniți.

Și Zotu era cu mine la bucătărie. În fine, bucătaru' șef a văzut că sunt mai tare puțin și că-mi dau interesu' și mă pricep cât de cât la bucătărie, că, vorba aia, stătusem lângă nevastă-mea când o mai făcut câte ceva de mâncare și nu eram chiar ageamiu. Și lucram în schimb de zi, șase sau șapte inși, iar noaptea trei inși făceau cafeaua. Într-o grupă

39. Gheorghe Zotu, născut la 22 noiembrie 1922 în București. A fost arestat la 22 ianuarie 1941 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie și Aiud. A fost eliberat la 18 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

40. Alexandru Sergheevici Nicolschi (Boris Grumberg : 1915-1992). Mecanic de transmisii, membru UTC din 1932. În 1940 a urmat un curs de spionaj în Cernăuți, ulterior fiind trimis în România în misiune. A fost arestat la 26 mai 1941 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisoarea Aiud. A fost eliberat la 28 august 1944. După eliberare a lucrat ca ajutor de responsabil politic al Formațiunilor de Luptă Patriotice, iar la 17 octombrie 1944 a fost angajat în Direcția Generală a Poliției. S-a făcut remarcat pentru tenacitate și violență, astfel că pe 15 mai 1945 a fost numit șeful Corpului Detectivilor din DGP. A fost inspector general în DGP (septembrie 1946 – aprilie 1947) și inspector general la Direcția Poliției de Siguranță (aprilie 1947 – august 1948). La 28 august 1948 a fost numit subdirectorul general al Securității. Ulterior a fost secretar general al MAI (1953-1961). A fost trecut în rezervă cu gradul de general-locotenent la 31 ianuarie 1961, pe fondul începerii afirmării național-comunismului. Agent NKVD încă din 1941, a fost direct responsabil pentru majoritatea acțiunilor represive din perioada Dej, dar nu a ezitat nici să-și aresteze foștii superiori Vasile Luca și Teohari Georgescu ori să dispună instalarea de microfoane în locuința lui Gheorghiu-Dej. A murit la 16 aprilie 1992, în București. Florica Dobre (coord.), *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective și metode, vol. I (1948-1967)*, pp. 703-704 ; Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, Polirom, Iași, 2001, pp. 562-564.

din schimb' de noapte era și un doctor din Oltenia, Petrișor, iar dincoace eram cu Gică Zotu, cu Fetițaru⁴¹ din Bucovina și un preot oltean, unu' gras ! Câtă bătaie de cap mi-o mai dat, săracu', pentru că era flămând, era mândăcios, și avea o burtă așa de mare, încât trebuia să mă lupt cu el, ca să nu mănânce slănina. Îi era foame, domne, că omu' voinic e altfel decât un prăpădit ca mine ! Eu n-am avut niciodată mai mult de 60 de kilograme, așa că nu-mi trebuia multă mâncare. Și într-o dimineață m-am trezit că mă cheamă caraliu' și-mi spune : „Tu ești bucătar-șef ! ” Cel pe care l-am înlocuit, căpitanul ăla de MAI, zice : „Nu te supăra pe mine, eu te-am propus”. „Cum dracu' ! ? N-ai avut ce face, domne ? ! ” Eu știam că e răspundere... „Păi, mă”, zice, „vezi că ăștia lățiș așa de slabi...”. Deși omorâse, văzându-se pușcăriaș, acolo, se îmblânzise și el...

Eh, și să termin ce am început cu Gică Zotu. Pe el l-o prins 23 august [1944] acolo, după care comuniștii s-o' eliberat, da' legionarii nu. Și Nicolschi ajunge șeful închisorilor... Cât erau împreună, în celulă, când venea câte o inspecție, amândoi se băteau pe burtă, că vine „burtă verde”. Știi ? Și vine o dată în inspecție la Aiud Nicolschi cu toată suita... Nicolschi era cel mai mare în grad dintre toți. Iar Gică Zotu când îl vede, se bate pe burtă... Era o figură machedonu'... ăia să-l mănânce ! Da' Nicolschi zice : „Lăsați-l ! Lăsați-mă cu el ! ”. I-o dat afară din celulă și apoi îi zice Zotu : „Bă, pe noi de ce nu ne-ați dat afară ? Voi ați ieșit din pușcărie și pe noi ne lăsați aicea ! ”. Și Nicolschi i-a răspuns atât : „Ține minte, Gică” – erau „per tu”, fiindcă au stat un an și ceva în aceeași celulă –, „voi veți fi ultimii care veți ieși din închisoare... dacă veți ieși ! Dacă acum ți-aș da ție drumu', ai trece de partea noastră ?”. „Ce, mă, să trec io cu voi, cu comuniștii ? ! Fir-ați ai dracului să fiți ! ” Îți spun, era o figură Gică, dar fiindcă fuseseră colegi de celulă nu i-o făcut nimic. Da' Nicolschi știa de-atuncea că noi vom ieși ultimii, dacă vom ieși... Eh, uite c-am ieșit !

[C.V.] : *Și când ați ieșit, mai exact ?*

Am ieșit în iarna lui '63. O ieșit vreo două-trei loturi mici de câte 50 de inși și în iarna lu' '63 ne-am trezit într-o zi că ne cheamă într-o sală mare, acolo, la Aiud. N-am știut de ce ne cheamă, de-abia când am ajuns în sală s-a aflat că nouă ne dau drumu'. Și a venit Crăciun cu toată suita și ne-a spus : „Uite, acum vă duceți acasă ! ”.

Între timp începuse reeducarea... Am văzut celula aia nouă, din secție, o celulă transformată, cu masă lungă, cu față de masă și cu flori pe ea. Dar eu la bucătărie n-aveam timp de ei și nici ei n-aveau timp de mine. Și ăsta a fost norocu', că io mi-am văzut de treabă, iar Crăciun m-o lăsat în pace.

[C.P.] : *Vă cunoștea după figură Crăciun ?*

Păi, da' cum de nu ? Cred că faptul că l-au avut în cătarea puștii, avea totuși o influență, că era om, nu era chiar animal. Și el știa asta. Și știa că și io știu, fiindcă o dată, după ce i-am dat raportu', mi-a zis fără să audă ceilalți : „Bă, frate-tău trăiește la Gherla”. Înseamnă că undeva avea o remușcare sau dracu' știe... Numai atât mi-a spus. Sau, de exemplu, altă dată m-o chemat la el, acolo : „Aaa, ce mai faci inginerule ? ”. Eu

41. Dumitru Fetițaru, născut la 23 octombrie 1914 în Câmpulung Moldovenesc, Suceava. A fost arestat la 25 mai 1959 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Botoșani, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

nu știam ce s-a întâmplat, da' el mă văzuse-n curte stând de vorbă cu Hanu. Eu eram la bucătărie, iar Hanu mătura prin curte. Și am stat de vorbă, pentru că mi-a fost profesor înainte. Și ori ne-a văzut el, ori ne-a reclamat cineva, că m-o și chemat: „De unde-l știi tu pe Hanu?”. „Păi, mi-o fost profesor.” „Ce-ai discutat cu Hanu?” „Ce să discut?! E și el necăjit...” „Eee, numa' atât?” „Și mi-o mai povestit, săracu', Hanu, cât de greu le-o fost în lagăr, în Germania, c-o fost mai greu ca aici, în închisoare...” Și cu asta s-a liniștit, dup-aia nici nu m-a mai chemat.

Dar cu vreo două săptămâni înainte de a ne duce în sală, să ne dea drumu', vine și-mi spune caraliu' de la bucătărie: „Ești chemat la cadre. Hai că te duc io!”. Dracu' știa unde-s cadrele la Aiud! Mă duce și mă bagă-ntr-o cameră ca asta și acolo pe cine vād? Pe Nagy, fostu' căpitan de la Brașov, acum cu grad de maior. Și ăsta foarte amabil: „La loc!”. Și începe cu toată povestea lor, pe care o țineau și la reeducare: „Să ne ajuti”. „Să v-ajut?! Dom' maior, dacă voiam s-o fac, o făceam atunci când am avut de ales între pușcărie și copii. Am ales pușcăria, 10 ani. Îi fac. Am făcut 5, îi fac și pe ceilalți, și cum e obiceiul la dumneavoastră să mai dați și administrativ... În orice caz, copiii mei nu știu câți mai sunt, cum mai sunt, dar un lucru rămâne: nu vreau ca tatăl lor să fie un ticălos. Pot să fiu pușcăriaș, da' nu ticălos!” S-a-nfuriat unguru', s-a făcut roșu-vânăt! De revoltat ce era n-a știut să-mi spună atunci decât: „Mă, tu nu ești intelectual!”. Asta s-o țineți minte, că atunci mi-am dat seama ce presiuni se făceau asupra intelectualilor, că asta îi interesa pe ei, să-i compromită, să nu mai fie oameni. Deci asupra intelectualilor presiunile pentru a fi neoameni o fost mult mai mari decât cele făcute asupra țăranilor sau muncitorilor care fuseseră tot legionari. Ținta lor asta o fost: să compromită intelectualitatea română, care atuncea era în cea mai mare parte legionară.

Eh, peste două săptămâni ne-a chemat acolo să ne spună că mergem acasă. Și într-un colț erau vreo 17 inși. Și erau unii care refuzau să iasă din închisoare spunând: „Domne, aici ne-am mâncat tinerețea, n-are rost să ne mai dați drumu'!”. Printre ăștia era și prietenul meu de la Brașov, Monu⁴², care făcuse liceul industrial...

[C.P.]: Valeriu Anania⁴³ era și el la Aiud în perioada aceea ?

-
42. Dumitru Monu, născut la 17 februarie 1911 în Iași. A fost arestat la 19 februarie 1945 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 72 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Brașov, Aiud, Jilava, Culmea, Periprava, Galați și Văcărești. A fost eliberat la 6 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
43. ÎPS Bartolomeu Anania (Valeriu Anania, 1921-2011). Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, scriitor, poet și dramaturg. A fost arestat în perioada războiului pentru activitate legionară. S-a călugărit la 2 februarie 1942 la Mănăstirea Râm din București. Student la Conservator, Medicină și Teologie, a condus greva studențească anticomunistă din Cluj din 1946. A fost arestat la 13 iunie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești și Aiud. A acceptat să redacteze volumul reeducării din Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. În perioada 1965-1976 a fost director al cancelariei Episcopiei Ortodoxe Române din America și Canada, iar între 1976 și 1982, directorul Institutului Biblic din București. Valeriu Anania, *Memorii*, Polirom, Iași, 2008, *passim*; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar A-B*, Mașina de scris, București, 2002, pp. 40-41; fișa matricolă penală din AANP.

Valeriu Anania era la Aiud, da. În Baltă, la stuf, o' fost cu noi și părintele Roman Braga⁴⁴, cel care acum e episcop în America. La Strâmba, la stuf, era și tatăl Anei Blandiana, preotul Coman⁴⁵. O' fost mai mulți preoți, printre care și părintele protopop de la Orăștie – nu mai țin minte cum îl chema⁴⁶ – vreo patru-cinci preoți din Oltenia, un părinte din Sâmnice, de lângă Sibiu...

[C.P.]: *Erau preoți uniți sau ortodocși ?*

Și ortodocși, și uniți, da' uniți mai puțini, că ei s-au axat mai mult asupra celor cu grade mari, pe care i-o băgat separat, la Sighet.

[C.P.]: *În libertate v-ați mai întâlnit cu vreun gardian sau securist ?*

Vă povestesc imediat... După ce am ajuns la Dumbrăveni, acolo m-o numit mecanic-șef, că după arestarea mea pe postul de inginer-șef o numit un membru de partid. Acolo cu studii superioare eram numai eu, soția și ăștia cu D.O., pe care i-am angajat. Și întorcându-mă, s-a întâmplat de-au plecat evreii în masă din țară. Și după ce au plecat ei, vine cineva de la Minister și zice: „Mă, nu vreți să vă mutați la București?”. Și așa io și nevastă-mea am ajuns la București, unde lucram în proiectare, ca tehnolog la Întreprinderea de in și cânepă, iar nevastă-mea tot la planificare. La un moment dat ne-o mutat, fiindcă Inul și cânepa s-au mutat de la industrie la agricultură, iar acolo, dintr-odată, ni s-o comandat vreo șapte unități. Și eram tot pe drumuri să vād terenu', că asta face un tehnolog în proiectare. Și odată mi se spune că trebuia să plec cu trenul la Luduș, în Ardeal. Și când mă urc în accelerat, la clasa I, exact în fața mea, așa cum ești dumneata, cine apare la un moment dat? Eu eram așezat în locul meu, citeam pe ziar și vād în ușă... uniforma albastră a securiștilor! Când mă uit mai bine... Crăciun. Se așază exact în fața mea: „Ăăă, domnu' Comșa!”.

[C.P.]: *Vă recunoscuse...*

Sigur, nu putea să nu mă cunoască, dracu', că m-o anchetat atâta! „Unde mergeți?” Și atunci m-am gândit: „Ce dracu' l-o apucat pe ăsta?!”. Parc-ar fi fost frate cu tata, așa de mios era... „Păi, uite, lucrez în proiectare și merg să fac o întreprindere.” Și atunci îmi zice așa, părintește: „Ai grijă, să nu cumva să mai ajungi pe la noi”. „No, sunteți tot la Aiud?” „Da, tot comandant. Măi, da' de Ion n-ai mai aflat nimic?” Ion... n-o zis Gavrila, parcă era Ion al nostru... Domne, era de-o perversitate...! „Ce să știu?! Dacă dumneavoastră nu știți, eu de unde să știu?” „Măi, da' totuși, care e

44. Pr. Roman Braga, născut la 2 aprilie 1922 în Condrîța, Basarabia. A fost arestat la 9 iulie 1948 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Poarta Albă și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 27 iulie 1953. A fost rearestat la 15 iunie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Iași, Salcia, Periprava, Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

45. Pr. Gheorghe Coman, născut la 24 martie 1915 în Pișchia, Timiș. A fost arestat la 12 septembrie 1959 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Jilava, Aiud, Ostrov și Salcia. A fost eliberat la 3 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

46. Pr. Ilie Ștefănie, născut la 15 mai 1906 în Beriu, Hunedoara. A fost arestat la 18 iulie 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Gherla, Salcia, Periprava, Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

părerea ta ? ” Și atunci mi-a trecut prin cap : „Stai, mă, că ăsta nu întreabă degeaba ! Ce să-i răspund ? ”. E adevărat că nici nu știam nimic. „Dom' comandant, știți că atunci când m-am întâlnit cu el era bolnav de gălbenare. Și cu boala asta, în condițiile lor...” Imediat o sărit : „Ce-ai aflat de la el ? ! ”. „Păi, io știu de la frate-meu, că după ce-am ieșit afară doar am mai stat de vorbă, nu ? O fost foarte greu, așa că nu cred că mai trăiește.” Și am mers mai departe, iar la Aiud o dat mâna cu mine. Ca să-mi spună Gavrilă mai târziu că atunci când l-o arestat, odată o fost întrebat dacă a fost bolnav de gălbenare... Așa că ăsta era Crăciun și ăsta o fost Gavrilă... Dumnezeu să-l odihnească pe Gavrilă. Și de ceilalți morți dacă nu poți spune de bine, să nu spui...

[C.P.] : *Dar dumneavoastră nu știți că Gavrilă trăiește ?*

Nu, n-am știut absolut nimic, iar aici e meritul lui. O făcut în așa fel de nu s-o știut absolut nimic. O' știut numai câțiva de-acolo, da' în rest, cei de la Făgăraș, din zonele alea, n-o' știut...

[C.V.] : *V-a mai urmărit Securitatea după eliberare ?*

Nu vizibil.

[C.V.] : *În ce ipostază v-au surprins evenimentele din '89 ?*

Și asta vreți s-o mai aflați ? ! În '89, seara, eram acasă când o' murit primii oameni la Universitate. Și primesc un telefon de la băiat că e la Universitate și că acolo e manifestație. Și dimineața, la șase jumătate, am plecat spre centru cu primul tramvai. Când am ajuns la Universitate, am intrat unde e Muzeul de Istorie al Bucureștiului. Acolo, pe scări era încă sângele baltă... Curățaseră restul, dar sângele stătea baltă. Am înaintat puțin să văd dacă într-adevăr e sânge, pentru că era încă destul de întuneric și mă gândeam să nu fie vopsea. Și pe scările alea, afară, nu se vedea nimic. Și am ieșit, nu m-am băgat peste sângele ăla... În toate părțile era plin de armată.

Ei, și când m-am întors io să mă duc să-i spun nevastii că e în regulă, la gară era o coloană mare de muncitori care așteptau. Eu am ajuns în Giulești, am vorbit cu nevastă-mea, da' lumea deja fierbea. Și atunci n-am mai putut sta și zic către nevastă-mea : „Io mă duc înapoi ! ”. Am plecat și când am ajuns pe Lemnea, exact acolo unde taie Victoria, atunci o trecut pe deasupra elicopteru' cu tovarășul... Ca să vedeți care-o fost atmosfera și cât de mult o profitat Iliescu de chestia asta, domne. Teribil ! Și cu asta am terminat.

[C.V.] : *Domnule Comșa, vă mulțumim foarte mult.*

Măi, fraților, și eu vă mulțumesc. Ai închis ?

[C.V.] : *Da.*

Bine ai făcut !

Gheorghe Cornea

S-a născut la 20 iulie 1923 în Veneția de Jos, județul Brașov. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Medicină. Profesia : medic. A fost arestat la 14 noiembrie 1956 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Târgu Mureș, Văcărești, Sibiu, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 23 iunie 1964. La data interviului locuia în București. Interviu realizat de Constantin Petre la 22 și 30 ianuarie 2008 în București și de Constantin Petre și Constantin Vasilescu la 7 august 2008 în Veneția de Jos, Brașov. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Alexandru Matei. Editarea – Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 315, 316, 324, 325, 326, 462, 463.

[Constantin Petre]: *Pentru început, spuneți-mi câteva date despre părinți.*

Părinții mei au fost Valeriu, țaran, și mama Eugenia. Menționez că tatăl meu la vârsta de 16 ani a fost voluntar în armata română în retragerea din Ardeal și care era în dificultate atunci. Tatăl meu ieșise la drum să vadă armata. Și l-a rugat un ofițer : „Bă, băiete, nu poți să ne ajuți să scoatem o căruță răsturnată cu alimente ?”. „Gata, domne ! ” S-a dus și a luat boii din grajdul lui ta-său, fără ca el să știe, i-a prins la căruța militară cu alimente. „Numai până în comuna vecină.” În comuna vecină : „Haida, hai ! ”. Și din comuna vecină, în comuna vecină, până când a ajuns în Moldova. Până la Mărășești nu s-a mai oprit. Când o trecut granița l-o' îmbrăcat militar și a rămas și a participat la luptele din Mărășești, de la cap până la sfârșit. Căra pâine și mâncare pe front cu boii. A lipsit din august 1916 până în 1918, după degringolada germană, când a fost eliberat și trimis acasă.

[C.P.]: *Școala unde ați făcut-o ?*

Am făcut patru clase în sat, școala primară, după care liceul la „Radu Negru” în Făgăraș. Aștia, acolo, erau cu educația foarte severă, pot să spun chiar dură, cu moralitatea înainte de toate. Însă niciodată, să zic așa, xenofobă. Aveam în clasă nemți, aveam în clasă evrei, maghiari, cu care conviețuiam fără discuții.

[C.P.]: *În ce an ați început liceul ?*

Am început în 1934 și l-am terminat în 1943. Și n-am făcut parte din nicio formațiune politică. Am fost coleg de clasă și foarte bun prieten și cu Gavrilă Ogoranu¹. Îl știți pe Gavrilă ?

[C.P.]: *Da, da. El cum era în școală ?*

1. Vezi nota 2, p. 14.

Excepțional! Excepțional! Cam 50 de metri înaintea noastră, a celor de mijloc, să spun așa. Adică profesorii altfel discutau cu el decât cu noi, cu restul elevilor. Și avea un comportament moral, indiscutabil, era de o ținută verticală.

[C.P.]: *Ce origine socială avea el ?*

Era din familie de țărani greco-catolici.

[C.P.]: *Sunt greco-catolici în zonă ?*

Da, sunt. Sunt și la mine în sat. Aproape jumate din sat au fost greco-catolici și acum au rămas ortodocși. Da' el nu era din Veneția. Comuna lui se numea atunci Netotul. Acum nu mai știu cum îi zice satului². Dar era dintr-o familie de țărani, chiar modești, mijlocași modești. Însă era foarte bun.

[C.P.]: *În liceu exista un curent ideologic, politic, predominant ?*

Era un curent oarecum patriotic.

[C.P.]: *Și ca orientare politică ?*

Pfff... Erau foarte mulți legionari, elevi și profesori.

[C.P.]: *De profesorii legionari vă mai amintiți ?*

Da, cum să nu ? Au fost Literat³, Octavian Florescu⁴, de fizică și chimie, Romulus Ursu⁵, care era mai mult național-țărănist... a murit în pușcărie.

[C.P.]: *Și dintre elevi erau în Frății ?*

De la mine din clasă (eram 20 de elevi în clasă), doar patru nu am participat la rebeliune. Restul au fost înscrși și au participat la rebeliune.

[C.P.]: *Și ce s-a întâmplat cu ei după aceea ?*

Nu s-a întâmplat nimic.

[C.P.]: *Nu au intrat la pușcărie ?*

Imediat nu. Însă în vara anului 1940 s-au dus foarte mulți elevi de la liceu într-o excursie la munte – că așa era obiceiul, să se facă excursii la munte – și am fost invitat și eu, dar nu m-au lăsat părinții. Eram mână de lucru, nu m-au lăsat.

[C.P.]: *Cine organiza excursiile ? Frățiile ?*

Frățiile de Cruce, da. Și acolo, în munte, printre altele, au fasonat un brad în așa fel încât să fie în formă de troiță legionară. Au venit înapoi, dar un plutonier a descoperit bradul acela și au fost arestați o mulțime de elevi. În 1940 vara era asta. Și destul de

2. Gura Văii, localitate în județul Brașov.

3. Valer Literat (1895-1972). Preot, profesor, istoric, organizator al Muzeului Țării Oltului din Făgăraș. A fost arestat la 5 aprilie 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu și Giurgiu. A fost eliberat la 23 februarie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

4. Octavian Florescu, pentru atitudinea sa anticomunistă, a fost trimis în lagărul de la Caracal, apoi condamnat. Ion Gavrilă Ogoranu, Lucia Baki, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, III, Marineasa, Timișoara, 1999, p. 234.

5. Romul(us) Ursu, născut la 13/15 noiembrie 1895 în Bradu, Sibiu. Profesor la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș. A fost arestat la 10 august 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu și Văcărești. A decedat la 23 noiembrie 1952 în închisoarea Văcărești. Ion Gavrilă Ogoranu, Lucia Baki, *op. cit.*, p. 233 ; fișele matricole penale din AANP.

mulți și din cei mai buni elevi de liceu au fost încadrați în treaba aceasta. Au mai scăpat, dar puțini. Atunci a fost arestat și Gavrilă.

[C.P.]: *Dumneavoastră cum de nu ați aderat la aceste idei ? V-au oprit părinții sau care a fost motivul ?*

Nu atât părinții... Sigur că m-au oprit și părinții, că nu mi-ar fi dat voie, dar majoritatea făceau de capul lor. Însă dintr-un mic incident a pornit totul. În prima zi din școală, în clasa a VI-a, când am intrat în clasă, mie îmi plăcea să stau în banca întâi. Și acolo era un loc liber în care era un evreu. Și m-am așezat în bancă lângă el, din întâmplare, că acolo am găsit locul liber. Eu nu știam situația, că se instalase deja legionarii, în '40. Un coleg mai mare cu doi ani dintr-o altă clasă a venit și a tipat la mine că „de ce stau cu jidanu' ! ?”. Și i-am spus : „Nu-i treaba ta și te rog să mă lași în pace”. Mi-a luat cărțile și mi le-a aruncat pe ultima bancă. Și am intrat în conflict. Și de atunci nu m-au chemat niciodată. Ei făceau excursii, tabere, chestii tinerești, se ajutau la învățătură, și atunci îmi părea rău că nu sunt și eu cu ei. Mergeau la Iași, la Sibiu, în excursii. Și chiar atunci când părinții m-au oprit să plec la munte, în excursie, am suferit. Între ei era o camaraderie, se învățau unii pe alți. Copiii care erau corigenți, aproape repetenți, îi ajutau. Nu ca să spună profesorului să îi pună o pilă sau nu știu ce. Îl luau între ei, îl educau, îl sfătuiau, îl învățau. Și să știi că au început să treacă clasa cu bine. Era o formulă de-a lor care era foarte favorabilă. Astea îmi plăceau. Dar nu îmi plăcea xenofobia.

Am mai participat o dată la un incident din asta, când un elev mai mic a atacat un coleg evreu. Și sigur, colegul evreu, care era mai mare, a ripostat. A ieșit scandal cu treaba aceasta. Dar asta a fost motivul pentru care nu am fost legionar, incidentul acela din clasă. Gavrilă m-a și întrebat de câteva ori : „Mă, da' tu de ce nu ai fost printre noi ?”. „Mă, m-ai chemat ? Nu m-ai chemat.” (râde – n.n.) Eh, aia a fost, nu am putut. Și pe urmă, în conștiința mea, era mai mult țara, România, și nu partidele.

[C.P.]: *Peste timp, peste ani, ce părere aveți despre legionari ?*

Eu am o părere bună. În ce sens ? Erau de o cinste, domne... Iar chestia aceasta, ce s-a tot pus pe seama lor, eu nu o cred. În mediul în care am trăit eu și îi observam erau foarte corecți. Nu era vorba de înșelătorie, de furat, de chestii d-ăstea. Nu !

[C.P.]: *Dar faptul că puneau mâna pe armă și au omorât pe unii și pe alții...*

Puneau mâna pe armă... Aici era o îndoială. Ei, care promovau religia ortodoxă și puneau mâna pe arme, chiar justificat, nu cred că era normal. Adică în procesul cu prefectu' de la Iași, când l-a împușcat Codreanu... Ei făcuseră o tabără, undeva, să amelioreze un loc (nu mai știu, un pod sau un râu) și s-a dus la ei și i-a bătut cu jandarmii, iar lui Codreanu i-a dat două palme prefectul... nu mai știu cum îl chema...

[C.P.]: *Manciu⁶.*

Manciu. Și atunci asta a scos pistolul și l-a împușcat. Iar procesul s-a derulat la Turnu Severin și l-au exonerat de pedeapsă. Pe urmă celelalte crime... Singura crimă odioasă pe care ei nu o recunosc e omorârea lui Iorga. Că i s-a propus lui Iorga o gardă de corp, pe care n-a acceptat-o. Și unul din grupu' muncitorilor legionari s-au dus cu o echipă și l-au asasinat. Dar ei nu admit treaba asta, că ei spun că n-au știut de treaba asta. În fine...

6. Constantin Manciu, prefectul Poliției din Iași, a fost împușcat de Corneliu Zelea Codreanu la 24 octombrie 1924.

[C.P.]: *După ce ați terminat liceul ce ați făcut ?*

Am dat bacalaureatul la Sibiu în 1943 și m-am înscris la Facultatea de Medicină din Cluj, refugiată la Sibiu după cedarea Transilvaniei de Nord. În 1945 ne-am dus la Cluj și am terminat în 1949.

[C.P.]: *În facultate cum a fost ? Ați avut contacte cu politica ?*

În facultate nu am avut legătură cu niciun fel de politică. Am semnat la intrare în facultate un angajament de onoare că nu vom face niciun fel de politică de partid. Toată lumea a semnat. Eram pe vremea lui Antonescu. Și eu am luat în serios treaba asta și nu am aderat la niciun fel de formațiune, decât la cele culturale-studențești. Dar asta a fost până după război. Că acum asta vreau să vă spun : după război a fost moda aia, să se înscrie oamenii într-un partid. La Cluj, de exemplu, partidele au acaparat niște locuințe. În '45 când m-am dus eu în Cluj, mi-a spus : „Bă, te înscrii la comuniști, intri în cămin ! Nu te înscrii, nu intri !”. Altul mi-a zis : „Bă, băiete, io îți dau o cameră, dar te înscrii la social-democrați”. N-am vrut să mă înscriu.

Și acuma să vă mai spun una. În 1946 am fost invitat la masă, într-o duminică, la secretarul primăriei din Cluj, care era consătean de-al meu, dar nu mă mai invitase până atuncia niciodată. Și am întâlnit acolo pe unu' Aurel Vijoli⁷. Și ăla m-a întrebat : „Bă' băiete, tu ești băiatul lui Valeriu Cristureanu din Veneția, om de onoare. Uite ce se întâmplă : studenții făgărășeni au o clădire, construită de foști absolvenți ai Universității din Cluj pentru ei. În timpul ungarilor au scos-o din circuitul studențesc și au dat-o în public. Stă cineva acolo, în clădirea aceea. Dacă vrei, faci o cerere și domnul secretar al Primăriei o eliberează”. Eu zic : „Da”. Eu nici nu știam de treaba asta, că aveam o clădire specială pentru studenții din Făgăraș. Și zice : „Vi se eliberează clădirea, dar voi o cedați Partidului Comunist...”. „Eu nu pot să fac treaba asta. Eu sunt Cornea Gheorghe, student anul III la Facultatea de Medicină din Cluj și atât ! Eu nu pot să mă angajez în numele studenților.” „Dar totuși, ar trebui să faci... Lasă că aranjez eu tot, numai să faci treaba asta, s-o cedezi Partidului Comunist.” „Nu suntem o formațiune studențească care să hotărâm. Adresați-vă colegilor mai mari.” Și ce mi-a făcut Vijoli ? M-a înjurat, m-a făcut de două parale : „Cum îți permiți ? Cine vrei să conducă mâine țara asta ?”.

Și Vijoli e numele unui liceu din Făgăraș. I s-a dat numele lui unui liceu. El era dintr-o comună de pe lângă Făgăraș și a făcut liceul în Făgăraș. Da' eu nu cred un comunist să fi fost om serios. Și deștept tot așa... Nu cred ca un om deștept și cinstit să fie comunist. Malița⁸ a făcut liceu' la Făgăraș. Paler⁹ la fel. Da' ăștia au instalat comunismul în Făgăraș, domne.

7. Aurel Vijoli (1902-1981). Deputat în Adunarea Deputaților (1946-1948, 1948-1952, 1961-1969), membru al CC al PCR (1960-1965, 1965-1974). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR. 1945-1989. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2004, pp. 617-618.

8. Mircea Malița, născut la 20 februarie 1927 în Oradea. Matematician, eseist, academician, diplomat. Președinte al Uniunii Naționale a Studenților din România, membru al CC al PCR (1972-1980), director al Bibliotecii Academiei (1950-1955), adjunct al ministrului Afacerilor Externe, ministru al Învățământului (1970-1972), ambasador în Elveția (1980-1982) și în SUA (1982-1985). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 371-372 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Mircea_Mali%C8%9Ba, accesat la 23 februarie 2011.

9. Octavian Paler (1926-2007). Scriitor, jurnalist, editorialist și om politic român. Redactor-șef al ziarului *România liberă* (1970-1983) ; membru supleant al CC al PCR (1974-1979) ; deputat

[C.P.]: *Da, dar ei nu sunt proști.*

Păi, nu sunt proști. Eu am fost prost, că dacă făceam treaba asta, ce zicea Vijoli, eram și eu cineva, nu intram la pușcărie.

[C.P.]: *Dar acum poate aveai procese de conștiință grave...*

Domne, n-am, din contră, n-am niciun regret!

[C.P.]: *Deși eu nu știu dacă Paler a avut foarte multe...*

No... Am fost la Paler cu Ogoranu, că erau consăteni, din Lisa. Ne-a primit foarte bine, mai ales soția lui. Și se mira cum am putut noi să avem putere să rezistăm. La o stradă din Făgăraș o să îi dea numele lui Paler. Da' el a fost cel care a adus comunismul la liceu' din Făgăraș. La alegerile din 1946, Paler a fost un activist comunist.

[C.P.]: *Dumneavoastră cum îl priveai atunci și acum pe Paler ?*

Păi atunci îl desconsideram. Da' era bun, domne, la școală. El n-a făcut liceu' la Făgăraș, decât ultimele două clase. Și asta a făcut el și cu Malița atunci la liceu... Știți cine e Malița ?

[C.P.]: *Mircea Malița, matematicianul.*

Da. Ăsta era un tip... un fante, ca elev. Venea cu mașina la școală. Stătea la un unchi de-al lui, la fabrica de exploziv, și erau cam patru kilometri. Și dimineața îl aducea cu mașina la școală. Însă desconsidera pe toată lumea. Era băiat deștept, nu am ce să zic. Dar el cu Paler au adus comunismul la liceu. Mare comunist a fost și Malița... A fost educatorul fiilor lui Ceaușescu și academician. Trăiește, mereu îl scoate la televizor. Așa că astea au fost lucrurile atunci.

[C.P.]: *Să revenim la situația dumneavoastră cu politica...*

Așa a fost atunci cu partidele. Da' eu n-am vrut să mă înscriu în Partidu' Comunist sub nicio formă! Și n-am primit loc în cămin, că n-am fost comunist. Bietul tata îmi trimitea bani și umblam și luam cameră cu chirie, și costa mult mai mult, da' nu m-am înscris în nicio formațiune, nici măcar în formațiunea studentască, UNSR, Uniunea Națională a Studenților. N-am vrut.

[C.P.]: *Dar țărâniștii, liberalii nu își recrutau și ei, tot așa, susținători ?*

Sigur că da. Aveau și ei camere. Dar mai mult decât atât, masa... Te duceai la țărâniști și mâncai la masă micul cu doi lei. Grătarul cinci lei era. Era propagandă la țărâniști, la liberali, la social-democrați. Dar mai mult, se primeau ajutoare din Suedia și din Elveția, ajutoare cu mâncare. Dar le luau mai mult evreii, că ei erau singurii care aveau o organizație recunoscută oficial. Și atunci ei primeau ajutoare, da' ca să dea la toți studenții. Ne da și nouă, dar ce rămânea. Așa.

[C.P.]: *Dar cum de nu v-au captat țărâniștii ?*

N-am vrut să mă duc. Era modă, cum v-am spus, dar eu nu voiam în partid. Domne, eu România o am în suflet. Eu îmi dădeam sufletul și sângele pentru România, fără vorbe. Când s-o predat Basarabia eram în clasa a VI-a, eram prea mic, că m-aș fi dus pe front. Da' așa am fost educat și din familie, și din școală și liceu. Am avut învățători care ne-au băgat picătură cu picătură ideile astea, că noi, românii, suntem cei mai mari.

Iar dintre români, făgărășenii-s ăi mai mari. Și dintre făgărășeni cei mai mari sunt venețienii... Așa am fost.

[C.P.]: *Legionarii mai făceau propagandă în '45 ?*

Slabă propagandă... Erau interziși. Nu se mai vorbea de legionari. Sau probabil că nu eram eu în cunoștință sau în legătură cu ei.

[C.P.]: *Alegerile din '46 vi le mai aduceți aminte ?*

Vai de mine, da' ce să vă spun de astea ! Domne, apar în sat niște cetățeni care făceau propaganda comunistă nemaipomenită. Și noi, așa-zișii intelectuali din sat, studenți, făceam împotriva lor o antipropagandă. Erau absurzi în ceea ce făceau ei și lumea nu voia să îi accepte. Ei erau niște muncitori de pe undeva și se lăfăiau în sat, făceau pe acolo chefuri. Și noi eram împotriva lor. Și eu, care eram mai activ, ca să zic așa, mă pomenesc odată chemat la Făgăraș, la Legiunea de Jandarmi. Mă duc. Acolo era un căpitan care venise de pe front și care era comandantul. Fusesse în prizonierat cu divizia asta, „Horea, Cloșca și Crișan”, și venise cu ei. Știu asta că fusesse împreună cu un prieten de-al meu care era medic în Făgăraș. Și căpitanul ăsta a avut informații că eu le stric propaganda ăstora. Nu m-a ținut acolo, da' mi-o dat interdicție să plec din Făgăraș. Eu n-am știut de ce și cum, numa' pe urmă mi-o spus doctorul : „Vezi, mă, de treabă, că tu ai cârăit ceva cu ăia de acolo și ăia te-au spus”. Așa că eu n-am fost în sat în noaptea alegerilor.

Da' ce se întâmplă ? Se aranjează votarea, totul în regulă. Până seara au votat patru sate aicea, la mine în sat. Era toamnă târzie, nu mai era de lucru pe câmp, așa că țăranii din alte sate n-au plecat la casele lor. Au rămas în Veneția, au intrat pe la prieteni, s-au apucat de băutură, de chestii. Seara, după ce s-a terminat tot, hai să numere voturile. Președintele de onoare era un inginer agronom. În sală era toată comisia de la vot și un țăranist și un liberal, foști primari, că alte partide la noi nu erau. Și se dușmăneau ca dracii ăștia doi. Dar de data asta erau împreună. Și începe numărătoarea. Scotea din urnă președintele și unul consemna : țăranist, țăranist, țăranist, liberal, soare... Adică la 10-20 de „țăranist”, era câte un „soare” sau un „liberal”. Și președintele arunca în foc buletinele. „Soarele...” în foc. „Soarele...” în foc. „Țăranist...” în foc. Să nu mai fie documentele. Și liberalii, și țăranistii au protestat : „Domne, dar de ce le arunci pe foc ?”. Că arunca și „soarele”, arunca totul. „Nu vă place, părăsiți sala !” „Nu, dar vrem să asistăm, și aicea să rămână voturile.” Și i-a dat afară. Când au ieșit, ăștia au spus treaba. Oamenii stăteau la 50-100 de metri, din toate comunele, și încet, încet, s-au adunat până au ajuns în fața Primăriei, unde se ținea votarea. Și a început scandalul, strigate : „Bă ! Hă !”. Președintele a ieșit să se ducă la telefon într-o comună vecină, să cheme întăriri. Nu era curent electric atunci, era un felinar cu gaz acolo în față și cineva a aruncat cu piatra în el și l-a spart. Întuneric beznă. Au intrat oamenii în sală, unde era încă lumină, și unu', Slătinaru¹⁰, care după-aia mi-a fost mie șef în organizație, l-a luat pe președinte să-l ducă să-l împuște și să-l arunce în Olt.

10. Gheorghe Urdea (Slătinaru), născut la 23 octombrie 1912 în Grid, Brașov. A fost arestat la 7 iunie 1951 și condamnat la un an închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 5 iunie 1952. A fost rearestat la 28 martie 1953, însă nu deținem informații certe despre o eventuală condamnare. Ion Gavrilă Ogoranu afirmă că ar fi fost condamnat la moarte, fără a fi executat timp de mai mulți ani. A fost reținut în

[C.P.]: *Slătinaru cu ce partid era ?*

N-avea partid. Slătinaru era și el un luptător.

[C.P.]: *Iar președintele secției era comunist.*

Comunist. Da' nu era din Veneția, era dintr-o comună din județul Făgăraș. Mai mult decât atât, au tras clopotele de la biserică, în dungă. Adică iei inima clopotului și-l lovești, nu tragi de sfoara aia... și are un sunet strident care înseamnă mare pericol, foc sau război. Și s-o dat alarma în sat. Femei cu sape, cu lopeți o venit la Primărie. L-au întâlnit pe Slătinaru ducându-l pe președinte spre Olt și au început să îl lovească pe ăla : „Ticălosul ! Prăpăditul, vrea să ne facă colectiv ! Huo ! ”. Dacă au început să dea în el, Slătinaru a început să îl apere. În drum spre Olt au trecut prin fața casei mele – eu nu eram acasă, v-am spus, eram la Făgăraș – și au intrat la o femeie care avea un copil mic, și era lumina aprinsă, vecină cu mine. La Primărie,ăștia revoltați l-au adus pe ofițerul care comanda armata să ia interogatoriu, cine a dat ordin să arunce în foc voturile. Și unul care venise cu ofițerul învârtea o ghioagă deasupra : „Spune, mă, cine ți-a dat ordin, mă, derbedeule, să arunci alea în foc ? ”. ăla nimic. I-a bătut pe ăia din secție... știi cum ? Au fugit pe unde au putut, s-au refugiat unii în cabina de votare, care era de scândură și se închidea pe dinăuntru și pe deasupra îi bătea... Praf o făcut Primăria. Geamurile scoase din rame...

A doua zi dimineața mi-o dat drumul să plec și culmea a fost că m-am dus în sat cu niște derbedei din Făgăraș care erau trimiși să pedepsească satul. Erau cu o mașină militară, dar care nu mai era la armată, dotați cu bâte, îmbrăcați civili. Eu i-am văzut că merg încolo și i-am rugat să mă ia. „Domne, unde mergeți ? ” „Mergem în Veneția. Hai cu noi ! ” M-au luat și m-au dus până în sat. Dar eu nu știam ce s-a întâmplat. Ei vorbeau acolo cum să facă, dar când or ajuns, n-o' mai găsit pe nimenea. I-au arestat totuși pe foarte mulți, însă le-a dat drumul pân' la urmă.

Ăștia care au rămas au numărat voturile, da' au dispărut voturile cu urne cu tot. Și nu se știe unde și cum... Da' țărăniștii au câștigat atunci. Au votat cu comuniștii numai ăia care erau în secție, în comisia de votare, restul nu. Țărăniștii au luat majoritatea, nici măcar liberalii. Se credea atunci în Maniu, că ne scapă de comuniști... că începuse, domne, nenorocirea. De exemplu, au dat ordin ca toată lumea să se prezinte cu caii la primărie ca să-i rechiziționeze, că le trebuia rușilor cai. Asta era înainte de a se termina războiul. Și primarul a venit la tată-meu, laăștia care aveau cai mai buni : „Plecați din sat, că o să vină o comise rusească să rechiziționeze caii și ia numai caii buni ! ”. Și au rămas numai caii pricăjiți. Lumea era împotriva comunismului atunci. Veniseră și ăia de pe front, spuneau cum e în Rusia, că e rău cu colectiv...

[C.P.]: *S-a făcut până la urmă colectiv și în sat ?*

S-a făcut în '62. Însă am impresia că i-a înrăit pe oameni și i-a schimbat complet. Adică la noi era o onoare, nu exista furt, domne. Rămâneau sacii cu cartofi, clăi cu grâu pe câmp, atelaje, nu exista să ia cineva un cartof. Adică era o onoare, o cinste. Și i-au făcut acumă hoți, că fură unul de la altul, se ceartă frații între ei. Comunismul e responsabil de asta, că nu era înainte așa ceva.

Poate aici ar trebui să fac o revenire și să vă spun ceva ce s-a întâmplat înainte și care am omis să vă povestesc. În facultate noi eram și militari, și am făcut armata într-o școală militară de medicină la Sibiu. Și în cursul verii lui 1944 ne-au trimis în munții Sibiului să prindem un fel de parașutiști lansați de ruși. Nu i-am văzut însă niciodată. Când am terminat, după 23 august, ne-au dat drumul la toți. Venind acasă, la Făgăraș, am fost pe la o mătușă de-a mea, care era cetățean american, venită din America cu trei copii pentru studii și i-a prins războiul aici. Și la ei la masă fiind, am întâlnit un cetățean american de origine română, Buta Serafim. El a venit cu primul avion care a aterizat după 23 august în România. Era îmbrăcat în uniformă nouă, americană, ținută demnă, elegant, frumos. Și la masă, discutând cu el, ne-a făcut de două parale... Ne-a certat cum de am putut, românii, să ne aliem cu germanii, un popor barbar, incult... Și rău de tot ne-a zis. Dar vărul meu, care îl cunoștea din America, zice: „Voi știți cine sunt germanii?”.

[C.P.]: *Strămoșii voștri...*

Fiți atent ce se întâmplă! Ne ceartă acolo și pleacă. Peste vreo două săptămâni mă duc la Făgăraș, iacătă-l pe Buta din nou, într-o mașină Jeep ultimul tip, nou-nouț, cu niște filme. Voia să ne prezinte filme, cum s-au pregătit americanii de război. Am văzut filmul... Nemaipomenit! Pe malul unui râu, East River, la New York, cum și pe o parte și pe alta intrau table și pe bandă rulantă cobora pe de o parte mașini și armament de război, iar pe altă parte ambarcațiuni. Făcusem proba mai înainte să vedem dacă se potrivește filmul cu aparatul. Sala de cinematograf a orașului Făgăraș era plină de lume. A vorbit el, că vorbea fluent românește. Eu eram cu spatele, și în spatele meu era un buton de sonerie. Și sun să pornească, să dăm drumul la film. Niciun film! Mai vorbește ce mai vorbește și iar sun. Niciun film. Plecăm repede sus, la mecanicul din cabină, să vedem ce se întâmplă. La cabină ușa încuiată cu două lacăte și niște copii ne spun că au venit niște soldați ruși, au luat niște roți și au plecat cu ele. Se urcă așa în mașină și pleacă în viteză la Comandamentul sovietic, că era foarte aproape. Noi ne-am dus pe jos, câțiva care eram cu el. A ajuns la Comandament și a oprit mașina în față, a venit un soldat: „Striliau! Nazat! Te împușc! Înapoi!”. Nervos, așa în uniformă, să treacă peste soldat. Nimic. Soldatul i-a pus pistolul în piept. S-a enervat, s-a urcat în mașină și a plecat. După vreo două săptămâni apare Buta iar. Schimbat complet... S-a lămurit. Și ne spune: „Să știți că în trei, șase, nouă luni, maxim un an, va fi război între noi, că rușii nu respectă Convenția. Și n-ar fi rău ca dumneavoastră să fiți pregătiți”.

La masă cu noi atunci era și un învățător, Pridon¹¹, dintr-o comună Părău, de acolo, care a fost ofițer austriac în primul război mondial, și acum, tot așa, era foarte luptător. Și s-a apucat el și a făcut pregătire pentru război. Și-a plasat oameni din sat, din comunele vecine pe plutoane, pe companii... Asta era în '44 toamna, și în '45 m-am dus într-o comună vecină și m-am întâlnit cu el. Eu mergeam cu sania cu cai și m-a rugat să îl iau și pe el în sanie. Și pe drum m-a lămurit că uite ce-a făcut el, așa și așa, și dacă vreau și eu să particip. Ce puteam să zic? „Da!” (râde – n.n.) Așa eram eu, nu că să zic „să

11. Ioan Pridon, născut la 13 ianuarie 1894/1899 în Părău, Brașov. A fost arestat la 20 decembrie 1950 și condamnat la moarte. A fost deținut în închisorile Brașov și Jilava. A fost executat la 27 septembrie/27 decembrie 1952 la Jilava. Dorin Dobrinu (ed.), *Listele morții. Deținuți politici decedați în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1945-1958*, Polirom, Iași, 2008, p. 106; fișa matricolă penală din AANP.

vedem”, să pun condiții... Și zice: „Vorbești cu Slătinaru”. Slătinaru era un tip foarte interesant, un autodidact. Provenea dintr-o familie a lui Aron Pumnul. Fusese armurier, lucrase într-o fabrică de armament și și-a făcut fel de fel de arme. Cu lunetă, de vânătoare, de război, de toate. Avea o sumedenie de arme. Și le aduce acasă la mine. Și el ne-a adunat vreo 10 inși, toți studenți, și ne purta să facem instrucție, pregătire de război.

[C.P.]: *Asta unde se întâmpla ?*

În Veneția. Eu eram în concediu, în vacanță. Făceam și câte 20 de kilometri pe zi, mers. Nu mâncare, nu băutură, nu nimic. Da' nu comentam. Ce să comentez ? Ne spusese... Adică noi ne pregăteam de război, în cazul când începea războiul.

[C.P.]: *Părinții știau de asta ?*

Nu. Ho, ho ! Cum să știe ?

[C.P.]: *Și șeful câți ani avea ?*

Șeful era mai mare cu 10 ani, dar era un tip bine, bine făcut. Așa. Și ziceam că mergem la vânătoare. Draci ! Făceam front și câte 20 de kilometri pe zi, pe jos, fără mâncare, fără apă, fără nimic. Așa. Și ne spunea mereu : „Sudoare, multă sudoare ! În caz de confruntare, pierdeți mai puțin sânge !”. Țasta era dictonul. Și ne freca și acceptam, domne ! Acceptam. Ne gândeam că mâine-poimâine o să fie război și atunci să fim pregătiți și să terminăm odată cu comunismul. Și atunci am mers benevol, nu ne-a obligat nimeni, decât dorința noastră... „Vultanul” se numea asociația.

[C.P.]: *Erați organizați militărește, cu grade ?*

Nu. Țla era șef și noi nu ne cunoșteam decât pe orizontală. Vertical nu ne cunoșteam. Dar niciunul nu era dintre noi implicat în politică sau așa, cu simpatii. Eram vreo 10 inși, colegi, prieteni buni, studenți toți. Din sat eram trei inși, prieteni dinainte, restul din satele vecine. Era din Șinca Marcel Cornea¹². E văr bun cu Doina Cornea, dar ea e din Ileni. Ta-su era farmacist în Șinca. El a fost ulterior împușcat în casă la învățătorul Pridon, în '50. Dar asta se petrecea în 1946, '47. Ultima dată când am participat a fost în ziua când am plecat de aici, 30 decembrie 1947. Plecam să facem instrucție cu pistolul automat. Ne duceam, treceam Oltul, era frig, ger și furtună. Bătea vântul să nu scoți un câine afară ! Numai prin Ardeal se întâmplă treaba asta. Noi prin zăpadă, dă-i pe-acolo și prin vânt, prin furtună... Slătinaru, afurisitul, la 100 de metri reteza o rămurică d-aia de copac, cu arma cu lunetă, așa era de bine instruit. Voiam și noi, tot cu luneta, dar era imposibil. (râde - n.n.)

[C.P.]: *Dar făcuserăți armata...*

Am făcut armata. Eram instruit, dar nu cu arma cu lunetă. Și iți spun că e greu, că trebuie să ieși întâi prin cătarea obișnuită și după aceea să te uiți prin lunetă. Dacă mișcai un pic nu mai era valabil. Domne, și făceam tragerea acolo. Și la un moment dat : „Stai ! Nu mai trageți ! Aruncați armele ! Sunteți înconjurați ! Predați-vă !”. Erau

12. Marcel Cornea (1927-1950), student la Facultatea de Farmacie. Membru al grupului de partizani anticomuniști care activa pe versantul nordic al Munților Făgăraș. A fost prins în noaptea de 6/7 noiembrie 1950 și executat imediat. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar C*, Mașina de scris, București, 2002, p. 219.

jandarmi. Ce ne facem? Unu' dintre noi: „Hai să-i împușcăm pe ăștia!”. Instructorul zice că se lasă cu represalii... Da' ce facem? Dacă ne prind, ce ne facem? Eram înconjurați din trei părți. Într-o parte era o prăpastie. De câte ori trec pe acolo mi se ridică părul pe spinare... Și am sărit în prăpastie. Sinucidere curată! Da' dacă vântul nu depunea un strat de zăpadă de doi-trei metri acolo, era grav. Dar am sărit în zăpadă și ne-am afundat complet. Și-i vedeam pe ăia pe marginea prăpastiei cum se uitau: „Unde dracu' au dispărut ăștia?”. Da' nu știu cum au ajuns acolo, asta nu pot pricepe. Noi eram noi între noi, cine să ne trădeze? Ceva s-a întâmplat, de s-a aflat.

[C.P.]: *Nu era pădurarul sau altcineva?*

Pădurarul, Grancea¹³, era cu noi, el nu putea să fie. L-am bănuț și pe pădurar, deși nu credeam, că era și el împotriva comunismului, nu se discuta. Mă rog... Cum s-a înserat, că s-a înserat repede, că era furtună mare, am venit acasă și le-am spus la ai mei: „Plec la Cluj”. „Ești nebun!” „Plec.” Și am plecat pe la 4.30-5, cu autobuzul până la Rupea. De la Rupea am luat tren și la 1 noaptea eram în Cluj. M-am dus la Colegiu' Academic, unde era bal în sala studenților. Acuma Regele a plecat... au făcut ăia bal. Și am făcut acolo o altercație, m-am luat la bătaie cu unul, a venit Poliția și m-a arestat. Acolo, la arest, l-am cunoscut pe colonelul Crăciun¹⁴. Era căpitan atunci. Și dimineța mi-a dat drumul. Eu am plecat de acasă ca să îmi fac un alibi. Că ne-am despărțit atunci și fiecare a căutat să-și facă alibi. Și lucrurile au mers bine, dar când m-am întors, Pridon, învățătorul, mi-a spus: „Fii atent, că ești ochit de ăștia. Pleacă!”. Și nu am mai prea venit pe acasă. Și așa am cunoscut-o pe soția mea, că eram colegi. Apoi am terminat facultatea, și nu m-am dus acasă sau la Făgăraș, am cerut post la Târgu Mureș, de unde era soția. Și așa ne-am căsătorit, dar după ce am terminat facultatea.

[C.P.]: *Și episodul de la Veneția a rămas fără urmări pentru toți?*

Pentru moment, pentru toată lumea, dar în 1950, în ajunul Crăciunului, m-am dus acasă, la Veneția. Socru-meu avea o vie, la Teaca¹⁵. Eu o tratasem pe soția primului secretar și, când m-am dus acasă, mi-a oferit mașina lui, așa că le-am dus părinților niște vin de la socri, un butoi de 100 de litri. La noi este obiceiul că feciorii din sat vin la colindat. Și m-au anunțat să nu plec, că vin să mă colinde. Și stăteam cu vecinii la un pahar de vin, glumeam, nu știu ce, și văd că trece un pluton de securiști, foarte îmbrăcați, înarmați, duri, răi, condus de căpitanul Cârnu. Atunci nu știam cine e, cum dracul îl chema. E în Pitești și acuma. Trăiește și are o pensie... Trece prin fața casei plutonul, apoi pe o uliță laterală și intră la fostul pădurar, ăla care era atunci cu noi. Familia mea avea două case, o casă mare și una mică, alătura. Noi eram în casa mică. Și îl aduce pe pădurar și îl bagă în casa mare. Eu nu am știut nimic. Apoi îl ia pe tata și mă strigă cineva de-afară. Când ies, plină curtea de securiști. Și podelele de la grajd le-au scos. Jireada de paie întoarsă pe dos... Și mă cheamă un soldat pe scări: „Veniți încoace!”. Când mă duc, tată-meu într-un colț și pădurarul în alt colț. Și îl bătea pe Grancea,

13. Posibil Aurel Grancea, născut la 1 decembrie 1924 în Dridif, Brașov. A fost arestat la 1 decembrie 1950 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Brașov, Valea Neagră – Peninsula, Poarta Albă, Văcărești și Jilava. A fost eliberat la 29 noiembrie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

14. Vezi nota 13, p. 20.

15. Localitate în județul Bistrița-Năsăud.

domnule, să spună dacă am participat și eu. Deci au venit după trei ani, în '50. Au aflat că am venit în sat și au venit și ei. Și îl băteau, domnule... da' animalicește. Cu patul armei îl loveau în cap, pe spinare, pe unde puteau. Cădea, îl ridicau: „Spune, mă!”.

[C.P.]: *Cine îl bătea?*

Cârnău. Personal. Și m-a așezat într-un colț: „Spune, mă, a fost ăsta cu voi, acolo?”. „Nu, domnule.” Îmi făcea ăla din ochi că nu mă spune, să stau liniștit. Dar ei totuși au fost puțin... – cum să zic? – derutați, că era mașina primului secretar în față, avea număr special. Așa că pe mine nu m-au luat. Altfel, dacă nu era mașina, nu știu ce se întâmpla. A venit o mașină, Jeep american, l-a luat pe pădurar și l-a dus. Nu știam unde îl duce. A venit apoi aceeași mașină și l-a luat și pe tăta-meu...

[C.P.]: *Dar de unde aveau ei mașini americane?*

Le-au cumpărat, că s-au vândut aicea mașinile americane aproape toate. Pe la județe erau mașini americane, jeepuri din ăstea. Și după mine a venit un securist, n-a venit mașina. Și m-a luat și m-a dus la Primărie. M-a băgat într-o cameră... întuneric beznă. „Stai puțin aici!” Am rămas acolo singur și am auzit cum l-au adus pe primarul satului, un comunist sadea. Și Cârnău: „Bine, mă, banditul, cum s-a putut întâmpla aici așa ceva și tu să nu știi?”. Și îl înjură pe primar... Din bandit și din înjurături nu îl scotea. Și ăla era comunist până în măduva oaselor. Și apoi vine la mine primarul. Era un sătean sărac, îl știam foarte bine. Vă spun imediat și cu el ce s-a întâmplat. Și vine la mine și m-a pus să dau o declarație că n-am participat. Am dat declarația și mi-a dat drumul. Pe tăta-meu și pe Grancea i-o dus la Făgăraș la Securitate, le-o luat câte-o declarație acolo, dar dimineața i-o adus acasă. Tata nu știa nimic. ăsta e episodul... Ei, ulterior eu nu am mai venit la Veneția. Dar teamă mi-a fost, ce să spun? Erau arestări și mi-era teamă de arestare.

Și în 1950, toamna¹⁶, Marcel Cornea și încă unu'¹⁷ erau la Pridon în casă, dormeau. Cineva a turnat și a venit un grup de securiști și i-a găsit dormind, spre dimineață. Pridon era plecat la școală. Au dat năvală în casă și ăștia s-au trezit. Marcel Cornea era la perete și, când a văzut năvala, cum avea la cap pistolul-mitralieră, a vrut să-l ia, da' când să pună mâna pe pistol, l-a împușcat ăia. Și până la Șercaia, trei kilometri, până la medicul de acolo, Marcel Cornea era mort. Apăi toți ăștia lăți au fost prinși între timp și a făcut pușcărie... Eu am scăpat.

[C.P.]: *Au făcut un lot din ei?*

Da. Lotul Pridon.

[C.P.]: *Pridon și mai cum îl chema pe el?*

Parcă Ioan. Nu știu. Da' dumneavoastră de ce nu știți, domnule istoric? De ce nu știți de jertfa acestui om? Apoi ăștia au năvălit în casă, securiștii. El s-a tras în fundul casei și a spus: „Mi-am apărat fiii neamului și îi voi apăra cât bate o inimă aici”. A fost arestat, judecat, condamnat la moarte și executat.

16. 6/7 noiembrie 1950. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar C*, p. 219; Ion Gavrilă Ogoranu, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, I, Marineasa, Timișoara, 2001, p. 164.

17. Virgil Radeș, născut la 14 martie 1924 în Berivoli Mici, Brașov. A fost arestat la 6/7/15 noiembrie 1950 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Brașov, Jilava, Pitești, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar C*, p. 219; Ion Gavrilă Ogoranu, *op. cit.*, p. 164; fișa matricolă penală din AANP.

Am mai avut un prieten din sat, ofițer de cavalerie, care era comandantul unui depozit de armament de la Făgăraș și care pur și simplu a deschis băieților fugiți în munți depozitul să își ia ce vor de acolo : armament, echipament, ce vor. Și acum occidentalii ne reproșează că „Voi, practic, ce ați făcut ?”. Adică n-am făcut ce-au făcut francezii, cu Maquisul ăla al lor și nu știu ce...

Dar vreau să vă mai spun că noi am depus un jurământ, atuncea, cu Pridon, care suna cam așa : „Intrând conștienți de ce facem, nu ne-a obligat nimeni să facem. Suntem conștienți că împotriva noastră vor fi trimiși români tineri, îndoctrinați, cărora să le păstrăm pe cât posibil integritatea fizică și viața”. Adică nu vom împușca niciodată pe cineva neobligați, decât dacă ne apărăm. „Acolo unde suntem noi e un colțișor din țară care nu este supus bolșevismului. Noi vom respecta integritatea instituțiilor statului : căile ferate, clădiri...” Țasta a fost și motivul pentru care nu am dărâmat niciun tren. Că aveam posibilitate, să știți, da' n-am făcut-o ! „Și dacă vom fi învinși, vom suporta rigorile legii fără crâcnală” – lucru pe care l-am făcut –, „iar dacă vom învinge, ne vom retrage și vom lăsa treburile statului pe mâna politicianilor.” Niciunul dintre noi nu a aspirat la vreun post.

[C.P.] : *Am înțeles. Ce ați făcut după terminarea facultății ?*

Am terminat facultatea și am fost numit, la alegerea mea, medic de circumscripție în cea mai săracă comună din județul Mureș, cu probleme grave, medicale, complexe. Am vrut să mă lămuresc pe mine de ce sunt în stare. După care am fost promovat și am dat un concurs la Clinica Chirurgicală din Târgu Mureș, instituție ungurească, unde se vorbea ungurește. Eu nu știam niciun cuvânt ungurește. M-am dus la profesorul de chirurgie și l-am rugat : „Domnule profesor, eu sunt cutare, dintr-o comună în care nu se vorbește ungurește, dar aș vrea să fac chirurgie la dumneavoastră. Sper să învăț pe parcurs”. „Ha kereksek, kedves koléga, nekem volna egy hely.” Adică : „Dacă caut, dragă colega, eu aș avea un loc”. Și a continuat : „Dar sunt cinci înscriși până acuma, dumneata ești al șaselea. Dacă chiar vrei să faci chirurgie la mine, atunci ce pot face pentru dumneata e să dai examen în limba română”. Am dat examenul. Nu știu dacă am fost cel mai deștept de acolo, dar l-am luat și am fost primit eu. În clinică am fost bine văzut, foarte bine tolerat, niciodată marginalizat. Eram singurul român. Pe urmă a mai venit un român și a venit și soția mea, la Interne, la endocrinologie, dar n-am observat niciodată ca un medic sau personalul clinicii să marginalizeze sau să se ocupe mai puțin de cineva pe motive naționale. Toți erau maghiari, însă erau de bună calitate. Și eu am rămas – cum să spun ? – cu impresia aceasta, că putem să trăim împreună cu celelalte etnii, fiecare cu specificul lui. Și am și spus : dacă 1.000 de ani am trăit aici împreună, cu bine, cu mai puțin bine, cu rău, cu mai puțin rău, de ce să nu mai trăim în pace, în prietenie, încă 1.000 de ani ? Și atunci mai vedem noi cum o fi !

[C.P.] : *La Târgu Mureș cât ați stat ?*

Din 1950 până 1956, când m-au arestat.

[C.P.] : *Nu ați avut probleme cu Securitatea până la arestare ?*

Ba da, în '52, în perioada când funcționam ca medic stagiar în clinica chirurgicală a profesorului Matias, am fost interpellat de două ori de Securitate ca să devin turnător, colaborator. Prima oară m-am făcut că nu înțeleg ce vor și m-au lăsat în pace. După vreo doi ani a apărut în cabinetul vicepreședintelui Sfatului Popular de la Regiunea Autonomă Maghiară, care era român, Bob Ioan, un locotenent de Securitate maghiar.

A început să îmi pună niște întrebări, da' răspunsurile nu l-au satisfăcut. S-a enervat și a ieșit în anticamera cabinetului. A venit vicepreședintele și m-a întrebat: „Ce vrea ăsta cu dumneata, domnule doctor?”. Pe vicepreședinte îl operasem, îl cunoșteam bine. Și îi zic: „Uite ce vrea...”. L-a chemat. „Bine, mă, nu ți-e rușine? Păi știi ce muncește omul ăsta, mă? Și învață, și lucrează. Ce ai de gând cu el?” S-a înfuriat ăla și a plecat nervos. N-am mai avut niciun semn după treaba asta și nu s-a mai întâmplat nimic până la arestare.

Și în 1956, ieșind de la clinică după o noapte de gardă, am întâlnit doi foști generali, pe care îi cunoșteam din vedere: Vlădescu¹⁸ și Gradu¹⁹. Ploua ușor. M-au oprit și am intrat în catedrala ortodoxă, frumoasă, impunătoare, și acolo m-au întrebat întâi ce părere am eu despre evenimentele din Ungaria, care erau în derulare.

[C.P.]: *Așadar asta se întâmpla în toamnă?*

Toamna, în 30 octombrie, poate mai devreme cu câteva zile. Și eu am spus că nu prea am păreri, că „eu lucrez”. Ceilalți colegi, care erau maghiari, nu mai lucra niciunul, toți călăreau un aparat de radio și ascultau despre evenimente. Dar zice unu': „Uite, domnule doctor, noi vă știm, vă cunoaștem, și poate că și dumneavoastră pe noi, dar am avea o rugămintă, dacă acceptați. Uitați ce vă cerem: sunteți prieten cu maiorul Firulescu²⁰”. Maiorul Firulescu era, într-adevăr, prieten de-al meu. Făcuse războiul în Rusia, fusese prizonier cu generalul de la Cluj, comandantul²¹ armatei a III-a, însă era scos din armată atunci. „Am vrea să îl rugăm pe Firulescu, dacă ar vrea, să se ducă la generalul de la Cluj și să îl întrebe cam ce părere are el despre evenimentele din Ungaria.”

[C.P.]: *Generalul era în funcție?*

În funcție. Că o venit comunist din Rusia, cu diviziile alea... „Să știți că fac treaba asta.” Eu înainte răspundeam de aviația sanitară, de avionul sanitar de la Târgu Mureș și îi cunoșteam pe piloți. Și mă gândeam să îl ducă până la Cluj, să vorbească cu generalul. Nu mai eram atunci la aviația sanitară, dar cunoșteam piloții și mă ascultau. Am vorbit cu Firulescu: „Da, de acord”. Și așa am aderat la un grup de care nu prea știam eu mare lucru...

[C.P.]: *Dar v-ați dat seama că au un plan, că e un grup constituit?*

18. Mircea Vlădescu, născut la 25 februarie 1899 în Târgoviște, Dâmbovița. A fost arestat la 2 noiembrie 1956 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Aiud și Periprava. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
19. Ioan Gradu, născut la 1 august 1897 în Botoșani. A fost arestat la 4 noiembrie 1956 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Târgu Mureș, Sibiu, Aiud, Gherla și Periprava. A fost eliberat la 17 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
20. Constantin Firulescu, născut la 3 septembrie 1909 în Opișor, Mehedinți. A fost arestat la 4 septembrie 1956 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Târgu Mureș, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
21. Nicolae Cambrea (1900-1976), general român, a luptat în cel de-al doilea război mondial și a fost luat prizonier în 1942. A fost comandantul Diviziei „Tudor Vladimirescu” și a condus Comisia Electorală a Armatei, la alegerile din 19 noiembrie 1946. A condus Regiunea a III-a Militară, cu sediul la Cluj (2 mai – 25 noiembrie 1949); http://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Cambrea, accesat la 25 ianuarie 2012.

Sigur. Mi-am dat seama imediat !

[C.P.]: *Și știați ce implică asta, că poate să fie periculos...*

Da' bineînțeles. Dar am acceptat riscul. Dar mai mult decât atât : ajung acasă și îl întâlnesc pe socru-meu, Ioan Faliboga²², împreună cu un colonel, Vizitiu²³, tot deblocat. Eh, bănuiam eu și știam că socrul meu duce o activitate „subversivă”. El fusese învățător.

[C.P.]: *Puteți să spuneți câteva cuvinte despre socrul dumneavoastră ?*

Era un luptător, un tip deștept, făcea poezii, era și ziarist. Păi, știi ce a făcut ? Înainte de a merge pe front l-au numit învățător într-o comună unde avea ceva pământ rămas de la unguri care au plecat în Ungaria. Și s-a dus la Cluj cu un grup de oameni din satul ăla, pe jos, domne, că nu aveau bani. Și de acolo până în Cluj sunt vreo 150 de kilometri. Și s-au dus pentru proces, ca să obțină pământul. Era un tip interesant, un luptător. În armată a fost căpitan și a luptat pe jos, domnule, până la Cotul Donului și înapoi la fel. Fusese decorat cu medalii, cu chestii din acestea. Și el era directorul unei școli din Târgu Mureș, însă pentru că nu a aderat la Partidul Comunist, l-au trimis la Toplița²⁴.

[C.P.]: *Faliboga a făcut politică ?*

A fost înscris la social-democrați, la Titel Petrescu²⁵, până când s-au unificat, și atunci l-au dat afară pentru că a fost militar în Rusia. L-au dat afară, nu l-au primit în Partidul Comunist. Altfel, dup-aia, n-a făcut, dar zic ăștia că ar fi făcut cam țărănistă. Așa am citit și eu în nu știu ce ziar, din anchetele astea ale lui. El a făcut facultate, da' eu nu am știut asta, știam doar că a fost militar. Și, cum v-am spus, erau ofițeri activi în organizație. La un moment dat, Faliboga primește o scrisoare de la un coleg de-al lui, învățător, la care îi murise soția, rămăsese cu trei fete minore și era internat la un spital din București, unde a și murit. Și în scrisoare îl roagă să le urmărească în viață pe fetele lui. Ce a făcut Faliboga ? Am fost și eu odată la Târgu Mureș, cu soția, încă nu eram căsătoriți, în vizită la fete. Locuiau într-o cameră și într-un antreu modest, sărac. Făcuseră un pom de Crăciun și a luat foc perdeaua de la geam. Abia am stins-o... Dar erau sărace ! Toate trei n-aveau decât un palton. Două erau de școală, una era mai mică. Avea unchi, mătuși, dar nu a venit niciunul. Și le-a luat Faliboga la el și, deși era

22. Ioan Faliboga, născut la 28 mai 1905 în Vlăsinești, Botoșani. A fost arestat la 2 noiembrie 1956 și condamnat la moarte, pedeapsă comutată ulterior la muncă silnică pe viață, respectiv la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Târgu Mureș, Jilava și Gherla. A decedat la 1 august 1963 în închisoarea Gherla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

23. Jenică Vizitiu, născut la 22 ianuarie 1909 în Dorohoi, Botoșani. A fost arestat în 1950 și condamnat la un an cu suspendare pentru fals în acte publice. A fost rearestat la 2 noiembrie 1956 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Târgu Mureș, Jilava, Gherla, Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

24. Localitate în județul Harghita.

25. Constantin-Titel Petrescu (1888-1957), avocat, om politic, lider al Partidului Social Democrat din România, ministru secretar de stat în guvernul Sănătescu (august-noiembrie 1944). S-a opus fuziunii cu PCR și a înființat Partidul Social Democrat Independent. A fost arestat la 6 mai 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Sighet. A fost eliberat în noiembrie 1955, în schimbul semnării unei scrisori în care lăuda regimul comunist, publicată în epocă în cotidianul *Scânteia*. Grav bolnav încă din închisoare, a murit doi ani mai târziu ; [http : //www.psd-ctp.ro/ro/istoria/constantin-titel-petrescu/](http://www.psd-ctp.ro/ro/istoria/constantin-titel-petrescu/), accesat la 15 mai 2012.

o lipsă de camere în clădirea aia, le-a dat o cameră fetelor. Faliboga avea și el două fete, și hainele soției mele și a surorii ei le-a dat lor. Așa era el. Și le-a întreținut ani de zile, și le-a urmărit educația, până le-a măritat. Pe cea mică voia să o dea și la facultate, că era și mai inteligentă. Le-a și înzestrat, că o fată trebuia să aibă plapumă când se mărita, perne, nu știu cum era. Una a măritat-o cu un ofițer de artilerie, Sopoțeanu²⁶, foarte bine băiatul, oltean de lângă Craiova, care a intrat și el la zdup. Pe trei fiice le-a măritat cu ofițeri, că dacă el a făcut școala de ofițeri în rezervă, veneau mereu la noi prieteni, ofițeri... Faliboga, cum avea și via, avea vin la dispoziție și toți veneau acolo.

Ei, și pe la Toplița, pe-acolo, a dat peste o situație foarte interesantă. Acolo fuseseră împușcați într-un sat, Răstolița²⁷, câțiva inși care au fost partizani (deși mie nu îmi place termenul partizan) în Vrancea. Erau trei sau patru refugiați, fugiți din Moldova, de la Focșani. I-au arestat lângă Târgu Mureș, într-o comună (îmi scapă numele acum) și au fost împușcați în fața populației. Și populația era foarte revoltată.

[C.P.]: *Dar în ce sens erau aceia refugiați ?*

Au fost fugari, urmăriți grav. Și s-au refugiat, au fugit în zona aceasta, pe Valea Mureșului.

[C.P.]: *Știți și numele lor ?*

Grigorescu²⁸, Cengher²⁹, Popovici, Gheorghiu³⁰, Andraș³¹ și Titeanu. Și i-au prins acolo prin '50, prin '51, și i-au împușcat. Pe Grigorescu l-au împușcat în gară la Craiova, pe ăștilalți i-au prins, i-au judecat, i-au condamnat la moarte și i-au executat prin

26. Ștefan Sopoțeanu, născut la 4 aprilie 1923 în Seaca de Pădure, Dolj. A fost arestat la 18 noiembrie 1956 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Aiud, Gherla, Salcia, Giurgeni, Galați și Jilava. A fost eliberat la 28 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

27. Localitate în județul Mureș.

28. Alexandru Gh. Grigorescu, născut la 6 aprilie 1920 în Căciulați, Ilfov. Locotenent. A intrat în conflict cu cadrele politice din Divizia „Tudor Vladimirescu” și a fost arestat pe frontul din Cehoslovacia. A fost judecat pentru instigare antidemocratică și achitat. A fost rearestat la 15 iunie 1948. În decembrie 1948, împreună cu Ioan/Eugen Cengher și Virgil-Micu Gheorghiu, a fost dus în comuna Răstolița, în lanțuri și cu pancarte la gât pe care scria „trădători, fasciști și spioni”. Au fost executați la marginea comunei și lăsați la vedere până la 28 decembrie, când au fost înmormântați într-o groapă comună. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar F-G*, București, Mașina de scris, 2002, p. 283; Dorin Dobrinu, *op. cit.*, p. 117; Ilie Șandru, „Popas cu amintiri la Răstolița”, în *Cuvântul liber. Cotidian mureșan democratic și independent*, nr. 114, 11 iunie 2004.

29. Ioan/Eugen Cengher, născut la 25 februarie 1911 în Brâncovenești, Mureș. A fost arestat la 15 mai 1948. În decembrie 1948, împreună cu Alexandru Gh. Grigorescu și Virgil-Micu Gheorghiu, a fost dus în comuna Răstolița și executat la marginea comunei. La 28 decembrie au fost înmormântați într-o groapă comună. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar C*, p. 78; *idem*, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F-G*, p. 190; Dorin Dobrinu, *op. cit.*, p. 117; Ilie Șandru, art. cit.

30. Virgil-Micu Gheorghiu, născut la 21 octombrie 1920 în Constanța. A fost arestat la 10 iulie 1948 și condamnat la 15 ani de închisoare. A fost dus în comuna Răstolița împreună cu Ioan/Eugen Cengher și Alexandru Gh. Grigorescu. A fost ucis la 19 decembrie 1948 în anchetă. La 28 decembrie a fost înmormântat împreună cu ceilalți doi într-o groapă comună. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar F-G*, p. 190; Ilie Șandru, art. cit.

31. Posibil Gheorghe Andraș, elev din Toplița. A fost arestat și împușcat de Securitate în 1949 lângă Stânceni. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A-B*, p. 45.

împușcare. Și la împușcare au adunat populația din jur ca să ia aminte. Și a creat o situație foarte dură acolo, de nesiguranță. Lumea n-a privit favorabil împușcarea lor, din contră. Populația era foarte revoltată că i-au împușcat în piață.

[C.P.]: *Era sat cu populație mixtă ?*

Da, români și maghiari. Și tocmai atunci Faliboga, care era directorul unei școli din Târgu Mureș, a fost mutat disciplinar la Toplița, lângă Răstolița, în atmosfera aia de revoltă populară, în atmosfera aceasta anticomunistă gravă. Și trecând prin gări, că făcea naveta săptămânal la Toplița, el sta de vorbă cu ceferiști. Toată lumea vorbea de comunism, că „ce rău merge în comunism”, că nu știu ce. „Păi, uite, dacă ne merge așa rău, hai să facem ceva, să ne opunem.” Și, discutând cu unii, cu alții, au hotărât să facă o organizație. Așa a făcut o formațiune la care i-a' zis „Comitetul Național de Eliberare”. Și au fost foarte mulți intelectuali. Acuma eu nu știu care era situația, că eu n-am fost angrenat în treaba asta prea intens, deși locuiam în aceeași casă, da' eu eram foarte ocupat. Vă spun că eu nu știam altceva decât medicină și chirurgie, operații, să învăț, să dau examene. Eu nu am fost angrenat în treaba asta. Dar veneau mereu mulți alții. Și vă spun că era o atmosferă foarte... tensionată. Lumea era împotriva comunismului. De exemplu, Faliboga avea o vie la Teaca. Foarte bun vin avea. Și trebuia să predai vinul la cotă, și îți dădea mai nimic pe el. Iar ce îți rămânea, trebuia să îl vinzi pe un leu kilogramul. Și nu aveai voie să aduci în Târgu Mureș decât 10 litri. Și lumea începuse, de exemplu, să facă damigene duble. Băga un dop în gura damigenei, puneă niște lapte deasupra dopului și apoi alt dop. Că dacă desfăcea dopul de deasupra, să creadă că e lapte în damigeană.

Sau, de exemplu, m-am dus odată cu Faliboga în Pindic, o comună lângă Teaca, unde avea via, cu mașina Sfatului Popular regional, un jeep american, galben. Și am tras la un prieten de-al lui, să cumpărăm niște carne, că el cam „făcea” carne. Când am intrat cu Faliboga în curte, nimeni ! Ușile deschise, focul ardea în sobă, mămăliga pe sobă : „Băi, nea cutare !”. Nimic. Când o văzut că o oprit jeepul, nea cutare o rupsesse la fugă de frică. Așa era lumea, cu teamă. Toată lumea era înspăimântată de treaba asta.

Ei, și discutând Faliboga cu unii, cu alții, s-au hotărât ei să facă asociația asta. Și au făcut o formațiune foarte mare, că sperau fie într-un război între URSS și Vest, fie într-o anomalie în sistemul comunist, mai târziu, și atunci să acționeze. Și calea ferată între Teiuș și Izvorul Mureșului, chiar până la Brașov, era ocupată de ei, adică aveau oamenii lui. Erau și militari, doi generali...

[C.P.]: *Deci era o treabă bine pusă la punct.*

Da. Dar ei au început mai demult. Din '50 începuse, la țară, prin diferite orașe. Aveau oameni la un depozit de armament, în caz de conflict să se și înarmeze. Nu știu dacă nu aveau și legături cu Mărgineanu³², ofițerul ăla... Am fost anchetat la Securitate despre el, dacă venea la Faliboga. Cumnatul meu era militar și veneau mulți ofițeri. Nu știu care o fi fost Mărgineanu, însă băieții din jurul lui, în pușcărie, spuneau că auziseră că el a fost arestat și că venea la Târgu Mureș... Mărgineanu ăsta a fost, într-adevăr, un om nemaipomenit. El trebuia să aprindă flacăra în Ardeal.

[C.P.]: *Dar cei din grupul lui Faliboga nu știau ce s-a întâmplat din '45, cu toate arestările și omorurile Securității ?*

32. Teodor Mărgineanu, născut la 11 ianuarie 1932 în Cașva, Mureș. Locotenent la UM 03425 Prundul Bărgăului. A fost arestat la 20 decembrie 1956 și condamnat la moarte. A fost executat la 26 iunie 1957 la Gherla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Dar cum să nu știe?

[C.P.]: *Și totuși au făcut grupul.*

Da. Așa era atmosfera.

[C.P.]: *Să revenim la episodul în care doi generali v-au abordat la Târgu Mureș...*

Da. Mi-au cerut să vorbesc cu Firulescu. El a fost de acord, dar nu a mai apucat să facă ceva, că l-au arestat. Dar atunci, cum v-am spus, eu m-am dus acasă și acolo era socru' meu, cu un fost colonel, discutau problema. Și m-au pus în temă și pe mine care e situația în Ungaria și ce vor ei să facă. Mai mult decât atât, ei aveau Căile Ferate în mâna lor, da' le mai trebuiau drumurile, să-și asigure transportul rutier. Și eu eram prieten cu directorul de la IRTA. Eu am zis „da”, și că chiar trebuie, că în Ungaria făcuseră bine ce au făcut. Și așa am fost băgat și eu, arestat și condamnat, pentru că am inițiat intervenția violentă. Și pentru asta am primit 18 ani...

[C.P.]: *Cum v-au arestat? Cum a decurs totul?*

Eram de gardă la spital și operam, noaptea. Vine portarul și zice: „Securitatea întreabă cine e de gardă”. Eram doi. Celălalt, care era maghiar, s-a speriat de moarte că-l ia. (râde – n.n.) Eu parcă nu eram chiar așa, nu mă consideram așa vinovat, dar, în orice caz, a fost o noapte infernală. Dimineța trebuia să mă duc la farmacia spitalului să recuperez medicamentele pe care le-am folosit în cursul zilei de gardă, că trebuia întotdeauna înnoit stocul de medicamente. Și văd că intră în curtea spitalului din Târgu Mureș o mașină Ford, mare, elegantă, frumoasă. Nu avea voie decât Salvarea să intre. Și am zis: „Mă, cine o fi ăsta, care să beneficieze de mașina asta?! Cu cine o fi venit mașina asta?”. Și când ies din farmacie, șase împistolați așteptau la ușă. Mă legitimează și zice: „Trebuie să veniți cu noi!”. Asta era în ziua de 15 noiembrie '56³³. Fuseseră arestări masive în Târgu Mureș...

[C.P.]: *Socrul dumneavoastră fusese și el arestat?*

Da, în 2 noiembrie 1956.

[C.P.]: *Cum l-au arestat pe el?*

L-au urmărit ani de zile, de prin '53-'54 în toată zona aia. Eu nu știu, da' atâția bani a cheltuit Securitatea să îi urmărească... Unde se ducea Faliboga, era urmărit, că avea o organizație foarte întinsă. Domne, și din București erau câțiva inși. Apoi nu știu care a fost situația, dar ei ziceau că centrul e la București. Faliboga ar fi fost numai pe Valea Mureșului. Dar nu ne cunoșteam. De exemplu, cine m-a băgat pe mine în treaba asta n-a fost Faliboga, au fost doi dintre ăștia ai lui. Și asta deși eram în casă cu el, locuiam împreună...

Și în '56 el lucra ca revizor la o întreprindere de îngrășare a animalelor, că l-au dat afară din învățământ, și avea suprafață mare de control. Era aproape de unde stăteam noi. Dimineța eu m-am sculat ca de obicei, la cinci, că la șapte eram în clinică. S-a sculat și el, și-a făcut pantofii, că era un tip milităros, și a plecat. Când am venit acasă, la amiază, sună telefonul. Era de la întreprinderea unde lucra, o duduie: „Domnu' doctor, l-au arestat pe domnul Faliboga!”. În 2 noiembrie era treaba asta. Ne-am pregătit de percheziție... Avea o mulțime de scrieri, de treburi, și astea le-a ars soacră-mea. Avea și poezii frumoase. Și ținea, domne, niște discursuri... de plecai pe front. (râde – n.n.)

[C.P.]: *Dumneavoastră nu i-ați spus lui Faliboga despre întâlnirea cu generalii sau nu discutați probleme de astea?*

33. Potrivit fișei matricole penale, a fost arestat la 14 noiembrie 1956.

De la ăștia m-am dus direct acasă și acolo Faliboga stătea de vorbă cu colonelul Vizitiu. Deblocați erau ăștia, toți. Erău licențiați, da' erău scoși din armată. Nu erău bătrâni, ca să zici așa, da' au fost deblocați. Și ei m-au pus la punct cu ce se întâmplă în Ungaria. Dar socru' nu a încercat să mă atragă. N-a vorbit niciodată despre astea. Domnule, eu eram foarte ocupat. Dacă îți spun că în zilele alea, cu evenimentele din Ungaria, numai eu operam, că toți ceilalți colegi călăreau aparatul de radio. Erău maghiari, atenți la ce se întâmplă în Ungaria, și trebuia cineva să opereze. Și eu, domne, am dat toată viața mea pe medicină și pe chirurgie. Adică n-am petrecut, să îmi pierd nopți cu băuturi, cu chefuri, cu distracții. Toată viața am învățat. Eu sunt copil de țăran, pe mine m-a dat la școală și m-a întreținut la școală cu greu taică-meu. Și atunci nu m-amestecam în niciun fel în treburi din astea.

Și atunci m-a chemat și pe mine. Și de acolo mi s-a tras. Știi? „Ce se întâmplă în Ungaria?” Ce părere am de asta. Și zic: „Domne, după cum merg lucrurile în Ungaria...” – erău favorabile, era în 30 octombrie – „o acțiune...”. Ei ziceau o acțiune militară, că aveau militari. Nu aveau arme, dar aveau posibilități, aranjamente, că era un depozit militar undeva lângă Reghin și aveau oameni acolo.

[C.P.]: *Da' ei nu se gândeau ce implică treaba asta ? Că era, practic, insurecție ?*

Da, o insurecție armată! Păi așa au și considerat-o, prin violență. Și în realitate așa e, de ce să zic? Și eu am zis: „Într-adevăr, să fie...” – n-am zis să fie atacați rușii – „urmăriți rușii în trecere prin România”. La ora aia se retrăgeau rușii din Budapesta, din Ungaria. Și am zis să fie urmăriți. Nu atacați, da' urmăriți, și dacă ei răspund cumva cu violență, atunci să răspundem și noi cu violență! Da' v-am spus cum stăteau lucrurile... Lumea era împotriva comuniștilor, era o atmosferă de ziceai că dacă le dă arma, pleacă toți la luptă. Adică țăranii o duceau foarte greu cu cotele astea obligatorii. Intelectualii erău cu salarii de mizerie, iar muncitorii extenuați. Nimeni nu trăia bine. Trăia bine ei, activiștii! Și o făceau în văzul populației, că nu se fereau.

[C.P.]: *Deci pe socru l-au arestat că a fost urmărit...*

Da' aveau între ei și un turnător. Ei în 31 octombrie au avut o ședință și au hotărât acțiune considerând că se retrag rușii din Ungaria prin țara noastră.

[C.P.]: *Cine a fost turnătorul ?*

Era printre șefi. [Gheorghe] Popa, șeful gării din Târgu Mureș.

[C.P.]: *Au aflat după aia că el i-a turnat ?*

Au aflat până la urmă, că în anchetă, când răspundeau la întrebări, ăia îl ocoleau pe Popa. Când se vorbea de el, anchetatorii schimbau vorba. Și atunci au hotărât să nu mai răspundă la întrebări până nu vine Popa, că și el era șef. Că erău patru șefi: Faliboga, Maier³⁴, Popa și încă unu'³⁵, nu știu cum îl cheamă. Pe ăștia îi freca de le ieșea ochii, și pe Popa nu. Și ca să dovedească de ce nu vine Popa, au adus un sicriu

34. Gheorghe Maier, născut la 10 mai 1905 în Tărtăria, Alba. A fost arestat la 4 noiembrie 1956 și condamnat la moarte, pedeapsă comutată ulterior. A executat pedeapsa în închisoarea Gherla. A fost eliberat în 1964. Interviu cu Alexandru Maier, în Cosmin Budeancă (coord.), *op. cit.*, p. 195.

35. Ioachim Vlad, născut la 22 iunie 1910 în Pănade, Alba. A fost arestat la 5 noiembrie 1956 și condamnat la moarte, pedeapsă comutată ulterior la muncă silnică pe viață, respectiv 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Târgu Mureș, Jilava și Gherla.

pe care scria Popa, chipurile că ar fi murit în anchetă. Trăiește și acum Popa. Plângе și îi pare rău... Eu nu am vorbit cu el, dar au vorbit alții. Recunoaște. Turnători au fost mulți din lotul lor, mulți. Într-un ziar sunt informatorii care l-au urmărit pe Faliboga. I-au zis afacerea „Mistrețul”, așa l-au codificat.

[C.P.]: *Dar oare cum s-a întâmplat asta ? Pe de o parte ai curaj, te angrenezi într-o mișcare riscantă, iar pe de altă parte ajungi turnător.*

Domne, depinde de avantaje, chestii, socoteli. Ce știu eu ? Unii se gândeau și la avantaje. Domne, eu am văzut în dosarul meu de la CNSAS : în Craiova am avut cel puțin 20 de urmăritori, dar cu nume fictive și nu știu cine sunt.

[C.P.]: *Puteați cere să vi le deconspire ?*

Unde-i CNSAS-ul ăsta ? S-a mutat. Da' nu îmi place de ei. Ți-am spus că nu îmi place de Ticu Dumitrescu³⁶.

[C.P.]: *Și dacă l-au arestat pe socru, nu vă așteptați și dumneavoastră la arestare ?*

M-așteptam și nu m-așteptam... Dar nu credeam ca treaba asta să se termine așa. Și zice un securist : „Trebuie să veniți cu noi, să participați la o percheziție domiciliară ! ”. „Poftiți cheile, acolo e soacra mea, vă pune la dispoziție toată casa să faceți percheziție.” „Nu, trebuie să fiți dumneavoastră acolo.” „Domnule, dar am bolnavul pe masă, de operat ! Îi dă anestezia acum, mă duc să mă spăl.” „Nu, mergeți întâi, că vă aducem imediat înapoi.” Mi-am luat un halat pe mine. „Nu, îmbrăcați-vă în haine civile.” M-am îmbrăcat și, când colo, Fordul ăla mare, de opt persoane, pe mine mă aștepta.

[C.P.]: *Ei erau în civil ?*

Nu, militar. Locotenenți-majori erau toți. Kaki, cu pistoale automate de gât. Și pleacă în trombă mașina, da' nu o ia spre casa mea. Eu nu știam unde e Securitatea, ca să spun cinstit. Și se oprește în fața unei porți unde nu era nimeni. Se deschide ușa... Era automată. Și am intrat în curtea clădirii. Repet : nu știam că acolo e Securitatea. Oprește în fața unei uși, coboară ăștia, vin alții cu grade inferioare și îmi dau niște ochelari. Zic : „Domne, eu văd, nu-mi trebuie ochelari”. „Nu, puneți, c-așa-i la noi, aici.” I-am pus. Erau ochelari orbi. Numai deasupra era cu sticlă, în spate era cu tablă. Mă scot din mașină și mă duc într-o cameră fără geam, cu un bec aprins, și mă lasă acolo. Era un ger și un frig, că era 15 noiembrie, da' eu eram transpirat. Am stat vreo două-trei

A fost eliberat la 28 iulie 1964. Nicolae Balint, „Faliboga, cazul care a dat frisoane comunistilor”, în *Ziarul de Mureș*, 13 iunie 2005 ; fișa matricolă penală din AANP.

36. Constantin Ticu Dumitrescu (1928-2008). A fost arestat de mai multe ori în perioada 1945-1949. A fost arestat la 10 decembrie 1949 și condamnat la 8 ani și 6 luni de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 6 octombrie 1953. A fost rearestat la 29 iulie 1958 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Mărgineni, Galați, Botoșani și Văcărești. A fost eliberat la 11 aprilie 1964. După 1990 a fost membru al CPUN, senator în două legislaturi (1992-2000) ; Președinte al Uniunii Internaționale a Foștilor Deținuți Politici (1991-1999) ; membru al Consiliului Național de Studiere a Arhivelor Securității (CNSAS) din anul 2006. A inițiat o serie de legi cum ar fi : Legea deconspirării Securității, Legea lustrajiei, Legea anulării condamnărilor politice din perioada comunistă, Decretul Lege nr. 118 pentru acordarea unor reparații și drepturi foștilor deținuți politici etc. ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Ticu_Dumitrescu, accesat la 27 februarie 2010 ; fișele matricole penale din AANP.

ore, n-a venit nimeni să mă întrebe nimic. Devenisem nervos. Într-un târziu vine unul și mă scoate, tot cu ochelari, și mă duce într-o cameră în care erau aprinse niște faruri, că nu vedeam cine este acolo. Îmi dă un scaun într-un colț. Dau să îl mișc, era fixat de podea. Și începe unu' să mă întrebe: „Ce știi despre activitatea contrarevoluționară a lui Faliboga?”. „Nu știu nimic, domne.” „Cum nu știi nimic?” „Nu știu.” Și dă-i, și dă-i, și întreabă, și întreabă. Și eu nu, și nu, și nu. „Bine. Atunci rămâi la noi.” „Domne, am bolnavul pe masă, am promis că mă duc. Vă rog foarte mult să mă duc să îl operez. E anesteziat, trebuie operat.” „Rămâi la noi. Te duci când terminăm.” Ce să mai termin? Că n-am mai terminat...

Mi-au luat șireturile, ceasul, cravata. Cheamă pe unul cu o nutră lombroziană și mă ia de braț, cu ochelarii ăia, și mă duce. „Dezbracă-te aici, în pielea goală, să faci un duș.” „Domne, am făcut duș acu' juma' de oră.” „Nu, că așa-i la noi, aici.” Mă bagă într-o cabină de duș și dă drumul la apă. Rece, rece, rece. Peste tot cădea, n-aveam unde să mă feresc. Și am bătut în ușă. „Stai că vine acum apă caldă!” De unde apă caldă? Nicio apă caldă. După un sfert de oră sau 20 de minute, că nu știu cât oi fi stat... – v-am spus, fusesem transpirat, eram și foarte enervat de situație – al dracu' caraliu': „Uite că n-o venit apă caldă!”. Da' el știa foarte bine că nu vine. Ies de acolo, n-aveam prosop cu ce să mă șterg. M-am șters cu batista. Eram îmbrăcat sumar... Și mă ia, tot cu ochelari, mă poartă, mă întoarce, mă duce, mă sucește și mă bagă într-o cameră, într-o celulă, cu un WC turcesc care mirosea infernal a creolină și a materii fecale. Și cu un pat de beton de care era rezemată o saltea de paie. Am stat pe patul ăla și m-am rezemat de salteaua aia și așa am adormit. Asta era pe la 11... Când m-am trezit era seară, dădea' mâncarea. Am refuzat. Dimineața am refuzat iar, la amiază la fel, seara tot așa. A treia zi, dimineața, îmi spune un caraliu: „Mânâncă, domnule, că așa-i la noi. Trebuie să mânânci!”. Era un caraliu ungur. Și am mâncat. Era terci. Așa mi s-a părut de bun terciul ăla, că am zis că dacă mai scap de acolo neam de neamu' meu numai terci va mânca dimineața! (râde – n.n.)

Și o săptămână n-u m-a întrebat nimeni nimic. Am stat în celulă, acolo. Era friguroasă, curent... Și eram foarte nervos, îmi bubuia inima. Îmi părea rău că am muncit mult să învăț, să ajung la clinica aia chirurgicală, și ei mă smulg din treaba aia. Și într-o seară mă scoate, mă duce într-o cameră semiobscură și mă anchetează. Întâi și întâi era un dosar cu o dungă neagră într-o parte. Și zice: „Știi ce înseamnă dunga asta neagră? Asta-i pentru condamnații la moarte”. Domne, parcă m-a pleznit în cap! „Soția ta, mama ta, toți ai casei sunt arestați. E sigilată casa și ne trebuie o listă cu ce ați avut în casă.” Și mă întreabă ce am avut. Toată mobila asta de o vedeți a fost a soției, de la ea am moștenit-o. Ei au confiscat-o, da' soția mea a furat-o. A vorbit cu unii și până n-a' luat-o ei, a dus-o ea la gară și a trimis-o la Veneția. Și așa a rămas. Săraca, da' ce a mai pățit și ea!

[C.P.]: *Mobila asta e de la Târgu Mureș?*

Da, trasă cu carul cu bivoli de la Șercaia până la Veneția! În sfârșit. Și au început anchetele. Eu am negat tot, dar veneau cu niște fapte care... mă gândeam: „De unde dracu' le știu ăștia?”. Mai îmi băgaseră în cameră un băiat foarte bine, drăguț, român din Cernăuți, fost parașutist în timpul războiului. Fusese educat de nemți și îl lăsase' în spatele frontului pentru diversiune. Vorbea rusește fluent, ucrainiană, ruteană. Un tip deștept și bine făcut. Tot mă învăța box și eu nu puteam să mă lupt în celulă.

La un moment dat am început să mă simt slab, nu mă mai sculam. Mă gândeam câteodată că „dacă mi-ar da drumu’ de aici acum, n-aș putea pleca”, așa slăbiciune aveam. Și era un caraliu, cel mai rău, cu care eu mă întâlneam zilnic, că stătea lângă clinică. Îl vedeam în uniformă, știam că e caraliu, da’ nu știam cu ce se ocupă. Și în seara de 23 ianuarie zice asta: „Domnule, de ce sunteți așa galben?”. Și eu zic: „Nu știu”. Vedeam că urina e roșie. „Ce dracu’, bă?” Și eram slab, așa. Și îmi dă caraliul oglinda lui să mă uit. Când mă uit la ochii mei, la lumină... icter! Gălbănare. Și cheamă medicul pușcăriei, Baum, un evreu, cu care aveam o relație antagonică, pe motive profesionale.

[C.P.]: *Dar cum v-ați îmbolnăvit de hepatită? De unde ați luat-o?*

De la Târgu Mureș. Asta era cu o lună-două înainte de arestare, dar nu știam. Era o gravidă bolnavă și nu putea naște. Aștepta să vină garda următoare, și până preluauăia toate socotelile, eu am trecut pe lângă ea, că plecam acasă, după gardă, îmbrăcat civil, și am ajutat-o eu, am scos copilul. Mi-a sărit lichid amniotic în ochi. După șase săptămâni, la Securitate, am făcut hepatită.

Și când m-a văzut doctoru’ ăla, zice: „Bă, Cornea, ai hepatită. Măine-dimineață te duc la boli infecțioase”. Eu eram foarte încântat. Îmi era dor de copii, așa-mi era de dor de copii... Și atunci i-am spus lu’ colegu’ ăsta de cameră: „Domnule, dacă mă duce la contagioase, să moară ăștia, că eu tot îmi văd copiii”. Acolo medicii mă cunoșteau și făceau ei cumva să îmi aducă copiii să îi văd.

Băiatul cu care eram n-a ieșit din cameră, da’ de unde și-au dat seama ăștia ce am zis... sau s-o fi gândit ei la treaba asta, da’ noaptea la trei mă scoală, mă îmbracă cu hainele, îmi dă ceasul, cravata, mă urcă într-un jeep de-ăsta capotat numa’ cu pânză și plecăm. Ieșim din Târgu Mureș, o luăm spre Sighișoara, ajungem la Rupea, apoi spre Brașov și ajungem în București. Când am ajuns, ei nu știau unde să mă ducă, și până au găsit, s-a făcut ora 10-11. Am ajuns la Ministerul de Interne, m-a’ băgat într-o curte, a’ încuiat mașina și au plecat. Am stat acolo, neurinat, nemâncat. Era frig, eu eram îmbrăcat doar cu un palton. Ei erau îmbrăcați cu șube, șoferul, care era un sanitar de la Securitate, și un ofițer. Am stat până la 10 seara acolo în curte, după care m-a’ luat și m-a’ dus la Văcărești. Acolo s-a deschis două porți automate și ei au plecat. A venit apoi o namilă de om și m-a luat: „Cine mama dracului te-a adus și pe tine aici?”. Le stricasem chefu’, că ei jucau cărți sau nu știu ce făceau. Și mă duce în spatele bisericii, unde era o curticică împrejmuită: „Dezbracă-te!”. Am dat paltonul jos. „Dezbracă-te! Jos tot!” Pielea goală... Noaptea de 24 ianuarie 1957, un ger cumplit, eu desculț în zăpadă în curtea aia. Mi-am pus paltonul jos și hainele pe palton, și am încercat să mă refugiez pe palton. Domne, m-a lovit așa de dur și de rău, peste cap, peste spate, că am căzut în zăpadă cu fața în sus. Și priveam cerul. Uite, și acumă parcă îl văd, cu stelele care străluceau și parcă mișcau, iar eu mă simțeam bine în pielea goală, în zăpadă. Simțeam că-i cald...

În spate, acolo, era fostul palat Brâncovenesc. Și m-a urcat pe niște scări cu trepte de piatră și se vedeau niște gratii la o fereastră. Și mă gândeam: „Doamne, numai în camera aia să nu mă bage”. Și exact acolo m-a băgat. O chilie mică, de-asta de călugări, cu un geam prevăzut cu gratii și obloane de scânduri. Nu vedeai nimic afară. Înăuntru o sobă de teracotă mică, dar nu avea coș, că nu o mai folosiseră. Da’ eu nu știam că nu are coș. Și caraliu’ care m-a preluat acolo era totuși un om mai omenos: „De ce ai

venit, domne, aicea ? Acuma ți-ai găsit să vii aici, la noi ?". Zice : „Hai într-o cameră vecină să-ți iei niște jar, să îți faci foc”. „Păi, domne, cu ce să iau jarul ? Să-l iau în palmă ?” „Treaba ta.” Mi-a dat și niște lemne și cu două lemne am luat niște jar din soba vecină și am venit să îmi fac foc. Când acolo, nu avea horn și tot fumul mi-a ieșit în cameră. Îngrozitor ! Să mor ! Și eu stăteam cu nasul la oblonul ăla, că nu mai puteam respira. În vecinătate era unul care gemea : „Ăhh !”. Iar în cealaltă parte era o femeie condamnată la moarte. Cândva tatăl ei a fost mare de tot în țară... Erau bolnavi și toată noaptea a' urlat. Și m-am îngrozit : „Ce-o fi aici ?”.

[C.P.] : *V-au asigurat ceva tratament pentru hepatită ?*

Păi, da, că a apărut și medicul, pe care îl cunoșteam. Era de undeva de prin Dâmbovița, Blidaru Valeriu. Era mai mare cu doi ani decât mine. Îl cunoscusem, da' s-a făcut că nu mă cunoaște. N-am zis nimic.

[C.P.] : *Poate nu v-a recunoscut...*

Nu știu. Că nici nu a mai venit mai mult. Și mi-a dat injecții și un regim alimentar din : cartofi deshidratați, morcovi deshidratați dimineța... Domne, parcă erau fân, așa aveau gustul. Și seara câte-un ceai. Injecțiile erau cu glucoză și vitamina C. Erau niște domnișoare foarte drăguțe, da' niște ace proaste, îndoite de... praf mi-au făcut venele. (arată ambele mâini - n.n.) Ziceam : „Domnișoară, da' ce ac e ăsta ?”. „Hai că îi bun pentru tine.” Și am mâncat o lună și ceva numai cartofi și morcovi deshidratați și ceai. Nu mai știam cum sunt ochii, că nu aveam oglindă, da' urina era tot roșie. Și într-o zi, dintr-o greșeală, îmi bagă de la tuberculoși o strachină mare de fasole cu slănină răncedă. Am luat o boabă, am mai luat o boabă... până am mâncat toată fasolea. Și zic : „De-oi muri, acuma oi muri”. Adică era strict interzisă treaba asta la hepatită, nu-i voie grăsimi. Domne, a doua zi mi s-o limpezit urina.

[C.P.] : *Cum vă explicați asta ?*

A fost un șoc... A favorizat scurgerea bilei, grăsimea aia a determinat evacuarea bilei.

[C.P.] : *Dar n-ați fi recomandat metoda unui bolnav.*

Nu. Asta-i crimă. Crimă ! Și așa am stat, nejudecat, aproape două luni. Într-o zi, cam prin 20 februarie, vine comandantul Securității din Târgu Mureș și mă ia și mă duce. Între timp am fost vizitat și de anchetatorul meu. Se numea Oprea Constantin. Trăiește, bine, mersi, la Cluj. Mi-o adus și niște cărți, că eu trebuia să dau examen de secundariat, că dădeam în fiecare an ca să intru în anul următor. Și îmi aducea cărți, că cică : „Să nu pierzi examenul”. Că parcă eu eram necăjit că pierd examenul... Și mi-a adus și cărți străine, domne, franțuzești. Și cărțile pe care le aveam acasă le-am avut acolo. Și, cum spun, m-a luat comandantul și m-a dus.

[C.P.] : *Comandant la Văcărești cine era când ați fost dumneavoastră acolo ?*

Unu', Dorobanțu³⁷.

[C.P.] : *Da, a făcut carieră la diverse pușcării. La Târgu Mureș nu știați de familie nimic ?*

De nimeni, nimic. Când mi-au adus cărțile, nevastă-mea a scris pe o filă „Suntem bine”. Da' eu știam că-s arestați, domne, că așa mi-au zis, că-s arestați toți. Da'

neastă-mea era în București, la concurs. Ea a fost eleva lui Parhon³⁸ la endocrinologie și era foarte bine situată profesional. Intra la Parhon ca acasă.

[C.P.]: *Și după ce v-au dus de la Văcărești înapoi la Târgu Mureș s-a reluat ancheta ?*

Da, au început anchetele din nou. Dur, dur, dur. Confruntări cu alți doctori... Și într-o zi ne urcă în mașină și ne duce la Sibiu să ne judece. Și, deocamdată, patru loturi eram judecați : lotul politic, lotul CFR, lotul muncitoresc și lotul militar.

[C.P.]: *Toate loturile erau legate de Faliboga ?*

Da. Și eu am fost încadrat în lotul militar. Iar de acolo ne-a adus din nou la Târgu Mureș și târziu de tot ne-a dat pedeapsa. Eu am primit 18 ani muncă silnică.

[C.P.]: *La proces cum a fost ? Cum s-a desfășurat ?*

Apărarea a fost slabă de tot.

[C.P.]: *Era avocat din oficiu ?*

Nu. Au plătit ai mei și l-au plătit degeaba. Avocatul meu era român, dar au fost și avocați evrei, care au avut îndrăzneală mai mare. Al meu a fost foarte slab. Se temea. Când m-a dus odată la el tremura mai rău ca mine. Vedeam că nu știe dosarul, nu știa de ce sunt condamnat. Comandantul anchetelor de la Târgu Mureș, care a venit la Sibiu, m-a luat de braț și m-a dus până la proces. Când am intrat în sală nu m-a mai ținut de braț, dar mi-a spus : „Lasă așa cum am aranjat noi, dacă vrei să pleci acasă”. Eu am vrut să spun că sunt nevinovat, că în situația aia eram, dar m-a indus în eroare și eu l-am crezut. Apoi am discutat cu unii, cu alții și au zis că tot nu scăpam...

[C.P.]: *Cum îl chema pe comandantul ăsta ?*

[Carol] Bartoș îl chema. Era un evreu ungar. Majoritatea anchetatorilor, de fapt, erau evrei unguri : Bartoș, Bihari³⁹, Osiac. Nu știu care mai era... Da' al meu era român, Oprea Constantin.

[C.P.]: *La proces procuror cine a fost ?*

Oleu ! Procurorul era unul, [Virgil] Liciu, rău de tot ! Era ceva moldovean, da' câine turbat. Și m-a acuzat, domne : „Cu 1.000 de vorbe aș putea să-l acuz !”. Da' n-a zis niciuna. Oricum, avea o misiune ușoară, numai să dea din gură. Asta a fost.

Însă eu am impresia că anchetatorul mi-a fost favorabil de câteva ori, oarecum... Că mereu zicea : „Acuma să te pregătești, că te întreb despre activitatea de la Făgăraș”. Și ce să spun de la Făgăraș ? Că am fost, am dres, am făcut ? Însă a făcut complet disjunție de Făgăraș.

[C.P.]: *Dar de ce aducea în discuție Făgărașul ?*

Pentru că aproape concomitent i-au arestat și pe făgărășeni, mi-au luat colegii. Adică ei nu știau că eu am fost prieten cu Gavrilă, că am fost prieten cu Vasile Munteanu⁴⁰, cu Marcel Cornea ?

38. Constantin Ion Parhon (1874-1969), medic endocrinolog și neuropsihiatru, președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române în perioada 13 aprilie 1948 – 2 iunie 1952 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Ion_Parhon, accesat la 2 martie 2011.

39. Emeric Bihari, căpitan, originar din Timișoara, în 1947 era tâmplar. Doina Jela, *op. cit.*, p. 43 ; <http://nicolaebalint.wordpress.com/2009/09/22/octombrie-1956-ecouri-muresene-ale-revolutiei-anticomuniste-din-ungaria/>, accesat la 2 martie 2011.

40. Vasile V. Munteanu, născut la 1 martie 1920 în Lisa, Brașov. A fost arestat la 9 decembrie 1956 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu,

[C.P.]: *Oricum nu cred că scăpați. Dacă scăpați de Faliboga, vă băgau cu Făgărașul.*

Eu mă mir că am scăpat de Făgăraș. Soarta a făcut să scap de Făgăraș, că era mult mai grav. Lu' colegul meu, cu care am dormit într-un pat, Munteanu, i-a' dat 25 de ani, că le-a dat niște medicamente laăștia a' lu' Gavrilă. După ce a ieșit din pușcărie s-a spânzurat, săracu'. Era un băiat solid, un băiat bine făcut. El era din Lisa, din comună cu Paler. Am fost odată la un bal la el și era cu Paler la bal, acolo.

[C.P.]: *Ați fost mulți în proces ?*

Mulți. Am depășit 100 de inși în cele patru loturi.

[C.P.]: *Cât a durat procesul ?*

Vreo trei zile. Parcă în jur de 3 mai '57 a fost. Și în fiecare zi ne-am prezentat. Eram cam 30 de inși pe zi. Procurorul îl acuza pe fiecare și un avocat îl apăra... Aiurea !

[C.P.]: *Ați avut asistență sau a fost cu ușile închise ?*

Nu. Erau invitați speciali. A venit și soția, era în fundul sălii, acolo, da' ne-au spus să nu ne uităm în sală. Însă era și un director al unui spital din Târgu Mureș invitat în asistență, că au adus din Târgu Mureș fel de fel de mârłani, de comuniști. El era în față, și când am trecut pe acolo, m-a luat de mână, domne. A fost un gest foarte interesant... A murit el, săracu', nu mai trăiește. Avea o soție frumoasă și eram în relații bune. Da' dacă îl vedeau, îl lua' acolo, pe loc, îl băgau lângă noi.

[C.P.]: *Unde ați fost ținuiți în timpul procesului, la penitenciarul Sibiu sau la Securitate ?*

La penitenciar, da' întâi am fost la Securitate. Și acolo a fost un eveniment care merită spus. Securitatea era o clădire veche, în stil baroc, foarte frumoasă, foarte elegantă, dar pe noi ne-a băgat la beci, într-o cameră unde erau cam 10-12 centimetri de apă. Trebuia zi și noapte să scoatem apă de-acolo cu un lighean. Eram trei inși. Eu, un ceferist fricos, la care îi era frică de moarte de Securitate, și un subofițer activ, Soare⁴¹ îl chema.

[C.P.]: *Dar de unde venea apa ?*

Izvoră dintr-un colț. Era spartă vreo țevă, nu știu de unde venea. Da' zi și noapte trebuia să o scoatem cu o bucată de tablă și cu un lighean ! Și, la un moment dat, eu nu am mai vrut să scot : „Eu nu mai vreau. Să urce până în tavan, că eu nu mai dau ! Să ne înece aicea”. Și m-a luat caraliul și m-a dus într-o celulă de doi metri, să zic, pe unu' jumate, cu pereții negri, fără nicio fereastră. Liniște de mormânt, nu auzai nimic, cu un bec deasupra ușii acoperit cu o tablă și cu niște găuri pe unde venea' câteva raze de lumină. Din astea am mai văzut și în Gherla. Era, probabil, celula condamnaților la moarte. Un pat de beton, nicio saltea, o pătură rece, murdară. O puneam pe betonul ăla. Și o pernă umplută cu nisip. Îngheța capul pe ea. „Rabdă, capule !” Și m-a ținut vreo două-trei zile acolo. În primăvară, în mai era asta.

[C.P.]: *V-au mutat disciplinar, cum ar veni, că n-ați vrut să mai dați apa ?*

Aiud și Gherla. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

41. Ilie Soare, născut la 16 aprilie 1896 în Colonești, Olt. A fost arestat la 26 aprilie 1957 și condamnat la 6 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Aiud, Gherla și Periprava. A fost eliberat la 24 aprilie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Da, că n-am mai dat apa. Și m-a luat după vreo două-trei zile și m-a dus înapoi. Mi s-o părut rai. Ce m-am apucat? Pe jos era bitum. Am rupt dintr-un colț bitumu' și am săpat cu mâinile o groapă de acumulare, să se adune apa. Pe măsură ce se umplea cu apă, cam la jumate de oră puteam să o luăm cu ligheanul. Și hop, vine caraliu! „Ai vrut să evadezi?” „Unde să evaderez, domne, când pereții nu sunt atinși?!” În sfârșit. Apoi, după proces, imediat, m-au mutat la penitenciarul Sibiu.

[C.P.]: *Mai știți cum îl chema pe comandantul de acolo, de la Sibiu?*

Nu știu. Știu doar un lucru, că era un caraliu originar din Veneția, din Părau. Și m-a scos într-o zi și m-a dus într-o cameră unde erau băuturi, bere, vin, țuică, mâncăruri, fripturi, prăjituri, și m-a lăsat acolo. Eram flămând rău, da' n-am pus mâna pe nimic. Pe nimic! Am stat și am așteptat, și când a venit și m-a scos, avea o fotografie cu băiatul și fata mea! Și s-a făcut că îi cade nu știu ce, să văd și eu poza. Da' nu mi-a dat-o.

[C.P.]: *Îl cunoșteți?*

Nu l-am cunoscut atunci, l-am cunoscut mai târziu, după ce am ieșit afară. Mi-a povestit când am venit la Veneția cu nu știu ce treabă: „Păi, tu ai fost? De ce n-ai servit?”. Da' eu nu îl știam...

Și după ce s-a terminat procesul am mai stat acolo o vreme și cam prin iunie-iulie ne-au transferat la Târgu Mureș la Securitate să așteptăm condamnarea. La Sibiu nu știam nimic. Ne tot mințea că: „Vine, vine. O să plecați acasă”. De unde? Ne cheamă într-o zi procurorii și individual, pe fiecare, ne citește sentința: 18 ani muncă silnică.

[C.P.]: *Ce reacție ați avut?*

Unul a leșinat lângă mine când i-a citit. Eu am zis: „Mai citiți o dată, domne”. „18 ani muncă silnică.” „Poate 18 zile”, am zis eu. Da' m-am dumirit imediat, după ce o repetat de trei ori... S-a supărat ăla. Era un colonel, procurorul: „Ce? 18 ani ai, domne! Înțelege, atâta ai, 18 ani!”. Domne, eu nu am fost bolnav niciodată. Nu m-o durut capul, nu m-o' durut măselele, am răbdat foame cât încap și cât nu încap... Că noi n-am fost bogați, să zic așa, și am răbdat foame multă, eram învățat cu greutățile, așa că nu îmi păsa și nici nu credeam că o să fac 18 ani.

[C.P.]: *Deci nu ați avut un șoc, să vă apuce disperarea?*

Nu, domne. Doar am jurat că dacă oi fi prins, nu fac nimic, accept consecințele.

[C.P.]: *Ce condamnări au mai fost?*

Au fost atunci 18 condamnări la moarte și executate. Au fost și români, și unguri în organizația lui Faliboga. Vreo patru unguri au fost. Era unul care candida ca deputat în Marea Adunare Națională, comunist, și a venit la Faliboga și i-a spus: „Domne, am auzit de chestia asta. Vă rog foarte mult să mă acceptați și pe mine”. A luat și el condamnare, 25 de ani. A mai fost și tatăl lui Frunda [György], Frunda Carol⁴². 15 ani a luat. A mai fost un colonel, șeful garnizoanei de tancuri de la Caracal, Drăgăniță⁴³. Țsta era școlit de comuniști.

42. Frunda Carol, născut la 3 ianuarie 1917 în Târgu Mureș. A fost arestat la 14 noiembrie 1956 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Târgu Mureș, Sibiu, Aiud, Gherla, Salcia și Giurgeni. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

43. Constantin Drăgăniță, născut la 28 mai 1920 în Turnu Măgurele, Teleorman. A fost arestat la 15 noiembrie 1957 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa

[C.P.]: *Și cum de a defectat ?*

Grav de tot! Da' a scăpat de moarte...

[C.P.]: *Și după ce ați primit sentința ?*

De la Târgu Mureș, de la Securitate, ne-a' luat într-o zi și ne-a' dus la pușcărie.

[C.P.]: *Pușcăria de acolo vă aduceți aminte cum era ?*

Era lângă Tribunal. Tot o clădire veche, în care eram destul de mulți într-o cameră. Și la un moment dat o văd pe nevastă-mea la o fereastră a Tribunalului. A mai venit altă dată nevastă-mea cu sora mea și mi-a' adus și fetița acolo. Domne, și le-au prins. Le-au arestat și le-au dus la pușcărie în Târgu Mureș. Acolo locțiitorul politic al pușcăriei era Barabasz, o bestie ordinară. Chiar și ca chip, n-avea chip de om. Bestie, domne! Zicea: „N-aveți niciun drept, nici să muriți, decât când vrem noi!”. Atunci lor n-a avut ce le face, însă pe mine m-a' tăiat de la vorbitor, că atuncea încă mai mergea. Pachetu' mi l-a' dat, dar vorbitorul nu. Și m-a' pus și în lanțuri. Când mi le-a pus am fost legat la ochi, dar vedeam pe sub ochelari cum îmi așeza piciorul pe o nicovală și un țigan urât le bătea cu barosul, că erau nituite. Domne, da' n-am simțit nicio durere! Al dracului țigan, știa meserie, avea mână bună. Domne, și când mi-o dat drumul cu lanțurile așa m-am simțit de jignit, groaznic... În sat numai taurul ăla de bivolițe mai era înlănțuit așa, ca să nu poată fugi, să nu fie agresiv. Și îl vedeam în sat pe un țigan cum îi pune lanțuri la taur, și acum eu am rămas în locul taurului. Și am simțit, așa, o umilință de moarte. Am ajuns în cameră, toți veneau de la vorbitor plângând... Eu, care nu fusesem la vorbitor, da' fusesem la nicovală, nu plângeam.

[C.P.]: *Dar și la mâini, și la picioare ?*

Numai la picioare. Și după o juma' de oră m-a chemat să mi le taie. Bătea acolo cu o daltă. Da' așa dexteritate avea afurisitul ăla, că nu mă jena deloc. Era țigan, deținut de drept comun.

[C.P.]: *Altfel cum puteți caracteriza regimul de detenție de la Târgu Mureș ?*

Comparativ cu Sibiu sau cu Securitatea, mâncarea era puțină și proastă. Eram groaznic de înfometat! Și fusesem bolnav de hepatită și avem nevoie... Și doctoru' de acolo, care mă cunoștea, mi-a dat regim, da' ce regim? Primeam un fel de tocăniță cu cartofi și carne, dar puțină, foarte puțină. Era o înfometare calculată.

[C.P.]: *Dumneavoastră fumați ?*

Nu fumam și nu am fumat niciodată. N-am băut nici cafea. Eu nu știu gustul cafelei. Nu îmi place nici mirosul. Când eram prin clasa a V-a mă duceam într-o comună vecină, Galați, să iau niște costume populare pentru o piesă de teatru. Eram doi înși. Și trebuia să trecem Oltul pe un pod. Bătea un vânt și era un frig... că era înainte de Crăciun. La ieșirea din Făgăraș era o cârciumă prăpădită, a unui evreu, îi zicea „La trei păduchi”, și acolo se servea țuică fiartă. Am intrat noi și am băut câte un pahar de țuică și am luat niște țigări. Și am ieșit de acolo fumând. Și când să trecem Oltul pe podul Galațiului era un vânt puternic și din față venea un țăran bătrân. Ne oprește: „Bă, băieți, ia stați. Voi unde vă duceți?”. „Păi, uite...” cutare și cutare. „Și fumați?”. „Da.” „Ia țigara! Ia trage, mă! Ia trage, mă, mai tare!” Și-a bătut joc de noi. „Nu vă e rușine, mă?

Părinții voștri...” Din momentul ăla nu am mai pus țigară în gură nici eu, nici celălalt. Țigara a plecat din Făgăraș, nu știu ce s-a mai ales de el, dar eu nu am mai fumat. M-am făcut că fumez uneori, la câte o masă, dar altfel nu. Așa m-am simțit de prost de atunci...

[C.P.]: *De la Târgu Mureș unde v-au dus ?*

În '57, în toamnă, prin noiembrie, am fost transferați la Jilava. Ne-au urcat în tren și ne-au dus la Jilava. Și am stat cam două luni în fort, în camerele 14 și 15.

[C.P.]: *Ce colegi ați avut acolo, mai știți ?*

Mulți eram. Nume sonore, care merită amintite : unul Chelsoi Nicanor⁴⁴ din Vatra Dornei, elev de liceu, legionar. A venit odată un procuror și ne întreba pe fiecare pentru ce suntem condamnați. Și el zice : „Pentru port ilegal de armă”. Și procurorul : „De ce nu ți-ai scos permis ?”. „Domnule colonel, n-am știut că pentru mitralieră se dă permis.” Și-a dat seama ăsta că își bate joc de el. Eh, mai era un țăran din Bucovina, cum îl chema ? George Calancea⁴⁵. Era din Vicovul de Sus sau de Jos, nu mai știu. Patru clase primare avea. Am fost și la el acasă după ce am ieșit. Un om așa de cumsecade... Era un pic poet. Îmi aduc aminte dintr-o scrisoare către președintele Americii, nu mai știu cine era atunci : „Și-un câine de procuror/ nu l-oi uita pân' ce mor”. N-am putut pricepe cum poate să fie un om așa de cumsecade. Din rația lui alimentară – că el avuse cândva tuberculoză ganglionară și i-o dat regim de tuberculoză, adică pâine mai multă – dădea la fiecare care voia pâine. Am întâlnit mai mulți, da' majoritatea erau de-ai noștri, de la Târgu Mureș.

[C.P.]: *Cum vi s-a părut Jilava ?*

Acolo am zis că-i Raiul pe pământ, față de ce trăisem. Mâncare acceptabilă, oarecum corespunzătoare. A dispărut însă terciul, care era foarte bun. V-am zis că mă gândeam că toată viața mea și urmașii mei vor mânca dimineața terci, așa mi se părea de bun ! Însă nu pot zice că am făcut foamea acolo. Da' ce se întâmpla ? Camera n-avea fereastră. Ninge pe noi, acolo, dar puteai să stai în pat cât voiai, că nu intrau gardienii, nu îi interesa ce faci în cameră.

[C.P.]: *Moromete⁴⁶ mai era ?*

-
44. Nicanor Chelsoi, născut la 9 iulie 1927 în Dorna Cândrenilor, Suceava. A fost arestat la 22 septembrie 1949 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Aiud, Nistru, Lugoj, Jilava, Gherla și Botoșani. A fost eliberat la 4 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
45. George Calancea, născut la 10 octombrie 1904 în Vicovu de Jos, Suceava. A fost arestat la 17 mai 1956 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Văcărești, Jilava, Gherla, Sălcia, Galați și Dej. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
46. Nicolae Moromete, născut la 13 mai 1912 în Ungheni, Argeș. Absolvent de 5 clase primare, a lucrat ca agricultor, mai apoi ca măturător și om de serviciu la Primăria București. A luptat în al doilea război mondial pe ambele fronturi. Membru PCR din 1945, a intrat în corpul gardienilor în 1947, iar în anul următor a fost repartizat la închisoarea Jilava. A fost, pe rând, prim gardian, comandant de pază și comandant al închisorii (mai 1949 – iunie 1952). A fost cercetat pentru abuzuri și violență încă din 1952, dar a rămas în cadrul Direcției Generale a Penitenciarelor până în 1958, când a fost trecut în rezervă. A mai fost comandantul închisorilor Caransebeș, Galați și Chilia Veche (1956-1958) și locțiitor de comandant pentru pază și regim la Văcărești. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 361-363.

Nu. Am auzit de el, dar nu l-am cunoscut. Era în schimb un țigan care executa, care trăgea...

[C.P.]: *Iamandi.*

Da, Iamandi. Era urât ca dracu'! Negru. Oleoo! Văleeeu! O stârpitură de om. Venea și se învărtea pe acolo. Nu știu de unde era, dar era un prăpădit, mititel. Așa rețin, că el împușca în ceafă.

[C.P.]: *Se purta rău cu deținuții ?*

Rău. Bătea. Dar faptul că nu îl interesa ce faci în cameră era bine. Puteai să joci fel de fel de table, sau barbut, sau nu știu ce, nu îl interesa.

[C.P.]: *Mai erau din vechii demnitari ? Sau se terminaseră loturile lor ?*

Nu. Alături de noi era generalul Radu Korne⁴⁷. L-au bătut, domne, până i-au fracturat coloana vertebrală, a paralizat. L-am contactat prin zid, că noi comunicam prin ciocănit în zid. Și acuma mai știu... (bate în masă – n.n.) Era foarte grav bolnav, dar mi-a spus că originea lui depărtată este totuși din Făgăraș de undeva.

Așa că pot spune că am stat două luni în condiții destul de bune acolo. Nu mai eram urmăriți, să n-ai voie la pat, să joci cărți sau un șah, sau alte treburi din astea. Acolo nu te întreba nimenea nimic. După două luni ne-a' pus lanțuri la picioare și ne-a' dus la Gherla. La venirea la Jilava nu mi-a' pus, da' la plecare da. Și vreau să vă explic umiliința pe care am simțit-o. Nu puteai să dai pasul decât puțin, adică nu puteai depăși lungimea lanțului, și de fiecare dată durea.

[C.P.]: *Descrieți în câteva cuvinte închisoarea din Gherla. Care era specificul ei ?*

Gherla era pentru cei care n-au făcut politică. Adică erau țărani, muncitori, intelectuali. Și a urmat o perioadă de două săptămâni de carantină, ne-a tuns... După asta m-a chemat medicul oficial, cu care fusesem coleg, doctorul Sin⁴⁸. Eu nu știam că el e acolo. Când l-am văzut, l-am recunoscut. Era maior, dar eu nu l-am văzut niciodată îmbrăcat în uniformă. Și m-a întrebat dacă vreau să lucrez. I-am spus că am avut hepatită, da' că sper că voi putea lucra. Și într-adevăr am fost scos la lucru.

[C.P.]: *La lucru în fabrică sau la lucru ca medic ?*

47. Probabil o confuzie. Radu Korne (1895-1949), general, comandant al mai multor divizii în timpul celui de-al doilea război mondial. A fost arestat la 21 octombrie 1944. În urma intervenției generalului Sănătescu pe lângă generalul rus V. Vișnevski, la 6 februarie 1945 a fost scos de la penitenciarul Malmaison și pus sub pază la domiciliu. La 20 iunie 1945 s-a hotărât scoaterea de sub urmărire penală, dar acuzatorul public F. Robescu a ignorat ordonanța și a repartizat cazul „spre completarea cercetărilor” altui cabinet de instrucție. I s-a întocmit un dosar din care reieșea că are legături cu mișcarea de rezistență din Cehoslovacia și cu „Rezistența Spirituală” din România. La 24 martie 1948 a fost arestat și trimis la penitenciarul Jilava până la completarea dosarului de judecată. La 18 aprilie 1949 a fost dus în stare gravă la penitenciarul Văcărești, unde a murit la 28 aprilie 1949. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar H, I, J, K, L*, pp. 286-287. Alesandru Dușu, Florica Dobre, *Drama generalilor români 1944-1964*, Editura Enciclopedică, București, 1997, pp. 153-158.

48. Ioan Sin, medic militar în închisoarea Gherla, cu gradul de maior în anii 1958-1960. Refuza bolnavilor tratament, chiar dacă erau pe moarte. Este consemnat ca participant la reprimarea răscoalei frontieriștilor din iulie 1958. Doina Jela, *op. cit.*, p. 255; Alexandru Maier, *Am fost medic la Gherla, Vremea*, București, 2009, p. 168.

Ca medic... A fost o chestie de care mi-a părut foarte rău, dar primul bolnav la care m-am dus, în aceeași seară în care am fost scos la cabinetul medical, a fost un băiat tânăr, Dudaș Gheorghe⁴⁹, care de trei zile avea febră mare, frisoane, nu mâncase nimic, stare generală foarte gravă, și nu se știa ce are. L-am examinat ca la carte, cum învățasem la facultate, și am găsit o mică pată, parcă pe fesa stângă. O pată de culoarea florilor de măr. Când am văzut culoarea m-am înspăimântat. Am pus degetul și... crepitații. Zic: „Domnule doctor, bolnavul ăsta a făcut o injecție și are cangrenă gazoasă”. Văzusem urma acului. „Dacă nu este operat acum, aici sau oriunde, în două-trei zile moare.” „Domnule doctor”, zice el, „gândiți-vă ce vorbiți, că lucrurile sunt foarte grave. Eu nu pot să îl trimit la un spital ca să fie operat.” „Domnule doctor, îl operezi eu acumă dacă îmi dați anestezic, vată și un bisturiu.” „Nu se poate.” „Domne doctor, moare în trei zile!” Dimineața pata era cam de doi centimetri în diametru și crepitații în jur. „Domnule doctor, trebuie dus acum!” N-a primit aprobare să îl ducă la spital. Seara mai grav, rău de tot. A treia zi dimineața l-au dus la spital. Ția de la spital au spus că nu au ce să facă. Era prea târziu... L-au întors din spital și a murit...

[C.P.]: *Dar de ce nu v-a dat bisturiu și ce i-ați mai cerut ?*

Nu avea voie.

[C.P.]: *Păi, dacă nu știa nimeni... ?*

Păi nu, că asta era o chestie foarte gravă, că trebuia să știe. Adică nu pot afirma absolut sigur că eu îl salvam. Dar totuși, eram în detenție... Dacă eram într-un spital civil nu aveam discuții, îl operam pe loc. Și nici nu îmi trebuia mare lucru, trebuia numa' deschis și expus la aer. Și, eventual, penicilină în cantități mari și ultraviolete asupra plăgii. Boala asta este dată de un bacil anaerob și se observă, de obicei, la răniții de război, sau la cei cu plăgi delabrante murdărite cu pământ. Dar asta era de la o injecție, că a primit un fel de calciu. Cine i l-a făcut, n-am știut.

[C.P.]: *Ca un fel de tetanos ?*

Mai rău. În trei zile te cureți. Adică rar de tot vezi așa ceva. Numai că eu am apucat și perioada războiului și am văzut cum arată o boală de asta cu anaerobi. Mă rog, eram pregătit destul de bine, să zic așa, pentru meserie.

[C.P.]: *Asta a fost o secvență din cariera de medic deținut...*

Da, era prima. Pe urmă am intrat în funcție și am observat că era' trei camere acolo pentru bolnavi cronici. Care era diferența ? Nu era mare, doar că aveau dreptul să stea la pat tot timpul. Altfel, în penitenciar dimineața la ora cinci era deșteptarea și nu mai aveai voie să faci nimic până seara, la 10. Trebuia să stai în picioare sau pe bancă, nu aveai voie să stai culcat pe pat. Pot să mai amintesc câteva cazuri aici ?

[C.P.]: *Sigur, vă rog !*

Era un deținut, Boțoi⁵⁰, care făcuse la orificiu' anal o mică tumoră. După aspect mi-am dat seama că e ceva malign și iar am cerut să fie transferat într-o unitate cu

49. Gheorghe Dudaș, născut la 3 martie 1924 în Hășmaș, Cluj. A fost arestat la 22 august 1951. Nu deținem informații despre condamnare și închisorile în care a executat pedeapsa. A decedat la 10 aprilie 1958 în închisoarea Gherla. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Arestați, torturați, înțemijați, uciși. Dicționar D, E*, Mașina de scris, București, 2002, p. 157 ; Dorin Dobrinu (ed.), *op. cit.*, p. 191.

50. Ștefan Boțoi/Boțoiu/Botoiu, născut la 15 octombrie 1888 în Rojiște, Dolj. A fost arestat la 25 iulie 1952 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea

chirurgie ca să i se extirpe. I-a fost refuzat transferul. Tumora a crescut încât a devenit cât o varză, și de o fetiditate incredibilă! Nu puteai să stai lângă el. Nu mai puteau nici caralii să intre să facă numărul. Au trebuit să îi evacueze pe toți. Și am găsit un deținut cu anosmie, care nu miroase, ca să stea lângă el și să îl îngrijească. A murit în pușcărie...

[C.P.]: *Erați acolo când a fost revolta deținuților ?*

Da, în 1958⁵¹ s-au adunat așa de mulți deținuți în Gherla și i-au izolat pe tineri în camera 87, o cameră foarte mare, în care erau vreo 200 și ceva de deținuți, tineri toți, la un singur WC. Îți închipui că zi și noapte încontinuu funcționa WC-ul și începuse scandal și altercații între ei, chiar bătaii, că unii stăteau mai mult, unii erau forțați... Și ce s-au hotărât ei, la un moment dat ? „Bă, fraților, noi ne certăm aicea, dar de ce ne țin pe toți, aicea ? Țsta e un fel de umilință, de bătaie de joc.” Au făcut grevă. Ferestrele erau prevăzute cu obloane de scânduri de lemn, să nu vezi afară, și erau legate cu sârmă. Au desfăcut sârmele și au dat jos obloanele. Camera asta era la etajul trei și, în cădere, oblonul a luat și oblonul de la etajele inferioare.

Mâncarea ne-o dădea la un fel de ușiță. Și cum o băga în cameră, ăștia o aruncau în afară. Și un caraliu care era foarte dur (îmi scapă numele lui) a încercat să intre la ei. Când a deschis ușa să vadă ce se întâmplă, ăștia au zvârlit cu castroanele în el. Țla a încuiat imediat ușa și a dat alarma. Când suna alarma trebuia ca toți deținuții să se așeze pe burtă, în pat, să nu stea în picioare nimeni. Țștia nu au vrut. Și s-au luat după ei și alții, s-au răzvrătit și alte camere. Au chemat pompierii și un procuror, care le-a dat ordin deținuților, care erau agățați de gratiile alea de fier, să respecte alarma. Țștia nu au vrut să o respecte. S-a urcat pe scară locotenentul major Istrate⁵² și a tras în plin cu pistolul mitralieră. N-am văzut niciun mort, dar răniți am văzut. Mi i-a adus Goiciu⁵³, înspăimântat ca o fiară turbată: „Doctore, ce vezi aici să tratezi și să uiți când ai să pleci de aici, altfel ai să pățești ca ei !”. Erau trântiți pe jos, pe acolo...

[C.P.]: *Cum de nu au fost morți ?*

Eu n-am văzut morți.

[C.P.]: *I-or fi luat ?*

Nu știu. Eu n-am văzut. Eu spun exact ce s-a întâmplat... nu discut.

[C.P.]: *Cei răniți unde aveau plăgi împușcate ?*

În fese, în picioare, în mâini. S-a lansat atunci o teroare incredibilă asupra tuturor deținuților din Gherla. Bătaii, bătaii! Nopti și zile întregi auzai: „Ăăă!”. Vaiete, strigăte, vaiete, plânsete! Băteau caralii. Goiciu n-am văzut să bată decât pe unul. O să

Văcărești. A fost eliberat la 30 iunie 1954. A fost rearestat la 10 noiembrie 1956 și condamnat la 2 ani și 6 luni închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava și Gherla. A decedat la 16 noiembrie 1958 în închisoarea Gherla. Dorin Dobrincu, *op. cit.*, p. 191; fișele matricole penale din AANP.

51. Vezi nota 20 la p. 25.

52. Constantin Istrate, născut la 28 iunie 1926 în Mălini, Suceava. Fost învățător, locotenent-major de Securitate, a lucrat la penitenciarul Gherla între 1957 și 1961 ca locțiitor comandant pentru pază și regim. Era șeful grupei care executa condamnările la moarte. Mulțumim colegului Mihai Burcea pentru informații; Doina Jela, *op. cit.*, p. 148.

53. Petrache Goiciu, comandant al penitenciarelor Galați (1949-1952), Gherla (1952-1959). Andrei Muraru, *op. cit.*, pp. 319, 332.

spun imediat și despre el. Dar băteau ăștelalți, ofițerii. Era un căpitan, Tudoran⁵⁴, care bătea. Avea o „instalație” specială, cum au polițiștii. Rupeau, fracturau degetele, coastele, când te bătea la palmă sau pe unde te lovea. Îmi mai amintesc de un alt caraliu foarte rău de la Gherla, Todea.

Asta este cu revolta. A fost un eveniment care este descris, ca să știe toată lumea. Majoritatea au fost frontieriști, tineri cu condamnări mici. Și acum i-au judecat din nou pentru răzvrătire. Și apoi le-a’ dat... Și erau unii care peste câteva săptămâni trebuia’ să se elibereze...

Erau deținuți, frontieriști, de care îți venea să râzi, de ce au făcut și cum au făcut. Erau doi frați din Timișoara care s-au hotărât să fugă în Iugoslavia. Ei erau și în echipa de box din România. Au venit la Orșova, s-au angajat chelneri la un restaurant pe malul Dunării. Și s-au hotărât să treacă înot Dunărea. Și au trecut, au ajuns pe malul sârbesc. Își băgaseră hainele în niște pungi de-astea de plastic. S-au îmbrăcat și s-au dus la Vârșet, la Federația de Box. Ei știau un pic sârbește, cum știi ei, bănașenii. Ția i-au dus la cinematograful, au făcut antrenamente, i-au mai dus și la Belgrad, tot la Federația de Box... I-au plimbat ăia, i-au dus la femei, la baluri, la baruri, chestii de astea. Și într-o zi au găsit pe stradă pe unu’ să-l întrebe unde e Ambasada americană. Ția fusese și el securist, cum l-o’ fi nimerit, și zice: „Uite, aici e Ambasada”. Era Securitatea, UDBA cum îi ziceau ei. Și s-au dus acolo și au spus: „Noi am venit...” așa și pe dincoala... „și vrem să ajungem în America”. „Bine, stai c-ajungeți voi în America.” I-o’ tratat împărătește vreo două zile, până când, într-o zi, i-o’ urcat într-o mașină și i-o’ dus la gară. Și acolo au văzut o mașină cu număr de București: „Hopa!”. I-o’ urcat în mașină și i-o’ adus fain frumos până în România. Cum o’ intrat pe teritoriul României, securiștii, sau ce erau ăia, vameși: „Bine că ați venit! Păi, sunteți proști, mă? Vă duceți voi acolo...?”. Și au început să îi bată. I-au bătut de i-a’ snopit și i-au dus la Gherla.

Altu’ caz. Era un băiat tânăr, de vreo 16 ani. Avea mama cântăreață în America. Și au vorbit că să treacă Dunărea și ea îl așteaptă în Belgrad. Când o ajuns, l-o’ prins grănicerii. L-au îmbrăcat sârbește, că nu avea haine, că trecuse înot, dezbrăcat, și: „Hai frumos înapoi!”. L-au dat înapoi.

Era unu’ din Craiova, Florescu, băiat drăguț, simpatic. Avea o soră care a fost în anul I colegă cu mine la medicină, la Sibiu, dar în anul II s-a măritat cu un evreu și a plecat în America de Sud, undeva, nu știu în ce oraș, unde și-a deschis un cabinet de frumusețe, de cosmetică. Și era foarte bine, bogată. Și i-a trimes vorbă lui frate-său: „Măi, eu am vorbit cu niște marinari la Constanța. Vin cu vaporul. Tu la data de... să fii în Constanța, la restaurantul cutare, și acolo încearcă să intri în contact cu marinarul cutare”. Florescu așa a făcut. S-a dus în Constanța, s-a întâlnit cu marinarul, și ăla i-a spus: „Noi stăm două săptămâni aici, în Constanța. Dumneata să înveți să urci pe o sfoară. La data de..., pe la ora de..., noi lăsăm sfoara în apă. Vii înot și te urci pe ea”. O făcut el exerciții, nu știu ce... Da’ el a mai vorbit cu încă vreo patru inși, prieteni de-ai lui, să îi ia și pe ei. S-au dus seara, s-au întâlnit, n-au vorbit cu marinarii decât în restaurant. Le-o făcut semn și ăștia s-o dus înot până la frânghia aia. S-o urcat întâi Florescu, s-a urcat al doilea, al treilea, al patrulea... Al cincilea când să escaladeze, a căzut în apă. „Băldăbâc!” Pe vapor era o pază românească și a auzit. „Ce-i?” Și l-a

54. Tudoran, gardian la Gherla în 1958. Era fiu de preot, originar de lângă Dej. Doina Jela, *op. cit.*, p. 286.

prins pe ăla în apă când vroia să urce iar. Țștia deja erau instalați în cabine, că vaporul trebuia să plece peste un ceas. Au făcut din nou percheziție și i-au prins pe toți din cauza lu' ăla. O mulțime de chestii de astea o' fost... Da, cam asta e.

[C.P.]: *Primeau recompensă sârbii pentru cei returnați sau de ce o făceau ?*

Așa se zice, că primeau recompensă. Primeau sare... Așa se zice, dar nu știu dacă e adevărat.

[C.P.]: *Pe cine ați mai întâlnit la Gherla ? Pe Goma⁵⁵ l-ați întâlnit ?*

Da, sigur. L-am cunoscut bine și pe Goma. El să știi că era cam răzvrătit, așa. Un tip inteligent, dar tot timpul nemulțumit. Nu realiza în ce pericol este, dar să știi că mânca bătaie.

Acolo mai era Plăcișteanu⁵⁶, unchiul doctorului Plăcișteanu⁵⁷. Fizician, profesor universitar la Iași, coleg cu Fermi⁵⁸ și în colaborare cu Einstein. Eu eram deja mutat la Zarcă, și era o cameră, 36, în care nu aveam voie să intru. Nu știam cine e acolo. Și într-o noapte mă scoate caraliul, foarte speriat, și mă duce în camera 36... Am găsit acolo un cetățean pe care îl chema Plăcișteanu, 60 și ceva de ani, îmbrăcat sumar, în haine penale, singur într-o cameră cu opt paturi, două câte două, neechipate, decât patul de fier. N-avea decât trei metri încolo și trei metri înapoi să se plimbe. Nu se putea mișca din cauza paturilor. Febră mare, frisoane, stare generală alterată. Îl examinez : congestie pulmonară. Îi spun caraliului : „Trebuie să vină medicul oficial, că n-am medicamente”. A venit medicul oficial, l-am examinat împreună. E adevărat că de-acuma avea pneumonie. l-am prescris penicilină, vitamine. Nimic. Nu se putea în frigul ăla, cu geamurile sparte, camera spre nord... Era un ger și un frig cumplit ! Îi dau penicilină, îi dau tot ce am avut pentru inimă, să îi întăresc inima. Tot mai rău. Medicul oficial, ți-am spus, îmi fusese coleg, vorbeam cu el altfel decât cu ceilalți. Și îi zic care e situația.

55. Paul Goma, născut la 2 octombrie 1935 în Vatici, Basarabia. Scriitor. A fost arestat la 22 noiembrie 1956 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Codlea și Gherla. A fost eliberat la 21 noiembrie 1958 cu domiciliu obligatoriu la Lătești pentru 36 de luni. Ulterior i s-a prelungit perioada cu încă 24 de luni. A fost eliberat de restricțiile domiciliare în 1964. În 1977 s-a solidarizat cu mișcarea „Charta '77” din Cehoslovacia, adunând mai multe persoane în jurul său. A fost arestat și bătut o lună de zile de generalul Nicolae Pleșiță. După eliberarea din 6 mai 1977 a plecat în Franța, unde Securitatea a încercat fără succes să-l asasineze. Paul Goma, *Culoarea curcubeului '77. Cod „Bărbosul”*, Polirom, Iași, 2005, pp. 283-285 ; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F-G*, p. 251 ; fișele matricole penale din AANP.

56. Ion Plăcișteanu, născut la 15 februarie 1893 în Dorohoi, Botoșani. A fost arestat la 24 aprilie 1959 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Jilava și Gherla. A decedat la 14 decembrie 1960 în închisoarea Gherla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

57. Gheorghe Plăcișteanu, născut la 3 decembrie 1924 în Iași. A fost arestat la 13 august 1959 și condamnat la 12 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Râmnicu Sărat. A decedat la 1 mai 1961 în închisoarea Râmnicu Sărat. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

58. Enrico Fermi (1901-1954), fizician italian, laureat al Premiului Nobel pentru Fizică pe anul 1938, descoperitorul fisiunii nucleare. A avut un rol important în conceperea proiectului Manhattan, de punere la punct a bombei nucleare ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Enrico_Fermi, accesat la 3 martie 2011.

Și el zice : „Fă-i tratament cum trebuie și scrie tot, dar de aici nu îl putem scoate”. „Domne, nu se poate! Îi fac antibioticul degeaba? Îmi termin toate antibioticele, nu mai am pentru alții și atunci ce fac?” „N-avem ce face, însă scrie tot.” Dacă vrei să cercetați, poate găsiți treaba asta acolo. Și nu l-au scos de acolo până înainte de moarte. A și murit imediat, la o zi, două.

[C.P.]: *Știați pe ce motive fusese arestat?*

Păi știam de-atuncea, că aflasem: din cauza lui nepotu-său, a lui Plăcințeanu Gheorghe, doctoru'. A fost coleg cu soția mea. Ginerile (sic!) lui Dej...

Mai menționez o chestie. La un moment dat o' adus din Rusia un tânăr neamț, 20 și ceva de ani. Nu știu de unde era originar, dar a fost la muncă în Rusia. Era pe targă, tuberculoză, meningită, stare comatoasă, aproape terminal. Nu aveam streptomycină deloc. Am vorbit cu medicul-șef. Zice: „Doctore, nu pot acuma, până nu ne vine bugetul”. „Păi, domnule doctor, sunt unii care au la bagaju' particular streptomycină.” Înainte, când era voie la pachet, primiseră antibiotice. Și am vorbit cu unii, cu alții, care aveau în bagaj. Sigur că în condițiile de acolo, dacă ai avut tuberculoză, nu știi când te apucă. Un singur evreu, Zelig Buium, avea streptomycină. Și i-am spus: „Domnule Zelig, este vorba de un neamț care vine din Rusia, bolnav grav, în stare comatoasă, nu știu câte zile mai trăiește”. Și a fost de acord, domne. A dat din porția lui, din proprietatea lui. Dar i-am spus: „Domne, uite ce e, eu mă angajez că le pun la loc, doar să știu când primesc, cât primesc. Da' dacă pot, le pun la loc”. Pentru mine a fost o treabă nemaipomenită că am putut să îi fac injecții intrarahidiene cu streptomycină și și-a revenit din comă, dar tot pe targă a plecat. Dacă o fi scăpat, nu știu.

[C.P.]: *Și unde trebuia să-l ducă?*

Nici asta nu știu. Nu aveam posibilități de a afla. Aveam caraliu' permanent cu mine. Nu puteai să îl întrebi „de unde ești” sau „care e situația”. Asta era...

Să va mai spun câteva cazuri. Un doctor deținut, Klein⁵⁹ îl chema, evreu. El fusese medic în Viena și soția lui era plecată în Israel. Și nu știu ce o făcut cu soția lui, că era arestat. Ei, și el nu era lămurit cu un bolnav, Ficiu⁶⁰, și a cerut ofițerului de servicii să-mi dea voie să mă duc să-l consult și eu. Ofițerul de servicii a aprobat să mă ducă la el seara, la stingere. S-a dat stingerea și nu m-a dus. Atuncea am început să batem la ușă, să mă ducă la bolnavul Ficiu. Și am bătut în ușă insistent, că eu aveam autorizația ofițerului de servicii să bat la ușă să mă ducă. Caraliul... Doamne, da' cum pot să uit, că am zis că nu o să îl uit cât trăiesc. Ptui! Fiul lui acu' e comandantul pompierilor în Cluj... Îl văd mereu, seamănă cu ta-său exact. Vă spun eu imediat... Și caraliu': „Taci din gură! Termină acolo!”. Am bătut mai departe. Eu să îmi fac datoria. Șomlea!

59. Pincu Klein, născut la 28 mai/1 iunie 1903 în Galați. A fost arestat la 17 noiembrie 1949 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Valea Nistrului, Gherla, Pitești, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 28 martie 1957. Informații din fișele matricole penale din AANP.

60. Nicolae Ficiu, născut la 24 decembrie 1900 în Șercăița, Brașov. A fost arestat în 1950 și internat administrativ pentru un an. Nu deținem informații despre închisorile în care a executat pedeapsa și despre data eliberării. A fost rearestat la 14 august 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Codlea și Gherla. A decedat la 26 ianuarie 1960 în închisoarea Gherla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Șomlea îl chema ! Șomlea cel mic, că erau doi frați⁶¹. Dar cel mic a fost atunci, care era mai solid. Da' semănau între ei, că erau un maldăr de grăsime. Și răi, domne, amândoi răi. Da' ăla mic era din cale-afară...

[C.P.]: *Și comandantul de la pompieri e fiul celui mic sau al celui mare ?*

Nu știu⁶². Da' l-am văzut la televizor. Seamănă cu ta-său, huidumă, așa... Și vine după un timp Șomlea și mă scoate. Eram însoțit de medicul Klein, care nu se lămurise cu privire la diagnostic. El era cardiolog sau dermatolog, nu era de medicină generală sau de specialitatea respectivă. Eram la parter și trebuia să mergem la etajul trei. Și între etajul unu și doi era o platformă. Eu eram în mână cu trusa de lemn în care aveam medicamentele de urgență, care o aveam permanent. Și mă oprește caraliu' pe platforma aceea și îmi spune : „Culcat !”. N-am vrut să mă culc. Domne, și nici nu știu când am ajuns la podea, m-am pomenit cu capul de pământ. S-a urcat pe mine și m-a bătut înfiorător, cu fracturi de coastă, cu de-astea. Klein, care era de față, a crezut că ne omoară pe amândoi. Și a făcut pe el, domne, treaba mare și treaba mică, de frică... Nu m-am mai putut duce să îl văd pe bolnav și până dimineața a murit. Nu știu dacă puteam să fac ceva, dar în orice caz a murit...

[C.P.]: *Nu puteați să îl reclamați pe caraliu ?*

Dar i-am spus pe loc : „Domnule sergent-major, vă rog foarte mult să mă scoateți la raport la domnul comandant. Dacă trebuie să fiu bătut, să mă bată după ce vin de la bolnav, că nu mai pot să îmi fac treaba”. „Taci din gură, banditul !” Și dă-i, și dă-i ! A doua zi i-am spus medicului oficial : „Domnule doctor, nu mai ies la lucru până când nu mă duceți la raportul comandantului”. Doctorul Sin avea foarte mare încredere în mine, mă știa din facultate, îi dovedisem că făceam treabă. Nu m-a dus niciodată la comandant, da' n-am mai lucrat o săptămână. Mă durea fractura de coastă când respiram. După o săptămână am ieșit la lucru, că n-aveam ce face, că m-a rugat doctoru' Sin.

[C.P.]: *V-a mai bătut după aceea ?*

Nu, dar am mai avut cu el un incident. Înainte de eliberare, situația se îmbunătățise, adică puteam să ieșim din cameră când voiam, să mergem la club, care era un fel de bibliotecă, cu ziare și chestii din astea. Până atuncia nu aveam voie să avem un creion sau hârtie, iar acuma ne dădeau ziare, cărți, tot ce vrei. Doar mâncarea era tot slabă. Și unii aveau voie să primească și pachete. Noi nu aveam voie să intrăm în altă cameră, la alți deținuți. Unii care primiseră pachet, de la etajul trei, m-au invitat în cameră să mă servească cu ceva din pachetul lor. Și Șomlea ăsta era la parter. M-a văzut că am intrat în cameră și a venit după mine : „Ce cauți aici ?”. Un deținut mai șmecher s-a așezat pe pat și a zis că e bolnav. Nu era, dar nu puteam să refuz să consult un bolnav. „Domnule sergent-major, vreți să reluăm discuția veche ? O putem relua.” Să știți că eram noi umiliți, dar ne țineam tari, nu eram așa de prăpădiți acolo... Dar ce se întâmpla ? Era perioada când gardienii nu mai erau așa răi, prin '62, '63, '64. Acuma Șomlea nu mai avea curaj. Înainte mă bătea de mă rupea...

61. Frații Șomlea erau gardienii cei mai de temut din Gherla. Potrivit Doinei Jela, frații Șomlea ar fi murit călcați de tren. Doina Jela, *op. cit.*, p. 274.

62. Între cei doi este doar o coincidență de nume. Informație oferită de domnul Ioan Ciupea, căruia îi mulțumim.

[C.P.]: *Dar caralii nu dădeau înapoi niciodată în fața deținuților ?*

Nu dădeau, pentru că ei erau foarte puternici și noi eram foarte slabi fizic. Păi, cu mâncarea aia nu puteai...

[C.P.]: *Dar așa, le dădeai replica ?*

Aaa, sigur că da ! Sigur că da. El mă bătea și eu îi spuneam : „Să mă scoți la raportul domnului comandant”. Sigur că da...

[C.P.]: *Ca medic aveai o cameră separată ?*

Da. Medicii erau izolați, la un loc cu frizerii.

[C.P.]: *Câți medici deținuți erai ?*

Un timp am fost doi înși. Fiecare etaj avea un medic sau câte doi medici. Și eu eram mai mult la infirmerie, la cele trei camere.

[C.P.]: *Aveai un regim de detenție deosebit de al celorlalți deținuți ?*

Da. De exemplu, aveam dreptul să dormim la amiază, pentru că ne putea' sula noaptea. În patru ani cât am lucrat, eu foarte rar am dormit o noapte întreagă, de seara până dimineța. Eram și chirurg, eram mai bine pregătit decât majoritatea. Dar mâncarea era aceeași : 2.600 de calorii, și primeam 250 de grame de pâine. Când eram izolat la Zarcă, uneori, rar, îmi dădea' și o cană cu lapte sau opt grame de unt.

[C.P.]: *Dar la Zarcă pentru ce ai ajuns ?*

Am avut un scandal cu ofițerul politic Domokos Iosif. O bestie de om ! Bătea ! A vrut să mă ia colaborator și, pentru că am refuzat, m-a băgat de două ori câte trei săptămâni la izolare, la Zarcă.

[C.P.]: *Cum a fost asta cu încercarea de recrutare ?*

A venit gardianul : „Cornea, îmbracă-te și vino !”. Noaptea, târziu. M-am îmbrăcat. M-a dus undeva, în curte, și m-a băgat într-o hrubă. „Așteaptă aici !” El a plecat și a revenit după 10 minute, a deschis o ușiță în perete cam de 60 de centimetri și zice : „Intră acolo, în canal !”. A trebuit să merg șapte-opt metri printr-un canal, pe coate și pe genunchi. Era întuneric beznă. Și mi-a deschis o ușă și am ajuns într-o încăpere de doi pe doi metri. N-avea nicio fereastră decât în sus, o masă, un scaun și în fața mesei, într-un colț, un scaun fixat în podea. Pe masă erau fel de fel de bunătăți : țigări, băuturi de-astea nonalcoolice, carne, grătare, prăjituri. „Servește, domnule !” „Nu pot, domne locotenent-major.” „Hai, doctore, stăm de vorbă puțin...” Menționez că înainte de treaba asta l-am operat pe Domokos. I-am scos un dinte cu rădăcină și l-am operat la un deget cu panarițiu. „Hai, servește, nu te vede nimeni, nu trebuie să spui la nimeni. Ia de aici ce vrei !” „Nu pot, domne locotenent-major.” „Eh, doctore, ai vrea să ne ajuți ?” „Domne locotenent-major, eu am depus jurământul lui Hipocrate, care mă obligă să tratez pe amic și pe inamic după gravitate, în aceeași formă.” Nu știu acum dacă se mai depune, dar eu l-am depus... „Bine, doctore. Du-te și mai gândește-te !” Și m-a scos pe ușă. M-am dus. După vreo două săptămâni mă scoate iar. Dar nu m-a mai băgat acolo pe canalul ăla. Interesant că niciunul din deținuții cu care am vorbit nu au spus nimic de canalul ăsta. Niciunul.

[C.P.]: *Dar de ce v-a băgat acolo ? Ca să vă umilească ?*

Dar știi cum m-am simțit ? Și după două săptămâni, tot noaptea, mă scoate iar. Aceleași bunătăți pe masă, dar era însoțit de un căpitan de la Securitate. Zice : „Domnule

doctor, spune-i domnului căpitan cum vrei să ne ajuți”. „Domnu’ locotenent, vă ajut, da’ v-am spus cum. Vă ajut că am depus un jurământ pe care îl respect.” „Hai, doctore, că noi avem nevoie. Uite, dumneata vii în contact cu lumea, lumea are încredere în dumneata, poate îți mai spun una, alta...” „Domnule locotenent-major, dumneavoastră purtați o uniformă pe care o respectați, eu port o uniformă pe care o respect. Deși nu știu dacă o merit, dar o respect.” „Cum? Ce vrei să spui?!” „Exact ce am spus!” Ah, s-a înfuriat! Să mă omoare, domnule! Eu cred că dacă nu era căpitanul ăla, mă făcea praf acolo... Da’ nu mi-a dat nicio palmă, decât m-a înjurat: „Ai să vezi ce pățești! Chiar dacă scapi vreodată de pușcărie, tot ai să suferi! O să îți bag în dosar un epitete care o să te urmărească toată viața!”. Și o băgat, domnule...

Și m-am dus la muncă, mai departe. Ca într-o zi, cam după două-trei săptămâni, să vină un caraliu: „Cornea, îmbracă-te! Ia-ți tot bagajul! Hai cu mine!”. Și mă duce la Zarcă, la beci, la camera 126. Pe jos apă, la grătar umezeală... n-aveam niciun geam, niciun pat, niciun scaun, nicio masă, nimic, nimic, camera goală, decât un hârdău d-ăsta pentru materii fecale. Și seara, la 10, îmi băga o saltea de paie umede, mirositoare, putrede și pline cu șoricea mici, mici, mici. Niște șoricea de culoare maro. Și într-un perete era băgat un inel, așa, de care-i lega pe deținuți de gât. Și am văzut pă unu’ că l-au legat așa de gât. Nu știu cine era, da’ nu vorbea românește, vorbea ungurește. Nu știa românește deloc. Era foarte nervos. Mi-a spus pe ungurește: „Doctore, pleacă de aici! Să nu te apropii de mine!”. Era legat și de mâini, și de picioare.

[C.P.]: *Avea o problemă psihică sau de ce?*

Nu. Era supărat... Îl împușca’ dimineața. Nu știu exact, am bănuț că era din Ungaria, dar în orice caz, nu vorbea deloc românește: „Menj ki! Menj ki! Ieși afară! Ieși afară! Nu te apropia de mine!”. Da’ asta a fost mult înainte de a mă băga pe mine acolo. Încă eram pe celularu’ mare, medic, când m-a dus la ăsta... Și acolo am mai auzit discutând cu caraliu’ pe un prieten de-al meu care a fost împușcat, fratele⁶³ fostului ministru de Interne în perioada CDR-ului.

[C.P.]: *A, fratele lui Dejeu!*

Da, Dejeu. Am fost coleg cu el de facultate și prieten. M-a vizitat o dată la Târgu Mureș. El era fugit, dar eu nu știam care-i situația. Înainte de a fi arestat eu, în vara lui ’56 a fost treaba asta cu Dejeu, cu activitatea lui.

Și în Zarcă, atunci când eram la ungurul ăsta, un caraliu a deschis acolo la Dejeu și l-am auzit discutând cu el, când i-a spus că îi dusese bagajul particular și să își aranjeze ce are acolo... I se citise condamnarea la moarte și nu i se citise că trebuie să facă cerere de recurs. Dar a doua zi, sau noaptea, nu mai știu cum, l-au împușcat.

[C.P.]: *Ce sentimente aveați acolo, în Zarcă? Nu vă era teamă că o să muriți acolo?*

Să știți că niciodată nu mi-a fost frică de moarte. Niciodată. Ce o fi o fi! Mai ales că am intrat în pușcărie conștient. Am depus jurământ că în caz de defect, de vom fi

63. Alexandru Dejeu (1923-1958). Medic. A fost, alături de Iosif Capotă, liderul unui grup de rezistență anticomunistă care a acționat în zona Huedin, județul Cluj. A fost arestat pentru o scurtă perioadă în toamna anului 1946 fără a fi condamnat. A fost rearestat la 7 decembrie 1957 și condamnat la moarte. A fost executat la 2 septembrie 1958 la Gherla. Denisa Bodeanu, Cosmin Budeancă (ed.), *Rezistența anticomunistă din România. Grupul „Capotă-Dejeu” (1947-1957). Mărturii*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2006, *passim*.

învinși, să suportăm rigorile. Nu mi-a fost frică de moarte. Dar acolo, la Zarcă – asta e important, domne –, mă simțeam așa de umilit, că m-am hotărât să mă sinucid. Am vrut să scot din perete tăblia aia cu becul și să mă electrocutez. Da' mi-a venit în minte, când eram așa, foarte umilit: „Viața-i datorie grea,/ Și lașii se îngrozesc de ea/ Să moară toți (sic!) (aibă tot – n.n.) cei lași ar vrea/ [Pe neluptat]”⁶⁴. Și să știi că mi-am zis: „Dacă șoriceii ăștia rezistă aici, apai tu, cât ești de mare... Rezistă, bă, și o să vedem ce o fi până la urmă!”. Și să știi că m-am schimbat complet. Am mâncat când am intrat, peste trei zile mi-a dat mâncare, apoi iar trei zile fără mâncare, și atunci mi-au dat iar mâncare, și tot așa.

După o săptămână m-au scos de acolo și m-au dus iar la treabă, da' am mai stat dup-aia vreo două săptămâni izolat de ceilalți. Adică nici medicul oficial nu mai stătea de vorbă cu mine. De unde eram tot timpul lângă el, în timpul serviciului, acum am văzut că mă evită... Și după o săptămână iar m-au dus la Zarcă și am mai stat o săptămână la beci, acolo, în aceeași cameră. Și iar m-a' scos pe celular.

În toamna lui '60 știu că vroiam să plec în Deltă. M-am înscris pentru plecare în Deltă, dar eram bolnav, aveam febră mare și nu știam ce am. Credeam că am apendicită. Și m-au dus și m-au operat. Dar au pus condiția să nu mă opereze medicii deținuți, care erau specialiști, să mă opereze medicul lor, unu', Ionescu, da' care nu se prea pricepea. Era medic angajat, adică ofițer, securist. Io nu știam cât se pricepe, dar i-am spus: „Domnule doctor, eu sunt chirurg și am o rugămintă: să îmi spuneți înainte timpii operatori și ce faceți”. Adică să îi dirijez operația. Săracul, m-a operat, dar mi-a spus: „Să știi că nu te ducem la infirmerie, te ducem la salon”. Și după operație am urcat patru niveluri pe picioare. Singur...

[C.P.]: *Dar de ce nu au acceptat să vă opereze medicii deținuți ?*

Să nu vin în contact cu ei, care-mi erau prieteni.

[C.P.]: *Am înțeles. Dar de ce nu l-au pus pe Sin ?*

Sin nu mai era. Țsta făcea acum pe chirurgul. Și m-a operat, și l-a asistat un asistent, tot deținut. Însă după aia m-am îmbolnăvit rău. Eu am cerut să mă ducă în Deltă, să lucrez în Deltă, și m-au ales. Am făcut și vizita medicală... Era o hală mare în centru și acolo eram toți care plecam. Și apare Domokos. Mă vede și trimite un caraliu și mă scoate. Și nu mi-a dat voie să plec în Deltă.

[C.P.]: *Goiciu era mai rău ca ofițerul politic, ca Domokos ?*

Cu Goiciu nu am avut așa de lucru. Da' rău era. Căini turbați, fiare, nu poți să îți imaginezi așa ceva! Adică să nu te întâlnești cu Goiciu, că dacă te scotea undeva, la medic sau nu știu unde și te întâlneai cu el din întâmplare, îți dădea un picior în fund și spunea: „Ia fă-i ăștuia raport! Izolează-l!”. Erau răi...

Pe urmă, cum eram bolnav, n-aveam voie la asistență medicală. Aveam un sindrom febril și nu știam ce am. Venea o doctoriță, soția unui procuror din Cluj, și mi-a dat ca tratament o doză cabalină de urotropină pe care am refuzat-o. Scria pe ea „doză cabalină”. Dar nu avea niciun rost, că urotropina asta era ieșită din uzul farmaceutic de mult timp. Fusesse acu' 70-100 de ani. Am învățat-o, dar nu mai era în uz. Și, la un moment dat, Domokos a plecat undeva. Și un medic deținut, Turculeț⁶⁵, mi-a dat niște antibiotice,

64. George Coșbuc, *Moartea lui Fulger*.

65. Tiberiu Turculeț, născut la 26 mai 1925 în Stolniceni, Iași. A fost arestat la 10 mai 1959 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța,

dar fără să le înregistreze. Și să știi că mi-a dispărut temperatura. Da' nici acum nu știu ce am avut. Sindrom febril, așa se numește. Vara întreagă, în '60, am avut 39-40 de grade. Și asistență medicală calificată, nu. Din cauza asta au și orbit oameni acolo. Unul, Șandru Victor⁶⁶, și unul, Mirea Dumitru⁶⁷, oltean. Mirea 47 de zile nu a mâncat și nu a băut, că nu i s-a permis să fie trimis într-o unitate spitalicească de oftalmologie. Observa că nu mai vede, era tot rău, tot mai rău, tot mai rău... Și a intrat în greva foamei. A slăbit, era schelet, abdomenul era cav, se palpu scibalele, încât trebuia să bag mâna în anusul lui și să le scot de acolo, că erau ca niște pietre... Și dacă el 47 de zile nu a băut și nu a mâncat nimic, a murit. Și am făcut numeroase rapoarte în scris să fie transferat la Cluj, da' degeaba.

[C.P.]: *Dar dacă intrau în greva foamei nu-i alimentau forțat ?*

Cum să nu ? Întâi nici nu te băga în seamă o săptămână, 10 zile, că foarte mulți făceau greva foamei din diferite chestii, da' cam la 10 zile renunțau. Dacă nu îl izola, le dădeam noi, aștia alții, mâncare. După 10 zile chema procurorul, care îi mai dădea termen să se răzgândească încă o săptămână. Și până atuncia te alimenta forțat. După o săptămână venea iar procurorul și : „Domne, e voia lui. Să dea în scris”. Și nu îl mai alimenta nimeni.

[C.P.]: *Erau cazuri în care se și îndeplineau doleanțele ?*

Foarte rar. O singură dată i-a îndeplinit doleanțele unui deținut. Adică ce s-a întâmplat ? El avea niște pantaloni, niște izmene, pe care atâta le-a peticit, petec pe petec, că erau de doi centimetri de groase. Și la o percheziție, caraliu' Todea, pe motiv că ăsta a băgat ceva secret, hârtii, între petece, i-a tăiat izmenele. Și a ieșit ăsta la raport la comandant. Nu mai era Goiciu, că Goiciu îl bătea, îl stingea, dar era Alexandrescu⁶⁸. Și ăsta i-a zis lui Todea : „Îi cumperi izmene !”. Și i-a cumpărat ăla izmene, domne, din alea groase. Asta e singura dată când i-a dat câștig de cauză unui deținut.

Să îți mai spun una. Apare într-o zi, în Gherla, unu' mai mare decât ușa asta. Cred că greu intra pe ușă, așa era de enorm, de uriaș. Urât la față, desfigurat, că fusese împușcat prin față. Și când intră la mine, acolo : „Sunt Borș Gheorghe din Bacău, hoț de cai ! Unde dau se face apă !”. Și când dădea un pumn în perete mișca zidul, domne, așa era de solid ! „Să mă scoți la Goiciu, la raport !” Era un țigan de pe undeva de prin Bacău. Fura cai și îi ducea în Basarabia sau dincolo, peste Nistru, și cu ocazia asta a fost împușcat. Dar el fusese în pușcărie cu Goiciu, colegi de drept comun pe vremea burghezilor. Și nu l-o primit Goiciu la raport, dar cică să-i dea porție dublă de mâncare. Și i-a dat, domne, vreo trei luni porție dublă, cu aprobarea lui Goiciu. Dar după aceea

Jilava și Gherla. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

66. Victor Șandru, născut la 14 martie 1900 în Viștea de Sus, Brașov. A fost arestat la 9 decembrie 1956 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Gherla și Văcărești. A fost eliberat la 11 aprilie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
67. Dumitru Mirea, născut la 14 august 1921 în Gropșani, Olt. A fost arestat la 20 septembrie 1949 și condamnat la 12 ani de închisoare corecțională/muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Căvinic, Dej, Alba Iulia, Văcărești, Jilava și Gherla. A decedat la 4 august 1961 în închisoarea Gherla. Informații din fișele matricole penale din AANP.
68. Dumitru Alexandrescu a condus penitenciarul din Gherla între 1960 și 1963. Andrei Muraru, *op. cit.*, p. 332.

nu i-a mai dat și în trei luni de zile uite așa de slab era Borș Gheorghe din Bacău... (arată degetul inelar – n.n.) Nu știu ce o făcut de era la noi acolo, dar, în orice caz, nu pot să îl uit sub nicio formă.

Mai era un actor, Radu Anghelescu⁶⁹, da' era polițist. El fiind actor la teatrul poliției, a participat și el la o percheziție domiciliară la un comunist, în timpul războiului, și pentru asta i-a dat nu știu câți ani. Era foarte grav bolnav. Sufla greu, foarte greu. I-am făcut ceva injecții ca să respire mai ușor. Eu bănuiesc că avea un cancer pulmonar. Și îl băgase într-o cameră fără paturi, cu niște paie ude pe jos, și dormea acolo, pe paie. Și mă cheamă pe mine într-o zi, după masă. El sta așa, într-o parte, că altfel nu putea respira, și striga la mine : „Doctore, să îți faci datoria ! Și se pare că ți-o faci ! Dar tu, caraliule, neam de neamul tău, la al noulea neam, să fiți pedepsiți de Dumnezeu ! ”. Și a pus capul jos și a murit... Caraliu' sta în ușă, așa, rezemat, și a căzut din picioare cât îl vedeai de mare. S-a speriat de blestem... Nu era din cei mai răi, dar rău era și el, unu' Pop.

[C.P.] : *Deci toți erau răi ?*

Eu îmi puneam problema : „I-a făcut ăștia răi sau sunt ei așa ? ”. Și trebuie să îți spun că oltenii (deși eu țin la olteni, și n-am observat răutate în majoritate la olteni) erau răi, caralii. Era un caraliu ardelean, îi ziceau Bismarck, da' nu știu cum îl chema. Când intra, deschidea ușa camerei : „Vreau podul lui Păcală ! ”. Ce însemna asta ? Te așezai pe burtă, da' cu burta pe ciment, și apăi venea și călca pe oameni, pe deținuți. Eu nu știu : l-a învățat cineva, sau i-a dat ordin, sau de plăcere... Da' eu cred că de plăcere.

[C.P.] : *Nu puteau deținuții să refuze ?*

Nu, că te băteau rău ! Mai era un caraliu, bucovinean, Calancea Ion. Țsta trecea prin fața camerei, descuia ușa, și care era în dreptul lui îi dădea picioare în fund, pumni în cap... Dar tot ășta mâncarea ce rămânea în hârdău nu o trimitea niciodată la porci. Că ei aveau porci pentru ei, îngrășau porci. Țsta o băga în cameră, ca supliment. Într-o noapte de 1 martie, eu eram la ușă ca să preiau dimineța cafeaua aia neagră. Nu știu dacă ai auzit de cafeaua aia... Zeamă de orz decorticat și prăjit. Și eu eram acolo, că făceam pe rând. Și îmi pune în față Calancea ășta o hârtie pe care scria : „Vă doresc vouă, deținuților, de 1 mărțișor, libertate tuturor”. No, spune !

Și apăi ce am pățit eu pentru treaba asta... Eu n-am spus nimănui. Am luat hârtiuța și am aruncat-o în WC. Da' cineva din cameră m-a turnat. Și mă scoate Domokos să declar, că el avea informatori. N-am vrut să declar. „Ce știi de 1 martie ? ” „Nu știu nimic.” Și m-a trimis la Zarcă. Am stat șapte zile nemâncat. Și iacătă într-o zi pe Calancea la Zarcă. Zic : „Domnule sergent-major, uite ce vrea ășta. Vrea să spun”. „Spune, dă-l în pizda mă-sii, că vreau să scap de aici ! ”

[C.P.] : *N-o fi intrat după și el la pușcărie ?*

Nu știu. Dar era la un moment dat o epidemie de gripă și am cerut să se dea ceai cald neîndulcit. Și duceam la fiecare cameră, și la ășia care voiau ceai le turnam. El mergea în spatele meu : „Of, of”. Vorbea singur Calancea ășta. „Ooo, ce o fi făcând Nineta ? ” Nineta e nevastă-mea... „E în tren între Craiova și București cu o fetiță,

69. Radu Anghelescu, născut la 1 aprilie 1904 în Montevideo, Uruguay. A fost arestat la 13 iunie 1958 și condamnat la 25 de ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Jilava, Făgăraș și Gherla. A decedat la 4 martie 1960 în închisoarea Gherla. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A-B*, p. 63 ; fișa matricolă penală din AANP.

Smaranda.” Pe fata mea Smaranda o cheamă. Eu nu știam că nevastă-mea fusese numită la Craiova. El aflase de undeva și vroia să îmi spună și mie. El îmi spunea mie, dar, chipurile, își vorbea singur...

[C.P.]: *Cu cine ați mai fost la Gherla dintre oamenii cunoscuți ?*

Cu foarte mulți. Cu foarte mulți. Cu așa... cum îl cheamă ? Epigramistu'...

[C.P.]: *Păstorel Teodoreanu*⁷⁰ ?

Da, da. În fiecare zi când mă duceam la el îmi spunea câte o epigramă, pe loc. În fiecare zi alta. Rețin una : „Doctor Cornea, dârz ca tancul/ N-ar lucra ca o albină/ Dacă farmacistul Bobancu⁷¹/ N-ar veni cu tașca plină”. Că farmacistul venea cu medicamentele după mine. Păstorel toată ziua le vorbea deținuților de bucătărie. Adică erau flămânzi toți, și el le făcea fel de fel de mâncăruri verbal. Era bătrân, dar mucalit. Eu nu l-am văzut supărat niciodată. Niciodată ! Erau și mulți generali. Generalul Marinescu⁷², de o verticalitate absolută. La ora cinci, când suna deșteptarea, se scula și până seara la 10 nu se așeza pe pat. Foarte demn. A fost comandantul artileriei antiaeriene a Bucureștiului în timpul războiului. Și caralii parcă – cum să spun ? – nu îl pedepseau și nu îl bat-jocorea', așa demn era. Mai era un general care l-am avut comandantul școlii de ofițeri, că eu am făcut o școală de ofițeri în primii ani de facultate. Îl chema Crețoiu⁷³. Era un bătrân amărât, fără o mână, invalid din războiu' din Răsărit. Era de o demnitate... Și când l-am întâlnit : „Domnule general”, se uită la mine, „v-am fost ostaș...”.

Tinerii din cameră trebuia să facă curățenie, să facă ordine. Eh, și pe generalii ăștia bătrâni, și mai ales pe Crețoiu, care era invalid, l-ar fi servit toți tinerii. Da' el nu ! El spăla pe jos, făcea tot cu o mână. Mi se părea de o energie debordantă. Și i-am zis odată : „Domnule general, parcă erai de trei ori mai înalt în uniformă !”.

[C.P.]: *Și au supraviețuit generalii ?*

Nu știu. Au dispărut la un moment dat, da' nu știu unde îi ducea. Mai trebuie menționat și Halpert Bernard⁷⁴, rabinul de București. Un timp primea pachet fel de fel

70. Alexandru O. „Păstorel” Teodoreanu (1894-1964). Avocat, scriitor, epigramist. A fost arestat la 3 octombrie 1959 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla și Jilava. A fost eliberat la 31 aprilie 1962. Stelian Tănase, *Anatomia mistificării*, Humanitas, București, 2003, p. 422 ; [http : //www.humanitas.ro/pastorel](http://www.humanitas.ro/pastorel), accesat la 10 august 2009 ; fișa matricolă penală din AANP.

71. Nicolae Bobancu, născut la 25 august 1904 în Târgu Jiu. A fost arestat la 7 aprilie 1951 și condamnat la 20 de ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Lugoj, Craiova, Poarta Albă și Gherla. A fost eliberat la 12 august 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

72. Gheorghe D. Marinescu, născut la 16 noiembrie 1891 în Cotorca, Buzău. A fost arestat la 13 octombrie 1950 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Pitești, Văcărești, Dej și Gherla. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

73. Vasile Crețoiu, născut la 16 iunie 1890 în București. A fost arestat la 3 aprilie 1948 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Lugoj și Gherla. A fost eliberat la 13 noiembrie 1957 cu domiciliu obligatoriu pentru 36 de luni la Bumbăcari-Călmăgui. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

74. Bernat Halpert/Bernard Halperd, născut la 28 noiembrie 1907 în Borșa, Maramureș. A fost arestat la 4 decembrie 1954 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa

de alimentare d-ăstea, chiar foarte bune, apusene, conserve de pește, că primea fel de fel. Și mi-a dat și mie odată din pachetul lui o pereche de ciorapi și o conservă de pește. Da' mi-a dat-o pe sub mână, că nu era voie. Și la un moment dat n-o mai primit pachet. Și a refuzat mâncarea, că ei mănâncă cușer. Sub nicio formă n-a mai vrut să mănânce !

[C.P.): *Nici măcar vegetale nu mănâncă dacă nu e cușer ?*

Nu. Nu mai mânca decât cafeaua de dimineață și pâinea, atâta mânca. Alea erau cușer. Și a făcut o boală, scorbut. Numai în cărți mai găsești scorbut... Făceau scorbut marinarii care plecau pe vremuri și stăteau mult pe mare, că nu mai mâncau verdețuri și vitamina C. Faci un fel de reumatism, artropatie scorbutică îi zice, și sufuziuni sanguine, și omul moare.

[C.P.): *Ce sunt sufuziunile sanguine ?*

Adică mici pete... Din cauză că nu mai este vitamina C în organism vasele capilare se sparg și iese sângele în afară. Și n-a primit sub nicio formă mâncare. Și medicul evreu, Klein, ăla de care v-am vorbit înainte, mi-a zis : „Spune-i că rabinul de Buhuși e aicea și mănâncă”. Nu era adevărat, era o minciună, dar noi în medicină la minciună, dacă nu deranjează pe nimeni, îi zicem „diplomație”. Adică mai și mințim... Că îi mai păcat să mori și să nu fii înmormântat după ritul lor decât să mănânci. Și i-am spus că am vorbit cu rabinul de Buhuși. Și ce-a zis Halpert ? „Fiecare cu conștiința lui.” Și n-a vrut să mănânce... L-au luat, nu știu ce a' făcut cu el.

[C.P.): *El pentru ce era închis ?*

Cam de drept comun trebuia să fie. Au făcut o organizație la care trimetea ceasuri de mână din Apus, băgate în plafon, acolo la WC. Și când ajungea în București trenul, unul din București se ducea, desfăcea frumos, lua ceasurile și le vindea. Și cel care făcea curat și treburi de astea la vagon, că fiecare vagon care ieșea în afară avea un cetățean care îngrijea, un controlor, a observat că e ceva neregulă în tavan și s-a apucat și a desfăcut șurubul ăla de acolo și a plouat cu ceasuri ! Omul a luat din ele, dar nu le-a luat pe toate. O venit omu' de legătură și le-a luat pe ălea care n-o' căzut. Dar controlorul a ieșit în gară și a început să vândă ceasuri și să bea. (râde – n.n.) Și asta o dată, și altă dată, și altă dată, până l-a dibuit Securitatea. „De unde bea ăsta atât ?” Și l-au luat la întrebări. A spus, au controlat și l-a' găsit pe rabin, că el era șeful organizației. Îmi pare că dacă fiul lui n-o fi Halpert, un scriitor...

[C.P.): *Adrian Halpert⁷⁵ ?*

Adrian Halpert. Nu știu cum să-i spun că l-am cunoscut pe ta-su. Și parcă în '60, n-aș ști sigur... la un moment dat, o eliberat o ramură a pușcăriei, un etaj. Nu știam de ce. Au scos deținuții și i-o dus în partea cealaltă pe toți. Și într-o noapte am auzit zgomot de motor în curtea pușcăriei. Ceva absolut interzis, că niciodată n-a intrat mașină în curte. Era noaptea târziu. Eram doi medici, eu și unu, Maier⁷⁶, din Târgu Mureș. El era, de fapt, student. El era cu patul încolo, spre geam. Zic : „Mă, Maier, ia uită-te tu

în închisorile Jilava, Văcărești și Gherla. A fost eliberat la 7 septembrie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

75. Între cei doi nu este niciun fel de legătură de rudenie.

76. Alexandru Maier, născut la 25 martie 1934 în Târgu Mureș. A fost arestat la 4 noiembrie 1956/11 ianuarie 1957 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Târgu Mureș, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 13 aprilie/14 august 1964. A fost rearestat

ce se întâmplă în curtea aia, mă!". Se auzea' vaiete, zgomot de motor, zgomote. Ăla se uită și zice: „Nu știu ce descarcă dintr-un camion. Niște saci. Îi aruncă jos. Mă, dar saci ăia sunt vii, parcă mârăie cineva!". Erau niște oameni... Se deschide ușa la celulă: „Cornea și Maier, îmbrăcați-vă și ieșiți afară!". Ne ducem jos. Istrate: „Puneți mâna pe ei și vedeți-le pulsul! Care-s morți îi lăsați aicea, grămadă, care-s vii luați-i în brațe și îi duceți sus, în cameră!". Nu știam cine sunt ăștia. Pun mâna pe puls, pun mâna la gât, nimic. Erau înghețați, morți. Unii erau mai pe picioarele lor, unii trebuiau duși în spate. Și i-am cărat în spate. Domne, ăștia erau polițiști aduși de la Făgăraș. Au desființat închisoarea de la Făgăraș și i-au adus pe polițiști la Gherla. Și când i-au adus, erau mai mulți morți. Da' a fost ceva cumplit...

[C.P.]: *Erau polițiștii „burghezi” sau erau și comuniști care greșiseră ?*

Numai burghezi. Da' au fost și din ăia care au arestat, după 23 august, până în '48, cu Securitatea și Tribunalul Poporului. Și apăi i-au arestat și pe ei. Erau și din ăștia. S-au întâlnit acolo arestați cu cei care i-au arestat.

[C.P.]: *Cam câți erau ?*

Sute. În mai multe camioane...

[C.P.]: *Și polițiști cu grade mici sau numai comisari ?*

Polițiști care au avut activitate împotriva comunismului în timpul războiului. Acolo era Radu Anghelescu, ăsta care era actor. Era șeful Serviciului Secret din Turnu Severin, un tip foarte inteligent. La un moment dat, spre sfârșitul detenției, au început să ne dea filme. Un film german ni-l dădea în două-trei serii. Și se punea problema: „Cine a fost criminalul?". Unul singur a știut cine era criminalul din film: Radu Anghelescu. Toți ziceau: „Nu se poate să fie ăla!".

[C.P.]: *În ce perioadă ați funcționat dumneavoastră ca medic la Gherla ?*

'58-'64, da' cu o lipsă. Că am refuzat să fiu turnător și atunci am fost pedepsit grav de tot și am stat două-trei săptămâni la Zarcă, cu mâncare la trei zile. Am fost scos de la cabinetul medical pentru doi ani, în '62 și parțial '63, și în ultimul an, din lipsă de medici, m-au pus din nou medic în fabrică. Că era fabrică de mobilă de mare lux, pentru export. Acolo durata uceniciei era de 15 zile. În astea 15 zile puteai să dai rebut, dar dacă după 15 zile dădeai rebut, erai pedepsit. Dar eu nu lucram, eram doar medic.

[C.P.]: *Care erau cele mai frecvente boli ale deținuților ?*

Boală generală era subalimentația. Lipsa de alimentație ducea la o distrugere a organismului. Și majoritatea mureau de tuberculoză sau de boli cardiovasculare.

[Constantin Vasilescu]: *Ca medic, puteți afirma cu certitudine că majoritatea deceselor erau cauzate de condițiile de detenție ?*

Majoritatea! Pentru că erau și vârstnici. Cel mai în vârstă erau unul de 96 de ani... Dar noi acolo eram supuși exterminării. Când am întrebat odată de drepturi, ne-a zis comandantul Barabasz: „N-aveți niciun drept! N-aveți nici dreptul să muriți, decât atunci când vrem noi!".

[C.P.]: *Au fost găsite în arhiva penitenciarului de la Gherla fișe medicale în care erau menționate multe cazuri de sifilis. Existau astfel de cazuri reale ?*

Nu pot înțelege sub nicio formă de unde diagnosticul de lues, sifilis, pentru că nu aveau condiții să îl contacteze. Poate au venit cu el. Dar noi aveam o cameră acolo, în care erau izolați cei care au avut sifilis. Și niciunul dintre ei nu figurează în registrele astea.

[C.P.]: *Dintre cei care în realitate aveau, nu i-ați găsit în registre ?*

Da, și nu am înțeles niciodată de unde au scos diagnosticul de lues la foarte mulți deținuți în diagnosticul de deces, pentru că nu se făceau nici autopsii și nu se făceau analize...

[C.P.]: *Nu sunt semne vizibile cu ochiul liber ?*

Păi, am fi știut când era bolnav, nu când a murit. Atunci când era bolnav aș fi știut. Semne de lues, semne clinice, noi n-am avut. N-aveam mijloace deosebite de laborator ca să constatăm, încât eu găsesc că nu sunt adevărate afirmațiile acelea în diagnosticul de deces. Este o minciună și este un semn de... Îmi scapă termenul acum. Adică i-au omorât a doua oară, post-mortem.

[C.P.]: *Deci acolo erau și câțiva bolnavi de sifilis, izolați ?*

Da, pe care îi tratam personal eu și cu Maier. Erau în număr restrâns, vreo 20 dacă erau. Poate Maier știe mai bine, că el era cu alimentația.

[C.V.]: *Dumneavoastră ați constatat personal diagnosticul de lues în vreun caz de deces ?*

Nu. Nu am găsit niciodată semne clinice de lues la cei care au decedat. Niciodată.

[C.V.]: *Cu cei izolați, care sufereau de boala asta, știți ce s-a întâmplat ?*

Nu știu. Au dispărut.

[C.P.]: *Dar ați găsit în documente oameni pe care îi cunoșteți și despre care se spune că erau luetici și știți sigur că nu erau ?*

Da. Sigur, că n-am constatat niciodată vreun semn de lues la cei pe care i-am tratat.

[C.P.]: *Dar cine ar fi putut trece diagnosticul acesta în documente, medicul închisorii sau cine ?*

Nu știu. Medicul oficial, nu știu cine... Eu am rămas surprins când am văzut foilele acestea.

[C.P.]: *Trebuia să fie un cadru medical ? Nu putea să le facă altcineva ?*

Doar un cadru medical, dar probabil că a primit ordin să denigreze deținuții politici, să arate că sunt niște oameni care n-aveau ce căuta în societate. Dar nu e adevărat. Și ce spun e ce am constatat personal, dar sunt și alți medici care pot să spună asta : doctorul Turculeț, doctorul Maier, doctorița Simoneti și una, Barbăalbă sau Barbălată... nu mai știu cum o chema... era soție de procuror militar.

Și să vă mai dau și exemple de alte probleme pe care le aveau deținuții. Dar de la arestare și până la moarte, nu doar până la ieșirea din pușcărie, fostul deținut este stresat. Eu visez încă noaptea și mă trezesc că îmi bubuie inima că mă arestează iar. Și asta destul de des mi se întâmplă, și iau medicamente. De când te arestează ești într-un stres... Nu mai vorbesc pe timpul detenției, dar și după aia rămâi stresat, așa, pe viață.

Iar pe stresul ăsta survin șocuri care duc la alterarea unor funcții ale organismului, care până la urmă devin leziuni organice. Pe mine mă dor picioarele, nu pot merge. Nu dorm noaptea, am tensiune. Pe urmă, de la starea asta de șocuri și stres continuu, se

adaugă hipoalimentația. Să trăiești cu 800-1.000 de calorii pe zi... Apoi frigul, căldura, izolarea, prea mulți într-o cameră. Era lege ca un deținut să aibă opt metri cubi. De unde ? Nu aveam nici o juma' de metru. Lipsa asistenței medicale calificate... V-am dat exemplul cu băiatu' ăla tânăr, Boțoi. Pe urmă apăreau un fel de tulburări psihice. Un profesor universitar care era deținut a făcut un fel de analiză a tulburărilor psihice la deținuți și a spus că sunt aproape imposibil de încadrat psihopatiile deținuților. Era unu', Crijanovschi⁷⁷, țăran din Bucovina care avea acufene, niște zgomote ireale în urechi. El își auzea căruța că a venit după el. S-a așezat la ușă și sta așa zi și noapte. Degeaba îl așezam pe pat, că făcea tot posibilul să meargă la ușă, că el aude căruța, că-i dincolo de ușă... Și asta până când a murit, acolo, în pușcărie. Era un om vârstnic, de 60 de ani. Pentru mine, care atunci aveam 30, era bătrân. Totul era în regulă cu el, numai că auzea dincolo de ușă căruța lui.

[C.P.]: *Cum se explică treaba asta ?*

Păi, modificări psihice... acufene se numesc astea. Mai era un general, Ionescu⁷⁸, medicul dentist al lui Antonescu, avea și el vreo 60 de ani. Era un tip foarte stăpân pe el, avea o voce nemaipomenit de frumoasă. După ce a căzut Antonescu, cânta în corul Patriarhiei, trăia cu ăia acolo, în Patriarhie. Ne cânta acolo foarte frumos, da' era foarte slab. Eu deja nu mai lucram, dar i-am spus medicului : „Domne, e doctor, dați-i ceva supliment”. Mai ales că n-avea purgație. Și i-a dat niște prune fierte. El era în patul de la parter și eu în patu' la „etajul” patru. Și mă trezesc cu el într-o noapte că se urcă la mine în pat : „Domnule doctor, vă rog să vă treziți să îmi faceți ceva, că am mâncat prune și am înghițit un sâmbure de prună și simt cum crește prunul în mine”. Ce să fac ? Era un fel de schizofrenie. În noaptea aia cu prunele s-a declanșat. Până atunci a fost OK, solemn, fără vorbă. După aia, când era bine, vorbeam cu el, ne cânta ; și numai se oprea și o lua razna.

Mai era un ofițer tânăr care se pretindea că-i președintele Tribunalului Militar și îl condamna el la moarte pe Gheorghiu-Dej. Și avea o voce puternică, se ducea la geam, îl deschidea : „Condamn la moarte pe Goiciu ! Condamn la moarte pe Gheorghiu-Dej ! ”. Se auzea în toată pușcăria, așa voce puternică avea.

[C.P.]: *Și gardienii nu îi făceau nimic ?*

Cum să nu ? Până la urmă l-au băgat într-o cameră cu niște frontieriști d-ăștia, derbedei, care l-au bătut până l-au omorât. Erau niște țigani, deținuți de drept comun, de undeva din Deltă. Au fugit la Ismail, în Basarabia, și au dat niște lovituri în satele din Deltă, de-i înnebunise pe ăia. Iar proprietarilor de acolo le era frică să declare, da' pân' la urmă o' trebuit să declare. Și i-a' căutat rușii cu elicopterele. O' prins pe unul

77. Petre Crijanovschi, născut la 1898 în Putila, Ucraina. A fost arestat la 28 martie 1958 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Botoșani și Gherla. A decedat la 4 martie 1959 în închisoarea Gherla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

78. Posibil Emilian Ionescu, născut la 29 ianuarie 1897 în Huși, Vaslui. A fost arestat la 5 august 1948. Nu deținem informații despre o eventuală condamnare. A trecut prin închisorile Jilava și MAI. La 30 iunie 1951 a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu încă 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Ocnele Mari, Văcărești, Rahova și Pitești. A fost eliberat la 12 noiembrie 1954. Nu deținem informații despre o arestare ulterioară. Informații din fișele matricole penale din AANP.

și i-o' prins pe toți până la urmă. Groaznic ce făceau ăia acolo în celulă. Voiau să îl omoare pe unul care credeau ei că i-a trădat. Erau răi, răi, dar nu se amestecau cu noi. Își vedeau de treaba lor...

[C.P.]: *Dar frontieriștii erau o tabără și ceilalți deținuți altă tabără ?*

Nu. Dar la un moment dat i-a izolat pe frontieriști în camera 86, care v-am spus că era o cameră mare, cu vreo 200 de inși. Dar pe urmă iar s-o schimbat...

[C.P.]: *Dumneavoastră, ca medic, aveai un regim preferențial ?*

De unde ? Că au dat cu azvârlita cu mine de nu m-am văzut ! Ți-am spus, diferența care era. Era unii caralii care am observat că ne da mâncarea cam la sfârșitul hărdăului, adică mai consistentă. Altfel regimul era același : 2.600 de calorii, ca și la ceilalți.

[C.P.]: *La pachet ați avut dreptul ?*

Pachet am primit numa' la sfârșitul detenției, vreo două-trei pachete. Mai am scrisorile, cărțile poștale pe care le trimiteam : „Vă rog să îmi trimiteți un pachet în care să fie până la cinci kilograme și care să conțină...” așa și pe dincolo.

[C.P.]: *Prin închisorile prin care ați trecut, pe Steinhardt⁷⁹ l-ați întâlnit pe undeva ?*

Sigur, în Gherla. Era un om foarte cumsecade. La un moment dat era un fel de „cultural”, că spre sfârșitul detenției au început să ne dea cărți. Și el venea la ușă și întreba : „Ce cărți doriți ?”. Era de la bibliotecă. Dar cumsecade. Știam că-i evreu, dar nu știam atunci că în Gherla s-a botezat...

[C.P.]: *În Gherla ? Nu la Jilava ?*

Eu așa știu, că în Gherla.

[C.P.]: *Scrie el despre asta în cartea lui, Jurnalul fericirii.*

Nu știu, dar știam de el că-i evreu.

[C.P.]: *Mareș Tudorel din Alexandria zicea că era un om extraordinar, deosebit.*

Așa era. Dar era ortodox. Era român... da' român, domne ! Era admirabil.

[C.P.]: *Ați stat mult cu el ?*

Eu nu am stat deloc cu el, că eu am fost medic. Da' veneam, ca medic, în contact cu el. Iar când m-au dat afară de la cabinetul medical, am discutat altfel. Era foarte cult, așa, și distins, nemaipomenit. Mai era un evreu... cum îl chema ? Wurmbbrand⁸⁰ !

79. Pr. Nicolae Steinhardt (1912-1989). Monah, doctor în drept, scriitor, critic literar. A fost arestat la 4 ianuarie 1960 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Gherla. A fost eliberat la 3 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

80. Richard Wurmbbrand (1909-2001). Pastor evanghelic de origine iudaică. Membru UTC și PCR în tinerețe, a fost închis pentru convingerile sale comuniste la Doftana între 1929 și 1931. A fost botezat în 1938. A fost arestat la 29 februarie 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Târgu Ocna, Jilava, Craiova, Poarta Albă și Gherla. Grav bolnav de TBC din cauza primei detenții, și-a petrecut aproape toți anii în sanatorii. A fost eliberat la 12 iunie 1956. A fost rearestat 15 ianuarie 1959 și condamnat la 25 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Cluj și Gherla. A fost eliberat la 28 iulie 1964. A figurat în actele Securității ca Vasile Georgescu. A emigrat în 1965, fiind răscumpărat de o organizație creștină. A dus o bogată activitate de dezvăluire a brutalităților comise în statele comuniste, fiind considerat unul dintre personajele cele mai incomode pentru regim. ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 33446, ff. 1-2 ; dosar nr. 7084, f. 17 ;

Ăla era un om duplicitar. L-au lăudat ăștia când a fost „ăștia pentru România” (Zece pentru România – n.n.). Dar de unde? N-avea pe nimeni... Erau alții care aveau elevi în jur, adică tineri care voiau să învețe. Că noi acolo nu aveam voie la hârtie și creion, dar scriam pe talpă cu săpun sau cu DDT. Dădeam cu săpun pe talpă și luam din perete var și scriam. Este unu', Vulpe, oltean, care avea patru clase primare, da' a făcut vreo 12 ani de pușcărie. Când a ieșit putea să dea bacalaureatul de pe vremea noastră... Știa franțuzește, nemțește, englezește, istorie, geografie, matematică. Mai era unu' tot cu patru clase, Făget⁸¹, un tip deștept, din neamul lui Tudor Vladimirescu. Și semăna cu Tudor Vladimirescu. Cu Vulpe nu m-am mai întâlnit, dar pe Făget l-am întâlnit. El și acum e în Craiova. A venit pe la mine. Am avut și necazuri cu Făget ăsta, că el tot timpul, cât era ziua de mare, umbla după unul, după altul să îi spună ceva. Oricând ar fi dat examen de bacalaureat, pe vremea noastră, când era dur. Are și poezii care sunt publicate. Erau foarte mulți tineri în pușcărie care voiau să învețe și umblau după cei care aveau cunoștințe. Făceau asta ca să își păstreze memoria.

[C.P.]: *Cum a fost când v-ați eliberat ?*

M-am eliberat în 23 iunie 1964. Stătusem în Gherla din 24 decembrie 1957 și făcusem șapte ani și jumate de închisoare. În momentul când mi-a dat biletul de ieșire, acolo erau responsabili, securiști, din toate regiunile, că erau regiuni atuncea, și fiecare prelua pe cel care mergea în regiunea lui. De exemplu, eu trebuia să mă duc la Târgu Mureș. În orice caz, când au ajuns la mine, era un colonel: „Tu unde vrei să te stabilești?”. Și eu am zis: „Oriunde, domnule colonel. Pe suprafața Pământului, un sfert de metru dacă am și eu de libertate, îs mulțumit”. „Cum adică? Ce vrea să însemne asta, «oriunde pe suprafața Pământului»?” „Exact ce am zis: oriunde pe suprafața Pământului.” „Să știi că soția ta este măritată, e la Craiova, și copiii sunt în București, la soacră.” Și atuncea sare unul de acolo și zice: „N-ai vrea să vii la București?”. „De ce nu?”

[C.P.]: *Nu mai aveai comunicare cu familia de mult ?*

Comunicare nu mai aveam de mult. Nu știam nimic de ei. Adică ei știau că sunt în Gherla, că am trimis scrisori în ultimul timp, dar numai de la mine către ei, de la ei către mine nu.

[C.P.]: *Și ai crezut ce v-au spus ei ?*

Absolut. Păi, dacă îți spune oficial că e măritată la Craiova și copiii sunt la București, la soacră? Am crezut și am zis că merg oriunde. Și așa mi-a făcut ieșirea pe București. Da' numai mie, că alții ieșeau în regiunea în care au fost și îi prelua securistul de acolo. Nu știu ce scop au avut ei cu treaba asta. Mai mult, mi-a spus și strada unde stă soacră-mea și copiii: Petru Vodă. Și acolo erau copiii, pe strada respectivă, la soacră,

Florica Dobre (coord.), *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective și metode, vol. II (1967-1989)*, Editura Enciclopedică, București, 2006, pp. 431, 568; CPADCR, *Istoria comunismului în România*, Humanitas, București, 2009, pp. 632-636; fișele matricole penale din AANP. A scris numeroase cărți despre detenția sa, cea mai cunoscută fiind *Cu Dumnezeu în subterană*, Stephanus, București, 2007.

81. Mihai Făget, născut la 12 octombrie 1931 în Vladimir, Dolj. A fost arestat la 17 aprilie 1953 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Dej, Cavnic, Jilava și Satu Mare. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

dar în vacanță. Dar numărul casei îl greșise... Și mi-au dat termen ca în 24 de ore să fiu în București, la secția de Miliție.

[C.P.]: *Cu ce sentimente ați plecat ? Mai ales când v-a spus că soția s-a căsătorit ?*

Noi ne-am luat din dragoste, am fost colegi, am avut și bune, și rele împreună, în sensul că eram sărăcuți, nu ne permiteam cum își permit tinerii acum. Adică tatăl meu s-a muncit mai mult pentru mine, ca să mă fac medic, decât m-am muncit eu pentru copiii mei.

În fine. Dar înainte de a ne da drumu, ne-a făcut percheziție, ne-a tuns. Când m-o arestat, eu aveam la mine 152 de lei. Ei i-au depus la CEC, dar nu mi-a dat dobânda când am plecat. Mi-au dat cei 152 de lei, iar cei care n-au avut niciun leu le dădea foaie de drum pentru tren clasa a II-a. Apoi ne-a luat din curtea pușcării și ne-a urcat într-un camion cu un caraliu care era nou-venit. Săracul, un țigan, așa de urât era... Șiăștia îl batjocoreau „Carol cel Frumos”. Dar era cumsecade, că dacă îl trimitea pe Șomlea, cred că unii îl mâncau ! Și ne-a dus undeva pe un câmp, nu ne-a dus la gară. Și așa mi s-a părut de frumos... era un lan de grâu cu maci. Domne, m-am așezat să miros pământul și macii ăia.

Am stat ce am stat și am zis către unul, Popescu Vâlcea⁸², mare erudit, profesor, doctor la Universitatea din Paris, Sorbona. Făcuse 14 ani de pușcărie : „Domnule doctor, hai să mergem la drum !”. Era drumul la vreo 200-300 de metri, că ei ne-au lăsat pe câmp, da’ ne-au arătat un canton și ne-au zis : „Fiți atenți, vă duceți la canton și de acolo o să vă dea bilete”. Eu cu Popescu am ieșit la drum și am oprit o mașină să ne ducă până în Dej. Ne-a dus ăla. Eu vroiam să plătesc, dar a zis șoferu’ : „Nu, domne !”. Eram tunși toți, știa toată lumea cine suntem. La gară, cum aveam 152 de lei, mi-am luat bilet la accelerat, clasa a II-a, și restu l-am dat la ceilalți să își ia și ei tichet, să ajungă mai repede acasă. Unii că să le dau adresa să mi-i trimită. De unde să le dau adresa ? Ne urcăm în tren și mergem, și mergem... La un moment dat, se dădea bere la ieșirea din vagonul-restaurant. Așa emoții am când îmi amintesc... Îmi mai rămăsese șapte lei după ce am dat banii toți. Și zic către Popescu : „Domnule profesor, hai să încercăm să bem și noi o bere !”. Dar înainte de a ne elibera ne-a’ ținut ăia un discurs : „O să fiți atacați, nu cumva să răspundeți cu violență, că voi nu sunteți în societate acum decât niște rahaturi de muște pe o hârtie curată. Să nu vă lăsați provocați”. Că suntem niște tâlhari, niște bandiți, care am vrut să distrugem țara și lumea ne acceptă, da’ să fim cumiți. Așa ne-a spus comandantul care ne-a eliberat, care ne-a dat biletul de ieșire.

[C.P.]: *Vă deranja când vă zicea „bandit” ?*

Eram obișnuiți, nu era nicio problemă, „bandiți”, „tâlhari”...

[C.P.]: *Ați avut o „bandă” totuși...*

Da’ tâlhar n-am fost. Da’ mereu ne spunea „bandiți” și „tâlhari”. ăstea erau epitetele, apelativele. Așa. Și ne ducem noi la vagonul-restaurant, dar nu știam cât e berea, nu

82. Gheorghe Popescu-Vâlcea, născut la 9 august 1912 în Copăceni, Vâlcea. Inițiator al organizației anticomuniste „Vlad Țepeș II”. A fost arestat la 9 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Văcărești, Jilava, Lugoj și Gherla. A fost eliberat în 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, înțemnițați, uciși. Dicționar P-Q*, Mașina de scris, București, 2006, p. 391 ; fișa matricolă penală din AANP.

cunoșteam prețurile. Era coadă, așteptai să îți dea sticla de bere, o beai, o dădeai înapoi, plăteai. Și eu mă duc și zic : „Domne, nu vreau decât să întreb cât costă berea”. Și ăla care distribuia berea mă ia de mână și mă bagă în vagonul restaurant. Dar eu zic : „Nu sunt singur”. Era lângă mine și Popescu. Îl ia și pe el, îl aduce în vagonul restaurant și ne așază la o masă. Vine la noi unu' și ne aduce două pahare de coniac. Ne era frică, ne gândeam că dacă n-avem bani și n-avem cu ce plăti, ne-aruncă ăștia din tren. „Domne, dar noi n-am comandat.” Ăla nu răspunde nimic, pleacă și vine cu două farfurii cu brânză, cu salam... „Domne, dar n-am comandat !” Ăla nu spune nimic. Dar noi nu ne-am atins de mâncare, că ne-o fost frică. Mai stăm ce mai stăm și vine cu grătar. Și iar i-am spus... Și atunci el zice : „Domnule, v-a cerut cineva bani ?”. „Păi, nu, da' nici nu avem.” „Dar v-a cerut cineva ? Vă rog să serviți !” Apoi ne-a intrat altă prostie în cap : „Dacă-s otrăvite ?”. Am gustat un pic cu foarte mare teamă. Apoi am ieșit de acolo.

Și trenul merge, și merge, și ajungem către Brașov. Eu mă dusesem la WC... Și apare unul și aud că întreabă ceva de doctor. Eu am crezut că întreabă de Popescu-Vâlcea, care era doctor în filosofie și toată lumea îi spunea „doctor”. Apoi îmi dau seama că era un controlor de ăsta de tren, dar nu de bilete, controlor de-ăsta mare, care auzise că e unu', „doctoru'”. Și întreabă : „De doctorul Cornea ați auzit ?”. „Da, e aicea”, i-au zis ăștia. Controlorul era un prieten de-al meu din copilărie. Nu l-am recunoscut nici eu pe el, nici el pe mine, că eu când m-am dus la WC m-am întâlnit cu el, îi arătasem biletul, da' nu mi-a zis nimic. Și când vin de la WC, el discuta cu Popescu-Vâlcea. Și el mi-a spus de acasă, că nu știam nimic de ai mei, dacă mai trăiesc, nu mai trăiesc, ce li s-a întâmplat. Și zice : „Părinții tăi sunt bine, să te duci acasă !”. „Mă, nu mă pot duce, că dimineată trebuie să fiu la Miliția din București.” „Mă, să te duci !” În Brașov m-a dat jos din tren, ca să iau trenul spre Făgăraș, și mi-a dus el bagajul, o raniță ce aveam eu, la biroul de bagaje. Și am luat-o pe jos. Eu cunoșteam Brașovul, gara veche, da' gara nouă nu știam unde e. Și am mers, și am mers... desculț, până am ajuns la gară.

[C.P.]: *Dar cum de erai desculț ?*

Îmi dăduseră ăia niște sandale, că nu mai erau pantofi, dar mă ținteau și nu puteam merge cu ele. Și pe jos am mers până la ieșirea din Brașov, în gara Bartolomeu. O noapte am mers, de la 11 până s-a făcut ziua... Acolo multă lume care aștepta la auto-stop. Eu m-am dat la o parte, n-am stat unde era lumea. Și oprește un camion exact lângă mine : „Poftiți sus !”. M-am urcat în spate. Era un frig... eu numai în cămașă... Când am ajuns pe la Ghimbav-Codlea, a oprit și m-a chemat în cabină, deși erau deja trei inși, șoferul și încă doi. S-au înghesuit și am intrat și eu. Și zice unu' : „Știm de unde vii”. Și m-au dus până în Șercaia. Aveam cei șapte lei și dau să le plătesc. N-au vrut. Din Șercaia până la mine în sat sunt vreo șapte kilometri. Am luat-o tot pe jos, desculț... Hop ! Vine alt camion. Îi fac semn, oprește. Mă cheamă în cabină. Și îi spun de la început : „Am șapte lei...”, că nu știam cât o să îmi ceară. „Lasă, nu-i nimica.” Și ăștia m-au discutat de unde vin, cine sunt... Mă știau, mă cunoșteau.

[C.P.]: *Le-ați spus că veniți de la pușcărie ?*

Da' eram tuns, eram palid...

[C.P.]: *Dar nu v-au spus când ați ieșit să nu spuneți la nimeni ?*

Cum să nu ? Păi, am semnat ! Am dat declarație că nu voi spune nimănui, da' n-am dat declarație că voi fi informator. Și acuma eu vă spun că am trădat treaba asta. În

marginea satului Veneția am coborât din camion... Nici ăia nu au vrut să îmi ia nimic. În sat se intra prin două părți, spre mijlocul satului și pe la periferie, pe stânga. O iau spre casa noastră și dau de un grup de vreo 60-80 de țigani care așteptau să îi ducă un tractor undeva la lucru. Le-am zis: „Bună ziua!”. Țiganii se uitau curioși de ce oi fi mergând eu desculț. O țigancă bătrână mă cunoștea: „Vai de mine! Vai de mine!”. Ea știa că sunt mort, că prin '62 s-a trimis acasă, la părinți, o scrisoare că aș fi murit în pușcărie. Și un fost prieten de-al meu, că de atunci nu mai suntem prieteni, a venit și a zis: „A murit Ghiță!”. Că Ghiță îmi zicea mie. Și tatăl meu, la crăsmă, acolo, a cerut o țuică și zice: „Domnule, și acolo trebuia să fie cineva”. Erou al neamului, ce să mai...!. Adică avea și el socotelile lui, de când era copil, că vă închipuiți, dacă la 16 ani a luat boii de la casa lui taică-său să plece pe front?

[C.P.]: *Deci el a crezut că știrea e adevărată.*

Adevărată, că așa a venit... A vrut să îmi facă și înmormântare, da' noroc cu nevastă-mea: „Nu faceți, oameni buni, că eu simt că trăiește”.

Și a sărit țigancă în fața mea, s-a așezat în genunchi, mi-a înconjurat picioarele, să îmi pupe piciorul. Și ăilalti mi-au făcut o primire nemaipomenită. M-am gândit: „Să vadă acum comandantulu' de la Gherla cum mă primesc oamenii ăștia...”. Eu n-am avut nimic cu țiganii, că nu sunt sub nicio formă împotriva nimănui. Toți oamenii suntem și așa mi-au zis părinții din copilărie. Și așa am ajuns acasă. Biata maică-mea mătura în curte, că la noi duminica se mătură în curte și la poartă. Nu trebuia atunci să se dea lege să mături strada, cum e acum. Când mă vede maică-mea, sare... nici măcar nu mă salută, pleacă în casa și vine cu fotografia băiatului meu. Apoi zice: „Mă, băiatul mamii, bine ai venit!”. A început să plângă... „Știi ce soție ai, mă, de treabă? Vine la noi, ne vizităm reciproc.” M-am gândit: „Soacră să vorbească bine de soție n-am auzit... Sigur e măritată și zice așa ca să nu mă supere.” Taică-meu era la colectiv. Aflase, că s-a dus vorba imediat, a luat doi cai și venea cu căruța într-un galop nebun. Și apoi a început lumea să vină să mă viziteze, nu neapărat rude... Și stăteau unii la colț, ca să nu vie toți deodată... Plecau unii și veneau alții, iar plecau, alții veneau. Și așa a durat toată ziua, că eu n-am mai putut pleca din sat decât a doua zi.

Lor le spusese cineva că eu sufăr de epilepsie și că mă bat cu capul de pereți și nu știu ce și nu m-a' mai lăsat din mână deloc. A venit soră-mea cu mine în București, pe strada Petru Vodă, undeva la periferie, nu știu să zic cartierul. Soacra mea avea o casuță cu etaj, cu două niveluri. Și o vede pe fetița mea că se joacă cu o verișoară de-a ei, într-o fereastră. O cheamă: „Anda! Uite, este tatăl tău!”. Nu mă cunoștea fetița, rămăsese de un an când m-au arestat. Se uită fata la mine... nimic. M-a apucat de picior, că era mică, și nu m-a mai lăsat deloc, deloc.

De la Veneția îi dădusem o telegramă soției mele la Craiova, dar a ajuns greșit. Mie îmi zice Gino, da' aveam și o verișoară, Gina, care era plecată în America. Și telegrama a ajuns: „Gina a venit. Vă întâlniți mâine în București, la Gara de Nord”. Din telegramă nu era clar că am venit. Dar a și primit-o târziu, că era la servicii, și abia când s-a dus acasă a fost anunțată că are o telegramă, apoi până s-a dus după ea, a trecut timpu'. Și nevastă-mea: „Gina? De ce mă cheamă pe mine?”. Dar totuși s-a gândit și în sfârșit a plecat spre București. Era trenul pe la șapte seara. Fetița nu m-a mai lăsat și m-am dus cu ea și cu cumnatul. La șapte n-a venit, la nouă n-a venit... Începeam să fiu convins că e măritată. „Bă, dacă n-a venit...” Și apare soția mea la 11.

[C.P.]: *Chiar dacă vă spusese și mama ?*

N-am crezut-o nici pe mama. Nici n-am mai întrebat, că în pușcărie mai fuseseră unii care au fost eliberați și readuși și toți spuneau că își găsiseră nevestele măritate. Și cu capul în pământ, așa, soția mea era îndoită că oi fi venit eu sau Gina. Și când m-am întâlnit cu ea nu m-a recunoscut. Dar să știi că tot n-am fost sigur că nu e măritată, că prea bine m-a primit. Mă gândeam : „Mă, asta e ca să îmi facă bine, să nu mă supăr”.

Iarăștia n-au vrut să îmi dea buletin de București și a trebuit să mă duc să îmi iau buletinul de la Târgu Mureș, de unde mi-l reținuseră. Nu știu ce planuri o' fi avut ei, că nu cred că n-au avut un plan. Cred că aveau un plan, să mă facă turnător sau nu știu, să îmi creeze o stare... Mă rog, m-am dus la Târgu Mureș și de acolo am plecat la Craiova direct. Și m-așteptau în gară copiii și soția. Mă, și eu tot nu credeam că nu e măritată... Și am rămas la Craiova.

[C.P.]: *V-ați putut reintegra profesional ?*

Decretul de eliberare spunea că fiecare trebuie repus exact în funcția în care a fost, în afară de militari, profesori și avocați. Și ăia de la Craiova vroiau să mă trimită într-o comună, Bălcești⁸³, că acolo le trebuia chirurg. Nevastă-mea a refuzat și am găsit oameni care m-au ajutat. Se vorbește rău despre olteni, dar nu e adevărat. Le-a spus soția mea la niște comuniști de-ăștia, cu funcții : „De ce să stau? Eu plec din Craiova”. Ea era foarte bine văzută profesional, că a fost eleva lui Parhon, v-am spus. Dar el n-a intervenit deloc. Așa că m-au numit în Craiova. A trebuit să dau examen. Și la examene se dădea o notă obștească, a colectivului, iar eu, care eram cu pete, am primit note mici. Dar am luat examenul de medic primar specialist. Am dat examen de admitere la doctorat, mi-am dat toate lucrările și examenele, dar nu mi-au dat aprobarea să susțin teza. Puteam să o dau după '89, dar nu am mai vrut. Însă la Craiova, la spital, am fost foarte bine primit și foarte bine văzut. La un moment dat am fost și șef de secție. Și am găsit oameni valoroși, care m-au ajutat să îmi refac profesiunea. Alți colegi care au fost ca mine n-au avut în alte părți beneficiu' pe care l-am avut eu la Craiova. Așa că eu rămân cu un deosebit respect pentru olteni și mă consider și spun că m-a făcut lumea oltean. Nu mama... lumea.

[C.P.]: *Privind retrospectiv, nu vi se pare o nebunie ce ați făcut după război, cu antrenamentele, cu pregătirea paramilitară ?*

Nu îmi pare rău deloc ! Ce îmi pare rău este că ne consideram Armata Regală Română. Și chiar dacă muream, nu mi-ar fi părut rău. Dar sunt dezamăgit de comportamentul Regelui. N-a scos un cuvânt despre ofițerii din pușcărie, generalii... Oameni, domne, de o morală și de o atitudine incredibilă. Generalii care au murit cu gândul la „Trăiască Regele ! Trăiască România !”. Au murit în fața mea. Așa că asta e situația. Și el n-a scos un cuvânt ! Și l-o adus și pe ăla pe care l-a făcut prinț... Nu știu cum să vă spun, dar sunt dezamăgit. Domne, regalitatea pentru noi a fost foarte profitabilă, adică mă refer la Carol I, Ferdinand. România s-a ridicat incredibil. E adevărat, Carol al II-lea a fost un om de nimic, dar totuși a avut și calitățile lui. Iar Mihai... Actul de la 23 august noi îl considerăm trădare. Eu, personal, am fost invitat aici, la Muzeul Țăranului Român, unde au fost ofițeri de pe front care au discutat între ei cum s-a făcut trădarea. Nu știu dacă interesează să spun treaba asta, da' unii dintre comandanții de pe front, generali,

83. Localitate în județul Vâlcea.

au primit ordin să plece în concediu și au mutat trupele care erau bine împământenate acolo de la Est la Vest. Și notează că din primăvara lui '44 până la 23 august, rușii nu au înaintat un pas în Moldova până când nu le-a deschis frontul, fără să aibă un armistițiu și alte chestii. Și cu Antonescu a greșit grav ! Nu trebuia să îl predea comuniștilor. Nicio țară nu și-a predat conducătorul...

Antonescu e controversat, sigur că da. Da' totuși românii să știți că îl consideră pe Antonescu un erou. Și felul în care a murit... demn ! Incredibil ! Domne, nu știu, o fi făcut greșeli, că nu aveam noi ce căuta peste Nistru, dar asta este.

[C.P.] : *Ați spus mai devreme că nu acceptați sau nu vă place termenul „partizan” ?*

Vine de la partid. Și noi n-am fost partid. Vorbesc în numele meu, că eu am făcut parte din rezistența armată. Acolo erau militari, ofițeri, avocați, români de toate profesiunile. Nu era un partid, cu nuanță legionară sau de alt fel. Nu exista o concepție de partid. Țștia au fost luptători împotriva comunismului. Atât. Și în jurământ era treaba asta : „În caz de victorie, noi ne vom retrage și vom lăsa oamenilor politici treburile țării”. Eu vă arăt testamentul celor din Făgăraș. Ei aveau o nuanță legionară, dar nu să zici că au fost legionari, că erau copii, domne, elevi de liceu de 14-15-16-18 ani.

Așadar de asta nu îmi place termenul partizan, că partizanul urmărește ceva legat de un partid. Eu n-am urmărit nimic în acest sens. Eu am urmărit doar ca țara asta să fie liberă, să trăiască omul bine, că eram o țară bogată. Eu știu cum era satul meu, ce bine era organizat, și acuma e o batjocură aicea, în sat. În satul meu, de exemplu, dacă un fecior, un băiat, nu făcea armata, era complet desconsiderat. Și trebuia când vii în primul concediu să ai galoane. Domne, la noi așa era. Și când venea în sat, avea o autoritate nemaipomenită. Erau șezători de fete, și când intra unul care a făcut armata și lasă ușa deschisă, n-o închidea, înseamnă că toți din camera aia care n-au făcut armata trebuia să plece. Și plecau, domne. A fost un caz, de exemplu, Bădilă Alexandru, care avea un defect la un picior, a fost refuzat să facă armata. A cerut plângând să o facă. Și n-a mai venit niciodată acasă din Rusia, că a murit pe front. Țștea erau condițiile, educația... Tatăl meu, care făcuse ce făcuse, când era câte-o adunare printr-un sat îl chema prefectul și îl ținea lângă el.

[C.P.] : *Ați avut momente în viață când ați regretat că nu ați fost mai prudent în tinerețe ?*

Da' cum să nu ? ! La Târgu Mureș ajungeam profesor universitar.

[C.P.] : *Da, dar atunci cine le mai făcea și pe astea ?*

He-he ! Erau destui... Dar nu îmi pare rău.

[C.P.] : *Vă mulțumesc pentru discuție. A fost foarte interesantă...*

Eu vă doresc succes, dacă puteți să ne ajutați, adică să ieșim din anonim. Și din ce vă spun, vreau ca dumneavoastră să trageți concluzia că a fost un genocid, și asta trebuie scos în evidență. Și mă adresez dumneavoastră, și mă adresez oricui, și am să spun treaba asta, că a fost un genocid !

Romana Georgescu Bârlad (Simionescu)

S-a născut la 28 aprilie 1928 în Galați. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Litere (întreruptă din cauza arestării). Profesia : dactilografă. A fost arestată la 15 august 1949 și reținută fără sentință în închisoarea Jilava. A fost eliberată la 2 septembrie 1950. La data interviului locuia în București. Interviu realizat de Constantin Petre la 27 și 28 decembrie 2006. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Petre. Editarea – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 7, 8, 9.

Spuneți-mi, vă rog, câteva date despre dumneavoastră.

Mă numesc Romana Georgescu Bârlad, născută Simionescu. Tatăl meu¹ a fost avocat, iar mama avea moșii. Tata a fost deputat în două legislații și la a treia, când ar fi avut dreptul să ajungă senator de drept, a venit dictatura carlistă și s-a întrerupt activitatea politică.

Tatăl dumneavoastră de unde era originar ?

Era ieșean. Au fost șase copii, tata era cel mai mic. Cezar² i-a fost și tutore, că tata a rămas orfan de părinți la 16 ani, și un alt frate, Roman Simionescu, a fost rectorul Școlii de Belle Arte din Iași. Un văr primar de-al tatii, ingineru' Cezar Partenie³, a fost

-
1. Gheorghe Simionescu, născut la 20 august 1894 în Iași. A luptat în primul război mondial și a devenit invalid. Avocat în Galați din 1921, a fost înscris în Partidul Conservator Democrat și în Partidul Național Țărănesc (din 1926). Fost ajutor de primar (1927) și deputat (1928-1934). A fost președintele PNȚ din județul Covurlui în timpul alegerilor din 1946. A fost arestat la 6 mai 1947 (dna Georgescu Bârlad afirmă în interviu că ar fi fost arestat pe 9 mai) și închis la Craiova și Aiud până la 30 august 1947. A fost rearestat la 16 august (dna Georgescu-Bârlad afirmă în interviu că ar fi fost arestat pe 15 august) 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 14 august 1954. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar S*, Mașina de scris, București, 2008, pp. 231-232 ; fișele matricole penale din AANP.
 2. Cezar Simionescu (1886-1959). Avocat, deputat. A fost arestat în mai 1947 și închis la Craiova. A fost rearestat la 1 octombrie 1948 și condamnat la 20 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Râmnicu Sărat. A decedat la 3 iulie 1959 în închisoarea Jilava. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar S*, p. 230 ; fișele matricole penale din AANP.
 3. Cezar Partenie-Antonie (1900-1956). Membru al Academiei de Științe din 1936, profesor la Institutul Politehnic din Iași (din 1938) și rector al acestuia (1944-1950), director al Institutului

succesiv rector la Politehnica din Cernăuți, din Iași, din Craiova și București. La un moment dat, cât era el încă rector, s-a descoperit o mișcare de rezistență, condusă de fata⁴ lu' Dej, care a făcut Politehnica. Și era un depozit de arme găsit în subsolul Politehnicii. Partenie stătea în Piața Romană, pe bulevardul Iorga. Și-i dă telefon nevastei și-i spune: „Să știi că nu mă simt bine, fă-mi patu’”. Și-a venit și după cinci minute a murit, s-a otrăvit cu cianură. Că i-a fost frică să nu fie angrenat în proces, dacă s-au găsit arme în subsol...

Tatăl dumneavoastră nu avea pământ ?

Nu, nu avea. Familia Simionescu nu a avut niciodată pământ, ei au fost intelectuali.

Știu că dânsul a fost prefect. În ce perioadă a avut această funcție ?

În '44. Aici este o situație care trebuie bine definită. În 22 august '44 eram la țară, tata a împlinit 50 de ani. A venit un prieten din Galați, spunându-i că are a doua zi un proces, pe care el credea că îl poate amâna, dar secretarul era anunțat că trebuie să se prezinte. Și-atuncea a spus: „Eu plec deseară”. Mama și cu mine am zis: „Nu, trebuie să fii toată ziua cu noi”, și-am plecat împreună cu trenul Galați-Bârlad. Ne-am urcat în tren foarte greu, a ținut șefu' de gară trenu' până am reușit să intrăm la clasa I, că era ultraaglomerat.

Rușii erau la 20 de kilometri de Bârlad, Bârladul fiind la 35 de kilometri de Ghibărteni, și-n partea cealaltă se vedea cum era bombardat Cahulul. În sfârșit, am ajuns cu chiu, cu vai. Frontul se rupsesse la Iași, dar noi nu știam (la radio nu se anunțase nimic) și-am ajuns în Galați. A doua zi dimineată, tata dă telefon la București fratelui lui, Cezar Simionescu, care era într-o situație similară. El era președintele organizației Sectorului II Negru⁵, cum să spunea atuncea, tot național-țărănist ca și tata. Noi știam de toate demersurile care se făcuseră la Cairo de către prințul Știrbey pentru armistițiu⁶. Și tata întreabă: „Ce se-ntâmplă ?”. Și ăsta-i spune: „Totul e aranjat, dar se opune AGM”. Și tata mă-ntreabă: „Tu știi ce e AGM ?”. Zic: „Habar n-am”. Pe urmă am aflat că era vorba de fapt de Armatele Generalului Malinovski⁷, adică a rușilor. Rușii care nu voiau să se încheie armistițiul până când nu intră în București...

de Mașini și Aparate Electrice din Craiova (din 1951) și prorector al Institutului Politehnic din București (din 1954); http://www.aos.ro/site_mod_eng/2010/Primapagina/membriASR.pdf, http://www.studii.crist.ro/doc/2010/2010_20.pdf, accesate la 19 mai 2012.

4. Constanța „Tanți” Gheorghiu (1931-2000), fiica cea mică a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Nu avem informații despre organizația amintită de interviu.
5. Primăriile de sector au fost înființate în 1926 printr-o lege privind organizarea administrativă a Bucureștiului. Cele patru sectoare au păstrat în noua lor denumire și culorile care le desemnau înainte de această reorganizare: Sectorul I Galben, Sectorul II Negru, Sectorul III Albastru și Sectorul IV Verde.
6. Prințul Barbu Alexandru Știrbey (1872-1946), fost președinte al Consiliului de Miniștri, ministru de Interne și consilier personal al regelui Ferdinand I, a fost trimis în misiune diplomatică la Cairo după 1940. În februarie 1944 a dus negocieri cu Puterile Aliate în numele opoziției (pe filiera Partidului Național Țărănesc), dar și cu încuviințarea mareșalului Ion Antonescu. ***. Academia Română, *Istoria românilor. Vol. IX: România în anii 1940-1947*, Editura Enciclopedică, București, 2008, pp. 139-141.
7. Rodion Malinovski (1898-1967), mareșal sovietic, ministru al Apărării (1957-1967), unul dintre cei mai importanți comandanți militari sovietici din timpul celui de-al doilea război mondial.

Ca să impună condițiile lor...

Bineînțeles, ca să își impună condițiile și să treacă munții. Mărășeștiul era încă al nostru, munții erau încă ai noștri. Și seara, într-adevăr, auzim că s-a făcut armistițiul⁸. La 10 seara s-a anunțat la radio. Bineînțeles, bucurie mare...

Fac o paranteză : noi eram vecini în Galați cu inspectoratul de jandarmi și, cu aprobarea noastră, se desființase gardurile între noi. Noi aveam curte mare și-n față, și-n spate, și s-au făcut tranșee. A doua zi, pe la ora 12, comandantul inspectoratului de jandarmi vine la tata și spune : „Noi am primit ordin de evacuare, poftim cheile inspectoratului și faceți ce știți”. Peste vreo jumătate de oră vine comandorul, maiorul Neșțianu, și spune : „Bagă de seamă, noi plecăm. Avem informații că la noapte se face un pogrom. Ești primul pe lista neagră a Siguranței”. De altfel, tata a fost primul pe lista neagră a Siguranței din '38, de când a votat împotriva regelui Carol al II-lea și a constituției dictatoriale.

Și-atunci, în seara aceea, ne-am dus la niște prieteni, rămânând acasă doar bunica. Pe la nouă jumătate seara, servitoarea prietenilor noștri spune : „Săriți, duđue, lumini ca la Paști !”. În ziua de Paște, rușii ne-au bombardat, lansând în prealabil o parașută luminoasă. Când ne-am dus a doua zi să vedem efectele bombardamentului... a căzut bomba pe-o casă particulară, pod și camere : a spart tavanul, da' zidurile au rămas intacte. Așa erau bombele sovietice... E bine de știut și asta, pentru că dacă nu-i ajutau americanii nu să mai întâmpla nimic, din păcate.

În momentul când au plecat autoritățile, au plecat și pompierii cu toată aparatura și eram complet în mâinile lor. Am vinit acasă și-a început să se lumineze periferia, unde începuse să lanseze bombe incendiare. A doua zi dimineață se auzeau bubuituri în dreapta, în stânga... Tata zice : „Nu se poate, trebuie să rămână cineva. Hai să vedem ce este !”. Bineînțeles, eu, codiță după el. Am ajuns în centru' orașului, unde era o mică piațetă cu locuințe stil secolul XIX, adică două etaje cu locuințe de apartamente și parterul cu magazine. În centrul piațetei era [statuia lui] Costache Negri, cu mâna în jos. La doi metri distanță, o bombă făcuse o groapă de opt metri și el parcă o arăta sfidător. De acolo am plecat la primărie, prefectură și chestură. Peste tot am avut impresia unui exercițiu de apărare pasivă cum să făcea în timp de război. De ce ? O pălărie într-un cuier, un palton într-altul, o mașină de scris cu fraza pe jumătate întreruptă și peste tot sertarele deschise, cu ștampile. Și tata le-a luat.

Tata, care, timp de 30 de ani cât a funcționat ca avocat, a pledat gratuit procesele muncitorilor sindicalști, deși în celelalte procese patronii erau clienții tatii, sigur c-avea oamenii lui și în timpul vieții politice erau agenții lui electorali. Ce se-ntâmplă ? La penitenciar, printre cei închiși era un prieten al tatii, Simion Novac, care fusese inspector general economic pe regiunea Constanța și căruia i se înscenase un proces de delapidare, că și pe-atuncea existau înscenări, pentru că nevastă-sa era evreică. Procesul vinise acum la Curtea de Apel din Galați și el era sub stare de arest...

După război a fost președinte al Comisiei Alianților pentru România, dar a fost reprezentat de Vladislav Vinogradov ; http://en.wikipedia.org/wiki/Rodion_Malinovsky, accesat la 25 aprilie 2012.

8. În seara zilei de 23 august 1944 s-a anunțat înlăturarea mareșalului Ion Antonescu de la putere și trecerea României de partea Puterilor Aliate. Convenția de armistițiu avea să fie semnată abia pe 12 septembrie.

Directorul închisorii îi dă cheile și pleacă. Simion Novac dă drumul pușcăriașilor și, cum între timp se pierduse toate legăturile, pentru că rușii sau nemții au bombardat podul de peste Siret și nu mai aveam legături cu restul lumii, el n-a mai putut pleca la Constanța și a rămas la noi. De altfel, trei sferturi din distrugerea orașului Galați a fost făcută de-o motocicletă cu ataș: în ataș erau minele și cei doi nemți care le puneau. Noi pot să spun c-am fost singurii intelectuali români care am rămas pe străzi în Galați, plus evreii, care n-aveau voie să plece. La capătul străzii noastre era comunitatea grecească, cu biserica și c-un restaurant „Olimpic”, nou-înființat, care abia se inaugurase, și pe care l-au luat nemții și făcuse cantină-n el, și școala grecească. La un moment dat am văzut că iese fum. Femeia de serviciu a comunității grecești s-a dus cu un curaj nebun și-a tăiat firele. Niciodată n-a fost citată nicăieri ca eroină, că ea a salvat orașul. Vă dați seama ce s-ar fi întâmplat dacă exploda? Era un depozit de dinamită în centrul orașului.

Nemții puseseră bombe ?

Da, în ideea retragerii și-a distrugerii. În dimineața de 24, cam pe la prânz, au bombardat uzina electrică. Tata văzând că lucrurile se încurcă, l-a chemat pe fostul inginer-șef al orașului, dat afară pe vremea legionarilor fiindcă era evreu, și zice: „Ce facem?”. „Avem noroc că nemții au bombardat uzina veche. Uzina nouă e de cărămidă, la roșu, dar cu instalațiile bune de pus în funcțiune.” „Păi să-i dăm drumul!”, zice tata. Evreul, deștept: „Nu. Dacă-i dăm drumul, ăștia or s-o bombardeze. Mie îmi dai niște oameni să încep să repar rețelele, ca-n momentu' când vor pleca nemții să putem să dăm drumu' la lumină și la apă”. Ceea ce s-a și făcut, cu acești agenți electorali ai tatei.

În același timp, se spărgeau vitrinele din cauza bombelor. Proprietarii erau plecați și atunci tata le-a pus câte o banderolă cu un „P” și cu ștampila poliției acestor agenți electorali ai lui, c-o armă-n mână, și cetățeanul venea cu ce avea – vorba lui nea Mărin – cu papornită, c-o roabă, c-o căruță c-un cal și s-aproviziona. Gândiți-vă că erau hoții liberi și că nimenea nu s-a împotrivit. Dumneavoastră, tineretul, nu cred că puteți să vă imaginați acest lucru. Asta s-a întâmplat în 23, 24, 25 august în Galați. Toată lumea știa: „Sunt oamenii lu' conu' Gică”. Și era un prieten al nostru care le lua și inventaria mărfurile din magazine. După ce s-a terminat toată povestea asta, au venit oamenii, și-au luat și s-au dus înapoi în magazinele lor, ce s-a putut salva, bineînțeles.

Noi aveam beci hrubă și acolo țineam vinu' pentru învechit. Și mama a avut prevederea să pună perne, saltele, scaune, și am stat acolo. Așa că noi am avut aprovizionare completă și noaptea dormeam acolo. În după-amiaza de 26 a venit Aron Bender împreună cu doi indivizi. „Coane Gică, el este Ilie Gheorghiu⁹, comunist. Știi ce facem? Dumneavoastră luați Prefectura, el să ia Primăria, și-i dăm dracului pe liberali și pe socialiști!” La care tata a spus: „Da' stai puțin, țara asta are un guvern și-un rege. Noi nu ne putem substitui unei autorități”. „Nu, dumneata ești prefect.” Și-au ieșit și-au zvonit în tot orașu' „Conu' Gică, prefect”.

Acest domn Simion Novac n-a mers cu noi în beci, a rămas în camerele din față, care erau birourile tatii de avocatură, c-o găleată cu apă: „Dacă cumva de vreo scânteie

9. Ilie Gheorghiu a fost primar al orașului Galați între august și septembrie 1944 și între noiembrie 1944 și iunie 1945; http://ro.wikipedia.org/wiki/Primarii_ora%C8%99ului_Gala%C8%9Bi, accesat la 15 mai 2012.

s-aprinde să pot s-anihilez incendiul". Noi eram în plin centrul orașului. Și la cinci dimineața vine la gura beciului: „Gică, au venit rușii". Cred că dacă spunea că a venit Dumnezeu, nu ne-am fi bucurat mai mult, pentru că acuma nemții deveniseră agresivi și dacă te vedea' pe stradă, te și împușca'. Și până să ieșim noi din beci, era curtea plină cu tot felul de oameni și un individ care spune: „Eu sunt maiorul Iațenko, sunt comandantul garnizoanei. Dumneata ești prefect... să predai orașul". Tata zice: „Stai, domne, că nu se poate". „Nu, ești prefect și cu asta s-a terminat."

Și pe urmă tata ce-a zis: „Decât să se-ntâmpale știu eu ce, accept, da' nu intrați în Prefectură, Primărie și Chestură, până nu trimete să demineze". Și așa a și fost. Așa că în primele două zile birourile tatei au fost și Primărie, și Chestură, și comandatură sovietică (într-unu' din birouri s-au instalat dumnealor) și a început calvarul. „Acuma trebuie să numești primar, chestor..." „Stai, dom'le, că nu se poate..." Până la urmă și-a adunat niște ordonanțe de prefect *ad interim*, prin mandamentul partidelor de guvernământ: național-țărănesc, liberal, socialist și comunist. A numit primar pe domnul Ilie Gheorghiu, care era comunist, tata rămăsese prefect și [pe] ăștialalți, socialiștii și liberalii, i-a pus adjuncti într-o parte și-ntr-alta.

Între timp s-a intrat binișor în Prefectură și a început. Nu vă spun de furturi și de jafuri, pentru că, cum să-ntuneca, bineînțeles că nu mai puteai să circuli pe stradă. Dacă reclama tata, ca autoritate, rușii îi spuneau: „Păi prindeți-l, să-l vedem cine e". Dacă reușea să-l prindă: „A, păi ăsta e din armata lu' Malinovski, noi suntem ai lu' Jukov...". Ca să nu fie pedepsiți... Și-au început cu pretențiile: că de ce n-au fost primiți cu flori și cu străzile spălate? Și-n momentul când spunea asta, începeau niște explozii de bombe întârziate, de mine, și tata spune: „De-asta. V-ați lămurit?".

Și sistemul era așa: dimineața tata-și vedea de treburile lui, bineînțeles n-aveam fonduri, n-aveam bani, iar pe vremea aia nu exista ideea de muncă voluntară. Singura muncă voluntară care s-a făcut, s-a făcut cu evreii la zăpadă și nimic altceva. Și acolo dumnealor erau cu mâinile în blănuri și dădeau bani la câte un calic de-al nostru și ăla făcea treaba, de fapt. Nu-i spus adevărul. Îmi pare rău, da' asta este... Până la urmă tata a spus: „Cine nu poate lucra, să dea bani ca să-i plătim pe ăștialalți", ca să creeze niște fonduri, fiindcă ăștia plecase' și cu fondurile. Sistemul era așa: era în Prefectură de dimineața până seara, iar seara veneau la masă, cu comandantu' Iațenko.

Seara, la nouă jumate, intrau în birou cei doi comandanți, că era comandantu' și adjunctul, s-așezau în fața fotoliilor, iar vizavi era o canapea în care stătea soldatu' cu arma îndreptată spre tata, cu mâna pe trăgaci. Putea s-adoarmă și să tragă... Poate că nu erau nici cartușe și era numai de intimidare, nu știu, da' în orice caz asta s-a întâmplat zi de zi. Văzând că tata să organizează, c-a-nceput să curețe orașul de rigorile bombardamentelor și ale minării, că s-a dat lumină, că s-a dat apă, că s-au dat de toate, bineînțeles că nu le-a convenit.

A reușit tata să facă și legătura telefonică cu Bucureștiul. A vorbit cu generalul Sănătescu, care era prim-ministru, și i-a spus: „Aici-i așa-zisul prefect de Covurlui". „Ba ești și vei rămâne..." Zice: „Domnu' prim-ministru, nu-mi convine, eu ca avocat câștig mult mai mult decât leafa de prefect". „Te roagă domnul Iuliu Maniu să rămâi în continuare..." Și a rămas în continuare...

Și au început amenințările, întotdeauna prin persoana mea: că voi fi arestată, că voi fi omorâtă... La un moment dat, când iar i s-a spus că va fi arestat, a venit un comunist și i-a spus: „Domnu' Simionescu, eu sunt comunist, da' nu sunt de acord cu principiile

lor. La noapte vin să vă depositeze în Rusia". Atuncia am insistat și tata a plecat la București. Asta era prin octombrie, dacă nu mă-nșel.

Au fost cazuri în care amenințările au fost puse în practică ?

Sigur că da. Și tata a plecat la București, îl chemase de altfel, că se schimba și regimul, vinea guvernul Rădescu¹⁰. Cât timp era tata în biroul lui Rădescu, care era și ministru de Interne și prim-ministru, i se telefonează că au luat comuniștii cu asalt Prefectura și abia au instalat ca prefect pe doctorul Ursu¹¹, tatăl lui ăsta care a fost omorât, Babu Ursu¹². Ce se-nîmplă : imediat după 23 august, majoritatea, și în special evreii, nu s-au înscris în Partidul Comunist, ci în Apărarea Patriotică¹³. E, și ăsta se înscrisese întâi în Apărarea Patriotică și a venit aici.

Și atunci Rădescu zice : „Ce facem ?”. Tata zice : „Uite ce, mă numești inspector general administrativ, fiindcă am birourile tot în Prefectură și intru pe ușa de din dos”. Ceea ce s-a și întîmplat. Și am venit frumos la Galați, tata a intrat în Prefectură prin Inspectoratul administrativ, lumea a început să aprindă candelile, iar Ursu a șters-o, când a văzut că a intrat tata... A mai funcționat tata două săptămâni, după care iar a urmat o amenințare. Între timp, el a fost chemat la București, și-n noaptea ceea au venit să-l aresteze. Au căutat prin toată casa, nu l-au găsit și-au plecat.

Cum s-au desfășurat alegerile din noiembrie 1946 în Galați ?

Tata avea o popularitate foarte mare în oraș, prin toate acțiunile [pe] care le-a făcut și cu procese gratuite... Din partea liberalilor candida fostul ministru Mihail Romniceanu¹⁴. La alegeri au hotărât să se ducă împreună pe la secțiile de votare. Romniceanu

10. Generalul Constantin Sănătescu și-a prezentat demisia la 2 decembrie 1944, iar Regele Mihai I l-a însărcinat în aceeași zi cu formarea noului guvern pe generalul Nicolae Rădescu.
11. Vasile Ursu, medic chirurg. Originar din Galați, a revenit în orașul natal în timpul celui de-al doilea război mondial, după o perioadă petrecută la Soroca (Basarabia), unde s-a născut și fiul său, Gheorghe.
12. Gheorghe Ursu (1926-1985), inginer, scriitor și disident. A intrat în atenția Securității după cutremurul din 1977, când a luat legătura cu Radio „Europa Liberă”. A fost denunțat în 1984 pentru ținerea unui jurnal în care critica regimul și pe Nicolae Ceaușescu și a fost arestat la 21 septembrie 1985 sub pretextul tănuirii de valută. A fost ucis în bătaie în arestul din Calea Rahovei de către doi infractori de drept comun. În urma unui proces din 2003, coloneii Tudor Stănică și Mihail Creangă au fost condamnați la 10 ani de închisoare pentru omor calificat ; <http://gh-ursu.org.ro/viata.htm>, accesat la 25 aprilie 2012.
13. Una dintre organizațiile paramilitare ale mișcării comuniste din România active după lovitură de stat din 23 august 1944. A avut un rol minor în lupta împotriva trupelor germane și s-a transformat mai apoi în centru de ajutorare a răniților și a familiilor soldaților mobilizați ; <http://istoriacomunismului.blogspot.com/search/label/Apararea%20Patriotica>, accesat la 8 mai 2012.
14. Mihail Romniceanu (1891-1960), avocat, om politic liberal, administrator al Băncii Naționale a României, ministru de Finanțe în guvernele Sănătescu (noiembrie-decembrie 1944) și Rădescu (decembrie 1944 – februarie 1945). Ministru de stat fără portofoliu în primul guvern comunist, condus de dr. Petru Groza (ianuarie-noiembrie 1946). A fost arestat la 28 aprilie 1948 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Sighet, Văcărești, Jilava și Râmnicu Sărat. A decedat la 13 februarie 1960 în închisoarea Râmnicu Sărat ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Mihail_Romniceanu, accesat la 25 aprilie 2012 ; fișele matricole penale din AANP.

fiind și mai bătrân, fiind și fost ministru și musafir, tata era gazdă și îl lăsa pe el înainte. Și, la una din secțiile de votare, un individ a început să-i dea palme lui Romniceanu în numele lui Gică Simionescu. Tata din spate spunea : „Nu-i el ! El îi ministru, eu sunt...”. „Nu, că vrei să-l salvezi...” Și săracu' a înghițit câteva palme în locul tatei...

În fine, s-au terminat alegerile. A doua zi dimineată, alegerile au fost complet falsificate. Singura secție de votare în care nu s-a putut face niciun fel de mișmaș a fost secția în care președinte era un magistrat și chiar evreu.

Și necomunist...

Bineînțeles, la vremea aia. Atuncea nu era. Întâi să vă spun că erau opt partide : Partidul Comunist, Partidul Social Democrat, Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor și nu știu mai care, tot ceva procomunist, și pe urmă erau socialiștii lui Titel Petrescu¹⁵, țărăniștii și cu PNL-ul. Lista șase era PNL-ul, lista opt era PNT-ul. Cum atunci erau mulți neștiutori de carte, mai ales la țară, li se pusese ideea să pună ștampila în dreapta jos. Și au schimbat listele și au pus PNT-ul sus și PNL-ul jos, ca să iasă Romniceanu deputat, pentru că era ministru. Nu vă spun ce-a fost a doua zi după alegeri la noi în casă, casa era plină de delegați și asistenți agresati de la secțiile de votare...

La alegerile din 1946, la Galați, printre alții a apărut maiorul Târnoveanu¹⁶, magistrat, prim-procuror al Curții Marțiale. Și prima mișcare în magistratură pe care a făcut-o Pătrășcanu¹⁷ a fost că l-a dat afară. El era ardelean, moț. Și atuncea s-a înscris la noi în partid, la PNT, și a vrut neapărat să asiste la o secție de votare. A fost la Foltești. Când a venit, era plin de sânge și cerneală. După ce s-a terminat votarea și au început numărătoarea, a fost somat să plece din cameră. El s-a obstinat și n-a vrut : au aruncat întâi cu călimara, au aruncat cu lampa de petrol și pe urmă au început să-l sfâșie cu cuțitul. Și era un om voinic...

Ca să vedeți mentalitatea de atunci a românului : în acea zi am primit 17 cereri de înscriere în partid. Casa era plină de delegați și asistenți, mie îmi dictau și eu făceam procesul verbal care trebuia să meargă pe urmă la Comisia Aliată de Control. Și-n același timp primeam și aceste adeziuni. Când e vorba de soarta neamului, trecem peste orice resentiment, peste orice rivalități politice, așa eram pe vremea aceea, cu toții. Și cu curaj ! Erau oameni cu capete sparte, cu mâini rupte, și ei să-nscriau în partid...

La un moment dat se deschide ușa și apar 3-4 indivizi, între care unu' tânăr. Începe o discuție. Eu în primu' moment n-am fost prea atentă, până când, la un moment dat,

15. Vezi nota 25, p. 53.

16. Emil M. Târnoveanu, născut la 1 noiembrie 1907 în Ibănești, Mureș. A fost arestat în 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Popești-Leordeni și Caransebeș. A fost eliberat la 18 iunie 1954. A fost rearestat la 28 septembrie 1959 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Botoșani, Târgu Mureș, Galați. A fost eliberat la 1 octombrie 1962. I. Ciupea *et al.*, *op. cit.*, III, p. 1162 ; fișa matricolă penală din AANP.

17. Lucrețiu Pătrășcanu (1900-1954). Jurist, lider comunist și fost ministru al Justiției (1945-1948). A fost arestat la 27 aprilie 1948. A trecut ca reținut pe la Băneasa și Snagov. A fost condamnat la moarte în 14 aprilie 1954 și executat la 16/17 aprilie 1954 în închisoarea Jilava. A fost reabilitat la Plenara CC al PCR din 22-25 aprilie 1968. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 457 ; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar P-Q*, pp. 114-118.

ăsta a încercat să strecoare un revolver sub canapea. Bașchir, omu' nostru de încredere, a văzut. „Ce faci acolo ?” Zice : „Arestați-l pe Bașchir !”. Și atunci tata zice : „În casa mea, niciodată !”. Și deși ăsta era voinic și tata era mai firav, l-a luat, a ieșit cu el din birou în dormitor și-a dispărut.

Eu când am văzut că să-ngroașă gluma, am adunat toate hârtiile, atât declarațiile, cât și înscrierile, le-am făcut un balot cu ziar și le-am aruncat într-o toaletă, undeva. Pe coridor îl văd pe acest individ cu degetul pe trăgaciul revolverului, vinind spre mine. Bunica mea a ieșit și ea să vadă ce este. ăsta cu degetul pe trăgaciul revolverului zice : „Sunteți arestate”. Zic : „Din ordinul cui ?”. „Ai să vezi.” Zic : „Io nu înțeleg să fiu arestată decât din ordinul chestorului sau al procurorului”. „Ai să vezi ce-i cu chestorul. Scoate mâna de la spate !”, i se adresează bunicii. Zic : „Scoate mata mâna de la spate, să vadă dumnealui depozitul de arme [pe] care îl ai în mână”.

În acel moment apare un individ (atunci am și zis că am sfeclit-o, să spun sincer), îmbrăcat specific, cu haină trei sferturi de piele, cu ureche tăiată... Și, spre surprinderea mea, spune : „Ce căutați aici, derbedeilor? Cărați-vă !”. Și-au dispărut. Eu, când am văzut că s-a liniștit treaba, m-am dus frumos, mi-am luat balotul de corespondență și de adeziuni din toaletă și-am ieșit în curte și le-am pus peste un paralelipiped de beton. Gardul era deschis înspre curtea vecinului și de-acolo am ieșit în strada cealaltă, unde erau niște prieteni ai noștri. „Doamnă, dați-mi voie să dau un telefon, că mi-a dispărut tata.” Și cer Chestura și probabil prin inducție aud discuții între tata și chestor. „Domnu' chestor, mi-a dispărut fiica.” Ha, ha, ha, nu știam unu' de altu'...

Comuniștii începușeră s-apară ?

Ei, era doi, trei, erau foarte puțini.

Oameni săraci ?

Nici măcar... Cei leneși, nu cei săraci. Cei care nu vroiau să muncească și buni de gură, oarecum. Ei, pe urmă io am plecat și nu mai știu ce s-a întâmplat, că-n '48 ne-a luat și restul de pământ. N-am mai fost pe-acolo decât acum. Am fost foarte bine primită în sat, nici nū m-am așteptat. De exemplu, am fost odată cu un văr primar în comună și am luat ocazia. La un moment dat zice : „Ăsta e Vasile, prietenu' meu. Vasilică, uite, doamna Georgescu e vară-mea, ne duci până la Balintești ?”. Zice : „Până la soacră-mea”. Și la un moment dat, văru-meu mi se adresează mie : „Romana...”. „Păi 'ce n-ai spus că e duduia Romana ?” El nu era din satu' nostru, el era din sat vecin. Zic : „Da' dumneata ești prea tânăr, de unde mă cunoști ?”. „Păi soacră-mea toată ziua vorbește de dumneavoastră.” „Da' cine e soacra dumitale ?” 'ce : „Victoria Brânișteanu”.

Victoria Brânișteanu era fina bunicilor mei. Eu, copil, îi botezasem una din fete. Și ajungem în fața casei Victoriei. ăsta ne-a zis : „Doamnă, plânge Victoria că vrea să vă vadă. Are 80 de ani și nu se poate mișca, nu poate ieși”. Și bineînțeles că m-am dus eu. „Duduie Romana, atâta m-am rugat să nu mor până nu vă văd. Vara de ce nu viniți aici ? Eu sunt singură, uite, am camera de oaspeți.” Și când m-a dus în camera de oaspeți, am înlemnit. Cum îi la țară, un tablou mare cu toți membrii familiei. În mijloc, bunicul meu. Zic : „Victorie, ăsta-i bunicu' meu”. „Păi da', cum, fără conu' Lache nu putem trăi, că noi știm bine ce-a făcut conu' Lache pentru noi și duduia Ema...” După 50 de ani de comunism... Mă înfior și acuma, când vorbesc...

Erau mai mulți proprietari în localitate ?

Noi eram principalii, adică bunicul meu. Această moșie mare a fost a Sturdzeștilor, pe vremuri și, din ea, străbunicul meu a cumpărat 2.000 de hectare, care s-au împărțit la cei șapte copii. Și bunicu' meu a mai cumpărat din loturile fetelor și a avut 865, cât scrie acolo. O fată Sturdza s-a măritat Boteanu și ăștia erau o familie destul de cunoscută. Doamna Boteanu a avut doi băieți și niște fete, una din fete măritată Miclescu. Acești Micleşti se trag din spătarul Nicolae Milescu...

Țăranii de acolo fuseseră clăcași sau erau liberi ?

Erau liberi. Adică or fi fost clăcași pe vremea Sturdzeștilor, dar acum aveau pământul lor. Vineau și lucrau cu ziua la noi. În perioade de vârf aveau cam 300 de oameni pe zi. În general, boierimea românească este pornită de la glie, de la pământ. De exemplu, însuși străbunicu' meu, Manolache Necolau, a venit cu 1.000 de oi în transhumanță din Ardeal. El să chema de fapt Neculai Conduru, și cu aceste oi a reușit să facă o avere de 2.000 de hectare. Da' muncind, bineînțeles. Proprietarii de pământ (adevărați, nu cei care se plimbau prin străinătate și dădeau în arendă) erau în picioare de la patru dimineața, că de-aia sunt obișnuiți eu să mă scol oricând. Cum am spus, bunicu' a mai cumpărat și a avut 865 de hectare. La prima expropriere, în '918, a rămas cu 360. A murit în '24, destul de tânăr, iar bunica n-a știut ce să facă și a fost escrocată de niște arendași. Și din '24 până în '27 s-a vândut jumătate din moșie, garnitura de tren, nu mai era nici măcar un pisoai la conac... A adus tata un pisoai, că năvălise șobolanii. Era' opt milioane datorii și moșia valora trei, dar singurul care știa exact situația era tata, care era avocatul mamei. Și tata a zis: „S-a terminat, nu mai dăm în dijmă, nu mai dăm în arendă”, cu toate că el era orășean. În fiecare vineri mergea la țară și duminică se întorceau, iar vara stăteau acolo. Eu prima oară am văzut munții când m-am dus după tata în Ardeal, la închisoare, pentru că ne-am ocupat să salvăm moșia. În momentul când am plătit ultima rată, a venit exproprierea și s-a terminat tot, s-a distrus tot...

Când erați copil nu v-a dus la mare ?

Nu. N-am fost nicăieri, am mers doar la București de câteva ori, unde stăteam la unchiul meu, și mergeam la iarmaroc la Bârlad, pe 29 august.

Deci distracții nu ați avut ?

Nu, nu, nu. Totul a fost ca să salvăm moșia, în memoria bunicilor, a străbunicilor, care au făcut tot ce au făcut. Noi am avut o cu totul altă educație: la 14 ani eu am condus singură moșia. Pe administrator l-am prins c-un furt, l-am dat afară și-am rămas eu administrator, vechil și contabil. Mă sculam la patru dimineața, cu vrafu' de chei, sunam toaca să trezesc personalu', chemam bucătaru' și-ncepeam să dau porțiile. Pe urmă mi s-a și spus în închisoare „domnișoara porție”, că aveam ochiu' format. Am fost obișnuiți de mică să muncesc. Nu mi-a cerut nimenea niciodată nimic, am pornit io de la mine. Eram și foarte atașată de părinți, n-am avut frați, n-am avut surori, însă ei s-au apropiat de mine, că io n-am simțit nevoia unui frate sau a unui copil să mă joc. Mă jucam cu ei, ceea ce pe vremea aia era excepțional. De exemplu, duminica ne sculam, ne îmbrăcam, plecam cu tata la Catedrală, stăteam 10 minute, un sfert de oră, nu mai mult, după aia ne duceam la niște prieteni ai noștri: el era magistrat, doamna era la biserică, da' ne lăsa aperitive. Vara plecam la grădina publică, de-acolo vineam cu baloane. Eram mică, patru, cinci, șase, opt ani, cât oi fi avut, defilam toată strada Dornescu cu baloanele. Apoi mergeam la berărie cu tata, treceam pe la Bomboneria

Orientală, făceam aprovizionarea pe toată săptămâna și veneam acasă. Și când îi spunea cineva tatii: „Coane Gică, hai să mergem...”. „Nu, duminica e a Romanei.” Plecam pe deal cu dânsu', mă lua-n spinare. La noi sunt dealuri abrupte, dar crezi că-l lăsam în pace? Ursu' la vale, ursu' la deal, îl trăgeam de urechi... O dată n-a schițat un gest de impacientare. A fost un om extraordinar...

La berărie bănuiesc că oamenii erau civilizați, nu se duceau acolo să se îmbete ?

Nu. Se lua un aperitiv. Erau câțiva funcționarași cu salarii mici și tata îi chema și plătea pentru toți. În '44-'45, vinind în București, la Carul cu bere, la ora unu venea Maniu cu toată suita. Și, bineînțeles, fiecare își plătea porția. Da' io, obișnuită să plătească tata, zic: „Vai de mine, am sărăcit în halu' ăsta că nu putem plăti o masă?”. Așa mă obișnuisem ca el să-i ajute pe toți...

Mai știam în județul Covurlui pe Grigore Ionescu, care tot așa a pornit cu niște oi și-a făcut o avere de câteva sute de hectare. Scria pe frontispiciul casei lui „Casa țăranului din Cosmești”. Fetele toate s-au măritat cu intelectuali, printre care domnul Traian Ionașcu¹⁸, profesor de drept, coleg cu tata la facultate, și președintele Adunării Naționale, după 23 august. După Sadoveanu a venit Traian Ionașcu...

Păi și cum de a ajuns comunist ?

Uite a ajuns. Că mai sunt și cozi de topor...

Era ginere de om înstărit...

De latifundiar. Moșia asta [pe] care a cumpărat-o bunicu' meu era din moșia Micleștilor. Coana Catinca Miclescu era născută Sturdza și-avea zeci de mii de hectare.

Țigani cum se purtau ?

Erau puțini... N-aveam în sat, era un cătun de vreo 20-30 de case de țigani la 50-60 de metri depărtare de ultima casă din sat. Nu intrau niciodată. Țăranu', când pleca la câmp puneam cheia sub streșină sau sub rogojină și nimenea nu intra în casă. Nici nu-i trecea prin minte. Treceau țigani cu șatrele și atâta tot. Mai era la 10 kilometri încolo un sat de țigani. Veneau țigani și se împrumutau de la tata. El îi pune pe răboj, nu semna. „Coane Gică, noi vinim la secerat, dar c-o condiție: să fie noapte cu lună plină și să ne-anunțați c-o zi înainte.” Și într-adevăr, când începeam secerișul, puneam caii la docar, ne duceam în sat și le spuneam: „Fraților, luni începem secerișul!”. „Coane Gică, la șapte suntem la dumneavoastră.” La fără cinci erau în curte, unu' n-a lipsit o dată! Țștia eram noi înainte de '44. Că era țigan, că era român, totuna era...

Ei, și în '46 io mi-am dat bacalaureatul și am venit și m-am înscris la facultate, la Litere și la Drept. Am promovat ambele examene, dar după aceea de la Drept m-au șters, că eram fata tatii, și-am rămas cu Literele. Și pe 9 mai '47¹⁹ l-a arestat pe tata. Eu plecasem la țară, renunțând să-mi dau examenele în toamnă, pentru că la țară nu mai era nimic, se devastase tot, și trebuia cineva să se ocupe de proprietate. Înainte de a pleca la țară cu trenul, tata mă cheamă-n birou și zice: „Măine m-arestează”. „Ce faci?” „Nu fug!” Zic: „Păi atunci să nu mai plec!”. „Du-te să salvezi moșia, că știi

18. Traian Ionașcu (1897-1981), jurist, academician. Profesor de drept civil la Universitatea din București; http://ro.wikipedia.org/wiki/Traian_Iona%C8%99cu, accesat la 7 mai 2012.

19. Potrivit lui Cicerone Ionițoiu, ar fi fost arestat la 6 mai 1947. Vezi nota 1, p. 91.

că mama nu se ocupă de ea.” Și-am plecat, știind precis ce se va întâmpla. Știind despre ce este vorba, am încercat să dau pământul în dijmă.

Cât de mare era moșia de la Ghibărteni ?

Era după expropriere, rămăsesem cu 50 de hectare plus 12 de vie. Și mai aveam de acoperit a doua zi vreo trei, patru hectare, când vine, cu trenul de Galați, băiatul acestui Bașchir, care trebuia să plece la București. Zic : „Ce cauți, aici ți-e Bucureștii ?”. „Am venit să vă spun că l-a’ arestat pe conu’ Gică. Ei știu că sunteți la țară, a’ luat o fotografie de-a dumneavoastră și vă urmăresc.” Îi fac un semn femeii de serviciu : „E un zvon. Mă duc să văd despre ce este vorba”. Mă duc la Primărie : „Domnu’ primar, circulă zvonu’... vreau să-mi dai voie să dau un telefon”. „Poftiți !” Dau telefon, acasă nu răspunde nimenea. Îmi confirmă niște prietene... Eram sigură, da’ aveam nevoie să acopăr restul de pământ. Zic : „Ei, a fost o glumă, nu e adevărat.” Și în trei ceasuri am lichidat tot.

Seara am plecat cu Bașchir la unchiu’ meu și i-am spus să se ducă să aibă grijă de bunica, să nu doarmă singură noaptea. Pe la trei noaptea am plecat peste dealuri până la Verești, prima stație. Bașchir mi-a luat bilet și-am venit în București, unde aveam camera mea de studentă. A doua zi, vecinul meu de cameră a fost arestat. Bineînțeles, am făcut oarecum o legătură... N-am mai dormit acolo, am dormit la alți prieteni până m-a anunțat Vlad Dimitriu, coleg cu tata, dar socialist de-al lui Titel Petrescu, că pe 10 mai va trece tata cu trenul spre Craiova. M-am dus în gară și l-am văzut. A fost un gardian de treabă și m-a lăsat să stăm de vorbă 10 minute. A plecat și seara am luat și noi trenul...

De unde l-au arestat pe tatăl dumneavoastră ?

De la Galați. A trecut prin gara București și a ajuns la penitenciarul din Craiova...

Nejudecat ?

Nu, nici vorbă, nimic. Pe vremea aia nici nu se judeca. Și am început corespondența. În celulă cu tata era Virgil „Gigi” Solomon²⁰ (nepotul lui Iuliu Maniu, fost ministru al Agriculturii), avocatul Alexandru Dumitrescu Colțești²¹ (șeful organizației de Vâlcea), farmacistul Bordeianu²² (profesor doctor) și doi adjuncți ai tatei de la Galați, avocatul

20. Virgil Solomon, născut la 27 august 1894 în Drăguș, Brașov. Deputat PNT, subsecretar de stat (23 august 1944 – 6 martie 1945). A fost arestat în noiembrie 1947 și deținut fără forme legale la MAI, Aiud, Ocnele Mari, Sighet și Malmaison. A fost trimis în domiciliu obligatoriu la Lătești, Bărgan. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar S*, p. 287 ; fișele matricole penale din AANP.

21. Alexandru Dumitrescu Colțești, născut la 13 ianuarie 1901 în Colțești, Vâlcea. Avocat, doctor în drept, primar al orașului Râmnicu Vâlcea, președinte al PNT Vâlcea. A fost arestat la 17 august 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula și Capul Midia. La expirarea pedepsei, a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Borzești și Onești. A fost eliberat la 5 mai 1954. A fost rearestat la 30 ianuarie 1959 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava și Galați. A fost eliberat la 14 ianuarie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

22. Probabil Constantin Bordeianu, născut la 6 octombrie 1896 în Dimăcheni, Botoșani. Profesor universitar, decan al Facultății de Farmacie din București. A fost eliminat din învățământ în

Petrache Vârtosu²³ și Constantin Mihăileanu. Bineînțeles, pe lângă tata scriau și alții. Celor care erau din Craiova le rezolvam corespondența și-mi dădeau răspunsurile. La un moment s-a dat voie la un pachet de 10 kilograme. 10 kilograme era prea puțin, eu vroiam să-i trimet tatei în fiecare zi. Și atunci astăzi puneam două kilograme pe numele tatei, mâine pe numele lui „Gigi” Solomon, poimăine pe-al lui Colțești și în felul ăsta le-am dat peste 12 kilograme în luna respectivă. Un pachet al lui „Gigi” Solomon, trimes de băiatul lui, de 10 kilograme și-un sfert a fost returnat pentru sfertul de kilogram în plus.

Mai aveți resurse financiare în 1947 ?

M-am împrumutat de la niște prieteni și-am amanetat o brățară. Părinții mei n-au știut nimic, și-am zis : „Când am să am serviciu, am să vă dau banii înapoi”. Și după doi ani sau așa, zice : „Azi e ziua matală și n-ai voie să refuzi niciun cadou” și mi-au făcut cadou brățara înapoi. Așa au aflat și părinții că eu am amanetat. N-am primit bani de nicăieri, n-am vrut să impietez cuiva, să aibă vreun necaz că a ajutat...

Ce se întâmplă ? Tata era președintele organizației PNT. Din comună și din județ mai erau încă 20. M-am gândit că nu se poate să-i dau tatii și ăstora nu. Ș-atuncea, prin corespondență, le-am spus să-și învețe lecția : unuia i-am „dat” o soră, altuia un soț, altuia un văr... Că ei între ei erau întrebați cine poate să trimeată pachet : „Cutare din strada cutare, numărul cutare”. Și le-am trimes și lor pachete. O lună de zile a mers foarte bine. A doua lună tata a fost mutat și-am ajuns la Aiud. La Aiud vinea mama la sfârșitul lunii să depună alimente.

Cât timp a fost tata arestat la Craiova, îmi luasem gazdă în oraș și în fiecare zi duceam alimente și aveam corespondență.

Cât ați stat acolo ?

Două luni. Erau preveniți, n-au fost judecați. Tata a ieșit ne judecat de-acolo...

La Craiova erau numai preveniți ?

La Craiova și Aiud în momentul ăla erau ne judecați. Asta era în perioada '46. Unii erau aicea la București, la Interne, alții erau la Rahova, unde a fost un centru mare de triere de deținuți, alții erau la Jilava.

Totuși, de ce l-au arestat pe tatăl dumneavoastră ?

I-au ridicat și atât, n-au fost nici interogați. Tămădăul²⁴ s-a întâmplat când era tata încă în Aiud. Am auzit seara la radio și în ziare de Tămădău și n-am crezut. Atuncea am venit la Ploiești și nora lui Solomon ne-a povestit că într-adevăr așa s-a întâmplat. Tata era deja închis de o lună și jumătate și pe urmă l-a eliberat.

Ce s-a întâmplat după eliberarea dănsului ?

1947 și arestat. A fost închis la Craiova. Nu deținem informații despre data eliberării. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A, B*, p. 236.

23. Petre Vârtosu, născut la 6 decembrie 1898 în Galați. A fost arestat la 16 august 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați și Jilava. La expirarea pedepsei, a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Fundulea și Văcărești. A fost eliberat la 30 iunie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

24. Tentativa liderilor PNTJ de a pleca din țară cu avionul de la Tămădău a avut loc pe 14 iulie 1947.

Au fost alegerile, iar a treia zi a venit un individ și i-a spus tatii că viața mea e în pericol. Și atunci am șantajat și am zis : „Fără tine nu plec”. Și avocatul Magherescu, care era adjunctul ministrului Romniceanu, se oferă : „Păi mergem cu mașina ministerială. Da' n-am curaj să vin în fața casei dumneavoastră, unde ne întâlnim ?”. Tata zice : „În fața sediului Partidului Comunist”. Care era a treia stradă de noi. Niciun regizor n-ar fi putut să regizeze atât de exact : așa vinea cu mașina din partea asta, noi de dincoace pe jos, și s-a oprit exact în fața sediului PCR, unde ne-am imbarcat și am plecat. Și ăia se uitau la noi...

Am venit în București și pe urmă pe tata l-au exclus din barou pentru atitudine antidemocratică și atunci a început calvarul. Mama a început să lucreze croitorie clandestină, cu toată diploma ei de laureată a Sorbonei. Mama nici nu auzea prea bine și oricum în învățământ n-ar fi putut să intre. Eu lucram ciorapi, plimbam copii, îi meditam franceză, expediente...

Nu vă revolta faptul acesta ?

Nu, nu, nu, le-am luat așa cum sunt. Am fost crescută așa. Și dacă am reușit totuși să-mi păstrez o demnitate, a fost tot datorită educației [pe] care am primit-o. De exemplu : lucram cu prizonierii, în '42, '43 '44.

Cu rușii ?

Cu rușii, da. Comandantul lagărului era văr de-al doilea cu tata, Tudor Ciulei, din familia Ciulei. Duminica luau masa cu noi. Și spunea : „Ai prizonieri. Dacă nu-ți convine de unu', mi-l trimiți înapoi”. Lor le convenea, în primul rând că în lagăr mâncau cum mâncau. La noi dimineața se dădea 125 de grame porția de pește sărat, sau de slănină, brânză, măsline, 250 de grame de făină pentru mămligă, deci ajungea la patru-cinci sute de grame mămligă. La prânz, o ciorbă cu carne, cu aceeași cantitate de mămligă și seara la fel. În afară de asta, conducerea lagărului ne obliga jumătate de zi, sâmbăta, să-i lăsăm liberi să-și spele schimburile. Noi îi puneam să lucreze și le plăteam ziua. Iar dacă voiau să lucreze duminica, ceea ce ai noștri nu făceau, erau plătiți.

Unde era acest lagăr ?

În comuna Independența²⁵, la 25 de kilometri de Galați. Pe urmă, cel care era la grajduri, dacă se năștea un vițel sau un mânz, primea gratificație. Și, la un moment dat, unu' din ei începuse să facă pe comunistu'. Și io, copil, de 14-15 ani, cât aveam atunci, zic : „Ia trimete-l, dragă, la lagăr pe-ăsta !”. Și tata îmi spune : „Cu ei trebuie să te porți mai frumos decât cu cei de aici, pentru că el este departe de-ai lui și noi trebuie să îi ținem loc de familie”. Și a rămas Alioșa la noi.

A venit războiul, au ajuns trupele aicea, lagărul s-a desființat, tata a ajuns prefect. Stăteam cu tata în Prefectură, că din când în când îl mai ajutam să scrie ceva, îi mai aduceam mâncare. Și, la un moment dat, vine un comandant din ăsta cu un aghiotant.

25. În perioada 22 iunie 1941 – 23 august 1944, Armata Română a capturat peste 90.000 de militari sovietici. Lagărul din comuna Independența (județul Covurlui) este unul din cele 16 în care au fost închiși peste 80.000 dintre aceștia. Începând cu anul 1942, prizonierii valizi au putut fi folosiți la activități productive, fiind recompensați atât material, cât și cu condiții corespunzătoare de cazare, hrană și odihnă. ***Academia Română, *Istoria românilor. Vol. IX...*, pp. 284-285.

Și ăla îmi sare în gât și mie, și tatii, ne îmbrățișeze. Era Alioșa ! E, gândiți-vă ce-ar fi fost să fi ascultat tata de mine... Da' m-a învățat și cum să mă comport cu oamenii. Asta mi-a fost de mare ajutor și-n închisoare, și-n anchetă.

Apoi, în februarie 1949, bunica era singură în casă cu slugile. Au venit, au făcut percheziție, au luat tot și au făcut procesele verbale cu ce s-a luat. Țsta l-am păstrat eu ca să se vadă că au luat până și lenjerie și cearșafuri de pat. Și le-au trântit într-un camion deschis împreună cu văru-meu și cu un soldat.

Unde a fost dusă bunica dumneavoastră ?

La Vaslui, până când un frate al mamei, inginer agronom, a reușit să-i mute la Galați, în casa noastră. A luat-o un prieten al nostru, doctoru' Alexandrescu, cu care a stat până a murit doctorul. Eu eram la Timișoara, aveam 209 lei, masă și casă, mama lucra în fabrică la APACA, și atuncea am zis că mă duc eu, să nu lipsească mama de la serviciu, că eu mă puteam învoi. Am venit la Galați ș-am vorbit cu femeia de acolo, care era femeia de serviciu a doctorului, și-i trimiteam 200 de lei pe lună ca s-o întrețină, până când aia n-a mai vrut și atuncea n-am mai avut încotro și am dus-o la azil, unde a și murit. A căzut, a făcut o fractură și n-a mai vrut să mănânce.

Cum se numea familia mamei dumneavoastră ?

Nicolau. Iar bunica mea e născută Băjescu. Familia Băjescu e cunoscută de pe la 1500-1600, iar Mihai Băjescu, care-i străbunicu' meu, a fost aghiotantul Regelui Carol I.

Ce se întâmplase între timp cu ceilalți din familie ?

Tata era avocat și stătea la Galați, iar eu intrasem la facultate, dar am rămas doar cu Literele, cum v-am spus, că survenise arestarea tatei... Eu venisem în București, aveam o cameră cu chirie la o cunoștință a noastră și lucram : plimbam copii, făceam tricotate, mai făceam câte o traducere, chestii de genul ăsta.

Nici mai târziu n-ați reușit să faceți studiile ?

Da' nici n-am mai încercat. Ce să mai încerc ? Pe urmă am intrat în închisoare și am ieșit în '50. Am lucrat la un moment dat ca bibliotecară la o hală, pe unde e acum Dinamo. Eram încântată că sunt printre cărți, da' când am văzut că trebuie să fac propagandă, am refuzat. Am stat 30 de zile sau nu știu cât. Eu am refuzat și în închisoare, că am spus : „Conștiința nu mi-o vând. Acuma s-o vând pe 120 de lei pe lună ? Doamne păzește !”. Aveam legătură cu cineva care vindea la un chioșc, făceam chifle și i le duceam. Mama a făcut croitorie clandestină, până în '52. În '52 m-am căsătorit, am plecat la Timișoara, am divorțat, și am intrat pedagogă la un internat, că n-aveam locuință. Între timp, tata a ieșit din închisoare în 1954. Ei stăteau într-o cameră de șase metri pătrați, iar io la Timișoara.

Am venit în București, am lucrat la o fabrică de marmeladă, dar s-a desființat postul și pe urmă am intrat la stomatologie, unde era și viitoarea mea cumnată. În '57 m-am căsătorit și am plecat cu soțul meu la țară. În februarie '59, deci după un an și trei luni, l-a arestat²⁶. Am venit în București, mama și cu tata erau cu pneumonie, iar cumnată-mea

26. Șerban „Bică” Georgescu-Bârlad, născut la 16/19 martie 1922 în Bârlad, Vaslui. Medic, membru în biroul de conducere al Tineretului Universitar Național Tărănesc. În 1947 a fost arestat și condamnat la 6 luni pentru o tentativă înscenată de trecere a frontierei. A fost rearestat la 21 august 1948 și condamnat la 10 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Aiud, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula,

la care stăteam avea zona zoster. Și io între ei... Buletin n-am putut să-mi iau și m-a trimis înapoi la Timișoara. Acolo, cu chiu, cu vai mi-am făcut buletinul, da' pe urmă de capitală n-am putut să obțin. Mi-a făcut rost cineva, printr-o cunoștință la Poliția capitalei, să-mi dea o viză de flotant. Întâi mi-a zis pe șase luni cu 600 de lei, pe urmă a fost trei luni cu 600 de lei.

Dumneavoastră când ați fost arestată ?

Am fost închisă din 15 august '49 până în 2 septembrie '50. Am fost ridicată cu tata, am fost împreună în mașină până la Rahova, unde am stat în curte vreo două ore, în care timp am putut să ne suflăm unul altuia ce persoane să spunem că au fost în casă la noi. Trebuia să-i evităm pe cei care știm că fac politică și să coincidă numele. Asta a fost singurul nostru avantaj, în afară de faptul că, într-adevăr, eu am structura psihică a tatei.

Dar de ce nu l-au arestat numai pe dânsul ? Ca să-l șantajeze cu dumneavoastră ?

Sigur că da. La un moment dat, când s-a făcut percheziția, unu' întreabă dacă avem telefon. Zic : „Nu”. „Mă duc să dau un telefon.” Și când s-a întors : „Îmbrăcați-vă”. Și tata a zis : „Ce-o mai luați și pe ea, că e un copil ?”. „Am vrut s-o salvez, de-aia am dat telefon, da' nu se poate.”

Și apoi pe mine m-au dus la Interne. Două luni de anchetă eram vedeta de la miezul nopții. Eu cred că se distrau cu mine. La un moment dat, intră în lift... noi îi spuneam Tarzan²⁷. Cred că trebuie să fi fost vreun halterofil, ceva pe la Dinamo, în iegări, maiou, în brațele goale : „Azi sunt în formă !”. El ocupa trei sferturi din lift, eu aveam 47 de kilograme și abia-abia încăpeam în restul liftului.

În fine, ajung sus. Sistemul era așa : chema pe altcineva înainte să mă cheme pe mine. „Cu cine mai stai în celulă ?” „Păi cu Romana.” „A, păi Romana e vestită aicea...” Vine asta înapoi în celulă : „Tu pleci, că ai o presă foarte bună...”. Zic : „Dragă, dimpotrivă, voi plecați și eu nu plec”.

Io am spus de la început că n-am făcut politică. Și nu făcusem. Zic : „Tot ce-am făcut, am făcut dintr-un sentiment de datorie în primul rând față de tatăl meu și-n al doilea rând față de umanitate. Dacă mi s-a cerut o mână, eu a trebuit s-o întind. Dacă riscam pentru tata, era normal să risc pentru toți ceilalți”. „Ei, și conu' Gică dacă are o față atât de dotată, să nu-i fi impus să facă politică ?” Zic : „Da, da' conu' Gică e mult prea democrat ca să-i impună chiar și copilului lui o anumită atitudine”. „Păi de ce zici că e democrat ?” „Pentru că nu-și impune ideile, caută prin persuasiune să convingă.” Zice : „Da' de noi ce părere ai ?”. „Nefăcând politică, habar n-am de doctrina dumneavoastră. Da' nu mă împac cu ideea asta că semănați ură și moarte.” „Cum poți să spui așa ceva ?” Pe masă era *Scânțtea*, iar pe frontispiciu sta scris : „S-ascuțim ura

Constanța, Nistru, Baia Sprie, Cavnic și Baia Mare. A fost eliberat la 19 august 1955. A fost rearestat la 9 februarie 1959 și condamnat la 9 ani de închisoare corecțională, pedeapsă majorată la 10 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Luciu-Giurgeni, Ostrov, Galați și Botoșani. A fost eliberat la 29 iulie 1964. A avut ambii părinți, soția și socrii arestați. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F, G*, pp. 164-165 ; fișele matricole penale din AANP.

27. Emil (?) Brânzaru (poreclit Tarzan), bătaș în cadrul Direcției de Cercetări Penale a Securității, fost boxer de categorie grea. Conform unor surse incerte, avea grad de colonel în Securitate. A torturat numeroși deținuți în beciurile Ministerului de Interne. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 54-55.

de clasă”. Și încep să citesc : „Cetățeni, veniți la miting, vom cere moarte lu’ Maniu, moarte lu’ Brătianu...”. Zic : „Pe toate zidurile ați scris : «Moarte lu’ Maniu, moarte lu’ Brătianu», până și «moarte lui Gică Simionescu». Sunt idei cu care nu mă pot împăca”. „Ei, nu chiar așa...”, zice anchetatorul.

Și îi spunea doamnei ăsteia, colega mea de celulă : „Știi, io o favorizez pe Romana, fiindcă seamănă cu prima mea dragoste”. Și i-a arătat o fotografie. Și ea îmi spune : „Dragă, semeni grozav !”. Da’ io îi zic : „Cu codițe, cu cruciuliță la gât, cu reveruri rotunjite ?”. Dar ea, mirată : „Păi de unde știi ?”. „E fotografia mea de la 16 ani, [pe] care mi-a luat-o când l-a arestat pe tata prima oară.” Până acolo au mers, ca să mă culc pe lauri și să mă poată prinde...

Și anchetatorul ăsta punea mâna pe telefon : „Tarzan e acolo, e pregătit, îl aduc încoace...”. Și simțeam că mă urmărește cu privirea. Eu ascultam muzica de la megafoanele din curte. La un moment dat îmi pune o întrebare, eu nu răspund... „Domnișoară, cu dumneata vorbesc !” „Scuzați, ascultam concertul de Rahmaninov...”

Altă dată l-am văzut pe faimosul Nicolschi²⁸. Eu zic că era un tip lombrozian. Frunte îngustă, înalt, voinic, n-am văzut în viața mea niște sprâncene, cam cât degetul de groase, așa încrucișate. „Ce faci, Romana, știi că ne ești simpatică”, hâr, mâr, câr.

Știi cum îl chema pe anchetator ?

Nu știu cum îl chema. Noi îi spuneam „Nando”. Am avut mai mulți anchetatori, dar ăsta totdeauna spunea că el e loial, și atunci de la Ferdinand cel Loial, i-am zis „Nando”. Între noi vorbeam de „Nando”. Altu’ era c-o bluză albă și i-am spus „Albu”. Acest „Albu” a ajuns la un moment dat... nu prefectul Poliției Capitalei, da’ în orice caz, prin 1955, șef de serviciu pe acolo...

Pe dumneavoastră au vrut să vă implice în ajutorul țărănist ?

Da, și atunci io am spus că îi arătam domnului Iuliu Maniu scrisorile adresate mie de către tatăl meu, în care îmi descria viața grea din închisoare. Și : „Ce-ai căutat la Maniu ?”. „Fiindcă nu-l cunoșteam pe Hațieganu.” „Păi ce voiai cu Hațieganu ?” „Era ministru în guvern și-i ceream să intervină pentru îndulcirea regimului din închisori. Deci io v-am informat guvernul. Și dovadă că n-am făcut politică este faptul că am fost la el numai cât timp a fost tata închis. Cine mi-a cerut ajutor, i-am întins mâna, indiferent ce era. C-a fost unu’ și comunist... I-am ajutat pe toți. Dar din momentu-n care a fost eliberat tata, m-ați mai văzut pe undeva ?”

Dumneavoastră ați fost prevenită sau condamnată ?

Nu, nimic, doar în prevenție am stat, nu am fost condamnată...

Cu dumneavoastră nu s-au purtat rău anchetatorii ?

Nu, civilizat, civilizat. Da’ io am fost obraznică, trebuie să recunosc. Ei cu mine cred că se deconectau, că eram numa’ la miez de noapte. Eram distracția de la miezul nopții...

Păreau că au pregătire de specialitate, erau cât de cât intelectuali ?

Nu erau... Erau școliți de KGB cum să pună întrebările. Pe urmă rechizitoriile și toate astea probabil că le făceau niște juriști de profesie. Pentru că se întemeia pe niște articole de legi, cât de cât, cât de sumar. Io, obișnuită cu tata, cu procese în care se

pleda câte 2-3 ceasuri... Venea Istrate Micescu²⁹, de exemplu, la Galați și pleda 2-3 ceasuri, un sfert de oră ținea o prelegere direct în latină, că era un om de o cultură extraordinară. Când vinea, întotdeauna stătea la masă... Și obișnuită așa, când vedeam acumă că să fofilează o pledoarie d-asta în 5 minute, în care sunt maximum două articole de lege sau câteodată nici măcar atât... sigur că eram foarte contrariată.

Da' nu băteau anchetatorii, să fie clar. Erau atleții ăștia de pe la Dinamo. V-am zis că am intrat cu unul ca acesta în lift. „Sunt în formă!” Era cu un maiou și își încorda bicepsii.

Nu vă era frică ?

Nu, nu, nu. Eu am fost educată puțin mai spartan. Adică din prima zi când m-am născut am fost în camera mea, separat. Puteam să țip, să urlu, să zbier, mama n-avea voie să vină la mine, mă lăsa-n pace. Am fost obișnuită să mă-nfrânez de orice și atunci lucrurile au mers de la sine.

Bătăușii erau români, țigani sau nu conta ?

Bine, acumă depinde unde. Eu vorbesc de ăștia de la Interne. La Jilava erau țigani... Era faimosul Luca și era o gardiană Paula, care la un moment dat se îndrăgostise de domnu' Vișinescu³⁰. Luca era însă țigan și bătea rău. Dar de la început mi-am zis: „Asta mi-e soarta, n-are rost să mă zbat, trebuie să stau senină. Ce-o fi, o fi”. Ajunsesem, de exemplu, că visam că sunt urmărită, mă luptam cu ei și ieșeam învingătoare. Și-n momentul ăla mă trezeam. Când vedeam deasupra mea priciul de la etaj, realmente, nu exagerez, simțeam o fericire: „Bine că sunt aici și nu mai sunt urmărită”. Până aici am mers! Constituția psihică, probabil...

Vișinescu era tânăr atunci ?

A, sigur, atunci abia ieșise ofițer. Pe urmă a început să bată... Am citit în cărți despre el, a devenit și director nu știu pe unde.

Femeile erau bătute tot de bărbați ?

De bărbați. Numai bărbații administrau bătaia și erau doctorii care erau cu tensiometru în mână lângă bătăuș și-i spunea dacă mai rezistă sau nu. Când îi spunea că nu rezistă, victima leșina – asta s-a întâmplat și cu madam Roro Solomonescu, fiica lui Barbu

29. Istrate Micescu, născut la 22 mai 1881 în Pitești. Jurist, profesor universitar, senator și deputat, ministru de Externe (1937-1938), ministru al Justiției (1939-1940). A fost însărcinat cu elaborarea Constituției din 1938. A fost arestat la 2 iunie 1948 și condamnat la 20 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești și Aiud. A decedat la 29 mai 1951 în închisoarea Aiud; http://ro.wikipedia.org/wiki/Istrate_Micescu, accesat la 8 mai 2012; fișele matricole penale din AANP.

30. Alexandru Vișinescu, originar din Aldeni, Buzău. Conform lui Cicerone Ionițoiu, a făcut parte din plutonul de execuție al mareșalului Ion Antonescu. A urmat cursurile școlii de ofițeri de penitenciare (cunoscuți de către deținuții politici ca ofițeri politici) organizată de Direcția Generală a Penitenciarelor în vederea obținerii de informații despre cei închiși, dar și despre personalul administrativ. Era cunoscut pentru folosirea violenței, inclusiv de către superiorii săi din Securitate. A fost șeful Biroului Operativ din penitenciarele Jilava (mai 1950-1952) și Mîslea, comandant al penitenciarului Râmnicu Sărat. Dumitru Lăcătușu, Alin Mureșan (ed.), *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Pitești (1947-1977)*, Polirom, Iași, 2009, *passim*; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 452-453.

Solomonescu –, îi turna apă și-n momentul când își revenea, începea din nou bătaia până când ăsta-i spunea : „Oprește-te, că iară leșină ! ”. Și iar oprea, iar îi mai trântea o găleată de apă pe dânsa...

Doctorul era civil ?

Da, sigur, doctorii erau civili.

Și cum puteau să accepte și să reziste la așa ceva ?

Probabil că erau foarte bine plătiți, cum a fost toată Securitatea. Aveau diferite avantaje, case, locuințe... că ne scotea pe noi din casă și se instalau ei. Mă uitam și zilele trecute că era un articol în *România liberă* despre un torționar de-ăsta care stătea în casa unui proprietar și de 11 ani nu plătește nici chirie, nici nimic. Proprietarul și-a revendicat și redobândit casa, ăla nu pleacă, iar proprietarul plătește impozit pe casă și ăsta stă gratuit. Suntem la 17 ani după revoluție...

Ăștia de la Interne care erau la cazier și la fotograf erau români. Da' erau liniștiți, erau civilizați. Dar ceilalți erau bine plătiți, probabil li se dăduse și locuințe, niște avantaje... Pe urmă v-am spus că mai și furau, cum au făcut de la madam Solomonescu.

Printre gardieni erau și oameni cumsecade ?

Erau câte unii cumsecade, sigur că da. Iar ăștia cu care am făcut io legăturile în închisori erau români.

Asta în prima perioadă ?

Prima perioadă, la Craiova în 1947, da. Iar dincolo, la Aiud, am făcut-o printr-un deținut legionar. Era în grădina penitenciarului, el era paznicul grădinii. Fusese arestat în timpul rebeliunii și toți aveau încredere că nu fuge, că nu mai avea decât trei luni de ispășit și n-avea regim de închisoare. Dar la un moment dat mi-a spus : „Domnișoara Simionescu, plecați, că a venit un denunț al lui Alexandru Bunescu³¹ că duceți corespondență politică cu tata și locuiți la Blaj”.

Bunescu era comunist ?

Nu, era secretarul general al PNT-ului din capitală. Era inginer, da' nevastă-sa se chema Roza Roitman. Am găsit acumă că era vară cu Liuba Chișinevski³². Când am plecat la Craiova, un prieten al tatei, avocatul Vlad Dimitriu, care era cu Titel Petrescu, mi-a spus : „Vezi că la Craiova e doamna Bunescu”, da' mi-a spus și că e vară cu Ana Pauker. Zice : „Vezi, poate că-ți aranjează să poți să-l vezi pe taică-to”. Eu am luat legătura cu madam Bunescu, ea a zis că nu poate să facă nimic și pe urmă s-a lipit ea de mine. Când am plecat la Aiud, a venit și ea, a stat o săptămână, pe urmă, chipurile, i s-a terminat concediul și-a instalat-o pe soră-sa. Și când io am fugit de la Aiud,

31. Alexandru Bunescu, născut la 11 iulie 1895 în Alexandria, Teleorman. Inginer, secretarul general al PNT din capitală. A fost arestat și s-a desolidarizat de colegii de partid, formulând acuzații mincinoase și grave, folosite de comuniști în procesul Maniu-Mihalache. După eliberare a ajuns, clandestin, în SUA. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A-B*, p. 296.

32. Liuba Chișinevski (Liube Kișinevskaja, 1911-1981), comunistă din ilegalitate, legătoare de cărți. A fost condamnată la 9 ani și 9 luni de închisoare în perioada interbelică pentru activitate comunistă. Membru supleant al CC al PCR (1945-1948), membru al CC al PMR (1948-1955), membru al Biroului Organizatoric al CC al PMR (1952-1954), vicepreședinte al Comisiei Controlului de Partid (1955-1960). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 150.

bineînțeles că nu i-am spus. Am plecat la Blaj... Și ea disperată : „A dispărut domnișoara Simionescu”. I-a transmis soră-si, asta s-a dus la mătușă-mea, că are ceva important să-mi spună. Mătușă-mea neștiind că eu mă feresc de ea : „Păi Romana e la Blaj”.

Ce s-a întâmplat după ancheta de la Ministerul de Interne ?

După două luni am ajuns la Jilava, unde era comandant faimosul Maromet³³. Era bâlbâit, negricios...

Era țigan ?

Mai țigan era Luca, gardianul. Luca era groaznic, era bătașul principal. Secția noastră de femei era unde-i acuma infirmeria, către Valea Plângerii. Erau patru celule mari și late. Celulele erau cam cât camera asta, puțin mai înalte, da' boltite. Iarna am fost 26 și vara am fost 42...

Secția era în fort ?

În mal, nu-n fort. Jilava e săpată într-un mal. Deasupra-s șapte metri de pământ și sus erau gârziile. Pe urmă venea un teren plat, mai urcai vreo 30 și ceva de trepte până ajungeai la nivelul șoselei. Când mergeam la baie ieșeam pe șosea, intram pe poarta principală și ne duceam la duș. Asta, o dată pe săptămână...

La Jilava când ați ajuns ?

În 15 octombrie '49. În prima zi am stat în faimoasa cameră „neagră”. Era imensă. Era întuneric și un singur punct luminos, încât aveai impresia că e ceva lugubru, nu-ți dădeai seama ce poate fi. Și pe urmă ne-a aprins lumina și am stat acolo până după ce s-a dat masa de seară...

Atuncea ce vârstă aveați ?

21 de ani...

Și ce se sentimente aveați ? Nu vă era teamă că nu mai ieșiți de acolo ?

Nu, nu, nu, nici gând. Eu am fost întotdeauna fatalistă. Și am spus : „Cum mi-e destinul”. Dar trebuie să mă comport de așa manieră încât să nu-mi dezic înaintașii mei.

Dar bănuiesc că erau și persoane marcate...

Păi la Interne, la anchete, la un moment dat te întreba cu cine stai în celulă. Și spuneai cu X, Y, Z și așa mai departe. „Și... vreo mișcare de rezistență prin celulă ai mai organizat?” „Da. Uitați-vă ce este, noi nu venim din păduri. Fiecare dintre noi are o familie sau pe cineva drag. Noi aicea n-avem nicio ocupație, gândurile pornesc și se prelinge câte o lacrimă uneia și mă duc și-i spun : «Nu plânge, menajează-ți nervii să rezisti, să ieși cu mintea întreagă de aici». Sau când stau cu gându' la masa de-acasă și li se pune nodu-n gât și nu mănâncă, mă duc să le zic : «Mănâncă, să rezisti ! ». Așa că toată ziua pe buzele mele e cuvântul rezistență.” „Dacă plângi dumneata sau când nu mănânci, vin ele ?” Zic : „Asta nu se va întâmpla niciodată. În primul rând că sunt perfect conștientă că în momentul când am pășit pragul acestui minister, sentința mea era dată”. „Cum poți să spui așa ceva ?” „Simplu, eu am comis o faptă ; că io consider că este legală sau nu, mă privește, da' va veni textul de lege, așa că io acuma degeaba mă zbat. Dacă pe textul de lege mă va încadra un an, doi, 10, 100 de închisoare, ăia am să-i fac. Și apoi, sunteți niște gazde excepționale.” „Cum așa ?” „Păi uite, eu știu că la

33. Vezi nota 46, p. 66.

noi acasă, mama și tata se sfătuiau și invitau pe X, Y și anunțau fie printr-o carte poștală, fie printr-un telefon. Dumneavoastră ne faceți surprize și nu ne anunțați. Și aicea aveți niște atitudini absolut înduioșătoare : să nu mâncăm prea mult ca să nu ni se facă rău, să nu ne îmbolnăvim, să nu fie prea gras, că pe urmă cine știe ce se întâmplă cu ficatul... Să nu ne ostenim cu cititul, ci să stăm în liniște, să nu fie prea mare lumina zilei, nici prea mult aer ca să răcim... Ei, aș fi o ingrată să încep să spun «vreau la mama acasă ! ».”

Eu am avut, totuși, noroc. Nu vreau să fac pe grozava mai mult decât am fost sau să spun c-am fost schingiuită sau înjurată. Nu. Întâi m-a pus să dau o autobiografie și am scris despre viața mea de când am văzut lumina zilei până în noaptea de 15 august. Și, după două luni de anchetă, m-a chemat din nou și mi-a zis : „Îți place soarele...”. „Oricine preferă lumina, întunericului.” Soarele era simbolul Partidului Comunist. Și a doua zi mă cheamă ziua : „Uite, te-am chemat ziua”, mi-a adus și niște sandwichuri. Zice : „Da’ din păcate nu-i soare. A fost o confuzie și-ai să fii liberă. Acuma o să-ți dăm drumul”. Zic : „Ei, o să vină și asta”. „Nu, nu, serios. Și uite ce e, ai să te duci acasă, să vorbești cu prietenii dumneata, cu rudele, și să le spui că nu-i chiar așa cum a zis conu’ Gică. Ai să spui că noi nu suntem chiar dracu’ negru... Că-ți dai seama ce înseamnă libertatea pentru un om...” Adică, cu alte cuvinte, să fac propagandă. Zic : „Da, după două luni de Interne îmi dau seama că nimic din lume nu-i mai scump decât libertatea. Da’ io conștiința nu mi-o vând”. „Știi ce înseamnă asta, ce te așteaptă ?” Zic : „Știu, Jilava”. Și a doua zi am plecat la Jilava. Și am mai stat încă 330 de zile în Jilava.

Și-n iunie '50 a venit un fel de verificare, că veneau din când în când comisii de-astea de la Ministerul de Interne și te întreba în ce dosar ești, cu cine ești implicat, diverse chestii de-astea. Când a ajuns la mine și i-a spus gardiana numele : „A, las-o pe-asta, e cu taică-so !”. Atuncea le-am spus fetelor : „Probabil că mă eliberează în curând...”. Și-am mai stat o lună și m-a’ eliberat.

La Jilava ați avut colege și persoane publice ?

Păi cum să nu, am o serie întreagă, le-am dat în primul rând lui Cicerone Ionițoiu³⁴. Cici Ionițoiu a fost prieten cu soțul meu. Noi corespondăm și acum. Am dat și la Alianța Civică, inclusiv fotografii, care pe urmă au ajuns la Sighet³⁵ pe pereți...

Ce personaje cunoscute ați întâlnit ?

34. Cicerone Ionițoiu, născut la 8 mai 1924 în Craiova. A fost arestat de patru ori în a doua jumătate a anului 1945 și reținut pentru câteva zile. A stat ascuns în Munții Piatra Craiului între 1946 și 1947 și rearestat la 28 iunie 1947. A fost condamnat la 1 an și 6 luni de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 8 mai 1948. A fost rearestat la 16 august 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Valea Neagră – Peninsula, Poarta Albă și Oradea. A fost eliberat la 10 august 1954. A fost rearestat la 8 mai 1961 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 28 iulie 1964. După ani de zile de încercări, a reușit să plece din țară la 12 septembrie 1979. A dus o bogată activitate anticomunistă din Franța și a scris mai multe volume despre victimele represiunii. Cicerone Ionițoiu, *Memorii*, I-II, Polirom, Iași, 2009, 2011, *passim*; fișa matricolă penală din AANP.

35. La Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighetu Marmăției.

Era doamna Mihalache³⁶ (nevasta lui Ion Mihalache³⁷), era doamna Madgearu³⁸ (nevasta lui Virgil Madgearu³⁹, care a fost asasinat de legionari), era doamna Anca⁴⁰... Eu am stat cu fata, cu Nina Elsa Anca, măritată Bărbuș⁴¹. Era logodită atunci cu „Nichi” Bărbuș⁴², care a ajuns vicepreședintele PNT-CD-ului după '90. Victor Anca⁴³ era în Comitetul Director al PNT-ului, pe vremuri. Și a fost și ministru sau ministru adjunct la Ministerul Muncii, într-una din guvernările țărăniște.

36. Niculina Mihalache, născută la 18 noiembrie 1890 în Leordeni, Argeș. A fost reținută în 1947 pe durata procesului liderilor țărăniști. A fost arestată la 15 august 1949 și condamnată la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Rahova, Jilava și Mislea. La expirarea pedepsei a fost internată administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Mislea. După expirarea pedepsei, a fost trimisă cu domiciliu obligatoriu în Bărbăgan. A fost rearestată la 11 octombrie 1958 și condamnată la 14 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Miercurea Ciuc și Văcărești. A fost eliberată la 22 iunie 1963. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar M*, Mașina de scris, București, 2004, p. 254; fișele matricole penale din AANP.
37. Ion Mihalache (1882-1963). Om politic, fondator și lider al Partidului Țărănesc, lider al Partidului Național Țărănesc, fost ministru de Interne și ministru al Agriculturii. A fost arestat la 14 iulie 1947 și condamnat la temniță grea pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Galați, Sighetu Marmăției și Râmnicu Sărat. A decedat la 5 februarie 1963 în închisoarea Râmnicu Sărat. Informații din fișele matricole penale din AANP.
38. Ecaterina Madgearu, născută la 30 iunie 1895 în București. A fost arestată la 16 august 1952 și internată administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Dumbrăveni. A fost eliberată la 1 iulie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
39. Virgil Madgearu (1887-1940). Om politic de stânga, economist și sociolog. A fost executat de către legionari la 27 noiembrie 1940 în pădurea Snagov.
40. Elsa Anca (1898-1969). A fost arestată la 15 august 1949 și reținută în închisorile MAI și Jilava fără a fi judecată și condamnată. A fost eliberată la 20 februarie 1950. Informații oferite de dna Mihaela Florina Bărbuș, căreia îi mulțumim.
41. Elsa Florannie Valeria Anca, s-a născut la 4 decembrie 1927 în București, fiica lui Victor Anca (vezi nota de mai jos). A fost arestată la 1/2 decembrie 1947 și închisă la MAI și Văcărești fără a fi judecată și condamnată. A fost eliberată la 20 februarie 1948. A fost rearestată la 15 august 1949 și reținută în închisorile MAI și Jilava. A fost eliberată la 20 februarie 1950. Informații oferite de dna Mihaela Florina Bărbuș, căreia îi mulțumim; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A, B*, p. 42.
42. Ioan „Nichi” Bărbuș, născut la 20 ianuarie 1918 în Seini, Maramureș. Președinte al Tineretului Universitar Național Țărănesc. A fost arestat la 19 mai 1947 și condamnat la 2 ani de închisoare. A fost eliberat în 1948. A fost rearestat la 12/15 februarie 1949 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Oradea, Văcărești, Râmnicu Sărat și Jilava. A fost eliberat la 8/11 februarie 1964. Informații oferite de dna Mihaela Florina Bărbuș, căreia îi mulțumim; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A-B*, p. 159; fișele matricole penale din AANP.
43. Victor Anca, născut la 17 august 1898 în Copalnic, Maramureș. Avocat, ministru subsecretar de stat la Poștă și Telecomunicații (1928-1933). A fost arestat la 15 august 1949 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Oradea, Gherla și Râmnicu Sărat. A fost eliberat la 12 august 1959 și trimis în domiciliu obligatoriu în Bărbăgan până în 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A, B*, p. 43; fișele matricole penale din AANP.

Ați avut și colege legionare sau comuniste ?

Cum să nu ! Legionare am avut, comuniste n-am avut. A fost la un moment dat una, da' nu la mine, într-o altă cameră. Era, de fapt, o sârboaică, se pare că nici nu vorbea cu nimenea, Bepa o chema. Era în legătură cu Tito. Mai multe amănunte nu știu nici io, ce-am aflat de la alții.

Legionarele cum se comportau, stăteau separat ?

În general, legionarele s-au purtat destul de frumos, în sensul că erau liniștite, cel puțin alea care erau cu mine în celulă. Cum să spun ? Erau solidare între ele, într-adevăr, da' depinde și cum te purtai tu. Eu m-am înțeles bine cu toată lumea.

Dispute de ordin politic sau de apartenență erau ?

În general noi evitam. La bărbați erau discuții politice mai acerbe. La noi, nu. Majoritatea erau impropriu-zis politice. Că erau soții, că erau rude, că erau prietene, gazde... Evitam discuții de astea, pentru că n-aveam de ce să ne distrugem nervii. Mă rog, era începutul...

Dar doamna Mihalache era într-adevăr o sfântă. Am venit la Jilava în 15 octombrie '49 de la Interne. Eram doamna Mihalache, doamna Madgearu și cu mine. În orice închisoare te ducea, în timpul zilei rămâneai într-o cameră zisă „neagra”, până la numărătoarea de seară, și nu intrai în porție și nu-ți dădea nici mâncare. Am ajuns în Jilava pe la 12, iar până la 7 seara am stat împreună cu doamna Madgearu și cu doamna Mihalache. Pe urmă doamna Madgearu era la camera 1, doamna Mihalache era la 4 și eu eram la 3.

Între dumneavoastră erau turnătoare ?

Bănuiesc, acuma doar, c-au fost... Era o evreicuță și veșnic o scotea.

Era condamnată pentru sionism ?

Refuza să spună pentru ce. O chema Jeni Fisch⁴⁴ și era măritată c-un evreu care-și luase un titlu de baronet, care plecase în Italia. Și ea pretindea că este scoasă la raport de către acest Vișinescu, să spună ce bani are bărbat-su și unde este. Mă îndoiesc... Când am ieșit, eu i-am ajutat pe toți din închisoare, cât am putut. Dânsa era și puțin mai mică decât mine și când am ieșit, m-am dus s-o văd. Și-a fost cu niște aere de mare contesă, încât io am zis „Du-te naibii” în gându' meu și-am terminat. De-asta bănuiesc că n-a vrut să mai aibă legături cu cei care au fost închiși... După un timp am aflat că a și plecat, i-a dat viza de plecare în Italia, la soțul ei.

În rest, n-a fost nimeni chemat de la mine din celulă. Însă legionarele aveau atitudini de-astea de revoltă. De exemplu, de Înviere au apucat să cânte cântece legionare și bineînțeles că a ieșit scandal. A venit madam Chiru și l-a chemat și pe Moromete, a bătut geamu-n cuie, le-a pedepsit, nu le-a dat cina de cu seară...

Dar de bătut nu le-a bătut ?

Nu, nu le-a bătut. Și la miezul nopții am auzit clopotele Patriarhiei⁴⁵ pentru singura dată de când eram noi în Jilava. Și madam Chiru asta a venit la noi : „Fetelor, vă doresc

44. Jeni Fisch. A fost arestată în 1949 și condamnată la un an de închisoare pentru tentativă de trecere frauduloasă a frontierei. A executat pedeapsa în închisorile Rahova și Jilava. Nu deținem informații despre data eliberării. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F, G*, p. 47.

45. Probabil este vorba de clopotele bisericii din comuna Jilava, aflată în vecinătatea penitenciarului, și nu ale Patriarhiei.

să vă eliberați cât mai curând”. Zice : „Io nu sunt așa, da' n-am avut încotro, și-a trebuit să le spun”. Asta apropo de legionarele din camera 2. Noi eram în camera 3.

Am avut și momente oarecum comice în Jilava. De exemplu, la un moment dat a venit o deținută ghicitoare. „Da' ce-ai pățit, madam Rusu?” „Păi am ghicit unuia și i-am spus : «Maică, îți cade o mare pacoste, numa' dacă pleci din țară scăpi». Și omu' a încercat să plece și l-a prins. Primu' lucru pe care l-a întrebat : «Ce te-a determinat să pleci?» . «Păi, mi-a spus ghicitoarea.» «Cine?» «Madam Rusu.»” Hă! Și-au închis-o...

Și-a început să ne ghicească, chipurile. Din miez de pâine făceam bobi. 41 de bobi, 41 de frați și așa mai departe... Că e unu' de blond, unu' verde, erau foarte multe legionare la noi, fete tinere, drăguțe. Pe atunci, majoritatea erau încă legionare, noi eram foarte puține d-estelalte. Și una din ele zice : „Da' de unde vezi dumneata în bob că e de roșu sau de verde?”. „Păi puterea mea e mai mult în vrăji.” „Vrăji? Ia fă-ne vrăjă să scăpăm de celulă.” „Bun. Îmi aduceți o gamelă cu apă neîncepută.” I s-a adus. Pervazul geamului era lat, iar pereții erau de-un metru grosime. Și pe pervaz a pus aia, a rupt din mătură trei fire, le-a încrucișat nu știu cum, a bolborosit ce-a bolborosit și pe urmă a luat mătura. Noi înșirate pe cele patru priciuri... Și a început : „Mătură, măturică, așa cum mături gunoiu', să mături și pe Maria”, fâști, o coadă de mătură. „Mătură, măturică...” și așa mai departe până a terminat cu noi toate. A ajuns la ușă : „Să se-aleagă praful și pulberea de celulă cu priciuri cu tot”. Bon... A doua zi : „Luați-vă lucrurile și la camera neagră!”. Ne-a luat și ne-a dus la camera neagră. În timpul ăsta ne-a scos priciurile și ne-a adus paturi. Dezastru! Paturile erau suprapuse și erau trei pe înălțimea asta, încât nu puteam sta decât într-o rână.

Când am ajuns înapoi în celulă, bineînțeles că am tăbărit pe madam Rusu : „Să ne faci vrăji să ne scoți paturile!”. Ei, și seara, când a venit comandant' nostru, am început gălăgia. „Cum nu vă place? Că la Mislea așa e.” „Da, da' la Mislea în timpul zilei se stă în sufragerie. Noi nu putem să stăm tot timpul numa' lungite în pat. Nu știm cât o să stăm aici.” Când să ne numere, șugubețele astea de fete scoteau capu' când pe-o parte, când pe alta. Și cum erau foarte isteți domnii milițieni... ieșeau când 39, când 41, și nu 40, câte eram. Și s-a-ntâmpnat scena asta și zice comandantul : „Vreți priciurile înapoi?”. „Da, priciurile înapoi!” Și a doua zi ne-a trimis iar la camera neagră și ne-a dus paturile, spre satisfacția lu' madam Rusu.

Ei, și acuma să-ți povestesc cu gardul și poarta. Ninsese, se topise zăpada, care era ca un fel de groapă, și era multă apă. Eu cu o gamelă umpleam hârdaiele, pe care fetele le duceau și le vărsau la WC sau știu eu pe unde. La un moment dat, bărbații se plimbau în curtea cealaltă și era o mică crăpătură. Și cine apare acolo? Fratele tatii, moș Cezar. Zic : „Moș Cezar!”. „Da' ce cauți tu aici?”, zice el. Și încep să-i spun, că am fost arestată pe 15 august, nu știu ce... Gardianu' vede, gardiana mea vede și ea. Se duc în partea aialaltă a porții, să ne lase pe noi să vorbim. Și la un moment dat coana Ioana zice : „Ia dă și tu mai repede!”. Zic : „Doamna Ioana, după atâtea luni, crezi mata că mai am putere să umblu mai repede?”. Și ne-a lăsat...

Ce se-ntâmplă? În fiecare săptămână ieșeam la spălat lenjeria domnilor milițieni. Eu am cam fost răsfățată de fete. De ce? În hârdaiele cu mâncare, la fund era mai groasă, iar deasupra era mai grasă, așa că ieșea scandal. Eu eram obișnuită de la țară să împart câte 300 de porții. Le puneam pe cântar și învârteam polonicu' cu dexteritate până când dădeam la fiecare egal. Și când a văzut că încep să dau egal, fiecare a zis : „De-acuma Romana servește!”, că de obicei făceam prin schimb. Așa că au spus :

„Spălăm noi rufe, tu ne cari apă”. Era distanță de vreo 200-300 de metri. Și eu mă duceam cu gălețile, le schimbam apa și pe urmă urcam rufele pe un gard care era sus de tot. Sus în post era un soldat, dar de-acolo se vedea în palmă la bărbați. Am văzut când ieșeau despuiați până la jumătate, iar gardienii dădeau cu bătele în ei. Și la un moment dat soldatul din post zice : „Uite, că-ți face semn”. În celula unde era unchiul meu era și un văr al lui, Mișu Popescu⁴⁶, și care a fost condamnat la doi ani că îl găzduise. Când m-a văzut unchiul meu, i-a spus : „Vezi că-i Romana, fă-i tu semn”. Dar la un moment dat mi-am zis eu : „Domne, totuși, astea-s doamne în toată firea, io-s o mucoasă acolo, pun și io mâna să spăl o cămașă măcar”. Și mă vede gardiana asta, coana Ioana : „Da’ ce, Romana, tu ești de spălat rufe ?”. Și îmi face cu ochiul : „Tu ’colo pe gard, să le întinzi...”, că ea a văzut când îi făceam semn unchiului meu.

Gardienele aveau uniformă și grad ?

Nu, n-aveau grade. Grad avea numai Maromet, care era plutonier-major pe vremea aceea, astelalte n-aveau. Vișinescu știam că e locotenent sau sublocotenent, și astea erau Ioana, doamna Chiru, mai era una, doamna Ani, și Marometa, nevasta lui Maromet. E, altădată, era 20, 30 ianuarie, un ger de crăpau pietrele. Ne-am dus să răsturnăm tinetele la WC. Tinetele aveau mânere de fier și n-aveam voie să purtăm mănuși. Până ajungeai acolo, ți se ducea un rând de piele... Între timp fusese adusă o țiğăncușă. Trei țiğani, soț, soție și cumnat, între 18 și 20 de ani, care tâlhărise la drumu’ mare și omorâse pe nu știu cine. Nu știu ce ispravă făcuse ea prin Văcărești și a fost mutată la Jilava. Da’ ea era liberă toată ziua să se plimbe prin curte, și noi eram ținute în țarc...

Era singura la drept comun ?

Noi n-aveam secție de drept comun ! Noi, politicile, eram închise în camere și ne dădea voie maximum o jumătate de oră pe zi de plimbare și de trei ori pe zi schimbam tinetele, da’ atunci celelalte rămâneau în cameră. Și vine rându’ nostru. Io n-aveam putere să car hârdău’ cu apă și atunci vineam cu gălețile, da’ în timpul în care celelalte duceau un hârdău, eu trebuia să fac trei drumuri cu câte două găleți. Deci pur și simplu alergam, că eram tânără. Și Paula : „Mai repede, mai repede, mai repede !”. În gard era faimosul Luca : „Las-o în pace, n-o vezi că-i motorizată, ce vrei cu ea ?”. Și la un moment dat, țiğăncușa asta, care era liberă, s-apucase să spele nu știu ce. Și-i spun : „Lasă-mă pe mine să umplu gălețile astea, că acuș să termină programul”. „Nu !” Și-ncepe gâlceava... Apare gardiana și zic : „Doamnă, ea e liberă toată ziua, poate să spele și pe-ormă. Pe mine peste cinci minute m-a chemat și io trebuie să fac trei drumuri”. „Să-mi dea dreptu’, că io sunt cremenală și am drept ! Ea e politicară !” I-a dat dreptu’ și-am rămas fără apă. Ea avea drepturi...

Soția lui Moromete cum era ca om ?

Și așa, și așa. Era după toane, da’ în orice caz nu era de teapa lu’ bărbatu-so. În fine, cu noi a fost totuși mai potolit. La noi nu s-au întâmplat bătăi în închisoare, cel puțin cât am fost eu în Jilava. După aia s-a înăspřit regimul... La un moment dat ne-a mutat pe noi, prin iulie dacă nu mă înșel, în partea cealaltă a închisorii, lângă ciupercărie.

46. Mihail Popescu, născut la 31 octombrie 1896 în Dorohoi, Botoșani. A fost arestat la 1 octombrie 1948 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 27 martie 1951. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Venea un miros de bălegar de te înnebunea. Acolo s-a înăspriț regimul, da' n-am stat decât două săptămâni, că m-am eliberat.

Deci la femei a fost mai puțină bătaie în perioada aceea.

Cumnată-mea, Irina Georgescu Bârlad⁴⁷, a fost bătută să spună unde-i taică-so, respectiv viitorul meu socru⁴⁸, care era președintele organizației de Tutova. A fost închisă o lună și jumătate și eliberată după ce a fost prins tatăl ei. Socru-meu a avut-o din prima căsătorie pe Irina și pe urmă s-a recăsătorit, că i-a murit nevasta. A avut trei băieți: unul doctor, soțul meu, și doi ingineri. Și-a' luat-o pe Irina și-a' bătut-o, și-a' bătut-o, și-a' bătut-o, încât era neagră de la șale până la genunchi când am văzut-o la baie... Și într-o seară a' chemat-o, n-a spus nimic, dar dimineța o cheamă iar și-o trece printr-o cameră în care vede pe unul din frații ei și pe taică-su închis, cu lanțuri la mâini.

Ea le spusese: „Poate o fi la nevastă-sa. Nu știu”. Așa că a crezut că e vina ei: „N-am să mi-o iert niciodată că l-am divulgat pe tata”. Dar eu i-am spus: „Când au avut ei timp să-l găsească, să-l aresteze și să-l aducă? L-ai văzut pe Costin acolo?”. Cumnatu-mio, frate-său vitreg... „Da.” Zic: „Asta este...”. Și-ntr-adevăr, că a fost o discuție într-o zi și el a zis: „Babacu' și-a trăit traiu', io de ce să mor prin închisori?”.

Fiul lui?

Fiul lui. Și știa și soțul meu, că aflase între timp... La un moment dat soțul meu a avut o criză cu o supradoză... și dă telefon cumnată-mea: „Vino imediat dacă vrei să-l mai vezi în viață, că trage să moară”. Io mi-am cam dat seama ce este. Vinise toată familia, inclusiv Costin. Și el, cum era între vis și viață, zice: „Tu, care l-ai denunțat pe taică-meu, vii să-mi faci acuma morală?”. Și când l-am văzut că s-agită mai tare, le-am făcut semn să plece. Dar ei chemaseră salvarea. Și când chemai salvarea pentru tentativă de sinucidere, venea și cu milițianul. Ei, atâta i-a trebuit să mai vadă și milițianul. Atuncea i-am spus: „Domne, eu pe răspunderea mea spun că nu are nimic”. A fost chipurile denunțat că ar fi făcut un chiuretaj, ceea ce nu se întâmplase. „Vreau să veniți mâine la Miliția Capitalei.” I-am evacuat pe toți, l-am luat asupra mea și a doua zi ne-am dus amândoi la Miliție. Și ce era, de fapt? Era un alt doctor, de pe strada Popa Rusu, care făcuse într-adevăr un chiuretaj și fusese prins asupra faptului. „Bine, bine, da' cum a ajuns aicea?” Și mie mi-a picat fisa: telefonul. A fost o interceptare telefonică, dar greșit luată. Cum mi-am dat seama? Într-o zi, când era soțul la spital, primesc un telefon: „Ați făcut chiuretaj. Să nu mai faceți chiuretaj!”. „Care chiuretaj?” „Păi nu sunteți numărul cutare?” Era cuplajul!

Să revenim la perioada închisorii... la Jilava.

47. Irina Georgescu-Bârlad. Funcționară. A fost arestată la 17 august 1949 și închisă la MAI și Jilava. Nu avem informații despre data eliberării. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F, G*, p. 160.

48. Vasile Georgescu-Bârlad, născut la 1 noiembrie 1884 în Băcani, Vaslui. Avocat, decan al Baroului, deputat și senator PNT, prefect al județului Tutova. A fost arestat la 5 mai 1947 și închis la Craiova și Aiud. Nu deținem informații despre data eliberării. A fost rearestat la 15 august 1949 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Văcărești. A fost eliberat la 14 septembrie 1953. A fost rearestat la 29 noiembrie 1956 și condamnat la 16 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Galați, Iași și Botoșani. A decedat la 18 iulie 1962 în închisoarea Botoșani. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F, G*, pp. 166-167; fișele matricole penale din AANP.

Într-o dimineață era frig și vine gardiana : „Criminalelor, banditelor, ați făcut foc ! ”. Celula a amuțit. „Uite, doamnă, pune mâna pe sobă, că e rece.” „Păi iese fum ! ” Zic : „Iacăță, iese fum fără foc...” Și ieșea fum. Când am ieșit în curte, toate hornurile erau pline de abururi noastre. Când ieșeam la plimbare, ne uitam unde-i mai gros și ne uitam cu jind, c-acolo-i mai cald decât la noi.

Saltele aveai la Jilava ?

La Interne, da, dar la Jilava întâi am dormit pe scândură goală, pe urmă mi-a' adus o rogojină și pe urmă a' adus într-adevăr saltele, după șase luni. Dar altele, care erau înainte, n-au stat și-un an fără ?

Aveai asistență medicală în închisoare ?

Am intrat în Jilava pe 15 octombrie '49 și am ieșit în 2 septembrie '50. În toată perioada asta, de două ori pe săptămână venea un agent sanitar. „Ce te doare ? ” „Mă doare capu', mă doare nu știu ce...” Io atunci sufeream de aerofagie. Mâncam gamela aia plină de apă, în fond, și presa asupra inimii și făceam crize cardiace. Și atunci îmi dădea Trinitrin. Era doamna Mircea, căreia îi dădea aspirină, dar în aerul ăla umed de Jilava a înțepenit. Au dus-o la Văcărești și a murit. Ea era nevasta colonelului Mircea⁴⁹, comandantul legiunii de jandarmi din Bacău. În timp cât el era la masă a fost prinsă o spioană sovietică. Subalternii au bătut-o, au maltrat-o, știu io ce i-or fi făcut... Și s-a născut prezumția că și colonelul ar fi maltrat-o și pentru asta a fost condamnat pe viață. Soția lui s-a dus la proces și i-a strecurat bilețele. Pe mine nu m-au prins, că am procedat altfel, da' pe ea a' prins-o și-a' judecat-o. A' ținut-o șase luni, apoi a' condamnat-o la șase luni, dar nu i-a' computat prevenția. Între timp, datorită reumatismului, nu se mai putea mișca. N-a mai mâncat și-a murit. Când trecea colonelul' Mircea cu targa de cartofi, noi eram cu geamurile date cu var și cu pătura-n geam să nu-i vedem. A aflat totuși că ea e acolo și a strigat : „Eugenie, să mă răzbuni ! ”. El avea muncă silnică pe viață, dar ea a murit și el a ieșit din închisoare în '64 cu amnistia...

Erau multe persoane suferinde în închisoare ?

În celula mea erau vreo trei, patru. Noi nu aveam infirmerie și cazurile mai grave erau trimise direct la Văcărești. Doctorul dispunea, dar venea foarte rar, cam o dată pe lună.

Cum îl chema pe doctor ?

Nu știu. Singurul de care am știut și care atunci își începea activitatea era faimosul' Vișinescu, care era ofițeru' politic. Atunci apăruse, prin iulie '50.

Puteai să comunicați între celule la Jilava ?

Ei, se comunica foarte mult prin Morse. Eu nu știam Morse, am auzit ciocănitul, pe urmă mi-am dat seama despre ce-i vorba, dar nu știam cum să-i răspund. Însă majoritatea învățaseră. Dar comunicam între noi prin fierul de călcat. La bucătărie erau din fetele noastre, chiar de la camera 2, și ceream fierul de călcat. Cineva stătea de poștă. Și fierul

49. Ion „Jean” Mircea, născut la 18 ianuarie 1893/5 ianuarie 1895 în Ștefănești, Botoșani. Colonel, pensionar, licențiat în arhitectură. A fost arestat la 21 ianuarie 1949 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Slatina, Craiova, Brașov și Făgăraș. A fost eliberat la 8 octombrie 1955. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste...* Dicționar M, p. 295 ; I. Ciupea et al., *op. cit.*, II, p. 451 ; fișele matricole penale din AANP.

venea gol, fără cărbuni. Puneam înăuntru ceea ce aveam de transmis și pe urmă spuneam : „Te duci la camera cutare”.

Pe ce scriați corespondența ?

Pe săpun, în general.

De sărbători făceați ceva mai deosebit ?

Pe 21 decembrie era ziua lui Stalin și pe toată șoseaua stălpilor erau îmbrăcați în brad. Noi aveam o sacoșă cu care ne duceam lenjeria la baie, că acolo ne spălam, la duș, dar ne spălam și lenjeria. Și am început să fur brad. Coana Ioana mă vede : „Mă, mai lasă și pentru celelalte celule, nu lua tu tot”. Mi-am zis : „A, am voie... Bun”. Și am luat brad, mi-am dat lenjeriile la colega mea Nina Bărbuș și am venit înapoi în celulă. N-am spus nimic. Eram eu cu Nina Bărbuș și cu doamna Mircea. M-am așezat în spatele pardesiului, am luat crenguțele, le-am legat cu ață și am făcut 3 brăduți. Am tăiat din rogojină fâșii și am făcut o stea, am luat niște sârmă, am învelit-o cu vată și un fir roșu de jur-împrejur și-am făcut ca o lumânare. Am chemat bucătăria și unu' s-a dus la doamna Mihalache, la camera 4, și unu' la camera 1, la doamna Anca. La miezul nopții am apărut cu brăduțul și am început să cântăm colinde. Am făcut și noi în felul nostru Crăciunul... Dup-ai-a s-a mai înăsprit regimu'. Eu am prins o perioadă mai potolită, mai de început. Abia le mutase de la Văcărești la Jilava : când am venit eu, erau mutate de vreo două luni...

Din ce mi-ați povestit, au fost și la Jilava gardieni de treabă...

Au fost și printre ei de treabă, da. Da' cu riscuri mari și unii dintre ei au venit și au luat locu' alături de cei pe care i-au ajutat. În cel mai fericit caz îi dădea afară, da-n general îi închidea. Și aveau exact același tratament ca și ceilalți deținuți.

Pentru dumneavoastră atitudinea gardienilor a fost un șoc sau vă gândeați că așa trebuie să fie ?

Întotdeauna am spus că un prizonier trebuie să suporte orice și să-și păstreze demnitatea. Asta ca să nu îmi stric psihicu', să nu mă înspăimânt. Asta este, ce-o să fie o să fie. Altfel ajungeai să înnebunești, cum s-a și întâmplat...

Și între femei au fost cazuri ?

Și-ntre femei, sigur că da.

Au fost și cazuri de femei bătute în anchetă, din ce știți dumneavoastră ?

A, cum să nu, cum să nu ! De exemplu, era Ecaterina Ionescu⁵⁰, o doamnă la vreo 50 și ceva de ani, care a fost implicată în așa-zisul ajutor PNT-ist. Fiindcă aducea de mâncare la familiile celor închiși, a fost supusă șocurilor electrice și o mână îi era complet paralizată.

Era cu dumneavoastră în celulă ?

Da, sta cu mine în celulă. A fost cumnata mea, Irina Georgescu Bârlad, care a fost bătută să spună unde-i taică-su, care plecase la Hunedoara, la nevastă-sa. Ea n-a vrut să spună și a fost bătută. Colosal de bătută a fost doamna Roro Solomonescu, care în '49

50. Ecaterina Ionescu, născută la 28 mai 1901 în Botoșani. A fost arestată la 16 august 1949 și condamnată la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Mîslea. A fost eliberată la 14 august 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

avea vreo 40 de ani. Rucsandra o chema, de fapt, dat îi spunea Roro. Era fata fostului avocat Barbu Solomonescu, fostu' decan al baroului de Ilfov din secolu' XIX. Ea era un munte de om, fără să fie grasă, dar era osoasă, masivă. A fost prima oară cumnata lui Mircea Eliade, pe urmă a fost căsătorită cu un avocat Culoglu. Avea avere, mama ei a avut un lanț de magazine, care porneau din Piața Unirii până-n Șerban Vodă. Deci era bogată de-acasă, c-o cultură deosebită, cu studii făcute în Germania, în sfârșit. A fost arestată pentru că o prietenă i-a spus : „Dragă, te rog, găzduiește-l pe dânsu', pentru că a venit soțu' meu și nu pot să-l țin la mine”. Ei, și a venit Securitatea să-l ia pe domnu' X : „Nenorocito, ai să-nfunzi pușcăria că l-ai găzduit pe Munteanu⁵¹”. Zice : „Să spună dumnealui dacă io știam cine este”.

Dar ei de unde știau că e la ea ? A fost o înscenare ?

Nu, cred că a fost urmărit, cum am fost și noi urmăriți. Și ăsta spune : „N-a știut că sunt Munteanu”. Era ziaristu' Munteanu din procesu' Maniu. Ea a fost luată la Malmaison și atuncea am aflat cum se bate. A' legat-o de mâini și de picioare, i-a' tras un drug printre picioare, sprijinit pe două mese, iar ea era suspendată și dintr-o parte, și dintr-alta. Aveau un tub cu apă și un doctor care-i ținea pulsu' să vadă dacă mai rezistă sau nu. A' bătut-o zile întregi. Când a ajuns la noi și am văzut-o la baie, era toată neagră, cu urme de cnut.

I-au luat lucrurile din casă, dar ea era o persoană combativă. Când a ajuns aicea, la Interne, ancheta a fost mai relaxată și atuncea ea a spus : „Mi s-au luat lucrurile din casă”. „Nu se poate.” „În prezența mea au luat o pictură cu mâinile lui Dürer. Au luat sfeșnicu' nu știu care. Băgați de seamă că există o blană, care este a doamnei Melania Stere.” Gheorghe Stere⁵², băiatul fostului socialist Constantin Stere, care era atuncea procurorul Republicii sau chiar președintele Curții de Casație... Doamna era evreică. Țștia când au auzit că e vorba de blana lui Stere, au început să-i aducă lucrurile înapoi. Când vinea de la anchetă spunea : „Romana, au început să-mi vină lucrurile”. „Da' de unde știi, duduie Roro ?” „Păi, a' început să mă întrebe : «Statueta cutare pe ce pedestal stătea, aialaltă unde stătea?»” Și a găsit lucrurile înapoi acasă când a ieșit...

Ei, și Roro Solomonescu s-a eliberat. M-am dus s-o văd, era și normal. Unde credeți că lucra ? La Grădina publică Cișmigiu, ca muncitoare. Era cu furtunu-n mână, avea un haz când spunea : „Și io cu furtunu-n mână, și cu Gafița, și cu...” nu mai știu cine. Erau două țigănci...

Ei nu îi era rușine ?

Nu. Nu, niciodată.

În celulă nu povesteau colegele : uite ce-am pățit ?

-
51. Vasile Munteanu, născut la 16 martie 1901 în Brașov. Ziarist. A fost arestat la 10 noiembrie 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. (Conform lui Cicerone Ionițoiu, a fost arestat în timpul procesului lui Iuliu Maniu, dar potrivit fișelor matricole penale a fost condamnat în legătură cu procesul Popp-Bujoiu.) A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Oradea, Codlea, Arad și Râmnicu Sărat. A fost eliberat la 14 ianuarie 1958. A fost rearestat la 16 martie 1959 și închis la Codlea. Nu deținem informații despre data eliberării. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dictionar M*, p. 416 ; fișele matricole penale din AANP.
52. Gheorghe Stere, om politic, jurist. A fost vicepreședinte al Prezidiului RPR (decembrie 1947 – aprilie 1948) și președinte al Curții Supreme de Justiție (aprilie 1949 – ianuarie 1953) ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Stere, accesat la 7 mai 2012.

Unele povesteau, unele nu. Se făcuse și-un cântec în Jilava. Era doamna Ena Ionescu-Breaza, nevasta generalului Ionescu-Breaza. Avea două calități : în primul rând era clarvăzătoare, nu pot să-i spun ghicitoare, că-ți lua mâna și intra într-un fel de transă și-ți spunea diverse. Unele lucruri mi s-au și întâmplat. În afară de asta, s-a apucat și-a făcut în versuri descrierea celei noastre pe melodia *Lopătarii noaptea cântă* : „Fiindcă mi-am iubit strămoșii și am vrut să fiu ca ei,/ Am ales Fortu' Jilava, camera numărul' trei./ De abia pășisem pragul, admirând pereții goi,/ Că mi-am săturat privirea tot cu fețe de eroi”. Și pe urmă a început de fiecare câte ceva. Era, de exemplu, Veronica Georgescu⁵³, cumnată cu Mihai Popovici⁵⁴, care n-a vrut să spună ce are. Avea o afecțiune, o sciatică ceva, și atuncea i-a spus : „Iar Georgescu Veronica, cea bolnavă de-un picior,/ Ce-a făcut o să ne spuie, după ce-o scăpa ușor”. Ei, și tot felul de chestii de genul ăsta...

Existau oameni care aveau atitudini creștine sau atee și se manifestau în închisoare ?

Când am fost eu, nu. Dup-aia au început să vină ăștea cu sectele religioase : bapțiști, mai știu eu care, și au început să mai discute. E, la noi erau alte discuții decât la bărbați, mult mai frivole, mult mai relaxate.

Legionarele cântau cântece religioase ?

N-aveai voie nimic ! Odată a fost ziua lor... Era prin mai, iunie, era salcâmul înflorit. Noi eram în spatele Văii Plângerii. Una dintre noi, Tincuța, Ecaterina Constantinescu, era logodnica unui șef legionar condamnat la moarte, Ionuț Stoica. Era una din logodnicele lui, că până la urmă am aflat că a avut vreo trei, patru... Probabil le promitea să se căsătorească cu ele și stătea găzduit acolo. Ea era o fată foarte drăguță. Aflasem că-l execută pe Ionuț și-ți nchipui ce atmosferă era... Și vinea totuși parfumul ăla de salcâm și io am început să cânt *Frumoase zile de tinerețe*, da' n-am știut că era *Heidelbergul de altădată*, habar n-am avut. Mie mi-au plăcut și melodia, și cuvintele, că erau foarte frumoase. Și-n momentul acela trece Maromet cu suita. „Cine cântă ? ” Astea au amuțit. Eu m-am dus la geam : „Eu”. „Cum te cheamă ? ” „Romana Simionescu.” Fetele : „De ce-ai spus ? ” „Păi, ce, voiai să ne tortureze ? Am cântat, am cântat...” Da' nu mi-a făcut nimic. Au venit pe-urmă la numărătoare și după ce a plecat Maromete a venit gardiana Paula : „Care e Romana Simionescu ? ” „Io sunt.” „A, tu ești ? ” „Da, io sunt ! Da' n-am provocat...”

Auzeați focurile de armă când îi executau ?

Nu se auzea nimic, dar se afla. În pușcărie un secret nu ține mai mult de trei zile. Erau și cei care mergeau pe la proces, mai erau gardieni care mai suflau câteodată... Asta n-am putut eu să înțeleg : lipsa de demnitate, că nu pot să-i zic altfel. Gardienii lăsau pe jos chiștoace, iar ele le adunau și-și făceau țigări și fumau.

53. Veronica Georgescu, născută la 13/15 iulie 1902 în București. A fost arestată la 15 august 1949 și condamnată la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Mislea și Văcărești. A fost eliberată la 19 mai 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

54. Mihai Popovici, născut la 21 octombrie 1879 în Brașov. Doctor în drept. A luptat pentru drepturile românilor din Transilvania și pentru unirea cu România. Vicepreședinte PNT, deputat și senator, ministru al Lucrărilor Publice, ministru de Finanțe (1927, 1929, 1930, 1931), ministru de Interne (1930), ministru de Justiție (1932-1933). A fost arestat la 25 iulie 1947 și închis, fără forme legale, la Văcărești, Ocnele Mari, Sighet și Malmaison. A fost eliberat în august 1955. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar P, Q*, p. 405.

Ați întâlnit și antisemiți în închisoare ?

N-am văzut niciodată vreuna să spună : „Jidoavco ! ”. N-a existat.

Nici legionarele ?

Legionarii au inculpat acest antisemitism, n-a fost atât de exacerbât cât se povestește astăzi. Iar în perioada legionarilor evreii trăiau mai bine ca noi. Au fost scoși din avocatură și se ocupau cu afaceri cu nemții. Trăiau mai bine decât noi... Dar știu să fie și recunoscători, ceea ce din păcate la noi nu să întâmple. Îmi pare foarte rău, sunt româncă, da' nu pot să nu spun asta...

În Rahova ați fost ?

Nu, în Rahova am stat doar în curte, două ceasuri după ce m-au arestat împreună cu tata, după cum am povestit.

Apropo de Rahova, am stat la un moment dat cu o doamnă care se chema Nini Brătilă. Fratele ei era ambasadorul României în Bulgaria. Și a fost anchetată în legătură cu asta, nu știu exact ce, că nici ea n-a spus. Dar zicea că la Rahova nu erau celule speciale pentru interogatorii, era o cameră mare despărțită cu panouri de lemn și s-auzeau discuțiile. Și-a surprins această discuție : „Te cheamă Popescu Mihai ? ”. „Da.” „Ai fost în ziua de cutare, la ora 12 să bei o bere cu Vasilescu ? ” „Da.” „Ce ți-a spus ăsta despre mișcarea lui de rezistență ? ” „Nu, domnule, nu știu nimic.” S-a repetat problema asta de vreo câteva ori, până când, la un moment dat, l-au adus pe Vasilescu. L-au pus pe ăsta cu fața la perete și Vasilescu trebuia să-l recunoască. Și Vasilescu spune : „Nu-i ăsta. Îl cheamă și pe ăsta Popescu Mihai, da' nu e el, e celălalt”. Anchetatorul zice : „Și acumă mai trebuie să-i cer și scuze ? ”. „Vă privește.” Pleacă ăla și-l cheamă din nou la interogatoriu pe Popescu. Acesta, săracu', timorat, gâfâind : „Ce ți-a spus ? ”. „Păi, bine, tovarășe, când noi muncim să construim socialismul, dumitale-ți arde de băut bere ? ” E bună de glumă, da' e reală, e absolut autentică...

Spuneți că v-ați eliberat în 1950...

În '50. Dup-ai am auzit că s-a înăsprit mult regimul și acolo. Dar Jilava era o haltă de tranzit. Am fost și în '91, dacă nu mă-nșel, cu AFDPR-ul, s-a făcut o comemorare pentru [mareșalul Ion] Antonescu. Și ne-a promis că ne dau voie să vedem Fortul, adică Reduitul. Pe vremea noastră era rotund și împărțit în patru : în fiecare intrau cam vreo 200, dintre care mulți erau sub paturi, la „șerpărie”, cum se spunea. E, când am ajuns acolo, s-a scuzat gardianul sau cine-o fi fost, că a luat cheile predecesorul lui și nu se poate intra înăuntru. „Păi aveți aicea specialiști în spart lacătul...” Domnu' Constantin, nici măcar cât ai spune „Sesam, deschide-te” și a deschis lacătul... Cum a făcut, nu știu. A adus un spărgător de-acesta, un hoț. Toți au rămas mirați și el foarte încântat de isprava lui. Și când am intrat înăuntru, am înnebunit. Un coridor transversal despărțea fortul în două, celulele erau despărțite, fiecare celulă avea două paturi de beton și un grup sanitar... Păi așa am stat noi ? Au refăcut totul... Noi care știam ce-a fost acolo... Da' așa se scrie istoria. Grup sanitar în fiecare cameră ? !

Despre rezistența din munți știați ceva atunci, în anii aceia ?

Cum să nu ? Când tata era închis la Aiud, Maniu m-a trimis la un deputat de Alba, iar el m-a îndrumat spre șeful tineretului țărănist din Aiud. Eu l-am bănuț pe ăsta că-i necurat... Mi-a spus să mergem la o casă, unde eu știam că erau niște turnători... Și acolo mi-a întins o hartă a Ardealului și a început : „Aici sunt tari securiști, aici mișcarea

de rezistență” și așa mai departe. „Uite ce este. Eu pot să aranjez evadarea tatălui dumitale, să-l ducem în munți, cu obligația să-l urmezi. Și de altfel o să-ți convină c-o să stai cu el.” Și-am zis: „Nu”. „Păi vrei să-l ai pe conștiință, că moare în închisoare?” Zic: „Prefer să-l am pe conștiință că moare în închisoare decât să facă un lucru ilegal”. Și cu asta am pus punct ș-am plecat. Și la anchetă securistul avea o hârtie cu cuvintele astea, de le-am spus eu la Aiud.

Ce știați atunci, au fost și țărâniști în munți ?

Au fost, cum să nu ? Între ei a fost organizația Sumanele Negre⁵⁵, condusă de fostul ministru de Interne, Aldea⁵⁶. La Galați a avut loc o grevă a muncitorilor de la șantierul naval și-au fost arestați doi dintre ei. Pe unu-l chema Panican, pe celălalt nu mai rețin. După câteva zile au venit la tata: „Coane Gică, iartă-ne !” și și-au deschis batistele, în care aveau dinți. „Ne-au bătut să spunem că ești șeful «Sumanelor Negre» și că ne subvenționezi.” În dosarul tatii n-a mai apărut lucru’ acesta, dar presiuni s-au făcut.

Da’ probabil totuși că evreii au avut un cuvânt în toată chestia asta. De ce zic asta ? Printre cei care erau atunci între deputații național-țărâniști, era și cel care pe urmă a ajuns decanul Baroului de Ilfov, Paraschivescu Bălăceanu⁵⁷. Când a fost arestat soțul meu, mergeam cu tata la Tribunal și într-o zi se întâlnește cu acesta și-i spune: „Ce face fiica dumitale, că ne-a fost tuturor foarte dragă ?”. Și peste două zile apare procesul... Atunci tata-mi spune: „Hai cu mine la Paraschivescu Bălăceanu, să-mi dea voie să pledez eu pentru Bică”. Ne ducem, m-a primit foarte frumos, dar zice: „Nu pot să-ți dau aprobare, fiindcă nu ești rudă consangvină, ești prin alianță, dar am să-ți numesc din oficiu pe cine vrei. Duduie Romana, te cunosc de mică, am fost martor la actul dumitale de naștere, ai crescut sub ochii mei, dar nu pot să m-amestec la politici. Nu te duce nici dumneata, c-o să te aresteze”. Și la un moment dat am renunțat și-am plecat. Da’ tata zice: „Io mai stau un pic”. Și vine după vreo oră și, bineînțeles, l-am luat în derâdere: „Ei, ai găsit *rara avis* ?”. „Da.” Zic: „Cine ?”. „Avocatu’ Klank.” „Ăsta cine mai e ?” „Cumnatu’ doctorului Hart.” Hart era doctor în Galați. Tata s-a întâlnit cu Klank și el i-a spus: „Domnu’ Simionescu, mă ofer eu. Nu pot să uit că acu’ 20 de ani ai salvat-o pe cumnata mea”. Fusese nu știu ce proces și tata a apărut-o gratuit. Și Klank a cerut și achitarea, ceea ce într-un proces politic nu se prea întâmpla... Deci Klank l-a apărut pe soțu’ meu și Leibovici pe tata... Și-amândoi s-au oferit singuri.

După aceea au plecat în Israel ?

Da. De Leibovici nu știu, dar Klank a plecat: Între timp ne-am împrietenit, eu i-am făcut cadou un vas japonez și-atuncea nevastă-să mi-a spus: „Dacă plecăm, îi singuru’ lucru care-l ieu”. Atuncea mi-am dat seama c-au făcut cerere să plece... Pe urmă m-a tot invitat pe la teatru. Dup-aia a plecat și mi-a trimis o ilustrată din Israel.

55. Organizația „Haiducii lui Avram Iancu” (Divizia „Sumanele Negre”) a fost condusă de Gavrilă Olteanu, fost comandant al Batalionului de Voluntari „Iuliu Maniu”. Generalul Aurel Aldea a condus Mișcarea Națională de Rezistență, o structură care reunea mai multe organizații de rezistență anticomunistă, printre care și grupul lui Gavrilă Olteanu.

56. Aurel Aldea (1887-1949), general, comandant al Corpului 7 Armată (1941), ministru de Interne (1944), comandant al Comandamentului General al Teritoriului (1944-1945). Alesandru Duțu, Florica Dobre, *op. cit.*, pp. 19-33.

57. Probabil Constantin Paraschivescu Bălăceanu, avocatul apărării în procesele mareșalului Ion Antonescu și Iuliu Maniu.

Soțul dumneavoastră când a fost arestat ?

Soțul meu a fost arestat prima oară în '47, vreo două, trei luni. A încercat să plece și l-a prins. Prima oară a fost arestat în cadrul tineretului PNT. Pe urmă l-a luat în '48, din examenele anului VI de Medicină – era student la Iași. A dat o serie de examene, a fugit și a lăsat facultatea. Cum atunci nu prea erau cadre medicale, fiind cvasiabsolvent, a fost numit medic într-o comună, Mogoșa, de prin Munții Apuseni. Și de-acolo l-a arestat și-a fost condamnat la șapte ani. Nu eram căsătoriți atunci, nici nu-l cunoșteam... Și a stat până în '55.

Eu între timp am fost măritată în Timișoara. După trei luni am divorțat, da' am pierdut buletinul de București și a trebuit să stau în Timișoara. Am stat cât am stat și la un moment dat ai mei au găsit pe cineva care mi-a făcut buletinul de București, cu viză, cu tot, contra 1.500 de lei. Erau bani în '55. Io am văzut atunci că era ștampila, sigilu' ăla cu mutat din Timișoara în București, da' n-am observat că unde scria numărul circumscripției era pusă semnătura. Și am zis că sunt în regulă, mai ales că figuram și pe listele de votat.

Când m-am recăsătorit, a trebuit să schimb buletinul. E, nu m-am dus chiar în ziua aia, ci după vreo câteva luni și au văzut că nu sunt înregistrată. În ziua aceea era ș-un termen de judecată a soțului meu, care fusese arestat după un an și două luni. Era atunci medic într-o comună din raionul Lehliu. Fusesem la Tribunal, eram deja destul de surescitată. „Nu vă găsim” ... și mă trimite la comandant. Și el zice: „Spune, domnișoară, cum ai făcut buletinul?”. Și-i spun. Întâmplarea a făcut că individul care mă ajutase cu buletinul a fost înscris la Facultatea de Drept în anul când dădusem și eu la Drept și am spus că am fost colegi de facultate și că el mi-a facilitat, da' io n-am știut despre ce-i vorba. „Câți bani ai dat?” Zic: „Nu i-am dat nimica, mă simpatiza”. „Uite la ea! Se încurcă c-un escroc, se mărită cu un individ care este împotriva legilor țării...” Atâta mi-a trebuit. Am simțit că m-am înroșit toată: „Nu m-am încurcat cu nimeni! În primul rând, eu am crezut că este legal acest buletin, că dacă știam că e ilegal, îmi schimbam buletinul când m-am măritat în comuna soțului meu și-mi făceam pe urmă intrarea la domiciliu, că soțul meu avea domiciliu în București. În al doilea rând, io n-aveam de unde să știu că soțul meu va fi arestat! E vorba de Securitate... Ferească Dumnezeu, ți se poate întâmpla și dumitale!”.

Ei, și atâta mi-a trebuit să spun, „ferească Dumnezeu, ți se poate întâmpla și dumitale, că e vorba de Securitate”. Și mi-a anulat buletinul și m-a trimis la Timișoara. Acolo, în sfârșit, am avut și un dram de noroc și m-a ajutat cineva, o cunoștință a unei foste eleve, din perioada în care am fost pedagog, după ce am divorțat. Când mi-a dat buletinul, am luat-o la goană, c-aveam impresia că vine după mine să-mi spună: „Stai, cucoană, că n-ai dreptul la buletin”. Între timp, ne-am interesat și la persoana respectivă, care-mi făcuse buletinul acela pe bani și cu probleme și care era foarte degajată: „A, am făcut deja pușcărie pentru așa ceva, nu-i nicio nenorocire. Spui că e cazul cutare...”.

Ei, și pe 25 noiembrie '57 m-am căsătorit și pe 9 februarie '59 l-a' arestat a doua oară pe soțul meu, când se făceau colectivizările. Comuna respectivă, Tăriceni, era foarte bogată, se trăia din orezării, era singura care nu era colectivizată. Și io i-am spus: „Măi, hai să plecăm un timp, pentru că vor face presiuni și arestează capii satului. Pe cine altcineva decât pe doctor? Mai ales că ai și bubele care le ai”. Zice: „Da, uite, mai trebuie să iau tratamentul ăsta și poimăine plecăm”. În seara aia l-a' arestat...

În comună era un preot, Anca⁵⁸, legionar. Noi ne duceam la procuratură să vedem dacă e pus procesul pe rol. Și aici era o problemă încurcată, că io n-aveam buletin, iar tata n-avea dreptul: intram pe buletinul tatei la poartă și pe urmă mă duceam eu să mă interesez. Și dau de doamna Anca, soția preotului. Soțul meu era foarte credincios. Bineînțeles, procesul nu era pus pe rol, ne întâlnim data viitoare. Mi se pare că o dată pe lună puteam să ne ducem... și data viitoare când m-am dus, preotul era liber. A venit să mă vadă, să-mi spună: „Sigur l-a încadrat în legătură cu legionarii”. Soțul meu n-a fost niciodată legionar, era țărănist. Socru-meu a fost și el țărănist, a apucat să fie și senator, că era mai în vârstă decât tata. Soțul meu fusese deja condamnat șapte ani, îi executase, s-a eliberat, în '57 ne-am căsătorit și-n '59 l-a luat din nou și l-a condamnat 10 ani. Era recidivă și atuncea i-a dat maximum. A făcut cinci și jumătate, c-a venit amnistia din '64. A stat din august '59 până-n '64. Deci cinci ani jumate și cu șapte... 12 ani jumate.

Iar procesul s-a judecat întâi aicea, pe Negru Vodă, acuma e în spatele Unirii, pe unde era biserica Sfânta Vineri. Acolo era Tribunalul Militar. Era o clădire cu parter și etaj. Când m-am dus era vară și ușile erau deschise pe coridor, ca să se formeze un pic de curent și am auzit pe una spunând: „Ce ne facem, dragă, că nu ne-am îndeplinit planul la condamnări?”.

Pe la ce închisori a trecut dânsul ?

Malmaison, unde a fost și anchetat... la capătul Plevnei. Acolo era închisoare, dar se mutase și Curtea Marțială, de fapt, Tribunalul Militar, care era superior ăstuia, ca for. A fost pe la Interne, Jilava, bineînțeles, de la Jilava a fost dus la Aiud, de la Aiud la Botoșani și-acolo a fost medic. Și-a stat până la eliberare și s-a eliberat din Botoșani. Și povestea că era la Luciu-Giurgeni și n-aveau apă și au găsit o baltă formată în gaura unei copite de vită. Au muiat cu batista și-au băut, că le ardea buzele.

La mine n-a fost ?

A fost în prima detenție, cea din '48. A fost la Baia Sprie, la Orizontul 400 și la Căvinic. Și l-a dus într-o seară de iarnă de la una din mine la cealaltă. Era numai el și cu soldatul și cu arma. Și el zicea: „În fiecare moment ziceam că ăsta mă lichidează în pădure”. Dar l-a dus dincoace, unde l-a numit medic, și făcea carceră că trecea peste baremul de scutiri. El avea baremul de 20 de scutiri, dar scutea 25, sau 30, sau știu eu câți. Și atuncea, la carceră! Că el a spus: „Răspunzi dumneata de viața lui? Eu răspund”. „Bine, atuncea stai la carceră!” Și noaptea era la carceră...

Medicamentele tot dânsul le administra ?

Nuuu! Era domnu' sanitar, care era șefu' lui, nici măcar nu era felcer sau ceva. Da' ăla era civil, adică nu era deținut.

Dar avea și sanitarul ceva școală ?

Școala de agenți sanitari care se făcea atunci și care era destul de empirică, doar să pansezi o rană, chestii de genu' acesta. Să faci un tratament sau să prescrie un medicament nu era în stare. Dar soțul, deși nu-și dăduse examenul, avea totuși o experiență...

58. Posibil Ilie Anca, născut la 1 martie 1922 în Ulmeni, Teleorman. A fost arestat la 11 ianuarie 1952 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Baia Sprie și Aiud. A fost eliberat la 9 ianuarie/noiembrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

A lucrat și în mină sau a fost numai medic ?

A lucrat, cum să nu ? Că dacă a văzut că nu poate să satisfacă toate cerințele bolnavilor, a cerut să treacă înapoi în mină. După-aia l-au trimis la Canal. Și-n a doua detenție a fost la Canal și pe urmă a fost la Botoșani. La un moment dat, prin '62, dacă nu mă-nșel, a fost numit medic și a luat registrul de consultații, să vadă ce s-a mai întâmplat, și a constatat că înainte cu trei săptămâni murise taică-su și el habar n-a avut. Și el era de vreo două, trei luni acolo... Deci au fost o perioadă împreună la Botoșani, dar nu a știut. Socru-meu a fost arestat în '48, în prima serie, cu tata, și pe urmă în '52 a fost închis a doua oară, condamnat 20 de ani, dacă nu mă înșel.

La Botoșani le făcea' lecții, educație, reeducare, le dădea' ziare, le spunea' de „Tractorul Brașov”, de diverse... Îi puneau' și pe ei să țină conferințe, da' el a refuzat și atunci a făcut carceră...

Mi-ați spus de soțul dumneavoastră că a făcut o criză... atunci când a venit salvarea...

Da. Noi pe atunci nu știam multe : nici de informatori, nici de azilele psihiatrice. Soțul meu, care știa probabil ceva, mi-a spus, dar eu : „Hai, fii serios, cum o să fie așa ceva ? !”. Fiindcă în momentul în care s-a făcut amnistia, în '64, nu mai erau închisori politice și-atuncea le găsea motiv și-i interna. Și este posibil ca și el să-și fi cultivat dorința asta de a lua calmante și a făcut o criză când avea impresia că la fereastră e agentul lui sanitar cu niște coarne de drac și că vine cu Securitatea să-l aresteze...

Asta când s-a întâmplat ?

În '68-'69, din cauza calmantelor. Fiind medic, își prescria singur și lua ciclobarbitol, chestii de genu' ăsta. Lucrase la Zimnicea în condiții absolut inumane, de care eu nu mi-am dat seama. Avea un picior proaspăt protezat și nu știam că nu poate să țină proteza mai mult de patru ore. Or, el o dată pe lună avea așa-zisa gardă mare : intra la șapte dimineața sâmbăta, rămânea pe gardă toată sâmbătă noaptea, duminică toată ziua și noaptea, luni intra direct în dispensar și mai venea la 11 noaptea. Deci de sâmbătă dimineața de la șapte până luni seara la 11 nu-și scotea proteza, că dacă vinea o urgență nu putea să spună : „Stai să-mi pun proteza”.

Și problemele s-au amplificat... L-am internat la Spitalul 9 și când m-am dus a doua zi la el, paznicul mi-a spus : „La doctorul Georgescu nu intră nimenea”. Când am auzit asta, m-am dus la doctorul curant : „Domnule doctor, cred că e bine să cunoașteți antecedentele acestui om. După 12 ani de pușcărie și după ce a făcut deja această criză de nebunie cu gândul că va fi arestat, dacă îi puneți interdicția să intru la el, când el știe că eu pătrund oriunde, înseamnă că-i creai ambianță... Vă dați seama că dacă l-am adus aicea n-am să-i duc somnifere sau alte medicamente, da' lăsați-mă să intru la el”. Și m-a înțeles, m-a lăsat. Atuncea mi-arată soțul : „Ia uită-te-aicea !”. Avea adunate vreo 15-20 de somnifere foarte puternice. „Îmi dă patru pe zi. Păi, dacă le-aș lua pe toate, n-aș mai fi om.” Atuncea mi-am zis : „Omul ăsta avea dreptate...”. Așa se făceau tratamentele de-i zăpăceau și pe urmă-i duceau în spitalele de psihiatrie...

Deci era și un interes al Securității.

Sigur, pentru a-i distruge. Doctorul curant, Romilă, îmi pare rău, da' era ardelean. Când am pus problema așa cum i-am pus-o, m-a înțeles.

Dar a continuat cu tratamentul ?

Tratamentul i-l dădea, deși știa că nu-l ia, că i-am și spus...

Dar era obligat să îl prescrie ?

Era obligat să prescrie și l-a prescris...

Cum a ajuns soțul dumneavoastră în situația asta, din cauza arestărilor ?

Până l-au arestat a doua oară nu i se dăduse voie să-și dea examenul de stat. Și după ce-a ieșit, în '64, a lucrat aici, la Spitalul dermato-venerian. Și, la un moment dat, i-a venit aprobare pentru examenul de stat, dar trebuia să dea niște examene de diferență. Și ne-am dus la Iași să luăm situația școlară, să vedem câte examene de diferență are de dat pentru ca să-și facă pe urmă absolvirea și doctoratu'. Când ne-am întors, la Urziceni, el zice: „Vreau să cobor un pic”. Și îi zic: „Dragă, de ce cobori? Trenu' are întârziere, va sta mai puțin decât trebuie. Avem mâncare, avem băutură acasă... Pentru ce cobori?”. Stăteam chiar lângă gară pe vremea aia și Urziceni era ultima stație până la București... A dat din umăr și-a plecat. Eram pe linia a doua și pe linia întâia a venit trenul de la București. Eu l-am văzut când a coborât din vagonul trenului de București și-n momentul ăla al nostru a pornit. Da' cum era cu motor Diesel, a pornit foarte repede. Și cum biletele erau la dânsu', le spun celor din vagon: „Soțul meu a rămas probabil în Urziceni, dacă vine vreun control, sunteți martori că la Brăila ni s-a făcut controlul biletelor”.

La un moment dat vine unu' de pe sală: „Doamnă, vine controlorul”. Și controlorul întreabă: „A rămas cineva în gară aicea?”. Zic: „Da, soțu' meu”. „Poftiți până afară...” Ies afară și zice: „Fiți tare... S-a întâmplat un accident”. Zic: „A murit?”. „Nu, da' i s-au tăiat ambele picioare.” Zic: „Ați văzut?”. Zice: „N-am văzut nimic, decât că-și ținea mâinile pe genunchi, da' dacă vreți, când ajungem în București mergem la impie-gatul de mișcare și cerem să vorbim cu Urziceniul să vedem ce s-a întâmplat”. Ei, și s-a ținut de cuvânt, am dat telefon și mi-a spus că este la spital. Am dat telefon pe urmă de acasă și mi-a spus că are laba piciorului tăiată și-i trimese la Spitalul de urgență. A încercat doctoru' să-i salveze piciorul, dar nu a putut, a trebuit să i-l taie de deasupra gleznei. Toată afacerea asta a ținut din 27 iunie până în 15 mai anu' următor, cu șase intervenții chirurgicale și c-o grefă. Pierduse jumătate din cantitatea de sânge...

În sfârșit, a ieșit în 15 mai din spital și până-n februarie și-a dat cele 18 examene de diferență și diplomă și a fost numit medic la Zimnicea, c-o normă jumătate. Ș-o dată pe lună era garda mare, cum v-am spus. Eu n-am știut atunci că un picior proaspăt protezat nu poate să stea mai mult de trei-patru ore cu proteza. Și după asta a ajuns în iminență de a fi reoperat, a făcut un sindrom depresiv... A fost la spital, dar bineînțeles că între timp nu s-a mai dus la Zimnicea. Dar legea spunea că dacă nu te prezinți trei luni la serviciu, îți desface contractul de muncă. Și-a cerut demisia și nu i-a' aprobat-o. Au trecut trei luni, nu i-a' desfăcut contractul, da' un an și jumătate n-a avut nici salariu, nici pensie, nimic. A stat acasă, da' bineînțeles că psihicul lui era deranjat, în primul rând că era pasionat pentru meserie... Și-n fine, în '62 i s-a dat un ajutor social de 237 de lei.

Așa că... eu cred că dependența de medicamente a trecut până la un punct, dar con-vingerea mea a fost că ceea ce s-a întâmplat în urmă a fost o sinucidere lentă. Eu plecam la 4 jumate dimineața și lucram până la 10-11 noaptea. Când plecam înainte de 10 jumate, portarii glumeau: „Doamna Georgescu, cine vă dă voie să plecați?”. Și soțul meu n-a putut să suporte ideea că el avea 267 de lei pensie și eu câștigam 4.000-5.000 de lei.

Lucram ca dactilografă, în acord. Aveam 1.200 salariu' de bază, da' lucram și 36 de ore încontinuu, două sute și ceva de pagini, norma fiind de 28 de pagini... și am scos până la 5.000 de lei pe lună.

Și-ntr-un timp, când am văzut că la părinții mei camera o ia în jos, tavanu' era crăpat, tocmai să dădeau niște locuințe la disponibilități, și-am spus că trebuie neapărat să contractez un apartament. Și l-am contractat, deși aveam trei bolnavi în familie: tata suferea de hemoroizi și de insuficiență cardio-respiratorie, mama era cu tensiune oscilantă și el era în pat... Sigur că el n-a putut suporta ideea asta.

Că este întreținut din salariul dumneavoastră ?

Da, și că fac această casă ca să-l scot pe el de-acolo și pe părinții mei, care stăteau în cei șase metri pătrați. Și atuncia a continuat cu medicamentele... Și pân' la urmă a făcut infarct. Și-n noaptea când a făcut infarctul', îmi spune: „Mă doare capu' ca la Suceava...”. În prima detenție a fost, la un moment dat, la Suceava. Și zice: „La Suceava, după ce m-a bătut la tălpi bine de tot, din fericire m-a dus în camera «neagră», în care curgeau sloiurile de apă și să-ngețau, și-am putut să-mi pun tălpile pe gheață, că altfel făceam infecție”. Și asta a fost ultima imagine... cu asta a și murit. A ațipit, io dimineața am plecat la serviciu și când a venit la el Georgel, vărul meu, murise de câteva minute, la 7 jumate dimineața. Avea 59 de ani.

În ce an se întâmplă ?

În '81. A fost o serie... tata a murit în '78, în '79 a murit o mătușă, vară primară, la care țineam ca la mama mea, în '80 a murit soacră-mea și în '81 a murit el.

Spuneai că dânsul v-a povestit ce-a pățit în închisoare ?

A fost bătut... Tot timpul îmi spunea: „Norocul meu și ghinionul lor cel mare era că io rezist la bătaie”. Dar, de exemplu, fuma extrem de mult. Asta era trăsătura lui principală: fuma și noaptea. Da' în momentu-n care a fost închis l-au întrebat: „Fumezi? Cum fumezi, cu pasiune?”. Și-atuncia și-a zis: „Aștia vor să mă cumpere cu țigări. „Nu fumez!” Deși i-a pus teancu' de țigări în față și ăla a aprins țigara, el n-a mai fumat. Era un om de o voință extraordinară, nu era omul care să moară... Și avea o sănătate de fier.

Dar toate se află și toate se știu... Eu am găsit acum în dosaru' tatii referințe tocmai despre proces, despre soțul meu, despre cum eram eu la Băicoi, la Timișoara... Tot ce vrei și ce nu vrei. Mai mult chiar despre mine decât despre tata. Și, ce să spun? Am fost urmărit până am venit aici.

Eu în '83 m-am pensionat de vârstă și-n '84, când a plecat administratorul, am zis că preiau eu administrația, dacă tot n-aveam nicio ocupație. N-aveam casierie în spălătorie și-i primeam în casă, ca să-i ridic moralul mamei. Ea a fost obișnuită cu lume multă la noi și mai stătea cu ei de vorbă...

Telefonul mi-a fost ascultat până în '90, deși acum eram pensionară, murise tata, murise soțul meu, de mine se lămuriseră că nu fac politică... Eu m-am înscris în PNȚ în '90, în memoria lor, dar nici n-am participat la ședințe. Mie nu-mi place. Io înțeleg să fac alte lucruri: am adunat semnături pentru procesul comunismului...

Voiam să vă mai întreb despre tatăl dumneavoastră. După câți ani a ieșit din pușcărie ?

Tata a ieșit în '54, după cinci ani. S-a nimerit să fie atuncia și amnistia... E, aici a fost un ajutor, zic io. Ce se întâmplă? În '48, când era chipurile ascuns, Cezar Simionescu

s-a întâlnit cu doctorul Roxin⁵⁹, care era președintele organizației de Oradea, cu tata, cu Aurel Dobrescu⁶⁰ și nu mai știu cu cine. Și au hotărât să plece Roxin în străinătate cu mandament din partea lor că partidul merge mai departe și că Roxin reprezintă partidul. Și l-a' prins și s-a făcut proces. Da' pe tata nu l-au pus în procesu' lui Aurel Dobrescu, care era șeful lor. Ăștia au primit 20 de ani, iar pe tata l-au disjuns și l-au trimis la Galați. Io am aflat că are loc procesu' de la un prieten al nostru, doctorul Alexandrescu. Când să plec, în ziua aceea, apare doctorul Alexandrescu : „Să nu cumva să vii la proces, că rudele sunt arestate”. Mi-am dat seama că lui îi era frică să vină acolo. Și-i spun mării : „Io trebuie să mă duc, că tata dacă nu mă vede, are impresia că sunt închisă și-ți dai seama ce consecințe are asupra moralului lui”. Am plecat noaptea, am ajuns noaptea în Galați, am luat o birjă, că atuncea mai erau încă trăsură, și am cerut să mă ducă la hotel. „A, domnișoară, de dumneata nu-i hotelul. Uite, te duc io într-o casă de oameni cumsecade.” Și mă duce într-o casă de evrei, fără să știe ăia cine sunt eu... „Noi suntem foarte supărați...” Zic : „Da' de ce ?”. „Păi, mâine îl judecă pe conu' Gică al nostru, care ne-a salvat, care ne-a apărat...” „Păi, e tata ! Știți cine-l apără ?” „Nu știm, da' vorbiți cu avocatul Paila⁶¹.” Io-l cunoșteam. „Cine-l apără pe tata, să știu ce fac ?” Zice : „Avocatul Leibovici”. „Da' cine-i ăsta ?” „Îi nou-venit în Galați. Noi n-am vrut să-l apărăm pentru că apărarea acuma-i acuzare.” Cred că acesta a fost un subterfugiu, într-un fel...

Ajunș la proces. Acolo se afirma că Gică Simionescu ar fi spus că el organizează Galațiul și că liberalii trebuie să colaboreze cu țărâniștii, și-a venit la Galați, unde a fost arestat împreună cu vicepreședinții și cu încă vreo doi liberali. Pentru liberali a venit ca martor un avocat, Calavre⁶². Avocatu' tatii, care abia venise în Galați, nu știu de unde-l știa sau nu-l știa pe tata, dar l-a întrebat : „Vreau să spună domnu' Calavre, care a fost decanul Baroului, ce atitudine a avut Gică Simionescu față de noi, evreii”. La care ăsta spune : „A avut o atitudine justă și umanitară”.

În fine, se continuă procesu'. Tata bineînțeles că m-a văzut și, la un moment dat, într-o pauză, i-a spus președintelui : „Domnu' președinte, dați-mi voie s-o văd pe fiica mea, care a...” – și s-a oprit, probabil că a vrut să spună care a fost și ea închisă – „pe care n-am văzut-o de doi ani”. Președintele zice : „Nu pot eu, gardianul”. Gardianul,

59. Teodor Roxin, născut la 6 decembrie 1885 în Tămașda, Bihor. Avocat, președinte al PNT Bihor. A fost arestat la 15 martie 1948 și condamnat la 25 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Oradea și Râmnicu Sărat. A decedat la 20 septembrie 1960 în închisoarea Râmnicu Sărat. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

60. Aurel Dobrescu, născut la 8 martie 1885 în Henig, Alba. A fost arestat la 28 iulie 1949 și condamnat la 20 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Râmnicu Sărat, Văcărești și Botoșani. A decedat la 19 iulie 1963 în închisoarea Văcărești. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

61. Alfred Paila/Pailă, născut la 2 iulie 1894 în Viena, Imperiul Austro-Ungar. A fost arestat la 21 august 1953 pentru „crimă de război”. Nu deținem informații despre o eventuală condamnare. A fost deținut în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 17 iulie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

62. Ion Calavre, născut la 8 iulie 1881 în Galați. A mai fost arestat în 1941 și deținut în lagărul de la Caracal pentru „activitatea antifascistă”. A fost arestat la 1 noiembrie 1952. Nu deținem informații despre o eventuală condamnare, detenție sau data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

care era în primul rând, zice : „Nu e voie ! ” și a întors capu'. Eu l-am văzut, că eram în spate : era cu ochii plini de lacrimi. Atunci tata zice : „Romana, dacă nu pot să-ți strâng mâna, atuncea dă-mi voie să mă înclin”. Și s-a înclinat, m-am înclinat și eu, iar când a trecut, tot am pus mâna pe el, că doi pușcăriași era imposibil să nu se descurce... Bine, a văzut și ăla și a închis ochii.

S-a suspendat ședința pentru ora mesei. Președintele tribunalului mă fixase ca figură după discuția cu tata. Am ieșit să mă plimb pe stradă ălea două ceasuri și la un moment dat, în sens invers, el vinind spre Tribunal și eu mergând încolo, ne-am intersectat. El era împreună cu procurorul. Și uitându-se fix în ochii mei spune : „Și când te gândești că trebuie să condamni un om a cărui nevinovăție este perfect justificată...”. Și i-a dat cinci ani față de 20... A făcut ăștia cinci ani la Aiud, unde a și lucrat, și a ieșit în '54...

Dânsul ce vârstă avea când a intrat la închisoare ?

Tata când a intrat avea 54 de ani. Bine, n-a mai putut profesa deloc după.

A fost afectat de detenție, a avut probleme de sănătate ?

Nu, nu, nu. Bine, reumatism a avut și înainte și bineînțeles că a continuat. A stat cu noi într-o cameră de șase metri pătrați, pe beci, cu grinzile care putrezise, până și-a găsit un loc. Era soba, era o ladă și mașina de cusut. Ziua se scotea cearșafu', plapuma, tot, și acolo se mânca, acolo croia mama, că din asta au trăit când i s-a luat tatei și pensia de invalid de război. După patru ani de zile, când ieșise D.R. Ioanițescu⁶³ de la Ministerul Asigurărilor Sociale, acolo au rămas foști elevi de-ai lui și a reușit să-i facă pensia tatei, din pensia de invalid de război, la care au adăugat cei 30 de ani de avocatură. A ajuns să aibă 1.500 de lei, dar ani de zile n-am avut nimic : mama a lucrat ca muncitoare, a ieșit la pensie în '56, când a apărut o lege că cine are 55 de ani împliniți și cinci ani în câmpu' muncii poate ieși cu un ajutor social de 250 de lei. Din asta se trăia... Și io, după ce soțul meu a fost arestat, plimbam copii, făceam diverse...

Mama dumneavoastră n-a fost închisă ?

Nu. Ni s-a luat moșia și asta-i tot. N-a putut să profeseze, bineînțeles, nici n-ar fi primit-o în învățământ după '44, că nu avea origine sănătoasă... A lucrat întâi la o fabrică de marmeladă, căra lădițe, împreună cu nevasta lui Penescu⁶⁴, până ei au reușit

63. D.R. Ioanițescu, născut în 1885. Doctor în drept, profesor la Academia Comercială, ministru al Muncii, Sănătății și Agriculturii în mai multe guverne, subsecretar de stat la Ministerul de Interne (1930). Membru PNȚ, a părăsit partidul în 1946, urmându-l pe Nicolae Lupu. A fost arestat la 15 august 1949. Nu deținem informații despre detenție sau data eliberării. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar H, I, J, K, L*, p. 124.

64. Nicolae Penescu, născut la 28 februarie 1897 în Pitești, Argeș. Avocat, președinte al Uniunii Barourilor din România, președinte al PNȚ Argeș, ministru de Interne (noiembrie-decembrie 1945). A făcut parte din grupul liderilor PNȚ care au încercat să plece din țară și au fost prinși în urma înscenării de la Tămădău. A fost arestat la 14 iulie 1947 și condamnat la 5 ani, pedeapsă majorată ulterior la 8 ani. A executat pedeapsa în închisoarea Sighet. După expirarea pedepsei a fost trimis cu domiciliu obligatoriu în Bărăgan. A fost rearestat la 28 august 1959 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 28 iulie 1964. A reușit să plece din țară în 1968 și s-a stabilit în Franța, unde a pus bazele Consiliului Național Român. A fost ucis printr-un colet-bombă primit la 3 februarie 1981. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar P, Q*, pp. 162-164 ; fișele matricole penale din AANP.

să plece, la intervenția lui Giscard d'Estaing⁶⁵. La un moment dat s-a dus nu știu ce să discute cu maistrul, și-i vinise ăluia un prieten de la fabrică de la APACA și-a văzut-o pe mama altfel îmbrăcată și a luat-o cu el la APACA. Pe urmă a ajuns creatoare de modele la minister. De-acolo s-a și pensionat...

Vă gândeați că la un moment dat va cădea comunismul ?

Întotdeauna am spus că nu poate să dureze, dar refuzam să mă gândesc dacă apuc sau nu această zi. Însă îmi dădeam seama că e un regim totalitar care nu poate să dureze la infinit.

V-ați împăcat vreodată cu comunismul ? Eu, de exemplu, când eram copil, nu-mi dădeam seama, mi se părea că așa e firesc...

E normal, dumneavoastră da, da' io care am trăit altfel... Io aveam 5 ani când eram prin birou pe la tata și se discuta politică. Adică eu am trăit în mediul ăsta politic, i-am cunoscut pe Maniu, Mihalache, Penescu, Mihai Popovici... pe toți i-am cunoscut.

L-ați cunoscut și pe Maniu ?

De multe ori. Ce se-ntâmplă ? După ce am venit în București, în '45-'46, Maniu venea la Carul cu Bere în fiecare zi, la oră fixă. Și toată latura aia a Carului cu Bere să făcea o singură masă, aranjată dinainte, și vineau amicii lui politici. Întâi se dădea un aperitiv și erau mai mulți, care se nimerea, și pe urmă, la un moment dat, ceilalți se retrăgeau și el rămânea și-și lua masa cu doi, trei, bineînțeles. Și când erau aceste mese la Carul cu Bere, tata mă lua și pe mine. Eram o răsfățată...

Dar Maniu era un om absolut integru. În primul rând, atât el, cât și Dinu Brătianu au mers mână în mână toată epoca de dictatură antonesciană, când i s-au adresat lui Antonescu și i-au spus să nu treacă peste Nistru, de exemplu. Au fost o serie întreagă de memorii, de care bineînțeles că Antonescu n-a ținut seama. Totuși, el ar fi putut să-i aresteze, și nu i-a arestat. Țsta este un adevăr.

Și mai mult decât atâta, deși se vorbește de acest holocaust, pe mine mă scoate din sărite. Aron Ber s-a îndrăgostit de femeia noastră de serviciu. Asta i-a spus : „Nu te-atingi de mine până nu te căsătorești și nu treci la ortodoxie”. A fost botezat de un avocat cu mama, cununoscut religios de tata. Dar a început să facă semnalizări comuniștilor în timpul războiului și atunci a fost dus în lagăr la Târgu Jiu. Și-a venit pe 23 august acasă. E singurul evreu [care a fost închis] dintr-un oraș în care cel puțin o treime, fără exagerare, era populație evreiască. Monopolizase comerțul, dar făceau un comerț inteligent, nu ca acum, de acaparare : dimpotrivă, românul nu-ți lăsa nici 2 lei din preț, pe când evreul cerea poate un preț mai mare, dar lăsa la jumătate de preț. Și atunci își făcea vânzare și, având ghișeft, sigur că prospera. Ceea ce cu ai noștri nu se întâmpla. Mai mult decât atâta... Era strada Nerva Traian, de la Spitalul Caritas dădea înspre Parfumului. Toată partea aia era blocată și-acolo se făcuse niște cabane pentru evreii refugiați din Polonia. Și-atunci cum a fost holocaust în România ? A' fost câteva mișcări, într-adevăr, în timpul rebeliunii, da' să nu uităm că legionarii l-au omorât și pe Madgearu, și pe Iorga, și-ăștia slavă Domnului că numai evrei nu erau.

Dar ce-a fost a fost dincoace, în nordul Ardealului, care atunci era sub maghiari. Io n-am auzit să se vorbească de holocaust în Ungaria și se vorbește numai la noi. Și-asta mă doare... Nu sunt nici antimaghiară, nu sunt nici nimic, da' mă doare. Și nu s-a pornit

65. Valéry Giscard d'Estaing (n. 1926), om politic, academician, președinte al Franței (1974-1981).

povestea asta cu holocaustul decât în momentu-n care domnu' Vadim i-a ridicat osanale lui Antonescu.

Maniu era greco-catolic. Se făcea vreo diferență între ortodocși și greco-catolici ?

Diferența era de morală și de conduită. Asta-i diferența dintre greco-catolici și ortodocși. Io-s ortodoxă, dar trebuie să recunosc... aveau altă etică. O etică de corectitudine, de cuvântul dat și respectat, de politețe. Păi, mă duceam la Maniu... Eram o mucoasă, nu ? Aveam 19 ani. Și în momentul în care Coposu a anunțat „domnișoara Simionescu”, Maniu era deja în picioare. Om de 80 de ani și era cine era... Și până nu mă așezam eu pe scaun, nu se așeza nici el. Când plecam, ajungeam la ușă și întorceam capul din nou să spun „la revedere”, el era încă în picioare. Asta era educația, astea erau manierele. I se spunea „iezuist” pentru că era un om dintr-o bucată. Și când a spus un lucru, ăsta este. Era o figură serioasă. Da' asta este caracteristica generală a ardelenilor, în general. Eu am stat și-n Ardeal și-am văzut lumea cum se comportă, și-am stat și-n Banat și acolo este la fel... Dar Maniu a trăit prea mult... Știi, găsesc că este o ironie a sorții că n-a fost închis în închisorile maghiare, deși a luptat pentru unire și a murit în închisori românești...

El era la Viena când a izbucnit revolta lui Béla Kun⁶⁶ și era ofițer în armata austro-ungară, bineînțeles. A ținut piept rebelilor comuniști, și de-aia nu l-au înghițit. Și pe urmă nu era omul compromisurilor, nu accepta compromisuri.

Revenind la dumneavoastră... N-ați avut frați ?

Nu. Nu, din fericire, nu.

De ce ziceți „din fericire” ? Pentru că ar fi suferit și ei ?

A, dac-ar fi fost băiat, îți închipui ce era ? Ce torturi și ce bățai... Poate avea chiar soarta lu' Ursu, cum au fost atâția alții...

Când îi auziți pe unii că spun că a fost bine pe vremea comunismului, ce părere aveți ?

'Ai de mine. (încet, oftând – n.n.) Eu fac abstracție de noi. Niciodată n-am ascuns că am făcut pușcărie, dar n-am spus până-n '89 ce identitate am. Am spus că tata-i invalid de război, soțul meu e tehnician sanitar (ceea ce era, de fapt). Și-n autobiografii puneam că sunt părăsită de soțul meu. Eram părăsită, numai că el mă părăsise pentru Jilava și pentru Aiud sau mai știu eu pe unde a mai fost. Ei, în sfârșit...

Doamnă, eu vă mulțumesc.

66. Béla Kun (Béla Cohen, 1886-1938). Avocat, ziarist, om politic. A devenit comunist în URSS după 1916 și a dat un puci bolșevic la Budapesta în martie 1919. A fost înfrânt cu ajutorul Armatei Române și a fugit în Austria. Ulterior s-a refugiat în URSS și a fost unul dintre liderii Comintern. A murit în URSS în timpul epurărilor staliniste ; http://en.wikipedia.org/wiki/B%C3%A9la_Kun, accesat la 8 mai 2012.

Vasile Iamandi

S-a născut la 14 februarie 1928 în Iași. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. A fost arestat la 22 aprilie 1956 și condamnat la 8 ani închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Salcia, Giurgeni, Periprava și Dumbrăveni. A fost eliberat la 8 decembrie 1962. La data interviului locuia în București. Interviu realizat de Constantin Vasilescu la 10 și 13 octombrie 2008. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Constantin Vasilescu. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cotele 473, 474, 475.

Pentru început, vă rog să-mi spuneți câteva cuvinte despre familia dumneavoastră.

Sunt născut în Moldova, la Iași. Aici erau două mari familii Iamandi, dar erau diferite : familia ministrului de Justiție liberal, Victor Iamandi, și familia bunicului meu, avocat și el. Și bunicul meu era liberal ; moșier, senator, profesor de drept la Iași și avocat. Tatăl meu a făcut Dreptul și a luat doctoratul la Paris, după care a venit în țară și a profesat avocatura, întâi la Iași, iar apoi la București. Tatăl mamei mele era ziarist, se numea Jacques Paleologu și era văr primar cu tatăl lui Alecu Paleologu¹. Era corespondent diplomatic, se ocupa de politică externă pe atunci, la *România* lui Cezar Petrescu.

Ce puteți să-mi spuneți despre perioada de dinainte de 23 august 1944 ?

Părinții erau despărțiți și se recăsătoriseră, iar eu, începând războiul, am venit la București. Eu am început clasa I de liceu la Iași, iar în clasa a II-a m-am înscris la București, venind la maică-mea. În 1941, tata a fost numit avocat al Poliției și al Siguranței, funcție în care a stat până după 23 august [1944], când s-a sinucis... Era o figură cunoscută în București. Bunicul meu rămăsese la Iași, cu moșiile, și se ocupa cu Dreptul. Eu făceam liceul la București, dar când s-a petrecut actul de la 23 august 1944, eram în refugiu la Bran. Maică-mea n-a venit în refugiu, a rămas în București cu tatăl și cu sora ei. După aceea au început chestiile de familie. Soții erau toți militari concentrați. Întoarcerea la București, nu știu ce... Ei au plecat, dar eu am rămas până când s-a întâmplat decesul tatălui și atunci am venit în București. După aceea au început problemele.

1. Alexandru Paleologu, născut la 14 martie 1919 în București. A fost arestat la 8 septembrie 1959 și condamnat la 14 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Ostrov, Giurgeni și Botoșani. A fost eliberat la 24 iunie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Înainte de a ajunge la evenimentul de la 23 august 1944, aș vrea să-mi descrieți puțin atmosfera premergătoare, anii în care conducătorul statului a fost mareșalul Antonescu.

Tatăl meu era ostil mareșalului Antonescu. Fiind avocatul Poliției și al Siguranței, după rebeliunea din '41 a fost considerat ca fiind numit de guvernul legionar. Însă fiind foarte iubit de către polițiști, s-a cerut să nu fie schimbat, rămânând în continuare în funcție, până la 23 august.

Și în toată această perioadă nu a avut probleme ?

Nu a avut probleme cu Antonescu, pentru că și-a văzut de treabă. Să vă spun de ce era foarte iubit. În '41, când a venit în Poliție, erau problemele cu naționalizările evreilor, cu românizarea... Se făceau percheziții, pentru că erau evreii comuniști, se făceau fel de fel de reclamații. Erau sute de reclamații făcute de evrei împotriva Poliției, unele justificate, altele nu. Dar se știa că cei din Poliție erau șperțari, erau ciubucari... Taică-meu, intrând în Poliție, și-a dat seama de chestia asta și primul lucru pe care l-a făcut a fost să discute cu ei. Asta am aflat-o în pușcărie de la foști polițiști, că nu știam, eram un puști care habar n-avea ce se petrece. Dar în pușcărie am găsit și polițiști ostili tatălui meu, dar și polițiști care au intervenit și i-au luat apărarea: „Omul ăsta ne-a ținut în Poliție. Dacă nu era, erai dat afară...”. Pentru că tata a intervenit și a spus: „Măi, în primul rând să-i luăm pe cei care iau ciubucuri și să-i punem la posturi administrative, unde nu mai pot lua”. Când era o reclamație, el știa atât de bine oamenii, încât știa și dacă reclamația era justă sau nu.

Domnule Iamandi, puteți descrie perioada războiului ca pe una dificilă ? Mă refer aici, în mod special, la aspectul material : românii percepeau cu adevărat războiul ? Aveau lipsuri ?

Pentru Basarabia, mareșalul a câștigat opinia publică. Faptul că acest război era pornit pentru recuperarea Basarabiei făcea ca oamenii să-l considere drept. Erau restricții inerente, dar știți cum e în România... De exemplu, era interzisă carnea, în afară de rații, de nu știu ce. Dar te duceai la un restaurant cu grătar și dacă te cunoștea patronul, comandai tot ce voiai. Și aveai un scaun sub masă, îți puneai micii și fripturile și mâncai ! Românul... Și mergeau lucrurile. Natural că, probabil, au fost categorii care au suferit, având venituri mai slabe. Dar toată lumea avea băieți pe front și nimeni nu era revoltat. Considerau toți că era o obligație și o datorie. Era altă educație, altă mentalitate. Erau oamenii crescuți încă la țară, unde educația o făceau, în afară de părinți și cei șapte ani de acasă, popa și învățătorul, nu secretarul de partid și sectoristul ! Și toți aveau o educație și spuneau : „Mă duc să-mi fac datoria !”. Nu înjura nimeni pentru chestia asta. Se întorceau răniți sau cum erau, o bravură pentru patrie ! Erau spitalele pline de răniți.

Ce îmi puteți spune despre bombardamentele aeriene asupra României ?

Bombardamentele rusești erau un circ, cu bombe care nu explodau și pe care nimeni nu le mai lua în seamă. Se aruncau 20 de bombe și explodau trei !

Dar bombardamentele Alianților ?

Atunci a început să se simtă războiul mai serios, odată cu bombardamentele americane, luate drept glumă la început... Dar apoi, când s-a văzut că sunt lucruri serioase, a început perioada refugului, în care toți își scoteau familiile afară din București. Unii

dintre cei care rămâneau în București aveau mașina gata de plecare. Se dădea alarma, te urcai în mașină și plecai. Ori ieșeai pe o șosea, undeva, ori te duceai... Adăposturile nu erau iubite și nu prea erau luate în serios. Eu am plecat din București după bombardamentul din 4 aprilie².

Vă mai aduceți aminte ziua aceea ?

Îmi aduc aminte când au început să zbârnâie telefoanele : a căzut o bombă la cutare, a căzut în cutare loc, mergi la cutare. Trebuia să iei niște rude, era o casă avariata... Dar toată lumea considera asta drept un risc al războiului și nu era ostilitate, deși ei ne bombardau ! Nu știu, politica dinainte, educația... Că erau considerați foștii noștri aliați și căutai să le găsești totuși o scuză...

După bombardament ați mers la Bran. Ați stat acolo până la 23 august '44 ?

Am venit exact în septembrie, când s-a sinucis tatăl meu. La vreo trei săptămâni după 23 august a venit taică-meu la Bran, să mă vadă și, cred, ca să-și ia adio de la mine. Avea un ceas Schaffhausen foarte subțire, ca o foiță de țigară, pe care întotdeauna l-am admirat, iar el îmi spusese : „Prima dată când plec în străinătate îți iau un ceas și ți-l fac cadou. Va fi primul meu cadou pentru tine”. Și a venit la Bran, și-a scos ceasul de la mână și a spus : „Uite, ceasul ăsta ți-l fac cadou acum”. „Păi, ai spus...” „Eh, până mergem în străinătate, îmi dai tu ceasul tău.” Eu aveam un Doxa. Și la trei zile după asta...

Dacă nu e prea mult, aș vrea să vă întreb și în ce împrejurări a avut loc evenimentul ?

Tata era o persoană foarte cunoscută și în perioada asta era la Iași un evreu intelectual care se numea Cristian. Erau trei generații de Cristian, foști negustori, cu magazine, nu știu ce... Cristian-bătrânul, Cristian-fiul, care avea și el un băiat și o fată, cu care eram prieten. Și acest Cristian s-a mutat la București. Cât am fost eu în pușcărie, polițiștii îl chemau în toate procesele ca martor al apărării pe acest Cristian, care dădea declarații. Se pare că a scris și niște cărți. Și acest domn Cristian din Iași i-a dat telefon tatălui meu : „Domnule Iamandi, vreau să mă întâlnesc, să discut cu dumneata o problemă foarte delicată”. Asta am aflat-o de la familie, fiindcă taică-meu nu mi-a spus nimic. Și s-au întâlnit și i-a spus tatălui meu : „Domnule Iamandi, sunt șantajat și sunt amenințat cu diverse chestii, cu fata mea, cu băiatul, și sunt presat să te solicit pe dumneata să ai o întâlnire cu câteva personalități...”. Și taică-meu a fost de acord : „Domne, sigur că da, dacă pot să te ajut...”. Și s-au întâlnit cu trei persoane la restaurantul „Cina”. Prima persoană cunoscută a fost Alexandru Bârlădeanu³. Toți ceilalți vorbeau cu accent rusesc.

2. La 4 aprilie 1944 forțele aeriene americane au declanșat primul bombardament asupra Bucureștiului. Concentrat în special asupra Gării de Nord și a Triajului, raidul aerian a lovit și numeroase alte obiective din interiorul orașului. Bilanțul oficial al acestei acțiuni a consemnat 2.942 morți, 2.126 răniți, 905 case distruse și 1.373 avariate. Pentru detalii, a se vedea Dinu C. Giurescu, *România în al doilea război mondial*, All, București, 1999, pp. 110-112.

3. Alexandru Bârlădeanu (1911-1997). Fost membru al CC al PMR/PCR (1955-1969), membru supleant al Biroului Politic al CC al PMR (1962-1965), membru al Biroului Politic al CC al PMR (1965), membru al Prezidiului Permanent al CC al PCR (1965-1969) și membru al Comitetului Executiv al CC al PCR (1965-1969). După evenimentele din decembrie 1989 a devenit membru în Consiliul Frontului Salvării Naționale, iar pentru o vreme a fost și președintele Senatului. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 92-93.

Repet : asta vă relatez din ce a povestit taică-meu în familie, eu nu știu nimic direct de la el. Și printre altele i-au spus : „Domnule Iamandi, dumneata ești o personalitate în Poliție, dumneata ai apărut foarte mult, știi tot ce s-a petrecut în Poliție...”. Și i-au dat două caiete de dictando, de câte 200 de pagini : „Avem pentru dumneata vreo 20 de asemenea caiete ; stai acasă liniștit, scrie, umple-le și când le-ai terminat, ne dai un telefon și noi îți dăm altele”. Și taică-meu a refuzat și a spus : „Domne, nu pot să scriu nimic. Este un secret care mă leagă, și în afară de asta, nu pot să scriu despre subalternii mei”. Și au trecut, oarecum, la amenințări, iar unul dintre acești domni cu accent rusesc i-ar fi spus : „Ai putea, dacă noi te solicităm ca un om de înțelegere... Dar ai putea să mergi în Rusia, și acolo, vrând-nevrând, o să spui și laptele pe care l-ai supt !”. Asta e. Și după asta taică-meu s-a sinucis, în septembrie '44.

E posibil să fi fost vorba de comisari sovietici care-l presau pur și simplu să furnizeze informații, ca să-și construiască dosare despre ceilalți ?

Da.

Dumneavoastră cum ați perceput ce s-a întâmplat la 23 august 1944 ?

Eu m-am bucurat ca un copil ! Pur și simplu. Tocmai demontasem radioul, că se defectase și trebuia să fie ora de Radio Londra și nu puteam să ascult. Totuși, când am reușit, am auzit : „București, un mesaj al Majestății...”. Și am auzit comunicatul. Pe moment a fost o bucurie.

N-a fost o bucurie de durată, a fost ceva amăgitor...

A fost o bucurie de scurtă durată, pentru că a început cataclismul cu venirea rușilor, cu jafurile, cu femeile, cu toate lucrurile astea. De exemplu, mergeam la Hațeg, unde era evacuată întreprinderea soțului mamei mele, Nicușor Popescu, și cum se auzea că vin convoaie la Bran, țărani, fetele, femeile se ascundeau. Eram acolo când au sosit primele convoaie de ruși, iar taică-meu comandase înainte de 23 august un Mercedes din Germania. Și nemții au fost extraordinar de corecți. Mașina a sosit în vamă și era anunțat cu o scrisoare de scuze pentru întârziere, de la companie ! Și taică-meu mi-a dat toate actele și a spus : „Uite ce e, am aranjat totul, să-l treacă maică-ta pe numele ei și să meargă Otto, șoferul vostru, să ia Mercedesul”. Și, într-adevăr, s-a dus Otto și a luat mașina.

Însă ceasul și mașina au avut o soartă tristă, pentru că au început să vină rușii în Bran. Eu eram acolo și stăteam chiar la prințesa Ileana, în castel, la Bran. Și primarul a adunat tinerii, iar eu, natural, m-am băgat. Și ne-a dat arme, însă fără gloanțe, cu care făceam de strajă pe drumul care mergea la castel. Și dacă opreau rușii și întrebau ceva, spuneam : „Țarschi dom !”. Și nu s-au băgat. Între timp a sosit și Otto cu Mercedesul, iar eu eram în piața principală. Și acolo se opresc niște ruși cu o căruță : „Na Berlin ?”. Și eu întind mâna să-i arăt, la care ăla : „Ceas !”. Natural, am vrut să mă opun, dar acolo era plutonierul de jandarmi care a intervenit : „Dă-l, domnule... !”. Același lucru s-a întâmplat și cu mașina, pentru că Otto, circulând cu ea, a fost oprit de ruși. Și Mercedesul, și ceasul meu s-au terminat...

Ați intrat în contact direct cu trupele rusești. Ce impresie v-au făcut ?

Niște sălbatici ! Pentru că nu erau ruși, majoritatea erau kirghizi, cu ochii oblici. Și toată lumea era îngrozită, fetele, femeile... În momentul în care se vedea că vine un convoi, imediat se dădea alarma și toată lumea se strângea ; fetele dispăreau și rămâneam noi, bărbații chipurile, care...

Ca vestimentație, ca dotări militare, cum se prezentau ?

Domne, în privința armamentului n-aș putea să spun, că nu prea mă pricepeam. Dar mă uitam și eu și vreau să vă spun că am văzut câteva femei, câteva rusoaice la cârciuma din Bran care și-au scos cizmele. Erau cu picioarele goale în cizme...

Rudimentari...

Da, foarte rudimentari. Și chestia asta, cu ceasurile, a devenit bancul zilei în București.

Davai ceas ! Apropo de lucrul acesta, voiam să vă întreb dacă ați intrat în contact cu trupele germane, atât timp cât au fost prezente în România.

Da, indirect. Servitoarea noastră, bucătăreasa, avea drept amarez un soldat, Fritz. În momentul când s-a petrecut 23 august a fost o dramă, că Maria era cu ochii cât cepele : „Pleacă Fritz ! Ce mă fac eu fără Fritz ? ! ”.

Acum să-ți spun altă latură ; asta e o greșeală pe care noi am făcut-o. Soțul mamei mele era director pe partea mecanică la Ford România. Era foarte bun, fiind pasionat de mecanică. Și Ford a făcut niște ateliere mobile pe care le trimitea pe front, până în linia întâi, ca să repare mașinile. Și la un moment dat, la Odessa, s-a deschis un mare atelier Ford. Și maică-mea a plecat cu tatăl meu, ca infirmieră. S-a înscris în Crucea Roșie, unde era generalul Mardare⁴, ruda noastră, iar Crucea Roșie a trimis-o la Odessa. Mama mea a stat trei săptămâni la Crucea Roșie, după care și-a dat demisia, s-a întors în București și a lucrat ca infirmieră pe cont propriu ; a spus că e o curvășăraie ! Acolo a făcut tifos exantematic, s-a ras în cap... Și soțul ei era director la fabrica de la Odessa, care era amplasată într-o fostă fabrică de aparate de cinematograf. Și acolo au căutat un șofer și au găsit un bătrân de vreo 50 și ceva de ani, Mișa. În ziua în care a fost atentatul la clădirea comandamentului, trebuia să fie la o anumită oră la comandament. Și Mișa, din Odessa, a greșit drumul, s-au rătăcit și asta i-a salvat...

Ei au luat-o drept o întâmplare până la plecarea din Rusia. Când a fost să plece din Rusia, la repezeală, cu ultimele trenuri, a venit Mișa plângând la soțul mamei mele și la mama și le-a spus : „Dacă eu rămân aici, comuniștii mă omoară ! Luați-mă cu voi ! ”. Și l-au luat, l-au adus în București și locul lui Fritz a fost luat de Mișa. Ceea ce m-a surprins, copil fiind, este că acest Mișa stătea ascuns în pod și ieșea doar noaptea, când se plimba puțin pe stradă. Încă n-avea acte, n-avea nimic. Trebuia să se ocupe ai mei, să-i facă acte, dar au venit rușii. Încă înainte de 23 august știa exact ce se întâmplă : că rușii sunt la Iași și că avansează. Și când au intrat rușii în București, Mișa a dispărut. Ca la două săptămâni să se oprească o mașină în fața casei, iar Mișa să coboare din mașină îmbrăcat în uniformă de maior, cu pâini și cu scrumbii ! A venit la noi și-a reluat legăturile cu Maria și i-a mulțumit mamei mele și soțului ei că l-au salvat. „Eu v-am salvat viața când v-am luat, pentru că dacă vă duceam la comandament... Eu nu mă rătăcesc în Odessa, pentru că m-am născut în Odessa. Dar am făcut-o special, ca să vă salvez. Și v-am salvat ! ”

4. Probabil Socrate Mardare, născut la 11 noiembrie 1894 în Huși, Vaslui. General, aghiotant regal, subșef al Marelui Stat Major între 1943 și 1944. A fost arestat la 8 aprilie 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A decedat la 9 februarie 1954 în închisoarea Aiud. Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive în România. 1945-1989. Dicționar biografic. M*, Institutul Național pentru Studii Totalitarismului, București, 2005, p. 101 ; fișa matricolă penală din AANP.

Deci el, practic, știa de atentat !

Știa de atentat, știa toate chestiile astea ! Și a fost la comandamentul sovietic, cu gradul de maior. Și a durat un an de zile până când, într-o zi, a venit Maria plângând : „Plecă Mișa ! ”. Și apoi a venit Mișa plângând și ne-a spus : „Mișa kaput ! ”. „Ce s-a întâmplat, Mișa ? ” „Sunt chemat...” „Și ce ? ! ” „Kaput ! ” Și ne-a dat o scrisoare adresată fiului său, care era într-un colhoz de nu știu unde, dar pe care să n-o trimitem decât după șase luni de zile, pentru că el era sigur că va fi omorât în momentul în care se va întoarce în Rusia.

Din ce cauză, pentru că au aflat episodul legat de comandament ?

Nu, n-avea nicio legătură cu asta, din alte cauze. El spusese că, de fapt, toți cei care se întorc... Vreau să spun că au venit în București cel puțin vreo 40 de ruși, de-ăștia, aduși de familiile bune, de militari, ca să fie salvați. Mătușa mea, sora bunicului meu, Agatha Paleologu, care era la Propagandă și lucra cu madame Antonescu⁵, avea și ea niște centre în care au botezat, biblioteci, ajutoare pentru femei... Și în momentul în care a plecat, a adus o rusoaică tânără, o femeie foarte frumoasă, de vreo 30 de ani, Mușca Roth. Cred că era și evreică. Și ea a devenit turnătoare după ce s-a înființat Securitatea, care l-a arestat pe Gil Antonescu⁶ și o serie întreagă... Deci rușii s-au folosit de acest lucru și au introdus spioni în țară prin naivitatea noastră. Și cred că erau mulți.

Oamenii aveau senzația că fac un lucru bun, că salvează pe cineva, dar de fapt nu erau decât infiltrări.

Fugim de la una la alta...

Să revenim la momentul septembrie 1944. Cum s-a reluat cursul vieții dumneavoastră ?

Eu eram sportiv, eram campion de box, campion de haltere, campion de lupte. Și liceul nostru, „Sfântu Gheorghe”, care era liceu particular pe Calea Victoriei, fusese bombardat și avariat. Și atunci directorul și proprietarii au luat legătura, ca să continuăm liceul la „Cantemir”. Încă nu se începuse cu autobiografiile, dar era o atmosferă de panică, pentru că bunicul meu, care era ziarist, știa toate chestiile astea. La noi în casă veneau Păstorel Teodoreanu⁷, Cezar Petrescu, Ovid Densusianu... Și la o masă în care erau toți se discuta politică și se spunea : „Domne, ne așteaptă o jale până când vor veni americanii ! ”. Pentru că toți mai sperau că această situație reprezintă un provizorat. Mă rog, după aceea au fost oameni care și-au dat seama, dar în perioada asta cel mai pesimist

5. Maria Antonescu (1892-1964). A fost arestată împreună cu mareșalul Antonescu la 23 august 1944 și închisă 20 de luni la închisoarea moscovită Lubianka și la Malmaison. A fost internată administrativ în 1950 pentru 24 de luni, decizie mărită ulterior cu alte 60 de luni. În fișa matricolă penală este menționată doar prima perioadă a reținerii, la Mislea. Pedepsa trebuia să expire la 10 august 1958. În 27 octombrie 1954 a fost ridicată de Securitate și depusă cu domiciliu obligatoriu la Lătești, în Bărăgan, unde a stat până la 18 august 1964, când s-a internat în spital. A murit două luni mai târziu, la 22 octombrie. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A-B*, p. 70 ; Remus Petre Cârstea, Zicu Ionescu, *Martiri argeșeni și musceleni. 1939-1989*, Tiparg, Pitești, 2006, p. 64 ; fișa matricolă penală din AANP.
6. Virgil „Gil” Antonescu, născut la 5 decembrie 1909 în București. A fost arestat la 27 octombrie 1949 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 13 aprilie 1957. Informații din fișele matricole penale din AANP.
7. Vezi nota 70, p. 79.

individ dădea termen de maxim un an de zile până să vină americanii. Cu toate acestea, bunică-meu n-a avut încredere. El a fost arestat de două ori și a fost în procesul ziaristilor. Era foarte bun prieten cu Cezar Petrescu, care în timpul rebeliunii a fost ascuns la el. Dacă suna cineva la ușă, se băga și stătea sub pat, fiindcă-i era frică să nu-l împuște legionarii. Și când a fost chemat Cezar Petrescu să dea declarații, a dat niște declarații care n-au fost prea favorabile bunicului meu, pentru că s-a întors de acolo și i-a spus : „Jaquică, iartă-mă, dar m-au șantajat cu vila de la Bușteni și știi că eu dacă nu am vila asta, nu pot să scriu... Dar să știi că asta nu va dura ; îți garantez eu că peste un an de zile o să fii directorul ziarului meu”. Însă toți prietenii au fost scandalizați de atitudinea lui Cezar și s-au mai rărit vizitele. Dar bunicul meu a fost arestat cam șase luni și după ce s-a întors s-a îmbolnăvit și la un an de zile a murit de cancer la stomac...

Așa. Și datorită sportului eram foarte cunoscut. Atunci se punea problema sportului profesionist : toți profesioniștii să fie dați afară din sport ! Eu eram amator, nu eram profesionist ; toate astea le-am practicat ca amator. Dar în sport era un evreu care se numea Albu Marin, un jidan foarte parșiv și care se ducea la toate sălile de gimnastică și recruta. Atunci toți foștii boxeri, sau foștii luptători aveau săli particulare, era o mulțime : [Marcu] Spacov avea o sală de gimnastică, Panaitescu Zigotto... Fiecare închiria câte un subsol, undeva, și avea o sală de gimnastică în care deveniai membru. Te înscria, te antrena și dacă erai bun, luptai și promoveai. Și acest Albu era peste tot și recruta tineri. Eu avusesem câteva conflicte cu el, că, de exemplu, m-a pus să boxez cu un oarecare Hana. Era un țigănuș pe care știam că o să-l bat și m-am dus la el : „Mă, Hana, de ce să boxezi cu mine ?”. „Așa trebuie, că așa mi-a spus.” Am boxat și l-am terminat. Buză era un boxer foarte bun, care fusese campion național, dar atât l-a forțat în meciuri cu oameni mai puternici ca el, că la 21 de ani, când am fost recrutați, ne-am întâlnit în armată și era complet sonat ! Dacă-l luai prin surprindere nu știa cum îl cheamă...

De la lovituri...

Da. Și acest Albu Marin a venit la mine și mi-a spus : „Uite ce e, tu ești un sufletist, te știu”. Avusesem niște conflicte cu el. „Uite ce e, Chirtop” – care era un antrenor de lupte foarte bun, mai în vârstă – „este la Brăila și e muritor de foame, c-a fost dat afară din sport și n-are nici pensie, n-are nimic. Vreau să facem un turneu, să-l ajutăm. Ești de acord să participi ?”. „Sigur că da, vreau să-l ajut pe Chirtop !”. „Eh, bun, plecăm și facem un turneu.” Și mergem prin diverse orașe, iar în final ne oprim la Brăila, unde el îmi dă banii : „Hai, că tu ești prietenul lui Chirtop, uite, s-au strâns atâția bani”. Îmi dă adresa, mă duc la nea Jan și-i spun : „Uite, nea Jane, am strâns...”. „Cu cine ai strâns ?” „Păi, am făcut un turneu...” „Cu cine ?” „Cu nea Albu.” „Nenorocitul ! Te-ai nenorocit ! Nu-ți dai seama ce-ai făcut ? ! Ăsta te bagă la profesioniști, c-ai făcut un turneu și-ai luat bani !” Și-ntr-adevăr, așa a fost.

Asta în ce an se întâmpla ?

În '46, după Petru Groza. Bodnăraș era responsabil cu sportul popular și era președintele comisiei. Și din cauza asta am fost dat afară din sport, natural, publicat în ziar și imediat după aceea am fost dat afară și din liceu.

Ce-ați făcut după toată această tevatură ?

Era perioada în care rușii intraseră în București. De exemplu, pe Aleea Alexandru, unde aveau rudele mele casă, venea un civil cu un maior rus care se uita pe afară și

spunea : „Casa asta, casa asta, casa asta !”. Apoi venea și spunea : „În 24 de ore vă luați lucrurile și plecați !”. Dar cum puteai să iei mobila dintr-o casă în 24 de ore ? ! Majoritatea plecau cu valize, cu îmbrăcăminte, cu ce aveau mai de preț ; mobilă, numai câteva piese, dacă găseai o cameră liberă. Și în perioada asta m-am ocupat cu evacuarea. Nu făceam față să scoatem rudele ; trebuia să găsim camioane... Mai erau încă particulari, pentru că era încă perioada intermediară, când Poliția încă nu era Securitate.

Și apoi rușii au vrut să deschidă fabrica Ford, dar ei au refuzat să colaboreze și n-a' vrut să deschidă fabrica. Toți cei din personalul de acolo au primit de la americani o scrisoare, să se prezinte împreună cu directorul la nunțiul papal din România. Și s-a dus și soțul mamei mele, împreună cu vreo 14 oameni de la Ford. Nunțiul papal tocmai atunci se schimbase ; fusese un italian și acum era un irlandez (sic !), Patrick O'Hara⁸. Și el le-a spus : „Uite, se va înființa Ajutorul Catolic American și avem nevoie de mult personal. Vreți să lucrați acolo ?”. Și au fost de acord. Lucien Greceanu a fost președintele Ajutorului și acest Ajutor Catolic s-a utilat : s-au adus trei camioane Mack, de 8 și 10 tone, și cu astea se mergea unde era nevoie. Greceanu era mai fricos, dar noi lucram pe sub mână, peste el. De exemplu, unul dintre șoferii de camion era pictorul C.C. Constantinescu⁹, cumnatul lui Greceanu. Era căsătorit cu sora nevestei lui Greceanu, care era din familia Romalo. Și Tică Constantinescu semna Ali Baba, fiind recunoscut că picta în special în Dobrogea, turci, de-astea... Alți șoferi erau Remus Ionescu¹⁰, fost ofițer, director la Ford, Pufi Fiñescu¹¹, reprezentant la Ford Cernăuți și apoi în București. Și ne duceam la evacuări. De exemplu, pe domnița Ileana noi am scos-o prin țară, cu camioanele noastre. Furam lucruri de la Bran și le aduceam la București. Și la acest Ajutor Catolic American am lucrat până în '48-'49, când a fost desființat și când au fost arestați toți.

Ce-ați făcut din acel moment ?

Deja eram pe lista neagră. Când a plecat domnița Ileana ne-am dus cu camioanele la Bran, unde era fosta Poliție. Și era pază. Și care era sistemul ? În ușă, pe un scaun, stătea un polițist cu picioarele pe un alt scaun și se făcea că doarme. Și noi, pe sub picioarele lui, trebuia să trecem saltele, geamantane, toate chestiile astea ; el nu vedea nimica, dormea și noi trăgeam ! Și așa am încărcat trei camioane, dar unde să le descărcăm ? Mai era Liceul Pitar Moș, ținut de călugărițe, și atunci călugărițele s-au

8. Gerard Patrick Aloysius O'Hara (1895-1963). Nunțiu apostolic și arhiepiscop de Savannah, reprezentant al Vaticanului la București. A fost expulzat din România în 1950, ulterior numele său fiind implicat într-un proces care viza compromiterea statului papal. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar N-O*, p. 184 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Gerald_Patrick_O%27Hara, accesat la 12 mai 2012.

9. Constantin C. Constantinescu (Ali Baba, 1897-1967), pictor.

10. Remus Ionescu, născut la 27 octombrie 1912 în Iași. A fost arestat la 4 mai 1950 și condamnat la 3 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula și Galeșu. A fost eliberat la 6 august 1953. Rearestat, a fost închis la Jilava și eliberat la 14 ianuarie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

11. Ioan Fiñescu, născut la 12 februarie 1911 în București. A fost arestat la 28 aprilie 1950 și condamnat la 3 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula și Galeșu. A fost eliberat la 6 august 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

oferit să le depunem la ele. Dar și la călugărițe era aceeași figură : era un agent de pază și totul se trecea pe sub picioarele lui. Natural că erau și printre ăștia ciripitori care turnau, pentru că atunci când s-au scos lucrurile de la Pitar Moș au intervenit și ne-au blocat.

Fostul ministru Cuțarida, care era un om bătrân, Tică Constantinescu și cu mine căram valizele la trenul de la Băneasa, unde era un șef de gară, Georgescu, care avea o mustață ca un ghidon de bicicletă și care, cu tot riscul, a pus covorul roșu când a venit domnița Ileana. După aceea l-au dat afară. Și mă urc eu cu valiza în tren și apar doi gealați, iar unul pune mâna pe mine. L-am pocnit imediat, a căzut jos, iar celălalt : „Aoleo, băiatu’ lu’ conu’ Titi !”. Așa îi spuneau tatălui meu, Titi. Cel căzut și-a revenit și s-a sculat : „Mă, ăsta-i băiatu’ lu’ conu’ Titi ! Mă, băiatule, lasă-le aicea și pleacă, mă, că te bagă ăștia !”. Puteau să mă aresteze atunci, dar m-au recunoscut, pentru că mai persistau relațiile. De exemplu, în liceu am vrut să mă înscriu în Frățiile de Cruce și am și făcut-o. Și taică-meu a trimis un agent : „Măi, interesează-te cine e la Frății, ce fel de oameni sunt”. Și-a venit ăla și i-a spus : „Măi, doi dintre ăia care sunt șefi acolo sunt homosexuali și s-au băgat special, ca să profite”. „Dă-ți carnetul înapoi și o să-ți găsească Costică (era un agent care se ocupa de mine, probabil) unde să te înscrii.” După aceea a venit rebeliunea și nu m-am mai înscris.

Dar era adevărat ce a spus agentul ?

Asta a spus. Unul era cunoscut cu antecedente undeva, în provincie, pe Valea Prahovei, nu știu unde spuneau ei că a avut de-a face cu justiția pentru chestia asta. Și despre sălile de gimnastică taică-meu mi-a spus : „Te înscrii, faci ce sport vrei, numai să faci amatorism, nu profesionism”. Și am făcut și scrimă ca amator. Dar peste tot trimitea un agent să se informeze.

Mai târziu, după rebeliune, după 23 august, n-ai fost tentat să reluați legătura cu Frățiile de Cruce ?

Am fost și am reluat-o cu unii pe care i-am întâlnit. Dar înainte de asta voiam să vă spun de doi ofițeri de marină, Cucu Starostescu și altul, care era medic. Și mi-a zis : „Titi mi-a spus să facem tot posibilul să pleci în străinătate ! A lăsat cu limbă de moarte că tu să pleci”. Și Cucu Starostescu a vorbit și cu maică-mea : „Trebuie să faci orice ! Titi i-a aranjat posibilitatea să meargă...”. Nu cunosc detaliile. Și se căuta un prilej ca eu să fiu trimis. Atunci era perioada foametei din '46. Primul vapor american care a sosit în România cu ajutor american se numea Andrew Stevenson și era un vapor de 10.000 de tone încărcat cu ajutoare. Și s-a făcut o delegație care să recepționeze. Natural că intervenise deja Ministerul Sănătății, care a spus „da, suntem de acord, dar trebuie să fie un delegat al Ministerului”. Și a fost un oarecare domn Lăzăroiu, care era maleabil, mai mergea la ciubucuri, la chestii d-astea, care mai fraterniza cu noi. Și în această delegație eram eu, Greceanu, maiorul Rosetti, Voicescu și Mihnea Romalo. Și stăteam în port pe un vagon, cu masă, cu tot serviciul, cu vagon-restaurant foarte bine organizat, plătit de Ajutorul Catolic American. Stăteam și supravegheam descărcarea lucrurilor, care se trimiteau în diverse locuri din țară, în Moldova în special.

Se trimiteau haine ; am organizat centre în toată țara. Am fost cu Bebe Ioanițiu, care lucra tot pentru Ajutorul American, și cu Remus Ionescu. Am fost în Dobrogea, la Cobadin, până când s-au revoltat mocanii, că ne luau drept americani. Noi spuneam că

nu suntem americani și ei spuneau că suntem americani. Și pentru că începuse scandalul, am zis : „Domne, mai bine plecăm de aici !”. Și am plecat cu Bebe...

Vă întrebasesem dacă ați mai fost tentat să reluați legăturile cu Frățiile de Cruce...

Da, cu unii dintre ei. Cred că am luat legătura cu Dobrescu, cu care dup-aia m-am întâlnit în pușcărie, cu un oarecare Marinache Teodor¹².

Erați conștient că Frățiile de Cruce erau urmărite pentru că erau organizații de tineret ale Mișcării Legionare ?

Da. Tot ceea ce făceam noi era urmărit. De exemplu, plecam la Oradea Mare cu trei vagoane și trebuia să avem însoțitor, că se jefuiau vagoanele pe drum. Și atunci mergeam doi sau trei stând în vagoanele de marfă. Și făceam câte o săptămână, că ne băgau prin toate triajele. Și făceam de gardă și păzeam să nu se jefuiască. Dar Securitatea ne urmărea și acolo. Ultima oară am fost la Iași. Chiar se desființase Ajutorul, și-n Triaj aveam trei vagoane cu lucruri pe care trebuia să le confiște la Minister. Până la urmă s-a hotărât ca depozitul să fie făcut la Ministerul Sănătății. Era o perioadă când puteai veni noaptea cu camionul, noaptea să încarci. Și noi ziceam că nu știe nimeni, dar... Și cu aceste trei vagoane : „Domne, ce facem cu ele ? Dau telefon la Iași”. Dau telefon la părintele Robu și îi spun : „Uite, părinte, am trei vagoane. Pot să vin la Iași, să le descărcați la repezeală, fără să risc nimic ?”. „Sigur că da, vino la noi, n-avea nicio grijă !” După o săptămână ajung la Iași, în Triaj, dau telefon părintelui Robu care vine cu studenți, începe descărcarea, iar pe mine mă ia cu mașina să mergem la Episcopie. Și stăteam la masă, la Episcopie, când intră o mașină a Securității cu patru securiști înarmați. Vin direct la mine. Au fost foarte politicoși, nu m-au amenințat, n-au scos pistolul, numai au spus : „Sunteți invitat până la sediu !”. Cred că era în ultimele luni ale lui '48 sau la începutul lui '49. M-au dus la Securitate în Iași, unde era un maior care s-a prezentat : „Maior Ceia”¹³. Și m-a înjurat de două ori : „Dumneata nu știi că familia Iamandi nu mai are ce căuta în Iași ? Ați dat declarație că nu veți mai veni niciodată în Iași și acum te întorci ? !”.

Și cât v-au ținut acolo ?

M-a ținut o zi și-o noapte. Și-a zis : „Te urci în primul tren și pleci ! Te ducem noi”. „Am bilet de avion. Bun, stai aici, iar mâine...” Nu m-am mai dus la Episcopie, n-am mai văzut pe nimeni. M-au dus la aeroport, m-am urcat în avion și mi-a zis : „Dacă te mai găsesc o dată în Iași, nu mai... !”. Ulterior am stat cu el în pușcărie. Aurel Ceia...

V-au bruscat în noaptea aceea ?

Nu, nu, foarte puțin. Doar m-a înjurat un pic și m-a îmbrâncit. Și după ce am plecat din Iași, au început arestările. Nunțiatura a plecat. Cu trei luni înainte noi a trebuit să

12. Teodor Marinache, născut la 15 septembrie 1925 în Malu, Ialomița. A fost prevenit la 16 august 1956 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională, pedeapsă suspendată conform decretului 421/1955. A fost închis la Jilava. A fost eliberat la 12 februarie 1957. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

13. Aurel Ceia, născut la 3 iunie 1920 în Vărădia, Caraș-Severin. Maior de Securitate, a fost în fruntea Direcției Regionale de Securitate Iași încă de la înființare (1 septembrie 1948). A fost arestat la 8 februarie 1950 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Ocnele Mari și Timișoara. A fost grațiat de restul pedepsei și eliberat la 14 iunie 1956. Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, I, p. 17 ; fișa matricolă penală din AANP.

plecăm din țară, iar întâi a fugit Greceanu. Rușii se ocupau și ei să scoată oameni din țară, contra cost, iar Lucien Greceanu, cu familia, cu soția și doi copii, au fost scoși de ruși cu un camion în care l-au dus până la Viena îmbrăcat în uniformă rusească, cu acte în regulă. Nu știu câți bani au luat pentru chestia asta, dar apoi a căzut această rețea a rușilor, n-a mai funcționat, iar noi a trebuit să plecăm prin Legația Franței. Și ne-a aranjat plecarea colonelul Parisot¹⁴, atașatul militar al Franței. Noi eram un lot de vreo opt: Remus Ionescu cu soția, Nicușor Popescu cu maică-mea, cu soția, Pufi Fintescu singur, eu și alții... Și, printre altele, ne-a spus Parisot: „Cu voi o să meargă și domnul Mărgineanu cu soția, aveți grijă de el!”. Despre Mărgineanu se spunea că ar fi fost șeful Intelligence Service-ului aici. „Și mai merge o doamnă de vreo 50 de ani, care este pensionară, de la Telefoane.” Probabil că doamna asta făcea spionaj, pentru că s-a sinucis pe drum cu cianură. Așa: „Și veți trece, iar la Pancevo, la ora patru dimineța, când vă trec călăuzele, pe șosea vă va aștepta o mașină a Legației Franței, care vă va aduce la Belgrad și vă va trece mai departe”. Am trecut și am ajuns la Timișoara. Era noapte și eram toți încărcăți cu valize, cu haine groase, iar călăuzele ne-au spus: „Domne, sunt de mers vreo câțiva kilometri prin arătură, târâș pe burtă! Nu faceți turism, luați-vă ce aveți de valoare, să fiți cât mai ușori, că dincolo o să vă descurcați”. Și maică-mea și-a lăsat haina de blană, ceilalți și-au lăsat valizele și au pornit cu bani, cu bijuterii și cu ce aveau pe ei. Am trecut, am ajuns și ne-au arătat călăuzele: „Gata, de acolo e șoseaua”. Am ajuns până-n șanțul șoselei și nicio mașină, nimic! S-a făcut patru, s-a făcut cinci și pe la șase a început să circule lumea, dar natural că ei erau obișnuiți. Ne-au văzut, a venit imediat o patrulă, ne-a luat, ne-a încărcat într-o mașină și ne-a dus la Pancevo, la închisoare. Era o închisoare de drept comun, în care bărbații și femeile stăteau împreună, amestecați. Acolo ne-au băgat într-o celulă și ne-au lăsat o zi. A doua zi, la două noaptea, ne-au scos la interogatoriu. Interogatoriul se făcea noaptea: te scoteau în curte, unde era o masă la care stăteau anchetatorii cu câini-lupi. Trebuia să stai cu mâinile ridicate, iar dacă lăsați mâna jos, câinii imediat te hăpăiau! Așa te plimbai patru-cinci ore, în cerc, până-ți venea rândul. Dacă nu-ți venea rândul, iar așteptai până a doua zi, noaptea.

Cum vă anchetau, aveau translator ?

Aveau translator, dar erau mulți dintre ei care vorbeau perfect românește.

Despre ce v-au întrebat la anchetă ?

Tot felul de lucruri: De ce plecăm? Unde plecăm? Cine ne-a spus? Cine ne-a adus? Ce am lucrat? Ce probleme avem? Atunci erau probleme cu Iugoslavia lui Tito și, de exemplu, în celula în care am stat am găsit niște inscripții: „Voi fi predat la Cluj, la securiști, la români”, „Au împușcat pe cutare”. Semnături, chestii... De două ori au împușcat pe cineva, dar nu de la noi, că mai erau și alte cercuri care ieșeau la anchetă. Și i-au împușcat acolo.

Au împușcat dintre transfugii care erau deținuți acolo ?

14. Henri Serge Parisot (1909-2010), colonel, atașat militar și aeronautic francez în România între 1948 și 1950. Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, „Aventurile unui atașat militar francez în România populară”, în *Studii și materiale de istorie contemporană*, serie nouă, vol. IV, 2005, pp. 103-124; <http://boulougnebillancourt.fr/cms/images/pdf/BBI/2010/mars/carnet.pdf>, accesat la 13 mai 2012.

Da, pe unii despre care aveau cunoștință că dăduseră informații despre ei la români.

Erați acolo în momentul în care i-au împușcat ?

Da. Am auzit o bubuitură și am văzut cum unul a căzut jos și cum l-au luat, târât de picioare...

S-au purtat brutal sârbii cu dumneavoastră ?

Destul de brutal. Erau contradictorii, pentru că erau unii care se purtau foarte frumos, iar alții erau niște brute. Cred că n-aveau o directivă, era după firea omului, pentru că după vreo săptămână ne-au spus : „S-au încheiat actele, mâine veți fi predați la români”. Și ne-au încolonat, sub comanda unui ofițer și cu niște santinele. Ei ne confiscaseră tot ce găsiseră și nu ne-au mai dat înapoi, dar n-au făcut percheziții la pielea goală, iar femeile au avut niște burtiere în care erau cocoșei. Eh, și pe drum nevasta lui Remus Ionescu, care era mai tinerică, a vorbit cu acest locotenent căruia i-a spus : „Domne, uite ce e, noi avem niște bijuterii, îți dăm...”. Și locotenentul, care vorbea românește, a spus : „Nu pot să fac nimic ca să vă ajut. Singurul lucru pe care pot să-l fac este să vă aduc într-un loc, treceți granița și vă las o oră să vă descurcați cum vreți. Și după-aia eu trag în aer, ca să avertizez grănicerii români. Sunt obligat să fac asta, că sunt santinelele”. Și, într-adevăr, ne-a dus și ne-a dat drumul, dar pe drum doamna de la telefoane s-a sinucis. Probabil că a avut o cianură la ea, că atunci când trebuia să ne predea la grăniceri a căzut jos.

Dar ce credeți că a împins-o la acest gest ?

Nu știu. Probabil c-a avut un rol, ceva important, că ne-a recomandat-o Parisot și a spus să avem grijă de ea. Oricum, de acolo am gonit fiecare ca nebunii. După vreo două ore, când am văzut că nu ne prind, a trebuit să ne dăm seama unde mergem, că eram zăpăciți. Și ne-am împărțit în două : un grup cu maică-mea, cu Mărgineanu și alții, iar un grup cu mine, cu Remus Ionescu, cu nevasta, cu Fințescu. Și am plecat, iar Remus Ionescu spunea : „Mă, eu sunt ofițer de artilerie și pot să mă orientez, luați-o după mine !”. Și am luat-o după el. Am mers o zi jumătate ca să ne dăm seama că ne-am întors în același loc de unde am plecat ! Până la urmă am scăpat, iar cei care au ajuns la Timișoara, maică-mea, Mărgineanu, au ajuns la călăuze, care s-au purtat foarte corect, le-au dat tot ce au avut, haine, bani.

Români ?

Români. Când mi-a povestit maică-mea, a zis : „Și eu am rămas uimită. Nici nu voiam să mergem la ei, că ziceam c-o să ne dea în cap. Dar n-am avut încotro și am ajuns la ei. Ne-au dat toate lucrurile și au fost foarte corecți”.

Bun. Și dumneavoastră unde ați ajuns ?

Am ajuns la București, am revenit acasă, iar totul a fost normal, nu s-a sesizat nimeni. Și a doua zi s-au dus la Parisot, cu scandal, iar Parisot s-a scuzat : „Aoleo, vă rog să mă scuzați, am avut o petrecere, un banchet și am uitat să anunț”. Ulterior Parisot a fost judecat de franțuji pentru colaborare cu sovieticii...

Și acum am rămas aici, am reluat legătura cu Cucu Starostescu și cu ceilalți. Printre altele, maică-mea l-a convins pe Greceanu să vorbească cu comandantul vasului, să mă bage și pe mine, să plec. Și Greceanu a promis, dar nu știu ce a făcut, dacă a vorbit... Cert este că la Ambasada americană era atașat naval un căpitan, Carp, pe care noi l-am luat drept român. Și toți ne-am bucurat că e român, dar el ne-a zis : „Domne, nu sunt...”.

Noi am vrut să verificăm și odată, când era cu spatele, unul din noi a strigat : „Vezi, cade !”. Măi, nimic n-a mișcat ! Și ne-am dat seama că nu este român. Eh, și acest Carp a venit la Constanța. Și într-o seară, după cină, Carp vine la mine și-mi spune : „Vreau să vorbesc cu tine”. Vorbea perfect românește ! Am rămas cu gura căscată... „Nu rămâne cu gura căscată, simulează că nu se întâmplă nimic, că vreau să-ți spun ceva. Să nu cumva să faci prostia să pleci cu acest vas, pentru că Greceanu nu a vorbit cu comandantul, a vorbit cu niște marinari. Țștia te vor lua, te vor face poștă pe drum și te vor arunca în mare. Țșta este sfârșitul tău, să mori înecat dacă pleci ! Refuză ! Chiar dacă Greceanu-ți propune, refuză ! N-am vorbit cu tine, nu știi nimic. Adună-mi niște băieți buni și o să stau de vorbă cu voi la București. Dacă vrei, dacă insiști, eu pot să fac...” Dar am văzut că nu are tragere de inimă și că îi este frică și a rămas așa, a căzut chestia cu vaporul.

La Ambasada americană mai erau doi sau trei ; era Mihnea Romalo, era Andrei Noica, călărețul, iar pe Alex Vlasopol l-am adus eu. Toți am luat legătura cu Carp și prima oară ne-am întâlnit la mine acasă. Și ne-a spus : „Măi, vreau să vă spun că voi, românii, trebuie să vă pregătiți pentru ilegalitate. Dar în România nu ține ilegalitatea, pentru că la voi dacă dimineața spui cuiva «să nu spui la nimeni», până după-masă ar afla încă 15, tot așa, «să nu spună la nimeni» ! Eu mai stau o lună aici și înainte de a pleca vreau să vă dau câteva indicații. Dacă aveți încredere în voi și în niște oameni, mergeți mai departe, dacă nu, înmormântați-o și tăceți din gură, pentru că riscați. Eu nu risc nimic, pentru că eu am plecat într-o lună de zile și chiar dacă astăzi mă toarnă cineva, nu poate să-mi facă nimic. Dar cu voi s-a terminat din momentul de față, dacă sunteți de acord. În primul rând trebuie să vă antrenați memoria, să nu rețineți nume”. Ne-a instruit să formăm un fel de rețea și apoi ne întâlneam. Odată ne-am întâlnit în Cișmigiu, o dată la sala de gimnastică a Nunțiaturii... Ne-am întâlnit de vreo 14 ori, în majoritate la sala de gimnastică a Nunțiaturii. O'Hara era un malac, avea 100 de kilograme și făcea box ; făcea gimnastică și boxa împreună cu secretarul lui, monseniorul Kirk¹⁵, care era slab ca un țâr.

În fine, mai departe am vorbit cu doi marinari care mi-au spus : „Măi, se apropie recrutarea. Voi aranja în așa fel încât să fii recrutat la Marină. Și acolo o să îți spun eu cu cine să iei legătura...”. Și într-adevăr, am fost recrutat la Marină și am ajuns la Galați, unde m-am întâlnit cu un grup de bucureșteni : Buză, Hana, toți cei care făcuseră sport. Și aici am întâlnit vechile mentalități din armata română, cu gradatul care e șef și toate astea... Și ne pune unu' să spălăm pe jos. Spălăm, nu-i convine, dă cu piciorul, răstoarnă găleata, după care ia șmotru ăla' de spălat pe jos și mi-l trăneste în față. Atunci i-am dat doi pumni și l-am lămurit ! Și ne-a băgat la carceră, iar noi cu scandal : toți bucureștenii ne-am revoltat ! Și atunci comandantul a spus : „Lasă că vă liniștesc eu !”. Și pe toți ne-a trimis la Sulina, într-un fost baracamant german, distrus, fără geamuri, fără nimic. Ne aduceau cafeaua dimineața, până ne-o servea... prindea crustă de gheață ! Pâinea era piatră... Eh, și îmi aranjase Cucu Starostescu o autobiografie : „Măi, tu vei spune că te cheamă Iamandi”. Am luat niște lecții : că maică-mea a fost spălătoreasă la familia Iamandi, a regulat-o fiul stăpânului și a rămas însărcinată cu mine. Și acum,

15. John C. Kirk (1912-2004). Secretarul Nunțiaturii Apostolice din București. A fost expulzat din România în 1951. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar H, I, J, K, L*, p. 277 ; <http://www.legacy.com/obituaries/onlineathens/obituary.aspx?n=john-columbus-kirk-jack&pid=1798422&fhid=3810>, accesat la 13 mai 2012.

după 23 august, a vrut să-i dea în judecată, m-au recunoscut și mi-au dat numele de Iamandi. Niște minciuni cam trase de păr... Eh, și pentru chestia asta sunt băgat în școala regimentară de la Sulina, ca analfabet !

Cât a durat stagiul militar ?

Trebuia să dureze doi ani, apoi s-a prelungit la trei ani și apoi la patru ani, la Marină. Dar n-am făcut perioada astă, pentru că am dezertat înainte...

Când ați dezertat ? !

Eh, în '51 sau '52, nu mai știu. Trebuia să ne eliberăm, după care a venit chestia asta, cu prelungirea stagiului militar încă un an. Și atunci au început niște nemulțumiri și-au apărut înscrisuri prin WC: „Moarte lui Bodnăraș !”, „Jos comunismul”, „Nu vrem armată la...”. Și au început anchete, să se descopere cine a scris. Ne-au adunat într-o sală unde ne-au dictat o pagină. Și apoi ne-au luat scrisul și au venit ofițerii de la informații. Dar nu m-au găsit... că unul dintre cei care au scris am fost eu.

Spuneți că ați dezertat. Când ați dezertat ?

Așa. După afacerea asta nu mai puteam folosi closetele, pentru că se sigilau ca să nu mai apară scris. Apoi s-a introdus alt sistem : se mergea cu grupa și cu comandantul de grupă la comun ! Sau : era acolo un câmp cu nisip și fiecare își lua lopata Lineman și-și făcea... Și ni s-a spus că ni se dă un concediu de 20 de zile. Și în timp ce erau aceste anchete, îmi vine și mie rândul la concediu. Plec în concediu, stau 20 de zile și, când să mă întorc, mă întâlnesc cu un curier pe tren : „Bă, Iamandi, ce-ai făcut, mă ? ” „Ce să fac, mă ? !”, „Mă, păi după ce ai plecat tu, a intrat ofițerul de serviciu cu doi ofițeri de la Informații, ți-au luat valiza de sub pat și nu ne-au spus nimic. Da' am văzut că e groasă ! Toate lucrurile tale, arma, cazarmamentul, tot ți-au luat ăstia de la Informații ! ” Eu eram deja în trenul de Constanța cu mai mulți colegi, iar la prima haltă am coborât și nu m-am mai urcat ! Și nu m-am mai prezentat, m-am întors înapoi la București.

V-ați dat seama că urmau să vă aresteze...

Categoric ! Eh, și la București... Aici începe. Am luat legătura cu maică-mea. Ea fusese scoasă afară din casă, i se dăduse o cameră la un evreu, pe strada Parfumului, în Dudești. El era membru de partid, un om foarte scârbos, dar nevastă-sa era o femeie foarte cumsecade. Și maică-mea m-a băgat noaptea, clandestin, și am stat la ea. Din mobila care-i mai rămăsese avea o oglindă luată de la un dulap mare, vechi, pe care o pusese într-un colț al camerei. Și ziua mă băgam după oglindă și stăteam în colț, acolo, iar seara mai ieșeam. Maică-mea mai lucra.

De fapt, noi am avut un foarte mare noroc, că am avut o bunică născută Tacu, mama mamei mele, care a avut cinci fete. Două au rămas în țară și trei au plecat. Pentru că aveau talent la muzică, le-a trimis de copile, la 17-18 ani, în Italia, să învețe canto, însă niciuna n-a ajuns mare cântăreață, pentru că toate s-au căsătorit. Doar una dintre ele, Stela, a ajuns și-a cântat la Scala, dar o singură dată, pentru că un conte, Branvila, care îi făcea curte, i-a pus o singură condiție : să renunțe la scenă. A renunțat și s-a căsătorit cu el, un mare bogătaş, multimilionar. Și începând cu ocupația germană, până în '56, poate chiar '60, maică-mea primea de două ori pe an o sumă mare de franci elvețieni. Dar comuniștii i-o schimbau la un curs derizoriu, după cum voiau ei. Suma era însă atât de mare, încât trăia mama, sora ei și bunica. Și la un moment dat maică-mea s-a

revoltat de bătaia de joc, pentru că schimba la mai puțin de jumătate decât cursul oficial, și a spus : „Domne, eu refuz, nu mai primesc banii ! ”. Și atunci au început cu amenințări. Natural că nici ei nu-i convenea, a zis numai așa, ca să obțină un curs mai acceptabil. Și a reușit.

Dar între timp o luau la Securitate, pentru că eu eram fugar : „Cum, mamă denaturată, nu știi unde ți-e fiul ? ! Toată lumea îl vede prin București, numai dumneata nu știi ? ! ”. Că eu n-am rămas decât două zile în casa asta, că nu se putea sta acolo. Maică-mea pleca ziua din casă și jidanu' avea chei ; deschidea, intra după ea și îi fuma țigările, îi mânca din frigider... Nevastă-sa era foarte cumsecade, că i-a și spus mamei : „Vezi, ai grijă, că Segal e un porc. O să se dea la tine”. Și fiu-său a fost mare prin cinematografie.

Mama dumneavoastră era chemată periodic la Securitate ?

Da. Îi puneau ochelari... Odată au dus-o la gaura liftului, lăsând special să vadă c-o aruncă acolo : „Eh, acumă îl vezi ? Ia spune, unde îl vezi ? Că dacă nu, o să te duci jos ! ”.

Dumneavoastră unde v-ați ascuns până la urmă ?

Vă spun acum. A treia oară când ne-au evacuat din casă, eram pe strada Jean Texier, într-un bloc, la etajul trei. Acolo aveam două camere de serviciu, că ocupasem două apartamente. Și mai era spălătoria, care n-a fost utilată niciodată. Când s-au confiscat toate lucrurile, ultima oară, a rămas spălătoria închisă cu un lacăt, de care n-au știut că e a mamei. Și mama avea o prietenă în bloc, doamna Bălăceanu, care era crainică la Radio. Maică-mea s-a dus, mi-a aranjat o saltea acolo, niște pături, ceva de mâncare, rămânând ca o dată pe săptămână să-mi aducă mâncare printr-un geam lateral. Eh, am stat eu trei zile nemișcat, dar după trei zile nu m-au mai ținut balamalele și am scos geamul din tâțâni. De pe geam trebuia să mă urc pe acoperiș, făceam echilibristică, ajungeam la chepengul de la pod, intram în pod și coboram în casă. Alături erau clădirile ocupate de ruși, cu santinele. Când făceam exhibiția asta mă uitam în jos la santinelă. Eh, și am luat legătura cu niște tineri pe care-i cunoșteam și unul dintre ei s-a oferit să mă ajute. Am dormit câteva nopți la el, după care el s-a mutat, a închiriat o mansardă de la doctorul Schiau, maică-sa fiind soră de radiologie. Și în această mansardă locuiam amândoi. Și am stat acolo până-n aprilie '56, când am fost arestat.

Cu ce v-ați ocupat în această perioadă ?

Cu ce m-am ocupat ? Muncă necalificată, hamal, salahor... Tot felul de treburi d-astea. Am mai lucrat la Combinatul Fondului Plastic unde era director un fost legionar, Dan Parocescu. Și fiind foarte bun prieten cu nepoata lui, m-a angajat acolo.

Între timp v-ați creat o identitate falsă, aveți acte false ?

Da, aveam vreo patru buletine ! Radu Valentin, Iliescu Valentin, Marinache Teodor... Astea sunt cele mai uzuale pe care le foloseam.

Cine v-a procurat actele ?

Și aici e o poveste... Aveam relații, pentru că aveam un grup la Facultatea de Cinematografie și un grup la Facultatea de Istorie. Secretar de partid era un oarecare Rosenzweig, un evreu. Ceva cu „Rosen”, pe care l-au descoperit ei că înainte a avut magazin și fusese patron. Și îl șantajau cu chestia asta, iar el ne dădea informații ; ne spunea când au venit listele cu cei care trebuie dați afară. Erau niște mentalități copilărești. De exemplu, erau dați afară în timpul examenelor și atunci întârziem listele până când terminau oamenii să-și dea toate examenele, ca să fie în regulă și să se poată

întoarce din nou la facultate după ce erau dați afară. Ne închipuiam că lucrurile se vor aranja. Ce copilărie, domne... Câtă muncă depuneam : „Domne, cum facem ? Aranjează să treacă în grupa cutare, să dea examen înainte, să nu piardă anul”. În zadar ! Era un coșmar, îți dai seama, să ajungi student și să fii dat afară... Erau drame cu plânsete, cu bocete, cu sinucideri... Perioada asta este atât de puțin cunoscută, atât de puțin se vorbește despre ea ! Prin ce a trecut acest tineret, prin ce-au trecut familiile... Când omului, președinte de companie, director într-un minister, avocat, militar, preot, i se spunea : „Gata ! Măine ai terminat-o !”. Și nu-ți spunea nimeni nici ce drepturi ai, nici că ai pensie, nici nimic. Pur și simplu erai dat afară și rămâneai șomer. Și dacă trebuia să-ți cauți de lucru, începea autobiografia. Și dacă spuneai în autobiografie „am fost cutare”, gata, s-a terminat, nu mai pupai un serviciu, erai sortit șomajului !

Bun. Ce se întâmplă ? Erau studenți care aveau viză de flotant. Și la câteva luni se strângeau „birourile populației” și se ducea un delegat cu ele, la poliție, să le dea viza de flotant. Și când s-a dus unul dintre băieții noștri, din dulap au „dispărut” patru „biroul populației”. Și așa de bine era falsificat actul, încât am fost arestat sub numele de Marinache Teodor sau Radu Valentin. Nici n-au crezut că e falsificat !

Dar până să vă aresteze, nu v-a legitimat nimeni ?

Ba da, de multe ori. N-am avut o viață liniștită, n-am fost un ins care să stea cuminte în casă, să se ascundă. În perioada asta, fiind fugar, de două ori am făcut manifeste cu un grup de studenți și le-am răspândit în oraș. În ziua în care am rămas fugar și când am plecat din podul unde stăteam și m-am întâlnit cu un prieten, Valentin Topciu¹⁶, cu care discutasem înainte că trebuie să cumpărăm un Gestetner. El îmi spune : „Măi, am cumpărat un Gestetner, da' nu pot să-l țin acasă, că trebuie declarat, nu-i voie...”. Și eu am spus : „Îl cumpăr eu !”. „Bine, scap de el, da' să nu spui că-l ai de la mine !”. Și fiind în Grădina Icoanei, neștiind unde voi dormi seara, neavând nici acte, fiind încă cu pantaloni militari și cu cizme, tuns chilug, îmi aduce și Gestetnerul într-un sac ! Stăteam jos acolo, cu Gestetnerul sub bancă, și când vedeam un milițian trecând, îl strigam eu : „Domnu' milițian, dați-mi și mie un foc !”. Și intram în discuții : „Uite, caut pe cineva care stă aici. Și am un pachet, dar nu a venit încă”. „Păi, mai așteaptă și dumneata, c-o să vină când iese de la serviciu.”

Psihologie inversă, cum se spune.

Asta am făcut întotdeauna în perioada când am fost fugar. Când mergeam pe la două noaptea, cum vedeam un milițian, mă agățam eu : „Domnu' milițian, nu vă supărați, strada cutare, știți unde e ?”. Inventam ceva, ca să-l agăț eu, să nu mă agățe el, să nu-i dau timp să gândească. De multe ori am făcut asta. De exemplu, Circul de Stat era la Universitate, unde e astăzi Intercontinentalul. Iar în față erau niște bufete de stat, cu ținută fiartă, cu nu știu ce... Și ne întâlnim odată la ora șapte seara, la un bufet, acolo ; îi zicea Bufetul circului, dacă nu mă înșel. Stăteam la o ținută fiartă și când puneam la cale cum să ne organizăm, apar vreo patru-cinci plutonieri ; tocmai se schimbau gardienii de noapte de la Ministerul de Interne. Mai târziu i-am cunoscut personal, când am făcut pușcărie acolo... S-au adunat acolo, cu chef, cu ținută fiartă și am înțeles că unuia dintre

16. Valentin Topciu, născut la 5 septembrie 1932 în Ploiești, Prahova. A fost arestat la 14 mai 1956 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 11 februarie 1957. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

ei îi nascuse nevasta. Nu-și văzuse copilul, dar venea la o țuică. Eu aveam pe cap o șapcă mare, caraghioasă, că eram tuns chilug. Și, trecând pe lângă mine, îmi trage șapca pe ochi! Eu, la 22 de ani, fără minte, mă scol după el și mă duc afară. Fugar, dezertor, fără acte, mă duc, îl apuc și-l zgâlțâi! În momentul când îl zgâlțâi, se bagă unul între noi: „Să trăiți, domnule căpitan, sunt plutonierul cutare, vă cunosc de la «operativ». Noi, oamenii cu cizme, între noi ar trebui să fim mai înțelegători. Înțelegeți, domnule căpitan, i-a născut nevasta, a fost în tură, nu și-a văzut copilul, abia acum se duce. A băut și el o țuică mai mult, lăsați-l, domnule căpitan... Să trăiți!”. Îmi iau „la revedere”, dau mâna și plec! M-a confundat cu cineva...

Și am mai scăpat dintr-o razie pe Carol, când legitimau. Atunci, văzând asta, m-am dus la ei: „Aveți grijă, băieți, legitimați-i pe ăștia! Vedeți că unii au luat-o vizavi, pe partea cealaltă, au intrat într-o clădire și discutau pe unde se poate ieși pe cealaltă”. „Bun, să trăiți!”

În fine, până la urmă Gestetnerul l-a dus din nou Valentin la el acasă și l-a băgat într-un garaj, ca să-l țină câteva zile. Dar acolo a rămas, pentru că apoi ne-am informat că pentru Gestetner îi trebuia o mașină de scris, trebuia o matrită, iar astea erau foarte scumpe. Și n-am putut să lucrăm cu el. Dar printre cei care s-au oferit totdeauna și erau dispuși să mă ajute a fost Iliuță Constantinescu, cu care eram foarte bun prieten. Era student la Arte Plastice, botoșănean, care spunea: „Măi, în momentul în care termin facultatea, vin și eu cu voi și fac și eu”. Dar care, mă rog, era fricos. Însă în momentul în care am vrut să fac manifestele și am renunțat la Gestetner, am zis: „Hai să facem altceva. Să turnăm o placă de plumb!”. Și atunci m-am dus la Iliuță: „Măi, fă-mi un mulaj de ghips în care eu să torn plumb, să-mi iasă o ștampilă”. Și Iliuță mi-a sculpat în ipsos și pe o parte am scris „Jos teroarea sovietică! Luptați pentru libertate!”, iar pe partea cealaltă am scris „Moarte comuniștilor!”. Puneam și ștampilam...

Le răspândeai în timpul nopții ?

Da. Am aranjat perechi: o fată și un băiat care să simuleze că sunt îndrăgostiți și mergând în diverse locuri să se sărute și să le pună... Le puneam pe unde apucam, jos, în cutii poștale, pe unde se putea intra...

Câți erați în acest cerc de prieteni ?

La Cinematografie erau Gănescu Ion¹⁷, Miron Chiraleu¹⁸ și Dana Comnea, iar la Istorie erau Marinache Teodor, Liculescu, Luli Popescu, Valentin Topciu și Valentin Radu. Și mai era o fată, Constanța „Bob” Cojocaru.

Vă mai aduceți aminte episoade semnificative din perioada de clandestinitate care merită să fie menționate ?

Da, mai ales că eu n-am fost un fugar care să stea ascuns în casă, am făcut tot felul de trăznăi. De exemplu, la un moment dat s-a anunțat că Circul de Stat, de lângă

17. Ion Gănescu, născut la 16 iunie 1932 în Craiova, Dolj. A fost arestat la 15 mai 1956 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla și Salcia. A fost eliberat la 15 mai 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

18. Marin „Miron” Chiraleu, născut la 15 august 1933 în București. A fost arestat la 31 mai 1956 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Salcia și Aiud. La 11 ianuarie 1962 s-a sinucis prin strangulare în închisoarea Aiud. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Universitate, caută împlânzitor pentru lei. Și m-am dus ! Am fost vreo patru ; ne ducem acolo, ne prezentăm... Și toată lumea îl căuta pe Malek, dresorul, care era cehoslovac. Mă rog, am așteptat vreo trei sferturi de oră și în sfârșit a venit Malek, care fusese vizavi, la bufetul Dunărea, care s-a dărmănat la cutremur. Și Malek era cu un trenchi, iar sub trenchi era în costum de baie. A venit, a făcut semn să se dea drumul leilor în cușcă și ne-a pofțit înăuntru ! Natural că nimeni n-a vrut să intre ! Țsta era ocupat pe acolo, cu biciul, cu nu știu ce, iar leii intraseră deja ! Eu tot așteptam... îmi spunea pe limba lui ce-mi spunea și venea altcineva să ne traducă. În final am intrat eu ! Am fost singurul, iar celorlalți le-a spus să plece, că nu mai are nevoie de ei. Și mi-a dat biciul în mână cu care m-am și plesnit de vreo două ori. A durat o jumătate de oră, după care el a plecat iarăși. Și a rămas să mă prezint, dar între timp îi spun mamei, care-mi zice : „Ce, ești nebun ? ! Când tot Bucureștiul te caută, asta-ți mai lipsește !”. „Am vrut numai să văd cum e.” Maică-mea era cea care îmi dădea bani și alimente, că altfel, cu ce lucram eu... Cu banii pe care mama-i primea din Elveția s-au făcut manifeste. Maică-mea se întâlnea cu mine de trei ori pe lună, în diverse locuri. De exemplu, în fața bisericii italiene. Eu stăteam pe trotuarul de vizavi, iar ea trebuia să treacă. Dacă era urmărită, arunca un plic în cutia de gunoi care era chiar pe stâlpul de la biserica italiană. Dacă totul era în regulă, mergeam până la biserica asta, de lângă Palatul Regal, unde e Humanitasul acum, și acolo ne întâlneam.

La un moment dat pe mine și pe câțiva prieteni ne oprește un milițian care ne cere „biroul populației”. Era o casă conspirativă acolo, dup-aia am aflat, dar era până de lumină, se stinsese lumina peste tot. Și avea o lampă cu gaz în ghereta lui, în care a luat „birourile de populație”, să le citească. Și a ieșit afară strigând : „Care e Radu Valentin ?”. Și atunci îi spun lui Radu Valentin : „Mă, dacă pe mine mă strigă Marinache Teodor, Sergiu Columbeanu o să-și dea seama că eu nu sunt Marinache Teodor”. Așa că eu am plecat și am lăsat biroul populației acolo. A strigat pe Radu Valentin, a strigat pe Sergiu Columbeanu... „Da’ celălalt unde e ?” „A plecat.” „De ce a plecat ?” „Păi, trebuia să plece, că e activist de partid și trebuia să fie la cămin.” „Bun. Eu îl predau la circă, să vină mâine la circă.” Eh, am încurcat-o !

A doua zi ne-am întâlnit toți la Dunărea, și cu Marinache Teodor : „Măi, Marinache, uite ce s-a întâmplat...” „Aoleo, tocmai acum, când sunt în examen !” „Mă, Marinache, tu nu pățești nimic, c-ai declarat ăsta pierdut.” Dar când l-am văzut așa, i-am zis : „Mă, uite ce e, mă duc și mă predau !”. N-a zis nimeni nimic. Circa de miliție era lângă Grădina Icoanei, pe unde-i liceul de fete care acum se dărpănează. Și plecăm toți, să mergem la circă. Intru în circă, la ofițerul de serviciu : „Bună ziua, eu sunt cutărică, sunt student la Facultatea (atunci mi-a venit în cap o facultate care nu există) de Istorie a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Sunt activist al Comitetului Central, locuiesc la Zoe 23 și azi noapte, când mă întorceam de la o ședință, un tovarăș milițian mi-a luat «biroul populației»”. „Nu sunt eu comandantul, veniți să vorbiți cu el.” Mă bagă într-un birou și vine comandantul : „Aaa, bună ziua”. „Bună ziua. Eu sunt activist de partid, locuiesc la Zoe 23. Azi noapte mă întorceam de la o ședință. Un tovarăș și-a permis să ne legitimizeze, nu știu de ce, că n-am făcut nimic. Vă rog să-mi dați numele tovarășului, pentru că eu trebuie să trec în raportul meu, la Comitetul Central.” Țla se uită la mine și zice : „Uite, domne, «biroul populației», ia-ți-l ! Domne, fiți mai tolerant, domne ! Spuneți și dumneavoastră că v-a oprit cineva și gata ! De ce trebuie să dați numele ? !”.

Mi-a dat „biroul populației” și am plecat. Când m-au văzut ăia că ies înapoi... Am avut multe chestii de-astea.

Au fost perioade când n-aveam unde să dorm noaptea, dormeam pe scările unor blocuri. Cel mai indicat și cel mai bun bloc, care era și încălzit, era blocul Aro. Acolo dacă te vedea cineva dormind pe scări deveneai suspect. Și când auzeam un zgomot, imediat mă făceam că urc sau cobor. Dar au fost nopți întregi când am dormit acolo. La un moment dat am cunoscut, prin „Bob” Cojocaru, pe Lia Deșliu, sora lui Dan Deșliu, care era căsătorită cu un evreu, Solomon, șef de șantier la Casa Scânteii. Lia era o aiurită! ăsta pleca la șase dimineața la Casa Scânteii, iar eu îi luam locul. Și stăteam două-trei ore, după care făcea o listă, se ducea până-n Piața Amzei și cumpăra alimente : „Vezi, curăță și fă-ți mâncare ! ”. Plecam și toată ziua, până la opt-nouă seara, colindam parcurile. Era nebună după parcuri, orice petic de iarbă îl știa. Și la un moment dat mă scoate afară din București cu un autobuz. Ajungem într-un câmp, la iarbă, și, când eram în iarba aia, apar la un moment dat patru gealați cu armă automată : „Stai ! Hai la corpul de gardă ! ”. Eram lângă Jilava, lângă penitenciar. Ne duce acolo, o legitimează... și văd Lia Deșliu : „Sunteți Lia, sora lui... ? ”. „Da.” „Și ce căutați pe aici, doamnă ? ! ” „Sunt căsătorită.” „Dânsul e soțul ? ” „Nu dânsul e soțul ! ” „Aoleo ! ” Au făcut ăia niște bancuri, au început să râdă acolo : „Și ce zice soțul ? ”.

Au fost multe momente... Domne, printre activitățile noastre, în afară de manifeste, am redactat diverse scrisori în limba română, franceză și engleză pe care le-am trimis la Națiunile Unite, la Congresul American, la diverse personalități din Europa. În timpul Festivalului Tineretului, din 1953, profitând că erau diverse grupuri și aveam certitudinea că sunt străini, purtam diverse discuții despre realitate și le explicam „postul” prin care a trecut România ca să poată fi posibil acest festival.

În perioada festivalului cunoscusem și niște studenți din Ceylon, cărora le-am propus să le dau o scrisoare pe care s-o trimită în străinătate, la diverse foruri. Și au fost de acord. Și pentru că aveam un text în franțuzește și unul în românește, m-am gândit la un prieten care știa bine englezește și am apelat la „Împăratu” Danielopol. „Împăratu” era o poreclă. Era un nepot al lui Brătianu, rudă cu doctorul Danielopol. Ne-am întâlnit cu aceste studente, am discutat și eu i-am dat textul lui să-l traducă. Mi-a dat întâlnire după-amiaza, la ora șapte, când aveam întâlnire cu studentele, la Grădinița, un bufet care era acolo unde e McDonald’s-ul de pe Magheru astăzi. „Împăratu” trebuia să-mi aducă textul în engleză. Am fost la ora șapte acolo, „Împăratu” a venit, mi-a comunicat că studentele nu pot să vină și că o să ia legătura cu el. Și în timp ce discutam ne-am uitat la ceas, trecuseră vreo trei sferturi de oră, la care el a spus : „Mă duc să dau un telefon”. De două ori s-a sculat de la masă să dea un telefon. Eu eram la o masă, în grădină, cu fața spre Piața Romană, și am văzut venind spre noi, dinspre Piața Romană, pe sens invers, un jeep plin cu militari securiști.

M-am sculat repede și în zăpăceală m-am dus în toaletă ! Da’ m-am dus la toaleta de femei. Am intrat într-o cabină, mă rog, am auzit discuții, învălmășală... A intrat cineva în cabină, a încercat ușa, eu am spus cu voce de femeie „ocupat”, a încercat cealaltă ușă și a ieșit afară. Când a ieșit, am trecut în cabina cealaltă. Și aud niște voci : „Nu se poate, aici trebuie să fie ! ”, „Uite, asta a fost ocupată și e liberă ! ” „Ah, asta e ocupată acum ! ” Și a început să zgâlțâie de ușă. Norocul a fost că m-am uitat în sus și era un mic gemuleț. Și pe acest gemuleț, cu chiu, cu vai, am ieșit și am căzut jos.

Nu știu de la ce înălțime, dar am căzut destul de rău. M-am sculat, am văzut o ușă și am luat-o la fugă. Între timp ei probabil că au spart ușa și cineva a băgat pe geam o mână cu un pistol și a început să tragă! Am urcat pe o scară interioară și am văzut o doamnă în vârstă care stătea cu spatele și gătea la un aragaz: „Doamnă, vă rog!”. De trei ori... Era surdă bocnă! Țipând la ea s-a deschis o ușă și a ieșit altcineva: „Doamnă, dați-ne voie, suntem de la Securitate. Băgați-o și pe dânsa înăuntru, închideți ușile și nu dați drumul la nimeni! Îmi dați voie să dau un telefon?”. „Da.” „Nu, mai bine mă duc eu... Nu deschideți ușile la nimeni până nu mă întorc eu!” Mi-a arătat ușa pe unde să cobor, prin față, am coborât, am ieșit în stradă și am trecut pe trotuarul de vizavi. Era o învălmășală acolo...!

Eh, nu m-au prins atunci, dar a două zi dimineață, „Împăratu” s-a dus la maică-mea și i-a povestit toată scena: „S-a tras în el, sunt urme de sânge, este rănit. Spune-mi unde este ascuns, ca să-l ajutăm, că este rănit!”. De trei ori a venit la maică-mea spunând: „Doamnă, probabil că omul e rănit, are nevoie de doctor, are nevoie de îngrijiri!”. Și maică-mea fără să știe ce s-a întâmplat, decât din relatările lui, i-a spus că nu știe nimic.

Așadar v-a turnat...

Da, el!

S-a concretizat într-un fel intenția dumneavoastră de a trimite această scrisoare?

Da. A figurat și în acuzare. Eu mai aveam o copie a scrisorii, iar în momentul în care eram trimis la Constanța, Radu Valentin s-a predat la Securitate și a spus și unde am stat ascuns. A venit Securitatea și a găsit acolo o ciornă pe care o făcusem pentru scrisoarea ce urma să fie trimisă în străinătate.

Să revenim la momentul arestării. Spuneți că s-a produs în aprilie 1956.

Cred că era pe 14 aprilie 1956 sau așa ceva... Eram fugar de atâția ani și deja nervii erau foarte... Lucrasem la Fondul Plastic și în perioada de început am cunoscut, la un moment dat, un student la Medicină, Nicușor Ionescu. Era îndrăgostit de o fată foarte frumoasă, o bucovineancă, Silvia Voiciuc. Și acest Nicușor a dispărut apoi, dar probabil c-a aflat ceva despre mine, că după anii ăștia se duce la Aghi, o prietenă de-a Silviei, cu care eu eram prieten foarte bun, și-i spune: „Mă, dar venea pe la voi un băiat...”. Ea, naivă, zice: „Da, sigur că da”. „Și ce face? Vreau să stau de vorbă cu el!” „Păi, tocmai acum îl ajut, îi găsesc un serviciu.” Mie nu mi-a plăcut de el de când l-am cunoscut. Taică-său era fost petrolist, avusese niște sonde în Valea Prahovei care au fost naționalizate. Avea o casă foarte mare, înspre Abator, pe Splaiul Unirii. Fusese un om foarte bogat, dar băiatul i-a fost dat afară de la Medicină și probabil că l-au șantajat să fie informator. Așa. Și îmi spune: „Uite ce e, vorbesc cu prietena mea care este felceriță...”. Era felceriță, dar fusese dată afară de la Medicină, pentru că era fata unui arhitect, Constantinescu, care a fost condamnat la moarte în lotul Canalului. Și apoi amândoi au făcut școala de felceri. Mi-o prezintă și ea îmi zice: „Da, bine, vii mâine dimineață la fabrica unde lucrez eu”. M-am dus la „Izolatorul”, unde se făceau dopuri de plută. Acolo, în toată curtea erau stive imense de plută aduse din export și din ele se tăiau dopuri. Și am început să lucrez în schimbul de noapte. La vreo două zile mă duc la cabinetul medical, îl găsesc și pe ăla acolo și-mi spune: „Măi, bine că ai venit, că tocmai voiam să te caut. Se face percheziție la ieșire, dă-mi pistolul, să-l ascund”.

Dumneavoastră umblați înarmat tot timpul ?

Da. „Măi, nu ți-l dau.” „De ce ?” „Pentru că nu vreau să riști tu.” „Mă, păi, te arestează dacă te găsește !” „Nu, lasă că-l ascund eu.” „Cum o să-l ascunzi ?” „Lasă că mă descurc eu...” Și am plecat înapoi în fabrică, dar mi s-a părut foarte suspectă chestia asta. M-am dus la o stivă de plută, am pus pistolul și am ieșit. Nicio percheziție ! A doua zi mă întreabă : „Ce-ai făcut ? L-ai ascuns ?”. „Da, l-am ascuns, dar nu era nicio percheziție !” „Măi, au plecat, probabil că și-au făcut suma. N-au stat mult, o jumătate de oră, dar n-am mai apucat să te anunț...” Măi, și altădată mă duc în cabinetul medical și ei erau acolo și discutau după o perdea, iar ea plângea și spunea : „Nu pot să fac asta !”. Și el îi spunea : „Nu trebuie să ne jucăm cu situația, trebuie s-o faci !”. Și-am ieșit imediat afară și după câteva zile spun : „Mă, eu plec de la fabrica asta, nu mai lucrez aici”. „Păi, de ce ?” „Că nu-mi mai convine...” „Păi, stai, să-ți găsesc în altă parte, vorbesc acum.” Și a dat ea telefon și m-a trimis la Ministerul Energiei Electrice, la Piața Romană : „Te întâlnești cu domnul Popescu, care te va angaja la Ministerul Energiei Electrice”. Zic : „Bine, mă duc”. Dar eram cu gândul să nu mă duc, bineînțeles. Și ea îmi spune : „Hai să te conduc până în poartă”. Mă conduce, iar în poartă mă ia de gât și mă sărută : „Să ai succes !”. Imediat cum am ieșit am văzut o Tatra și-am zis : „Gata, s-a terminat cu mine !”.

Seara ne-am întâlnit la Aghi, la nemțoaică, cu Nicușor. Și el zice : „Măi, tu spui că ai prieteni, de ce nu te duci în provincie, la ei ?”. „Pentru că n-am bani.” „Păi, când iei salariul...” „Băi, când am salariu, am datorii !” „Cât ți-ar trebui ?” Zic : „Nu știu, vreo 1.000 de lei...”. Nu mai țin minte valoarea. Și plec acasă. Stăteam pe o stradă care dă în Toamnei. Am coborât din tramvai la Vasile Lascăr și am luat-o pe Rosetti, înspre Toamnei. În fața mea erau doi tipi care vorbeau tare : „Măi, nu mai fumez, futu-le mama lor de țigări ! Uite, astea sunt ultimele țigări, le arunc aici și nu mai fumez !”. Aruncă pachetul de țigări și pleacă mai departe. Îl iau, fumez o țigară... și-n pachet, bani ! Mi-am dat seama : „Mă, e clar, de la Nicu Ionescu vine chestia asta ! Mă paște...”. Mi-am dat seama că sunt urmărit.

A doua zi, când am plecat, am fost urmărit. M-am urcat în autobuz, am văzut Tatra venind după mine. Cobor la Dorobanți, traversez spre Piața Romană. Era o fostă cofetărie a unui legionar, care apoi a fost cofetărie de stat, iar acum nu mai există. Și-n fața cofetăriei erau patru gealați îmbrăcați civil, dintre care un țigan cu haine la două rânduri, cu mâinile în buzunar. Și cu pistolul pregătit îmi spune țiganul : „Domnule Iamandi, ai dat-o cotită de data asta ! Ai alergat de unul singur și-ai ieșit al doilea”. „Domne, cred că-i o confuzie, nu mă cheamă Iamandi.” „Da' cum te cheamă ?” „Păi, uite aici...” „Lasă că discutăm în mașină.” M-au băgat în mașină : unul într-o parte, altul într-o parte, eu la mijloc, șoferul și încă unul în față. Când am ajuns prin dreptul Aro mi-am zis : „Mă, în mulțimea asta n-o să tragă”. Și m-am repezit peste el în ușă, dar n-am apucat să fac nimic, că m-au culcat la pământ și au pus picioarele pe mine. Naivități... Și m-au dus la Rahova, jos, în celular, unde era o cameră cu trei paturi. Cred că a mai fost cineva acolo în perioada aia, dar nu mai țin minte, că totul a fost foarte repede.

V-au anchetat la Rahova ?

Da, m-a anchetat un ofițer tânăr și cam neexperimentat, care știu c-a încurcat-o apoi. Domne, încă nu erau lămuriți că „biroul populației” era fals ! Stăteau ăia : „Cum e fals, mă ?”. „Uite...” Și atunci am îndoit fotografia, care a plesnit, că era cu timbru sec și cu

un colț alb ; fotografiile de biroul populației aveau un colț alb. Era fotografia pusă și pe partea asta un colț alb pe care puneau ei timbru.

Deci ai ajuns în situația în care îi lămureați că, de fapt, aveți buletin fals...

Da. Și eu am făcut și pe prostul, pe analfabetul : „Domne, eu sunt ăsta, eu am dezertat din armată”. Și chestia asta a ținut trei zile, ca apoi să-mi spună anchetatorul : „Măine o să te ducem la militari”. M-au umflat într-o mașină și m-au dus la închisoarea militară, la Malmaison, unde m-a luat în primire un ofițer. Am stat două zile fără să mă întrebe nimeni nimic, apoi m-au urcat pe tren și m-au dus la Constanța, la unitatea din care am dezertat. Acolo discuții, curiozități : „Tu ești Iamandi?”. Veneau fel de fel de ofițeri, dar n-am cunoscut pe nimeni. Și seara se face până de lumină, iar pe mine mă bagă în corpul de gardă, la carceră. Acolo mai era unul, dar pe întuneric nu l-am văzut. Și înjura tot timpul de Dumnezeu. Mi se părea cunoscută înjurătura, dar nu puteam să-mi aduc aminte... La un moment dat am vrut să vorbesc și am văzut că ăsta mă pipăie, fără să știu ce vrea. Îmi ia mâna și mi-o pune pe buze. Am înțeles imediat cine este. Când făceam școala de analfabeți, în armată, am fost coleg cu un oarecare Pătruț Viorel, un ardelean foarte cumsecade, care fusese membru de partid. Fusese în aceeași situație cu mine : știa carte, dar a declarat că nu știe. Pe deasupra, fusese membru de partid și declarase că n-a fost, dar l-a denunțat un văr de-al său, care sosise în unitate și a încurcat-o pe chestia asta... Și culmea, că el nu fusese membru de partid, dar acest văr i-a spus : „Mă, ești prost, vino să faci o școală!”. L-a dus la Cluj, iar când s-a întors în sat a fost pus într-o situație dificilă : „Mă, îmi crăpa obrazul de rușine ! Cum să mă duc eu în fața satului și să spun la oameni «intrați în colectivă» ? !”. Era un om cu bun-simț, care în armată n-a mai vrut să profite de chestia asta, fiindu-i rușine de ce a făcut în satul lui. Și de-asta nu s-a declarat membru de partid, dar ghinionul a fost c-a venit acest Colcer, vărul-său. Și ca să nu se mai întoarcă în sat, s-a reangajat în armată și a rămas plutonier la unitate. Și el mi-a făcut semn să nu vorbesc.

Probabil era pus să vă tragă de limbă...

Da. Și mi s-au făcut actele, am semnat, iar peste două ore trebuia să vină mașina, să mă ducă la închisoarea militară din Constanța. Mi-au dat o carte poștală să scriu familiei și i-am scris maică-mii ce s-a întâmplat. Mi-au dat hrană rece, au fost foarte cumsecade. Când pe poarta unității intră un jeep cu niște ofițeri ! Oprește la corpul de gardă, discută cu cei de acolo și vine un ofițer superior la mine : „Dumneata mergi cu noi la București !”. Îmi pune cătușele, scoate pistolul, îmi arată că e încărcat și ieșim afară, pe un câmp mare, unde erau popândăi. Și ca să-mi arate cum trage, împușcă un popândău : „Bagă de seamă că nu te joci ! La prima... !”. Și-am plecat cu ei la București. La Cernavodă, la pod, unde probabil aveau niște informatori, au oprit și au tras o masă și un chef... M-au luat și pe mine în casă și mi-au legat cătușele de piciorul mesei. Pește, ouă, de toate ! Țăranii le-au făcut pachete cu pește pentru acasă, încât era mașina plină de pește ! Mi-au dat și mie, dar mie nu-mi ardea să mănânc : „Mănâncă, mă, că nu știi când te mai întâlnești cu astea !”. În București întâi au trecut toți pe acasă, să-și lase peștele, și abia apoi m-au adus la Rahova.

Și aici a început ancheta, cu alt anchetator. A durat vreo trei luni, că au fost și niște confruntări. Ce se întâmplă ? În general când cade un fugar care a stat câteva luni, trage după el mai mulți...

A căzut toată organizația odată cu dumneavoastră ?

Nu. Ce se întâmplă ? Radu Valentin, care acum era profesor de istorie, și-a dat seama ce s-a întâmplat cu mine, dar nevastă-sa, având un cumnat securist, s-a dus și i-a povestit ! Și cumnatul i-a spus : „Te predai imediat și povestești toată chestia ! ”. Și Radu Valentin s-a predat și ne-a dat în gât pe toți. Când am ajuns eu la București, erau deja arestați. Printre aceștia erau Miron Chiraleu și Ion Gănescu. Mi-am dat seama ce se întâmplă și mi-am zis că trebuie să fac în așa fel încât să scot cât mai mulți. Și în primul rând am avut așa, o chestie, că trebuie să-i scap pe cei căsătoriți ! Și am dat niște declarații... Dar același lucru au făcut și Ion Gănescu și Miron Chiraleu ! Toți trei spuneam că noi am făcut totul și ceilalți n-au făcut nimic ! Până la urmă i-am înnebunit cu chestia asta și au fost nevoiți să ne facă o confruntare, fiecare cu fiecare. Cu amenințări, am luat și câteva bătăi...

Cum se realizau confruntările ?

Erau la un birou și stăteam cu spatele unii la alții, ca să nu ne putem face semne. Și am început să ne contrazicem, iar asta i-a scos din sărite. L-au lovit pe Miron, m-au lovit și pe mine : „Mama voastră ! ”.

Au fost violenți ?

Nu de o violență extremă. Erau acte de disperare. Probabil că aveau un termen. Deja se întâmplase nenorocirea cu primul anchetator, despre care am aflat de la ei că a încurcat-o. Așa. Și ce-a mai fost ? În celulă, la un moment dat, apare un tip roșcat. Mi s-a părut cunoscut... S-a prezentat ca iehovist. În fiecare zi era scos la anchetă, unde stătea destul de mult. Câteodată venea abia seara. Și soțul mamei mele tocmai se eliberase din pușcărie, înainte de a fi arestat eu, în aprilie. Îi expirase pedeapsa și mă întâlnisem cu el, iar acum aveam o groază ca nu cumva să-l lege cu mine și să-l bage din nou. Și la un moment dat iehovistul începe o discuție despre Nicușor Popescu : „Eu am stat în pușcărie cu Nicușor Popescu, cu lotul Nunțiatorii. Eu cunosc o mulțime de oameni...”. Am intrat în panică, m-am inhibat complet. Nici nu mai puteam vorbi cu el, că eram sigur că...

Chestia asta a ținut trei sau patru zile, pentru ca a patra zi să vină plângând de la anchetă. Și-mi aduce niște căpșuni în batistă : „Dar de unde le ai ? ! ”. „O să-ți povestesc tot, dar acum lasă-mă să mă liniștesc...” Și a doua zi a început să povestească că el este maiorul Ceia Aurel : „Domne, am să-ți spun o serie întreagă de lucruri. Sunt o bestie, sunt un criminal ! ”. Și mi-a relatat toată povestea lui, de când era avocat la Reșița, cum a intrat în Partidul Comunist, cum a făcut spionaj pentru sârbi până când l-au dibuit... El și cu cea care bătea la testicule, Vida Nedici¹⁹, îi anchetau pe ofițerii sârbi. Și pe

19. Vidoza „Vida” Nedici, născută la 4 mai 1924 în comuna Becicherecu Mic, Timiș. Locotenent. A lucrat la Securitatea din Timișoara ca traducătoare și anchetatoare. Era vestită pentru cruzime și pentru metoda de tortură preferată : bătaia cu creionul la testicule. A fost arestată la 15 iunie 1950 și condamnată la muncă silnică pe viață pentru „înaltă trădare”, fiind acuzată de spionaj în favoarea Iugoslaviei titoiste. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Mislea, Ocnele Mari și Văcărești. A fost eliberată la 15 decembrie 1955. După eliberare a fugit în Iugoslavia de frica deținuților pe care îi torturase îngrozitor și care juraseră să o ucidă. Într-un interviu recent, Nedici a susținut că nu s-a ocupat niciodată cu anchetele, rolul său fiind doar acela de traducător ; http://www.evz.ro/index.php?zone=articole&task=detalii-articol&item=853115&page=Femei-de-paza-la-portile-Gulagului-romanesc¤t_date=2009-05-20, accesat la 15 august 2009 ; Doina Jela, *op. cit.*, p. 194 ; fișa matricolă penală din AANP.

câtiva i-au făcut să moară în timpul anchetei, fiindcă ei erau dispuși să vorbească. Și a fost condamnat la moarte, iar apoi i s-a comutat pedeapsa în închisoare pe viață. Mi-a spus omul ăsta niște lucruri extraordinare, niște crime „pe care să le ții minte, să le spui, că astea trebuie știute!”. Nu mai pot eu să țin minte atâtea...

Mi-a spus cum i-a măcelărit pe cei care erau catolici, în revolta de la Hălăucești: „Domne, să vezi om pe care l-am împușcat, căruia i-a zburat țeasta făcând doi pași spre mine și apoi căzând jos...”. Și altele, și altele... „Domne, ce se întâmplă? Vor să mă pună în libertate, dar în așa fel încât să fiu împușcat, pentru că nu vor să mă pună în libertate la Iași, unde am soția și copilul, vor în Banat, unde sunt cunoscut și mai mult de trei zile nu voi trăi cu domiciliu obligatoriu acolo! Și, uite, mi s-a dat dosarul tău și cutare... Ține-o așa cum ai luat-o, c-o ții bine! Fă pe prostul cât poți.” Sunt multe lucruri pe care mi le-a spus.

Și cât ați mai stat cu el în celulă?

Cred că încă două zile, timp în care a vorbit mereu! De câte ori a putut, a vorbit și mi-a spus, și mi-a spus, și mi-a spus... Nu termina să spună, să-și golească sacul! Despre ODCC²⁰, despre toate chestiile astea care s-au făcut cu reeducarea, cum a instigat el la formarea ODCC-ului... De exemplu, mi-a vorbit despre unul²¹ care a fost coleg cu Regele Mihai în școala militară și care a murit în Franța recent și cu care am stat în celulă, la un moment dat. Și mi-a spus: „Domne, se spune c-a evadat”. „N-a evadat.” „Noi l-am făcut să evadeze și-a fost informatorul nostru la Paris!” Așa că atunci când m-am întâlnit cu el în pușcărie și a venit la mine, l-am băgat în mă-sa și i-am întors spatele! Nu știu dacă o fi adevărat, dar eu așa am reacționat.

Și pe el l-au scos din celulă înaintea dumneavoastră...

Da, el a plecat primul, iar eu la 1 septembrie eram în Jilava, la Fortul 13. Eram vreo 20 de inși într-o celulă destul de mică, cu paturi suprapuse pe trei etaje. Majoritatea erau poliști.

Care a fost senzația dumneavoastră în momentul sosirii la Jilava?

Domne, prima dată m-au întrebat: „Cum te cheamă?”. „Iamandi.” Toți s-au uitat unul la altul... „Cum, mă?!” „Iamandi.” „Ai rude pe aceea, mă?”, zice unu' zâmbind. Eu m-am îngrozit: „E arestat cineva în familie!”. Asta m-a frământat toată noaptea în celulă. A doua zi intră în celulă o gașcă de caralii cu un țigan care avea un nas de papagal. Era Iamandi, șeful plutonului de execuție din Jilava, cel care l-a executat pe Antonescu și pe mulți din Jilava! După-aia mi-au spus ceilalți: „P-ăsta-l cheamă Iamandi, pe țiganu' ăsta”. Făceau mișto acuma și probabil că l-au adus și pe el să-și vadă „ruda”.

20. Organizația Deținuților cu Convingeri Comuniste (ODCC) a fost constituită la începutul lui martie 1949 în penitenciarul Suceava de Eugen Țurcanu și avea drept scop coordonarea activităților de „reeducare” a deținuților. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, p. 26.

21. Posibil Mihai Tânju, născut la 14 august 1914 în Ghermănești, Basarabia. A fost arestat la 31 mai 1946 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A fost „ajutat” să evadeze de la Aiud în 1949 și a ajuns în Franța. S-a reîntors în România. În fișele matricole penale nu apare această „întrerupere” a pedepsei. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Lugoj, Oradea, Jilava, Gherla, Văcărești și Periprava. A fost eliberat la 3 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, internți, uciși. Dicționar Ș, T, Ț, U, V, W, X, Y, Z, Mașina de scris, București*, 2010, p. 301; http://www.literaturasidetentie.ro/prieten/carte_16.php, accesat la 15 mai 2012; fișele matricole penale din AANP.

Dar noi am vrut tot timpul să ajungem la pușcăria de execuție. Jilava era o pușcărie de tranzit, în care, vorba aia, stăteau trei-patru luni, depinde cum erau indicațiile Securității. Dar era o atmosferă... Ce se întâmplă? Se dăduse cu un an înainte un decret provizoriu pentru deținuții politici cu până la cinci ani în care au intrat foarte puțini, că pedepsele erau foarte mari. Dar a fost spiritul Genevei, au fost judecați cei care au fost la Canal, Borcea²² și toți cei care au fost condamnați erau în pușcărie și aveau ceva frică... Deținuții aveau un curaj extraordinar. Dacă spuneai ceva unui caraliu și te refuza, imediat îl acuzai: „Criminalule, o să ajungi și tu ca ăia!”. Și caraliul începea să-și ceară scuze. Perioada asta a durat până la revolta din Gherla, care a fost o înscenare, ca să poată înăspri regimul...

Și alimentația oscila atunci, barometrul fiind situația internațională. Și ei la fel, începeau să capete curaj, dacă era o neînțelegere, o amenințare. Dacă domnea spiritul Genevei, cu întâlniri și cu asta, imediat se schimbau... Nu ajungeau ei la „domnule”, că tot „banditul” erai, dar nu făceau abuzuri, nu începeau să te bată... La un moment dat, aflând eu că într-o celulă alăturată este Tucu Paleologu, un frate al bunicului meu, și băieții din lotul meu, Gănescu și Miron, stăteam la ușă și întrebam: „Măi, care ești Miron Chiraleu?”. Eh, și m-a prins șeful de secție, Stanciu, un zbir. Deschide ușa: „Cum te cheamă?”. Nu m-a îmbrâncit, nu nimic, dar mi-a dat șapte zile de izolare. Mă dezbracă de zeghe, de toate, și rămân numai în izmene: șapte zile. Mâncare o dată la două zile, în fiecare zi un castron de apă cu sare.

La Jilava a mai fost un scandal, se bătea cu capacul de la tinetă (încă mai erau ușile de lemn la Jilava) până spârgeai ușa ca să-ți aducă procurorul. Era un comportament extraordinar. Toți deținuții, mai ales cei vechi și mai ales acești polițiști care erau unși cu toate alifiile și cunoșteau tot, iar o parte chiar lucrase cu ei. Și vine în celulă un procuror care ne cheamă la anchetă: „Dumneata ai fost recent la izolare? Cine te-a băgat la izolare?”. Și atunci toți cei din celulă mi-au spus: „Spune, domnule, că te-a bătut!”. „Domne, cum să spun, dacă nu m-a bătut?!”. „Spune, domne, că trebuie să le dăm la cap!”. Ei, n-am făcut-o. Am ajuns la anchetă și-mi zice procurorul: „Spune ce ai de spus”. „M-a dezbrăcat, m-a...” „Și ce-a făcut?”. „Domnul procuror, plutonierul și-a făcut datoria lui de caraliu, iar eu mi-am făcut datoria mea de deținut.” „Păi, care e datoria lui de caraliu?”. „Să păzească, să nu luăm legătura.” „Și tu ce ai făcut?”. „Eu am vorbit în ușă și am vrut să iau legătura cu cineva.” „Și altceva?”. „Altceva nu am de declarat...”

22. Liviu Borcea, născut la 1 decembrie 1911 la Cluj. Brutar. Membru PCR din ilegalitate. A lucrat în cadrul Biroului de Siguranță din cadrul Poliției Turda (din 1945), a fost șeful Biroului de Siguranță/Securitate Războieni (decembrie 1947 – septembrie 1949), șeful Biroului de Securitate Turda (decembrie 1949 – iunie 1950), comandant la Unitatea de muncă MAI nr. 3 Cernavodă (iulie 1950 – iulie 1951), comandant la Capul Midia (iulie 1951 – 1953). A fost arestat pentru abuzuri în serviciu la 1 decembrie 1954 și inclus în „lotul Salcia”, alături de alți comandanți de penitenciare și colonii de muncă. A fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică și a executat pedeapsa în penitenciarele Jilava și Ocnele Mari. A fost eliberat la 25 august 1957. După eliberare a fost trimis la o casă de odihnă a MAI, iar după această perioadă a fost reintegrat în Direcția Generală a Penitenciarelor ca ofițer de serviciu la Penitenciarul Cluj – minori. AANP, fond Cadre, dosar nr. 2600, *passim*; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 211-217; fișa matricolă penală din AANP.

În fine, la Jilava am stat și după proces, iar la primul termen al procesului am aflat că este revoluția din Ungaria.

Din câte persoane a fost constituit lotul dumneavoastră ?

În proces au fost acuzați următorii : eu, ca șef de lot, Radu Valentin, profesorul de istorie care ne-a turnat, Miron Chiraleu, student la Cinematografie în anul IV, Ion Gănescu, student la Actorie în anul IV, Topciu Valentin, dat afară din facultate, Luli Popescu, profesor de istorie, Tanța Cojocar, studentă la Actorie, Marinache Teodor, profesor de istorie, Niculescu – celălalt nume nu-l mai știu – student la Istorie, și Marinescu Traian, student la Istorie. Cei care n-au intrat în proces și de care nu s-a vorbit, pentru că îi știam numai eu, erau : Sergiu Columbeanu, fost ofițer de Marină pensionat și care absolvise Istoria, Agnes Ghenan, funcționară, Cati Bugheanu, funcționară, Silvia Voiciuc, funcționară, Dana Comnea, în ultimul an la Actorie și o „Paula” căreia nu-i știu decât numele mic...

Procesul când a avut loc ?

În timpul evenimentelor din Ungaria, la București, la tribunalul Negru Vodă. La Jilava, înainte de a ne băga în dubă pentru a merge la proces, eram băgați fiecare într-o carceră de lemn, un fel de dulap de lemn separat. Și în fereastra celei în care erau Miron Chiraleu și Gănescu, cineva de la drept comun le-a semnalizat prin alfabetul mușilor : „Revoluție în Ungaria. Comuniștii sunt în panică. Vor veni și la noi. Veți fi eliberați !”. Și-n momentul când ne-am întâlnit asta a fost știrea bombă. Când am intrat în celulă, natural că toți am spus : „Uite, domne, e revoluție în Ungaria !”. Dar n-am spus de unde știm. Ca după trei zile să fim chemați din celule la anchetă, fiecare pe rând. Au fost, probabil, informatorii din celule. Erau și foarte mulți polițiști care erau informatori. Și am fost întrebat : „De unde aveți știrea ?”. Mă rog, fiecare am inventat diverse lucruri : c-am auzit, că un ziar pe care l-am găsit în toaletă, la tribunal...

La proces toți am avut avocați luați de familii. Topciu a avut-o pe Paula Navrea, care acum se numește Paula Iacob, mare avocată. Era și prietenă cu noi, o cunoșteam din copilărie...

Cum s-au comportat avocații apărării la proces ? Ce au putut să facă ?

Destul. Era o perioadă mai bună și unii au îndrăznit să spună câte ceva, dar natural că până la urmă au lăsat la aprecierea instanței. Singurul avantaj a fost că erau intermediari între noi și familii și ne comunicau informații. În afară de avocatul Tanței Cojocar, o fată despre care spusese Radu Valentin. Însă Miron Chiraleu, Ion Gănescu și cu mine am căutat s-o luăm asupra noastră. Eu am spus că am avut relații împreună și am șantajat-o că dacă nu face ceea ce-i spun, o s-o spun părinților. Mă rog, o prostie... Dar singurul lucru pe care l-am spus avocaților a fost : „Vă rog, nu vrem acuzații reciproce. Orice acuzație este, noi o luăm asupra noastră și o recunoaștem”. Același lucru l-am spus toți trei, dar avocatul Tanței Cojocar a început să insiste la un moment dat : „Gândiți-vă la gradul de pericolozitate al acestui individ care, deși este analfabet, a reușit să capteze atâția intelectuali în jurul lui !”. Însă asta a fost la primul termen, că apoi probabil ceilalți avocați au vorbit cu el și s-a potolit. În apărarea noastră a venit rectorul Institutului de Cinematografie, Sică Alexandrescu²³, deoarece Miron era o

23. Sică Alexandrescu (1896-1963), director de scenă și regizor la Teatrul Național din Cluj, Teatrul de Comedie din București, Teatrul Național din București. Este cunoscut mai ales

somitare, era un om de o cultură extraordinară. Era amestecat în toate activitățile culturale, scria poezii... Iar Sică Alexandrescu a spus : „Este o pierdere pentru intelectualitatea română. Este adevărat că au greșit, dar acești oameni nu trebuie condamnați”. A avut curaj și a spus chestia asta !

Procurorii cum s-au comportat ?

Ca și anchetatorii : nu s-a ținut seama. Când ni s-a dat ultimul cuvânt, atât eu, cât și Chiraleu și Gănescu am spus : „Am prefera o condamnare la moarte decât o condamnare la nu știu câți ani de pușcărie ! Nu regretăm nimic !”. Și n-am fost condamnați decât eu, Marinache Teodor și Gănescu Ion. Valentin Topciu a luat o pedeapsă până în trei-patru ani, care a intrat în decretul dat cu câțiva ani înainte și a făcut pușcărie numai până la proces. Tanți Cojocarul a fost și ea eliberată după proces. Am rămas noi care am executat : eu am primit opt ani, Ion Gănescu și Miron Chiraleu șase ani.

Unde ați fost dus după proces ?

Înapoi în Jilava, dar și acolo s-au făcut niște manevre. La un moment dat am ajuns pe Reduit, într-o cameră ocupată în majoritate de studenți, majoritatea celor arestați pentru Ungaria. Și, natural, discutam, se țineau diverse conferințe... În această cameră era și Alexandru Ivasiuc²⁴, dar mai era și un student la Litere, Stanciu, care fusese meditator al copiilor lui Drăghici. Acum nu știu dacă ăsta era turnător, dar precis că Sașa, cum îi spuneam noi lui Ivasiuc, m-a... Am fost luat și dus la Interne, unde am stat încă vreo patru luni, timp în care am fost interogată despre lucruri pe care nu le-am spus. Și n-am recunoscut nimic, iar la un moment dat am declarat greva foamei : „Sunt condamnat, n-am ce căuta aici. Vreau să fiu trimis la o pușcărie, să-mi execut pedeapsa !”. Și după trei zile de greva foamei m-au urcat iar pe dubă și m-au dus la Jilava.

Și pe la începutul lui '57 am fost luați și duși la Gherla, cu un camion până la tren și apoi cu dubele pentru deținuți. La Jilava fusese un regim de alimentație slab, se făcea foame, că nu era mâncare de ajuns, dar nu atât încât să mori de foame. Și ni s-a dat hrană rece : o bucată de slănină sărată, pâine și marmeladă. Natural, cum eram hămesiți, am mâncat slămina și pâinea din prima zi ! Și după-ăia a început... nu ni se dădea apă, iar slămina era sărată. O singură dată ni s-a dat apă, în rest degeaba băteam în ușa și strigam, că nu ni se dădea. Și după o zi jumate sau două am ajuns în Gherla. Aici, în timp ce am sosit noi, a sosit și altă dubă. Am fost transportați pe parterul imens din Gherla, cum intrai, în partea stângă. Eram noi, majoritatea proaspeți deținuți, dar mai erau și câțiva vechi printre noi, iar în partea dreaptă, la oarecare distanță, o dubă cu vreo 40 de deținuți, majoritatea vechi, după câte ne-am dat seama. Și ne-au lăsat acolo, pe ciment, în picioare, cu bagajul jos, până când a apărut comandantul Goiciu²⁵, care

pentru regia filmului „O scrisoare pierdută” (1953). Spre finalul carierei a condus Teatrul Național din Brașov, care îi poartă astăzi numele ; http://www.adevarul.ro/cultura/literar_si_artistic/retro/Va_mai_amintiti_de_Sica_Alexandrescu_0_427757739.html, accesat la 15 iunie 2012.

24. Alexandru „Sașa” Ivasiuc (1933-1977). Prozator și romancier. A fost arestat la 4 noiembrie 1956 ca student la Facultatea de Medicină din București și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Periprava, Stoenesti și Salcia. A fost eliberat la 2 noiembrie 1961 cu domiciliu obligatoriu pentru doi ani la Rubla, județul Galați. Informații din fișa matricolă penală din AANP. A murit la cutremurul din București din 4 martie 1977.

25. Vezi nota 53, p. 69.

a început cu înjurături și cu amenințări. A pocnit vreo câțiva și după-aia a trecut la celălalt grup. Și în timp ce Goiciu țipa, aud la un moment dat o voce strigând tare : „Sunt maiorul Radu Sturza²⁶ !”. Și s-au auzit două plescăituri : „În numele ofițerilor români, ești o pușlama !”. Și după-aia s-a făcut o liniște mormântală : Radu Sturza l-a palmuit pe Goiciu ! A fost călcat în picioare de caralii, a fost un balamuc întreg. Pe noi ne-au culcat la pământ, pe burtă, până când l-au luat pe ăsta și l-au dus într-o celulă, unde l-au bătut de l-au lăsat aproape mort.

După revolta din Gherla m-au băgat la izolare într-o celulă și acolo l-au băgat și pe Radu Sturza, pe care îl cunoșteam dinainte de pușcărie. Când ne-am văzut, i-am spus : „Domne, te felicit !”. „Domne, a fost o porcărie, am trei coaste rupte, nu știu ce la plămâni... M-au bătut la sânge !” Dar și-au dat seama de greșeala pe care au făcut-o, că după trei ore au venit și l-au luat de acolo.

Și când am ajuns pe celular, la Gherla, era o perioadă de foamete și mizerie. Caralii erau unul mai bestie ca altul, iar printre ei erau și frații Șomlea²⁷. Dar era și un sergent, pe care noi îl știam sub numele de Petrică. Cred că avea câteva clase de liceu, dar se purta frumos. Cred că avea misiunea să sondeze, pentru că am avut o întâmplare din care mi-am dat seama că era la fel de lichea ca ceilalți. Dar toată lumea era cu trup și suflet devotată acestui Petrică, pentru că el ne spunea : „Mă, în schimbul meu nu faceți... Eu vă apăr, da', vedeți, nu exagerați”. Acolo nu-ți dădeau săpun suficient, să te speli, se dădea doar o cojiță... Eh, Petrică ne arunca săpun cu pumnul, ne mai aducea medicamente... Medicamente... carbocif era medicamentul care se dădea și nu știu ce soluție de frecție. Asta era tot. Dar ne scotea la doctorul pușcăriei, Sin²⁸, care era o bestie.

În sfârșit, Petrică avea numele „omul cumsecade”. Și la un moment dat au început persecuții din ce în ce mai mari și pentru orice se dădea carceră. Făcusem carceră de nu știu câte ori și tocmai eram mutat într-o cameră unde am stat cam trei luni de zile. Aici atmosfera era foarte dubioasă ; erau foarte mulți frontieriști, foarte mulți cu turnătorii. De exemplu, pe unu' l-a turnat cumnată-său că are armă, pentru pământ. Și i-a ascuns o armă în pod, la țară, ca să-i ia pământul ! Mă rog, chestii d-astea... O atmosferă foarte eteroclită, unde n-am prea avut mari relații. Erau și câțiva unguri, după evenimentele din Ungaria, dintre care de unul știam că în proces fusese acuzat că avea misiunea să otrăvească fântânile din județ ! Așa că am fost foarte rezervat în această cameră.

Dar într-o zi, deși nu eram eu de serviciu, eram aproape de ușă. Și era un tip pe care îl văzusem prin cameră că avea o pecete aici, așa, precum Gorbaciov, cu o mutră de ascet, foarte slab... Și în momentul când s-a aplecat la ușă să ia turtoiu care tocmai venise, caraliul a văzut că avea o cruciuliță la gât. Avea o cruciuliță de os, de care se

26. Radu Sturza, născut la 17 iunie 1910 în Caracal, Olt. A fost arestat la 31 ianuarie 1949 și condamnat la 10 ani de temniță grea. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedepsele în închisorile Jilava, Aiud, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula, Gherla, Caransebeș, Văcărești, Culmea, Periprava și Galați. A fost eliberat la 27 ianuarie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

27. Vezi nota 61, p. 73.

28. Vezi nota 48, p. 67.

faceau prin pușcărie, și o legase cu o sfoară la gât. Și caraliul a întins mâna să ia cruciulița, dar ăsta s-a smucit, i-a dat peste mână, a luat cruciulița și a înghițit-o! S-a deschis ușa, a intrat caraliul în cameră și a pus mâna pe el: „Dă cruciulița!”. „N-am nicio cruciuliță!”. „Dă cruciulița!”. „N-am nicio cruciuliță!”. Au mai venit încă trei caralii: „Dezbracă-te!”. S-a dezbrăcat la pielea goală și au început să-l ia la îmbrânceli și la bătaie. Omul a început să țipe la ei: „Băi, bolșevicilor, voi purtați steaua în frunte, eu crucea o am aici și nu puteți să mi-o luați! Aici o am, mă, luați-mă! Luați-mă de aici!”. M-a surprins omul... S-a închis ușa fără nicio discuție, după care au intrat în cameră vreo 10 caralii care au început să-l smucească, să-l bată, iar eu m-am băgat să-i iau apărarea. Ne-au scos afară pe amândoi și ne-au băgat într-o celulă unde au început să ne ia la bătaie. Și ne-au bătut... Cred că erau mai mult de 10 care au dat în noi până ne-au umplut de sânge. Am căzut pe jos și ne băteau cu picioarele. Și cum eram pe jos, au răsturnat două tinete cu murdărie peste noi, după care au închis ușa și au plecat. Scripnic²⁹ se numea omul acesta, era țaran de prin părțile Galațiului sau ale Sucevei, nu mai știu. Și în momentul când s-au închis ușile, ăsta și-a pus mâna la cap și a început să injure: „Mamă care m-ai făcut...!”. Și-n momentul următor s-a oprit și a început să plângă: „Uite ce blestemat am ajuns, să-mi injur mama...”. Lângă capul lui era o murdărie și am întins mâna să-l feresc. Întâi s-a speriat, dar după-aia și-a dat seama... Îmi știa numele, dar eu nu-l remarcasem pe al lui. Și odată, când am venit de la izolare, a venit la mine și mi-a spus: „Domnu' Iamandi, dumneavoastră ați făcut foamea acolo. Uite, eu v-am păstrat o bucată de pâine”. Și am refuzat-o, dar apoi mi-a părut rău. Am văzut că de câte ori venea cineva de la izolare, Scripnic întotdeauna îi păstra o bucată de pâine.

Ne-au ținut trei zile acolo împreună în celula aia și nu ne-au dat nimic de mâncare! După trei zile ne-au dat dimineața o bucată de turtoiu uscat și un castron de apă caldă, cu sare. Și tot în ziua aia, seara, ne-au dus în celulă.

Am uitat să spun că în perioada asta în Gherla aveam apă la robinet. Era o binefacere. În celulă exista un robinet, aveai apă și aveai un WC cu un paravan de rogojină, civilizat. Apă era de două ori pe zi: o dată de la 8 la 10 și încă o dată seara, tot două ore, după care se oprea. Și întâi au venit, ne-au scos closetele și au băgat tinete. Apoi ne-au demontat chiuveta și au scos apa din camere. Și dintr-odată n-am mai avut nici apă, nici WC!

Din ce alte motive ați făcut izolare la Gherla ?

Diverse... Că scriai pe săpun, că te găsea cu ac cu ață, că te găsea vorbind pe țevă. Comunicarea între noi se realiza prin țevile de calorifer și prin perete. Puneai o cană pe perete și vorbeai în ea, iar cel care asculta ținea fundul căinii pe perete și gura la ureche.

Câți erați într-o celulă la Gherla ?

Destul de mulți. Era o căldură infernală! Ferestrele aveau obloane și nu intra aer decât așa, ca o palmă, sus, și ce intra pe sub ușă. Nu mai aveam nici cu ce să ne spălăm,

29. Mihai Scripnic, născut la 7 noiembrie 1924 în Dragoș Vodă, Călărași. A fost arestat la 13 noiembrie 1956 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Jilava, Gherla, Salcia, Periprava și Giurgeni. A fost eliberat la 11 noiembrie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

că apa o dădeau cu putina și pentru WC, pentru băut și pentru spălat porția era o cană de apă! Am început să facem bube din cauza căldurii, că eram lac de transpirație. Stăteam numai în izmene, iar unii stăteau complet dezbrăcați. Și făceam cu rândul: luam un cearceaf de pe pat și patru inși stăteau în dreptul ușii, pe unde intra puțin aer, și făceau vânt ca să avem aer în celulă. În timpul iernii era frig, dar erau paturi cu patru etaje și tot mai apucaii să stai în pat. Cu toată supravegherea lor, eu am riscat tot timpul să stau în pat.

Regimul alimentar era satisfăcător ?

Noi eram la etajul doi, iar la etajul unu, sub noi, erau camerele de TBC-iști, care aveau un regim mai acătării. Primeau un sfert de pâine pe zi; noi aveam 80 de grame pe zi și turtoiul. Dimineța primeam pâinea, un deget de marmeladă și o cană cu niște noroi care se numea cafea. La prânz era un arpacaș, care câteodată era ciorbă, altădată era mai gros. Dar în general numărai boabele din ciorba de fasole și din arpacaș. Când nu era, dezastru: luni de zile ciorbă de morcovi și de gulii. Butoaiele de murături care rămâneau de la alimentară și nu se vindeau în timpul sezonului de murături se aduceau la pușcării și mâncam ciorbă de murături toată vara. Ciorbă de morcovi murați, ciorbă de gogonele, de gulii... Era o bătaie de joc.

Ce puteți să-mi spuneți despre revolta frontieriștilor ?

Într-o bună dimineață aud, tot prin țevă, că s-au scos toți frontieriștii din camere. În camera de alături era un frontierist din Constanța, Vasilescu, fost elev la Școala Medie Piscicolă, căruia i s-a năzărit să treacă frontiera și a fost prins. Și el teroriza camera. Mai venise acolo un tânăr basarabean care trecuse din Rusia la noi, Tobol, sau cam așa ceva. Trecuse prin toate pușcăriile rusești și trecuse la noi, în România, de trei ori și-l predaseră înapoi, dar acum rușii n-au mai vrut să-l primească și l-au lăsat la noi, să scape de el. „Faceți voi ce știți cu el!” Ce se întâmplă? Ăștia de la TBC nu prea mâncau. Și atunci se organiza un fel de „parașută”: printr-un spațiu pe care ți-l făceau prin oblon, băgai o sfoară lungă împletită din ață de saltea de care legai o trăistuță. Și o aruncaii jos. Mă rog, cei care aveau dexteritate puteau trimite traista asta, cu o piatră înăuntru, până la trei celule în stânga sau în dreapta. Și se cobora la TBC-iști, iar ei ne trimiteau pâine. Și asta în special la camera de alături, care era chiar deasupra unei camere de TBC-iști. Dar acești Vasilescu și Tobol luau pâinea, n-o mai împărțeau la ceilalți și-i terorizau pe oameni. Se nimerise să fie și o cameră cu oameni mai în vârstă, cărora le era frică să comunice la cană, vorbeau foarte rar...

În tot cazul, am aflat că sunt izolați la camera mare și am mai aflat că frontieriștii au declarat grevă. Și într-o dimineață, după numărătoare, deodată s-a deschis vizeta și a apărut Șomlea la ușă: „Toată lumea culcat, jos! Nimeni nu mișcă, așa cum sunteți!”. Și am stat culcat pe ciment, fără să ne mișcăm, vreo 36 de ore! Între timp am auzit împușcături, am auzit bătăi, am auzit strigăte... Se bătea cu ranga și s-auzea pârâitul oaselor când dădeau cu ranga! Natural că ne-am mai apropiat de ușă, să încercăm să vedem, că era crăpătura de jos și s-auzea. S-a tras, s-a împușcat, s-auzeau țipete, s-auzeau comenzi... Asta a durat cam două zile, iar în acest timp nu ne-au dat mâncare, nu ne-au dat nimic. Nu se circula, toate camerele erau culcate la pământ.

Știți cumva din ce motive a izbucnit această revoltă ?

A fost o provocare comunistă. Au băgat aproape 300 de frontieriști în această cameră mare cu paturi suprapuse în care dormeau chiar și doi într-un pat. Tinetele erau

insuficiente, deși erau oameni care aveau diaree, aveau fel de fel de probleme. Și ăștia băteau ca disperații să se scoată tinetele și să le dea apă. Nimic! Și au băgat câțiva informatori de-ai lor, ca să provoace, iar doi dintre ei au fost acest Vasilescu și acest basarabean. Probabil că mai erau și alții, dar pe cei doi îi știu eu. Și atunci au organizat o grevă. Aveau o fereastră care dădea în curtea pe unde intrau caralii în pușcărie. Au dat oblonul jos și-au făcut prăștii și trăgeau cu ele în caralii când intrau. După aceea, când au văzut că vor interveni caralii, au blocat ușile cu saltele și cu paturi, dar nu știau că vor trage și focuri de armă. A fost o provocare, ca să intervină în forță și să instituie regimul de teroare.

Victime au fost după această revoltă ?

După spusele acestui Vasilescu, au fost doi morți și nu știu câți răniți. Plus cei bătuți. Medicul Sin bătea cu ranga de fier, împreună cu caralii! Și a fost o mulțime de schilozi... Eh, și acest Vasilescu și cu alții probabil că au fost chemați separat și instruiți ce trebuie să declare la procesul care va fi. Și ca să nu mai ia contact cu ceilalți deținuți, i-au trimis la spitalul din Văcărești. I-au băgat acolo într-o celulă în care era Radu Gyr³⁰ și au stat trei zile cu el. Și probabil că i-au povestit...

La proces alții au fost martori, dar cei doi au fost scoși imediat din proces și trimiși înapoi în Gherla, unde au fost bătuți. Acest Vasilescu, întâmplător, a ajuns într-o cameră care era tot pe etajul ăsta, de unde a transmis: „Cer iertare tuturor deținuților! M-am comportat ca o bestie! Cer iertare celor cărora le-am luat pâinea de la gură...”.

A avut remușcări...

Și se pare că același lucru a făcut și basarabeanul.

În ce a constat înăsprirea regimului după revolta din Gherla ?

Au fost o serie de percheziții, de două-trei ori pe săptămână, în miez de noapte. Caralii intrau în cameră în mijlocul nopții. Scoteau patele din saltele, pernele... Toate lucrurile se aruncau în mijlocul camerei și era un praf și-o mizerie... Apoi: „Dezbrăcat, la pielea goală!”. Te dezbrăcai la pielea goală și de la etajul trei se spunea: „La parter, fuga marș!”. Se stingeau lumina, coborai pe scări, iar pe fiecare treaptă era un caraliu cu bâta. Până ajungeai jos erai bătut măr. Pentru noi, cei mai tineri, mai era cum mai era, dar pentru bătrâni și neputincioși era jale.

În camera unde eram eu era și un veteran de război, colonelul Florescu³¹, care era și infirm, rănit în război. Și eu cu Fag Negrescu³², un student care a fost în reeducare,

30. Radu Demetrescu (Radu Gyr, 1905-1975). Poet, dramaturg, eseist, gazetar, doctor în litere și conferențiar universitar. A fost arestat la 4 iunie 1945 și condamnat la 12 ani detenție riguroasă, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani detenție riguroasă. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Văcărești. A fost eliberat la 6 iulie 1956. A fost rearestat la 18 iulie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Văcărești. A fost eliberat la 24 mai 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

31. Posibil Gheorghe Florescu, născut la 20 iulie 1905 în Sinaia, Prahova. Locotenent-colonel. A fost arestat la 21 ianuarie 1955 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Pitești, Gherla, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

32. Fag Negrescu, născut la 15 iunie 1929 în București. A fost arestat la 8 februarie 1949 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla,

îl luam pe colonel de câte o parte și fugeam cu el pe scări. Și luam noi loviturile, că fugeam mai încet. După această campanie, pentru cel mai mic lucru se dădeau 25 la fund. Am luat și eu bătaie de vreo două-trei ori pentru diverse chestii... Odată, de exemplu, strigă caraliul: „Colonelu’ Florescu!”. Noi știam deja prin căni că era zi de bătaie, că se transmitea: „Se scoate la bătaie!”. M-am dus eu în locul lui și am spus: „Eu”. Mă scoate, mă duce în camera caraliilor, iar acolo am înlemnit când l-am văzut pe Petrică, caraliu’! M-am băgat cu capul în perete și mi-am zis: „Aoleo, dacă mă vede, ăsta știe că nu sunt colonelul Florescu!”. Pentru că el i se adresa foarte respectuos, cu „domnule colonel”. După ce am luat bătaia a venit caraliul din nou: „Acum să iasă colonelu’ Florescu! Iamandi, ai șapte zile de carceră, că ai venit în locu’ lu’ Florescu!”. Și l-a scos pe Florescu și l-a dus la bătaie. Mi-am dat seama că Petrică a văzut, dar m-a lăsat să încasez bătaia... Uneori eram bătuți fără motiv, pentru nimic, invenții.

Cât apreciați că a durat regimul de teroare în Gherla?

Păi, a durat cam până când am plecat la muncă. Cred că vreo doi ani, că eu cam atât am stat acolo. Inițial, când am aflat că se scoate la muncă, eu am dat declarație că refuz să ies. Contrar colegilor mei, Chiraleu și Gănescu, care au fost de acord. M-au băgat la izolare, m-au bătut și vrând-nevrând m-au adus în aceeași cameră cu Ion, care încerca să mă convingă că or să fie pachete, că o să scăpăm de teroare... Și ne-au imbarcat pe un bac și ne-au dus la stuf, în Deltă, pe Grind. Stăteam pe un șlep, o carcasă metalică pe care s-a căptușit stuf. Stuful se taie iarna și în timpul zilei pereții înghețau, iar când veneam noi ni se dădeau niște deșeuri de stuf să zicem că se face căldură... Dar cu transpirația noastră gheața se topea și dimineața te îmbrăcai cu hainele ude și ieșeai la muncă, la cinci dimineața. De obicei stuful se taie când e Dunărea înghețată, dar ei n-au așteptat să înghețe. Erau zero grade și stăteam cu picioarele în apă de la cinci dimineața până la cinci-șase seara. Ne-au dat opinci și niște ciorapi de cauciuc, din foaie de cort, cusuți, așa, pe margine. Băgai piciorul în ei, mai înfășurai cu obiele și apoi în opincă. Dar tot erai ud leorcă... Și tăiam stuf, iar seara se spunea că nu am făcut norma.

Comandantul șleplui era un plutonier. Nu știu cum îl chema, dar cineva îl recunoscuse, că înainte fusese vânzător de covrigi în gara Pitești. Și prost, cred că făcuse școala de carte, vorba aia, la armată. Și acolo mai erau și două șleपुरi cu deținuți de drept comun, iar el era invidios, că ăia aveau tot felul de meseriași. Probabil că plutonierii și-au făcut cizme, și-au făcut uniforme, iar el n-avea croitor, trebuia să-i roage pe-ăia. Că într-o zi a venit: „Mă, care ești șapcaliu aicea, mă, că io te eliberez din pușcărie? ”. Dar lumea nu știa ce vrea să zică... Nimeni, nimic. „Care știi, mă, să faci șăpci?” Voia să-și facă un chipiu.

La un moment dat au fost obligați de MAI să țină o conferință despre stuf. Și acolo era și un fost ofițer de vânători de munte, Zamfir, care a făcut o organizație și care fusese arestat și condamnat. Și-l numise brigadier-șef peste toți, dar era un om cumsecade. Și-l cheamă plutonierul: „Mă, Zamfire, să-mi faci o conferință, că trebuie să le vorbesc bandiților despre stuf, cum se înmulțește stufu’”. Și i-a făcut Zamfir o conferință din care reieșea că stuful se înmulțește prin masochism... Măi, tot felul de tâmpenii pe care ăsta, plin de el, le-a citit acolo.

Cu hrana cum vă descurcați acolo ?

O foamete... ! Aprovizionarea se făcea o dată pe săptămână, cu șlepul, dar la un moment dat a înghețat Dunărea, iar șlepul n-a putut să mai circule. Și atunci plecam pe jos 20 de kilometri și se aducea mâncarea cu sacii în spinare. Aduceai câte o halcă de carne, câte un sac de zahăr, un sac de pâine și așa mai departe. Dar nici asta n-a mai funcționat, că n-au mai vrut. Probabil că se evadase sau nu știi ce s-a întâmplat. Și am rămas câte patru zile fără mâncare, fără pâine... Și închipuie-ți că venea șlepul cu spărgător de gheață înainte, se aducea mâncarea și ne dădeau pâinea de patru zile în urmă ! Și-ți dădeau două pâini. Când aveai pâinea aia în față, iar tu primeai un ștraif de pâine, nu puteai se te abții orice efort ai fi făcut. Și fiind nemâncăți, mâncam pâinea aia și apoi se îmbolnăveau oamenii de stomac. Era o jale ! Cât am stat acolo, la șlep, au murit patru-cinci oameni de foame, mizerie, lipsă de asistență medicală... Am văzut un om de vreo 50 de ani care făcuse, probabil, un abces. Stătea întins pe pat, era umflat și-i fășnea puroiul afară din obraz... Există un doctor deținut, care s-a pretat să semneze certificatele de deces pe care le făceauăștia pe diverse motive : că a murit de atac de inimă, că a murit de nu știi ce... Dar toți mureau de mizerie și de foame, din cauza condițiilor proaste și a imposibilității îndeplinirii normei, domnule !

Ce normă de muncă trebuia să îndeplinești ?

Trebuia să tai 18 baloturi de stuf pe zi, iar un balot era cât cuprindeai stuf cu mâna, îl legai și-l cărai la glugă. Și acolo era pontatorul civil care număra. Seara, când ajungeai la colonie, stătea plutonierul în poartă și citea lista : cine nu făcuse norma întindea palmele și era bătut la palme. Te băteau cu un ciomag, încât erai cu palmele umflate. După care și-au dat seama că nu e bine. „Stai, că nu mai poate să lucreze a doua zi ! ” Și atunci te băteau la fund. Te dezbrăcau în fundul gol, acolo, în frig, pe întuneric, și stăteau câte trei ore în poartă, că nu se intra până nu se făcea numărul și nu erau bătuți cei care nu făceau norma. Și așteptai la fiecare brigadă : doi n-au făcut norma, doi la bătaie. Și chestia asta dura : până se dezbrăca, până venea ăla să-i bată, până nu știi ce... Și ajungeai la 11 noaptea. Îți dădeau o ciorbă rece și nici orele de dormit nu mai erau aceleași. La un moment dat spuneau că nu facem norma pentru că ne e prea cald... Atunci ne-au dezbrăcat, nu ne-au lăsat nici cojoc, nici pulover, numai mantaua de zeghe, izmenele și cămașa pe noi, ca să ne facem norma...

Iar acești caralii nu făceau decât să se îmbete. Rațiile noastre erau mai slabe pentru că se jucau la poker. Și ce s-a întâmplat ? În majoritatea timpului erau beți caralii, probabil și cu militarii, iar noi plecam cu militari care se amuzau asmuțind căinii pe noi... Dimineața eram încolonați și mergeam până la locul de muncă, pe diverse brațe ale Dunării. Dacă Dunărea îngheța cât de cât, aveai norocul să nu stai cu picioarele în apă. Dar ca să fie gheață compactă, să poți sta, trebuia să fie cel puțin -20 de grade. N-au fost -20 de grade decât vreo două ore. A înghețat, dar apoi era un fel de băltoacă în care stăteau până la glezne. Dar când era dezghețată, stăteau cu picioarele în apă până la genunchi.

Ce distanță parcurgeați până la locul de muncă ?

Doi-trei kilometri, cam așa. Și odată tocmai se apropia sfârșitul perioadei de recoltat, și probabilăștia fiind beți, a luat foc stuful. Îți dai seama ce se întâmplă în stuful uscat care s-a aprins și arde ! ? A fost o panică... Am găsit două pistoale automate. Eram cu acest Scripnic și asta m-a salvat. Că după episodul din Gherla m-am împrietenit cu el

și am fost împreună o perioadă în coloniile de muncă. La un moment dat chiar a spus : „Boierilor, eu sunt un țăran, sunt analfabet. Învățați-mă și pe mine să scriu”. Și l-au luat doctorul Munteanu și încă unul. Iar la un moment dat, când s-a făcut separarea noastră de țărani, Scripnic a vrut să rămână cu noi. Și l-a sfătuit cineva : „Spune că ești contabil”. Și a rămas împreună cu noi.

Bun. Spuneai de incendiul de la Grind...

Așa, de foc ! Domne, și am luat acest pistol de jos și primul meu reflex a fost să apăs pe trăgaci și să-i secer, dar a fost acest Scripnic care m-a văzut : „Domnu' Iamandi, dați-l la mine ! Trebuie să-l dăm, pentru că dacă dumneavoastră faceți ceva, ăștia ne împușcă aici pe toți !”. Și i-am dat pistolul, iar el s-a dus și l-a predat. Dar nu numai eu am apucat, au mai fost încă vreo trei pistoale care s-au găsit în învâlmășeală. Probabil că ei se adunau într-o glugă, cu șubele alea pe ei, cu votcă, și fumau și beau. Și probabil că beți cum au fost, a luat foc stuful. Caralii care ne băteau, care ne înfometau, dintr-odată au început : „Fraților, salvați-ne, nu ne lăsați, fraților !”. Am devenit frați... S-au distrus multe glugi de stuf, iar pe ei îi aștepta pușcăria dacă se afla. Seara ne-au adus numai cu „fraților”. Cred că era 12 noaptea când am ajuns la colonie, după ce s-a stins...

Și-au modificat în vreun fel atitudinea după acest episod ?

Trei zile, pentru că a doua zi ne-au spus : „Măi, știți ce se întâmplă ? Vă bagă ăștia la pușcărie ! Nu mai scăpați de aici, că ați dat foc la stuf !”. Noi am dat foc la stuf... ! „Trebuie să mergem să completăm glugile lipsă !” Și ne-au scos trei zile în care am muncit pe brânci, până seara, la 11, făcând glugi. Desfăceam mănunchii mari, să-i înșelăm la număr pe civili. Și după trei zile s-a terminat : „Criminalilor, ați dat foc la stuf !”. Dar se pare că n-a ținut chestia asta, pentru că am auzit apoi că a fost o anchetă și i-au băgat la pârnaie.

Să vă mai spun că la bac, la stuf, la un moment dat a descoperit cineva hrean. Și atunci am început toți să săpăm ca disperatii prin pământ, să căutăm hrean. Și găseam câte un hrean și-l mâncam. Și aici am cedat și eu și am mâncat hrean până mi s-a făcut rău și am început să vomit. Dar până la urmă mi-am revenit. Multora li s-a întâmplat chestia asta.

Cât ați stat la Grind ?

Tot sezonul de stuf, iar apoi ne-au dus la Strâmba, o colonie de muncă într-un fost saivan pentru oi, făcut iarna din stuf. Nu era nimic pregătit. Când ne-au adus, ne-au ținut o zi întreagă pe câmp, cu echipamentul jos. Și aici am remarcat un cetățean care era lângă mine, pentru că între fiecare era un metru la stânga, un metru la dreapta, un metru în față... Și era un cetățean cu față de copil, însă cu niște ochi negri, ca niște cărbuni, și o figură dură. Și cum au trecut caralii, l-au recunoscut : „Ce faci, măi, Dane ? Cum ai ajuns aicea ? ! Te-ai întors înapoi, la casa ta”. „Păi, da, domnu' sergent, m-am întors.” „Păi, cum a fost în libertate ?” „Eh...” „Nu-i mai bine aici ?” „Pentru mine e mai bine, nu vreau să mă mai eliberez.” Parcă era un prieten al tuturor. Și am aflat că era Dan Diaca³³.

33. Dan C. Diaca, născut la 8 ianuarie 1930 în Iași. A fost arestat la 19 aprilie 1949 ca student la Facultatea de Medicină și condamnat la 10 ani detenție riguroasă. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Aiud, Oradea, Căvnic și Satu Mare. A fost eliberat la 16 aprilie 1958 cu domiciliu obligatoriu în comuna Răchitoasa. A fost rearestat la 11 iulie 1958

Celebrul Dan Diaca ! Cel care a „brevetat” și o lovitură, dacă nu mă înșel...

Da. Dup-aia am fost cu el în colonie și ne-a povestit că atunci când s-a eliberat, s-a dus în familie, iar familia era oarecum timorată, că auzise de renumele lui. Și povestea : „Domne, eu am vârsta pe care-o am și nu am sărutat o fată, nu m-am atins de o fată. Și într-o noapte am vrut să intru peste soră-mea în cameră”. Să-și violeze sora... „Soră-mea a țipat, familia s-a îngrozit, a ieșit...” El mai încercase o dată să violeze o prietenă de-a surorii și din cauza asta părinții îl încheiau seara în camera lui, să nu iasă. Le era frică ! Și atunci s-a hotărât : „Mi-am dat seama că trebuie să mă întorc înapoi în pușcărie, iar singura posibilitate era să încerc să trec frontiera, că știam că nu se poate. M-am dus, am văzut care sunt informatorii și am trecut ca să mă aresteze. Iar acum sunt condamnat pentru trecere de frontieră și am venit din nou aici. Și asta am de gând să fac întotdeauna...”.

Cum arăta Dan Diaca, îl puteai descrie ?

Nu era înalt și avea o față rotundă, de copil, spânatec, fără barbă, cu ochii negri, mici, ca doi cărbuni. Când îți arunca o privire te înlemnea. Și avea ceva, un rictus care dintr-odată îi transforma figura. Că la un moment dat se întâmplau diverse lucruri printre noi și el spunea : „Ehe, dacă ai fi fost tu pe timpul meu... !”. Probabil că era o brută înăscută. O să mai povestesc câteva aspecte cu el, deoarece cu mine a avut o comportare foarte...

Seara ne-am culcat în saivan. Ne-au dat niște saci de doc și niște perne, să le umplem cu paie, și pături. Și ne-am culcat pe jos, pe saltelele astea, umplute de noi. Șobolanii și șoarecii umblau printre noi, iar situația asta a durat vreo două-trei luni de zile până s-a clădit prima baracă.

Cine a construit-o ?

Tot noi, deținuții, scoși de caralii. S-a schițat locul, au făcut măsurătorile, au adus material și s-a făcut prima baracă. Și pe măsură ce s-au construit barăcile, ne-au băgat în ele. Erau barăci destul de simple : un hangar mare, de la un capăt la altul, cu paturi suprapuse cu trei etaje. Și când nu munceam, rația de celular era mizerie absolută. Când ne scoteau la muncă, ne dădeau un sfert de pâine pe zi, turtoiul, o ciorbă mai acătării... Dar tot foame era, că nu se dădea mâncare îndeajuns.

Și ne scoteau la munci agricole. Prima a fost culesul porumbului, unde se mânca peperate porumb crud. Mulți făceau ocluzii intestinale, în special bătrânii. Iarna porumbul uscat trebuia dezghioat și băgat în saci, ca să-l trimită la moară, să facă mălaiul pentru noi. Și scoteau niște oameni să-l dezghioace. Eh, mâncau ăștia la porumb... ! Și încercau să aducă și-n colonie și își umpleau pantalonii, dar se făceau percheziții și se bătea... Era o jale !

Primăvara urma semănatul de arpagic, când îți umpleai castronul cu arpagic curățat și-l băgai în zeama aia goală. Și mâncai câte un castron de ceapă de-aia. Astea erau ocaziile când te mai alimentai, când te scoteau la munci. La Strâmba erau kilometri întregi semănați cu porumb pe care trebuia să-l prășim. Noi, care habar n-aveam de prășit... Norocul a fost că mai era câte un țăran printre noi, însă numai până când a

și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională pentru trecerea frontierei. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Oradea, Gherla, Salcia, Periprava și Giurgeni. A fost eliberat la 22 iunie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

intervenit separarea și i-au scos. Dar trebuia să faci și normă. Și ce făceau? Era o căldură imensă și toată ziua stăteau în soare, iar când venea sacaua cu apă, rândurile aveau cam doi kilometri. Se așeza sacaua în capul rândului și ni se spunea: „Când ajungeți în capul rândului, beți apă!”. Și fiecare se grăbea, dar când te apropiiai de capul rândului, așezau sacaua în capul celui alt rând.

Vreau să vă mai spun încă un lucru. La Strâmba, după ce ne-au separat, la un moment dat ne-au dat un turtoi mucegăit, cu mălai stricat. Când mușcai din el ieșeau ațele cu viermi. Și, natural, cu foamea scoteai viermii de acolo... Unii nici nu-i mai scoteau, mâncau așa... Și am zis: „Hai să facem greva foamei!”. Și am convins câțiva și s-a întins în toată baraca: „Facem greva foamei! Hai să comunicăm și la țărani!”. Ei erau în baraca de alături. Am reușit să comunicăm și să hotărâm: „Măine-dimineață refuzăm turtoii!”. Dar până seara s-au răzgândit oamenii de la noi, și atunci am spus: „Măi, e un gest de lașitate. Le-am comunicat țăranilor că facem grevă și noi, intelectuali, refuzăm și-i lăsăm... Trebuie să le comunicăm și lor”. Ne despărțea o rețea de sârmă de vreo trei metri și vorbesc cu Scripnic, iar el îmi spune: „Domnu' Iamandi, trebuie să trecem”. El a vrut să treacă, dar și eu am vrut. Atunci am tras la sorți și am trecut eu, noaptea, pe sub sârmă. Dacă mă prindea careva... Am ajuns la țărani, le-am comunicat că nu se mai face grevă și m-am întors. Și ne-au dat vreo două săptămâni numai turtoi stricat.

Ce a urmat după Strâmba ?

De la Strâmba am plecat la Stoenеști, o colonie mai organizată. Aici stăteam tot în barăci, dar erau niște barăci mai vechi și mai mici. În fiecare cap al barăcii era câte un spălător. La Strâmba nu exista spălător. Era un butoi mare, pus afară, în curte, pe care-l umpluseră gagiii cu apă. Și butoiul avea o canea pe care curgea apa și un jgheab de scândură care avea jos vreo doi metri, cu găuri și cu un țepuș de lemn. Scoteai țepușul și-ți curgea apă. Abia aveai apă să te speli puțin.

Acum vreau să revin asupra unor lucruri... La Gherla ne-am întâlnit cu studenții din Ardeal, care erau niște băieți serioși. Cu Aurel Baghiu³⁴, cu Drobny³⁵, cu o serie întreagă dintre figurile frumoase ale detenției. Și aici am avut o perioadă bună, pentru că se țineau conferințe. Ivasiuc n-a mai fost printre noi, se pare că l-au ținut la Interne o perioadă de timp. Și împreună cu studenții din Timișoara am fost și pe bac, la stuf, și la Stoenеști. La Stoenеști ne-au mai răvășit și pe unii i-au trimis la Luciu-Giurgeni. Dar am fost cu Miron Chiraleu și cu Ion Gănescu. Eh, Miron, care era foarte slab ca fire și ca rezistență, avea o ambiție să facă norma și nu admitea să-l ajute nimeni. Și s-a îmbolnăvit, a devenit distrofic, încât nu se mai putea ține pe picioare. Și, datorită doctorului deținut Ionescu, am reușit să-l băgăm la distrofici. Apoi a venit o comisie

34. Aurel Baghiu, născut la 2 iulie 1929 în Gheja, Mureș. A fost arestat la 30 octombrie 1956 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla, Salcia, Periprava, Văcărești și Galați. A fost eliberat la 5 februarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP. A publicat o carte în două volume despre detenție. *Prinre gratii*, ediția a II-a, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2006.

35. Ioan Henrich Drobny, născut la 26 noiembrie 1935 în Belinț, Timiș. A fost arestat la 30 octombrie 1956 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla, Salcia, Periprava și Giurgeni. A fost eliberat la 28 octombrie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

care l-a găsit distrofic și l-a izolat, să plece dintre noi. Și la plecare ne-a spus : „Măi, vreau să spun un lucru... Dacă voi sunteți de acord, eu vreau să mă declar legionar. Vreau să ajung la Aiud, unde sunt legionarii și vreau să stau cu ei”. „Sigur că suntem de acord.” „Și vă mai spun un lucru : eu mă voi sinucide.” I-am spus : „Măi, Miron, ești nebun, de ce să te sinucizi ? ! În primul rând ăsta e un gest de lașitate”. A spus : „Nu mă sinucid acum, mă sinucid cu trei luni înainte de eliberare”. Și așa a făcut, s-a sinucis la Aiud cu trei luni înainte de eliberare. S-a spânzurat...

Ce l-a îndemnat să facă acest lucru, nu v-a spus ?

Era îngrozit de faptul că ne vom elibera. Toți am admis că singura noastră perioadă de libertate este în pușcărie și că dacă ne vom întoarce în lume, ne așteaptă o perioadă de groază, cu turnătorii și de-astea... Toți eram timorați de ideea libertății și a turnătorilor, iar Miron în special. Miron a stat și cu Zahu Pană³⁶, tot macedonean. Și mie mi-a povestit Zahu despre sinuciderea lui Miron. Lucrau împreună în fabrică și Miron a avut o perioadă destul de bună, în care s-a mai refăcut puțin. Dar era îngrozit. Și-n discuțiile lor i-a spus : „Măi, Zahule, intenția mea este să mă sinucid, dar singura posibilitate este să mă spânzur și mă obsedează ideea că spânzurații au întotdeauna o figură urâtă după... Dar altă posibilitate n-am”. Eh, Zahu a schimbat vorba... Și când mai avea trei luni până la eliberare a început reeducarea în Aiud. Și l-a chemat colonelul Crăciun³⁷ : „Miron, uite ce e, vei lucra la club...”. Miron a refuzat, dar tot a rămas la muncă. Și într-o zi îl cheamă Crăciun : „Mă, tu ai refuzat, dar uite ce e, vreau să ții o conferință despre Eminescu. Ești de acord ?”. Și Miron a spus : „Da, sunt de acord”. Și a vorbit Miron, încât au rămas clubul și caralii cu gura căscată. Crăciun a vrut textul înainte, dar lui i-a dat un text, iar el a vorbit liber, complet altceva. Și la urmă a recitat „Luceafărul”, încât plângeau oamenii. Și îi ceruseră deținuții să recite și „Scrisoarea a III-a”, dar n-a mai apucat, că l-a luat Crăciun de acolo și l-a băgat la izolare. După aia l-a scos de la muncă, de unde lucra, și l-a băgat la polizor, unde era infernal, era plin tot de zgură. Dar prin „mafia” macedoneană a reușit totuși să fie scos de acolo. Și într-o zi, înainte de masă, a venit unul dintre deținuții care reușiseră să capete pachet și le-a dat la fiecare câte o bucățică de zahăr și un biscuit. Și Miron a luat bucățica și s-a dus spre locul unde se servea masa, dar înainte i-a spus lui Zahu : „Stai, c-am uitat să-mi iau ceva din celulă”. Și după cinci minute a venit cineva : „Bă, s-a spânzurat unu’ !”. Și când s-au întors era prea târziu, era mort... Iar în dulapul lui au găsit biscuitul și bucățica de zahăr.

După plecarea lui de la Stoenesti, spre Aiud, dumneavoastră unde ați mai fost dus ?

Am ajuns într-o colonie, Periprava. Dacă se poate spune că în mizeria pușcăriilor putea exista ceva mai mizerabil, asta era Periprava. Era comandant un colonel, Manolescu,

36. Zaharia „Zahu” Pană, născut la 20 august 1921 în Belea de Sus, Macedonia. Poet, scriitor și publicist. A fost arestat în 1941 și condamnat la 8 ani de muncă silnică. A fost rearestat la 9 martie 1948 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Poarta Albă și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 12 februarie 1953. A fost rearestat la 20 februarie 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

37. Vezi nota 13, p. 20.

dacă nu mă înșel³⁸, cu care am avut conflict de când am intrat și despre care se spunea că a fost boxer. Când am ajuns cu șlepul la Periprava era noiembrie și era puțin înghețat, dăduse un polei. Și trebuia să pună o punte, ca să coborâm din șlep, dar a pus unul un buștean de lemn, așa, cu niște săpături în el. Țsta era alunecos și când au început să coboare, primii trei au căzut în apă. Au mai venit vreo doi care ba cu echilibristică, ba căzând, ba ținându-se, ba în patru labe au reușit să ajungă jos. Când a venit rândul meu, am refuzat să cobor. Am spus tare la toată lumea: „Refuzați să coborâți, asta e o crimă!”. Să cazi pe frigul ăla în apă era ceva... Și am refuzat să coborâm. Fiind împinși cu pumni, cu bătaie, ne-am prins braț la braț, așa. Eh, și între timp a sosit cu trăsura colonelul Manolescu, care a asistat la toată chestia asta. Ne-a pus puntea, am coborât, și-n momentul când am ajuns jos a apărut în fața mea și a început să mă bată. Și mi-am scuipat doi dinți acolo, în fața lui...

La Periprava unde v-au cantonat ?

În fine, ne-au cantonat tot în barăci, iar în general făceam muncă agricolă. În schimb, ne dădeau numai ciorbă de murături. Turtoiu era foarte prost, amărât, aproape nu avea miez, numai două coji, așa. Pâinea câteodată ți-o dădeau, câteodată nu... Câteodată, când te duceai la muncă, spuneau că pâinea e-n restanță și o să ne-o dea mai târziu, dar nu ne-o mai dădeau niciodată. Când erai la muncă ciorba și arpacașul erau puțin mai groase, dar dacă rămâneai în colonie... zeamă de murături.

Și la Periprava am avut o cădere. Acolo era amenajat un fel de closet. O groapă comună și se puneau niște stighii de lemn pe care veneai în echilibristică și trebuia să-ți faci nevoile. S-au întâmplat multe accidente când au căzut oamenii înăuntru – mai ales bătrânii – din cauza acestor stighii. Și când se umplea groapa venea o saca : o căruță cu doi cai, cu un butoi în care scoteau și duceau la câmp, îngrășământ. Dar pentru că dura vreo două ore până se umplea butoiul, când ajungea căruța puneau în fața cailor o traistă cu tărâte. Și deținuții se făceau că se duc la closet și cu o cană furau tărâte de la cai pe care și le puneau în ciorbă. Eh, n-am rezistat nici eu și am trecut pe acolo și am luat o cană de tărâte pe care mi-am pus-o în ciorbă. Mi-a venit greață și n-am putut să mănânc nici ciorba, care era zeamă goală. Dar oamenii care puteau reușeau să-și păcălească foamea. Nu mai spun că la câmp se mâncau șerpi, păsări... Diaca era maestru! Prin toate coloniile astea am fost împreună cu el și dacă apuca să facă un foc, să-l pârlască puțin, bine, dacă nu, îl mânca crud. Prindea șerpi și încerca să prindă și șobolani. Se pare că a prins de câteva ori, dar eu n-am văzut. În schimb am văzut când jupuia șerpii de piele și îi mânca. Dar pe el îl mai lăsa, pentru că era socotit unul de-al lor.

Și n-a avut niciodată probleme de sănătate din cauza asta ?

Nimic. Era ca un fier ! Să-ți mai spun ceva despre el. Diaca ne-a povestit, la un moment dat, că oamenii îl izolau. Și am spus : „Atât timp cât se poartă decent, ca unul de-ai noștri, și nu ne toarnă, pentru ce a făcut acolo [în reeducare, la Pitești] nu avem noi dreptul să-l tragem la răspundere. Îl vor trage cei care au trecut prin asta, nu noi care știm din auzite lucrurile astea !”. Și, într-adevăr, n-a făcut turnătorie.

38. Comandantul coloniei Periprava a fost între august 1957 și septembrie 1960 locotenent-colonelul Dumitru Condurache, iar între octombrie 1960 și septembrie 1963 maiorul Ion Ficioru (Fecioru). Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 139 ; Mihai Burcea *et al.*, *op. cit.*, pp. 225-228.

De la Periprava am fost aduși la o colonie pe lângă Salcia, unde era comandant un plutonier, Pleșoianu, care avea și o infirmitate, un picior puțin târâș. Era un om destul de deștept. Când am ajuns în colonie ne-am aliniat și el căuta oameni pentru munci. Era printre noi și o brigadă de vreo 20 de preoți. Și acum voia un om la pâine, unde, natural, toți s-au repezit: „Tu ce ești?”. „Popă.” „Aaa, nu, nu pun popii la pâine! Măi, la pâine trebuie un om care să n-aibă nici mamă, nici tată, pentru că și dacă nu faci nimic, toți ai tăi o să spună c-ai luat pâine, și-ai dat, și-ai făcut, și nu știu ce. Așa că se știe dinainte: cine e la pâine, e un om compromis, pentru că se va spune că e omul meu”. Și nu s-a băgat nimeni. Dar la un moment dat observă el pe unul acolo: „Tu ce ești, mă?”. Era un evreu, cantor bisericesc, Wagner³⁹. „Pe tine te pun la pâine, mă, că tu n-ai prieteni aici!” Și l-a pus pe acest om la pâine. Era în dormitorul nostru, însă își respecta omul sâmbăta. Avea un sac mare în care-și făcea pâinea firimituri și-o păstra acolo.

Și mai erau acolo și niște preoți... Preoți erau de două categorii: de sate, care n-aveau Teologia, numai cu Seminarul, și erau câțiva dintre ei care au fost legionari, au fost socialiști, au fost membri de partid, cum era acolo un oarecare părinte Radu⁴⁰. Și el discuta cu doi: „Hai, mă, să-i luăm pâinea lui Wagner!”. Și atunci m-am revoltat și am spus: „Domne, dacă se atinge cineva de pâinea lui Wagner, are de-a face cu mine! O fi el jidan, da' acolo este pâinea lui, rația lui pe care și-o păstrează”. „Nu, că ăsta mănâncă câte trei pâini pe zi.” Zic: „Nu știu dacă mănâncă sau nu, dar eu știu că are încredere și a lăsat-o aici. Nimeni nu se atinge de pâinea lui!”. Eh, dar mi-am găsit nașul cu părintele Radu, care a început o campanie împotriva mea. Aveam un prieten oltean care era student la Litere, Aurel Popescu. Și cum toți popii erau poloniciari, la un moment dat Pleșoianu i-a scos de la distribuitul mâncării, pentru că erau reclamații și l-a făcut pe Popescu poloniar. Săracul Popescu, căzuse cerul pe el. „Ce fac eu, domne?!” Și când a refuzat, ăsta i-a zis: „Te bag la carceră dacă nu!”. Meseria de poloniar e... o meserie, dacă cel care o practică e poloniar adevărat. Erau poloniciari care dintr-un hârdău cu zeamă, dacă erau trei bucăți de carne, mesteca de trei ori și dacă voia să scoată bucata de carne, o scotea și ți-o dădea. Și popa Radu a ajuns până la urmă să spună: „Uite, domnule, feciorul ăsta de clăcaș oltean este prieten cu beizadeaua Iamandi, băiatul ministrului, și lui îi dă!”. Eh, până la urmă Popescu a făcut ce-a făcut și a scăpat, dar eu am rămas, iar părintele Radu ținea totdeauna logosuri împotriva mea.

La un moment dat în colonia asta ne dădeau burtă. O burtă verde, infectă, nespălată, cu balegă înăuntru. Diaca era specialist: fura câte o bucată de burtă, o spăla și o mănca. Și vrând să fur și eu o bucată de burtă de-acolo, am tras și am ieșit cu toată burta după

39. Friderich Wagner, născut la 29 aprilie 1919 în Mihăileni, Botoșani. A fost arestat la 4 decembrie 1954 și condamnat la 7 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Salcia, Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 1 decembrie 1961. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

40. Posibil Gheorghe Radu, născut la 13 octombrie 1906 în Brastavățu, Olt. A fost condamnat în 1948, însă nu deținem alte informații despre detenție și eliberare. A fost arestat la 26 martie 1959 și condamnat la 10 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Salcia, Periprava, Botoșani și Văcărești. A fost eliberat la 15 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

mine. N-am mai avut timp s-o pun la loc, că treceam în viteză. Și am fugit cu ea. Ajung în dormitor... ce să fac cu burta? Și îi spun: „Măi, Diaca, uite ce s-a întâmplat...”. „Vreți să vă dau din ea?” „Nu, nu vreau nimic, nu știu de ce am făcut asta.” „Bun, dați-mi-o mie.” Și ne-a arătat. El era cu patul la etajul patru și ajungea la stuful de pe acoperiș așa că a băgat-o și a scos-o afară, fără să se vadă din exterior. Dar s-a descoperit că s-a furat o burtă și Pleșoianu ne scoate afară. Bătea așa...! Dar vorbea foarte politicos și nu bătea decât fără martori: te chema și te bătea singur, de te zvânta. Nici caralii nu asistau când te bătea el. Ne scoate pe toți afară din dormitor: „Să iasă cel care a luat burta și s-o dea înapoi, că n-a apucat s-o mănânce!”. N-a ieșit nimeni. „Măi, din trei în trei, numărați-vă și ieșiți afară să vă dau câte șapte zile de carceră!” Carcera la ger era... Atunci am vrut să ies, dar în momentul când fac un pas înainte, iese și Diaca și spune: „Eu am furat-o”. Am protestat, dar Diaca a început să rădă: „Nu vă băgați, domnule, lăsați-mă, că eu sunt maestru în asta, mă știe plutonierul pe mine”. Și într-adevăr, a adus burta și l-a băgat la izolare. Eh, în fiecare zi eu și Scripnic i-am păstrat pâine lui Diaca și când a ieșit a zis: „Știam eu c-o să mă așteptați cu pâine, domnu' Iamandi!”. „Măi Diaca, dar ești nebun, de ce...?” „Domnu' Iamandi, pe dumneavoastră nu vă știa nimeni, nici nu vă credeau. Pe mine mă știu că fac toate chestiile astea și eu sunt învățat. Pușcăria e casa mea. La Neagra eu sunt stăpân!”

De aici ați mai fost transferat în altă parte?

Într-o zi, prin '60 și ceva, îmi expirase pedeapsa și am cerut hârtie de câteva ori. În pușcărie întotdeauna au fost oameni care așteptau din zi în zi decretul eliberării, dar eu am fost dintre cei pesimiști. Am zis: „Domne, n-o să mă eliberez și nu mă voi elibera”. Și n-aveam elan să fac cerere, dar totuși am cerut hârtie și am văzut că nu mi s-a dat. Apoi știi cum e deținutul, m-am încâpățânat și am zis: „Domne, vreau hârtie, am dreptul la hârtie! Fac greva foamei!”. Și mi s-a dat hârtie în care am spus că am fost condamnat și mi-a expirat pedeapsa...

Mă scuzați că vă întrerup, pedeapsa v-a expirat în 1964 dacă ați fost condamnat în '56?

Da. Și am cerut hârtie, am scris-o. Între timp ne-am îmbolnăvit de leptospiroză în colonia asta și ne-au dus la Salcia, să ne trateze. Acolo ne-au băgat într-un dormitor și pe cine văd acolo? Sergent-major era un oarecare Țibanu, cu care fusesem coleg în armată, la școala de alfabetizare. Mă recunoaște și începe să-mi spună ce s-a întâmplat în unitate după ce am dezertat. A fost foarte cumsecade cu mine, nici nu m-a protejat, dar nici nu m-a... Și într-una din aceste colonii ne-a promis comandantul carte poștală. Atunci a dat la toată lumea. Și a fost prima carte poștală pe care am scris-o acasă. Nu știam adresa mamei, dar convenisem să scriu pe adresa lui Miron Chiraleu. Dar după ce am primit drept la cartea poștală, m-au mutat dintr-o colonie în alta, pentru că începuse perioada eliberărilor. Și mâncarea deja era mai bună... Și în altă colonie iar ne-a dat carte poștală. Mama primind două cărți poștale în același timp, în loc să facă pentru fiecare un pachet de cinci kilograme, a făcut un singur pachet, de 10 kilograme. Și pachetul a sosit, dar am aflat apoi de la acest Țibanu ce s-a întâmplat. Trecuse o lună și eram foarte deprimat și îngrijorat: „Mă, dacă nu primesc nimic, înseamnă ori că maică-mea a murit, ori că este arestată”. Când îmi spune Țibanu: „Băi, păi de ce au fost proști ai tăi să pună 10 kilograme într-unu”? Ți l-au refuzat!”. Dar măcar am știut că a fost trimis și m-am liniștit.

Și după un timp mă cheamă că trebuie să plec. Domne, toți am plâns când am plecat, pentru că erau niște băieți buni aici... La Salcia era și un grup de liberali, când am ajuns cu băieții ăștia, cât am fost bolnav de leptospiroză. Și liberalii ne-au primit cu ostilitate : „Ce caută legionarii ăștia aici ? ! Să-i ducă la Aiud ! ”. Așa. Și am plâns cu acești băieți când am plecat... Toți au zis : „Măi, te eliberezi ! ”. Dar eu am spus : „Nu cred...”. Și am fost pus pe dubă și trimis de la Salcia la Dumbrăveni. Aici găsesc un alt fost coleg de armată, un sergent, Popa Eugen parcă îl chema. Acum era căsătorit și el cu nevasta erau felcerii pușcării. Dar el n-a fost de aceeași speță cu Țibanu și a început să-mi facă mizerii. M-a scos la diverse corvoade până când am refuzat și atunci mi-a făcut raport. Și el, și nevastă-sa au fost foarte duri cu mine, mi-au făcut și o caracterizare... Și am cerut raport la comandant, căruia i-am spus : „Domne, de ce sunt la Dumbrăveni ? Eu n-am ce căuta aici ! Mi-a expirat condamnarea ! ”. Și a doua zi a venit comandantul și mi-a spus : „Tu ai fost condamnat și pentru dezertare, iar asta e pedeapsă de drept comun, și ai fost trimis aici s-o execuți”. „Domnule comandant, dumneavoastră aveți experiență, orice pedeapsă se comută⁴¹ ! Am avut patru ani și pentru fals în acte publice... Asta nu înseamnă că trebuie să execut 120 de ani ! Pedepsele au fost comutate și execut pedeapsa cea mai mare, de opt ani ! ” „Să vedem...” „Dar, dacă sunt la drept comun, trebuie să beneficiaz de privilegiile dreptului comun : cât stau aici am dreptul la pachet și la vorbitor.” „Da, sigur că da.” „Bun, atunci dați-mi o scrisoare ! ” Mi-a dat scrisoare, am scris acasă și atunci am avut primul vorbitor. A venit mama și atunci i-am spus : „Pedeapsa mea a expirat. Ia un avocat ! ”. Și maică-mea a luat avocat și am fost anunțat că sunt eliberat. Deja începuseră eliberările din 1964. Eu la sfârșit, în decembrie '64 am fost eliberat⁴², de la Dumbrăveni.

Mai Țineți minte ziua eliberării ?

Da. M-a chemat comandantul la el și m-a pus să dau o declarație că nu voi spune nimic. După ce am dat-o, mi-a spus : „Măi, tu ai o caracterizare destul de proastă”. „Se poate...” „Uite, sergentul Popa și soția lui ți-au făcut o caracterizare din care reiese că ești un dușman înrăit al poporului. Uite caracterizarea aici. Dacă aici, la noi, ai făcut asta, ce ai făcut tu prin altă parte ? ! Bagă de seamă să nu ajungi din nou aici ! ” M-a dus în gară, la Dumbrăveni, și mi-a dat drumul. Și am sosit în București fără să știu unde să mă duc, pentru că nu știam adresa părinților mei.

Cum erați îmbrăcat ?

Cu niște rupturi, că m-au arestat cu niște bocanci elvețieni de schi, pe care la Periprava încă i-am mai avut. Dar când am fost scos odată la bagaj, să-mi bag lucrurile călduroase, că nu mai aveam voie cu ele, am văzut că mi-au dispărut bocancii... Și cu bagajul în mână încep să chem plutonierul. Și mă vede colonelul Manolescu : „Ce vrei, mă ? ”. „Mi s-au furat bocancii ! ” „Care bocanci ? ” „Bocancii mei.” Și a început să mă bată. M-a umflat în pumni și m-a băgat la izolare.

41. De fapt, termenul corect este „contopire”. Atunci când deținuții aveau mai multe pedepse, ele se contopeau și se executa pedeapsa cea mai mare dintre ele. „Comutarea” se referă la rejudecarea proceselor și schimbarea pedepselor în unele mai mici.

42. Este vorba de o confuzie. În realitate, Vasile Iamandi a fost închis timp de 6 ani și a fost eliberat la 8 decembrie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

În fine, m-am întors în București fără să știu vreo adresă. Am venit până în Floreasca, unde locuia sora lui Miron, și am încercat acolo, la numărul 19. S-a făcut 10 seara și n-am găsit posibilitatea să intru în casă și atunci m-am dus la circa de miliție unde am spus : „Domne, eu astăzi m-am eliberat din pușcărie și o caut pe mama mea care locuia în strada Floreasca. Puteți să mă ajutați ?”. „Domne, nu putem să te ajutăm, dar dormi aici și mâine dimineață poți să vorbești cu ofițerul de serviciu.” Am dormit pe o bancă, la Miliție, iar a doua zi, dimineața, a venit ofițerul de serviciu care mi-a spus : „Domne, știi ce ? Du-te și dumneata din casă în casă, sună și întreabă !”. Țasta a fost răspunsul Miliției ! Și apoi mi-am adus aminte de numărul de telefon al unei rude, care mi-a dat telefonul mamei...

Cum v-ați reluat viața după eliberare ?

A fost destul de greu, pentru că eu fusesem fugar, cu acte false, și nu mai aveam actele de domiciliu în București, iar când m-am dus la Miliție mi s-a pus o condiție : „Dumneata nu ai voie să te stabilești în București ! Te stabilești în orice oraș din țară, la 200 de kilometri de orice graniță, dar nu în București !”. „Domne, eu am locuit...” „Ai «biroul populației» ?” „Păi, n-am...” „Fă o dovadă !” „Mama mea !” „Păi, mama dumitale n-are valoare.” Bun. Acum soțul mamei mele era medic, era directorul spitalului Ministerului de Finanțe, unde șef al personalului era generalul Cambrea⁴³, cel cu Divizia... Și doctorul i-a povestit generalului, care a spus : „Mâine mergem împreună la Miliție !”. Și mă duc și eu dimineața la Miliție, unde mă întâmpină un plutonier căruia îi explic : „Vreau să vorbesc cu ofițerul de serviciu”. „Nu e aici, iar dumneata nu mai ai treabă cu noi.” În acest timp sosesc cu mașina doctorul și generalul Cambrea. Intră, plutonierul îi întreabă ce doresc, iar generalul spune : „Sunt generalul Cambrea”. Plutonierul ia imediat poziția de drepți : „Să trăiți !”. „Vreau să vorbesc cu ofițerul de serviciu.” „Poftiți !” Și atunci generalul mă cheamă și pe mine : „Dânsul e cu mine !”. Ne-am dus la comandant și acolo a vorbit Cambrea, care a spus : „Mâine să vină să-și facă actele !”. Așa mi-am făcut acte de București.

Acum căutam de lucru și voiam să lucrez ceva tehnic, ca muncitor, dar cei de la Miliție nu mi-au dat voie nicăieri. Și până la urmă mi-au găsit tot ei un serviciu de facturist la Cooperativa „Nufărul”. Să fac facturi, eu care habar n-aveam de contabilitate și nu știam că exista o lege în care era stipulat că orice factură se penalizează dacă e facturată mai târziu de 24 de ore. Și imediat s-a răspândit în cooperativă zvonul că e un prost care primește toate facturile. Și au venit la mine și cu facturi vechi de trei luni de zile și-n loc să iau salariu, mai trebuia să dau din buzunar...

Între timp voiam să mă înscriu la seral, să-mi termin liceul, că fusesem dat afară. Prima mișcare a fost să mă duc la Ministerul Învățământului, să-mi cer acte. Am depus o cerere și nimic mai simplu : „Vino peste o săptămână, că vei primi actele”. Și de trei ori s-a repetat aceeași poveste... Și la un moment dat mi-a spus cineva : „Domne, nu mai pierdeți timpul, că n-o să vă vină actele”. Între timp am plecat de la „Nufărul” și am făcut o școală de electricieni de centrale electrice, la Ministerul Energiei Electrice. Și, neputând să mă înscriu la seral, îi povestesc cuiva chestia-asta și el zice : „Lasă că trimit eu pe responsabilul cu învățământul din Ministerul Energiei Electrice, la Ministerul Învățământului, ca să vadă...”. Se duce, și când vine spune : „Domne, am găsit. Uite,

mapa lui e la mine". Și pe prima pagină cineva trăsesse cu penița o linie, iar deasupra scria „dușman al poporului” ! „Uite, de asta nu poate.” „Păi, și ce facem ? ” „Facem o fotocopie cu pagina asta, o fotografiez și ștergem scrisul.” Și a dus-o înapoi și așa am putut să-mi termin liceul.

Iar aici începe altă poveste. O cunoștință îmi spune : „Uite, domne, te-am înscris la seral, la Liceul «Aurel Vlaicu», în Grant, pentru că acolo am înscris-o și pe fiică-mea și pe fiu-meu. Te prezinti acolo la începerea cursurilor”. Când mai erau cam vreo două săptămâni până la deschidere, într-o seară tocmai conduceam o fată acasă. Mă opresc la o cofetărie, pe colț, și iau o înghețată. Și în timp ce mâncam înghețata, o blondă foarte frumoasă se așază cu un domn mai în vârstă la masa de alături și încep să vorbească într-o limbă străină. Apoi a mai venit încă cineva. La început au vorbit ungurește, apoi vorbeau franțuzește... La un moment dat au plecat, iar eu, neavând ce face, i-am urmărit. Și au ajuns la o casă, pe Povernei. Acolo domnul a vrut s-o sărute, dar ea l-a refuzat. S-au despărțit, ea a intrat în casă și n-am mai văzut-o.

În prima zi de școală, când eram aliniați acolo și trebuia să vină profesorii, o văd pe blondă. Și întreb o fată de alături : „Dânsa cine e ? ”. „Aaa, păi, dânsa e tovarășa de chimie.” Și „tovarășa de chimie” mi-a fost profesoară vreo câteva luni de zile, iar mai târziu ne-am și căsătorit... Dar era un circ, pentru că aflase tot liceul că există o legătură între profesoara de chimie și elevul de la seral. Dar, între timp, veniseră și de la Securitate să se intereseze de mine. Și cine venise ? Fostul meu coleg, acum profesor de istorie, Valentin Radu, care ne turna.

Dar „tovarășa de chimie” era căsătorită atunci. Și am avut această relație aproape un an, după care mi-a spus : „Uite ce e, nu mai merge. Eu sunt căsătorită și vreau să divorțez. Vreau să-i spun soțului meu și de astăzi înaintea mea mut”. I-a spus, și-a luat bagajele și a plecat de acasă. Și a durat chestia asta încă un an de zile, timp în care ea era înnebunită să plece în străinătate, să fugă. Era traducător de germană, engleză și franceză la expozițiile cu străini și lua legătura cu ei ca să plece. Și la un moment dat a căzut de acord cu un neamț, care venise cu o expoziție de aparate de fotografiat, ca atunci când își trimite expoziția să ne bage într-o ladă și să fugim. Noroc că nu s-a întâmplat, că ne prindea Securitatea.

Eh, și la un moment dat am fost la mare împreună, iar când ne-am întors ne-am hotărât să ne căsătorim. Ajungem în București și în cutia de scrisori găsim o scrisoare prin care era invitată la Consiliul de Stat. O conduc până acolo, iar când iese zice : „Mă, tu știi ce s-a întâmplat ? ”. „Ce ? ” Mă gândeam la o catastrofă... „Ceva să nu crezi ! Mi-au spus să-mi fac actele să plec în străinătate, că într-o lună am pașaportul ! ” O cumpărase o mătușă de-a ei, căsătorită cu un evreu, care plecase în Canada. A plătit 5.000 de dolari pentru ea și ăștia i-au spus : „Duduie, dumneata lichidezi totul și într-o săptămână ești cu actele la noi”. „Nu plec, că am de gând să mă căsătoresc.” „Nu stai de vorbă cu mine, dumneata trebuie să pleci ! Dacă vrei să te căsătorești, te duci în străinătate, stai acolo câteva luni, te întorci, îți păstrezi cetățenia română și te căsătorești.” „Cine-mi garantează asta ? ” „Eu.” „Cum ? ” „Dă-mi cartea poștală.” Și a semnat pe cartea poștală.

De a doua zi a început nebunia pentru acte și, într-adevăr, a plecat în Canada. Peste un an a venit în țară și ne-am căsătorit. Acum lucrăm la „Automatica”, eram specialist în circuite secundare și toți colegii au fost invitați la nuntă. Toată lumea era extaziată : „Domnule, ce femeie extraordinară ! Auzi, să vină după un an de zile să se căsătorească ! ”.

Soția mea de acum, care-mi era colegă de serviciu, a fost singura care a spus : „Măi, dar dacă a făcut chestia asta pentru el, înseamnă că și el e un om extraordinar și merită ! ”. Eh, bun, dar înainte de a pleca i-am făcut instructajul : „Măi, greutățile de acum încep. Până o să-mi dea ăștia drumul... Te duci acolo și mă bombardezi cu scrisori. În primul rând, îmi spui c-ai rămas însărcinată. În al doilea rând, îmi scrii că vrei să fiu acolo înainte de nașterea copilului, că vei face greva foamei, că ai luat legătura cu diverse personalități. Mă bombardezi cu două-trei scrisori pe lună. Să fie scrise clar și citeț, ca să citească orice prost ! ”. Și așa a făcut. Eu lăsam scrisorile două-trei zile în cutia de scrisori, că eram convins că sunt citite de fiecare dată, dar era imposibil să depun actele aici. Mă duceam la Miliție de două ori pe săptămână, la ghișeul pentru pașapoarte : „Formulare pentru plecarea în străinătate”. „N-avem.”

Dar învășasem în pușcărie o lecție de la un fost ofițer de Securitate : „Domnule, pe milițieni să nu-i ameninți. Dacă ai amenințat, ai pierdut bătlia cu ei. Dacă lași impresia că ai pe cineva mare căruia să-i spui, îi bagi în sperieți ! ”. Și am observat asta la ghișeul la Pașapoarte. Veneau oameni care strigau : „Domne, drepturile omului, trebuie să dați, sunteți niște bandiți ! ”. „Aaa, cum, bandiți ? ” „Da ! ” „Bun, vino încoace ! ” Gata, îi și umflau. Acolo mai venea un evreu simpatic, care făcea coadă de un an de zile să plece în Germania. Evreul șmecher : întâi a plecat fiică-sa căsătorită cu un neamț. Apoi, când a născut fiică-sa, a plecat soția lui să stea cu copilul. Acum îl chemau pe el, dar nu-i dădeau drumul. „Domne, mie îmi place să trăiesc bine, trăiesc din meditații, dar am vândut toată casa, toate lucrurile, convins că o să plec. Nici pe ce să dorm nu mai am, dorm pe o saltea.” Și la un moment dat iese o nemțoaică plângând : „Ah, mi-a spus că niciodată n-o să plec...”. „Lasă, dragă, nu-ți fă griji, dacă a spus așa, poimăine te cheamă și-ți spune că pleci. Îți spun din experiență.”

Eh, și la un moment dat îmi scrie nevastă-mea o scrisoare (atunci își făcea masteratul în chimie) : „40 de colegi sunt de acord să facă greva foamei cu mine. Așa că vom fi 41 în fața Ambasadei române, la Ottawa”. Peste câteva zile primesc invitație să mă prezint la „Nicolae Iorga”. Era un maior cu care aveam de-a face de fiecare dată : „Domne, spune-i soției tale că e nebună, să se potolească ! ”. „Domne, nu pot. Face ce vrea, degeaba îi spun... Dar ce s-a întâmplat ? ” N-a zis nimic. „Domne, eu știu un lucru : nevastă-mea o să aibă un copil și eu vreau să fiu prezent la naștere, restul nu mă interesează.” „Bine, să vii la ora unu să discuți cu comandantul.” La ora unu m-am întors. M-a dus într-un birou, unde era un civil mai în vârstă. „Ascultă, mă, să-ți bagi mințile în cap ! Ce crezi, că ne sperii pe noi ? Crezi că pe noi ne interesează drepturile omului ? ! ” L-am lăsat să vorbească, apoi i-am spus : „Domnule comandant, vreau să vă spun un lucru : mă piș pe drepturile omului ! Eu un singur lucru știu : am o nevastă care trebuie să nască. Ea nu voia să plece în străinătate și dumneavoastră ați obligat-o ! ”. „Noi ? ! N-am obligat pe nimeni...” „Ați obligat-o ! ” „Am scrisoare semnată de cei de la Consiliul de Stat, în care au invitat-o și au obligat-o să plece.” „Să-mi aduci scrisoarea ! ” „Nu v-o aduc, că nu e pentru dumneavoastră, e pentru mine ! Vom face greva foamei și eu, și nevastă-mea ! Un singur lucru vreau : să ajung înainte de nașterea acestui copil. Nu mă interesează nici drepturile omului, nimic ! Știu că dacă aș fi avut o soție care năștea în țară și aș fi abandonat-o în orice localitate, m-ați fi obligat să mă duc după ea, s-o ajut și s-o întrețin.” Dar colonelul spune : „Nu-ți mai pierde timpul, n-o să pleci niciodată”. Plec, iar a doua zi când mă întorc de la lucru, sună telefonul :

„Iamandi ?”. „Da.” „Bine, domne, de azi dimineată te caut. Aici Direcția Pașapoarte, ți s-a aprobat pașaportul. Prezintă-te să-l ridici.” Și m-am dus și mi-am ridicat pașaportul.

Și ai plecat în Canada...

Da, dar trecuseră cam doi ani până când am ajuns eu în Canada și am divorțat... Dar am rămas prieteni, ne-am ajutat foarte mult. Am plecat din țară și acum, divorțat, ce să fac ? Trebuia să mă căsătoresc. Și atunci mi-am adus aminte de colega mea de serviciu. I-am telefonat și a acceptat să ne căsătorim. Asta era înainte de conferința de la Belgrad⁴⁴ și mă grăbeam să ajung în România. De câte ori i-am spus mamei mele că am de gând să vin în țară ea mi-a zis : „Ești nebun ! Să nu cumva să te întorci, că nu-ți mai dau ăștia drumul !”. „Domne, risc, vin !” Nu i-am mai spus nimic, am venit și m-a așteptat Fani la aeroport. A doua zi îi zic : „Fani, mergem la «Nicolae Iorga». Să ne ajute Dumnezeu să nu mai fie maiorul cu care am avut atâta timp de-a face și care mă cunoaște ca pe un cal breaz”. Ne-am dus acolo și cine ne primește ? Același maior, îmbrăcat civil. N-a dat niciun semn că mă cunoaște. Zic : „Domnule maior, sunt cutărică, cetățean canadian (nu aveam încă cetățenia), am venit în țară să mă căsătoresc”. „V-ați păstrat cetățenia română ?” „Da.” „Bun. Uite, domnule Iamandi, ce spun eu : dumneata te duci frumos în Canada, stai liniștit acolo și aștepti ca ea să depună actele. Va fi chemată la niște comisii, va discuta... Când îți va scrie că a primit aprobare de căsătorie, dumneata te întorci în țară și te căsătorești.” Zic : „Domne, eu sunt cetățean român, mi-am păstrat cetățenia română. Alții care sunt fugiți vin, se căsătoresc și n-au nicio problemă. Eu am plecat legal, mi-am păstrat și cetățenia și întâmpin un refuz din partea dumneavoastră. Îmi pare bine că numai canadienii vor să m-ajure”. „Da ? Cum vor să te ajute ?” „Păi, am făcut un memoriu pe care l-am depus ambasadorului meu și peste două săptămâni, când se întâlnește cu tovarășul Ceaușescu, i-l va înmâna.” „Păi, de ce lui ? Dă-mi-l mie !” „Nu fac prostia asta. Memoriul va fi depus de către ambasadorul meu la tovarășul Ceaușescu.” Și am plecat.

Între timp ne-am dus la Consiliul de Stat, am spus că sunt cetățean canadian și : „Uite, domne, ce se întâmplă. Am fost la «Nicolae Iorga» și am fost refuzat...”. „Domnule, nu pot să vă spun decât că, având cetățenia română, ei fac un abuz că nu vor să vă dea aprobare. Duceți-vă și insistați.” Plecăm de acolo și mergem la maică-mea. Când ajungem acasă, tocmai suna telefonul și o colegă îi spune lui Fani : „Dragă, cineva te-a căutat astăzi la Cadre, cred că de la Securitate. A fost și în biroul nostru, a cerut date despre tine. I-am spus să se ducă să întrebe la Personal”. Cum închide telefonul, cum sună din nou : „Doamna Iamandi ?”. „Da.” „De azi dimineată vă caut ! Unde ai fost ? Am rămas până la ora asta la serviciu din cauza dumneavoastră. Veniți imediat la Direcția Pașapoarte să vă ridicați aprobarea de căsătorie.” „Nu se poate mâine ?” „Nu ! Acum, imediat !” Am crezut că e o cursă. Am luat pașaportul și am zis : „Fani, dacă se întâmplă ceva cu mine, te duci imediat la ambasada canadiană. Hai la «Nicolae Iorga» !”. Ne-am dus, ea a intrat înăuntru și după o jumătate de oră a venit veselă : „Măi, același om care până acum îmi spunea că n-o să plec niciodată mi-a dat aprobarea și m-a felicitat !”. Eu am plecat în Canada și a rămas Fani să-și facă formalitățile.

Și la cât timp a venit după dumneavoastră ?

44. Conferința post-Helsinki de la Belgrad (Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa) a avut loc în perioada 4 octombrie 1977 – 9 martie 1978.

După opt luni. Eu nu i-am mai spus ce să facă. Știam că e slabă de înger și nu rezistă la minciuni. În schimb îi scriam de acolo: „Dragă Fani, lucrez pentru primarul Drapeau⁴⁵, din Montreal, care e un om foarte cumsecade...”. Primarul Drapeau, căruia i-am povestit despre noi și căruia i-am spus: „Dacă e cazul, voi face greva foamei”. Și el s-a oferit să mă ajute.

Dumneavoastră scriați astfel de lucruri știind că „băieții” le verifică...

Da, toată corespondența era verificată. Acum noi făceam niște sisteme electronice de detecție a explozibilelor, că mă specializasem în electronică, în detectoare de explozibile. Și i-am scris lui Fani o scrisoare că acum fiecare demnitar este obligat să-și înregistreze toate convorbirile telefonice și noi facem niște înregistrări de convorbiri telefonice. Și lucrez pentru toți membrii Guvernului. „L-am cunoscut pe Trudeau⁴⁶, care a spus că dacă vreau, poate să mă ajute.” Deja tot Guvernul Canadei era la dispoziția mea! Iar ea nu știa și credea... Și așa, în opt luni de zile, a ajuns Fani în Canada.

În 1989 erați în Canada. Cum ați privit de acolo tot ce s-a întâmplat aici?

Ooo! Eu tot timpul am avut activități politice în Canada. Până la Revoluție am scris articole în ziarele românești de acolo, cum era *Cuvântul Românesc*. Scriam împotriva Guvernului, împotriva lui Ceaușescu... Când s-a anunțat ce se întâmplă în România, a fost ceva extraordinar: „Domne, diseară, la ora 17, este o manifestație la Ottawa, în fața Ambasadei române!”. Gata, mergem! Și plecăm la Ottawa cu un grup de mașini. Ajungem acolo, lume multă, strigăte, unii care aruncau cu roșii... A venit poliția și ne-a spus: „Strigați tot ce vreți, faceți tot ce vreți, dar fără să vă atingeți de Ambasadă și fără brutalități”. Vărul meu era căsătorit cu o franțuzoaică, era și ea acolo. Și la un moment dat o aude vărul meu țipând: „Ceaușescu, pizda mă-tii!”. „Măi, Suzane, ce strigi?!” „Ce strigă ăștia!” Îi auzise pe unii...

Ne apucă două noaptea acolo. Ne ducem la un restaurant, mâncăm și pe la trei-patru ajungem în Montreal. Mă așez în pat, dar natural că n-am putut să dorm. Pe la cinci dimineața dau drumul la radio și aud în franțuzește: „Numărul unu comunist, Nicolae Ceaușescu, a părăsit țara fugind cu un elicopter”. Natural, manifestații la biserică, huiduieli la adresa tuturor celor care favorizaseră cu comuniștii... Eu am vrut să plec imediat când am auzit de cei din Piața Universității. „Locul meu e în România. Plec în România. Trebuie să fiu acolo, la greva foamei.” Mi-am vizat pașaportul, mi-am luat bilet de avion... peste două săptămâni. Între timp fusese în România un grup de la *Cuvântul Românesc* și oamenii au fost expulzați ca legionari. I-au luat noaptea de la hotel, i-au suit pe avion și i-au trimis. Și natural că au apărut la toate posturile de televiziune: „Români expulzați din România ca legionari”. Deja era o chestie-cunoscută. Și eu am spus și la serviciu că plec. Compania mea era o companie evreiască, însă aici era inginer-șef un evreu din România, domnul Solomon, care înainte de a decide plecarea mi-a spus: „Domnule Iamandi, am auzit că vrei să pleci în România. Faci o mare greșală. Eu te cunosc pe dumneata. Prima oară când va veni unul și o să spună că tu n-ai mâncat salam cu soia, o să-i arzi două palme sau o să-l repezi. Mare lucru dacă

45. Jean Drapeau (1916-1999), avocat și politician canadian, primar al orașului Montreal (1954-1957, 1960-1986); http://en.wikipedia.org/wiki/Jean_Drapeau, accesat la 1 iunie 2012.

46. Pierre Elliot Trudeau (1919-2000), prim-ministru al Canadei (1968-1979, 1980-1984); http://en.wikipedia.org/wiki/Pierre_Trudeau, accesat la 1 iunie 2012.

n-o să-l pocnești, pentru că te cunosc. Domnule Iamandi, eu știu ce se întâmplă și vreau să spun un lucru : în Canada ai o casă pe care ai cumpărat-o, la care plătești «mortgage» (ipotecă – n.n.) și toate chestiile astea. Dacă te întorci ca expulzat, comunitatea evreiască are un buletin intern care circulă și pe la noi și-n care vei fi publicat : românul cutărică a fost expulzat ca legionar. Eh, oricât de bun ești dumneata și oricâte servicii ai face companiei, domnul Presser este obligat să te concedieze. Gândește-te bine. E un sfat prietenesc pe care ți-l dau”. Am înțeles că era un avertisment și n-am mai plecat... Plus că maică-mea și soția nu erau de acord, dar de asta nu țineam eu seama.

Mama dumneavoastră era în Canada, cu dumneavoastră ?

Da, în 1981 am luat-o și pe ea.

Și v-ați întors definitiv abia acum doi ani...

Da.

Cât timp ați locuit în Canada ați avut probleme de acomodare ?

Nu. În primul rând că am plecat tocmai după ce se terminase Olimpiada. Așa că nu exista să spui „român” și să nu spună imediat „Nadia Comăneci”. Așa că aveam renume. Iar al doilea nume pe care-l pronunțau era Zamfir. Așa că datorită acestor ambasadori am avut o situație bună.

Privind retrospectiv la toate prin câte ați trecut, astăzi aveți vreun regret ?

Nu regret nimic din ce am făcut, nu port dușmănie nimănui, nici celor care m-au turnat. Dar sunt de părere că un proces al comunismului este absolut obligatoriu și este absolut necesar și nu există o perioadă de prescripție pentru aceste crime. Și sunt numai niște oameni fără demnitate cei care cred că nu mai este necesar un proces al comunismului. Un proces nu ca să-i trimitem în pușcărie, că mulți dintre ei nici nu mai sunt, mai sunt niște rămășițe, dar ca să se știe cine au fost acești oameni, să se știe ce au făcut, ce au însemnat pentru neamul românesc și pentru țara românească. Și să se insiste asupra pușcăriei, dar să nu uităm țara întreagă. Să nu uităm părinții noștri, rudele noastre, soțiile noastre, să nu uităm perioada de coșmar și de groază care a fost după 23 august, cu biografiile, cu epurările, cu naționalizările, cu stabilizările, cu lupta pentru a avea o origine sănătoasă. O reeducare prin care a fost trecut poporul român care a fost învățat să mintă obligatoriu. Toți am mințit ! Dacă există unul dintre noi care spune că n-a mințit... tot a mințit într-o autobiografie în care erai obligat să spui până în pânzele albe... Toți am trecut sub tăcere, iar ei știau perfect că mințim. Erai obligat să furi, că era mentalitatea că de la stat nu e păcat să furi. Și dacă aveai nevoie de ceva, băgai mâna, că luai de la stat. Și cotele... Bietul țăran trebuia să cumpere din banii lui ca să dea cote. Lăsa niște spice de grâu în urma treieratului sau niște cartofi în pământ, ca să poată să vină noaptea să strângă, să aibă ce mânca. Sunt lucruri care s-au uitat și nu avem voie să le uităm. Reeducarea de la Pitești este o crimă, dar altă crimă este reeducarea poporului român. Idei precum „ei se fac că ne plătesc, noi ne facem că muncim”, „capul ce se pleacă sabia nu-l taie”, toate acestea ne-au îndobitocit și ne-au făcut ceea ce suntem astăzi, încât nu putem ieși din această calamitate care este postcomunismul.

Domnule Iamandi, în încheiere aș vrea să vă mai întreb ceva. Am citit recent un articol legat de apartenența dumneavoastră la Legiunea Străină.

Da. Nu, asta nu vreau acum... Sunt încă niște oameni în viață, cărora nu vreau să le fac rău. Am făcut o greșală rândul trecut, când am vorbit. Mai este Mițura Arghezi, care trăiește, mai sunt...

De asta am și lăsat această întrebare pentru final, dacă dumneavoastră doreați să comentați era în regulă, dacă nu, nu este absolut nicio problemă.

Da...

Domnule Iamandi, eu vă mulțumesc mult pentru amabilitate.

N-ai pentru ce.

Christu Lapa

S-a născut la 12 noiembrie 1922 în Hrupiște, Grecia. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Academia Comercială. Profesia : contabil. A fost arestat la 19 iulie 1952 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Uranus, Jilava, Galeșul, Constanța și Onești. A fost eliberat la 20 iulie 1955. La data interviului locuia în București/Montréal. Interviul a fost realizat de Constantin Petre și Alexandru Matei la 15 iulie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea și editarea interviului – Constantin Petre. Interviul se află în AIO-IICCMER, având cotele 441, 442, 443.

[Constantin Petre] : *Mai întâi vă rog să ne spuneți câteva date despre dumneavoastră, despre localitatea în care v-ați născut...*

Mă numesc Lapa Christu, dar în Grecia, unde am văzut lumina zilei, numele era Lapas Christus. Orașelul meu natal face parte din Macedonia grecească. Pe vremea turcilor îi zicea Hrupiște, dar de când Macedonia a devenit grecească se numește Argos Orestikon. Numele acesta vine de la Oreste, un trib macedonean de dinainte de nașterea Domnului. M-am născut în 1922 și am studiat la școala primară greacă din orașelul meu șase ani, deși exista și școală românească primară.

[C.P.] : *Plătită de români ?*

Întreținută de statul român cu profesori cu tot. Școlile acestea funcționau începând cu 1864, de pe vremea turcilor. Apoi turcii au fost izgoniți din Macedonia și din Europa, în 1913, în urma primului război balcanic încheiat cu pacea de la București, în timpul guvernului Titu Maiorescu.

Iugoslavia, Bulgaria și Grecia au consimțit atunci să permită continuarea acestor școli românești, pentru elementul cunoscut ca vlah. Apropo, noi ne autodenumim armâni sau aromâni, iar în țară s-a inventat și termenul macedoromân.

[C.P.] : *Și părinții ?*

Părinții... tata era cizmar și vorbea cinci limbi : aromâna, greaca, turca, albaneza și bulgara.

[C.P.] : *Și românește.*

Bine, aromâna seamănă foarte mult cu româna, da' nu-s identice. Diferența e că dumneavoastră aici, în România, ați fost sub înrăurirea slavă, pe când noi am avut influența greacă. Dumneavoastră v-ați latinizat cu 250 de ani mai târziu decât noi. Că Tesalia și Macedonia au fost cucerite de romani în anul 168 înainte de Hristos, pe când Traian a cucerit Dacia în 106 după Hristos.

[C.P.]: *Termenul acesta de machedoni, macedoneni e corect din punctul dumneavoastră de vedere ?*

Sigur că da. După mine e cel mai corect. În sensul că, după câte am citit eu, noi suntem autenticii urmași ai macedonenilor vechi, ai lui Alexandru cel Mare, al cărui tată, Filip, era căsătorit cu o iliră, Olimpia. Ilirii sunt strămoșii albanezilor de astăzi.

[C.P.]: *Vorbiți și grecește ?*

Sigur, am făcut școala primară greacă, nu ? Și am trăit și-n Grecia 21 de ani.

[C.P.]: *Din ce ramură a armânilor sunteți dumneavoastră ? Cipani, fârșeroți sau... ?*

Nu, nu. Noi suntem denischioți. Tata era denischiot... Denisko este un orașel, astăzi îi zice Aitomilița, pe muntele Gramost, unde era comandamentul comuniștilor greci în războiul civil din Grecia. Iar mama mea era din comuna Blahu Clisura. Aici, la București, aveți schitu' Darvari, care e înființat de un clisurean. Este și un sat Darvari în Ilfov, unde era o fermă de animale de laborator aparținând Institutului de seruri și vaccinuri „Cantacuzino”, unde am lucrat și eu cândva. Darvari ăsta a fost unu' din învățații de acum două-trei secole, din localitatea Clisura.

[C.P.]: *Deci dumneavoastră ați făcut în localitatea de origine doar șase clase primare...*

Da, până-n '34 când m-am dus la Liceul Comercial Român din Salonic. În 1940 ne întrerupe războiul italo-grec și școala n-a mai funcționat, pentru că pe vremea aia România era aliata Italiei și Germaniei. Italienii au atacat la 28 octombrie '40, pe urmă, în mai '41, au intervenit germanii, aliații lor, i-au ajutat și-au ocupat Grecia.

[C.P.]: *Având în vedere conjunctura politică a momentului, dumneavoastră ce simpatii aveți ?*

Noi, la școlile românești, sigur că eram instruiți să iubim România, nu ? România era aliata Germaniei și era normal... Adică pe vremea aia cultura naționalistă era la ordinea zilei, nu ?

[C.P.]: *Grecii aveau o mare problemă fiindcă erau ocupați...*

Grecii au avut o problemă imensă cu ocupația din iarna '41-'42, când au murit de foame mii de cetățeni din orașele mari ale țării. Totuși, atitudinea Greciei și a Iugoslaviei pe vremea aia a întârziat războiul cu cel puțin trei-patru luni, pentru că nemții au fost obligați să ocupe și Creta și abia în iunie '41 au atacat Rusia. Și parte dintre ai noștri, care erau în armată, au fost printre cei care au luptat contra italienilor. Dacă aș fi fost cu un an mai mare, eram și eu în armată...

[C.P.]: *În armata greacă.*

Greacă, sigur că da. Eu am venit în România ca grec, ca cetățean grec.

[C.P.]: *De unde adversitatea asta a grecilor cu nemții ?*

Păi, grecii totdeauna au fost cu Anglia. Ca și românii, de altfel, dar România, știți foarte bine, că atuncea când au ciopârțit-o, s-a îndepărtat de aliații ei tradiționali. Ungurii au luat parte din Transilvania, iar Cadrilaterul a fost cerut de bulgari, pentru că România a ajutat atunci Grecia să câștige Macedonia. Bulgarii voiau Macedonia și România le-a spus că „măine suntem la Sofia”, nu ? Și secretar la conferința de la București era tot

un macedoromân de-ai noștri, doctor Muși. El împreună cu Nicolae Bațaria¹ ajunseseră și-n parlamentul turc, al lui Kemal Atatürk, în 1908, când Kemal l-a izgonit pe sultan. Deci noi am avut doi deputați în parlamentul lui Kemal Atatürk. De altfel, însuși Kemal s-a născut la Salonic...

[C.P.]: *Armânii au avut o relație bună cu turcii de-a lungul istoriei...*

Aromânii acum 300 de ani erau stăpânii Balcanilor. Ei au avut în mâna lor comerțul, cărăușitul... Caravane de mii de catări și cai de la Avlona din Albania, de la Marea Adriatică până la Moscova sau până-n Crimeea, până-n Austria, peste tot.

[C.P.]: *Deci la liceu ați fost până în '40.*

În '40 cursurile s-au întrerupt. Pe urmă-n '41 au venit italienii, iar primarul grec m-a rugat să fiu interpret. Noi, la Liceul Comercial Român, învățam greaca, româna, franceza din clasa I, dintr-a III-a aveam germana și dintr-a V-a aveam și italiana. Salonicul era un oraș mare, cosmopolit, avea liceu comercial german, francez, englez și român. Așadar am fost interpret pe lângă carabinieri trei luni de zile. Când s-a deschis școala în anul următor, '41-'42, am făcut clasa a VII-a, în '42-'43 – a VIII-a, mi-am luat bacalaureatul și-am venit în țara mamă, cum o consideram noi. Iar adevărul istoric e ăsta: 99 la sută dintre elevii care au venit din Grecia la universități erau legionarii.

[C.P.]: *Cum s-au purtat ca trupe de ocupație italienii și nemții ?*

Plutonierul de carabinieri se întâlnea cu șeful poliției grecești... Era și poliția greacă, pentru că nemții n-au luat prizonieri greci. Eu am fost de față când au venit în orașelul meu motocicliștii cu pușca-mitralieră. Mă întrebă dacă sunt trupe engleze, eu i-am spus că nu. Zice: „Spune-le la toți ofițerii și soldații s-arunce armele și să se ducă la casele lor!”. Altfel s-au purtat normal. Dar la început au făcut și ei plească, cum fac toate armatele...

[C.P.]: *Adică au prădat ?*

Da, sigur. Însă rezistența... Rezistența propriu-zisă, armată greacă sau partizanii, a luat naștere doar prin '42-'43.

[C.P.]: *Partizanii erau de extracție comunistă ?*

Grecia la un moment dat, adică după căderea Germaniei, a avut un război fratricid care a costat peste 60.000 mii de morți. Atuncea erau două tendințe de rezistență. Partizanii, un grup ultranaționalist a unui ofițer, Zervas² mi-s' pare, însă cei mai puternici au fost comuniștii, pentru că în Grecia a fost un foarte puternic partid comunist încă de pe vremea când eu eram copil, în anii '24-'25. În '38 țin minte că se făcuseră arestări mari de comuniști în orașelul meu și în toată Grecia.

1. Nicolae Constantin Batzaria (1874-1952). Prozator și publicist, fost senator în parlamentul otoman și ministru al Lucrărilor Publice în guvernul turcesc. A reprezentat Imperiul Otoman la încheierea Tratatului de Pace de la Londra (1913). Director al primului ziar aromânesc editat în România (*Deșteptarea*, 1908). După 1920, stabilit în România, a fost senator în parlamentul României și publicist pentru copii. A fost arestat la 15 august 1952 și a decedat la 15 noiembrie 1952 în închisoarea Văcărești; http://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Batzaria, accesat la 15 iunie 2012; fișa matricolă penală din AANP.
2. Napoleon Zervas (1891-1957), general grec, liderul Ligii Naționale Republicane Greești (EDES), a doua ca importanță în rezistența contra trupelor ocupante germano-italiene; http://en.wikipedia.org/wiki/Napoleon_Zervas, accesat la 15 iunie 2012.

[C.P.]: *Cât timp ați fost interpret pentru italieni v-au plătit ?*

Da, m-au plătit și mi-au dat și o porție de mâncare, ceea ce pentru vremea aia a fost salvatoare. În sensul că noi dacă n-am fi furat... adică furat: prima bombă italiană a căzut pe biserica românească din orașelul meu, apoi ne-au bombardat germanii, apoi au intrat în oraș, iar armata greacă s-a retras. Atunci tata și toți cetățenii s-au dus să golească depozitele militare grecești care erau părăsite. Cu niște saci de orz și cu niște cutii de conserve am supraviețuit iarna aceea teribilă...

[C.P.]: *Și nu ați fost niciodată îmbrăcat în uniformă de carabinieri ?*

Ba da, în '43. Acum asta e diferența, că pe mine mă asociază cu cei din Grebena, care era în zona italiană, spre deosebire de Salonic, care era în zona germană. Pentru că în primăvara lui '43, sub presiunea rezistenței grecești, a partizanilor, liceul teoretic din Grebena a fost transferat la Salonic în clădirea liceului nostru, care era mai mică față de clădirea originală a liceului, dar care ne-o luaseră nemții pentru nevoile lor. Deci ne-au dat o clădire mai mică, iar nouă, celor din clasa a VIII-a, ne-au permis să locuim prin vecinătate, ca externi. Veneam, doar mâncam la cantină, atâta...

Și atunci cei din Grebena au fost îndoctrinați, vreau să spun, înaintea noastră, pentru că veniseră la Salonic anumiți profesori de la Grebena care plecaseră de aici după așa-zisa rebeliune legionară sau lovitură de stat, și veniseră în Grecia. La Grebena era unul, Nicolae Cheacu, altu', Ciufecu³, mai mulți... Și ei au organizat o excursie, cu intenția să ne ia pe noi, elevii, să mergem să vizităm Atena și apoi să mergem prin satele românești să deșteptăm conștiința națională.

Atuncea pe noi ne-a chemat directoru' Costin și a spus: „Uitați, cine pleacă de la școală va fi eliminat”. Ca urmare, noi, cei de la Salonic, ne-am retras în seara aia spunând că nu mergem. A doua zi însă, vin aia de la Grebena cu un camion, însoțiți și de niște trubaduri din clasa noastră și ne-au urcat și pe noi în camion și am pornit spre gară și apoi în orașul Larisa.

[C.P.]: *În Larisa erau numai greci sau și armâni ?*

Larisa, ca și toată Tesalia, e plină și de aromâni, vlahi, da. Și acolo ne-am pomenit că ne bagă într-o sinagogă goală și ne îmbracă în uniforme italiene. Și asta a durat poate șapte, pân' la zece zile.

[C.P.]: *Legionarii au făcut treaba asta.*

Legionarii și naționaliștii pot să spun, însă sub îndrumarea acestor profesori. Unul din ei chiar stătea în oraș, pe când noi eram în cazarmă. Și pe lângă ăștia erau vreo 70-80 dintre oamenii cărora li se luaseră turmele de oi de către partizani. Atuncea a venit un colonel italian să vadă isprăvile, dar pe noi ne vroia mai mult ca interpreți. Eu am spus: „Noi suntem elevi, n-am ascultat pă directorul nostru...”. A doua zi ne-a băgat în tren și ne-a dus înapoi la școală. Și asta a fost toată treaba. A, în plus a fost un proces în Grecia, în 1946, cu colaboratorii. Noi am fost achitați, ca elevi. Deci cazierul meu și în Grecia, și în România e curat ca lacrima...

3. Probabil Alexandru Ciufecu, născut la 24 martie 1912 în Pleasa, Albania. A fost arestat la 4 iunie 1951 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de temniță grea. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava, Constanța și Gherla. A fost eliberat la 5 iulie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[C.P.]: *Puteți să ne spuneți cine a fost Alcibiade Diamandi*⁴?

Ăsta împreună cu unu', Mătuși⁵, au organizat o așa-zisă legiune, dar care n-are nimic comun cu legionarii lu' Codreanu. Diamandi ăsta era un negustor. Și el, și Nicolae Mătuși erau din Samarina și activitatea lor organizatorică au desfășurat-o mai ales în Tesalia. Cei de la școlile românești nu s-au amestecat cu ei. Au vrut să facă niște comunități macedo-române, dar până la urmă și italienii s-au convins că n-au nicio priză.

Alcibiade a fost omorât aici în bătaie, la Securitate, iar Mătuși a făcut vreo șapte-opt ani de închisoare. Amândoi erau condamnați la moarte în Grecia. Mătuși, care era un om de o cultură extraordinară, a fost printre fondatorii Partidului Comunist Grec. Și poetul nostru Ion Zeană⁶ îl lauda pe Mătuși ca om de cultură, și el fusese și ministru grec. Ionel Zeană a fost și premiat de Emil Constantinescu, ca traducător al poeziei eminesciene. Eu îl vizitam de câte ori am venit în țară...

Pe Alcibiade l-au omorât aici în bătaie, iar pe Mătuși, după închisoare, l-a cerut guvernul grec, l-au rejudecat la Atena și l-au achitat pe motivul că el ar fi avut o misiune aici, să intervină pe lângă Antonescu, ca în cazul războiului câștigat de germani să nu cumva să dea Macedonia Bulgariei.

[C.P.]: *Alcibiade în ce context a ajuns aici ?*

Au fugit. Italienii au văzut că nu le sunt utili și nu i-au sprijinit, iar sub presiunea partizanilor greci și-au dat seama că n-aveau nicio siguranță. Mai târziu, în '46, au fost condamnați la moarte.

4. Alcibiade Diamandi, născut la 13 august 1893, în Samarina, Grecia. În timpul celui de-al doilea război mondial a întemeiat un principat al Pindului în teritoriile locuite de aromâni sub protecția Italiei mussoliniene (1941-1943). În 1942, Diamandi s-a retras în România. A fost arestat la 21 februarie 1948 și a murit la 9 iulie 1948 în arestul Prefecturii Poliției București, în urma bătăliilor din timpul anchetelor. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dictionar D-E*, pp. 73 ; http://en.wikipedia.org/wiki/Principality_of_the_Pindus, accesat la 14 mai 2012.
5. Nicolae Mătuși (1898-1981). Deși naționalist aromân, din 1923 a fost Secretar General al grupului comunist în Trikala. În 1926 a fost exclus din partid. A practicat dreptul la Larissa înainte de aderarea la Legiunea romană a lui Alcibiade Diamandi. În 1941 a fost numit prim-ministru al Principatului Pindului. După desființarea acestui stat-marionetă al Italiei a fugit în România. A fost arestat la 21 februarie 1948 și reținut fără condamnare. La 20 septembrie 1951 a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu încă 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Mărgineni și Ocnele Mari. Nu deținem informații despre data eliberării. A fost rearestat la 2 februarie 1957 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Jilava, Galați, Văcărești și Periprava. A fost eliberat la 8 februarie 1964. După eliberare a primit pașaport pentru Grecia, unde a fost reabilitat ; http://en.wikipedia.org/wiki/Nicola_Matushi, accesat la 15 iunie 2012 ; fișele matricole penale din AANP.
6. Ioan Zeană, născut la 19 iulie 1912 în Doleani, Grecia. Medic, scriitor, traducător și publicist. A executat 6 luni de închisoare în 1936. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 18 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Jilava. La data eliberării a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Culmea, Constanța, Periprava, Galați și Văcărești. A fost eliberat la 18 aprilie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[C.P.]: *Ce proporție dintre partizani erau comuniști în perioada aia ?*

A, cred că 80% era, comparativ cu naționaliștii.

[C.P.]: *Și după aceea, după '45 ce s-a întâmplat ?*

Aicea Stalin și-a respectat... semnătura cu Churchill, pentru că, față de România, care pe vremea aia n-avea decât vreo 1.000 de comuniști, din care majoritatea erau armeni, evrei, unguri, Grecia era ultracoaptă. Apoi, după eșuarea tratatelor care se duceau cu iugoslavii, atunci când Tito le-a întors spatele, comuniștii greci au fost obligați să se refugieze în toate țările socialiste până la Tașkent în Rusia, în Cehoslovacia, în Ungaria, în Polonia... Asta a fost după '48. Cu Beloianis⁷ și Zahariadis⁸. În discuțiile lor, pe Stalin îl numeau „bunicul”. Iar când le-a întors Tito spatele și au fost obligați să se refugieze, Stalin nu s-a amestecat. I-a primit pe toți tovarășii lor de luptă, dar n-a intervenit în Grecia, care era coaptă pentru a fi o republică socialistă, cum s-a întâmplat în toate țările astea, unde noi am suferit atâtea.

[C.P.]: *La Florica erau atunci mai multe blocuri pentru comuniștii greci refugiați.*

Da, da, știu, pe'moșia Brătenilor. Recent o doamnă din Montreal a scris o carte în care arată că cei care atunci nu erau agreați de regim, comuniștii, au fost izgoniți cu familiile. I-au dat afară, pur și simplu, din Grecia. Autoarea cărții, împreună cu maică-sa au fost izgonite pentru că tatăl ei era... comunist.

Iar parte din foștii elevi de la Salonic, când au plecat germanii, simțindu-se cu musca pe căciulă, să zicem, c-au colaborat, au plecat cu germanii. Numai că pe unii nemții i-au lansat cu parașuta ori în Grecia, ori în România.

[C.P.]: *Mai târziu a fost și regimul coloneilor...*

Bine, coloneii au fost când am ajuns noi în Grecia. După ce-am plecat de aici, erau ei la putere, dăduseră lovitură. Ei au preluat puterea și noi am plecat din Grecia în Canada pe vremea lor. Am plecat de aicea în '65, iar din Grecia în '67.

[C.P.]: *Despre Gogu Puiu⁹ și rezistența anticomunistă din Dobrogea ați auzit ?*

7. Nikos Beloianis (1915-1952), lider al Partidului Comunist Grec. A fost arestat și închis între 1930 și 1943. Ulterior s-a alăturat Armatei Populare Grecești de Eliberare. S-a refugiat în România după războiul civil, dar a revenit în Grecia pentru a activa în ilegalitate. A fost arestat, judecat, condamnat la moarte și executat ; http://en.wikipedia.org/wiki/Nikos_Beloianis, <http://vetiver.weblog.ro/2011/10/25/apostolos-patelakis-emigrantii-politici-greci-in-romania/#axzz1zGKG7JQd>, accesat la 30 iunie 2012.
8. Nikos Zahariadis (1903-1973), secretarul general al Partidului Comunist Grec. A fost închis în lagărul de la Dachau pe perioada celui de-al doilea război mondial. A părăsit Grecia după încheierea războiului civil și s-a refugiat în mai multe țări, printre care și în România, unde își avea sediul Partidul Comunist Grec. Mai târziu a plecat în Uniunea Sovietică și a fost exilat în Siberia după moartea lui Stalin ; <http://www.ahistoryofgreece.com/biography/zahariadis.htm>, accesat la 26 iunie 2012.
9. Gogu Puiu (1918-1949). A fost arestat la 4 aprilie 1947 și condamnat la un an de închisoare corecțională. A fost eliberat în iunie 1948. În aprilie 1949 a pus bazele rezistenței anticomuniste din Dobrogea și a dus o luptă de gherilă cu Securitatea. S-a sinucis aruncându-se pe o grenadă la 18 iulie 1949, la Cobadin, ca să nu fie prins de Securitate. Constantin Ionașcu, *Rezistența anticomunistă din Dobrogea*, Ex Ponto, Constanța, 2000, p. 48 ; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F-G*, p. 478.

Ei, cum! ? Eram în Constanța la Securitate când Gogu Puiu și frații Fudulea¹⁰ evadaseră. Pe urmă i-au prins și i-au împușcat. E o carte scrisă despre rezistența în Dobrogea¹¹. O am la Montreal. Și e unu, Perceli¹², care scrie și acum, l-am întâlnit chiar la New York în luna mai. A scris o carte : *Vagabonzi în RPR*¹³. Și acolo, în mai, era la adunarea unui sat macedo-român Perivoli din Pind, c-acolo era' cuiburile noastre. Dar nu cuiburi legionare... Noi, pe vremea turcilor, împinși de slavi, ne-am făcut case în vârfurile munților, unde n-avea acces nimeni. Înșiși turcii își curăța' potcoavele cailor când treceau prin satele noastre.

[C.P.] : *Dar, spuneți-mi, au fost Frății de Cruce și în Grecia ?*

Un profesor, Baci, a murit și el la New York, venise tot cu ăștia, cu grupul care a plecat din România în '41. Și el a nimerit un post la Salonic. Nu mi-a fost mie profesor în clasa a VIII-a, da' a fost la cursul inferior. El cu un altu' de-ai lui era fârșeroți. Și venise cu un elev, Ciufecu, apoi cu Chiacu, cu Ferdinand Celea¹⁴ și o' mai fost și alții. Și prin martie '43, când a venit liceul de la Grebena la Salonic, m-a luat profesorul ăsta Baci de la liceu, să mă inițieze. Dar n-am avut decât o ședință, două... pentru care am avut 600 de zile de Securitate.

Și vă dați seama că la anchetă nici nu-mi aduceam aminte de numele organizației. Că n-am fost decât două-trei luni de zile, în toiul examenelor de bacalaureat, apoi am plecat și-am venit aici, în România. Dar alți colegi au făcut mai multă pușcărie... Tache Funda¹⁵, consăteanul meu, a făcut 16 ani. Unu', Aristotel Boli, care trăiește și astăzi, îi de 95 de ani, a făcut și el destul.

10. Dumitru Fudulea „Nicea” (1915-1950), Nicolae Fudulea „Cușa” (1912-1952), originari din Tistimelu (astăzi Vasile Alecsandri), Stejaru, Constanța. Grupul condus de ei s-a unit cu grupurile Iancu Bega și Vasile Baci, iar ulterior cu cel al lui Gogu Puiu. Acțiunile lor au constat în pedepsirea celor ce îi persecutau pe țărani. În februarie 1949, Dumitru Fudulea a fost condamnat în contumacie la 15 ani de muncă silnică. În mai 1949, gruparea s-a separat în două, iar în martie 1950 bordeiul în care se adăpostea grupul fraților Fudulea a fost atacat de Securitate. În schimbul de focuri, o parte din membrii grupului, printre care și Dumitru Fudulea, au fost omorâți. Supraviețuitorii, printre care și Nicolae Fudulea, au fost arestați. Condamnat la moarte în 1950, Nicolae Fudulea a reușit să evadeze, însă ulterior a fost prins și împușcat de Securitate, la 28 martie 1952. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F-G*, p. 92.

11. Probabil se referă la cartea semnată de Constantin Ionașcu, *op. cit.*

12. Dumitru Perceli, născut la 3 ianuarie 1927 în Bulgaria. A fost arestat la 19 aprilie 1952 și condamnat la 10 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava, Pitești, Gherla, Aiud, Galați și Periprava. În 1953 a mai fost condamnat la 3 ani de închisoare corecțională, pedeapsă grațiată ulterior. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Culmea. A fost eliberat la 16 aprilie 1962. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar P-Q*, p. 167; fișele matricole penale din AANP.

13. Dumitru Perceli, *Vagabonzi în RPR. Amintiri din prigoana satano-comunistă*, Junimea, Iași, 2002.

14. Ferdinand Celea, născut la 25 octombrie 1915 în Gramaticova, Grecia. A fost arestat la 19 iulie 1952 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă și Galeșu. A fost eliberat la 10 mai 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

15. Dumitru „Tache” Funda, născut la 15 aprilie 1916 în Hrupiște, Grecia. A fost arestat la 26 septembrie 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă

Apoi, cum vă spun, am venit aici. Iar la Academie, în primul an, în cămin, au vrut să ne încadreze și pe noi. Și am întrebat și mi-au spus: „Băiatule, ai venit aici... Să-ți vezi de școală!”. Și am ascultat. Țasta a fost și țelul meu.

[C.P.]: *Dar cei care v-au sfătuit așa nu erau și ei legionari ?*

Cum să nu? Dușa a fost unu' foarte apropiat de Căpitan și era și el pe lista celor care urmau să fie împușcați în '39, când i-a transferat de la Râmnicu Sărat. Dușa era în spital atunci și asta l-a salvat, împreună cu Zeană.

[C.P.]: *Deci se poate spune că legătura dumneavoastră cu Mișcarea Legionară a fost una superficială ?*

Absolut. Dar asta acolo, în Grecia, la Salonic.

[C.P.]: *Iar aici n-ați avut nicio activitate...*

Absolut niciuna. A fost doar o încercare de inițiere, aici la Academie. Niște studenți macedoneni ne-au cerut să transportăm o valiză de la un spital din Piața Națiunii până la Sfântul Gheorghe. Atât.

[A.M.]: *În ce an se întâmpla asta ?*

Asta era în '44, înainte de august, cred, fiindcă eu am venit în '43.

[A.M.]: *Ce vă amintiți despre 23 august '44 ?*

Mai degrabă despre ce a fost după 23 august '44. A fost atunci o primă întâlnire cu tovarășii. Începusem activitatea la Institutul „Cantacuzino”, eram cel mai tânăr. Și când au început bombardamentele, Institutul s-a refugiat din București¹⁶, dar noi, cu Serviciul Cerealelor, rămăsesem pe loc. Aveam camionul pregătit și, cum suna alarma, ieșeam și noi. Apoi, la un moment dat ne-am refugiat în satul Găneasa, pe lângă Mănăstirea Cernica. S-au construit trei cabane în pădurea satului, una pentru fete, una pentru băieți și una pentru birouri. Iar când au venit rușii, care rechiziționau tot pe ce puteau pune mâna, m-au lăsat pe mine singur acolo, ca fiind tânăr, cu pustiul de avere ce rămăsese la birouri. Colegii au plecat la București și mi-au spus că va veni un camion să mă ia. Da' pe urmă au telefonat și mi-au spus că nu pot să trimită camionul și să angajez eu o căruță în care să pun tot. Au venit rușii, m-au găsit singur acolo, au verificat... Seara m-am dus în sat să caut transport, dar când mă întorc, dimineața, găsesc doar valiza mea cu care venisem din Grecia aruncată în pădure, goală. Luaseră tot. Atunci o doamnă, sora unei colege care lucra cu mine la Cooperatie, m-a găzduit vreo săptămână, două și pe urmă mi-am închiriat casă.

[C.P.]: *În '47 ați terminat Academia ?*

Da. În trei ani am terminat-o, urgent, mai ales că lucram dinainte de a fi student ca funcționar. Ajunsesem șef de cabinet la Cooperatie. Instituția avea case populare în toată

ulterior la 6 ani de închisoare corecțională. În 1950 a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu încă 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Aiud, Gherla, Capul Midia, Valea Neagră și Dorobanțu. A fost eliberat la 24 septembrie 1955. A fost rearestat la 28 aprilie 1958, din domiciliul obligatoriu, și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Jilava. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F-G*, pp. 95-96; fișele matricole penale din AANP.

16. În urma bombardamentelor din aprilie 1944 asupra capitalei, clădirea principală a Institutului a fost distrusă; <http://www.cantacuzino.ro/ro/?p=17#org>, accesat la 10 iunie 2012.

țara, comerțul era în mână ei. Printre altele am participat și la stabilizare. Când s-a votat legea de sechestrare a bunurilor, făceam parte dintr-o comisie a Cooperației care era cumpărătorul și împreună cu unul de la Economia Națională ne duceam, de exemplu, la Cartea Românească sau la alte instituții. Semnam actele de vânzare-cumpărare a bunurilor instituțiilor și pe urmă, după 15 august 1947, banul ăla n-avea nicio valoare.

[C.P.]: *Ați fost funcționar sub Voitec*¹⁷ ?

Sigur, până în '50, când m-a' dat afară din partid.

[C.P.]: *Dar în ce circumstanțe v-ați înscris în PMR ?*

Tot mi-au cerut să mă înscriu. Cât am fost student am adus justificarea că nu pot, fiindcă trebuie să-mi termin studiile. Însă după ce am absolvit, în '47, am văzut atmosfera, și zic: „În fond, tata n-a fost nici moșier, nici nimic” și m-am înscris în partid. Și am avansat întâi la Ilie David, secretarul general la ICOOP, viitorul CENTRO-COOP, al cărui frate era un erou comunist¹⁸. Eram întâi pe la Lido și pe urmă unde-i acum Capitol, lângă Cercul Militar.

[C.P.]: *V-ați înscris înainte de abdicarea Regelui ?*

Înainte cred, prin toamnă. Pe Rege l-am văzut când pleca de la Sinaia, în noaptea fatală.

[C.P.]: *Ce sentiment ați încercat în acel moment ?*

Eu nu l-am agreat, da' mai ales taică-so a fost catastrofă. A fost corupt, în fine, criminal, ce mai...

[C.P.]: *La Cooperație era un serviciu destul de bun...*

Păi, sigur, că era acolo, vorba aia, marele șef, nu ?

[C.P.]: *Dar n-a putut să vă scape când ați avut probleme ?*

Bătea Voitec cu pumnul-n masă că o să intervină el, că și el era căsătorit cu o macedoneancă, da'...

[C.P.]: *Au mai fost și alții care au pășit ca dumneavoastră ?*

Nu cred. Cazul meu e unic... Ca legionar și ca și colaborator al fasciștilor.

[A.M.]: *Dar v-au considerat legionar ?*

Da, sigur. M-au considerat încă șef legionar, dacă m-au pus cu Funda și cu băiatul¹⁹ lu' [Ionel] Moța¹⁹ și cu frații Noveanu²⁰ la izolare. Vă închipuiți.

17. Ștefan Voitec (1900-1984). Membru cu funcții de conducere al Partidului Social Democrat (1927-1948), ministru al Educației Naționale (1944-1947), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1956-1961), ministrul Industriilor Bunurilor de Consum (1957-1959), membru al CC al PMR/PCR (1948-1984), membru al Comitetul Executiv al CC al PCR (1965-1974), membru al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR (1974-1984), membru al Academiei Române din 1980. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 626-627.

18. Constantin David (1908-1941). Militant comunist ucis în ianuarie 1941 de poliția legionară. Au existat bănuiele că a fost informator al Siguranței; <http://istoriacomunismului.blogspot.ro/2005/08/caderi-la-varf-in-pcdr.html>, accesat la 16 iunie 2012.

19. Mihai Moța, născut la 6 septembrie 1928 în Iași. A fost arestat la 4 mai 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Castelu, Galeșu, Deva și Onești. A fost eliberat la 30 aprilie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

20. Arthur Noveanu, născut la 8 octombrie/decembrie 1907 în Huși, Vaslui. A fost arestat la 11 aprilie 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 36 de luni. În 1956 a fost condamnat și la 5 ani detenție grea, dar i s-a computat prevenția.

[C.P.]: *Dar nici comunist nu v-ați considerat niciodată. Sau ați simpatizat vreodată cu ei ?*

Sincer să spun, nu. Adică, da, atuncea, în copilărie. Că de la 10 ani ne ieșea sufletul la culturile de tutun. Eu de atunci știam marșurile lor. Cumnatul meu la Salonic era și el comunist. La Salonic aveam un unchi, fratele mamei, care era invalid din primul război mondial. Când a mai îmbătrânit, a luat o secretară din astea care au venit din Asia Mică. Și în timpul ocupației germane l-a denunțat ca fiind comunist și l-au spânzurat. Am căpătat certificatu' de deces unde spune că a murit de asfixie chiar în anul când am plecat eu din Grecia. Și mi-a scris un văr că a fost un proces și că soția lui îl denunțase.

[C.P.]: *Am văzut în însemnările dumneavoastră, pe care mi le-ați arătat, că ați avut de a face și cu Ghizela Vass²¹.*

Păi, da, ea era secretara sau președinta (sic!) comisiei de verificare a cadrelor de partid pe țară. Și acum îmi vâjâie uneori capul : „S-a pus în slujba fascismului italian, împotriva poporului grec asuprit”. Eu, poporul grec... Că am scrisori de la primarul din satul meu, am scrisori de la taică-meu, că trecea primarul și scotea căciula acolo de binele pe care l-am făcut. Ca interpret n-am predat pe nimeni, că mă gândeam (nu eram tâmpit) : eu plec în țară să îmi fac un viitor, da' bătrânii ăia și frații mei mai mici așteaptă ceva de la mine... Și ce-au văzut? N-au văzut nimic. Eu eram în organizația de la cooperatie, iar ăla de la cadre zicea : „Banditu' ăsta să nu mai calce aici ! ”.

[C.P.]: *A fost o mare verificare...*

Păi, sigur, da. Am făcut și eu autobiografia, când m-am înscris în partid, cred că am scris și de chestia asta cu italienii din Grecia, în plus am povestit colegilor ce a fost

A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Valea Neagră – Peninsula, Borzești și Onești. A fost eliberat la 21 februarie 1956. A fost rearestat la 1 noiembrie 1958 și internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 12 septembrie 1962.

Gheorghe Noveanu, născut la 28 aprilie 1915 în Galați. A fost arestat la 9 ianuarie 1954 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Oradea. A fost eliberat la 6 octombrie 1955.

Nicodim Noveanu, născut la 6 aprilie 1911 în Huși, Vaslui. A fost arestat la 15 aprilie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Galeșu și Onești. A fost eliberat la 26 august 1954. A fost rearestat la 7 ianuarie 1955 și reținut în închisoarea Arad până la 19 februarie 1955.

Vasile Noveanu, născut la 13 iunie 1905 în Huși. Subsecretar de stat al Ministerului de Finanțe în guvernul generalului Ion Antonescu (4-14 septembrie 1940). A fost arestat la 31 mai 1966 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 4 ani și 6 luni închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 31 ianuarie 1969. Informații din fișele matricole penale din AANP.

21. Ghizela Vass (1912-2004), comunistă din ilegalitate, originară din Basarabia, membră a PCR din 1933. Membru al CC al PCR (1945-1984). A fost adjunct al Secției Organizatorice a CC al PCR, șef și adjunct de șef de secție Externe (1956-1982). A fost și președinte al Comisiei județene de verificare a membrilor de partid din Reșița. După pensionare (1982), a fost numită vicepreședintă a Crucii Roșii. CPADCR, *Raport final...*, p. 806 ; Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR*, p. 608.

în Grecia înainte să vin. Nu știu dacă a încercat cineva să studieze relațiile Partidului Comunist Român cu șefii greci veniți aici, în România. Când m-a arestat pe mine, cel puțin la Uranus, era o celulă cu sârbi și alta cu greci, că mulți din grecii ăia comuniști care veniseră ajunseseră la închisoare. Erau arestați pentru că nu visaseră ei un comunism ca ăsta de aici...

Eu am fost la masă cu italienii când a fost congresul cooperăției în '50. M-au pus atunci ca interpret pe lângă singura delegație capitalistă, cea italiană. Țin minte și acum că delegația era condusă de Luigi Longo²², el era secretarul.

[C.P.]: *A fost în Spania...*

Nu știu ce a fost.

[C.P.]: *A scris și o carte despre războiul civil. Ce funcție îndeplinea ?*

Era secretarul partidului, mi se pare, nu era șeful. Pe vremea aia, șeful comuniștilor din Italia era Palmiro Togliatti²³. După ce am căpătat oarecare încredere unii într-alții – că-i luam de la Athénée Palace –, mi-au spus niște bancuri cu tentă politică. Zicea unu' o ghicitoare: „Care-i capul cel mai inteligent în Italia ?”. Și răspunsul era: „Palmiro Togliatti”. Și întreba: „De ce ?”. „Ha il capo di mosca” (are capul unei muște). Dar „mosca” e muscă și „Mosca” e Moscova... Al doilea zice: „Animalele din Vest aveau un congres și discutau cum trăiesc animalele în Rusia. Și zic: «Trimitem un cățeluș, un măgăruș și un taur». Se duc, vizitează fiecare câte o regiune, când ajung înapoi să facă raport, îl întreabă pe cățeluș: «Ei, ți-a plăcut ?». Iar el zice: «Am înnebunit. Pe unde m-am dus ziceau: Stalin! Stalin!». Apoi taurul zice: «Eu unde m-am dus: roșu, roșu...». Iar măgărușul: «Mie îmi spuneau: tovarășe...».

În epocă circulau glume și cu subiectul „vin americanii”. De exemplu: „Știți care-i diferența între americani și ruși la băutura? Rușii bea' votcă și nu se cară. Americanii bea' gin și nu vin”. Eram atunci la banchet cu italienii și vine Petru Groza, fost prim-ministru, și zice: „Spune-le că eu l-am studiat pe Mussolini, l-am studiat pe Hitler, pe Lenin, da' Stalin o să câștige...”. Și uite, e unul Halmaghi²⁴, nu știu dacă ați auzit,

22. Luigi Longo (1900-1980). A luat parte la războiul civil spaniol, ca inspector al trupelor republicane din Brigăzile Internaționale. Între 1939 și 1941 a fost internat în lagăre din Franța și Italia. Ulterior a fost activ în acțiunile partizanilor antifasciști. După război a fost membru al Congresului Național și al Adunării Constituante, iar ulterior a fost reales în Camera Deputaților din Italia. După moartea lui Palmiro Togliatti, a devenit secretar al Partidului Comunist Italian (1964-1972); http://en.wikipedia.org/wiki/Luigi_Longo, accesat la 15 iunie 2012. Participarea la războiul civil spaniol este descrisă în cartea sa, *Brigăzile internaționale în Spania*, Editura de Stat pentru Literatură Politică, București, 1957.

23. Palmiro Togliatti (1893-1964). A participat ca ofițer voluntar în timpul primului război mondial. Membru fondator al Partidului Comunist din Italia (ulterior Partidul Comunist Italian). A fost liderul partidului până la moartea sa. După venirea la putere a lui Mussolini a plecat în exil. Membru al Secretariatului Cominternului. S-a reîntors în Italia în 1944, devenind ulterior ministru al Justiției și vice-premier; http://en.wikipedia.org/wiki/Palmiro_Togliatti, accesat la 15 iunie 2012.

24. Ion Halmaghi, născut la 20 decembrie 1918 în SUA. A fost arestat la 8 iulie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 6 noiembrie 1956. A fost rearestat la 12 februarie 1958 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A fost rejudecat în 1959 și condamnat la închisoare pe viață, pedeapsă redusă ulterior

e la Sibiu, are o carte²⁵ în care scrie exact ce v-am spus eu acum. L-am cunoscut, era în America, ne întâlneam...

[C.P.]: *Credeți că ei ar fi depistat dacă în autobiografia pe care v-ați făcut-o nu treceați ce s-a întâmplat în Grecia ?*

Păi, au venit ăia de la Grebena... Au știut. Un dosar de 400 de pagini aveam.

[C.P.]: *Așadar, cum au început aceste problemele cu Securitatea ?*

După ce m-au dat afară de la Cooperatie, mi-am găsit serviciu la Institutul de seruri și vaccinuri. Acolo am lucrat până în noaptea de 19 iulie '52. În legătură cu asta era și un banc : „Se aud bătăi în geam. Buimăcit, omul deschide : «Cine e ?». «Moartea.» «A, bine că ești tu, credeam că e Securitatea»”.

În tot cazul, în noaptea aia pe la ora 11 mă culc, și pe la 12-1 : „Bang-bang”, la geam. Intră, răvășesc peste tot, nu găsesc nimic. Erau doi-trei, în civil. Pe urmă mi-o spus logodnica ce s-a mai întâmplat. Noi nu eram căsătoriți, din cauza că ea nu-și luase încă cetățenia. Ne-am logodit în '52, tocmai când m-a arestat pe mine, dar m-a așteptat până în '55, când am ieșit...

Și în noaptea aia ne-au dus cu ochelari din ăia negri la un teatru, mi se pare Excelsior, pe Academiei, alături de Ministerul de Interne, vizavi de Palat. Acolo ne-au triat și pe mine m-au dus la Uranus.

[C.P.]: *Nu ați stat și la Interne un timp ?*

Am stat după aia. Dar atunci, întâi m-au dus la Uranus, unde era un sârb, un fost partizan de-al lui Tito, maior în securitate, la „Uprava Državna Bezbednosti” – UDB și, care, față de noi, muritorii, era privilegiat, fiindcă, printre altele, primea 10 țigări pe zi, dreptul să citească cărți... La un moment dat a făcut greva foamei și a început să urle : „Voi nu sunteți comuniști, voi sunteți bandiți !”.

Mai era și un colonel român, ofițer de Mare Stat Major, care spunea că era prieten cu ministrul Pantazi²⁶ și povestea cum jucau poker și făceau chefuri. Avea și el dreptul la carte, să citească, și la 10 țigări. Când le primea îmi dădea mie una și una la un alt consătean care era cu noi acolo, dar restul zilei nu ți-ar fi dat un fum. Când avea nevoie de ceva suna, venea gardianul... În rest gardianul era zi și noapte la ușă, lumină totdeauna, să nu dormi cu spatele la vizetă etc.

[C.P.]: *Cât ați stat la Uranus ?*

Păi, am stat vreo lună și pe urmă m-a transferat la Ministerul de Interne.

[C.P.]: *Dar la Uranus v-au anchetat ?*

la 25 de ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

25. Ion (John) Halmaghi, *Memoriile viitorului. Adunate din perspectiva celor 15 ani de închisoare și de luptă politică anticomunistă în perioada de libertate*, Mesagerul de Făgăraș, Făgăraș, 2007.

26. Constantin Pantazi (1888-1958). General, ministru de Război (1942-1944). A fost arestat la 23 august 1944 împreună cu mareșalul Ion Antonescu, a fost predat sovieticilor la 31 august pentru a fi dus la Moscova. A fost readus în București la 6 aprilie 1946 și condamnat la moarte, pedeapsă comutată la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Văcărești și Râmnicu Sărat. A decedat la 23 ianuarie 1958 în închisoarea Râmnicu Sărat. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar P-Q*, pp. 45-461 ; Alesandru Duțu, Florica Dobre, *op. cit.*, pp. 204-214 ; fișa matricolă penală din AANP.

Incipient, date biografice... Auzeam din locul de unde mă ancheta pe mine din alte camere nume din satul meu natal și ziceam : „Mă, da' ăștia știu tot aicea”. Dar n-am aflat de lot decât de la Securitate, cine a mai fost...

[C.P.]: *A fost și un proces ?*

N-a fost. Noi am fost pur și simplu internați administrativ. Deci am stat la Uranus cam până la începutul lui septembrie, pă urmă m-a transferat la Interne, unde au început anchetele de noapte, la subsol, unde aveau niște așa-zise „garsoniere”.

Acolo eram într-o celulă cu inginerul-șef de la fabrica de avioane din Brașov, IAR, îmi scapă numele... Și iarăși cu un tip din anturajul Palatului, unul slăbuț. Inginerul era un tip grăsuț. Chestiunea era că nu era vizetă, dar te vedea gardianul, că se plimba, iar noi eram ca niște cobai în eprubetă. Singurul loc discret acolo era dușul și toaleta. Da' am revenit acolo după doi ani.

[C.P.]: *La Interne v-au bătut ?*

Nu. N-avea' de ce să mă bată...

[C.P.]: *Dar anchetele erau cu lumină în ochi, noaptea ?*

Nu, nu, nu, nu.

[C.P.]: *Adică nu au fost grele ?*

Nu, nu.

[C.P.]: *Dumneavoastră, de fapt, pentru ce ați fost arestat ?*

Pentru activitate profascistă și prolegionară.

[C.P.]: *Dar n-ați avut o simpatie deosebită. Pur și simplu așa s-a întâmplat cu legionarii.*

Da, sigur.

[C.P.]: *Spre deosebire de alții care au fost militanți, ca Papanace²⁷ și alții...*

A, bineînțeles. Sigur, sigur. Da' nici Papanace ăsta, care trăiește... Era prea tânăr, cum era și Mihai Moța, că nici Moța n-a fost legionar. Avea, probabil, 16-17 ani pe vremea aia.

[C.P.]: *La Interne cât ați stat ?*

Păi, după ancheta din septembrie ne-au trimis pe 19 septembrie la Jilava, apoi la 1 noiembrie înapoi la Uranus, iar de acolo, pe 3 noiembrie am ajuns la Constanța. Când am debarcat acolo am auzit numai rusește, zic : „Uite că am ajuns și în Rusia”.

[A.M.]: *Cu ce v-au transportat din București la Constanța ?*

Cu o dubă auto, cu cămaruță individuală. Am simțit că trecem cu bacul undeva...

[C.P.]: *De la Jilava ce amintiri mai aveți ?*

Păi mi-amintesc de un artist român de pe vremea aia, nu știu dacă mai trăiește, Ovidiu Teodorescu²⁸. Un tip solid, gras, era pe priciul de sus. L-am recunoscut pentru că îl văzusem într-o piesă de teatru, *Casa cu storurile trase*. Juca rolul unui american

27. Constantin Papanace (1904-1985), doctor în economie politică, istoric și publicist, lider al Mișcării Legionare și deputat al Partidului „Totul pentru Țară”. După 1941 a plecat în Italia, unde și-a continuat activitatea publicistică ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Papanace, accesat la 2 martie 2012.

28. Ovidiu Teodorescu, născut la 7 martie 1926 în Galați. A fost arestat la 24 aprilie 1952 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Capul Midia și Onești. A fost eliberat la 1 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

decăzut... Mai era un ofițer, Meriu²⁹, dacă nu mă înșel, apoi un ungur care, săracu', trecuse granița, da' pe urmă i-a fost dor de maică-sa și a venit s-o vadă ultima oară și l-au prins. Încă unu', Cocea, mi se pare, un bătrân evreu. Erau mulți, cel puțin 20. Da' cei mai dârji erau niște țărani...

[C.P.]: *De la Jilava v-au dus la Constanța. Unde anume ?*

La sediul Securității de la Constanța, care era lângă statuia lui Ovidiu și o geamie turcească. Acolo am nimerit la celula numărul 1 de la etaj, care avea denumirea de ghețar.

[C.P.]: *Cât v-au ținut acolo, la Constanța ?*

Am stat de la 3 noiembrie până în 22 mai, când ne-a transferat la penitenciarul din același oraș. În penitenciar am mai stat o săptămână și pe urmă la Canal.

[C.P.]: *La Securitate tot anchetă a fost ?*

Da, tot anchetă, legat de macedonenii din Dobrogea.

[C.P.]: *Dar dumneavoastră nu aveai absolut nicio legătură cu ei...*

Absolut. Dar erau și din cei care au fost aicea foști colegi de liceu, cum a fost Tega³⁰.

[C.P.]: *În '53 a murit și Stalin. Erați încă la Constanța...*

Când a murit Stalin eu eram în ghețaru' ăsta la Constanța. Întâi acolo m-a pus cu un turc, Gani³¹ și nu mai știu cum, care mi-a spus că e din Medgidia și că era frontierist. Și el a încercat să mă descoasă pă mine, cine sunt și nu știu ce... Era turnător. Pe urmă am avut o ciocnire cu el într-o cameră cu mai mulți. Venise un soldat tânăr de tot și acolo, față cu cei mulți, el îl descosea... Și eu i-am spus: „Mă, dă-te dracului, că tu ești mai rău decât ăștia care ne țin aicea-sa !”.

M-a luat apoi din nou și m-a pus în camera 1, unde am stat cel mai mult, și acolo eram când a murit Stalin. Dar ne-am bucurat când am auzit vestea. Ne înjurau ăștia: „Iob tvoiu mati !” și nu știu ce...

Apoi, acolo, la „ghețar”, împărțeam un pat zidit în beton cu un tătar din Dobrogea, Iusuf Geafar³². Adăpostise la el un tătar din Crimeea, doctor, care fugise din URSS cu nevastă-sa și cu fetița lor. Tătarul avea opt copii și nu știa nimeni că adăpostește un

29. Valentin Meriu, născut la 22 februarie 1905 în Dedulești, Buzău. A fost arestat în 1947 și condamnat la 1 an de închisoare. Nu deținem informații despre închisorile în care a executat pedeapsa și despre data eliberării. A fost rearestat la 13 februarie 1952 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Baia Sprie, Gherla, Pitești și Dej. A fost eliberat la 26 ianuarie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

30. Vasile Tega, născut la 20 mai 1921 în Băiașă, Grecia. A fost arestat la 3 noiembrie 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Poarta Albă și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 12 mai 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

31. Probabil Abdul Gani Ferid, născut la 19 martie 1924. A fost arestat la 18 iunie 1949 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională pentru trecerea frauduloasă a frontierei. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Valea Neagră – Peninsula și Constanța. Nu avem informații despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

32. Iusuf/Yusuf Geafar, născut la 15 ianuarie 1908 în Nuntași, Constanța. A fost arestat la 12 aprilie 1952 și reținut până la 26 iunie 1956. A fost rearestat la 12 decembrie 1957 și condamnat la 8 ani detenție simplă, din care i s-a scăzut pedeapsa executată anterior. A executat pedeapsa

străin, dar s-a aflat. Cu el dormeam cap la picioare, că nu încăpeam. Vă dați seama : eu, plecat de acasă în iulie, cum mă vezi acum, fără pulover, fără nimic, dărdâiam... Și am zis că dacă nu mor acolo, apăi nu mai mor...

. Pe urmă am mai stat și în beci cu un evreu, care mi-a spus textual : „Dacă toți legionarii ar fi fost ca Funda...”. Funda mi-era consătean. Și sora lui a fost arestată și condamnată. Publică și Funda în cartea lui povestea cu evreu’ ăsta, că el era șef la Midia, la una din cele mai grele colonii, că el era inginer. Și l-a hrănit... Rupea de la gura lui ca să-l pună pe picioare pe Șerban³³ evreul, și mai scrie și despre un macedonean adus de la Aiud, Camburu³⁴.

[C.P.] : *Șerban era sionist sau era arestat pentru altceva ?*

El era sionist, cred, da. Îmi aduc aminte că îmi spunea mie : „Cum poți să ții bucățița aia de 250 de grame întreagă ?”. Că el o înfuleca toată, cum o primea, iar eu păstram și pentru prânz, și pentru seară.

La Securitatea din Constanța era și un grup de vreo cinci-șase francezi arestați în legătură cu prezența trupelor germane în România. I-a arestat, cică făceau spionaj. Unul dintre ei avusese pensiunea franceză din Constanța. O construise taică-său și, când a venit țaru’ Rusiei, zicea că l-a adăpostit acolo. Tot el spunea că-i trimitea lu’ Titulescu sarmale la Geneva. P-ormă el ca să scape când au venit nemții, s-a angajat pe un petrolier englez, care transportase tezaurul polonez la noi.

Unu’ din grupu’ lor, era român, îl chema Bădulescu³⁵ și era căsătorit cu o franțuzoaică. Fata lui, la Paris, era căsătorită cu un legionar din Macedonia, pe care l-am cunoscut la Montreal, unde lucram la o companie de construcții. Și am rămas buni prieteni până a murit bătrănu’, acum vreo trei-patru ani. Da’ pe „francezi” i-a ajutat Franța atuncea și au fost eliberați, cum a fost eliberat și sârbu ăsta al meu, de la Uranus.

În fine, de acolo, pe urmă, am fost la Galeșu. Am avut noroc că acolo era un tânăr, Barșa³⁶, macedonean, taică-so avea o cafenea aici pă Academiei, unde se întâlneau ai noștri. Au sărit, au venit la noi să ne vadă, ne-au dat ceva îmbrăcăminte...

[C.P.] : *Cum ați aflat atunci că a murit Stalin ?*

în închisorile Tulcea, Jilava, Gherla și Salcia. A fost eliberat la 30 septembrie 1961. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

33. Samoil Șerban, născut la 30 octombrie 1903 în Brăila. A fost arestat la 19 septembrie 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Onești și Capul Midia. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

34. Stere Camburu, născut la 15 martie 1927 în Curfol, Turcia. A fost arestat la 1 iulie 1949 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava și Constanța. A fost eliberat la 27 iunie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

35. Niculae Bădulescu, născut la 10 decembrie 1891 în Mamornița, Botoșani. A fost arestat la 23 noiembrie 1948 și condamnat la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Ocnele Mari și Văcărești. A fost eliberat la 21 noiembrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

36. Ioan Barșa, născut la 17 septembrie 1934 în București. A fost arestat la 23 aprilie 1952 și a fost reținut la închisoarea Jilava. Nu deținem informații despre o eventuală condamnare și despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Printre crăpături am văzut manifestații și până la urmă tătarul sau ălatu', un macedonenean, Sebe Mihai³⁷, condamnat și el la opt ani pentru ajutor legionar, aflaseră ceva. Ne-am dat seama că era vorba despre moartea lui Stalin, fiindcă gardienii, cu toții lipoveni, erau turbați de necaz. Am reținut și numele unuia. Îi spunea Maladoi Dumitru.

[C.P.]: *Dar cu dumneavoastră erau aspri gardienii de la Constanța ?*

Nu, nu. La închisoarea din Constanța era și drept comun, dar acolo, de fapt, n-am stat decât o săptămână, pe urmă am fost dus la Galeșu, unde am lucrat la sfărâmat de piatră de construcții, de drum de fier. Acolo a venit și logodnica la mine și mi-a adus haine groase și pachet. Așa că, după un an, am primit pachet la Galeșu. Nu ne-a dat voie la vorbitor, da' am avut parte de un păzitor foarte omenos la șantierul unde lucram, care mi-a dat voie și am vorbit cu ea mai mult decât aș fi avut voie la vorbitor.

[C.P.]: *Ce puteți spune despre cum a fost mâncarea în detenție ?*

Mâncarea era proastă. Arpacaș, varză chioară. Și așa a fost și în alte părți, la Constanța și în special la izolarea de la Onești. La un moment dat, la Onești, au făcut o izolare cu vreo 36 dintre cei mai periculoși, printre care și eu, ca musca-n lapte. Cu Tache Funda, cu Mihai Moța, cu frații Noveanu care mijloceau împăcarea lu' Pătrașcu cu Gheorghiu-Dej și Teohari Georgescu...

[A.M.]: *Mihai Moța avea vreo legătură cu Ioan Moța ?*

Era fiul lui Moța, da. A murit. El a fost și în America, prin '70. Era sub grija fraților Noveanu. Halmaghi scrie acolo în carte de Noveni. Tot la Onești mai era doctorul Portocală³⁸, apoi un nepot de-al lui Maniu și niște ofițeri...

[C.P.]: *De la Galeșu ce colegi mai rețineți ?*

La Galeșu am fost cu unu', Galani³⁹, care era doctor, a ajuns apoi în comuna Orlat, lângă Sibiu. Făcuse Liceul Teoretic din Grebena. A mai fost Celea, ăsta care a fost profesor la Salonic, a fost Barșa ăsta... A, și acolo am lucrat și cu generalul Mociulschi⁴⁰. Eu fiind mai tânăr, săpam și încărcam roaba. Acolo spărgeam piatră să construim calea ferată. Acolo m-am și îmbolnăvit, nu mai puteam să-mi ridic mâna. M-am dus la un doctor, macedonean și el, Topă⁴¹, dar n-a vrut să-mi dea scutire de muncă... Din lotul

37. Mihai Sebe, născut la 8 mai 1912/1914 în Târnovo, Bulgaria. A fost arestat la 31 iulie 1952 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Valea Neagră – Peninsula, Aiud, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 28 iulie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

38. Radu Portocală, născut la 30 martie 1915 în Brăila. A fost arestat la 15 aprilie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Galeșu și Onești. A fost eliberat la 26 martie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

39. Niculae Galani, născut la 16 noiembrie 1922 în Breaza, Grecia. A fost arestat la 11 august 1952 și internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Galeșu și Onești. A fost eliberat la 5 mai 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

40. Leonard Gh. Mociulschi (1889-1979). General de divizie, arestat și învinuit pentru crimă de război, a fost achitat în ședința Tribunalului Poporului din 31 mai 1946. A fost rearestat în 1948 și a urmat o serie de internări administrative. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Castelu, Galeșu și Onești. A fost eliberat la 10 octombrie 1955. I. Ciupea *et al.*, *op. cit.*, III, p. 751 ; fișele matricole penale din AANP.

41. Petre Topa (1889-1957). A fost arestat la 15 mai 1951 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava, Poarta Albă, Pitești și Văcărești. A decedat

ăla de 16, trei doctori erau macedoneni de-ai noștri, Papahagi : unu', Gheorghe⁴², unu', Vasile⁴³, și unu', Constantin⁴⁴. Ei ne mai procura' câte o țigară, pentru că ei îi îngrijea' și pe gardieni. Nu ? Dar norocul nostru că l-am avut pe Ovidiu Teodorescu. El îi întreținea și pe gardieni...

[C.P.] : *Actorul pentru ce intrase la pușcărie ?*

Cred că ceva cu Turcia... A fost pe la Ambasada turcă sau așa ceva.

[C.P.] : *Pe brigadierii de la Galeșu vi-i mai amintiți ?*

Da, aveam unu', Bălan. Și cum v-am spus, la 18 iulie au încetat lucrările și pe urmă la 28-29-30 august am fost duși cu trenul până la Onești.

[A.M.] : *Cât ați stat la Galeșu ?*

La Galeșu am stat până la 28, 29 august '53. Atuncea a fost Festivalul Tineretului⁴⁵ și s-a hotărât închiderea Canalului. Da. Și de acolo ne-a' băgat în vagoane de animale, cu hârdăul acolo, și am mers trei zile până am ajuns la Onești.

[C.P.] : *Ce specific avea lagărul de la Onești ?*

Acolo construiam un combinat petrochimic. Acolo am ajuns toți care fusesem la Canal.

[C.P.] : *Prin ce s-ar putea caracteriza detenția de la Onești ?*

Muncă grea... Am lucrat la construcții, ca salahor. Cât timp erai la lucru afară, aveai trei sferturi de pâine sau 750 de grame, aveai pachet... Aici evreu' ăla a lu' Funda i-a aruncat jumătate de pachet în izolare, ca recunoștință că-l ajutasе înainte. Da, da.

[C.P.] : *Mai țineți minte numele comandantului de acolo, al gardienilor ?*

Mai rețin doar numele unui gardian, unu', Lazăr, dacă nu mă înșel...

[C.P.] : *Cu cine ați mai fost la Onești, doar cu cei care au fost la Canal ?*

Da, în plus cu niște ofițeri care au fost în Rusia. Întâi au fost eliberați și pe urmă i-au luat din nou. Erau șapte, opt, cel puțin. Veniseră de dincolo de cercul polar. Era unu', Clonaru⁴⁶,

la 27 iunie 1957 la spitalul penitenciar Văcărești. Informații din fișele matricole penale din AANP.

42. Gheorghe Papahagi, născut la 18 noiembrie 1922 în Avdela, Grecia. A fost arestat la 6 august 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Castelu, Medgidia, Galeșu și Onești. A fost eliberat la 30 aprilie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
43. Vasile Papahagi, născut la 15 decembrie 1920 în Avdela, Grecia. A fost arestat la 6 august 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Galeșu și Onești. A fost eliberat la 29 iulie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.
44. Constantin Papahagi, născut la 24 aprilie 1924 în Avdela, Grecia. A fost arestat la 19 iulie 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră – Peninsula, Borzești și Onești. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
45. Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților a avut loc la București între 2 și 14 august 1953.
46. Victor Clonaru, născut la 4 aprilie 1914 în București. A fost arestat la 11 iulie 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Castelu, Galeșu și Onești. A fost eliberat la 13 mai 1954. A fost rearestat la 29 martie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa

era Bălăceanu⁴⁷ sau Bălănescu, unu', Mămăligă⁴⁸, unu', Burcea⁴⁹, care mi-a făcut o căciuliță din niște ciorapi rupți... O am și acum la Montreal. Și acolo, la Onești, p-urmă a venit comisiile care ne-au anchetat pe fiecare.

[C.P.]: *De la Direcția Penitenciarelor ?*

De la Direcție, că ei au hotărât atunci să îi elibereze pe toți administrativii. Însă eu împreună cu Papanace asta... Carol, văzând că din izolarea noastră ieșeau unii pe sub sârmă și se duceau în țarcu' mare, am hotărât și noi să ieșim într-o seară. Afară din izolare, nu din lagăr. Și ne duceam în lagărul mare pe la cunoscuți să strângem o bucată de pâine, țigări, că ne chiorăia mațele. La izolare mâncarea a fost teribil de proastă, da' în general la muncă era bună. Și venea și pachetu', aveai și țigările...

[C.P.]: *Erați fumător pasionat ?*

Da. Sigur că da. Fumam mult pe vremea aia. Acum sunt 30 de ani de când nu mai fumez. M-am lăsat, simplu. Am zis : „Ori, ori”. Așa. Și noi am ieșit să strângem provizii, da' n-am apucat să ne întoarcem în baraca noastră la timp. S-a făcut apelul și lipseam. Ne-au căutat atunci toată noaptea. I-am spus lu' Carol : „Dacă ieșim acum, ne rup oasele, ieșim mâine dimineață, când se dă adunarea pe platou”. Așa am și făcut...

Prin urmare, la verificarea care s-a făcut mai târziu, în loc să mă elibereze și pă mine, care eram numai cu 36 de luni, iar mare parte din lotu' ăla aveau 60 de luni, m-au luat doi, m-au urcat într-un tren și am stat la București în gară o zi întreagă, pe 26 august. Eram aproape de casă... Pe urmă, când să sosească trenul, unu' s-a dus să ocupe locuri de la Triaj și pe mine m-a băgat pe fereastră, că era omor la urcare. M-a dus înapoi la Constanța și alte anchete, para-anchete, cu aceleași probleme. Și asta a fost până la 31 august '54. Apoi am făcut revelionu' la Ministerul de Interne, la București. Pă urmă m-a trimis iar la Jilava, la Uranus și de la Uranus am fost eliberat.

Anchetatorul Gheorghe Blidaru mi-a scos sufletu'. Apoi, la 28 aprilie '55, o comisie intenționa să ne trimită în judecată, iar la 20 iulie, Procuratura Militară să spună, domne, că n-am nicio faptă condamabilă, și să mă elibereze.

[C.P.]: *Ce ați făcut după eliberare ?*

Cum am ieșit, m-am căsătorit și am avut două fete. Dar am avut norocu' c-am întâlnit pe ziaristul Paul Teodorescu⁵⁰, pe care îl știam din închisoare. M-a întrebat dacă mi s-a

în închisorile Ploiești, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

47. Posibil Eugen Bălăceanu, născut la 15 august 1909 în Dorohoi, Botoșani. A fost arestat la 22 mai 1945 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 12 ani și 6 luni de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Craiova și Gherla. A fost eliberat la 1 iunie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.
48. Vladimir Mămăligă, născut la 1 septembrie 1907 în Stoicani, Basarabia. A fost arestat la 11 iulie 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Castelu, Galeșu și Onești. A fost eliberat la 6 mai 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
49. Nicolae Burcea, născut la 30 iunie 1905 în Slănic, Prahova. A fost arestat la 30 decembrie 1950 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Rahova, Castelu, Galeșu, Onești. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișele matricole penale din AANP.
50. Paul Teodorescu, născut la 1 ianuarie 1911 în Călărași. A fost arestat la 16 august 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile CTB (Centrul de Triere

desfăcut contractul de muncă de la Institut. M-am dus și-am întrebat și am aflat că nu mi se desfăcuse legal. Că normal, Institutul trebuia să-mi rupă contractul de muncă, să-l desființeze, după ce-am lipsit, dar n-au făcut-o. Atunci m-am dus la comisia de litigii, unde, între timp, se schimbaseră direcția, și m-a' angajat din nou. Și am lucrat acolo până în '65, când, în fine, ajunsese cuțitul la os și m-am hotărât să plec. Nu ni se dădea casă, pe când o consăteancă a mea, comunistă, stătea în casa lu' Gagel⁵¹, fost cel mai mare fabricant de pâine din București. În fine, am hotărât să plecăm. Am făcut cerere de plecare în '65.

[C.P.]: *V-au mai primit în partid după ce v-ați eliberat ?*

Nu, nu. Eu făcusem o contestație prin '62 contra eliminării, că eliminarea aia e la rădăcina tuturor problemelor.

[C.P.]: *Alte probleme cu Securitatea ați mai avut după eliberare ?*

Am avut, că m-au chemat să le devin informator, prin '64-'65. M-au invitat la o secție de poliție (sic!) pe lângă Lipskani. Într-o cameră, la etaj, stam de vorbă. „Uite, trebuie să...” și i-am spus: „Domne, eu prin profesie trebuie să vă raportează...” că eram în controlul contabil la Institut, cu personal de 1.000 de oameni. E, și pe urmă m-a luat în primire unu', să mă întrebe cu cine mă întâlneam, ce-am făcut...

[C.P.]: *Cum îl chema ? Nu s-a recomandat ?*

A, își dăduse un nume de Crăciun.

[C.P.]: *Și v-au chemat de mai multe ori ?*

Păi, aproape de două ori pe lună.

[C.P.]: *V-au obligat atunci să semnați și un angajament cu ei ?*

Nu mai țin minte. Mă întreba: „Cu cine te-ai întâlnit?”. Asta era după chestiunea cu Ungaria...

[C.P.]: *Dar ați avut vreo activitate legată de manifestările revoluției maghiare ?*

Nu, nu. Mai mult, aveam o cumnată, Elena Bargiuma, soră cu soția, care era chiar prietenă cu Nicolae Ceaușescu. A murit săraca acum trei ani. Ea era comunistă de la început, se ocupa cu studenții. Era foarte iubită. Era lume și la Paris care vorbea de ea, că ea se ocupa cu studenții și-i ajuta, și în special pă aromânii care veneau din Grecia, la universități. Era foarte populară. Și ne-a luat ea, ne-a arătat un film cu ce se întâmplase în Ungaria, cum spânzurau securiști...

Și a mai fost un film în care mi-am văzut anchetatorul de la Interne. Nu știu cum îl chema, dar era un tip slăbuț, brunet. Se dăduse o lovitură la o casă populară în București și pe urmă ei au făcut un film unde arăta ce s-a întâmplat, cum i-au prins...

[A.M.]: *A, „Reconstituirea”, cu jaful Băncii Naționale !*

Da. Ei, și printre ăia era și anchetatorul meu, care mătura strada... îi supraveghea pe autori. Pe ăsta l-am văzut în filmul de reconstituire a jafului.

București), Mogoșoaia, Jilava, Bragadiru, Galați și Lugoj. A fost eliberat la 6 iulie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

51. Fabrica de pâine Otto Gagel din strada Pușul cu Apă Rece, monument de arhitectură industrială. În anii comunismului fabrica s-a numit „Steagul Roșu”. A fost demolată în 1984 ; <http://bacisme.wordpress.com/tag/putul-cu-apa-rece>, accesat la 15 iunie 2012.

[C.P.]: *Cumnata dumneavoastră și-a păstrat ideile comuniste tot timpul ?*

Da, da, până a murit...

[C.P.]: *Nu aveai polemici cu ea, nu discutați ?*

Nu, nu. Din contră, când noi am plecat, ea a dat casa unde locuiam noi cu chirie, a trecut-o pe numele sorei ei, care trăiește acum, și unde stăm noi acum.

[C.P.]: *Au existat mulți comuniști printre macedonenii din România ?*

Dintre cei din Grecia au fost foarte puțini. Erau pe degete aicea, la București. Era unu' Fărșerot, la telefoane, l-au debarcat pă urmă și l-a trimis la CEC. Era unu', Brajitu⁵², care fusese trimis consilier la ambasada din Moscova și de acolo a întins-o și a ajuns în America. Cred c-a murit acum. Era unu', Haiduli... Cam atâta. A, și încă unu', Gramen. Țsta a fost la școală cu noi la Salonic, și când a venit Dimitrov pe aicea a trimis-o pe maică-sa cu pâine și sare.

[C.P.]: *Când vi s-a dat voie să plecați, în '65 ?*

Imediat ce am făcut cererea. Când a fost decretu' de grațiere a tuturor deținuților, în '64, am zis : „Acum e momentu'”. Și în 31 august '65 am plecat cu familia.

[C.P.]: *Ce motiv ați invocat ?*

Păi, veniseră aicea, la București, niște macedoneni din Grecia, când s-a mai relaxat atmosfera. Erau foști învățători la școlile românești care-și cereau salariile, că n-au fost plătite. Și atunci i-am spus la unu' din ei să se ducă să-i spună tatălui meu din Grecia să mă ceară. Și așa a făcut cerere și mi s-a aprobat... Am înghețat când am văzut mașina diplomatică la poartă. Zic : „Acum mă arestează din nou”. A venit cineva de la Ambasada greacă să îmi spună : „Dom'le, ți s-a aprobat”. Eu zic : „Domne, fă-mi o scrisoare în sensul ăsta”. Și mi-a făcut, că mi s-a aprobat...

M-am dus să-mi fac pașaportu' și îmi vine pașaportul că să plec prin Ungaria. Mă duc înapoi, zic : „Poate acum mi-anulează pașaportul”. Și le zic : „Dom'le, eu mă duc la Salonic, în Grecia”. „Păi lasă-l aicea...” Peste vreo două-trei săptămâni vine pașaportul că să plec prin Constanța sau București, cu avionul. Mă duc înapoi din nou. „Dom'le, eu mă duc la Salonic. Avionul merge la Atena, circulație regulată cu vaporul nu există.” Îmi vin formele a treia oară să plec prin Giurgiu. Mă duc la gară să-mi scot biletu' și-mi zice că trebuie să am o negație de la aviație. M-o sfătuit unu' să mă duc la un doctor evreu din cartierul meu cu niște țigări grecești... Și mi-a făcut ăla hârtii că sufăr de inimă, am obținut negația și așa am plecat prin Bulgaria, cu trenul. Apoi, în Grecia, am ajuns cu autobuzul la Salonic, unde aveam o soră și mi-am găsit pă urmă un serviciu de contabil. Însă acolo, noi, venind din școlile românești, eram considerați inamici ai statului grec...

[C.P.]: *Chiar și în '65 ?*

Da, sigur că da. Păi de-aia cred că mi-a dat și aprobarea să mă duc în Grecia.

[C.P.]: *Ca să vă bage în gura lupului.*

Să mă vadă... Și m-au luat în primire încă de la graniță că cine am fost, ce-am fost. Mi-a' citit de acolo, că aveam dosare, că am fost la școlile românești, că am colaborat

52. Petre Brajitu⁵², atașat comercial al Ambasadei României la Moscova în aprilie 1946 ; <http://www.arhivelenationale.ro/images/custom/image/serban/CCPCR-Economica%201920-1965.pdf>, p. 25, accesat la 11 iunie 2012.

cu italienii, toată povestea. Și le-am spus : „Trebuie să fiu nebun să-mi distrug gospodăria de acolo și să vin aicea, în gura lupului, cu două fete, de nouă și șapte ani...”. Zice : „E, au trecut 25 de ani de atunci”. Până la urmă am obținut pașaport grecesc și mai târziu am plecat în Canada. Dar mi-a luat vreo 10 ani până să îmi refac viața. Că și în Grecia a fost un iad, în sensu'... cu hărțuieli, cu casa. Veniseră coloneii la putere. Ei ne considerau pe noi greci vlahofoni, iar pe machedonii greci slavofoni.

[C.P.]: *În Salonic cât ați stat ?*

Păi, în Salonic am stat din septembrie '65, când am ajuns, până în mai '67.

[C.P.]: *În lagăr ați stat sau la rude ?*

Nu, am stat la o soră, pe urmă am închiriat o casă.

[C.P.]: *Cum v-ați găsit serviciul ?*

La Salonic am lucrat tot ca și contabil, ajutat de un fost coleg, mai mic ca mine, care n-a venit în România. M-a angajat la o fabricuță de articole de lână, de covorașe de lână. Când s-a aprobat imigrarea în Canada, mi-am plătit drumu' și am plecat.

[C.P.]: *În Canada v-ați dus la cineva ?*

Aveam un văr acolo. Ne-a primit, am stat vreo trei săptămâni la el, pe urmă mi-am găsit de lucru și am lucrat până la pensie.

[C.P.]: *Față de canadieni ce sentimente aveți ? Cum v-au primit ?*

Păi, nu există țară mai bună. Acolo dreptu' omului e dreptu' omului.

[C.P.]: *Sunt mulți aromâni acolo ?*

Sunt mai mulți la Toronto, dar și la Montreal sunt. Da' cine-i cunoaște? Odată făcuseră o societate la Toronto, „Societatea vlahilor din Grecia din Canada”. La Montreal, Quebec, sunt vreo 40.000 de români. La început era o singură biserică, acum sunt vreo șase-șapte. O parte țineau de patriarhia de aicea, iar altă parte de așa-zisa Biserică Americană, care nu era decât Biserică Rusă...

[C.P.]: *Dumneavoastră vă duceți la vreo biserică ?*

Eu mă duceam și am fost contabil la una din bisericile românești vechi din Montreal. Le-am făcut contabilitatea 18 ani gratuit și cinci ani cu plată. Acum vreo trei ani m-au dat afară, că eram contra afilierii cu Biserica Rusă. Au numit-o americană, dar e biserică rusă. Dar merg regulat. N-am lipsit... Acum mă duc la Montreal la o biserică greacă.

[C.P.]: *Cei de la biserică vă privesc ca grec ?*

Absolut. Sigur că am niște nepoți care se consideră și ei greci. Și e o societate de bătrâni acolo în cartier, mergem, facem excursii și vorbim grecește. Dar între noi vorbim aromână, cu nepoții și cu cei care mai cunosc. Iar fetele mele... una e căsătorită cu un evreu și una e căsătorită cu un portughez.

[C.P.]: *I-ați dat voie să se căsătorească cu evreul ?*

Păi, de ce nu? Cât am fost eu arestat, soția mea lucra la Gheorghiu-Dej⁵³, la fabrica de confecții, și cine au ajutat-o mai mult? Evreicele, șefele ei. Nu? Dar ginerele nu-i habotnic. Taică-so era de prin Lituania, maică-sa însă e evreică din Germania. Eu am

locuit în ultimul an de școală la o evreică, și încă mi-am riscat viața și i-am salvat fata. Că pe evreii de la Salonic, tot ce era în zona germană, i-a strâns ca pe vite la gară și i-a trimis în Polonia !

[C.P.] : *Au fost mulți evrei în Salonic ?*

Salonicu' era al doilea oraș cu evreime mai mare în Europa. Încă de pe vremea închiziției din Spania, 1492, turcii le dăduseră dreptul să se refugieze în Grecia.

[C.P.] : *Nepoții dumneavoastră cum sunt botezați ?*

Nepoții de la Montreal, cei care au tată portughez, sunt botezați la Biserica Ortodoxă Română. Iar la căsătoria fetei a fost și un preot catolic. Fiica cealaltă, care e căsătorită cu evreul, are un băiat și o fată. Se duc la templu, da' nu sunt habotnici, nu sunt botezați. Eu sunt neutru. Îi iubesc și pe unii, și pe alții. Sunt amândouă căsătorite de peste 25 de ani.

[A.M.] : *V-ați mai înscris în vreo asociație politică românească ?*

Nu, nici vorbă !

[C.P.] : *Ați mai păstrat legăturile cu aromânii după închisoare ?*

Da, l-am vizitat pe Costache Papanace⁵⁴ când am fost în Italia, în '73, venind din Canada. Câștigasem un bilet la Societatea de Aviație Canadiană și am făcut turul Europei. Și eram în Italia și zic : „Hai să merg să-i povestesc pățania cu fratele lui mai mic, Carol⁵⁵, care trăiește aici la București”, că făcusem împreună izolare la Onești. Între timp el pierduse un alt frate mai mare⁵⁶, care murise aici, și care a fost implicat în arestările din '58. Atunci l-au arestat din nou pe Funda și pe un grup de-ai lor, inclusiv pe Papanace. Unu' care i-ar fi denunțat era un cântăreț de-ai noștri, George Marcu...

[A.M.] : *Și ce-ați discutat cu Papanace ?*

Nimic deosebit. Povești... Întâmplarea făcuse că nevasta lui, care era mult mai tânără decât el, fusese elevă la școala de fete care se găsea alături de școala noastră de băieți din Salonic. N-am discutat decât care era situația aicea, cum am fost în lagărul de la Onești cu fratele lui... și atât.

[C.P.] : *Ce impresie v-a făcut ?*

54. Constantin Papanace (1904-1985), doctor în economie politică, istoric și publicist, unul din liderii Mișcării Legionare ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Papanace, accesat la 25 iunie 2012.

55. Carol Papanace, născut la 17 aprilie 1925 în Veria, Grecia. A fost arestat la 28 iulie 1951 și internat administrativ pentru 12 luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Bicaz și Onești. A fost eliberat la 28 iunie 1954. A fost rearestat la 20 noiembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 luni, iar în 1959 a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava și MAI. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

56. Atanasie Papanace, născut la 29 iunie 1917 în Veria, Grecia. A fost arestat la 24 noiembrie 1950 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Jilava și Ocnele Mari. Nu deținem informații despre data eliberării. A fost rearestat la 26 iulie 1958 și condamnat la 17 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Jilava, Salcia, Periprava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Era un om de o cultură grozavă, domne. Și a scris foarte mult.

[C.P.]: *Aveți vreo pensie de la statul român ?*

Da, am de deținut. M-am gândit să dau în judecată statu' român pentru despăgubiri, am vorbit cu un avocat, dar am spus : după 43 de ani de când am plecat de aici, o să plătească tot săracu', „talpa țării”, nu ? Așa că nu mai am de gând. Am fost și acum la arhive să văd dosarul, da' n-am reușit nimic.

[C.P.]: *Care considerați acum că este țara dumneavoastră ?*

Macedonia. A lu' Alexandru cel Mare. România... numai necazuri... Numai necazuri.

[C.P.]: *Iar ceilalți care sunt acolo, nici atât nu au treabă cu România ?*

Nu, nu, sigur că nu. Dar vin aici, fac afaceri... Fanarioții veneau de la Constantinopol. Vasile Lupu era aromân. Chiar și Mihai Viteazu avea rădăcină aromână. Apoi poetul închisorilor, Radu Gyr⁵⁷, Octavian Goga, Nicolae Iorga.

[A.M.]: *Radu Gyr era din Câmpulung și avea alt nume...*

Știu, domne, da' rădăcina lui era de-acolo.

[C.P.]: *Cum vedeți dumneavoastră comunismul după ce ați trecut prin atâtea încercări ?*

Domne, Iisus Cristos a fost comunist, dacă...

[C.P.]: *E, n-a fost comunist...*

E bun cu îngerii, nu cu oamenii... Ca cei de astăzi, nu ? Prin '45-'46 l-a întrebat o doamnă pe Churchill în legătură cu cooperația, el a zis : „Viciul capitalismului e inegala repartitie a averii. Viciul comunismului e egala repartitie a mizeriei”. Asta e... Da' știți foarte bine că erau magazine speciale pentru Comitetul Central, spitale speciale... Chiar eu, într-o seară, prin '49-'50, cu Victor Dușa, ăsta, care era președintele Cooperației, lucram de ne ieșea' ochii la pregătirea rezoluției Partidului Comunist cu colectivizarea agriculturii. El avea o mașină Buick și, la un moment dat, nu știu cum a venit vorba, și zic : „Noi ne plimbăm cu un Buick aici și în Moldova...” era foamea aia grozavă. Și zice el : „Cum putem să fim egali eu cu șoferul meu ? Trebuie să existe o autoritate”. Odată m-a luat și cu avionul alături de el. Cooperația pe vremea aia avea trei avioane de-alea mici, cu două locuri, conduse de un pilot militar deblocat, Ionescu. Ei, într-un voiaj al lui m-a luat și pă mine. Da' io m-am întors imediat cu pilotu', care făcea jmecherii să mă sperie. Da' i-am zis : „Domne, dacă cădem, cădem amândoi”. Și unu' din avioanele astea de scăpat și a ajuns la Istanbul.

[C.P.]: *A fugit cineva cu el ?*

A fugit. Și asta cum s-o întâmplat ? Eu la cabinet ceream aprobare de la aviația civilă, că avionu' cutare, cu pilotu' cutare și cu direcția cutare să zboare. ăstea se foloseau pentru inspecții în regiune. Și era unu' să zboare la Lugoj. Și am cerut să zboare Ionescu, cu un director de la Cooperație, Mihai Cornea, evreu, pe nume Moise Cohn, și cu un armean, Terzian. Directorul se ducea la Lugoj, într-o inspecție, c-avea o fabrică de lactate acolo. Cer aprobarea și o obțin, se aprobă pasagerii, însă pilot, în loc de Ionescu, l-au pus pe Neacșu. Președintele avea încredere în Ionescu, pentru că fusese ofițer de aviație. Și eu îi spun lu' Neacșu : „Mă, uite, logodnica mea vrea o

57. Vezi nota 30, p. 161.

poșetă de-asta de paie de la Lugoș, să-ți dau bani să-mi aduci una?”. Zice: „Lasă că mi-i dai când vin”. Pleacă oamenii și ne pomenim a doua zi cu Securitatea să ne aresteze. Zic: „Uite, domne, noi am cerut să zboare Ionescu, ni s-a dat Neacșu”. Și-mi povestesc ăștia doi, când au revenit la lucru: „Dom’le, când am ajuns pă lângă Dunăre, zice pilotu’ Neacșu: «Am o pană». Aterizează într-o vâlcea și ies din spate un ofițer de aviație cu o pușcă mitralieră și cu un om politic. Îi debarcă pe ai noștri, îi imbarcă Neacșu ăsta și pleacă...”. Și am auzit seara la radio că a aterizat la Istanbul. Și eu am fost cu sugestia, și am trimis un pilot după nu știu câte luni și a adus avionul. Da’ de pasageri și de pilot n-am mai auzit. L-am căutat prin America pe Neacșu, dar nu l-am găsit.

[C.P.]: *Vă mulțumim.*

Dan Mizrahy

S-a născut la 28 februarie 1926 în București. Naționalitatea : evreu. Religia : mozaică de rit sefard. Studii : Academia de Muzică. Profesia : pianist. A fost arestat la 3 mai 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă majorată ulterior cu încă 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Jilava, Ghencea și Bicăz. A fost eliberat la 30 august 1953. La data interviului locuia în București. Interviu realizat de Alexandru Matei la 14 și 21 ianuarie 2009. Transcrierea și tehnoredactarea – Andrei Lascu. Editarea interviului – Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 532, 533, 534.

Domnule Mizrahy, pentru început, o scurtă prezentare a familiei, a părinților...

Părinții mei, Moscu și Henriette, ambii au fost născuți în București, ca și părinții părinților de altfel, mă rog.

Părinții dumneavoastră au avut simpatii politice ?

Niciunul din ei niciodată, în niciun partid.

Au avut proprietate funciară ?

Domnule, au avut, un moment... A existat o casă de zestre pentru sora mea pe care tatăl meu a primit-o de la patronul lui, Dincas, unde a lucrat niște zeci de ani. Și tata a pus-o pe numele surorii mele, casa ei de zestre. Era pe Schitul Maicilor, un imobil de... nu mai știu, de șase ori de opt apartamente. Da' n-a apucat să se bucure de ea, că a fost naționalizată și ulterior demolată, în 1950. Nici până azi n-a primit despăgubiri. Are toate actele legale de proprietară.

Dumneavoastră ați avut simpatii politice înainte de 1947 ?

N-am avut în viața mea. N-am făcut politică. Dar întrebarea dumneavoastră e mai largă, e mai frumoasă. Ce simpatii politice am avut, îmi place ideea asta... E, dintr-odată, prin nașterea pe care nu am ales-o eu, deci din formația mea primă, nu puteam niciodată să fiu de extremă dreaptă, de exemplu. Dar, din fericire, n-am fost în viața mea nici de extremă stângă. Adică tot ce-a fost totalitar am respins prin firea mea... nu știu dacă neapărat prin educație, dar din eul meu. Uite, am să vă spun ceva foarte interesant și care un om deștept va interpreta corect. Dar e la muchie de cuțit ce vă spun acum. În anii de refugiu, în timpul războiului, cât am stat în Palestina, eram profund, dar profund deranjat de naționalismul, uneori extrem, afișat de imigranții din Palestina. De exemplu, în toate autobuzele era un afiș lângă sofeur : „Vorbiți ebraica ! ”. Domne, un stat în formare, nici nu exista statul, dezgropând o limbă îngropată de mii de ani... sigur că are nevoie de niște îndemnuri să adopte acea limbă și să se încadreze într-o națiune, pentru că ce

era Palestina și încă este și astăzi Israelul, că sunt evrei de pe tot globul, din toate civilizațiile, de toate culorile... Să vezi câți evrei negri sunt aduși din Etiopia! Dar pe mine mă deranja teribil această treabă. Adică ideea ca cineva să-mi impună mie ce limbă să vorbesc mă deranja. Se apropia de totalitarism.

Și interesant este că v-am dat exemplul ăsta din Palestina. Dar după ce m-am întors, mult tineret, inclusiv tineret evreiesc, sau poate în special tineret evreiesc, intrau așa – cum să spun? – cu duiumul, cu găleata, cu roaba, intrau în Partidul Comunist. Pe mine nicio singură dată nu m-a tentat acest lucru. Eu i-am înțeles pe-ăștia care intrau: tocmai scăpaseră de totalitarismul, de dictatura de dreapta, de lagărele de muncă, de deportări, și i-am înțeles. Dar nicio singură clipă n-am cochetat cu ideea imitării lor. Pentru că era tot ceva extremist, era tot ceva totalitar. Și nu se lipea de firea mea. Sigur că liberalismul era foarte apropiat, zic eu, de social-democrație. Foarte apropiat prin concepțiile micii burghezii și o repartitie justă a posibilităților de câștig, și de muncă, și de locuință, și de bunăstare. Iar în măsura în care social-democrația a urmărit sau urmărește lucrul ăsta, nu pot decât să-l salut. Și nu mă refer la struțo-cămila de astăzi, să fim foarte clari! Nu, asta este o făcătură care... mă rog. Dar vorbesc de doctrine, de idei, de mersul meu în viață... evitând extremele.

Ce studii ați făcut dumneavoastră?

Până în 1940, în București: școala primară numărul 31 „Alexandru Vlahuță”, Liceul „Spiru Haret” până în clasa a V-a, apoi Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică, specialitatea pian, până în clasa a VI-a. În septembrie 1940 am fost dat afară, odată cu proclamarea României stat național-legionar. Șase luni mai târziu, în martie 1941, am reușit să plec în Palestina, unde am locuit pe toată perioada războiului mondial. Acolo mi-am continuat și studiile de specialitate. Am fost primit student la Academia de Muzică din Ierusalim, pe care am absolvit-o în 1944. Concomitent, prin corespondență, m-am pregătit pentru bacalaureatul britanic „London Matriculation”. Examen pe care l-am susținut în ianuarie 1945.

Am revenit în țară la sfârșitul anului '45, în noiembrie, și mi s-au echivalat studiile, atât cele de cultură generală, cât și cele de specialitate. Am susținut diferența de bacalaureat românesc la Liceul „Cantemir” în iulie 1946. La Academia de Muzică, după echivalarea studiilor din Israel, m-am înscris la ciclul al II-lea, perfecționare... astăzi se cheamă masterat. Și am absolvit ciclul II, perfecționare în 1948. Concomitent am început activitatea mea solistică, încă din 1946, când am susținut primul recital pe viu – că nu exista decât pe viu, la Radio – fiind apoi în repetate rânduri rechemat în anii '46-'47.

Cu ce vapor ați plecat în Palestina?

„Regele Carol I”, de la Constanța până la Istanbul. Am plecat perfect legal. Și de la Istanbul cu trenul până la Beirut și apoi cu autobuzul până la Haifa.

Cam cât a durat călătoria?

Cel mai mult a fost coșmarul din Turcia... Cu vaporul am străbătut într-o noapte Constanța-Istanbul. Din Istanbul și până în Siria, până la Alep, am făcut câteva zile. Mi-e foarte greu astăzi, după 68 de ani, să vă spun câte zile am făcut... Dar, din fericire, am scris în cartea mea¹. Dacă nu mă înșel, am făcut vreo trei zile și patru nopți sau trei nopți și patru zile. Foarte mult, cu un tren personal, la clasa a III-a.

1. Dan Mizrahy, *Așa a fost... Exerciții de memorie*, Hasefer, București, 2005.

Și cum ați plecat ?

Am plecat cu o organizație de tineret. Era un Oficiu Palestinian în București, care încă funcționa când am plecat eu, în martie. Da' nu pot să vă spun dacă a avut cineva grijă de noi cu hrană rece sau așa... Mi-e imposibil să vă mai spun astăzi astfel de detalii. Singurul lucru pe care mi-l amintesc din acel tren sunt cele două cuvinte turcești pe care le-am învățat : „șerbet” și „meşgul”. Însemna „liber” și „ocupat”. Ați ghicit unde...

Am înțeles. Iar la întoarcere cum a fost ?

A, în cu totul alt regim și în alte condiții a fost înapoierea. Una-i să pleci ca imigrant și una-i să te întorci ca turist, refugiat sau ca ce vrei.

Când ați revenit în țară, care a fost prima impresie ? Vă întorceați într-un București afectat de bombardamente, la care se adăuga prezența armatelor sovietice și a comuniștilor.

Prima mea impresie am cules-o pe vaporul „Transilvania”, pe care m-am imbarcat ca să revin în țară. Biletul era plătit de părinții mei din România : Haifa-Constanța. Pe vapor era un distins personaj în uniformă de comandant. Se chema Mauguș, comandantul vaporului, un domn cărunț, cu mustăcioară elegantă, care când m-am urcat pe vas mi-a întins mâna și m-a întrebat : „Unde te duci dumneata, tinere?”. Am spus : „Acasă, domnule comandant.” „Ce înseamnă acasă?” „La mine acasă, la părinții mei, în orașul meu.” „Îți închipui cumva că te întorci la mititeii și fripturile Bucureștiului de dinainte de război?” Eu am rămas absolut derutat. Zice : „În București sunt rușii. Mai ai încă timp să te gândești dacă vrei sau nu vrei să vii”. Și, *to cut a long story short*, de venit am venit.

L-am revăzut pe comandantul Mauguș la Jilava, șase ani mai târziu, din celula 20, de unde mă găseam eu. Pe sus, prin oberlichtul întredeschis, puteam să vedem celula care era scoasă la plimbare în clipa aceea, că ne scotea pe rând, câte 20 de minute, înșirați unul câte unul, cu mâinile la spate, cu interdicția de a vorbi, de a ridica privirea. Și, într-o bună zi, spre stupefacția mea, am văzut învârtindu-se cercul din Țarcul ăla unde ne plimbau și l-am recunoscut pe comandantul Mauguș. Nu știu dacă și el m-a văzut vreodată sau dacă a mai putut să mă recunoască. În fond, la miile de pasageri pe care le-a transportat vasul lui, nu știu dacă era normal să mă recunoască. De întâlnit nu l-am mai întâlnit niciodată, dar l-am păstrat viu în memorie cu mult respect și, aș adăuga, și cu o tandrețe filială. Pentru că a durat foarte mult călătoria cu „Transilvania”, neașteptat de mult. Fiind imbarcat pe vapor, în ajunul ridicării ancorei a primit o cablogramă prin care era trimis să culegă refugiați români din întreaga Mediterana. Așa că, pe costul statului, fără voința lui și a mea, am înconjurat Mediterana, cu escale la Barcelona, Marsilia, Neapole și la Istanbul, într-un voiaj de trei săptămâni, în loc de două zile, ocazie cu care am putut să văd mult și din porturi, și din peisaj, din fauna mării. Foarte interesantă călătorie, nesperată, neprogramată și neplanificată.

Ei, și acum sunt în măsură să răspund și întrebării dumneavoastră, cum a fost cu năvala comunismului. Eu n-am simțit-o. În noaptea de 21 noiembrie, când am reintrat în București, după aproape cinci ani de zile, părinții erau evacuați din casa asta unde suntem acum. În paranteză vă spun că eu sunt născut în casa asta, dar părinții mei au fost evacuați de aici de către regimul Antonescu, cu un preaviz de 24 de ore, iar în casă s-a făcut circumscripția a VIII-a de poliție. Și a fost circă de poliție aicea din '41 până-n '45.

Când m-am întors, părinții erau mutați în strada Doctor Felix, aproape de Gara de Nord, de unde am și fost condus, frumos, acasă, în noaptea când m-am întors, pe jos, din lipsă de mijloace de locomotie. Că de la Constanța, unde m-au așteptat părinții, am venit cu trenul în București. Și fiind o bună parte din familie venită la gară să mă întâmpine, nu a trebuit să car geamantane și nu am simțit când am parcurs drumul, cu excepția frigului care mă pișca. După cinci veri petrecute în climă subtropicală, reveneam în ultima decadă a lui noiembrie în București, cu clima lui bine cunoscută, eu fiind îmbrăcat cu un fulgarin. Și-mi amintesc cât de tare mă pișca acel ger...

Primele zile sigur c-au fost euforice, eram răsfățat, vizitat în permanență de rude, de cunoscuți, de cunoscuți ai familiei, rude ale celor din Palestina. Eram în prima serie, primul om care venea, care putea povesti ce-a fost acolo. Foarte curând am fost condus la Ateneu, am început să cunosc viața muzicală, am fost la Conservator să-mi echivalez studiile, deci am avut preocupări, aș putea să spun, familiare și profesionale. Deci nu aveam eu treabă cu politica pe vremea aceea. Dar mi-amintesc însă ceva legat de acest radio pe care-l vedeți aici și care își are o poveste foarte lungă, că este cumpărat de tatăl meu dinainte de război. Locuiam în [strada] Doctor Felix și vine odată tata acasă. Eu ascultam la intensitate plăcută – astăzi s-ar spune „într-o veselie” – BBC-ul pe englezește, știrile. Și tatăl meu intră în camera mea, puțin jenat, și mă roagă să dau mai încet radioul, că nu e bine să se audă engleza la radio. Am înnebunit... Nu mi-a venit să cred!

Când era asta, în ce an ?

Sigur prin iarna lui '45-'46. Nu puteam să realizez... Știam că s-a terminat coșmarul, s-a terminat cu Hitler și cu războiul. Cum adică să nu pot să ascult BBC-ul la mine acasă, în București, în România? Cred că asta a fost o primă zguduire de... realizare a realității. Și vă repet, era chiar jenat tatăl meu. Iar eu am sărit și zic: „Dar cum se poate? E mai bine, știi, că se face propagandă”. În București mai erau încă misiunile aliate, britanică, americană, se circula, se vorbea. Dar erau primele... semne, că nu știu cum să le spun altfel. Poate umbre este mai corect spus. Primele umbre pe care le realizam. Tatăl meu avea o poziție bună profesional, era director la Întreprinderea Română de Cristale și Oglinzi și era administrator delegat la fabrica de geamuri Scăeni, deci nu simțeam în casă lipsuri materiale. Sora mea era studentă la Medicină. Dar încet, încet, începea să se simtă o apăsare anormală. Sigur, erau pline străzile de afișele de propagandă, se pregăteau alegerile din 1946. „Votați soarele!”, mi-amintesc... Discursuri, ziare, primeau părinții mei cărți poștale: „Votați Soarele! Trebuie să votăm Soarele!”. Eu n-am avut treabă cu astea. Încet, încet, așa cum spuneam, am început chiar să proferez. Pe de o parte studiam, îmi terminam masteratul, iar pe de altă parte profesam. Și, la rugămintea tatălui meu, în '47 am acceptat chiar o înscriere la Facultatea de Drept. Și am și susținut niște examene în anul I. Am luat la dreptul constituțional și la dreptul civil, dar am căzut la dreptul roman, care era numai în scris. Că am vrut eu să învăț dreptul roman într-o noapte. E, nu se poate învăța nici în două nopți, așa, da' am vrut eu să fiu mai deștept decât eram. Și am mai căzut la oral la economie politică. Examinator profesorul Lucrețiu Pătrășcanu²... Și cred că imediat după asta am și fost arestat.

În decembrie '47 a abdicat Regele Mihai. Care a fost percepția asupra momentului ?

O să vă rog ca înainte de decembrie să ne oprim o clipă în octombrie '47, când, într-o zi, la ora prânzului, a telefonat tatăl meu să ne comunice că este arestat, că i s-a dat voie să ne comunice la telefon acest lucru, și a-nchis telefonul. Deci în octombrie 1947, tatăl meu, despre a cărui poziție socială v-am vorbit, doctor în științe economice, un om cu o ținută intelectuală ireproșabilă, ofițer în rezervă în armata română, a fost arestat din biroul lui împreună cu alți conducători ai întreprinderii respective sub acuzația de sabotaj, dus la Prefectura de Poliție și băgat în arest.

Și mi-amintesc de o penibilă audiență a mea cu un colonel, Davidescu se chema. Audiența consta în rugămintea să îi pot duce o periută de dinți, un schimb de haine și un prosop. Și umilirea la care m-a supus acel colonel Davidescu... În fine, tata după anchetă a fost transportat la închisoarea Văcărești și trimis în judecată pentru sabotaj. Încă era în funcțiune Baroul București, iar avocatul Aurelian Bentoiu³, fost ministru al Justiției, liberal, a condus apărarea tatălui meu. Au fost, de fapt, o serie de avocați, că patronii firmei IRCO și Scăeni erau oameni cu mari mijloace bănești. Mai era vorba și de patru frați Rudberg⁴, deși ei nu au fost arestați. Doi erau deja plecați, iar pe doi nu i-au găsit, sau nu i-au căutat... oricum, printre avocații lor mai era un nume cunoscut, care a devenit cunoscut ca și critic de artă, Ionel Jianu. Am și o serie de cărți de pictură iscălite de el, în care îi prezintă pe Luchian, Tonitza, Paladi... Și încă îmi mai amintesc de un avocat, Lică Ostfeld, devenit apoi Savin. E, și avocatul Aurelian Bentoiu a reușit achitarea tatălui meu și a perechii lui, domnul Georgescu, și el administrator la aceeași firmă, că ei doi erau în lot. Și de câte ori aveau termen la Tribunal, noi eram anunțați și puteam merge și stăteam cu ei pe culoar. Era atunci alt gen de pușcărie decât cea pe care am gustat-o eu puțini ani mai târziu. Îi mai dădeam un pachet cu mâncare... Nu pot să-l uit pe domnul Georgescu, cu o sticlă de vin legată de picior, în pantaloni... Deci era un fel de „veselă pușcărie”, ca în *Liliacul* de Johan Strauss.

Și după eliberarea lor, care s-a produs în decembrie, în ajun de Crăciun, ceva în sensul ăsta, deci după două luni de detenție, fiul domnului Georgescu, avocatul Titi Georgescu, un băiat cu 6-7 ani mai mare decât mine, m-a invitat să fac sărbătorile la Predeal, unde aveau ei o vilă. Tot mergând la Tribunal ne-am împrietenit și ne tutuiam. Și de bucuria eliberării familia Georgescu m-a invitat cu ei. Titi cu soția lui și eu cu încă cineva am plecat la Predeal pentru Crăciun și Revelion. Pe stradă fiind la Predeal, în seara de 30 decembrie, mi-amintesc și locul, între parc și piață, pe șoseaua națională, deodată difuzoarele care lucrau în plin pe vreme aceea au adus știrea abdicării Regelui. Nu pot să vă spun ce impresie mi-a făcut... Un șoc! Dar lumea se-ăștepta. Fusese Regele la Londra, la căsătoria principesei Elisabeta, și, spre stupefacția autorităților locale, s-a întors. Și a trebuit așteptat la aeroport, că așa era protocolul, dar se simțea,

3. Aurelian Bentoiu (1892-1962), fruntaș al Partidului Național Liberal, fost ministru al Justiției. A fost arestat la 31 octombrie 1948 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă majorată ulterior cu alte 60 luni. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava, Sighet Principal și Văcărești. În urma unui proces a fost achitat și eliberat la 13 iulie 1956. A fost rearestat la 11 februarie 1957 și condamnat la 25 ani de temniță grea. A decedat la 27 iunie 1962 în închisoarea Jilava. Informații din fișele matricole penale din AANP și de la Andreia Dobeș, cercetător în cadrul Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței din Sighetu Marmăției, căreia îi mulțumim.
4. Louis, Remus, Ionel și Martin Rudberg.

era căzută treaba. La jurnalele săptămânii cinematografice, când apărea Regele erau așa aplauze în sală, că nu se putea distinge ce vorbea crainicul acolo. Fie că era la o inaugurare, fie că era la o sărbătoare, în clipa în care apărea imaginea Regelui pe ecran, toată sala aplauda. Se aplauda, se aplauda, se aplauda. Era singurul act de sprijin în contra tăvălugului care se simțea din ce în ce mai pregnant, și extern, și intern.

Și-n seara abdicării a fost... ca o închidere de supapă, dacă aș putea să spun așa, la ultima respirație, speranță. Nu, e prea mult spus speranță. Era totuși epoca când mai băntuia în România un secretar de stat american⁵, nu mai știu cum îl chema, și la începutul anului se făcuse un guvern în care intraseră doi miniștri de stat, unul țărănist, celălalt liberal, Hațieganu și Romniceanu, dacă nu greșesc. Dar în noiembrie '47 fusese scos din guvern Tătărescu⁶ și Alexandrini⁷, deci externele și finanțele, și nu știu dacă mai era cineva. Venise la Externe Ana Pauker și la Finanțe, dacă nu greșesc, Vasile Luca. Îmi cer scuze, eu vorbesc istorie din memorie, după 60 de ani, și nu-i chiar ușor. Așa că eventualele mele confuzii rog să fie scuzate. Deci în atmosfera asta a fost abdicarea.

Și mi-amintesc că a doua zi sau poate în aceeași seară a fost un discurs al lui Petru Groza⁸, care asigură că Regele va putea părăsi țara în șapte zile, cu familia, cu bunurile lui personale, adică să se știe că nu e reținut, că nu e legat. Deci o mare, mare tristețe a fost. Și știu că eram invitat de Revelion la o vilă pe Cioplea, nu-mi amintesc numele gazdelor, dar era mai curând o atmosferă de parastas, de înmormântare, decât de jubilarie de an nou. Precis că erau toate bunătățile pe masă, dar nu-mi amintesc nimica, decât o sobrietate unanimă și neprefăcută. Și imediat după Revelion ne-am și întors la București, în anul 1948, care avea să aducă multe, multe schimbări.

Până la data arestării ce ați făcut ?

5. Burton Berry (1901-1985), diplomat american, șeful Misiunii Americane la București (noiembrie 1944 – noiembrie 1947).
6. Gheorghe Tătărescu (1886-1957), om politic, prim-ministru (1934-1937, 1939-1940). A colaborat cu Partidul Comunist, fiind vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Externe în guvernul Petru Groza. A fost arestat la 5/6 mai 1950 și a fost deținut în penitenciarul din Sighetu Marmației până în primăvara lui 1952, când a fost transferat la București pentru cercetări în ancheta grupului „Pătrășcanu”, fiind folosit ca martor al acușării. A fost internat 8 luni la Spitalului „Victor Babeș” din cauza unor probleme de sănătate, iar după terminarea cercetărilor a fost cazat un timp la o vilă conspirativă a Securității din Predeal și din toamna lui 1954 la o vilă a Securității de lângă București. A fost eliberat la 6 iunie 1955 și numit în Comitetul Român pentru Repatriere. ANIC, fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar nr. 36/1954, f. 2 ; ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 29274 ; Flori Stănescu, „Gheorghe Tătărescu (1886-1957)”, în *Arhivele Totalitarismului*, anul III, nr. 4/1995, p. 189 ; http://enciclopedia-romaniei.ro/wiki/Gheorghe_T%C4%83t%C4%83rescu, accesat la 17 august 2009. Mulțumim Andreei Dobeș pentru informațiile provenind din arhive.
7. Alexandru Alexandrini, născut la 2 mai 1902 în Botoșani. Doctor în drept, membru în comitetul executiv al PNL – disidența Tătărescu, deputat în perioada interbelică, ministru de Finanțe (23 august 1945 – 7 noiembrie 1947). A fost arestat la 6 mai 1950 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Râmnicu Sărat. A fost eliberat la 14 septembrie 1963 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Alexandrini, accesat la 12 februarie 2011 ; fișele matricole penale din AANP.
8. Vezi nota 9, p. 17.

Între '48 și '50... foarte mult ! Dar am să trec peste un episod din plan profesional, care există și în cartea mea. Îl prezint în două cuvinte : în februarie '49 am participat la un concurs de maiștri-sunset la Radio, un concurs foarte greu, în trei-patru etape, cu 120 de candidați, eu fiind pe departe cel mai tânăr. Și am fost declarat primul reușit. Erau cinci locuri. Și anecdotic pot să vă spun, săptămâni de zile mai târziu, în sala Dalles, unde venisem ca spectator la un recital, mă acostează un domn cu ochelari : „Dumneata ești Dan Mizrahy ?”. „Da.” „Eu sunt Teodor Cosma. Măi, băiatule, multă carte trebuie să știi dumneata dacă eu, cu pilele mele, am ieșit pe locul al III-lea și dumneata pe locul I.” Da' nu am fost angajat nici eu, nici el, pentru că șeful cadrelor, tovarășul Katzenstein, un mare comunist, m-a anchetat... mi-a dat „un aperitiv” a ceea ce aveam să trăiesc peste doi ani. M-a pus să scriu ce colegi din clasele primare am avut, ce colegi de liceu, cine mă cunoaște, cine mă recunoaște, ce-am făcut în Palestina, pe cine am avut în Palestina, despre unchiul meu care era în Palestina, care plecase cu mine odată, frate mai mic al tatălui meu, fost președinte al tuturor organizațiilor sioniste din România.

Asta a fost un fel de pre-anchetă ?

Da. Și, la final, șeful cadrelor să îmi spună de ce nu mă angajează : că s-ar putea ca eu, dac-am plecat acolo și am venit înapoi, să fiu agentul unchiului meu, sionistul, și e periculos pentru Radio. Happy-endul acestei povești este că 10 ani mai târziu, prin colegi, prin prieteni, am aflat că domnul Katzenstein nu mai e tovarăș, și că vinde *Informația Bucureștiului* la Sfântu Gheorghe. Își depusese actele să emigreze... Ăsta a fost happy-endul. Dar pe mine nu m-a angajat la Radio. Și ce e cel mai grav e că eram programat să cânt cu orchestra de studio a Radiodifuziunii în 16 mai, *Concert în Fa minor* de Bach. Și cu două săptămâni înainte de concert am primit un telefon de la Radio că se revocă concertul meu, că fiind în cercetarea cadrelor, nu am dreptul să apar ca solist. Atunci m-am supărat rău de tot, m-am dus la Ministerul Artelor. Mai era directoarea muzicii Gabriela Deleanu – tot evreică și tot comunistă, dar luminată la cap –, căreia i-am povestit totul și sub ochii mei l-a luat la telefon pe Matei Socor, directorul general al Radioului și l-a făcut albie de... După conversația asta am primit telefon de la Radio că are loc concertul.

La sfârșitul anului s-a înființat învățământul mediu muzical în România, lucru complex nou, după modelul sovietic. Și astăzi spun că bine au făcut în acest lucru că i-au copiat pe ruși, pentru că în România nu exista învățământ mediu, exista numai învățământ superior de muzică. Până acolo te descurcai cum puteai, cine putea, cum putea, dacă putea. Or, înființarea acestui învățământ mediu care s-a extins în toate capitalele de județ din România a dat gratuit posibilitatea copiilor dotați să intre să capete o instrucție preuniversitară, cum spunem astăzi. Deci la sfârșitul anului 1949 s-a înființat prima școală de muzică din România și eu am fost numit profesor la catedra de pian auxiliar. La 14 decembrie 1949 mi-am început activitatea în învățământul artistic, activitate care, cu regretabile întreruperi – '51-'53 și '58-'60, și o să vă povestesc de ce –, am încheiat-o după peste 52 de ani, în calitate de profesor universitar asociat la Universitatea Națională de Muzică din București.

Și când ați fost dumneavoastră arestat ?

Păi, ajung acolo... Deci anul '50 integral am fost la Școala Medie de Muzică, concertele au continuat, eram programat de Direcția Muzicii, Ministerul Artelor, am

avut concert la Craiova, la Sibiu, la Brașov, la Iași... Și la 3 mai 1951 am fost arestat. Eram în voiaj de plăcere la Bușteni. Fusese atunci și 1 Mai, și Paștele. Prima mea soție era bușteneancă, actrița Aurelia Sorescu⁹, ulterior Lipatti. Având liber de la școală și ea de la facultate, că încă mai era studentă la teatru, am rămas la Bușteni și urma să ne întoarcem în dimineața de 3 mai la București. Și la șase dimineața bății mari în poartă. Le-am auzit, m-am trezit, da' am rămas în pat în continuare, n-am dat atenție. Ca după câteva minute să intre socrul meu pământiu la față: „Dane, te caută. Vino în sufragerie !”. Am lăsat-o pe nevastă-mea în dormitor, mi-am pus un halat pe mine. Erau trei gealați, băieți tineri, îmbrăcați stas, în costume bleumarin: „Veniți cu noi până la București să dați o declarație !”. Eu absolut derutat: „Ce fac, îmi iau lucruri ?”. „Dacă vreți...”

Erau în uniformă sau civil ?

Nu, în civil. Și chiar și civilizați, nu numai civili. Știu că i-a tratat soacră-mea cu cafele cât m-am îmbrăcat eu. Am spus că vreau să merg până la toaletă. „Condu-l !” A venit unul din ei să mă conducă, să nu mă rătăcesc... M-aștepta la ușă. Mi-am luat ce aveam în voiaj, că noi veneam dintr-o excursie prin țară: halat, papuci, trusă de toaletă, necesar, aparatul de bărbierit, colonie... și o carte. Citeam Makarenko. A fost un mare pedagog, era la modă. Înființase o colonie cu copiii străzii. Îmi împrumutase cartea o elevă a mea și am luat-o cu mine. N-am mai căutat-o niciodată și mi-era o rușine de fata asta... În fine, m-au dus la București cu mașina, cu un Chevrolet superb. I-am și întrebat dacă mă aduc înapoi tot cu asta. „Nu vă promitem, să vedem.”

Ați vorbit cu ei în timpul călătoriei ?

Vai, dar i-am compătimit: „Mă uit la dumneavoastră, suntem de vârste apropiate. Meseria mea e să ies pe scenă, să mă aclame publicul. Și dumneavoastră trebuie să vă faceți datoria, luați oameni...”. Ăștia sau mă considerau tâmpit, sau provocator, da' niciunul nu mi-a răspuns nimic. Și țin minte că prin Ploiești a trecut șoferul pe roșu și eu, speriat, am spus: „Vai, ați trecut pe...”. „Nu-i nimic”, mi-a spus. De-o naivitate incredibilă eram. Când am ajuns pe la fântâna Miorița m-au rugat să-mi pun ochelarii – mi-au dat din piele fină, dar mai târziu au fost din ăia groaznici, care te înțepau – și să mă las mai pe spate că eram în spate între doi gealați, doi erau în față, doi în spate. M-au adus... ei știu unde m-au adus. Niște trepte, am mai coborât, într-o cameră cu pereți vopsiți albastru și ciment pe jos. Mi-au dat voie să-mi scot chestia asta. Și așa a început detenția mea. 3 mai 1951.

V-au lăsat într-o celulă ?

Nu, era un culoar, era între două uși unde, din când în când, trecea un caporal care, nu înțelegeam de ce, era în pâslari. Ditamai subofițer în pâslari... Tot în naivitatea mea, în prostia mea m-am gândit că poate are o suferință, poate are o rană, poate are gută, nu știu. Normal nu era... În viața mea nu văzusem militar în pâslari. Abia în noaptea aceea, după ce m-a repartizat într-o celulă, am înțeles că totul se desfășura într-o liniște desăvârșită și-și desfăceau vizetele fără să știi că el este la ușă. De-asta toți caporalii ăia purtau pâslari. Și nu se auzea nicio șoaptă și nicio sușoteală. Aveam tabachera cu țigări la mine și am întrebat dacă am voie să fumez. „Da, ai ce.” Am fumat în ziua

9. Aurelia Sorescu (1929-1996), actriță și scenograf. Dintre filmele în care a jucat: *Mitrea Cocor* (1951), *Alarmă în munți* (1955), *Emisia continuă* (1986); <http://www.videofil.ro/actori.php?id=26875>, accesat la 12 februarie 2011.

aceea. Seara târziu m-au chemat la un ghișeu alăturat, m-au percheziționat și mi-au confiscat absolut tot, începând cu trusa de piele pe care o aveam cu mine, ceasul, tocul, cureaua, șireturile. Absolut tot mi-au luat și, bineînțeles, și tabachera și m-au băgat într-o celulă cu două paturi de ciment suprapuse, în care erau deja vreo patru oameni, cel puțin. În celula aia era făcut tot din ciment o măsuță și un scaun. Fixe erau. M-am așezat pe scaunul ăla și a fost o noapte albă, bineînțeles. Țștia tot săreau pe mine să mă întrebe de unde vin, ce-i nou afară, ce s-aude. Unul era judecător, unul era un morar, îmi amintesc că-i arseae moara... de alți doi nu-mi amintesc ce și cum.

Numele lor le mai rețineți ?

Nu... Am stat o noapte, iar a doua zi m-a' băgat într-o celulă cu un judecător din Ploiești, parcă Bănescu¹⁰. Fusese și președinte de tribunal la Ploiești. Un om tare, tare plăcut. Era o celulă de două persoane, un etaj mai jos, la al doilea subsol. În prima noapte am și aflat că sunt la Ministerul de Interne. Mi-au spus ocupanții celei ăleia, iar a doua noapte mi-a confirmat acest domn judecător, care a fost tare, tare drăguț cu mine. Eu aveam 25 de ani, el putea să aibă vreo 48 de ani, da' în mentalitatea mea era un om bătrân. Habar n-am de ce era el arestat, da' știu că eu îi spuneam, și-i spuneam, și-mi căutam vină, că nu știam ce să mai cred...

Când v-au scos la anchetă ?

Către 20 mai m-au luat afară din celulă, la o măsuță acolo, și mi-a spus un sergent : „Ei, acum ai să cânți la pian”. Io am înnebunit. „Vasăzică ăștia știu ce meserie am.” Și văzându-mă tare nedumerit mi-a arătat „pianul”. Era o tușieră neagră pe care trebuia să îmi pun mâna ca să-mi ia amprenteae. Și stânga, și dreapta, ca să-mi facă cazierul. Și după câteva zile, într-o noapte, cred că era 22 mai... că datele le cunoșteam tot timpul în închisoare. Aproape și orele exacte le știam.

Dar cum reușeați ?

Erau câteva repere. La 5 dimineața ne trezea, la 10 seara ne dădea voie să ne întindem. N-aveai voie să stai o clipă. Prânzul se dădea între 12 și 1, iar cina foarte repede după aceea.

Ce vă dădeau de mâncare ?

Mâncarea principală de care îmi amintesc este arpacaș cu prune. Ceva groaznic. Nici până atunci, nici de atunci nu am mai văzut și nici nu vreau să mai văd așa ceva. Și o supă. La Interne aveam o rație de 350 de grame de pâine, care am înțeles că era rație militară. Unii spuneau că de fapt era jumate de kil, da' nu știu. Durerea a venit însă la Jilava, când rația era de 250 grame. Ne dădea o supă, dimineața ne dădea un terci... Da' știu că multe n-am prea mâncat eu.

Cu necesitățile cum era ?

În principiu ne scotea de dimineață. Ne trezea, ne ducea. Toată celula ne ducea, că erau patru closete și două chiuvete. Și altfel, dacă nu mai puteai să te abții, atât aveai voie, să zgârii la ușă și gardianul te întreba ce vrei. Dacă era foarte cumsecade și te credea,

10. Posibil Vintilă Bănescu, născut la 20 aprilie 1908 în Craiova, Dolj. A fost arestat la 16 decembrie 1950 și internat administrativ în închisorile Jilava, Făgăraș și Cluj-Tribunal. Nu deținem informații despre o posibilă condamnare. A fost eliberat la 17 iulie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

te lega la ochi și te ducea la closet și înapoi. Dar cel mai greu ne-a chinuit la Interne lipsa de aer de la etajul II, sub pământ. În canicula verii ni se dădea, probabil cu un fel de aerotermă, aer – se pompa aer înăuntru. Am stat doi într-o celulă, da' după aceea am stat la altă celulă șase în patru paturi, și aeroterma aia nu funcționa zi și noapte. La un moment dat se oprea și eram toți în pielea goală, în chiloți stăteam și apa șiroia pe noi. Și ne rugam de sentinelă: „Vă rog, dați-ne puțin aer”. „Șșș!” După un timp își lua altul inima-n dinți, se ducea, zgâria tabla de la ușă. „Vă rugăm, dați-ne puțin aer.” E, unii mai omenoși mai dădeau drumul la aer, dar cu multă parcimonie. Era total insuficient.

Dar începusem să vă spun cu ancheta. Într-o noapte, cred că prin 22 mai, s-a deschis ușa: „Care e M.D.?” M-a dus, m-a băgat într-un ascensor, am suit niște etaje, am mers pe un culoar lung de tot și m-a băgat într-o cameră. Era, de fapt, o sală, mai curând decât o cameră, și în fund, la un birou, la o măsuță, stătea un sublocotenent. Ăla a fost anchetatorul meu timp de 170 de nopți cât am domiciliat la Ministerul de Interne. Un băiat cred că mai tânăr decât mine, să fi avut 22-23 de ani. Un băiat curat, pot să spun chiar civilizât, că nu m-a brutalizat. A primit o dată – mi-am dat seama de asta – dispoziții să fie aspru cu mine, dar altfel îmi vorbea cu „dumneata”. Îmi dădea să fumez cât scriam, da' avea și momente de sadism. Îmi amintesc foarte bine că-ntr-o noapte mi-a povestit: „Știi ce-am făcut aseară? Am fost la grădina la Teatrul Național și am văzut-o pe soția dumitale jucând. Da, e foarte talentată. Păcat că ți-ai bătut joc de libertatea dumitale și ai păcătuît atâta. A mai stat pe scaunul ăsta, unde stai dumneata...” – și mi-a spus și un nume de conducător țărănist – „dar pentru că a fost sincer cu noi a scăpat numai cu 15 ani. Ai grijă cât o să fii de sincer, că de asta depinde câte cincinale ai să petreci aici”.

Dar de ce vă acuzau ?

Spionaj, înaltă trădare. Altă dată zice: „Uite, am aici un memoriu de la tatăl dumitale. Ce frumos poate să scrie... Ce suferă omul acesta! Da' dacă te-ai ținut de prostii”.

Dar care a fost baza acestor acuzații ?

Vă povestesc, da-mi iau caimacul, că n-o să mai îmi citiți cartea... La Ierusalim, după ce am trecut examenul de admitere la Conservator, am câpătat două burse, una din partea Conservatorului, bursă de studiu, și a doua din partea organizației de tineret care m-adusese în Palestina, se chema „Emigrația tineretului”, pe ebraică „Aliyat Hanoar”. Organizația m-a pus într-un apartament de trei camere, locuit și de doamna Helena Überal cu soțul ei. Doamna Überal, profesoară de istorie la Viena, emigrase în 1938, după Anschluss, cu soțul și cei trei copii. Doamna cu soțul ocupa o cameră, în a doua cameră, mică de tot, locuiau două fete trimese de „Aliyat Hanoar”, și în a treia cameră, mai mare, să spun de 14 metri, eram cinci băieți.

Apartamentul ăsta avea baia după camera băieților. O baie cu un closet și o chiuvetă, și îți închipui ce plăcut era... Și fiecare cu alte ore și alte preocupări. Din colegii de cameră îmi amintesc că unul era ucenic cizmar, unul era ucenic tipograf, unul ucenic contabil și unul parcă tot tipograf... Această doamnă Überal era stăpâna noastră, șefa noastră, guvernanta, bucătăreasa, spălătoreasa, *fraulein*-ul nostru. La ea mâncam, aveam ore de masă... Ea organiza în fiecare vineri seară în camera lor masa de Erev Șabat, asta înseamnă ajun de Șabat, de sâmbătă. Cu lumânări, cu bucate... Mă rog, nu erau nici icre negre, nici șampanie, dar era civilizât. Și acolo se simțea războiul, erau

raționalizate ouăle, carnea nu era chiar pe toate drumurile și, mă rog, exista o sobrietate. Nu era foame, dar era stare de război. Și la această masă de vineri seară participau și copiii doamnei Überal: fata era profesoară în Ierusalim și venea cu soțul ei, fiul cel mare, Ehud, membru de kibut, venea cu soția lui, ambii licențiați în drept, tineri, până în 30 de ani. Eu aveam 15... Și, în sfârșit, al treilea fiu, prâslea al lor, era și el trecut de 20 de ani, locuia în alt kibut decât fratele. Și după aceste mese se cântau cântece de Șabat, pe care treptat le-am învățat și eu. Și am locuit la doamna Überal doi ani în cap, cât am avut bursă la Academie, deci din septembrie '41 până-n iulie '43. E, înăștia doi ani, cu foarte puține excepții cred, vineri seara luam masa. Oamenii din camera mea se mai schimbaseră, o-ho, dar familia Überal era aceeași. Și vineri seara adesea jucam șah cu Ehud.

Am mai stat eu la Ierusalim 2 ani, am venit la București, statul Israel s-a înființat în mai '48, și-n iunie '50 primesc un telefon. Pe ebraică. „Alo, Dan, aici e Ehud.” (momente de tăcere – n.n.) „Da, te miri? Sunt la București. Sunt numit ambasador al statului Israel în România. Vorbesc de la Athénée Palace, nu am timp să te văd, dar vreau să-ți comunic că vine mama și ea va avea timp să te vadă. Și o să-ți dea un telefon. Te salut.” E puțin cam scenariu de film... Doi regizori până la ora asta au spus că vor să facă film din cartea mea, da' n-o să facă niciunul... Bun. Și apare doamna Überal, la puține zile după asta. Nu se mai numește Überal familia, ci se numește Avriel. Dacă ați avea cunoștințe despre scriitura ebraică, ați cunoaște faptul că limba ebraică constă dintr-un alfabet de consoane sub care se pun anumite puncte care formează vocalele. Dar în literatura și în presa ebraică nu se mai întrebuințează punctele deloc. Se întrebuințează doar consoanele și oamenii intuiesc vocalele. Nu mă întrebați cum. Eu n-am știut nici să scriu, nici să citesc. Eu am învățat ebraica după ureche, cât am stat acolo. Și bacalaureatul l-am dat în engleză. Așa, și vine doamna Avriel la București. Ce să vă spun? I s-a făcut o primire după cum merita, la noi în casă, că femeia asta mi-a fost și mamă, mi-a fost și dădăcă, soră. Mi-a dat și lecții de limba germană, că eu nu știam nicio limbă când m-am dus acolo. În prima mea copilărie, până la 6-7 ani vorbisem nemțește, da' dup-aia n-am mai vorbit... Dar erau încă mulți emigranți din Germania și cu limba germană te descurcai acolo. Eu am avut o șansă extraordinară că profesorul meu de pian de la Conservator, Alfred Schroeder, era austriac și nu știa ebraică nici el, că abia venise de 2-3 ani. Profesorul de pedagogie aplicată și de forme de muzici era neamț, profesoara de istoria muzicii tot nemțoaică. Âla de armonie era polonez. Darăștia cu care trebuia să vorbesc erau toți nemți. Și, între altele, doamna Überal mi-a reîmprospătat și germana. Era o persoană deosebit de distinsă, s-au atașat și ai mei imediat de ea, pe lângă recunoștința pe care i-o purtau. Și doamna Überal venea cu mașina ambasadei și-mi aducea portocale, iar în timpul săptămânii mai ieșea cu mama la târguieți în oraș, tot cu mașina ambasadei. Și, la 10 zile după ce au plecat ei din România, am fost eu arestat...

Și asta mă întrebau la anchetă: „Ce ți-a cerut? Ce i-ai cerut? Ce ți-a dat? Ce i-ai dat? Ce informații le-ai dat?”. „Domnule, n-am ce informații să-i fi dat. Femeia asta e intimă cu noi, cu toată familia...” „Ce înseamnă intimă? Te-ai culcat cu ea?” Asta era o femeie de 70 de ani. „Nu, domnule anchetator, nu m-am culcat cu ea. Nu în sensul ăsta a fost legătura...” „Ce informații i-ai dat?” „Nicio informație care să nu fie publică?” „De cartele?” „Păi, se publică în ziare în fiecare lună, ce cartelă se schimbă, cartela C, cartela B.” „Diplomații nu știu românește...” Âsta era nivelul anchetatorului,

săracu'. Deci dacă ei nu știu românește, nu pot să citească presa și nu știu ce se scrie în presă...

Cum îl chema pe anchetator ?

Niciodată n-am aflat. Și credeți-mă, au trecut 60 de ani. Aș fi vrut să-l întâlniți pe acest om. Nu mai sper să fie în viață, da' poate mai e în viață. Da' atât am vrut să-l întâlnesc și să-l întreb : „Domnule, m-ai crezut într-adevăr vinovat sau ți-ai făcut numai datoria ?”. Că venea cu instrucțiuni ce întrebări să-mi pună.

Era în uniformă sau civil la anchetă ?

Numai în uniformă. Era sublocotenent. Șase luni cât am stat acolo numai în uniformă. O singură dată a venit un superior al lui, un locotenent, și ăla m-a întrebat ce înseamnă „intim” : „Te culcai cu ea ?”. Și o să vă mai spun de naivitatea acestui om. Trecuseră deja luni bune... Și toate anchetele se țineau noaptea, la 1-2-3 noaptea. Și zice : „Spune-mi, știu că știi englezește”. „Da, domne.” „De ce-i spune lui Truman «mister» ?” Eu nu mi-am permis să râd. Dumneavoastră vă permiteți să râdeți... „Domnule anchetator, pe englezește «mister» înseamnă «domn».” „A, da ?”

Cum arăta încăperea, biroul în care se ținea ancheta ?

Civilizat, n-avea reflector în ochi. Eu eram la o măsuță, cu scrumieră, cu călimară și toc. Nu se inventase nici stiloul, nici pixul pentru ei. Dar trebuie să vă mai spun două cuvinte despre anchetă, că m-ați întrebat care era acuzația. În prima noapte mi-a spus să fiu cuminte, să fiu sincer. „Cunoști pe Burstein¹¹” ? Burstein era un tânăr pe care l-am cunoscut fiind într-o zi cu doamna Ūberal și cu un muzicolog, la *chargé d'affaires* al Israelului, nu mai știu cum se numea, chemat fiind de doctorul Rossman¹², medicul Legației, să prezint muzica unui compozitor clujean, Eisikovitz¹³. Acolo l-am cunoscut pe acest domn Burstein, care era un fel de pedagog al copiilor consulului. „Da, îl cunosc.” „Bine. Am vrut să văd dacă ești sincer.” O să vă spun și ce-a fost cu Burstein...

Și vine prima noapte de anchetă. „Pe cine cunoști ?” „Cum pe cine cunosc ?” „Da, pe cine cunoști ?” „De unde, domnule ? Din profesie, din prieteni, din țară ?” „De peste tot. Uite”, zice, „eu nu mă grăbesc. Te duci dumneata frumos înapoi în celulă și te gândești pe cine cunoști. Și când te chem eu, îmi scrii”. Vă închipuiți ce a fost în mintea mea ? Două-trei zile, nu mai știu, nu m-a chemat. Apoi : „Te-ai gândit ?”. „Da.” „E, ia-i frumos, așa, de la clasele primare, și scrie pe toată lumea pe care ai cunoscut-o : colegi, profesori, prieteni, vecini, în București, în provincie, în străinătate.” A durat

11. Mordechai Burstein, născut la 27 decembrie 1922 în Botoșani. A fost arestat la 2 mai 1951 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Văcărești. A fost eliberat la 18 august 1954. A fost rearestat la 8 iulie 1959 și condamnat la un an și 6 luni. A executat pedeapsa în închisorile MAI și Jilava. A fost eliberat în septembrie 1960. Informații din fișele matricole penale din AANP.

12. Isac Rossman, născut la 14 octombrie 1894 în Craiova, Dolj. A fost arestat la 3 mai 1951 și internat administrativ pentru 12 luni, pedeapsă majorată ulterior cu 24 de luni, respectiv încă 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești și Jilava. A fost eliberat la 20 iulie 1954 cu domiciliu obligatoriu, însă nu deținem informații despre locația acestuia. Informații din fișele matricole penale din AANP.

13. Max Eisikovitz (1908-1983). Compozitor, folclorist, pedagog, muzicolog ; <http://www.jewish-romania.ro/media/personalitati-7-15.pdf>, accesat la 19 februarie 2011.

multe nopți în care scriam, dar cu o conștiinciozitate greu exprimabilă. Multe nopți am scris nume și s-a strâns ceva. Și am spus: „Nu vă garantez că am scris toate numele pe care le-am cunoscut în viața mea”. „Nu-i nimic, o să-ți mai amintești, o să mai scrii. E, și-acuma”, zice, „ia-i pe rând! Îmi scrii la fiecare când l-ai cunoscut, unde l-ai cunoscut, ce relații ați avut, ce ți-a cerut, ce i-ai cerut, ce ți-a dat și ce i-ai dat!”. „Domnule anchetator, eu am scris aici câteva sute de nume.” „Și ce-i cu asta?” „Trebuie să scriu despre fiecare?” „Da. Ți-am spus că noi nu ne grăbim.” Și a început ceva îngrozitor... Înțepenea mâna, stăteam nopți întregi. „Cu asta am fost coleg în clasa a III-a primară, locuia pe Calea Floreasca, eu locuiam tot acolo. Profesorul ăsta, nu mai țin minte prenumele lui, preda geografia, când am terminat școala...” El stătea vizavi de mine la birou, mai citea ceva, mai răsfoia, se mai uita... Și după câteva săptămâni mi s-a admis oficial, din banii pe care mi-i luase, că aveam câțiva zeci de lei, să-mi cumpere țigări. Aveam dreptul la cinci țigări Mărășești pe zi. Mi se aduceau dimineața. Și sigur că era jale mare, că nu eram singurul fumător din celulă.

Cei din celulă vă întrebau despre cum decurgea ancheta? Vă dădeau sfaturi?

E, bineînțeles! Acolo se spunea că un deținut are trei variante. Una pe care i-o spune anchetatorul, una pe care o spune colegilor de celulă și una pe care o știe el. După judecătorul din Ploiești m-am trezit într-o bună zi că a venit în locul lui un domn Ștefan Miu¹⁴, fost polițist. Erau toți polițiștii arestați din '48. Venea din lagăr de la Târgșor, parcă mi-a spus... Un om fin, un om drăguț. Țin minte că era căsătorit cu o catolică pe care o adora. Ciudat: el cu meseria lui, eu cu meseria mea, dar se legase între noi o prietenie... Și-ntr-o noapte mă cheamă „prietenul” anchetator: „Bine, domnule, eu mă port frumos cu dumneata și te tratez omeneste și dumneata te duci în celulă și mă-njuri de mamă și mă blestemi!”. Curgea apa pe mine... „Lasă, nu mai te prefacă, că mi-e și silă și știu tot adevărul.” Habar n-am ce m-a întrebat în noaptea aia, dar așa așteptam să fiu dus înapoi în celulă... Și când m-a dus înapoi, nici nu m-a mai dus în celulă, că m-a dus direct în noua celulă unde eram șase. Nu mai m-a dus la mine-n celulă. Dar nu pot să vă spun ce groaznic a fost...

Dar l-ați înjurat pe anchetator?

Doamne ferește! Și cred că 10 sau 14 ani mai târziu, oricum mulți ani mai târziu, am primit într-o seară un telefon: „Domnul Mizrahy, aici e Ștefan Miu. Am citit de un concert al dumneavoastră și tare mi-ar fi drag să vă revăd. Am avea ce povesti. S-ar putea să-mi cereți și anumite explicații, pe care cu drag vă stau la dispoziție să vi le dau”. Am rezistat, domnule Matei, am rezistat, și i-am spus: „Mă bucur să v-aud, dar sunt foarte ocupat”. Nu mințeam, că eram în plină stagiune. „Lăsați, domnul Miu, timpul așterne uitarea pe tot ce n-a fost plăcut în viața noastră.” Am simțit că suferă... Dar cred că și de frică am rezistat. Fusese polițist... Siguranță. M-am gândit de multe ori la asta. Sunt sigur că el n-a avut ce să reclame despre mine, dar a simțit sau i s-a spus ce explicații să-mi dea, că de ce m-a sunat să-mi dea explicații după atâția ani?

14. Ștefan I. Miu, născut la 1 martie 1899 în Vălcani, Timiș. A fost arestat la 27 iulie 1948 și condamnat la 6 ani de detenție grea. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Pitești, Târgșor, Făgăraș și Jilava. A fost eliberat la 13 iulie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Ăsta a fost episodul I. Și după Revoluție am citit într-o zi în *Adevărul* un necrolog : Ștefan Miu. Poate a fost o coincidență, că nu e așa un nume de neîntâlnit.

Ei, și să revin. Pe măsură ce scriam, când am ajuns la relațiile din Palestina, a început să mă încolțească, și atunci s-a strâns cercul la familia Überal. Și atunci a început treaba cu înalta trădare și cu spionajul. În ziua aceea, la consulul Israelului, când eu am cântat muzică de Max Eisikovitz, Burstein a spus o anecdotă. Domnule, și tot ce s-a vorbit în ziua aceea a fost imprimat. Și nu mi-a trebuit prea multă subtilitate ca să-mi dau seama de asta. S-a vorbit de procese politice, că tocmai fusese în Cehoslovacia, nu mai știu cum îl chema¹⁵, fusese în Ungaria Rajk¹⁶, în Bulgaria... Ov (sic!)¹⁷... nu știu cum. Și se pare că eu am spus : „Avem și noi faliții noștri”. Că aici era arestat Pătrășcanu și se știa de asta. Și Burstein a povestit următoarea anecdotă : „La Moscova concurs pentru un bust al lui Pușkin cu ocazia a 150 de ani de la moarte. Și vin tot felul de schițe : Pușkin scriind, Pușkin citind, Pușkin în lanul de grâu, Pușkin vorbind sătenilor. Premiul I îl câștigă bustul lui Stalin citind Pușkin”. Anecdota foarte bună. Și anchetatorul : „Scri-o ! Știu c-ai auzit-o, scri-o !”. Ei, și să te apuci să scrii chestia asta despre tovarășul Stalin... anecdota povestită de Burstein.

Și să vă mai povestesc una drăguță. Mă epuizase anchetatorul și nu mai avea ce să mă întrebe. Și mă cheamă într-o noapte, m-așează pe scaun, îmi dă o țigară și după-ia zice : „Ce mai știi ?”. Și eu spontan îi spun : „Nouă”. Zice : „Ce nouă ?”. Zic : „Șase !”. „Cum adică ?” Zic : „Opt”. „Râzi de mine ?” „Zece.” „Ce faci, măi ?” „Vă spun câte litere are fiecare propozițiune pe care mi-o adresați.” „Cum adică ?” „Opt.” „Cum faci ?” „Șapte.” Domnule, și începe să-mi dea propozițiuni mai lungi și eu aproape cu aceeași promptitudine îi dau răspunsul. Începe să și le scrie, să numere. „Hai, spune-mi cum faci ! ?” „17. Domnule, vă jur că nu știu cum fac. Le număr.” „Hai, lasă-mă !” Domnule, și peste câteva seri mă cheamă iarăși. „Știu cum faci.” „Vă rog frumos să-mi spuneți și mie, că chiar vreau și eu să știu cum fac.” „Da, îți spun eu. Le-ai învățat.” Să moară ăla care minte ! Domnule, de ăștia depindeam noi... Și totuși nu sunt supărat pe ei. Adică a fost în limita datoriei. Dacă aveam ghinionul să nimeresc altul, ar fi fost mai crunt.

Și finalul anchetei care a fost, după ce ați scris atâtea foi ?

Domnule, finalul anchetei a fost ceva... Eu am cerut să mă autodenunț. M-am nimerit în celulă cu diverși oameni. Unii din ei gata judecați, unul din ei condamnat la 25 de

15. Rudolf Slánský (1901-1952), politician comunist ceh, secretar general al Partidului Comunist după al doilea război mondial. În 1951 a fost îndepărtat de la conducere, condamnat într-un „proces-spectacol” în noiembrie 1952, acuzat de înaltă trădare și executat ; http://en.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Sl%C3%A1nsk%C3%BD, accesat la 19 februarie 2011.

16. László Rajk (1909-1949). Politician comunist maghiar, fiu al unei familii cu rădăcini în Ținutul Secuiesc, ministru de Interne și de Externe al Ungariei. Conducător al aripii din „interior” a mișcării subterane comuniste ungare în timpul celui de-al doilea război mondial, alături de János Kádár. A fost executat, în urma unui proces de „spionaj” înscenat de Mátyás Rákosi, după exemplul stalinist ; http://ro.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Rajk, accesat la 12 februarie 2011.

17. Traicho Kostov Djunev (1897-1949) politician bulgar, președinte al Consiliului de Miniștri și Secretar General al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar. A fost condamnat la moarte în 1949 într-un „proces-spectacol” și executat ; http://en.wikipedia.org/wiki/Traycho_Kostov, accesat la 19 februarie 2011.

ani, Rosin¹⁸, un fel de procurist, secretar al lui Max Auschnitt¹⁹ – o să vă povestesc mai târziu de el – altul era unul care a trăit în Uniunea Sovietică 18 ani după revoluție, în lagăre, în taiga... Sașa Avramide²⁰. E mort de mult... Era din Deltă, lipovean. Mai era un preot greco-catolic, un dezertor rus, un soldat.

Cum îi chema, mai știți ?

Preotul era Vasile Mare²¹, prieten drag, nu mai e, săracu'. Iar dezertorul... parcă Iuri. Era un băiat tânăr, roșu la față, blond. Începusem să fiu dornic să fiu judecat și condamnat. Dar nu puteam să recunosc înaltă trădare și spionaj în viața mea. Erau pistolarii care primeau între 3 și 5 ani. Și am auzit de omisie (sic!) de denunț că se dădea 3 ani. Favorizare de infractor, tot așa. Cu ani în urmă un prieten drag – olandez de origine, din fericire pentru el, că a putut să plece în '50 – student la Politehnică, la Chimie Industrială, Yoost Gallay, locuia pe Barbu Delavrancea și era combinat cu o vecină a lui, Luli August²², scriitoare, pictoriță talentată, fată foarte deșteaptă. Și pe la începutul sau mijlocul lui '49 vine Yoost într-o zi la mine și-mi spune: „Au fost azi noapte să o aresteze pe Luli. Și Luli le-a tras clapa, a sărit pe fereastră, a fugit prin spate și n-au prins-o”. O lună, două, trei... Vine în 1950 odată la mine Yoost: „Dane, am vești de la Luli. Stă în Câmpina, o cheamă Viorica Anghelescu, și vrea s-asculte muzică. Eu ți-am dat ție niște plăci de Wagner. Dă-mi-le că-i trimet prin Tuți Sturza...” un prieten comun, cu care ulterior s-a și măritat. Mi-am văzut de treaba mea, n-am văzut-o pe Luli, dar în pușcărie mi-am amintit acest episod. Deci eu sunt vinovat că n-am denunțat.

Și zic: „Domnule anchetator, vreau să dau o declarație. Subsemnatul, liber și nesilit de nimeni comunic: am aflat în anul 1950 că numita... cutare este fugită și se ascunde la Câmpina sub numele... Fac această declarație în calitate de om tânăr, de cetățean care vreau să...”. A luat-o și puține zile mai târziu, în 20 octombrie 1951, am fost dus la Jilava. Credeam că-l apucasem pe Dumnezeu de picior. Mă gândeam că mă duce la Jilava, mă judecă pentru omisie de denunț, îmi dă trei ani. Și care era marele avantaj:

18. Constantin Rosin, născut la 23 aprilie 1894 în Focșani, Vrancea. A fost arestat la 22 aprilie 1948 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Pitești, Văcărești și Dej. A fost eliberat la 13 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

19. Max Auschnitt (1888-1959), mare industriaș, administrator delegat al Uzinelor de Fier și Domeniilor Reșița (UDR), cea mai mare societate privată din România interbelică. Stabilite în Statele Unite ale Americii în timpul războiului, a fost condamnat în contumacie la muncă silnică pe viață în procesul marii industrii românești.

20. Posibil Alexandru Avramide, născut la 6 noiembrie 1895 în Tulcea. A fost arestat la 10 martie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Bicaz. A decedat la 8 ianuarie 1953 în Spitalul din Piatra Neamț. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

21. Vasile Mare, născut la 20 aprilie 1919 în Vezendiu, Satu Mare. A fost arestat la 28 iulie 1951 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula, Gherla și Cavnic. A fost eliberat la 21 octombrie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

22. Luli August Sturza (1922-2000), artist plastic, scenograf. A publicat un volum de amintiri: ...așa s'au întâmplat, așa le-am însemnat... ție, care le citești, Anima, București, 2001.

toți condamnații primeau carte poștală lunară, pachet de cinci kile lunar, unii spuneau și de vizite. Părea Raiul pe pământ, ce să mai vorbesc... Și m-am autodenunțat. Gallay nu mai era în țară, deci n-avea ce să pățească și aveam suficientă încredere în inteligența lui Luli, ca să-mi dau seama că nu a mai rămas încă un an sau doi sub numele de Viorica Anghelescu la Câmpina. Și așa a și fost. Am întâlnit-o la 10 ani după eliberare. Ne-am strâns în brațe, ne-am pupat și i-am spus: „Luli, eu să știi că...”. „Fii serios”, zice, „n-am avut absolut nicio neplăcere, n-am avut nimic.” Deci am avut o slăbiciune. Dar la Jilava nici pomeneală de ce am crezut eu...

Și până la urmă nu v-au făcut proces ?

Nu. Cert e că nu s-a mai făcut procesul Legației Israelului. La un moment dat a venit la Jilava în celulă cu mine un domn, Manolescu²³, tehnician frigotehnic, care reparase un frigider la Legația Israelului. Am înțeles că și un chelner mai era arestat, dar nu l-am întâlnit. Înceau să facă un lot al oamenilor care au frecventat Legația Israelului, cum au făcut cu Anglia, cu Franța, cu America, că au fost loturi precise. Deci noi am fost luați în primăvară lui '51 și, după ce m-au ținut întâi la Interne, dup-aia la Jilava cât m-au ținut, n-au mai făcut proces, deși puteau să facă.

Cum a fost plecarea de la Ministerul de Interne la Jilava ?

Dimineața, la 8-9: „M.D., ia-ți lucrurile și vino!”. Lucrurile erau izmana și ce aveam pe mine. La dubă mi-a' dat drumul înăuntru și l-am întâlnit pe doctorul Rossman, care fusese arestat în aceeași noapte cu mine, în 3 mai. Și Burstein fusese arestat, dar el nu era cu noi în dubă. Și liber la conversație până la Jilava.

Cum arăta interiorul dubei ?

Capitonată total, fără ferestre, două bănci de lemn pe o parte și pe cealaltă. Și prin spate ne-a' urcat. Nu mai știu câți eram... șase inși, nouă, nu mai știu... Dar când l-am văzut pe doctorul Rossman... pe undeva eram și un fel de rude prin alianță. Fratele lui a fost cumnatul tatălui meu.

Erați fericiți c-ați scăpat de la Ministerul de Interne, că vă mută ?

Da, dar nu știam unde ne duce. Și când ne-au coborât din dubă în fața Fortului numărul 13 Jilava, am înghețat. Atunci am avut un prim puseu de nod în gât care s-a desfăcut abia în celulă. Am avut senzația că citesc acolo: *Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate*.

La Jilava cum v-au întâmpinat ?

La poartă erau deja câțiva în uniformă, da' de data asta milițieni în uniforme albastre. Spre deosebire de Interne, unde toți erau cu albastru militar,ăștia erau în uniforme albastre cu roșu, de la Miliție. Ni s-au luat iarăși toate lucrurile...

V-au bătut acolo, când v-au primit ?

Nu, nu, nu, nu, doar foarte aspru.

În ce celulă v-au trimis ?

23. Posibil Iulius Manolescu, născut la 14 martie 1914 în Buzău. A fost arestat la 14 februarie 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni. La expirarea pedepsei a primit o majorare de 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Castelu, Capul Midia și Onești. A fost eliberat la 4 martie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Pe celularul stâng, secret, la celula 20. Spuneau cei de-acolo... adică tradiția spunea, că în acea celulă fusese ciuruit Gabriel Marinescu²⁴, fostul prefect al Capitalei, în noaptea din noiembrie '40, când legionarii au făcut ce-au făcut la Jilava.

Vă mai amintiți cine mai era acolo în celulă sau măcar câți mai erau ?

Cel mai vechi din celulă era Ionel Mociorniță²⁵. Era din '49 în celula respectivă și fusese tare bătut de fostul șef al Jilavei, spunea el că un nume macedonean, Mălcome...
Moromete ? !

Moromete ! Deci îl știți ! Bătut cu un sac de cartofi, ceva în genul ăsta, groaznic, într-o noapte în '49. Ionel avea 34 de ani, da' în 1951 era ridat, crispat, chinuit, negru la față... părea un om bătrân. Am devenit mare prieten cu el și ne-am mai revăzut. Anul trecut m-am revăzut cu soția lui și cu fiica lui, Marie-Rose. Mai era un domn, Coslovski, bucovinean, de peste 70 de ani, foarte fin și civilizat. Ionel [Mociorniță] era nejudecat, Coslovski era nejudecat.

Mai era un cizmar, Fănică Glodeanu, cu mustăcioară mică, grav bolnav de ulcer sâracuțu'. Auzi, domnule, ce era ăsta : „criminal de război”. Pe front în Basarabia a făcut parte dintr-o patrulă care a arestat un parașutist sovietic și l-au dus la comandament. Da' parașutistul era cumnatul lui Molotov... Asta-i tot ! Și stătea Fănică Glodeanu condamnat greu, ca „criminal de război”. Mai era un fost comisar de poliție Ananiu²⁶, uscat...

Ananiu și mai cum ?

Nu știu. Poate Fănică... nu mai știu, că nimeni nu-i spunea pe nume. Era mai retras și tot în vârstă. Mai era un personaj foarte interesant, ardelean, Iosif Dudaș²⁷, cred că

24. Gabriel Marinescu (1886-1940) general și om politic român, prefect al Poliției Capitalei (1930-1937), subsecretar de stat la Ministerul de Interne (1937), ministru de Interne (1939) și ministru al Ordinii Publice (1939). În septembrie 1940, după proclamarea statului național-legionar, a fost arestat și închis singur în celula nr. 4 a închisorii Jilava. În noaptea de 26/27 noiembrie a fost asasinat de o echipă legionară ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Gabriel_Marinescu, accesat la 13 februarie 2011.

25. Ioan Mociorniță, născut la 1 martie 1917 în București. A fost arestat la 1 august 1949 și reținut în închisoarea Jilava până la 1 iulie 1952. Începând cu 2 iunie 1952 a primit o condamnare administrativă de 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Capul Midia, Onești. A fost eliberat la 30 aprilie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP. Potrivit lui Cicerone Ionițoiu, a fost arestat la 10 mai 1948 și condamnat în 1949. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Pitești și Capul Midia. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar M*, p. 333.

26. Gheorghe Ananiu, născut la 13 februarie 1888 în Hilișeu, Botoșani. A fost arestat la 16 iulie 1948 și condamnat la 10 ani de detenție grea (sentință anulată), iar ulterior condamnat la 20 de ani de detenție grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Târgșor, Făgăraș, Jilava și Gherla. A decedat la 4 mai 1960 în închisoarea Gherla. Informații din fișele matricole penale din AANP.

27. Iosif Dudaș, născut la 22 septembrie 1912 în Târgu Mureș, Mureș. A fost arestat în 1934 și condamnat la 5 ani și 6 luni pentru „mișcare contra liniștii publice”. A executat pedeapsa în închisoarea Doftana până în 1939. A fost arestat în Ungaria în 1946 și eliberat în 1948. A fost rearestat în România la 14 iunie 1951. Nu deținem informații referitoare la o eventuală condamnare. A fost reținut în închisoarea Jilava. La 29 ianuarie 1954 a fost predat la Ministerul de Interne, probabil pentru anchetă și a fost trimis în Ungaria, unde a fost eliberat. A lucrat

fost deputat în parlamentul ungar. Deci eu am venit în octombrie, el a stat până după martie, că știu că l-am felicitat de Sfântul Iosif, în 19 martie. A plecat și cinci ani mai târziu am citit în ziar, printre contrarevoluționarii executați la Budapesta : Iosif Dudaș. Deci omul s-a eliberat, a reușit s-ajungă acasă, a fost printre contrarevoluționari, a fost arestat și executat. Mai era un țâști-bâști, un puștan Milutinovici, Milovici, nu mai știu... Țsta a venit de la Tito. A trecut ilegal frontiera și a fost prins. Tito era deja marele dușman în '51. Eu mi-amintesc în '47, când Petru Groza l-a întâmpinat pe Tito : „Îl salutăm pe legendarul Tito ! ”. Eram încă foarte buni prieteni, și după aceea a fost marele dușman, și iar prieten.

Da, cam ăștia erau componenții celei. E, acolo am făcut eu un groaznic *nervous breakdown*. Când m-am văzut în celula aia, în atmosfera aia, cu beculețul ăla care ardea... Și Ionel a venit și m-a îmbărbătat. Îmi șoptea la ureche : „N-ai voie, noi suntem intelectuali, nu trebuie să ne dăm în spectacol”. M-a ajutat foarte mult, m-a îmbărbătat foarte mult. Domnule, Ionel Mocioniță mi-a spălat chiloții, că eu sunt pianist, și apa era rece și eu n-am voie să-mi nenorocesc mâinile... Zicea că eu am să ies și-am să pot să fac meserie... Ce statuie, ce icoană pot să-i ridic acestui om ? Le-am povestit fiicei și soției și au lăcrimat și ele când le-am spus. Pe Ionel l-au scos din celulă de la noi, din văgăuna aia, în iulie următor. Parcă-l văd închinându-se. „Doamne, mulțumesc ! ” Adică îi era egal unde-l duce... El știa de toate execuțiile, că era din '49 acolo.

Care era programul zilnic acolo ?

Era mult mai lejer decât la Interne, în sensul că era greu controlabil. Tot la cinci era toaca de deșteptare, dar prețul era băgat în așa fel că prin vizeta ușii nu putea să vadă și prețul de sus. Era deșteptarea, scoaterea tinetelor și în fiecare zi era altul din noi de serviciu. Și tineta trebuia pusă la ușă, dar în celulă, bineînțeles. Venea milițianul, deschidea celulele... Se știa când vine, că se auzea' zgomote, cum erau zăvoarele alea grele. Și când se apropia de celulă trebuia să fii gata la ușă să o predai. Privilegiul cărării și golirii și readucerii tinetelor îl aveau ofițerii superiori, de la colonel și general în sus... Ei stăteau la Reduit, nu la Secret, și se pare că erau gata condamnați ca criminali de război, și asta era munca pe care o făceau ei, cu tinetele. Da' n-am văzut niciodată pe niciunul...

Aveați un șef de celulă ?

Cel mai vechi era. Și privilegiul cel mai mare era că puteai să ajungi să dormi la perete. Eu m-am bucurat de acest privilegiu luni bune, că ajunseseam cel mai vechi din celulă. Și îl aveam lângă mine atunci pe căpitanul de pompieri Matei, care sforăia... Doamne, Dumnezeu !

Matei și mai cum ? Din ce oraș era ?

Era din București... cu mustăcioară, grăsuț. A, acum realizez ! Căutați în familie dacă ați avut vreo rudă căpitan de pompieri. Așa. Altfel în fiecare zi era altul de serviciu.

ca inginer. În timpul Revoluției din 1956 a organizat un comitet revoluționar și a publicat ziarul *Independența*, ulterior *Independența Ungariei*, și a negociat un timp cu Imre Nagy. A fost considerat un lider al revoluției armate, ceea ce nu a fost adevărat. După intervenția sovietică a fost arestat, condamnat și executat la 19 ianuarie 1957. Informații din fișele matricole penale din AANP și de la domnul Attila Szokolczai, de la Arhiva orașului Budapesta, căruia îi mulțumim.

Ce înseamnă asta ? Care erau favorurile ? Primul favor când erai de serviciu era că aveai dreptul să lingi hârdăul, fie de terci, fie de arpacaș. La supă n-aveai ce să lingi, că era o zeamă goală. Dar fiecare aveam – nu mă întrebați de unde – câte o spatulă mică de lemn cu care se putea rade ciubărul. Și aveai dreptul să alegi primul pâinea. O pâine de două kilograme era porționată în opt. Așa o aducea de la bucătărie... Ei, da' nu se poate porționa exact în opt și atunci primul își alegea felia cea mai groasă. Venea al doilea, al treilea, până la al optulea. Noi am stat cam între cinci și 16 în celula aia. Da' în vara lui '52 a fost o abundență mare, tot veneau, și veneau, și veneau...

Așa, deci se preda și hârdăul de apă, și tineta, și tot așa, prin zgomotul care s-auzea că se apropie, recăpătăm butoiul, tineta și vasul cu apă, care era tot de lemn. Eu îi spun vas, că nu știu cum să-i spun... hârdău. Și aveam un polonic în permanență la celulă, și ne ajutam unul pe altul, ne turnam sau ne luam în gamelă. E bine să se știe un amănunt : la butoiul în care ne nevoiam... hârtie nu exista în penitenciare de niciun fel, nicio fărâmiță de hârtie, și ne luam în propriile noastre gamele, în care mâncam, luam apă din hârdău, înainte de ne duceam la tinetă. Și acolo aveam o rogojină, care nu știu de unde rămăsese, ca să avem măcar impresia de o oarecare intimitate. Și în celula în care mâncam și dormeam ne și spălăm... turnându-ne apă în palmă după ce ne terminam treaba la tinetă. Altfel, pentru spălat, aveam un polonic. Da, și mai aveam o albie mică de lemn în care ne spălăm rufe. Bineînțeles, cu apă rece. Ni se dădea și o rație de săpun, bineînțeles, săpun de rufe. Cred că săptămânal ni se dădea o bucată de săpun și vinerea ne ducea și la duș. Tot așa, se auzea tropăind pe sală și știam că e duș și eram gata pregătiți, fiecare cu săpunul lui. Eu n-aveam prosop. La Jilava eu aveam o pijama la mine, pe care la Interne n-am avut-o. De data asta am obținut-o ca izmene lungi și cămașă. Izmene și cămașă puteai să ai, dar cuvântul pijama era interzis. Dar prosop nu aveam, că printre obiectele pe care mi le-am luat de la Bușteni nu am inclus un prosop. Așa că am stat 21 de luni în închisoare fără prosop. Mă ștergeam cu batista. La Interne aveam două batiste și una o făcusem prosop. Și când am ajuns la Jilava am avut prezența de spirit să scot pânza din plicul de piele care conținea papucii și l-am declarat prosop. Mi-am spălat-o în celulă și din clipa aceea am avut și prosop. O cârpă galbenă de fapt...

Și când era dușul, cu săpunul și cu cârpulița mea de la pantofi în mână, așteptam. Și foarte repede, foarte expeditiv trebuia să fii la duș, că dacă ne lăsa cinci minute era bine. Să ne înmuiem, să ne săpunim, să ne spălăm, să ne curățăm...

Din punctul de vedere al igienei nu am ce reproșa. Ni se dădea praf DTT regulat, contra păduchilor, ploșnițelor, puricilor. Nouă ne ajuta teribil DTT-ul, că desenam pe pătură tabla de șah cu el. Aveam un băiat tare priceput, un prieten drag, Sandu Popa, inginer sibian, care confecționa din săpun piesele de șah. Și când veneau percheziții, le strângea în mână, le distrugea. Și jucam șah cu el.

Dar să vă continui cu programul. Venea zgomotul plăcut al hârdaielelor de terci sau de cafea. Cafea... era o apă neagră care se numea cafea. Și când se dădea cafea, nu se dădea nimic lângă ea. Fănică Glodeanu, cizmarul, primea o bucătică de marmeladă în loc de terciul de dimineață. Ceruse voie de la infirmerie, pentru că era bolnav de ulcer și n-avea voie.

Fiecare-și avea gamela și lingura lui. Și căpătăm zeama asta galbenă care se chema terci. Se scoteau iarăși hârdaiele și pe la 11 jumătate cu o toacă de metal se anunța prânzul și veneau hârdaiele. Două feluri : zeama lungă, care se numea ciorbă, și felul

doi. Ciorba era sau de ștevie, sau de lobodă, cu ceva arpacaș înăuntru. Foarte rar, extraordinar de rar, apărea fasolea, fie la ciorbă, fie la felul doi, dar era un mare eveniment când apărea fasolea. Uneori paste făinoase, foarte rar orez. Și după ce se termina asta iar se scoteau hârdaiile și, nu mai târziu de ora trei, era masa de seară, ca să poată la patru să se facă închiderea complet, să-i bage și pe deținuții ăilalți, care erau la Reduit, bucătarii... Așa.

Cum erau plimbările ?

Aceste așa-zise plimbări, de 20 de minute, nu erau zilnice. Tot așa, până ce se-ajungea la celula noastră, știam că-i plimbare, că vedeam și peste oberlicht pe-acolo.

Ați avut cazuri de decese la Jilava ?

Da. Este episodul episcopului Scheffler²⁸, dar e păcat să vă vorbesc numai de decesul lui. Merită mult, mult mai mult. Între altele păstrez un schimb de scrisori – bineînțeles, de după Revoluție – dintre episcopul catolic de Satu Mare și mine. Am ținut foarte mult să-l întâlnesc măcar pe calea scrisului. Am început cu sfârșitul, pentru că întâmplarea a făcut că foarte curând după decesul episcopului Scheffler, survenit în celula 20 stânga, să fiu eu scos în sfârșit din Jilava, la 17 decembrie, și dus în lagărul de triere de la Ghencea. Acolo, primului preot pe care l-am întâlnit, Barany, i-am comunicat de moartea episcopului. Preotul a reținut și numele meu, și data morții, că exact de Sfântul Nicolae a murit episcopul. Și când a fost eliberat preotul acesta, după ani de zile, a povestit. Cei de la Episcopie au întâlnit numele meu într-un număr al revistei Cultului Mozaic, în *Realitatea Evreiască*, și s-au adresat revistei care le-a dat adresa mea și așa m-am trezit în repetate ori că, am fost vizitat acasă de un profesor-preot de-acolo, Bura. Ei s-au străduit și sper c-au reușit să obțină beatificarea episcopului Scheffler²⁹. Atunci aveau nevoie de mărturii precise, sau ziua, cu ora, cum s-a întâmplat.

Și întâmplarea face, domne, că eu aveam 26 de ani, mergeam spre 27, și episcopul avea 64-65. El catolic, eu evreu. El ungur, eu român. El teolog, eu muzician. Uneori înțesam câte o discuție și îmi spunea : „Domnule Dan, domeniul în care conduc eu e atât de vast, încât nu am avut timp toată viața să citesc altceva decât teologie”. Dar am profitat de acest om și îmi permit să spun de prietenia cu el, pentru gimnastica minții, că de la Interne am făcut un fantastic exercițiu de memorie. Și în cadrul gimnasticii minții am învățat de la episcopul Scheffler rugăciuni pe latinește. De la el am învățat „Pater Noster”, „Ave Maria” și le știu și astăzi. Citate din Sfântul Augustin, citate întregi în latinește. Și într-unul din citatele astea și-a dat sufletul, la 6 jumate dimineața. De pe priciul unde era el întins mi-a spus : „Domnul Dan, «Ibi vacabimus...»”. E un

28. Scheffler János, născut la 29 octombrie 1887 la Cămin, Satu Mare. Episcop romano-catolic al diecezelor reunite de Satu Mare și Oradea. La 23 mai 1950 a fost internat în conventul franciscan de la Baia de Criș, Hunedoara, pe care nu a avut voie să-l părăsească. A fost arestat la 11 martie 1952 și reținut la MAI și la Jilava. A decedat la 6 decembrie 1952 în închisoarea Jilava ; <http://www.szatmariegyhazmegye.ro/url/Biografia-episcopului-Scheffler-Janos>, accesat la 16 februarie 2011.

29. În 2002, la Roma, a fost elaborat documentul *Positio super virtutibus* (Poziția asupra virtuților). Concluzia Relatorului cauzei : „Există suficiente dovezi privind realitatea martiriului ; îndeplinește condițiile pentru beatificare” ; <http://www.szatmariegyhazmegye.ro/url/Biografia-episcopului-Scheffler-Janos>, accesat la 16 februarie 2011.

citată foarte lung³⁰. „Acolo ne vom odihni...” A făcut odată așa (scoate un sunet, un fel de horcăit – n.n.) și-a plecat. Deci am fost ultimul om căruia i s-a adresat.

Cum arăta episcopul ?

Un om voinic, înalt, chel, cu tâmplele și cu partea din spate albă, într-un costum bleumarin...

Nu erați îmbrăcat cu zeghe ?

Abia la Bicz am întâlnit prima zeghe. Nu, nu ne învredniceau ei. A venit odată... m-am trezit în celulă cu un locotenent de aviație, Popescu, era în cămașă. Fugise un avion de pe aeroport unde era el de gardă sau dracu' știe ce, și l-au luat pe băiatul ăsta de 22-23 de ani. Din iulie era la noi în celulă în cămașa aia a lui. Și episcopul Scheffler avea un cojoc cu mâneci, cu blană neagră, și am avut prezența de spirit ca atunci când au venit să-i scoată cadavrul din celulă să oprim cojocul și i-am dăruit acestui băiat cojocul. Cred că i-am salvat viața, că în 6 decembrie nu era nici urmă de căldură. Și s-a trezit băiatul ăsta cu un cojoc moștenit de la episcopul Scheffler.

Ce să vă mai spun? Episcopul Scheffler n-avea voie să mănânce mămligă, că îi dăuna. Vineri nouă ni se dădea mămligă și în prima vineri ne-a dăruit mămliga lui și ne-a explicat că nu trebuie aruncată, că el n-are voie să mănânce și, începând din acea săptămână, din picul ăla de pâine care ni se dădea, drămuia de-așa fel încât vineri să-i pot oferi o rație întreagă de pâine. Strângeam șase zile și joia seara era gata pregătită rația episcopului, iar vineri, când ni se aducea nouă mămliga, eu luam două porții de mămligă și episcopul Scheffler lua pâinea. Prima dată a încercat s-o refuze, dar i-am explicat că nu se poate. Și, iertați-mă, spre deosebire de gestul episcopului Scheffler, mai târziu, în prima zi la Ghencea, am aflat că există un protopop care primește pachete de-acasă și vinde țigări. Eu înrăit fumător, după 14 luni de Jilava fără urmă de țigări, după frig și foame, m-am dus la el și m-am prezentat: „Părinte, am auzit că... aș vrea să fumez”. „A, da, da... De unde veniți?” „Din Jilava.” „Da, cu plăcere, dragă, cu plăcere. Ai căpătat rația de pâine pentru astăzi? Du-te la baracă și o să îți-o dea. Și dup-aia mi-aduci rația și capeți cinci țigări de la mine.”

Ăsta nu era catolic. Îmi pare rău, poate eu n-am dreptul să vorbesc despre asta, dar prea se întâmplase una după alta. Sigur, i-am adus rația de pâine și în ziua aceea am căpătat cinci țigări Măreștești. Dar el avea așa, stivuite pachete... Nu știu cum Dumnezeu! Probabil că el nu fuma.

Care era numele lui ?

A, nu-l știu! Niciodată, nici în carte, n-am mai vorbit despre asta.

Nu v-ați mai întâlnit cu el ?

Nuuu. Niciodată! Și el era mult mai în vârstă, că protopop nu ajungi chiar ușor, nu ajungi nici la 30, nici la 40 de ani. Precis că nu mai există. Dumnezeu să-l ierte!

30. „Ibi vacabimus et videbimus, videbimus et amabimus, amabimus et laudabimus. Ecce quod erit in fine sine fine. Nam quis alius noster est finis nisi pervenire ad regnum, cuius nullus est finis?” („Acolo ne vom odihni și vom vedea; vom vedea și vom iubi; vom iubi și vom lăuda. Iată ce va fi la sfârșitul fără de sfârșit. Și ce alt sfârșit avem, dacă nu să ajungem în împărăția care nu va avea sfârșit?”) (Sfântul Augustin: *De Civitate Dei* 22, 30); <http://www.szatmari-egyhazi-megye.ro/url/Biografia-episcopului-Scheffler-Janos>, accesat la 13 februarie 2011.

La Jilava ați întâlnit și deținuți de drept comun ?

Nu, nu. Doamne ferește ! A venit la noi odată unul care... da' nici ăla nu era de drept comun, săracu'. Maiorul Vărzaru³¹, arestat pentru încercare de asasinat împotriva Regelui Carol al II-lea în anii '30, pe la Cercul Militar. Era condamnat pe viață la Aiud și îl aduseseră la București pentru o oarecare anchetă la Tribunalul Militar, ca martor, ca nu știu ce, și era ținut la Jilava. Drept comun nici pomeneală. La Bicz, da.

Din Jilava mi-ați povestit foarte multe. Povestiți-mi și cum arăta lagărul de la Ghencea, cât ați stat !

Am plecat pe-o zi cu ninsoare din Jilava, tot așa, cu duba. Și tot așa, mi-a' dat toate lucrurile. Și la Ghencea, înainte să trecem de gardul de sârmă ghimpată, între primul gard și al doilea ne-a' dezbrăcat la pielea goală. La pielea goală ! Nu că ne-a' lăsat chiloții, nu ne-a' lăsat nimic ! Și ningeau... Și să ne punem lucrurile pe jos : „Îmbracă-te ! Pune-ți hainele !”. Dar nu erau șapte milițieni, că era unul singur. Și tu stăteai. Venind de la Jilava, domnule, fără pic de rezistență fizică, devitaminizat, anemiatic... Când mi-a desfăcut trusa, am pus mâna pe lingura de pantofi. Mi-a tras o palmă peste mână – a fost singura palmă pe care-am primit-o, recunosc. Mi-a dat peste mână și mi-a luat lingura și n-am mai căpătat-o nici la ieșire. Probabil i-a plăcut lui că lucea... Ne-a băgat în lagăr și stau și mă întreb cine m-o fi dus la baraca mea ? De unde să știu eu care-i baraca mea ?

Cum arăta baraca asta ?

Erau peste 300 de oameni înăuntru și erau două butoaie. Aici nu mai erau tinete, erau butoaie în toată legea, într-o parte unul și-n cealaltă. Mi-am găsit un loc pe prici, da' era altceva, domne. Sute de oameni care-și vorbeau între ei... Adică nu mai era secret. După o zi, două, trei, m-am întâlnit cu doctorul Rossman, care a început să-mi țină conferințe muzicale. L-am întâlnit acolo și pe organistul de la Biserica Evanghelică din Sibiu, Xavier Dressler³². Bucurie mare, schimb de amintiri, de impresii, despre Filarmonia din Sibiu, oameni, locuri, concertul lui de la Ateneu, ne aminteam, vorbeam. Am întâlnit și un neam de-al meu îndepărtat, un inginer, Max Phillips. M-am trezit cu el... parcă L-am văzut pe Dumnezeu. Printr-un prieten al lui mi-a făcut rost de un pieptar, un cojocel. Era tare subțire. Și contra cojocelului am dăruit trusa mea de piele. Adică am făcut un troc, că ăsta mai avea un cojoc și l-a tentat trusa mea de piele. Nicu Filip³³, avocat. Un om tare drăguț. Așa am cunoscut o serie de oameni.

31. Grigore Vărzaru, fost ofițer în armata austro-ungară, a căzut prizonier la ruși în primul război mondial. A evadat și a rătăcit prin Rusia, China, Japonia și Mexic. S-a întors în Europa și după dezagregarea Imperiul Austro-Ungar a constituit un regiment românesc. Ulterior a fost încadrat în armata română. În 1929 a fost recrutat ca spion pentru Uniunea Sovietică. A fost prins și condamnat în 1931, în „procesul spionajului sovietic”, la 20 de ani de muncă silnică și degradare. În anii '40 se afla în închisoarea Caransebeș. Stelian Tănase, „Belu Zilber (I)”, 22, 11 august 2003.

32. Franz Xavier Dressler (1898-1981). A fost arestat la 16 august 1952 și internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Dudu, Rahova, Giurgiu și Pitești. A fost eliberat la 5 iulie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

33. Posibil Nicolae Filip, născut la 2 septembrie 1914 în București. A fost arestat la 10 martie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. Ulterior a mai primit o condamnare administrativă de 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Bicz, Borzești și Onești. A fost eliberat la 21 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Ce fel de deținuți erau la Ghencea ? Erau și de drept comun ?

Nu pot să vă spun exact. Toți cu care eram eu în contact acolo erau nejudecați. Veneau de la Malmaison, de la Interne, din Jilava, ca mine, era așa, un fel de lagăr de triere.

La Ghencea cât ați stat ?

Am stat o lună și patru zile, până în 21 ianuarie. Acolo unul din evenimentele importante pentru mine a fost ziua când s-a anunțat că a venit un dentist la cabinet. Cine are nevoie se poate adresa. Eu în Jilava îmi spăsesem o măsea cu o pietricică din fasole – așa de bine găteau ăștia – și aveam o carie la altă măsea, la alt molar, care începuse să mă jeneze serios. Și m-am prezentat dentistului, care mi-a spus : „Regret, plombe nu pot să pun că n-am material. Eu pot să vă extrag măseaua, dar să știți că nu ne-a dat anestezic”. Atunci mi-am luat inima-n dinți și „în măseaua cariată” și am spus : „Vă rog s-o extrageți”. Și mi-a extras pe viu măseaua. Nu e plăcut... După ce a terminat de extras am spus : „Domnule doctor, și pe partea stângă am o măsea zdrobită și nu știu când și dacă voi mai întâlni în pușcărie un alt dentist. Vă rog s-o scoateți și pe asta”. S-a uitat puțin așa la mine. „Chiar vrei ?” „Da, vreau.” Și mi-a scos-o și pe-aia. Așa c-am ieșit echilibrat, că sângeram pe două părți... Ăsta a fost un eveniment. Și a mai fost unu', altă dată, când ne-a strâns în careu și ne-a spus : „Formăm un convoi către o colonie de muncă. Cine vrea să se înscrie va căpăta jumătate de pâine pe zi, nu știu câte calorii, carte poștală, pachet și vizită lunară”. Și m-am dus și eu.

Ce alimentația aveați la Ghencea ?

Slabă, dar erau mulți aranjați, mulți care erau de multă vreme acolo și primeau pachete. Nu știu, am mai dat și eu câte ceva din lucrușoarele mele, da' știu că nu mai eram așa de înfometat ca la Jilava.

La Ghencea mai era un fost coleg de celulă al meu din Jilava, iarăși o figură extraordinară de interesantă, Gustav Weiner³⁴, de aceeași vârstă cu episcopul Scheffler. Tot ardelean, tot limba maternă ungară, dar evreu, jurnalist, aproape total surd și cu un ochi parcă de sticlă. Parcă-l văd... cu un nas corioat, săracul, exact tipul ovreiului din caricaturile de pe pagina I din *Porunca Vremii*. Și acest Gustav Weiner, revoluționar de profesie, fusese în '917 în lagăr în Austria sau în Cehia, ca socialist, ceva în genul ăsta. Expatriat, a venit în România, a trăit în Ardeal, s-a căsătorit cu o croitoreasă catolică, mult mai tânără decât el, pe care o adora. Fusese în timpul războiului în Transnistria ! Comunist, comunist, dar de bună-credință. Nu știu cum să spun, da-n 1952, la reforma monetară făcută de Vasile Luca, ăsta s-a apucat și a scris un articol contra lui Luca. Și l-au adus la mine la Jilava, bineînțeles. Acest om care a ajuns la Ghencea înaintea mea era înnebunit de condițiile din închisoare.

Pe scurt, a cerut la careu dimineață să iasă la raport în fața comandantului pe care și-a permis să-l facă cu ou și cu oțet : „Nici în lagărele naziste n-am întâlnit atâta batjocură față de om !”. L-au luat și l-au expediat în aceeași zi la celulă la Pitești. Dar nu s-a terminat povestea lui Weiner. A stat cât a stat la Pitești, nu era judecat, nu era condamnat și i-au dat drumul. Cred că era în a doua parte a anilor '50, că a fost la

34. Gustav Weiner, născut la 14 mai 1890 în Târgu Mureș, Mureș. A fost arestat la 26 septembrie 1952 și reținut în închisoarea Jilava. Nu deținem informații despre o eventuală condamnare și despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Gheorghe Apostol³⁵ prim-secretar al partidului. Și s-a dus la Apostol să reclame tot ce i s-a întâmplat. Apostol i-a dat pensie ca lumea, de comunist. De unde știu toate astea ? Că stătea pe Rahmaninov, lângă mine. A și venit să mă viziteze. Dar a fost atât de tare influențat de prietenia cu episcopul Scheffler din celula 20 de la Jilava, încât s-a apucat să facă și o lucrare pe ungurește, să admită religia prin prisma marxistă. O pledoarie pentru credință în teoria marxistă... Și ăștia l-au prins, l-au arestat iarăși și de data asta l-au condamnat, da' i-au dat drumul în '64, când s-a dat drumul, că era om bătrân de tot. Și l-a călcat tramvaiul 5, care întorcea aicea la Floreasca. L-a prins burduful dintre clasa I-a și clasa a II-a. Nu mai auzea deloc și tramvaiul, când cotește, burduful de metal ieșea în afară. A murit strivit Gustav Weiner.

Cine era comandantul coloniei de la Ghencea ?

Nu știu. De Bicaz pot să vă spun, dar de la Ghencea habar n-am.

Dar la Jilava și la Ghencea nu ați întâlnit niciun ofițer superior ?

Niciodată, nimeni. O dată în Jilava a intrat un locotenent. Eram de șase luni sau de opt luni, naiba mai știe de cât. Eu eram cu o hăinuță foarte subțire și mi-am închis-o sus cu un nasture. Pe post de ac noi aveam acolo ceva făcut de un deținut dintr-un fier de arc. Și din ciorap desfăceam și aveam ață. Mi-am cusut un nasture și eram închis sus și pe cap aveam un basc. Și locotenentul ăla, când a intrat, mi-a spus : „Tu ești popă catolic ?”. Zic : „Nu, domnule locotenent”. „Lasă că știu eu... O să-ți putrezească oasele aicea, ai să vezi tu !” Asta a fost singura mea conversație cu un ofițer. Era un tip foarte bine, înalt, distins, elegant, în uniformă de milițian.

Spuneai că de la Ghencea ați plecat într-o colonie de muncă. Unde ați fost, la Bicaz ?

Da. A fost naivitatea mea, că v-am spus că m-am oferit voluntar. Și am plecat la Bicaz cu un vagon întreg de deținuți. Un vagon de clasa a III-a, câte patru pe o bancă în compartiment, una din bănci cu gaură de closet.

Cât a durat drumul ?

Cam de la cinci după-amiaza până a doua zi la șapte jumate dimineața. Apoi cred că c-un autobuz ne-a dus la lagăr.

Drumul cum a fost ? Puteai să vă uitați pe geam ?

Doamne ferește ! Era blocat complet geamul și cu gratii, și cu perdele. Nimic, absolut nimic ! Abia ne-am dat seama că se luminează de ziua. Nu domnule, erau foarte bine organizați. Și țin minte că în colonia asta de muncă un sublocotenent ne-a citit obligațiile și drepturile. Drepturile deținuților...

Și ce ați muncit în colonia Bicaz ?

Păi v-am construit lumină electrică ! La Hidrocentrala de la Bicaz, dragul meu, era mâna de lucru plătită de Ministerul Energiei, dar de opt ori, de 14 ori sau nu știu de

35. Gheorghe Apostol (1913-2010). Comunist din ilegalitate, prim-secretar al Comitetului Central al PCR (1954-1955) și vice-prim-ministru (1952-1954, 1961-1967). A fost principalul contracandidat al lui Nicolae Ceaușescu la funcția de lider al PMR după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în 1965. Eliminat din conducerea PCR în 1969, a fost unul dintre semnatarii „Scrisorii celor șase”, prin care, în 1989, era criticat regimul Ceaușescu. CPADCR, *Raport final...*, pp. 785-786 ; Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 74-75.

câte ori mai puțin decât la muncitorii liberi. Dar Ministerul de Interne încasa pentru noi și ne și plătea, că am avut cam cinci lei pe lună. Mi-au dat carnet de CEC când am plecat. Am avut vreo 25 de lei. Foarte rău îmi pare că am dat carnetul ăsta. L-am restituit la CEC, s-au schimbat, nu știu. Era un carnet făcut în Jilava, scria Jilava pe el.

E, dar viața de celulă a luat sfârșit și am intrat în regim de muncă. Și în ziua în care am ajuns la Bicaz, în după-amiaza respectivă, am făcut o prostie. Un caporal zice : „Vii să tai lemne, capeți o gamelă de macaroane”. Iar m-am oferit voluntar. Țștia : „Ce faci, nebunule, stai cuminte !”. Dar mie mi-era foame... Eh, după 20 de minute de tăiat lemne eram pe jos. Nu mai aveam niciun pic de energie în mine. Și noaptea m-au scos pe șantier și se mergea trei-patru kilometri în coloană până la șantier. Și un schimb dura 12 ore. Am fost repartizat la ceva îngrozitor de greu. Cota 550 era cea mai înaltă cotă unde trebuia săpat în munte, trebuia înaintat. Exista o potecă, așa, cu o linie ferată foarte îngustă, și era normă : trebuia să sapi, să încarci, să transporti și să descarci trei metri cubi pe zi. Ei, nu mai pot să vă spun acum dacă asta însemna 10 vagonete sau 15 vagonete, că nu mai știu, dar în 21 ianuarie când m-au trimes pe mine sus acolo, când am dat cu târnăcopul în gheață au ieșit scânteii. Era un ger nebun.

Erați măcar îmbrăcați corespunzător ?

Mă îmbrăcaseră de la magazie. Mi-au dat căciulă, zeghe, parcă și bocanci. Dar am înnebunit de frig acolo. Și i-am spus caporalului că nu pot să muncesc. „Te duc mâine la celulă la Suceava !”. „Mă duceți, domnule caporal, da' eu nu pot să muncesc.” A fost ceva îngrozitor. N-am putut să muncesc în noaptea aceea. După aceea, de bine, de rău, mai aranjam, mai mă făceam că muncesc, da' nu se putea munci. Am aflat după-aia c-au fost -28 de grade. Nu se putea...

Cine vă păzea acolo, militari ?

Da, securiști înarmați, cu pușca pe umăr.

Iar pe traseul de la colonie până la locul de muncă erați însoțiți de soldați...

O, bineînțeles ! În față, în spate și pe lateral. Nu mai pot să vă spun dacă eram cinci sau opt inși pe un rând, dar era un caporal și în stânga, și în dreapta. Nu exista posibilitatea să fugi. Am auzit odată de-unul de drept comun c-a fugit și l-au prins, mi se pare, în aceeași seară sau a doua seară. Acolo au fost momente dramatice pentru mine. De exemplu, o săptămână eram în schimbul de noapte, o săptămână în schimbul de zi. De la șapte la șapte se lucra. Și în seara zilei de 6 februarie 1953, când m-apropiam de lagăr, nu mai știu la cât eram, cam la 50 de metri de poartă, văd în zare, cu capul descoperit, pe tatăl meu. Și îi spun ăstuia din dreapta : „E tata-n poartă”. „Taci ! Taci !”. Cum să fac totuși să-l fac să mă vadă ? Că eram o masă de oameni care venea pe-ntunerice. Mi-am scos căciula din cap și am trecut pe la șapte-opt metri de el. Da' nu m-a văzut. Am intrat în lagăr și i-am spus ofițerului de serviciu că este tatăl meu la poartă. Din fericire nu m-a întrebat de unde știe tata că sunt acolo.

Dar cum a aflat ?

Domnule, eu a doua zi după ce-am venit la Bicaz am cunoscut un tânăr care se elibera. Și nu știu cu ce l-am cucerit pe acel tânăr, dar când a auzit că eu sunt de 21 de luni în închisoare și că ai mei nu știu dacă trăiesc sau nu, s-a oferit să le comunice că eu trăiesc. A luat adresa părinților mei și le-a trimis din București o carte poștală iscălită Puiu. Vă dați seama, cât aș fi vrut să-l reintălnesc pe acest om... E, și Puiu le-a comunicat

că eu sunt acolo. Deci el s-a eliberat, hai să spun în 23-24 ianuarie, până ce le-a scris, până ce a ajuns, mă rog, da' în 6 februarie, seara, tatăl meu era acolo. Comandantul m-a primit în poartă și atât m-a întrebat : „Tatăl tău a fost ofițer ?”. „Nu, domnule comandant. Contabil.” „Bine, atunci du-te !” Și i-a dat voie tatii la sârmă ghimpată și bineînțeles că nu l-am putut îmbrățișa. Dar mi-a adus o lădiță cu slănină, untură, zahăr... mi-o fi adus și țigări, nu știu. Un pachet extraordinar. Mi-a povestit și că sora mea s-a căsătorit. Și când credeți că s-a căsătorit ? De Sfântul Nicolae, ziua în care a murit episcopul, și care a fost cea mai tristă zi a mea din închisoare. Dar să vezi cum : pe un viscol teribil, că pe 6 decembrie a fost un viscol de se zguduiau ușile. Nu o să uit ziua aia. Și mi-a mai spus că nevastă-mea e bine, bunica împlinea 88 de ani, era încă în viață, și când a împlinit 89 de ani am fost și eu de față. Mi-a arătat atunci și poza cumnatului meu. Atunci am aflat și de filmul făcut de nevastă-mea...

Ați mai primit pachete cât ați fost închis la Bicz ?

Cât am stat acolo, dacă am primit trei pachete e mult. Oficial aveam dreptul lunar, dar nu cred c-am primit mai mult de trei. Și unul mi l-a' confiscat. A fost ceva groaznic. A fost după întâlnirea cu tatăl meu, în februarie. Stau într-o zi la locul meu la Bicz, la cota 550 : Hap, hap ! (imită cum dădea din lopată - n.n.) și-aud o voce : „Băi, Mitrea”. Hap, hap hap ! „Băi, Mitrea, n-auzi ?” Nimeni în jurul meu decât un caporal. „Domnule caporal, cu mine vorbiți ?” „Da' cu cine, mă, Mitrea ?” „Mizrahy Dan, să trăiți.” „Hai, mă, știu că tu ești Mitrea Cocor.” „Ăla-i un roman, domnule caporal.” „Du-te-n...” Nu pot să spun ce-a zis, că se înregistrează. „De ce mă înjurăți, domnule caporal ?” „Ai mă, lasă, că știu cine ești ! Nu vrei să vorbești, o să-ți pară rău.” Și a plecat. Vin seara de pe șantier, în poartă mama mea cu nevasta mea, veniseră oficial la vorbitor. Am fost chemat în poartă, tot așa, printre sârmă ghimpată. Mi-au adus o grămadă de bunătați, slănină, mi-au adus și un chech, parcă-l văd. Știau că mi s-a prelungit detenția cu 36 de luni, da' nu știau că eu știu, și eu nu știam dacă ele știu... Dar când am cerut să-mi aducă pâslari pentru iarnă s-a văzut că toată lumea știe.

Mă rog, au plecat, eu intru fericit cu pachetul în baraca mea. Cum întind lucrurile pe pătură, vine un caporal : „Strânge-ți pachetul și vino la tovarășul sublocotenent Chișleagă !”. L-am strâns și m-am dus. „Pentru că ai fost obraznic cu tovarășul caporal...” - nu știu cum a zis că-l cheamă - „și se confiscă pachetul de astă seară”. Înnebuneam, înnebuneam... A doua zi dimineața băieții din jurul meu : „Spune-i sărut-mâna doamnei Mizrahy pentru cozonacul din cafea, a fost foarte bun”. La prânz : „Slăcina din arpacaș a fost bună de tot...”. Ăștia au dat la bucătărie tot pachetul meu și acum colegii își băteau joc de mine. În aceeași seară mă întâlnesc cu primul care-mi spune : „Vino până la noi în baracă !”. Acolo un domn arhitect, Vârlan, îmi spune : „Ascultă, m-am trezit astăzi dimineață cu caporalul...” nu știu care, „și îmi zice : «Mă, care-i mai vechi pe-acea dintre voi ?» «Eu, să trăiți.»”. Era de-un an jumate acolo. „Ce-ai fost tu acasă ?» «Arhitect, să trăiți.» «Mă, tu-i mai cunoști pe bandiții ăștia de-acea ? Care-i Mitrea Cocor ?» «Mitrea Cocor ? E un roman...» «Hai, mă ! Termină, mă. E aicea, a venit nevastă-sa la vorbitor.» Băldan, om deștept, a-nțeles imediat despre ce e vorba și i-a zis că eu sunt. Nu a mai stat să-i explice că ea e actriță, că ăsta-i și un film. Așa că înainte să mă înjure de mamă, caporalul mi-a spus : „Hai, mă, știu că tu ești Mitrea Cocor”. Și după revenirea mea acasă îmi povestește Reli, nevastă-mea : „Noi am ajuns acolo pe la 12 și cum ne-am instalat în fața porții a trecut un militar, s-a oprit, s-a uitat puțin mai lung la mine și m-a întrebat : «Nu pășteți dumneavoastră găștili în picerele

goale în filmul Mitrea Cocor ? » Și i-am spus : « Ba da. » « Și la cine ați venit dumneavoastră aicea ? » « La soțul meu. ». Și-a plecat soldatul să-l caute pe... Mitrea Cocor. Că asta era nevasta lui Mitrea Cocor. (râde – n.n.) Și așa s-a legat absolut toată povestea de-a fir a păr. Dar el mândru și fericit c-a recunoscut-o pe-asta care păștea „gâștili” în „picerele” goale și că a aflat la cine a venit ea aicea. Ăștia ne păzeau pe noi...

Și să vă mai spun că eram foarte mulți acolo, într-o baracă. Cred că, fără să exagerez, eram multe zeci. Erau două rânduri de priciuri, sus și jos, și nici urmă de cearceaf. O să vă spun și de ce insist pe asta, că nu era nici urmă de cearceaf. De altfel, din clipa în care am plecat de la Ministerul de Interne, de la etajul II subsol, și până ce am venit la mine acasă, eu nu am văzut cearceaf.

Dar, după dezarmanta mea criză de neputință, de care v-am povestit, din acea primă noapte cu ger, am fost repartizat pentru o vreme la topometrie. Mi-amintesc exact, atunci când a venit tatăl meu, i-am spus că lucrez la topometrie și el, cu simțul umorului, imediat a întors-o : „Ce-i asta, potometrie ?”. Coincidența făcând ca, proaspătul meu cumnat, Dan Cotin, preda topometria la Facultatea de Agronomie. Era asistent, după aceea a devenit rector. Așa că tata s-a amuzat de această coincidență. Din păcate n-am stat mult la topometrie, pentru că era un civil cel care făcea măsurătorile de pe șantier, iar eu eram ăla care căra mira și trebuia să notez. Era un băiat tânăr, fin, aș spune drăguț, cam la 30 de ani, brunet, bărbierit. Dar a durat, din păcate, destul de puțin această colaborare. Omul nu a fost mulțumit de cum scriu eu cifra trei. Că el vroia cu linie sus și după aceea rotund... Sau poate erau și altele. Da' știu că mi-a reproșat că nu poate să citească cifrele mele, pentru că fac cifra trei așa... Dar era civilizată, nu se purta ca de la stăpân la sclav. N-aveam nici conversații, că eu eram păzit permanent de un caporal.

Și m-a dat iar la șantier, dar nu am cele mai negre amintiri de-atuncea. Știu c-a venit o comisie de magistrați militari, care se spunea c-au luat la bani mărunți dosarele din greșă. Cred că în februarie '53 a fost asta. Pe mine nu m-au chemat, nu am avut relație directă cu ei. Erau colonei, toți ofițeri superiori. Eu nu văzusem un grad superior de când eram arestat. În afară de sublocotenentul meu cu ancheta, un locotenent care a venit o dată la anchetă, și comandantul Biczului, care era tot locotenent, n-am văzut niciodată un grad mai mare. Da' ăștia erau toți colonei. Nu știu dacă a fost coincidență sau nu, dar după plecarea lor am primit o nouă sarcină acolo, care a fost viața mea : am fost făcut adjunctul primului.

Ce înseamnă „primul” ?

Primul deținut, șeful lagărului. Era, de exemplu, șeful șantierului, un inginer, tot deținut, Manole Ștefănescu. El era șeful șantierului, șeful producției. Cu el aveau treabă cei doi sublocotenenti care erau acolo, dintre care unul de Securitate, Apostol, care se ocupa de producție. L-am reîntâlnit mulți ani după aceea și a fost foarte frumoasă reîntâlnirea. O să vă povestesc și despre asta... Spuneau colegii mei că și celălalt, care era îmbrăcat milițian, nu știu cum îl chema, e un om cumsecade. Ăștia erau cu producția. Dintre colegii mei, de exemplu, mai era contabilul nostru, al deținuților, fostul director al Teatrului Național din Cluj, doctorul Aurel Buteanu³⁶. Un alt coleg al meu care era

36. Aurel Boteanu, născut la 15 mai 1904 în Șomcuta Mare, Maramureș. A fost arestat la 19 iulie 1950 și internat administrativ pentru 12 luni, pedeapsă majorată ulterior cu 24 de luni, respectiv

la pictură, că așa se chemau ăștia care desenau cap de mort, zonă interzisă, era nici mai mult nici mai puțin decât Raoul Șorban³⁷. Poate vă spune ceva numele ăsta. Cu el am rămas chiar prieten – în pofida marii diferențe de vârstă care exista între noi – până s-a prăpădit, acum puțini ani. Trecuse de 90 de ani, și-a recăpătat un fel de castel pe lângă Cluj, și se retrăsese acolo cu a nu știu câta nevastă. Că a avut câteva... Așa, deci la Bicăz am întâlnit un fost locotenent de miliție, unul, Rusu, tare gras. Acolo Nică Ștefănescu era șef de șantier, Aurel Buteanu era contabil-șef, iar nea Iancu³⁸, fost polițist, era „primul” din colonie. Nea Iancu era un om tare cumsecade, care la ora aceea se apropia poate de 60 de ani, înalt, bine făcut, cu o voce joasă, gravă, pe care foarte rar o ridica, dar doar dacă avea o dreptate flagrantă. Omul răspundea de curățenia în întreg lagărul, de igienă, de punctualitatea servirii mesei, că tot deținuții găteau, deținuții serveau, deținuții curățau...

Așa. Și ce făceam eu ca prim adjunct? Suna clopotul la poartă, „primul”: „Du-te, Mizrahy, vezi ce vor!”. Spunea caporalul sau sergentul de serviciu să vină patru oameni să descarce ceva, să aducă, să care. Mergeam, transmiteam mesajul. Eu nu dădeam dispoziții. Și mi-a spus „primul”: „Măi”, zice, „tu ai fost picioarele mele”. ăsta a fost supremul compliment... Totuși, eu aveam 26-27 de ani și el cred că băga 60. Cred că era bine trecut de 50. Se mișca mai greu, parcă-l văd cu o căciulă mare albă în cap, roșu la față, culoare de om sănătos.

Dar nu știu de ce, da' fericirea asta nu a durat foarte multă vreme, că nu m-au lăsat nici acolo românii.

Despre moartea lui Stalin vă amintiți ceva?

Eu lucram la 5 martie, la moartea lui Stalin, de care am aflat în convoiul de înapoiere spre colonie.

Care a fost reacția?

Nimic, nu s-a simțit nimica. Să spun că ne-a dat un cartof în plus sau ceva, nu. Absolut nimic. Doar o veste c-a murit. Probabil că unul din colegi aflase de la vreun caporal, că totuși nu erau toți fiare. Că să vă spun o întâmplare extraordinară cu mine și cu un ofițer. Îmi face plăcere să vă istorisesc asta. Eram pe șantier, lucram la cota 550. Asta era pe malul stâng al Bistriței. Cred că v-am povestit care era norma noastră.

Da, da, mi-ați povestit.

Ei, și-ntr-o zi eram singur, și un sublocotenent de Securitate se uită. „Bună ziua, maestre.” Aveam cam 27 de ani, n-aveam nici barbă albă, nici măcar păr cărunt și după

cu alte 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Bicăz și Onești. A fost eliberat la 15 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

37. Raoul Șorban (1912-2006), critic de artă, pictor, scriitor. A fost arestat la 10 iulie 1952 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-Tribunal, Bicăz și Onești. A fost eliberat în 1955, dar nu deținem informații despre data exactă; http://ro.wikipedia.org/wiki/Raoul_%C8%98orban, accesat la 17 februarie 2011; fișele matricole penale din AANP.
38. Iancu I. Gheorghiu, născut la 10/16 noiembrie 1904 în Codăești/Rădești, Vaslui. A fost arestat la 1 martie 1951 și reținut în închisorile Jilava și Văcărești până la 12 august 1951. A fost rearestat la 13 octombrie 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă majorată ulterior cu 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Bicăz și Onești. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișele matricole penale din AANP.

aproape doi ani de detenție un ofițer în uniformă să îmi spună : „Bună ziua, maestre”. Am rămas așa surprins, n-am știut dacă să răspund sau să nu răspund, dacă-i bătaie de joc, dacă-i ironie. Omul avea un zâmbet deschis pe față. „Mă numesc Crișan Tălișman și sunt absolvent de Conservator. V-am ascultat în ultimul concert la Iași, în martie '951. V-am admirat și aplaudat. Sunt concentrat și lucrez la grefă. Vă pot fi cu ceva de folos ? ” Domne, parcă auzeam și nu-mi venea să cred, adică era mai neverosimil decât în basme... „Vreau și eu să știu ce-i cu mine.” „Eu v-am văzut dosarul și aveți o condamnare administrativă de 24 de luni.” Domnule, îmi venea să-l îmbrățișez, să-l sărut. Eram deja în primăvară și până-n 3 mai era te miri ce... o nimica. Omul ăsta îmi dădea o veste extraordinară. Și sigur că n-am vorbit cu el în calitate de maestru, ci de deținut. „Vă mulțumesc, domnule sublocotenent...” Mi-a urât sănătate. Adică el nu și-a călcat instrucțiunile de serviciu, nu mi-a oferit să mă scape sau să mă oblojească. Probabil c-a avut voie să-mi spună că am o condamnare de 24 de luni.

Același sublocotenent Tălișman m-a chemat la grefă imediat după 3 mai – nu pot să spun în ce dată, dar foarte curând după 3 mai –, m-a așezat pe un scaun la el în birou și a spus : „Domnul Mizrahy, îmi pare foarte rău să vă comunic, v-au sosit 36 de luni prelungire”. L-am simțit că e trist, nu juca teatru... Era obligat să-mi dea această știre, că nu m-a chemat particular, m-a chemat prin caporalul de serviciu. Acuma aș continua cu același Tălișman, că nu s-a terminat. Și fac iarăși un mic arc peste timp. În seara de 29 august 1953, într-o sâmbătă, eram bolnav. Purta pe mine o febră mică, 37 și ceva, da' o febră care nu le dădea dreptul medicilor să mă scutească de șantier, că ei aveau voie de la 39 în sus. Erau doi medici cu care am devenit prieten imediat după ce am ajuns în lagăr. Cel mai în vârstă se numea Pompiliu Ioniță³⁹, originar din Arad, și cel mai tânăr, mult mai tânăr, Costel Constantinescu. Ioniță nu mai știu dacă era administrativ sau nu, dar Costel era administrativ, că fusese la un party la Ambasada Turciei și a fost luat cu tot lotul. Nu l-ați apucat pe actorul Ovidiu Teodorescu⁴⁰. Era un colos ca grăsimе, actor comic cred că la Teatrul Național. Și el a fost în lotul ăsta. Nu m-am întâlnit cu el, dar știam că-i la Onești sau așa ceva. Și cu el fusese și Costel Constantinescu, care cred că era căsătorit cu o cântăreață de muzică ușoară, la care eu m-am dus după ce m-am eliberat, că m-a rugat el. Cred că Roxana Matei.

Bun, deci eram în colonie, brigada mea era de noapte. Fără să capăt niciun fel de scutire, pe propria mea răspundere, în acea sâmbătă eu nu am ieșit la lucru. Știam că pot fi consecințe foarte grave, începând cu carceră pe timp mai lung și poate și alte pedepse, dar n-am putut să mă duc. Am rămas în colonie și pe la 10 seara probabil c-aveam și o indigestie, țin minte că eram la grupul sanitar. Grupul sanitar era cu patru sau șase cabine, înalte, closet turcesc, bineînțeles, și tot cu gamela mergeai. Mă rog. Și

39. Pompiliu Ioniță, născut la 6 ianuarie 1915 în Buzău. A fost arestat la 29 iunie 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Aiud și Jilava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă majorată ulterior cu alte 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Bicăz și Onești. A fost eliberat la 1 iulie 1954. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni, pedeapsă majorată ulterior cu alte 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 6 martie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

40. Vezi nota 27, p. 193.

eu eram acolo când aud vocea unui caporal : „Mizrahy, ești aici?”. „Da, domnule caporal.” „Te aștept.” Zic : „Gata”. De unde au aflat, cum a aflat el, că numărătoarea, apelul, se făcea o dată pe șantier? M-am gândit că a venit cineva de pe șantier și i-a comunicat. Eram pregătit de orice. Mi-am terminat treaba, m-am spălat. „Tu ești Mizrahy? Vino cu mine!” M-a dus la infirmerie. Nu mi-a venit să cred. Eu așteptam să mă ducă cel puțin la comandant, dacă nu la ofițerul politic, Chișleagă, sau direct la carceră. Dar m-a dus la infirmerie. Trecuse bine de 10 seara. Luminile erau aprinse, la infirmerie ambii medici. „Bună seara, Dane.” Și în afară de medici, șezând pe marginea patului ăla de operație era sublocotenentul Crișan Tălișman. „Bună seara, maestre.”

Tălișman îi frecventa pe medici, își găsea pretexte. Erau tare simpatici, mult mai mult decât simpatici acești doi medici. Săracii n-aveau medicamente, nu aveau nimic. Și tartorul, șeful principal, era sergentul sanitar Lascu. El era în măsură să iscălească o scutire, da' medicii nu aveau dreptul. Și el era tartorul care în caz de guturai sau tuse nu admitea scutirea. La un moment dat eu am suferit un accident. Împingând vagonetul, s-a rupt o scândură de sub mine și mi-a căzut piciorul drept. Scândură-n față, scândură-n spate, s-a oprit piciorul între ele. Am avut un șoc atunci și am mai făcut și apă la genunchi. Era un medic acolo la infirmerie, Ivan⁴¹ se chema, un medic ardelean, și el mi-a scos apa cu o seringă de cal din asta. Groaznic, groaznic, groaznic a fost, și tot n-am fost scutit. Șchiopătam vai de capul meu, în special drumul până la șantier și de la șantier...

Ei, și atunci, seara, Tălișman zice : „Știu că sunteți suferind, că sunteți extenuat, știu c-aveți și febră, și cu domnii doctori vrem să vă ajutăm. Ne-am gândit să vă trimitem pentru o perioadă de recuperare la spitalul din Piatra Neamț”. Eu am rămas absolut șocat. De unde până unde? Dar n-am stat pe gânduri : „Domnule sublocotenent, dragilor, mulțumesc din suflet, dar vă implor renunțați la acest lucru. Dacă vreți și puteți să mă ajutați, ajutați-mă să trec la brigada CF – căi ferate”. Noi aveam acolo mici căi ferate, pe care duceam vagonetele, și era o brigadă de întreținere a acestor căi ferate, unde era cu totul altă muncă decât ce făceam eu, cei 3 metri cubi pe zi : săpat, încărcat, transportat, descărcat. Parcă unul, Stoian, era șeful brigăzii ăleia, CF. „Nu, nu, dumneavoastră meritați mult mai mult.” Și atunci Pompei Ioniță, medicul ăsta mai puțin tânăr : „Hai, măi, Dane, ce mai încoa-încoa, ești liber”. „Poftim?” „Da, măi, uite, s-a telefonat de la Ministerul de Interne, l-au cerut pe comandant și ești liber. În zori pleci acasă.” A fost cu lacrimi, cu țipete... Se bucurau amândoi și Tălișman : „N-am vrut să vă șochez, de-asta v-am spus cu spitalul... O să vă rog să veniți la mine să vă fac formele”. Ceea ce am și făcut, și cu ocazia asta mi-a citit ce scria pe dosarul meu și asta nu pot să uit. „Strânse legături cu diplomați ai Legației Israelului – dovediți spioni – cărora sus-numitul le furniza informații.” Asta scria pe dosarul meu. Și mi-a confirmat și el. „Tovarășul ministru de Interne a dat telefon, a vorbit cu comandantul lagărului, locotenentul Dogaru.”

Aurel Buteanu, mare intelectual, v-am spus, fost director al Teatrului Național din Cluj, mutat la Timișoara în timpul războiului cu teatru cu tot, care nu mai știu... ca

41. Cornel Ivan, născut la 16 august 1905 în Brad, Hunedoara. A fost arestat la 16 august 1952 și internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Bicaz și Onești. A fost eliberat la 13 mai 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

țărănist, ca liberal, era într-un lot din ăsta, tot neajudecat, a scris un scenariu cu circuit închis care se numea „Vocea ministrului”. Și suna cam în felul următor : „Sună telefonul la Bicz în poartă, după 10 seara. Ofițerul de serviciu : «Da, da. Să trăiți ! Am înțeles ! Da, imediat ! Tovarășul comandant, tovarășul comandant, tovarășul ministru de Interne ! ». Și fuge un curier... Tovarășul comandant se culcase. Este adus în izmene, nu știu ce-o fi avut în picioare, cu mantaua peste și cu chipiul pe cap : «Să trăiți, mă recomand», sunt cutare, cutare... «Cum ați spus, tovarășul ministru ? Cum ați spus ? Miz... Miz cum ? Băi, e aici unul Mizdrache mă ? Da, tovarășul, o să... O să... Imediat ! Da, sigur, sigur, raportează. Rapo... Miz... Da, da, da. A avut și accident ? A, e bolnav. Da, am înțeles, imediat, da. Acasă, da, da.» ăsta l-a trimes pe caporal să mă caute, s-a alarmat grea”. În fine...

Deci v-ați eliberat în august '53.

Da, asta era în seara de 29, și în 30 august dimineața am plecat.

Care credeți că a fost motivul pentru care ministrul de Interne dă un telefon...

E, după-aia vă spun. Eu vă spun ce știam io, ce-am trăit io. Exact când se crăpa de ziuă, la cinci dimineața, a venit, m-a luat din baracă, eram cu lucrurile gata strânse. M-a dus în poartă unde m-aștepta comandantul unității. „Luați-l la magazie și dați-i haine noi !” Lângă mine mai era un „suț”, așa i se spunea, un tânăr de drept comun, pe care-l elibera, în niște zdrențe, săracul de el. Îmi spune mie : „Vezi, dumneata mergi direct acasă. Știi unde este Direcția Securității Statului ? Uite, că tovarășul care te însoțește” – unul în haine bleumarin, nu știam cine e – „trebuie să ducă plicul ăsta cu dumneata cu tot la Direcția Securității Statului. Dar să știi că ești liber, să nu faci vreo prostie pe drum. Uite, îți dăm acum și haine noi”. Nu știu de unde, dar deodată am început să simt că-i ceva. Și zic : „Domnule comandant, dacă-i adevărat că sunt liber, să știți că eu am acasă tot ce-mi trebuie. Dați-i nenorocitului ăsta haine. Luați-l și îmbrăcați-l !”. „Nu, nu, dumneata capeți ! Nu, nu...” Mi-a dat o geacă de stofă, o pereche de pantaloni și, când să plec, mă trezesc în poartă cu sergentul Lascu, cu o cutie de aspirine și cu mâna direct pe ceafa mea. „Uite, dragă, știu că ești suferind și ai avut temperatură ieri, ți-am adus niște aspirine. Și nu pleca prea supărat. Știi că noi avem foarte multe pe cap și dacă părem uneori mai aspri, să știi că nu o facem din răutate.” Vă dați seama ?

Lascu și mai cum îl chema ?

Sunt mândru că mai țin minte și Lascu. Și mă tot frământ cum îl mai chema pe un alt caporal, care într-o zi, când, tot așa, mi-era mie tare greu pe șantier, zice : „Ce zici, mă, că ai fost tu, mă, pianist ai fost ? Ia dați-i, mă, barosul ăla, să văd io cum sparge stâncă un pianist. Ia vino, mă, și dă aicea cu barosul ăsta ! Pianist ai fost ? Ha, ha !”. Era un caporal moldovan, 22 de ani dacă ar fi avut, negru așa la față. „Pianist ai fost ?” Ca și cum a aflat că eram nu știu ce...

Așa, și când să ies pe poartă, apare domnul comandant în persoană iarăși, să se uite cum sunt îmbrăcat, și cu o halcă de slănină, cu o jumătate dintr-o pâine de-aia, care nu mai știu dacă avea două sau patru kilograme, că erau pâini mari de tot, și cu un ardei iute. Nu mai văzusem așa ceva de ani de zile. Și zice : „M-am gândit că dacă-i prea grasă slăcina să ai ceva...”. Asta zice comandantul către mine. Ultima oară vorbisem cu el cu șase luni în urmă, când fusese tata în vizită și m-a întrebat dacă a fost ofițer tata.

Am plecat, m-au dus cu o mașină până la gara din Piatra Neamț, unde am aflat c-am pierdut trenul. Nu știu dacă-i adevărat sau nu, dar ulterior colegii, pe măsură ce se eliberau, mi-au spus că omul a avut arest de garnizoană, l-au pedepsit opt zile c-am pierdut eu trenul. Și am rămas în gara Piatra Neamț. Era șapte dimineța și-am mai stat câteva ore până ce a venit un automotor. E, acolo, la Piatra Neamț, stând pe bancă, făcusem un balot din lodenul cu care am fost arestat și din niște curele și aveam lădița adusă de tata. Și la plecare mi-a dat Aurel Buteanu, contabilul, carnetul de CEC pe care aveam vreo 25 de lei. Am iscălit de primire, erau drepturile mele. Și spre disperarea caporalului care mă însoțea, pe la ora 9 jumătate i-am spus: „Vă rog frumos să aveți grijă de lucruri, că mă duc să iau o bere”. Țăla a înnebunit. Eu nu știam ce ordine are el, dar îl simțeam că e la dispoziția mea. Îmi vorbea cu „domnule”, îmi spunea „dumneata”, că nu-i venea să-mi spună „dumneavoastră”. Și el: „Nu, dar n-am voie să... dar nu vă...”. „Dacă vreți să veniți cu toate bagajele astea înăuntru”, zic, „dar nu merită. Iau o bere. Vreau să beau o bere”. După doi ani jumătate... era o zi de vară. A rămas pe scaun.

M-am dus, mi-am luat berea, l-am simțit că-i fericit că m-am întors. A venit automotorul, dar foaia lui de drum era pentru personal clasa a II-a. Zic: „Nu-i nimic, domnule caporal, plătesc eu”. Că am avut cash suficient ca să plătesc diferența. Și am ajuns în București seara, după ora 10. Pe peronul Gării de Nord – tatăl meu. L-am lăsat pe caporal cu bagajele, am luat-o la fugă. El: „Domnul!”. Îi zic: „Stai liniștit, e tata!”. M-am dus, l-am îmbrățișat pe tata, care era cu un cumnat al lui, și-mi spune în două cuvinte: „Tovarășul Gheorghiu-Dej a dat ordin să fii adus astăzi acasă”. Eee! Mă duc și-i spun caporalului. „A spus tovarășul Gheorghiu-Dej să mă duc acasă.” Se uita ăla la mine ca la... „Nu, domnule, noi mergem la Direcția Generală a Securității.” M-am dus la tata. „Spune-i, te rog, tovarășului Gheorghiu-Dej că ăsta nu vrea să mă lase acasă, mă duce la Direcția Generală.” Tata mucalit: „Dacă tu-ți închipui că mai pot vreodată să ajung la tovarășul Gheorghiu-Dej...”. Zic: „Păi cum?”. „Am să-ți explic.”

Și-am plecat din Gara de Nord. Și tot periplul care a urmat a pornit din vina mea. Atunci când comandantul de la Bicaz m-a întrebat dacă știu unde-i Direcția Generală a Securității Statului, m-am dat foarte mare și-am spus că știu, că am locuit acolo șase luni, crezând că e vorba de Ministerul de Interne. Dar dacă m-aș fi uitat pe plic, aș fi văzut că nu-i vorba de Ministerul de Interne. Dar am pornit cu alaiul și cu tramvaiul, tata ducându-mi lădița, unchiul ducându-mi balotul din loden, caporalul ducându-mă pe mine și i-am dus la Ministerul de Interne, pe strada Academiei, unde este și astăzi intrarea principală în Ministerul de Interne.

Și parcă văd cum a ieșit un căpitan, care era ofițerul de serviciu. Nu-i venea să creadă ce vede, nu știa, să fie aspru, să fie moale, cum să fie? „Dar ce căutați aici?” „Uite, a spus tovarășul Gheorghiu-Dej...” „Duceți-vă, oameni buni...!” Vizavi era Direcția Generală a Miliției. Nu știu dacă ne-am mai dus vizavi, dar știu că am ajuns în Bulevardul Magheru, cam unde-i astăzi sediul Partidului Național Liberal. Era acolo de serviciu un ofițer de Securitate... să-i dea Dumnezeu sănătate! Sper că mai trăiește, un sublocotenent tânăr și amabil, care într-o clipă a înțeles totul. „Vă rog, în primul rând, să luați loc. Am înțeles că soția e acasă. Vreți să-i dați telefon?” Adică la nivelul ăsta a fost discuția. „Părerea mea”, zice, „este să se ducă tata frumos acasă cu bagajele. Aici găsește și un taxi, iar dumneavoastră mergeți aici. Uite, scrie clar: Strada Lutherană,

numărul... Direcția Penitenciarelor și Lagărelor de muncă”. Blocul e și astăzi, cu roșu, aproape de întretăierea cu General Berthelot când vii pe Lutherană...

Și m-am dus eu și caporalul meu acolo și imediat ne-a întâmpinat un căpitan care am înțeles că știa ceva. Mi-a oferit o cameră cu paturi ca să mă așez să mă odihnesc. „Până ce o să vie tovarășul comandant.” I-am spus: „Nu-mi arde de odihnă, vreau să ajung acasă”. Și cred că în mai puțin de cinci minute a sosit un domn în civil, cu haină bej cu guler răsfrânt. „Eu sunt colonelul Slobodă⁴². V-am așteptat în gară la trenul de ora 1, la prânz. De ce nu ați venit atunci?” „N-am venit, am fost adus.” Și de la ăla i s-a tras caporalului, că acest domn colonel Slobodă era directorul general al penitenciarelor și lagărelor din România. A luat de la caporal plicul, l-a desfăcut, a mototolit hârtia și a aruncat-o, de nu știu nici acum ce scria acolo. „Vreți să facem acum acte de eliberare sau preferați să veniți mâine-dimineață? Să mergeți acu’ acasă?” „Cred că nu trebuie să mă gândesc mult. Vreau acasă.” Caporalul era acolo și stătea într-o poziție de drepti. Apoi a venit o Tatra superbă, neagră: „Poftiți, domnul Mizrahy!”. Colonelul lângă mine. Caporalul a mai tras un salut și am plecat. L-am revăzut a doua zi dimineață și l-am invitat la o bodegă, după ce-am terminat cu ăștia. S-a despărțit de mine cu: „Să trăiți!”. Și am aflat după-aiia de la colegii mei că a ajuns la Bicz și a zis: „Mă, domnu’ ăsta de l-am dus acasă era om mare de tot, da’ noi n-am știut aici”.

Așa. Și mă duce colonelul acasă, era de mult trecut de ora unu noaptea. În fața casei, părinții, nevasta. Socrul meu, Ilie Sorescu, fusese eliberat în ziua aceea de la Canal și sunt convins că nu era o coincidență. Și a urmat aici o noapte de pomină.

Dar cum s-a ajuns la Gheorghiu-Dej ?

Pe profesoara mea de pian, Aurelia Cionca⁴³, o cunoștea și chiar o frecventa profesorul de latină Constantin Nedelcu, leat și coleg de clasă cu Petru Groza. Profesorul Nedelcu aș spune că a înființat cercetășia în România. Era un mare intelectual, titrat, care știa mult mai mult decât latina. Merită să mă opresc o clipă la biografia lui. În timpul primului război, în timpul refugiei din Moldova, în plin tifos exantematic, a luat o mână de copii, vreo 15, de vârste între 12 și 16 ani, ceva în genul ăsta, la o tabără și face școală cu ei. Face toate materiile cu ei de-așa o manieră, încât, la sfârșitul războiului, prin examene, copiii au fost repartizați în clasele corespunzătoare. Ceva extraordinar! Și îmi amintesc că am devenit intim după-aiia cu el și, în modestia lui, parcă cu cleștele scoteam cuvinte de la el. Era un mare credincios. Și sar iar peste timp, dar nu se poate, iertați-mă, ăsta sunt eu... L-am cunoscut ulterior și pe Petru Groza. Și știind că prin Nedelcu am ajuns la el, îmi zice într-o conversație, ca și cum era prieten cu mine: „Măi, am vrut să-l ajut pe omul ăsta, care are o pensie mizeră”. Avea 400-500 de lei, ceva îngrozitor... „Și i-am spus să-mi facă un memoriu să i-l dau lui Chișinevschi⁴⁴, în

42. Ioan Slobodă, născut la 15 decembrie 1917 în Pădureni, Timiș. Locotenent-colonel, a ocupat mai multe funcții în cadrul Direcției Lagăre și Colonii de Muncă, dintre care menționăm pe cele de locțiitor al directorului general (1952), șef al DLCM (1952-1955). Mihai Burcea *et al.*, *op. cit.*, pp. 413-416.

43. Aurelia Cionca (1888-1962), pianistă și profesoară de pian; http://ro.wikipedia.org/wiki/Aurelia_Cionca, accesat la 17 februarie 2011.

44. Iosif Chișinevschi (Jakob Roitman, 1905-1963), născut la Chișinău, Basarabia. Membru al PCR din 1928. Din 1945 membru al CC al PCR, iar din 1948 al Biroului Politic. Prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1954-1955). A fost exclus din conducerea partidului

care să-mi scrie ce a fost el, ce-a făcut. Și mi-a adus memoriul și, sus de tot, pe prima pagină, ce crezi că mi-a pus? Un motto din Biblie. Crezi c-am mai putut eu să-i dau lui Chișinevski memoriul ăsta? ăsta-i Costică al meu.” Îmi spune mie Petru Groza.

Dar să revin. Mama mea făcuse foarte multe memorii pe care le trimisese prin poștă, le depusese... Nimic, nimic, nimic. Doamna Cionca se oferă să ia un astfel de memoriu și să i-l dea profesorului Nedelcu. Memoriul cu referințe, cu iscălituri de la mari oameni de artă contemporani, muzicieni, începând cu George Georgescu, directorul Filarmonicii, și Constantin Silvestru, directorul Operei, Valentin Gheorghiu, Mindru Katz, colegii mei de generație, pianiști... referințe mai mult decât frumoase despre mine. Și profesorul Nedelcu, cu un tact extraordinar, găsind el o clipă, îi dă memoriul lui Petru Groza. Mă opresc aici. Ca să vă povestesc ce s-a întâmplat mai departe trebuie să vă spun cum a fost când l-am cunoscut pe Petru Groza și de unde știu continuarea. Sâmbătă, 29 august, seara la ora 10, sună telefonul la noi acasă. Răspunde bunica mea, în vârstă de 88 de ani și jumătate. „E cineva care o cere la telefon pe tovarășa Henriette Mizrahy.” Bunica și-a dat seama că este ceva oficial, că în viața ei n-a auzit cuvântul tovarășe în legătură cu mama mea. „Cine o caută?” „Președinția Consiliului de Miniștri.” „Sunt mama ei. Nu-i acasă, este la altă fiică a mea în vizită. Vă dau numărul de telefon.” Și i-a dat numărul de telefon. Mama cu tata erau la sora ei mai mică, Ani Schönfeld, care locuia pe strada Crișana, lângă Piața Matache Măcelarul. O să vă spun de ce e important acest detaliu. Vocea feminină de la capătul firului mulțumește, închide telefonul și sună la casa Schönfeld, unde o cere pe tovarășa Henriette Mizrahy, care când aude cine este... rămâne fără cuvinte. „Dacă sunteți dispusă la ora asta să veniți la Președinția Consiliului de Miniștri, vin să vă iau.” Mama are prezența de spirit să întrebe: „Poate să vină și soțul meu?”. „Bineînțeles. Vă rog să coborâți.”

În mai puțin de cinci minute, mi-au povestit părinții, a apărut o superbă limuzină. Din Piața Victoriei până la Matache Măcelarul, mai ales pe vremea aia, nu făceai mai mult de 5 minute. Lângă șofer, o femeie pe care mama o recunoaște. Mama în timpul războiului a activat la Crucea Roșie pentru evrei și o recunoaște pe o soră de-acolo. Zice: „Sora cutare? Nu mă recunoști?”. Și aia zice: „Ba da”. „Unde mă duci?” „O să vedeți.” Nu era țepoasă, dar nici amabilă nu era. Era corectă... Urcă părinții în mașină, opresc în Piața Victoriei la Consiliul de Miniștri, fără nicio problemă, asta în față, îi bagă-n ascensor, urcă nu știu cât și-i conduce. Se deschide o ușă și-ntr-o sală enormă, la un birou în fundul sălii, Gheorghiu-Dej avându-l alături pe Iosif Chișinevski. Când îi vede, tata face un *nervous breakdown* și izbucnește în hohote de plâns. Mama, mai puternică, îl ține de braț. Gheorghiu-Dej se scoală și vine în întâmpinare, reproșându-i lui Chișinevski: „Vezi, tovarășul, ți-am spus că nu-i bine la ora asta să-i chemăm pe oameni. Uită-te!”. La care mama reușește să spună: „Nu se pune problema de oră, este doar emoția...”. Îi poartă pe fotolii în fața biroului lui și întoarce un memoriu cu poza mea.

„Doamnă, acum un ceas am primit acest material.” În poză eram în frac, după primul meu concert de la Ateneu, așezat în fotoliu lângă sora mea. Mama n-a găsit o poză numai cu mine și a trimis poză cu ambii copii. Și o întreabă: „Presupun că e fiica dumneavoastră”. „Da.” „Cum se poate, doamnă”, nu tovarășă, „să aveți așa un fiu și să lăsați ani de zile să zacă în închisoare fără să știu eu?”. La care se pare că mama,

fantastic de calmă, și-a desfăcut poșeta și a scos așa un teanc de numere de înregistrare, că le purta la ea. „Uitați-vă că am încercat să vă comunic despre fiul meu.” Se pare că a fost foarte demnă mama în seara aceea... Mă rog, după aceea și-a revenit și tata. „Bine, doamnă, dar la mine vin țărani și mă găsesc, cum n-ați putut dumneavoastră să ajungeți la mine?” Și mama foarte calmă spune: „N-am fost lăsată. Singurul lucru pe care am avut voie să-l fac a fost să vă scriu și să primesc numere de înregistrare”. Și se întoarce Dej către Chișinevschi: „Vezi, tovarășe Chișinevschi, că-i adevărat că până la Dumnezeu te mănâncă sfinții?”. Domnule, astea sunt citate de părinții mei, care n-au fost nici inventatori, nici mincinoși, Dumnezeu să-i odihnească. Adică ceva incredibil!

Domnule, o să-mi spuneți c-a jucat teatru omul ăsta, la 10 jumate seara, în 29 august. Dar dacă a fost așa, bravo lui! Înseamnă că a fost un uriaș actor. Dar impresia părinților mei e că nu a jucat teatru. Și a continuat discuția. În memoriu scria că am avut și un accident... Și întreabă Dej: „Acuma unde este?”. „E la Bicz.” Chișinevschi nota tot. „Păi, să-l aducem acasă, doamnă.” Apoi către tata, ca să-l monteze puțin: „Ce lucrări dumneavoastră?”. Tata era economist, doctor în științe economice, lucra la o revistă. Tata a spus: „Lucrez la *Evidența contabilă*”. Chișinevschi imediat a spus despre ce-i vorba. „Este singura revistă foarte importantă, că este cu noua contabilitate, și oamenii ăștia sunt puțini acolo și fac o treabă foarte utilă.” E adevărat că tata conferința prin diferite mari orașe ale țării, și cum tata era și expert contabil, se adunau contabilii, le explica. „Și fiica unde lucrează?” „Lucrează la spitalul cutare.” „E mulțumită?” „Da.” „Și soția lui am înțeles că e la Teatrul Tineretului. Dă-mi-l pe ministru, pe tovarășul Drăghici⁴⁵.” Țăla era ministrul de Interne, da' nu era la birou.

Îl găsește numai pe un tovarăș, Tănăsescu, ministru adjunct. Ia Gheorghiu-Dej telefonul și: „Acuma iei legătura cu Unitatea Militară Bicz unde se găsește...” și citind din memoriu... „Mizrahy Dan. Acuma să i se comunice că este liber și să fie condus acasă de către un ofițer neînarmat, îmbrăcat civil.” Țăla a fost caporalul meu în haine bleumarin. „Dar să i se comunice acum că este liber. Mulțumesc.” Apoi către Chișinevschi: „Te rog, notează: Încă de mâine să fie adus la o comisie formată din cei mai buni medici, care să-i verifice minuțios sănătatea, din cap până-n picioare, și să i se aplice orice tratament este nevoie. Să i se dea o vilă la Sinaia unde să locuiască cu soția până ce uită”. Adică eu ar fi trebuit să stau și azi acolo, că n-am uitat. „Și să i se dea soției concediu pe toată perioada cât locuiește el la Sinaia.” „Unde locuiți acum?” „Pe Turbinei. Și mai locuim și cu alții.” „Da?” „Să i se elibereze imediat camera de studiu.” Acel „imediat” a fost... 14 luni. „La școală să fie reîncadrat cu data în care a fost luat.” Așa a fost. Am niște adevăruri în care spune că n-am lipsit nicio zi de la școală... Continuitate fără excepție! „Se revocă HCM-ul cu care a fost dat afară, se reînscăunează în aceeași poziție...” și iscălește unul Ghișe⁴⁶, șeful cadrelor la Ministerul Culturii...

45. Alexandru Drăghici (1913-1993), lider comunist, fost ministru de Interne, ministru al Securității Statului, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, deputat și membru al prezidiului Marii Adunări Naționale. În cadrul luptei pentru putere din interiorul Partidului Comunist, a fost înlăturat în aprilie 1968 din toate funcțiile de partid și de stat. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 231.

46. Posibil Dumitru Ghișe (Laurențiu) (1930-1990). A ocupat mai multe funcții la nivel înalt, în instituții de cultură. A fost și membru al CC al PCR (1974-1979, 1984-1989), Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 295-296.

în '953. „Să i se dea decorațiile care i s-ar fi cuvenit în timpul ăsta.” Nu mi s-a cuvenit, nu mi s-a dat. „La casa din Sinaia să i se aducă un pian pe perioada cât stă acolo ca să-și revină.” Domnule, dacă au mințit părinții mei, mint și eu. Eu nu cred c-au mințit. Dar pian nu mi s-a adus. Asta-i altceva...

Sunam de la Sinaia la ăsta care era cu reabilitarea : „Alo, tovarășu Țugui, ce se aude cu pianul?”. „Cum, nu l-ați primit? Mi-au spus c-a plecat un autobuz cu acordeur cu tot. Iar m-au mințit. Lăsați, vorbim mâine...” Eu îl sunam, că vorbeam pe gratis. Tovarășul Pavel Țugui⁴⁷, care văd că scrie acu' cărți... Mă rog, cu mine a fost foarte corect. Iar bani... știți cine mi-a dat primii bani, 5.000 de lei? Mama lui Vladimir Tismăneanu.

Am fost chemat la CC, avea' vilele pe [Strada] Washington. Acolo era și Pavel Țugui, acolo erau și ambii părinți ai lui Tismăneanu. Cum am venit, a doua sau a treia zi m-a chemat și mi-a dat 5.000 de lei, domnule. Ulterior, când am venit de la Sinaia, m-au chemat la Minister, la nu știu ce secretar, și mi-a dat încă 10.000. Eram în toamna anului 1953, o mașinuță costa 4.000-5.000. Pentru banii de la CC n-am iscălit nimic, iar pentru cei 10.000 era gata făcută o hârtie : „Am primit suma de 10.000 de lei reprezentând echivalentul drepturilor mele pe perioada în care am fost în imposibilitate să-mi ridic salariul”.

Domnule Mizrahy, am și eu o nelămurire...

Multe trebuie să aveți...

Totuși, ce credeți că l-a determinat pe Gheorghiu-Dej să vă elibereze ?

Ajung, ajung... M-am întrerupt cu Petru Groza. Pot să vă spun că-n noaptea-n care am fost adus acasă, la 7 dimineța a sunat telefonul. „Alo, tovarășul Mizrahy? Aici e Chișinevschi. Am vrut să știu dac-ați ajuns cu bine.” „Da, tovarășu'... am ajuns. Mulțumesc.” El probabil trebuia să raporteze lui șefu' că s-a îndeplinit. Vasăzică luni dimineță era asta, că duminică a fost voiajul meu. Și să continui. Colonelul Slobodă m-a adus acasă noaptea și mi-a spus : „Când ați vrea să faceți actele?”. Și eu zic : „Domnule colonel, aș vrea să dau o declarație scrisă despre condițiile din închisori”. Auziți câtă inconștiență la mine. „Știți c-am stat doi ani și jumătate.” „Știu, cum să nu știu...” Zic : „La 8 dimineța ar fi bine?”. S-a uitat ca la un nebun la mine. Niciun răspuns din partea lui... Era 1 noaptea, veneam din pușcărie, știa numai în ziua aia prin câte am trecut și ce s-a întâmplat. „Domnul Mizrahy, la 8 fără 10 sunt aici.”

Dimineța la 7 vorbisem cu Chișinevschi, la 8 fără 10 „Tatra” și colonel Slobodă mă așteptau. Mă duce tot în Lutherană, îmi deschide o ușă la etaj și, când intru... pardon de expresie, era să fac în pantaloni. La o masă uriașă erau opt colonei de Securitate, cel puțin un general, toți în uniforme. În stânga era masa cu ei și în dreapta o măsuță cu două scaune. Mă poartă pe mine pe un scaun și se-asează el pe celălalt. Și spune : „Tovarășul Mizrahy vrea să dea o declarație, dar eu m-am gândit că-i mai bine să fiți și dumneavoastră de față și să ne vorbească dânsul”. E scenariu de film, domnul Matei? Domne, aveți latitudinea să mă credeți sau să nu mă credeți. Și nu știu cine mi-a insuflat... astăzi spun inconștiență, atunci spuneam curaj. Și le-am vorbit. Am început cu cele 14 luni de la Jilava, în care nu m-a întrebat cineva măcar o dată cum mă cheamă.

47. Pavel Țugui, născut la 1 noiembrie 1921 în Vicovu de Jos, Suceava. Membru de partid din 1945. A ocupat diverse funcții în instituții de cultură. Locuitor al ministrului Culturii (1953-1955), Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 295-296.

Cât ați vorbit cu ei ?

Câteva ore... Domne, ajunsese să se scoale un colonel : „Raportez, mă numesc cutare. Nu mă știți ? Am fost acum trei săptămâni la Bicz”. Zic : „Da, domnul colonel, v-am văzut”. „Și de ce n-ați venit să-mi raportați, că mie-mi arătau polonicul că stă în picioare în arpacaș. Și m-a dus într-un dormitor unde toată lumea avea cearceafuri.” Zic : „Poate că era la sublocotenentul Chișleagă în casă, că eu n-am văzut cearceaf acolo”. „Și de ce n-ați ieșit să raportați ?” Râdea și Slobodă... Zic : „Pentru că nu erăți singur, erăți însoțit de ofițerul politic, sublocotenentul Chișleagă. Știam că dumneavoastră plecați și el rămâne”. „Ha, ha, ha !” – coate ăștia între ei. Slobodă numai că nu mă aplauda. „Spuneți-le ! Spuneți-le ! Cum, și nici carte poștală ?”

Domnule Matei, vă comunic sec, nu știu dacă e o coincidență sau nu, dar am aflat de la prietenii mei care s-au eliberat că în aceeași săptămână a venit o inspecție la Bicz, cu general de data asta. Li s-a dat cearceaf, carte poștală, vorbitor și, în puține săptămâni, în toamna lui '53, lagărul de la Bicz s-a desființat. Se poate verifica. Au fost o serie mutați la Onești, alții eliberați. E adevărat, nu-i adevărat, mie n-au ce acțiuni să-mi crească sau să-mi scadă. Domne, am avut un curaj în dimineața aceea, probabil că simțeam că am spatele acoperit, că totuși nu m-am aruncat în mare fără să știu să înot. Vasăzică cu un ceas înainte mă sunase ăsta, care era *number two* în România, să știe dacă am ajuns cu bine. Și le-am mai spus : „Să știți că n-am fost eu singurul nevinovat în lagărul de la Bicz. Pot să vă dau acum o listă de oameni la fel de nevinovați ca mine”. Mai era în sală un reprezentant al Comitetului Central, nu știu cum îl cheamă, da' știu unde locuia. Avea o cameră la sora lui Sergiu Comissiona⁴⁸ în apartament, că era rechiziționat. Unu' tinerel, mărunțel, cu părul blond-roșcat, foarte civilizat, și el nota ce povesteam. Că după aceea, la Constanța Crăciun⁴⁹, unde am avut mult timp ușa deschisă, am simțit-o că știe o serie din suferințele mele.

Dar apropo de Constanța Crăciun. După 14 luni de zile, de tatonări, mi-a telefonat de la cabinetul ei într-o zi, m-a chemat la minister să-mi ofere cheia unui apartament de două camere într-un bloc al Ministerului Culturii. Au locuit acolo pe rând H. Nicolaide, Paul Constantinescu⁵⁰, Maria Tănase⁵¹, Temistocle Popa⁵². Azi mai locuiește acolo Dan Iordăchescu⁵³, da' știu că are dificultăți, că, nu știu cum, era al Ministerului Culturii, da' între timp au venit proprietarii. Și mi-a dat cheile apartamentului, am venit acasă și l-am făcut fericit pe domnul Râșnoveanu, care stătea la noi în casă. Săracul nu avea nicio vină că fusese cazat în casa Mizrahy. Că după arestarea mea în casa asta, unde stăm noi astăzi de vorbă, a fost introdusă o familie de cinci persoane, un domn inginer agronom din Baia Mare, Râșnoveanu, cu soția și cei trei copii. Niște oameni pașnici,

48. Sergiu Comissiona (1928-2005), dirijor și violonist israelian-american originar din România.

49. Constanța Crăciun (1914-2002). A ocupat mai multe funcții la nivel înalt în instituții politice și de stat. Membru al CC al PMR/PCR (1945-1969, 1972-1974), ministru al Culturii (1953-1957). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 183-184.

50. Paul Constantinescu (1909-1963), compozitor român, membru corespondent al Academiei Române (din 1963).

51. Maria Tănase (1913-1963), interpretă de muzică populară românească.

52. Temistocle Popa, născut la 27 iunie 1921 la Galați. Compozitor, instrumentist și actor de film ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Temistocle_Popa, accesat la 17 februarie 2011.

53. Dan Iordăchescu, născut la 2 iunie 1930 în orașul Vânu Mare, Mehedinți. Bariton român ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Dan_Iord%C4%83chescu, accesat la 17 februarie 2011.

sărării, total nevinovați, mutat cu serviciul în București. Și-au pus, drăguții, aicea un fel de paravan și locuiau de-o parte părinții, de cealaltă parte copiii. Și mi-amintesc că atunci când s-au mutat le-am plătit și camionul. I-am dat cheile și-au plecat fără regrete. Și deci în noiembrie '54 mi-am recăpătat eu camera.

Ei, și acum, după paranteza asta, să vin la motivația lui Gheorghiu-Dej. Bineînțeles, cum m-am întors de la Sinaia, școală, chestii, au început invitații la concerte, și prin doamna Cionca, pe care am vizitat-o în prima zi, am obținut adresa domnului Nedelcu, pe care l-am invitat la noi acasă. Asta se-ntâmpla în toamna lui '53. Cât a mai trăit profesorul Nedelcu, încă 14 ani de zile, săptămânal venea la noi. În '53 eu nu aveam mașină, dar după-aia am avut două roți și-l aduceam și-l duceam, iar din '66 am avut Trabant și-am apucat să-l mai aduc și cu Trabantu'. Și profesorul Nedelcu, la a patra sau la a cincea vizită, ne-a spus: „Ar vrea Petru Groza să te cunoască”. Și m-a invitat, cu nevastă-mea cu tot, într-o zi în Dealul Mitropoliei, la Prezidiu (Președinția Consiliului de Miniștri – n.n.). Ne-a fixat ziua, ora, și atunci l-am cunoscut pe Petru Groza.

Bineînțeles că primul lucru i-am mulțumit, că memoriul pe care i-l dăduse mama lui Nedelcu l-a găsit Gheorghiu-Dej pe masă. Și zice: „Ai de ce să-mi mulțumești, pentru că nu a fost ușor. Și să-ți spun de ce nu a fost ușor. Eu, ca președinte, am dreptul să grațiez. Vrei să știi cu ce mă ocup? Uite!”. A desfăcut partea de jos a biroului și a scos un teanc de dosare, l-a pus pe birou: „Cu asta mă ocup. Uite, pe-ăștia eu îi grațiez. Dar ca să grațiez pe cineva trebuie să fie condamnat. Or, dumneata n-ai avut nicio condamnare. Și atunci a trebuit să fac un lucru mult mai greu. L-am luat pe tovarășul Drăghici și i-am spus că mă interesez de dumneata, că lipsești de-acasă de doi ani de zile și că vreau să știu ce se întâmplă cu dumneata, de ce ești plecat de-acasă. Și Drăghici, foarte corect, mi-a spus c-o să se intereseze și-o să-mi comunice. Și-a mai trecut un timp” – asta se întâmpla, am înțeles eu, în primăvara lui '53 – „și iar l-am văzut și l-am întrebat dacă s-a interesat și mi-a răspuns: «Tovarășu' președinte, ăsta e un mare bandit și locul lui este în închisoare». Și am spus: «Dacă-i așa un mare bandit, de ce nu e condamnat?». «O să fie judecat și o să fie condamnat la ani grei.» «Bine, când îl judecați?» Și i-am dat un termen, pentru începutul lui iulie... Și când s-a împlinit termenul l-am întrebat dacă te-a judecat. «Nu, încă nu...» Și-a venit Festivalul Internațional al Tineretului în România, în vara lui 1953⁵⁴, și-au venit artiști străini, din RDG, din RPU, din Polonia, Bulgaria și m-am nimerit lângă Chișinevski. Și atunci i-am spus: «Vezi, tovarășul Chișinevski, primim și premiem toți artiștii ăștia străini și pe-ai noștri îi ținem în închisoare». Și-a sărit ăsta: «Ce vreți să spuneți, tovarășul președinte?». «Uite ce vreau să spun...» și i-am dat memoriul. Și i-am spus c-am vorbit cu Drăghici, care mi-a spus ce mare bandit ești, că i-am dat termen, că nu te-a judecat, că n-ai nicio condamnare și l-am rugat pe Chișinevski să vadă care-i situația. Asta am făcut eu. Chișinevski a citit și s-a dus la Gheorghiu-Dej”. Ei, asta a fost...

Petru Groza era un șuetist extraordinar. Când a auzit că nevastă-mea e originară din Săliște, că tatăl ei era născut la Săliște... ooo, ce povești a venit să ne spună. Cum în '913 s-au dus la o vedere și trebuia să se logodească la Săliște, și-a fost un bal de-ăsta studentesc, s-au îmbătat cu toții și-au spart oglinzile în sala de bal și n-a mai vrut tatăl miresei s-o lase să se mărite cu el. Sau altă chestie absolut delicioasă... Domnule, vorbea atât de deschis: „Când m-au făcut pe mine mare” – că el a fost întâi prim-ministru –

„m-au trimes la Moscova și acolo m-a primit în audiență Stalin. Și m-a întrebat ce-ai vrea să vezi la Moscova... Și ce credeți că i-am spus? «Eu aș vrea să-l văd pe tatăl meu.» Și Stalin s-a uitat la mine ca la un nebun. Aproape în panică, m-a întrebat: «Cum, tatăl dumitale, la Moscova?» «Da, pe tatăl meu spiritual, pe Patriarhul vreau să-l văd. Pentru că tatăl meu a fost preot...» Și Stalin a savurat gluma...». Și l-a pus în legătură cu Patriarhul... nu mai știu, era, mi se pare, Alexie I⁵⁵. Și zice: „Așa m-am înțeles de bine cu Patriarhul, că l-am invitat să vină în România. Dar știi de ce l-am invitat? Ca să-l duc la mormântul lui tata, să-i officieze acolo o slujbă. Și l-am dus... Și ăsta oficia, și eu în gândul meu spuneam: «Tată, tăticule, dacă ai ști pe cine ți-am adus eu să-ți facă slujbă la mormânt.»”. Mare mucalit.

Altă chestie... Deși nu știu, dragă, dacă merită povestite toate astea. Zicea Groza: „Am fost la înmormântarea lui Stalin și se împlineau 50 de ani de la bacalaureatul meu. Eu am făcut bacalaureatul la Budapesta și încercasem să intru în legătură cu colegii mei, să văd care mai trăiesc. Dintre ei, foarte puțini mai trăiau, dar din puținii ăștia, majoritatea era în închisoare. Și cum să fac eu să-mi serbez bacalaureatul cu colegii? Și la moartea lui Stalin m-am nimerit lângă Rákosi⁵⁶. Și cum stăteam noi așa, la catafalc, unul lângă altul, i-am spus: «Vezi, tovarășu’, așa o să ajungem și noi, te miri când». ăsta s-a scuturat: «Vai, tovarășu’ președinte...». «Da, dar atâta mi-aș mai fi dorit și eu, ca înainte de moarte să-mi văd colegii care sunt astăzi în Ungaria.» «Vai, dar asta se poate, fără problemă.» Eram la catafalc și ne șopteam unul altuia... «Dați-mi lista...» Și i-am dat ulterior lista”. Și zice: „Îmi pare rău că n-am reușit să-i văd mutra când a citit lista asta. Și pe toți mi i-a trimis... Mă binecuvântau și-mi sărutau mâinile și picioarele că nu visau să iasă din închisoare”. Și cât a trăit Groza, în fiecare an la Deva își sărbătorea cu cine mai rămânea dintre ei... El a mai trăit încă cinci ani după asta.

Odată, tatăl meu a avusese o conferință în Deva și la trenul de 11 noaptea pe care-l aștepta tata pe peron să-l aducă în București s-a întâlnit cu Petru Groza, pe care io i-l prezentasem la o expoziție despre „Traian Vuia”, în Parcul Carol, unde Groza ținea discursul inaugural. Și, la Deva, tata l-a salutat, și Groza i-a spus: „E anul și-mi aștept colegii care trebuie să vină cu trenul cu care pleci dumneata la București”.

Familia a avut de suferit după arestarea dumneavoastră ?

Nu, n-au avut de suferit, că n-au avut ce să le ia și nu li s-a luat. Casa surorii, cum v-am spus, fusese naționalizată încă înainte de arestarea mea, iar după arestare singura schimbare a fost cu familia Râșnoveanu. Dar soția mea de-atuncea, actrița Aurelia Sorescu, a avut de câteva ori, să spun, cuțitul în coastă, cerându-i-se să divorțeze. Ea, săraca, începând din '952 și-a avut și tatăl în închisoare. Tatăl ei era liberal din partea lui Gheorghe Brătianu. Dacă nu mă-nșel era chiar șef de plasă la Bușteni. Și a fost în

55. Aleksei I (1877-1970). Doctor în drept (1899) și doctor în teologie (1904), patriarh al Moscovei și al întregii Rusii (1945-1970). A vizitat România în perioada 28 mai – 11 iunie 1947. Printre locațiile vizitate a fost și Băcia, satul natal al lui Petru Groza ; <http://www.ziarullumina.ro/articole/1503/0/33587/0/Mai-iunie-1947-patriarhul-Alexei-al-Moscovei-in-Romania.html>, accesat la 17 februarie 2011 ; *Bolișia Rossiiskaia Ențiklopedia*, tom I, Moscova, Naucinoe izdetelstvo *Bolișia Rossiiskaia Ențiklopedia*, 2005, pp. 468-469.

56. Mátyás Rákosi (Mátyás Rosenfeld, 1892-1971), politician comunist ungar, Secretar General al Partidului Comunist Ungar (1945-1956), prim-ministru (1952-1953). http://ro.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1ty%C3%A1s_R%C3%A1kosi, accesat la 17 februarie 2011.

lotul din 15 august '952, când au fost arestați membrii de partid. Și atunci nevastă-mea era la ora aceea vedetă, că se făcuse filmul *Mitrea Cocor*, în timpul detenției mele, film regizat de Victor Iliu, un mare succes la vremea aceea. Dar ea a rezistat, drăguța, a rezistat. A spus : „Da, o să mă gândesc”. În primul an mai era studentă când m-au luat pe mine, după aceea, în '52-'53, a fost repartizată, parcă, la Teatrul Tineretului. Deci era în pâine, nu era ostracizată. Tatăl meu lucra la Revista *Evidența Contabilă*, era redactor, a rămas acolo. Sora mea era deja medic obstetrician, lucra la Spitalul Cantacuzino... Deci, practic, nu au avut probleme, în afară de mizeria asta cu casa. Că nu era puțin lucru să ai încă cinci oameni în casă, că era deja plin : părinții mei, sora cu soțul ei, bunica maternă, nevasta mea... deci erau destui.

Perioada de la eliberare până în '89 e plină de evenimente : Revoluția din Ungaria, plecarea trupelor sovietice... Toate acestea v-au marcat în vreun fel ?

Revoluția din Ungaria, în '56, nu m-a marcat cu absolut nimic, decât că am citit de Iosif Dudaș c-a fost executat. La plecarea trupelor rusești, în '58, a fost anul ăla nenorocit când eu făcusem iar cerere de plecare și am fost dat afară și de la Liceul de Muzică, și din viața solistică. Petru Groza nu mai trăia ca să pot să apelez la el. Gheorghiu-Dej trăia, dar vă mărturisesc că de rușine n-am încercat să ajung la el. Țștia îmi dăduseră totul și eu ceream să plec... În septembrie '58 s-a dat iarăși drumul și toată familia ne-am făcut cerere, și părinții, și sor-mea, și cumnatu-miu.

Care a fost relația dumneavoastră sau a comunității cu rabinul Moses Rosen⁵⁷ ?

Foarte bună. Știu de toate acuzele care i se aduc, c-a fost rabinul roșu, c-a fost... A fost un mare intelectual și un mare evreu. A ajutat foarte mulți oameni să plece. A adus Joint-ul⁵⁸ în România după nu știu câți ani de zile, a intrat în grațiile lui Ceaușescu și a obținut de la americani clauza națiunii celei mai favorizate... Pe chestia asta avea permanent o ușă deschisă. Nu am decât cuvinte de respect pentru el. A, da' la un moment dat, prin anii '70, s-a supărat pe mine foarte tare. M-a reclamat cineva, un alt ovrei, că-ntr-o vineri seară am fumat... La Casa de Cultură fusese o masă, rabinul a plecat, și noi eram câțiva, Mălineanu⁵⁹, Mișu Iancu, nevestele lor, și fumam. Și s-a găsit unul să se ducă să mă toarne la rabin... Și m-a scos din protocol vreun an de zile. După-aia mi-a mijlocit secretarul general, răposatul Theodor Blumenfeld⁶⁰, să intru la rabin și să fac pace cu el. Mă chema în fiecare an de Purim. Sau îi scriam o bucată, sau cântam la pian când erau serbări de Purim, că se făceau piese de teatru, cântece.

57. Moses Rosen (David Moshé Rozén, 1912-1994), rabinul-șef al cultului mozaic din România (1948-1994), președinte al Federației Comunităților Evreiești din România (1964-1994). Deputat în Marea Adunare Națională (1957-1989), membru de onoare al Academiei Române (1992) ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Moses_Rosen, accesat la 18 mai 2012.

58. American Jewish Joint Distribution Committee este o organizație umanitară evreiască având sediul central la New York, fondată în 1914 și care activează în peste 70 de țări ; <http://www.jdc.org/>, accesat la 17 februarie 2011.

59. Henry Mălineanu, născut la 25 martie 1920 în București. Dirijor, compozitor, director muzical și dirijor la Teatrul de Revistă din București (1950-1958) ; http://www.romanianjewish.org/ro/realitatea_evreiasca_04_02.html, accesat la 17 februarie 2011.

60. Theodor Blumenfeld (1915-2001). Inginer, om de știință, decan al Institutului Politehnic din București, ministru adjunct al Transporturilor, președinte al Comunității Evreiești din București și secretar general al Federației Comunității Evreiești din România ; <http://www.jewish-romania.ro/media/personalitati-6-4.pdf>, accesat la 17 februarie 2011.

Și în anul în care nu m-a chemat am aflat că-i supărat pe mine și m-am dus și i-am spus: „N-are rost să vă cer iertare, dar vreau să-mi exprim regretul. Să știți că eu, ca evreu, am păcate și mai mari la viața mea: sunt căsătorit cu o creștină”. Sunt ceea ce se cheamă „ioret”, coborâtor din Israel. „Aliya” înseamnă urcare către Israel, și a pleca din Israel, a abandona Israelul, a cobori, este „ioret”. Și zic: „Sunt ioret. Treaba asta cu fumatul e un viciu personal și nu vă promit că mă las”. I-a plăcut rabinului. „Vă rog să nu mai fumați acolo.” „Da, eminență, vă promit că n-am să mai fumez în [Strada] Popa Soare...”

Dar a fost o mare personalitate, o uriașă personalitate. Se purta în spiritul vremii, ca un dictator. Colaboratorii lui făceau sluj în fața lui. Dar nu numai că n-a făcut rău, dar a făcut acel cămin-spital formidabil, care acum am înțeles că se duce de răpă, în Bucureștii Noi. Nu știu dacă ați auzit de Căminul „Amalia și [Șef Rabin] dr. Moses Rosen”. Un cămin pentru oamenii vârstnici care nu mai au familii, care nu mai au alternative. Și spital cu medici de toate specialitățile aveau acolo, și o îngrijire foarte frumoasă. Au fost diverși colegi. Mișu Iancu a murit acolo, ca să vă dau un exemplu elocvent.

Care a fost relația dumneavoastră cu Securitatea după eliberare ?

De două ori m-au necăjit. Adică unul m-a necăjit de două ori. Cred că în 1960-'61, eram la Școala Populară de Arte. A fost rău de tot. Vreau să vă spun că a încercat să mă racoleze. A venit unul cu mustață, parcă-l văd. Mergeam spre școală și nu știu cum a intrat în vorbă cu mine. M-a întrebat dacă știu idiș. „Nu știu idiș.” Voia ceva informații despre Richard Stein⁶¹. E cel cu *Sanie cu zurgălăi*. Nu-l cunoșteam. „Dar am vrea să colaborați.” „Sub niciun motiv, vă rog să mă iertați. Nu, nu, nu.” „Ei, nu, vă mai gândiți dumneavoastră...” A fost destul de scurt dialogul atunci. Dar un an mai târziu, în februarie 1962, am reușit prin sindicat, cred, să capăt o cameră la o vilă din Predeal, că sufeream de astenie nervoasă, că pe mine m-a consumat enorm plecarea părinților și surorilor.

Când au plecat ?

În 29 martie 1961 au plecat. Domne, dar mă întind și eu la șuetă prea mult...

Dar nu e o șuetă. E foarte interesant ce povestiți dumneavoastră.

În februarie 1962 eram la Predeal. Am plecat cu un prieten al meu, mult mai mare ca mine ca vârstă, era pensionar, Costel Teodoru. Și uite că mi-amintesc exact și cu ce bani. Îmi lăsase tatăl meu un carnet de CEC cu 2.000 de lei când a plecat. Asta a fost averea pe care mi-a încredințat-o. Și eu am pus la bătaie acești bani pentru o săptămână sau 10 zile la Predeal. Era vacanță, că pe vremea aceea în învățământul preuniversitar erau două semestre. Și la vila în care stăteam, a treia sau a patra zi, nu mai știu când, când îmi dă portarul cheia și zice: „V-a căutat cineva și v-a rugat să vă duceți până la Hotelul «Carmen»”. Mi-a dat și un nume sau camera. Domnule, m-am dus și l-am întâlnit pe ofițerul ăsta. Era la masă, cu o hârtie albă în față, cu un toc. S-a sculat în picioare: „Bună ziua, tovarășu’...”. Eu am înlemnit. Și zice: „Știu că sunteți aicea, că vă odihniți, și m-am gândit c-o să aveți puțin timp și pentru noi...”. Am avut noroc, domnule, că în clipa aceea am izbucnit în plâns. Eram bolnav, că nu întâmplător am plecat cu un prieten și nu cu nevasta la Predeal... Și cred că m-a ajutat Dumnezeu în clipa aceea, că am

61. Richard Stein (1909-1992), compozitor de muzică ușoară.

izbucnit într-așa un plâns și am spus : „Nu am loc de dumneavoastră, nu vă vreau, mai bine mor, nu mai mă interesează ! ”. „Nu-i nimic, lasă, o să vă odihniți.” Domnule, m-a condus la ușă... (râde – n.n.) am plecat și-am terminat cu acest individ. Parcă-l văd : înalt, cu o mustăcioară neagră, păr într-o parte. Și ăsta a fost sfârșitul.

Am mai avut un mare necaz cu ăștia de la Securitate și în 1982. Noi fusesem în Israel în '69, '73, '76, '79 și-n 1982 am făcut, tot așa, în aprilie cerere pentru vacanța mare. Nu mai trăia nici mama, mergeam la soră-mea și aveam șapte veri primari. Și ne vine răspuns la început de iunie : „Nu se aprobă cererea”. Imediat am depus memoriu și la sfârșitul lui iunie sau poate începutul lui iulie a venit răspunsul : „Nu se aprobă revenirea”. Deci se respingea. Avusesem și lovituri mai mari la viața mea așa că... ne-am făcut vilegiatura, parcă, la Sinaia, ca în fiecare an. Costă 20 de lei o cameră pe noapte, domnule, și ajunsesem la peste 4.000 salariu. Că în '86 am ieșit la pensie și aveam 4.000 și niște sute bune, că era și vechimea, și continuitatea în slujbă. Așa că nu era o problemă vilegiatura.

Ne-am întors din vilegiatură, am început școala... Eu am fost mulți ani șeful catedrei Instrumentelor la Școala Populară de Arte și coordonam multe clase de instrumente, fixam examenele de admitere, comisiile. Îmi amintesc de un răposat „Tovarăș” cu „T” mare, care în consiliul pedagogic a ridicat problema : „Nu-i suficientă competența profesională în școala noastră ca să fii șef de catedră. Ar trebui și alte calități, pe care tovarășul Mizrahy nu le are”. Adică nu eram membru de partid. Dar m-a ținut 20 de ani șef de catedră.

Bun, și încep examenele, că în 15 septembrie începeau și cursurile. Și în 25 septembrie, că pe 24 septembrie e ziua nunții noastre, pe la 9 : „Alo, tovarășul Mizrahy ? Numele meu e Gheorghiu. Colonelul Gheorghiu. În legătură cu cererea dumneavoastră de pașaport”. „Nu vă supărați, asta a fost în luna aprilie. Vroiam să plecăm în iulie și august.” „Știu, știu, dar totuși am fi vrut să lămurim, poate totuși o să mai vreți să plecați. Când aveți timp să treceți pe la noi.” „Unde ? ” „În Nicolae Iorga, la Pașapoarte.” „Măine-dimineață.” „A, da ? Așa curând ? Bine, poftiți ! La ce oră vă convine ? ” „9 jumate.” „La 9 jumătate vă aștept. Spuneți la poartă, la ofițerul de serviciu.” M-am dus cu nevastă-mea, am lăsat-o pe ea în curte. Era o zi frumoasă, de vară târzie, nu era nici măcar de toamnă. Am urcat. Tovarășul Gheorghiu era violina a doua, cum spunem noi... Violina întâia s-a prezentat colonel Diaconu. El ședea la o masă și tovarășul Gheorghiu la mașina de scris. Domnule, m-a luat la o anchetă, că s-a făcut ora 12. I-am spus : „Nu vă supărați, măcar să-i spun soției mele că nu sunt arestat și că sunt în viață...” „Cum, e și doamna jos ? Vai, poftiți-o înăuntru ! ” Și primul lucru când a intrat nevastă-mea : „Bună ziua. Nici dumneavoastră nu ne iubiți, și ne bârfiți și ne...”. Domnule, știa despre mine, totul știa. Totul, totul, toată viața ! Singura revelație care l-a enervat – că n-a știut de una din verișoarele mele, Tuți, care adăuga din când în când în scrisorile lui sor-sa, multe sărutări. Fusesse și ea în țară în '79.

„Îmi pare rău că v-am lăsat să plecați în Italia...” Că eu fusesem într-un turneu profesional cu Filarmonica din Iași. Eu eram solistul și ei m-acompaniau. „Îmi pare rău că v-am lăsat.” „Îmi pare rău că... vă pare rău.” Adică nu eram pierdut, dar nici bine nu mi-a venit. „De la «Europa Liberă» pe cine cunoașteți ? Pe cine ați vizitat în Israel ? Cine era cu neamțul care v-a vizitat și a lăsat mașina alaltăieri la dumneavoastră ? ” „Vă felicit, dar nu era neamț, era olandez.” „Cum olandez ? ” „Da, era număr de mașină germană, dar el e olandez.” „Hopă, contraziceți linia partidului ! Aha, aha ! Ei, nu, că

chiar degeaba n-ați stat în închisoare. Și n-a fost chiar așa greu cum spuneți, cum vă lăudați.” „A fost foarte greu, domnule colonel. Acolo mi-am pierdut dinții, m-am îmbolnăvit de reumatism, acolo am zăcut și am făcut deprimare psihică pentru că am stat degeaba.” Ei, și veni Revoluția și sunt invitat la o mare recepție făcută de Ambasada Israelului la „Intercontinental”. Și cine păzește jos la scară să ia invitațiile în mână? Domnul colonel Diaconu. Zic: „Cum, nu mă recunoașteți? Ați stat așa de mult de vorbă cu mine, nu mai mă recunoașteți?”. „Ba da, știți, cu rabi ăștia trebuie să avem grijă.” Stânjenit, stânjenit...

Vroiam să îmi mai spuneți cum a fost decembrie '89 pentru dumneavoastră. Erați în București?

Acasă la mine. Și, ca tot românul, aveam pusă în frigider o sticlă de șampanie. L-am chemat pe prietenul meu din copilărie, Poenaru Bordea, vecinul meu de vizavi, la 12, când s-a anunțat ce s-a anunțat: „Țuchi, hai că deschidem șampania!”. Și-am deschis șampania. Nu am ieșit din casă. Aveam un televizoraș, am văzut mitingul până ce s-a întrerupt și am zis că-i televiziunea de vină. N-am realizat nici pe departe ce se întâmplă. „Alo, alo.” Liniște. Zic: „Uite, mă, ăștia nu sunt în stare să transmită”. Și-am plecat de-acasă în jur de 12 jumătate cu mașina cu destinația Strada Negustori, unde un mic magazin al comunității evreilor vindea o dată la câțva timp carne de vacă. Și când am ajuns la intersecția Bulevardul Republicii cu linia tramvaiului 5, nu știu cum se cheamă strada acum, deodată s-a auzit o explozie extraordinară, după aceea am aflat că era petarda. Dar până acolo s-a auzit, atât de puternic. Am fost, mi-am luat carnea și, când m-am întors, m-am oprit și l-am vizitat pe Valentin Lipatti⁶² cu nevasta lui, care fusese nevasta mea, Aurelia Sorescu... *Long story*, dar am rămas foarte buni prieteni până la sfârșit, Dumnezeu să-i odihnească pe-amândoi. Și mi-a spus atunci Valentin: „Măi, nu știu ce se întâmplă, dar acumă a telefonat de la Geneva, un coleg sau un jurnalist să-l întrebe în calitatea lui de principal negociator la Geneva, la Helsinki, ce se întâmplă în România”. El era deja pensionat de la Externe și nu era momentul să comenteze atunci la telefon. „Nu știu, domnule, ce se întâmplă. Sunt în casă, sunt suferind...” Suferea de scleroză în plăci. Dar știau și ei că este ceva în oraș, că începuse să curgă lumea. Ei stăteau pe C.A. Rosetti colț cu Sahia și se scurgea lume deja din Piața Palatului pe strada Rosetti. Am plecat acasă, eram invitat seara la Valentin Teodorian⁶³, dar văzând ce agitație e, am telefonat să întreb dacă astă-seară sau mâine-seară trebuie să venim la ei. Și au spus: „Nu, nu, astăzi, veniți astăzi”. Ca peste două ore să-mi dea telefon că are o migrenă teribilă și că ne roagă să amânăm. El locuia exact vizavi de cinema Capitol, pe Bulevardul Elisabeta, unde în după-amiaza de 21 începuse să se simtă că nu chiar totul în regulă. Și am stat acasă și, sigur, cu radioul, cu televizorul am fost la curent și cu sinuciderea lui Milea, și după aceea cu starea de urgență, starea de necesitate. Și după aceea ne-a telefonat o prietenă: „Deschideți televizorul!”. Era ăsta cu „fă-te că lucrezi”.

Două-trei zile mai târziu am fost invitat la Uniunea Compozitorilor. N-aveam sediu, așa că prima întrevvedere, numai secția de muzică ușoară, a fost la Teatrul Tănase. Eram

62. Valentin Lipatti (1923-1998), ambasador la UNESCO (1965-1971), conducătorul delegației române la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, Helsinki și Geneva (1972-1977); <http://romania-on-line.net/halloffame/LipattiValentin.htm>, accesat la 17 februarie 2011.

63. Valentin Teodorian (1928-1995). Tenor de notorietate internațională.

toți acolo strânși, inclusiv Gigi Grigoriu⁶⁴, și-mi amintesc de Johnny Răducanu, extraordinar, că zice: „Domnul Gigi, cântecul ăsta pe care l-ai scris mata... (Fredonează melodia, „Partidul, Ceaușescu, România” – n.n.) Domnule, ce găselniță de melodie... Da’ cu textul nu prea mă-mpac. Nu-mi place textul”. Râsete generale...

După '90 v-ați înscris în Asociația Foștilor Deținuți Politici ?

Sunt membru al Asociației Foștilor Deținuți Politici și, ca să fiu sincer, nu m-a deranjat să mă înscriu, dar m-am înscris fiind obligat, ca să capăt abonamente de tramvai și de metrou, că se elibera’ acolo. Adică era un fel de „nu dai, nu capeți”, ceea ce nu era corect. Pentru că Parlamentul a votat pentru foștii deținuți politici, nu pentru membrii Asociației. A fost un abuz, am fost conștient de el, dar n-am reclamat pentru că, încă o dată vă spun, probabil că m-aș fi înscris în orice caz. Nu mi-a plăcut că pe pereți erau multe manifeste legionare, care nu-și aveau locul acolo. Asociația Foștilor Deținuți n-a fost făcută pentru reabilitarea legionarilor, dar s-a insistat puțin prea mult pe chestia aia. N-am participat la nicio ședință și n-am avut ocazia să-mi exprim păreri sau opinii. Sunt un cotizant, da’ anul ăsta n-am apucat din cauza vremii de-afară. Nu prea am voie să ies pe frig, iar cu mașina nici pomeneală ! Sâmbăta și duminica e închis la asociație, singurele zile când se poate circula cu mașina în București, că pe [Strada] Mântuleasa n-am cum să ajung cu mașina. Și am ajuns odată la 12 și 5... era închis. Nu vă mai spun, că orice fel de sărbătoare, nu numai Sfântul Ion și Bobotează, dar cum află de un sfânt, cum e închis acolo în ziua respectivă. Au nu știu câte sărbători de-astea... Dar și ei sunt oameni necăjiți, oameni vârstnici care stau acolo.

V-ați mai întâlnit cu foști temniceri sau foști anchetatori ?

Din păcate, nu. Sincer mi-aș fi dorit să mă reîntâlnesc cu anchetatorul. Dar v-am promis că vă mai povestesc de reîntâlnirea cu Apostol, de la Bicaz. Am două amintiri legate de el: Eram pe șantier la cota 550 și el cu o serie de civili inspecta șantierul și s-a oprit la mine. Eu lucram. Știa cum mă cheamă și zice: „E, Mizrahy, ce-o să faci mata când o să te eliberezi?”. „Domnule sublocotenent, dacă vreodată se va întâmpla minunea asta, cred că primul lucru am să desființez la mine acasă lumina electrică.” „Cum adică? De ce să o desființezi?” „Ca să uit de chinurile prin care am trecut ca să ajut la instaurarea luminii electrice.” „O să te mai răzgândești...” Și-a plecat.

Cinci ani mai târziu, într-o zi de august, la Eforie Nord, se deschisese ceea ce s-a numit mulți ani restaurantul „La Neon”, era paralel cu faleza. Atunci s-a introdus prima oară lumină de neon și așa se chema. Pe terasă era un pian și știu că m-am dus, l-am deschis și m-am așezat. Și deodată mă trezesc lângă mine cu Manole Ștefănescu, șeful nostru de șantier de la Bicaz. Bucurie extraordinară, cu îmbrățișări, cu nu știu ce. „Ce faci? Cum, ești în Eforie? Diseară”, zice, „eu am o masă aici și am câțiva invitați. Fă-mi bucuria, vino și tu, te rog”. Îl reînșăunaseră director la un fel de Sovrom la Constanța. Bun. Vin seara la restaurant, o masă tovarășească de-asta, dar la mare eleganță, cu șervete, cu față de masă, cu tacâmuri, cu doamne, cu domni. În capul mesei Nică Ștefănescu și eu în celălalt cap al mesei. Și când îl văd că face odată așa: „Tovarășe ospătar, îl cunoști pe domnul?”. Și înainte să-l văd, ospătarul zice: „Da, e domnul Mizrahy”. Și-l recunosc pe sublocotenentul Apostol... cu jachetă albă, șervetul de rigoare

64. George Grigoriu (1927-1999). Compozitor român. http://ro.wikipedia.org/wiki/George_Grigoriu, accesat la 17 februarie 2011.

pe mână. „Te rog frumos să ai grijă de domnul Mizrahy să aibă tot timpul paharul plin și să fie rece.” „Da, sigur că da.” Întâi am fost crispat, dar după aceea m-am simțit din ce în ce mai bine și cu multă bucurie i-am întins o hârtie de 10 lei la plecare, pe care a acceptat-o cu recunoștință. „Mulțumesc, să trăiți!” Acum, domnule, c-o fi fost tot sublocotenent sau poate chiar avansat locotenent sau căpitan de Securitate și acolo să fi fost locul lui de muncă, e foarte posibil. Că o fi fost dat afară din Securitate și a revenit la profesia lui de bază, cea de chelner, și asta e foarte posibil. N-am să știu niciodată... Nu m-am mai văzut din vara aceea nici cu Nică Ștefănescu, nici cu sublocotenentul Apostol, dar mi-a rămas această de neuitat amintire, evoluția relațiilor dintre sublocotenentul Apostol și mine.

În încheiere, spuneți-mi, regretați anii de închisoare ?

Cum să regret ? Cum să regret anii de închisoare ? Orele de închisoare, minutele de închisoare ? Dar a fost ceva strivitor, în primul rând psihic, din clipa în care am intrat și până în clipa în care am ieșit n-am avut niciun fel de certitudine, de speranță că voi mai ieși vreodată. Dar peste tot am cunoscut oameni...

Dar de două lucruri îmi pare rău : unul este pașaportul cu care am plecat din România în 29 martie 1941, cu ștampilă mare pe pagina întâia „Evreu”, cu litere mari de tot. Ăsta mi l-au confiscat în noaptea când au venit să mă aresteze, că ei au venit aici acasă și-au făcut percheziție totală. A rămas o echipă aici și o mașină o’ trimes-o după mine la Bușteni. Ei nu știau că-s la Bușteni, părinții le-au spus. Dar aici au răscolit absolut tot. Și mai mi-au luat, că mai aveam de la Ambasadă, o scrisoare obținută prin doamna Ūberal, Avriel. Eu când am plecat din Palestina aveam pe pașaportul românesc o viză de *permanent resident*, că era încă mandat britanic : *with right of return to Palestine within six months*. Și mi-am prelungit viza aici, la Ambasada Britanică, pentru încă șase luni. Iar eu vroiam să plec, da’ ăștia nu-mi dădeau drumul. Și aveam o adresă din partea Ambasadei, din partea doamnei Ūberal, care spunea : „Calitatea dumneavoastră de rezident permanent palestinian este valabilă și pentru statul Israel. De asemenea, de acest drept se bucură și soția dumneavoastră. Suntem dispuși să vă eliberăm un «laissez-passer» pentru dumneavoastră și soția, cu condiția aprobării autorităților române”. Și scrisoarea asta au confiscat-o, și pașaportul cu copiile, că aveam și fotocopii după el... Și asta aș fi vrut să pun eu în cartea mea, că am pus fotografia foii de eliberare și vroiam să pun și pașaportul. Adică să arăt regimul de dreapta și de stânga, care m-au „favorizat” în mod deosebit.

Care au fost cei mai importanți oameni care v-au făcut să rezistați în închisoare ?

Păi, la Jilava, categoric Mociorniță. La Bicz au fost mai mulți... Am spus de Aurel Buteanu, de Raoul Șorban, a mai fost un alt prieten al meu, actor al Operei, Harry Harwey⁶⁵, cu care am rămas prieten. A plecat, săracu’, și el. La Ministerul de Interne n-am văzut pe nimeni... A fost odată la mine la școală ca să-mi strângă mână, că mă auzise la un concert, domnul Rosin, mult mai în vârstă decât mine, de care v-am spus că am stat cu el în celula cea mare, unde erau vreo șase inși. El era un fel de procurist

65. Herman Mundt (Harry Harwey), născut la 8 ianuarie 1913 în Sărățel, Bistrița-Năsăud. A fost arestat la 14 aprilie 1952 și condamnat la 4 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Bicz, Onești, Gherla și Poarta Albă. A fost eliberat la 7 iulie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

al lui Auschnit. A plecat cu vasul „Transilvania” în '48, a coborât la Marsilia din vapor și prin megafon comandantul, cu care se împrietenise pe drum, l-a rugat să revină pentru o clipă. L-au arestat și era condamnat la 25 de ani. Venea de la Aiud pentru nu știu ce anchetă și de la el am aflat multe despre condițiile de închisoare, despre drepturi, când eram eu atât de disperat și-mi doream să fiu condamnat ca să scap... E, a venit odată în curtea școlii, parcă-l văd, mi-a dat mâna, mi-a spus ce fericit e că mi-am revenit, că fac carieră. Cu preotul Vasile Mare numai la telefon am mai vorbit și mi-a spus cineva că nu mai este. A făcut un atac de cord. Era un băiat tânăr, vânjos, de 27-28 de ani. Când erau căutați preoții greco-catolici, el a fugit și s-a făcut dulgher pe un șantier, da' l-au prins și l-au dus la Interne.

Eu vă mulțumesc frumos pentru interviu.

Eu vă mulțumesc. Sunt lucruri care-i bine să rămână. Nu știu pe cine și când va interesa, dar încă îmi doresc să vă cadă odată în mână cartea mea și să aștept un telefon de la dumneavoastră să-mi spuneți că v-a picat în mână și ați citit-o.

Eugen Otparlic

S-a născut la 19 septembrie 1924 în Huși, județul Vaslui. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Electrotehnică. Profesia : inginer. A fost arestat la 1 iulie 1948 și condamnat la 12 ani muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 8 ani muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Galata, Suceava, Pitești, Târgu Ocna, Jilava, Caransebeș, Aiud, Oradea și Cluj. A fost eliberat la 28 iunie 1956. La data interviului locuia în Paris/București. Interviuri realizate de Constantin Petre și Alin Mureșan la 12 iunie și 18 august 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviurilor – Constantin Petre. Editarea – Alin Mureșan. Interviurile se află în AIO-IICCMER, având cotele 168, 190.

[Constantin Petre]: *Vă rog să-mi spuneți câteva date despre dumneavoastră.*

Da. Am făcut Liceul „Cuza Vodă” din Huși, un liceu foarte bun de cultură generală, deși eu am făcut secția matematică. Pentru asta am dat examen la Politehnică, dar între liceu și Politehnică a fost refugiul, au venit rușii în țară. Familia n-a vrut să plece, așa că am plecat în refugiu eu și o soră de-a mamei, care avea rude la Buzău, la Pârscov¹, mai bine zis. Acolo trebuia să dau bacalaureatu'. M-am dus în Buzău la un liceu necunoscut, „Petriceicu Hasdeu”, și m-am înscris acolo, fără să am nicio carte la mine, nimic. Deci după șase luni de la terminarea liceului am dat bacalaureatul fără să fiu pregătit. L-am luat, bineînțeles, cu notă mică, media cinci și nu știu cât ; eu, care eram foarte bun la matematică, da' dacă nu mai lucrezi, se uită. După aceea am primit de la mama mea din Huși un ordin de chemare în armată și a trebuit să mă întorc acasă. Am părăsit refugiul și m-am dus în armată, repartizat la „23 Cavalerie”. Colonelul, când a văzut că am diplomă de bacalaureat, secția matematică, a spus : „Dumneata nu poți să faci armata la noi. Vă trimitem la școala de ofițeri”.

M-a trimis la Școala de ofițeri rezervă 2 Pitești și am făcut acolo vreo opt luni. Era școală de artilerie rezervă. Eram deja pregătiți să plecăm pe front, fără a fi ajuns la gradul de ofițer, da' a intervenit sfârșitul războiului. Și ne-a întrebat colonelul, șeful școlii : „Școala continuă. Cine vrea să rămână, ca să vă luați gradul de ofițer, să ridice mâna în sus”. N-a ridicat nimeni. „Cine nu vrea să rămână să ridice mâna în sus.” Și au ridicat toți și s-a desființat școala. Așa s-a terminat școala de ofițeri. Bineînțeles că chiar cu gradul de sergent, cum am ieșit eu, acum puteam să fi ajuns cel puțin căpitan, dar comuniștii mi-au anulat livretul militar și m-au lăsat în drum. Deci eu, propriu-zis,

1. Localitate în județul Buzău.

și acuma tot gradul de sergent-major îl am și vreo 900 de lei pensie de veteran de război, pentru că, și aici este un amănunt destul de interesant ; a venit gloata rușilor și au trecut prin Pitești. Murdari, cum îi știe toată lumea. Unul din pavilioanele noastre de acolo era plin de nemți reținuți. Și rușii au aflat de această chestie și au venit. Bineînțeles, știau că pot să capete câte ceva, să fure de la ei, și așa au și făcut. I-au scos afară, au început să-i bată, le-au luat ceasurile, bocancii, s-au îmbrăcat toți și pe ei i-au lăsat în picioarele goale și a doua zi au venit și i-au luat de tot.

Noi, elevii, și cu căpitanul bateriei noastre (dar și celelalte baterii, că erau patru baterii) am hotărât să-i dăm pe ruși afară și am scos mitralierele pe geamuri la saloane și am început să-i somăm : „Ieșiți afară !”. În 10 minute s-a primit ordin strict de la minister : „Băgați armele înapoi și lăsați-i pe ruși să-i ia !”.

După aceea noi am plecat acasă și din fericire s-a mai dat un examen la Politehnică, ultimul examen, l-am dat și eu și am intrat la Politehnică. Erau vreo 10 locuri. Și deci n-am pierdut anu' din cauza asta și am făcut Politehnica.

[C.P.]: *Numele dumneavoastră are rezonanță ucraineană ?*

Nu prea, mai mult cehă. Bunicul nostru, Otparlik, cu k la urmă, spunea că este de origine germană, născut în Cehia, sau de origine cehă, născut în Germania, la graniță. El era protestant. Pe noi, copiii, mama ne-a făcut ortodocși.

[C.P.]: *Tatăl dumneavoastră era protestant ? Lutheran ?*

Nu era nici tata protestant, pentru că bunica era ortodoxă și ea. Bunicul s-a căsătorit în România și bunica, fiind ortodoxă, și-a botezat copiii la ortodocși. Doi frați au fost : unu' a murit la 105 ani și tata la 96 de ani.

Da' să revin la facultate. Eu în '48 am terminat Politehnica. La început de iunie eram cu proiectele de diplomă în mână. Eram foarte bun prieten cu Marius Rusu² și sigur că într-o noapte ne-am trezit la Securitate. Nici n-am știut că și el e arestat, nici el n-a știut că și eu sunt arestat.

[C.P.]: *Făceați parte dintr-un partid atunci ?*

Din Partidul Țărănesc, da.

[C.P.]: *Când v-ați înscris în partid ?*

Când au fost alegerile în '46. Eu, Marius și încă vreo câțiva am fost trimiși prin sate să fim asistenți la vot din partea PNT-ului. Bineînțeles că am constatat că votul a fost total falsificat, pentru faptu' că la sfârșit au venit niște camarazi ruși din Basarabia care știau și românește și când noi am vrut să numărăm voturile, ne-au luat cu pistoalele, TT-urile alea cu morișcă la mijloc, și ne-au dat afară cu picioare în fund : „Plecați de aicea că dacă nu, vă împușcăm ! *Streleati* !³”. Și a trebuit să plecăm. Asta a fost asistența

2. Marius Rusu (1924-2004). Născut în Bălți, Basarabia. A fost arestat pentru activitate țărănistă în preajma alegerilor din 1946. A fost rearestat la 9 iulie 1948 și condamnat la 12 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Galata, Suceava, Aiud, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula și Râmnicu Sărat. A fost eliberat la 6 iulie 1958 cu domiciliu obligatoriu la Lătești, Bărăgan. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar R*, Mașina de scris, București, 2007, p. 265 ; fișa matricolă penală din AANP.

3. *Streleati* (în limba rusă) = a împușca.

noastră la vot. Și pentru asta au ieșit 100 %, pentru că le-au dat foc lăzilor cu voturi, nici nu le-au numărat.

Fratele meu⁴, care era elev, făcuse și el alt grupuscul d-esta, tot țărănist, oarecum sfătuit sau împins de mine. Și după ce am intrat în pușcărie, mi-am dat seama că am greșit...

[C.P.] : *Nu v-a reproșat ?*

Nu, niciodată, nu. E foarte mândru c-a făcut șase ani. Eu aveam din timpul războiului un pistol Parabelum 9 lung, pe care îl țineam în pod. Mi-l dăduse un ofițer cadou. I-am scris acasă, nu mi-a răspuns, probabil că a murit în război. Și am rămas cu pistolul ăla. Iar fratelui meu i-am spus, probabil : „Mă, io am un pistol în pod”. Și el s-a mai lăudat... Avea 13-14 ani, 15 ani. Și la anchetă l-o' bătut până când s-o' dus cu el acasă și o scos pistolul din pod. Pentru asta o luat șase ani propriu-zis, că nu făcuseră nici ei nimic. Și în afară de asta, el și cu încă trei colegi din celula alăturată au evadat de la Securitate, dacă se mai poate așa ceva... Au făcut o gaură prin zid și, încet-încet, când îi scotea afară, mai lua câte oleacă de tărăță de-aia din cărămidă, și într-o noapte au plecat toți patru. Ei cunoșteau locul, că era pe lângă liceul unde fusese el. S-a dat alarmă în toată țara și, dintre ei, trei au fost prinși după câteva zile și i-a' luat din nou la bătaie. Și unu' singur a ajuns în Germania. Unu' singur.

Tatăl meu a fost moșier lângă satul Dimitrie Cantemir⁵ și era un tip foarte comunicativ și iubea țărani care lucrau la el pe moșie, așa că avea vreo 20-30 de fini, cununați, botezați, nu-ș' ce. Fratele meu s-a dus și a bătut noaptea, singur, la ușa unui fin pe care îl cunoștea și el bineînțeles că l-a primit frumos, și l-a culcat, l-a ascuns undeva după un pat sau după o sobă, nu știu, și dimineța s-a dus la jandarmerie și a anunțat, au venit jandarmii și l-au luat.

[C.P.] : *Părinții dumneavoastră fuseseră și ei implicați în viața politică ?*

Tatăl meu fusese liberal, mai 'nainte, acum era bătrân. El fusese moșier, și în '46 sau '47, cam așa ceva, a început să ni se ceară la facultate dovadă de origine socială sănătoasă, ca s-avem bursă. Și pe tata îl pistonă mereu cu amenințarea cu pușcăria, că-i va lua moșia, că nu știu ce... Avea 100 de hectare de pădure și vreo 10 hectare de pământ lângă Huși, într-o comună care se numește Crețești⁶, de fapt, între patru comune. Era un loc mare de pădure de stat și păduri private. Avea și tata un lot aici, avea o poiană de 10 hectare, unde creștea vaci și cai.

[C.P.] : *Și de ce nu v-ați făcut și dumneavoastră liberal, ca tatăl dumneavoastră ?*

4. George Otparlic, născut la 1 mai 1933 în Huși, Vaslui. A fost arestat la 6 mai 1950 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Târgșor, Gherla, Valea Neagră – Peninsula, Poarta Albă, Cavnic și Baia Sprie. A fost eliberat la 3 mai 1956. A reușit să fugă în Austria în 1956 (potrivit altor surse, în 1957), iar în 1959 a plecat în Franța, unde a lucrat ca tehnician la o televiziune. A fost urmărit chiar și în Franța. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar N-O*, p. 244 ; ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 32369, f. 8 ; *Au ales Libertatea. Dicționar. 2265 de fișe personale din evidența Securității* (ediție îngrijită de Veronica Nanu și Dumitru Dobre), Pro Historia, București, 2007, p. 567.
5. Localitate în județul Vaslui.
6. Localitate în județul Vaslui.

În primul rând că bătrânul mi-a spus, 'ce: „Eugen, să nu faci politică în viața ta. Să-ți vezi de carte, de treabă, pentru că politica este o mârșăvie”. Cred c-am spus esențialul. Și deci eram hotărât să nu fac politică. Da' acolo, la Politehnică, cu studenți, ne-am încrezut unu' într-altu', ne-am împrietenit și am zis: „Domne, trebuie să facem ceva. Trebuie să facem ceva!”. În afară de asta eu am vrut să plec în străinătate, în momentul când am văzut că se instaurează comunismul ăsta. M-am pregătit cu vreo câțiva băieți, am vorbit cu un marinar din Huși, care venise în concediu, să plecăm cu un vapor. Și i-am spus lu' tata, și el zice: „Cred că e bine să plecați, să vă salvați, că comunismul o să dureze mult și n-o să aveți nicio șansă”. Totuși, nu am crezut. M-am dus la fostul meu director de liceu, care era un tip foarte cult, era preot, profesor de religie, directorul liceului și doctor în filosofia religiilor. Deci era un tip foarte evoluat. Și el a spus: „Nu, să stați în țară, să muriți pentru țară!”. Și am plecat capu-n jos și am spus: „Părinte director” – cum îi spuneam noi – „așa vom face!”. Eram vreo patru sau cinci...

[C.P.]: *Ați regretat vreodată că n-ați plecat, cum vă sfătuisese tatăl dumneavoastră ?*

Am regretat. Pentru că suferința a fost peste măsură de grea, peste măsură de mare...

Atunci ne-am întors la Politehnică și dă-i cu politica. Bineînțeles că foarte vag, pentru că după '46 a fost o restricție colosală, ne-a' urmărit tot timpul pas cu pas. Unu' dintre noi a fost împușcat, nu știu dacă ați auzit de asta... Sergiu Iacovlov⁷ se numea. Dar cu toată teroarea care era, ne-am adunat vreo 3.000, cred că, de studenți și ne-am dus vreo 80 de kilometri pe jos cu carul mortuar...

[C.P.]: *Cine l-a împușcat ?*

Securitatea, știu eu cine ? L-au găsit mort undeva. Și bineînțeles că ne-au înconjurat ăștia cu poliție, cu armată, cu nu știu ce, da' ne-au lăsat totuși să facem această înmormântare. Decent a fost... Și deci ne-am întors înapoi și iar o trebuit să ne ascundem o perioadă. Să tăcem. Bineînțeles că din când în când ne adunam, însă pe ascuns, câte doi-trei. Mai mult de trei nu ne adunam...

Apoi noi ne-am fofilat, ne-am despărțit de Șelucă Manea⁸, președintele de la Iași, și ne-am împărțit în grupușcule și ne-am luat denumirea de „3 + 1”. Rusu Marius a inventat-o. El a zis să ne separăm, să stăm de vorbă în trei și unul dintre noi să facă legătura cu alți trei și tot așa, ca să fim mai secretoși, să salvăm pe câți mai mulți în cazul în care am fi arestați. N-a fost prea eficace, că la bățiile groaznice pe care le-am suferit la Iași la Securitate, ne-am cam scăpat...

7. Sergiu Iacovlov (1924-1948). Membru al TUNȚ, student la Facultatea de Medicină din Iași. A propus public adoptarea poziției de luptă armată. A fost urmărit și împușcat mortal la 16 martie 1948 pentru activitatea sa anticomunistă. La înmormântarea lui au participat câteva mii de studenți, unii dintre ei arestați ulterior pentru intimidare. Dan Lucinescu, *Jertfa (Transfigurări)*, Siaj, București, 2008, pp. 16-22; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar H, I, J, K, L*, pp. 87-88.

8. Probabil Ion Manea, născut la 12 februarie 1921 în Panciu, Vrancea. Președintele organizației de tineret PNTJ Moldova. A fost arestat în mai 1947 și condamnat la 2 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești și Aiud. A fost eliberat în iunie 1948. În 1952 a fost internat administrativ pentru 60 de luni la Capul Midia. Nu deținem informații despre data eliberării. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar M*, p. 48; fișa matricolă penală din AANP.

[C.P.]: *Cu cine ați mai fost în lot ?*

Păi, am fost vreo patru ingineri : Rusu Marius, care era șefu', eu, să zicem adjunctul, și a' fost încă doi ingineri, unu' era agronom, se chema Stan Victor și unu' Frens Albert. Au mai fost vreo patru doctori, printre care Lulu Fluture⁹ și Bică Georgescu¹⁰. Un alt doctor, George Idriceanu¹¹, un alt doctor, Macovei¹²... Ion, îmi face impresia, și un plutonier-major de jandarmi, nu știu de unde a apărut ăsta în lot, că ne-am cunoscut la pușcărie între noi. Noi nu cunoșteam schema, am văzut-o la pușcărie, și după un an de anchetă, după proces, când ne-au băgat la celulele colective.

Marius Rusu era un tip foarte activ, foarte inteligent, bine reușit în facultate, fiu de profesor de matematică, deci avea și o minte matematică, foarte cultivat, pentru că mama lui o fost profesoară de limba română. Noi, inginerii, în general, nu prea suntem cultivați, ăsta e adevărul, doar ce iese din liceu, că în Politehnică ce cultură faci ? Matematică, matematică, matematică, fizică, electrotehnică, electricitate generală, chimie... Deci cultura generală se oprește la liceu în facultățile științifice.

[C.P.]: *Până să vă aresteze ați discutat despre o rezistență armată ?*

Nu, arme n-am avut. Am avut un singur elev care era puțin țcănit, se numea Gropineanu¹³, care a adunat din timpul războiului vreo 20-30 de TT-uri de-alea rusești și l-a găsit deci cu un arsenal întreg. Cu toate că l-au văzut că e puțin deranjat, i-au dat numai vreo patru ani. Gropineanu, care era mai mult simpatizant țărănist, printre altele, ne-a agravat oarecum pedeapsa, că în afară de arme, a găsit un tanc lăsat de un neamț, care a fost împușcat de un rus. El era bricoler, îi plăcea să facă tot felul de lucruri, și s-a dus, a băgat cheile în tanc, și a venit cu tancul acasă. Acasă tat-so¹⁴ s-o crucit. Era jandarmul comunei... Și din cauza asta l-au arestat și pe tat-so. El cu tat-so toată noaptea au mutat o căpiță de fân care era alături și au pus-o pe tanc. Și acolo a rămas tancul, sub căpiță. Iar când au venit ăștia și au percheziționat și au băgat săbiile prin căpiță, au

9. Leonard „Lulu” Fluture, student la Politehnica Iași. A fost arestat în 1949 și condamnat la 7 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Suceava și Gherla. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F, G*, pp. 65-66.

10. Vezi nota 26, p. 104.

11. Gheorghe Idriceanu, născut la 21 octombrie 1925 în Huși, Vaslui. A fost arestat la 4 iulie 1948 și condamnat la 6 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 17 septembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

12. Probabil Dumitru „Puiu” Macovei, născut la 29 octombrie 1925 în Iași. A fost arestat la 4 iulie 1948 și condamnat la 6 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 17 septembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

13. Gheorghe Gropineanu, născut la 7/9 noiembrie 1928 în Ștefan Vodă, Călărași. A fost arestat la 1 iulie 1948 și condamnat la 10 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Valea Neagră – Peninsula, Aiud și Nistru. A fost eliberat la 29 iulie 1954. A fost rearestat la 24 mai 1961 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

14. Sava Gropineanu, plutonier-major de jandarmi deblocat, în 1950 era agricultor în Vetrișoia, Vaslui. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F-G*, p. 291 ; I. Ciupea *et al.*, *op. cit.*, III, p. 516.

dat de tabla aia a tancului. Au dat căpița jos și au găsit tancul acolo. Asta era o copilărie, da' a făcut și Gheorghe Gropineanu vreo șase ani de zile pentru copilăria asta.

Dar opoziția noastră a fost în primul rând ideologică. Cred mult că noi ne gândeam că această epocă de asuprire, neagră, a istoriei poporului român va dura foarte mult. Și, de exemplu, bătrânul meu tată, care fusese prefect liberal la Huși, mi-a spus : „Să nu faci politică, băiatul meu, că politica este rea și te va trânti. Iar rușii nu pleacă din țară nici după ce mori tu”.

[C.P.]: *Atunci dumneavoastră cum de ați mai intrat în luptă din moment ce știați că va dura ?*

Ca să păstrăm tineretul, intelectualitatea, să se apropie de credința normală...

[C.P.]: *Nu vă gândeați că o să fie o represiune atât de aspră ?*

Dacă mă gândesc și vreți să vă răspund sincer, ne gândeam poate, de ce nu ? În fond, aproape tot poporul român, pe vremea aceea, în '48, '49, '50, se gândea la un fenomen rapid, pentru că nimeni nu-și putea închipui că englezii și americanii ne-au vândut în acest hal, adică ne-au părăsit, au părăsit Europa de Est în întregime și au salvat ce s-a putut sau cum s-a putut. Iar pe noi ne-au vândut, dar ne-au vândut pentru că imbecilul de Churchill și al doilea, Roosevelt, nu se gândeau decât la banii lor, la influența lor asupra continentului european. Și ce-au spus ? „Pierdem Polonia, Ungaria, România, Bulgaria, Iugoslavia ? Nu ne interesează.” Și așa ne-au lăsat. Dar nu ne-au lăsat propriu-zis inteligent sau conștient, ne-au lăsat din prostie.

[C.P.]: *Rusu ce soartă a avut ?*

Informația bună este că a plecat cu mult mai mult înaintea mea din țară. A reușit să fugă. Dacă eu am plecat în '78, el a plecat cam în '68, cam cu 10 ani înaintea mea. El, printre altele, cunoștea și foarte bine limba germană, pentru că, născut în Bucovina, tatăl lui era profesor la un liceu în Cernăuți. Și s-a dus în Germania. În momentul când a ajuns în Germania, nemții au văzut cum vorbește de bine și literar, pentru că era un tip cultivat, deci cunoștea o limbă germană elevată, *Hochdeutsch*. Și au spus : „Domnule inginer, noi vă angajăm imediat, și în afară de asta vă dăm naturalizare imediat”. Eu m-am dus în Franța după 10 ani și am obținut dreptul la naturalizare la cinci ani după ce am ajuns.

[C.P.]: *El cum a ajuns în Germania ?*

A trecut granița. N-a vrut să-mi spună în detaliu. Era un tip foarte secretos, deși eram foarte buni prieteni.

[C.P.]: *Asta după ce a trecut prin pușcărie ?*

După ce-a trecut prin pușcărie. Înainte era un tip volubil, numai în bancuri, numai în snoave... El a zis că ar fi trecut prin Iugoslavia, dar îmi face impresia că a trecut prin Ungaria. Și a ajuns aici, a făcut naturalizarea imediat, i-a dat serviciu și a lucrat în Germania până la vârsta de 65 de ani.

El își cumpărase o casă în Trieste. Nu-i plăcea frigul german, iernile germane și, mă rog, având o sumă de bani, în Italia erau casele mai ieftine, și-a luat o casă pe malul Adriaticii, o climă drăguță, frumoasă, plăcută. Deci cu pensia din Germania trăia foarte bine în Italia. Eu m-am interesat, am scris la primăria din Trieste și mi-a trimis adresa lui și telefonul și după aceea, în fiecare an, deci începând din '84 sau '85, când l-am

găsit, venea la mine și făcea o lună de zile de concediu. Și după '89, când eu veneam și făceam concedii în România, el avea cheile de la mine și se ducea la mine. Și îi dădeam telefon. Dar devenise un singuratic. Îl invitam : „Hai, Marius, să mergem la piață, să vezi și tu o piață!”. „Nu, dacă mă duc la piață, mă duc singur.” Nu-i plăcea să meargă cu nimeni. El a spus că a fost căsătorit, dar nu mai trăia cu nevastă-sa, nici n-a avut copii. Dar la Canal, de exemplu, el i-a salvat viața lu' frate-mio ăsta care e la Paris.

[C.P.]: *El n-a mai venit în România ?*

N-a mai venit deloc, deloc.

[C.P.]: *Puteți să-mi descrieți momentul arestării dumneavoastră ?*

Eram trei studenți de la Medicină și eu : patru într-o cameră. Bătând în ușă, bineînțeles că ne-am speriat : „Cine-i acolo?”. „Poliția, bandiților, deschideți!” Intrat în'untru, blocată ușa în spate, că erau vreo patru care au intrat : „Care ești Otparlic?”. „Eu.” „Ia-ți ceva pe tine și hai, că mergi cu noi!” O scenă de groază, pur și simplu. Eu am zis : „Stai, domne, da' pentru ce mă arestați? Vreau și io să văd o formă, un act, ceva...”. „Hai, banditul!” Și au început cu dumnezeii și nu știu ce... Am luat ceva pe mine, aveam și un palton și l-am tras și pe ăla.

[C.P.]: *Ei erau în civil sau militar ?*

În civil erau, dar înarmați. Și la Securitate tot în civil erau. S-au îmbrăcat militar în '49. M-au dus la Securitate, unde erau 10 sau 11 celule. În fiecare celulă era câte unu'. Am aflat după aceea, când ne-am întâlnit.

[C.P.]: *Ce sentiment aveai ? Vă era frică sau așteptați să vedeți ce se întâmplă ?*

La început nu ne era frică, că nu ne-am închipuit că se poate bate un om în halul acesta. În momentul când am luat primele contacte și când am fost bătuți, leșinați și când ne așteptam ca a doua zi să vie din nou să ne bată, și chestia asta a durat vreo două-trei luni... ajunsesem niște schelete. Și întrebările ăstea : „Ce-ați vrut, să dărâmați guvernul?”. „Nu, domne, noi suntem foștii țărâniști.” Sau știu eu ce-am mai spus noi acolo, habar n-am, nu pot să-mi aduc aminte... Deci scopul lor era să mai prindă și alții. „Ce colegi mai ai ? Ce colegi mai ai ?” „Păi colegi am fost 100 în serie.” În fine, așa, încet-încet, am observat că erau între noi unul sau doi agenți de Securitate, care erau și ei arestați. Asta am aflat tot așa, la sfârșitul anchetei, după proces.

[C.P.]: *Ancheta cum a decurs ?*

Era o echipă de securiști improvizați, mai aveau și grade de plutonieri, locotenenți. Plutonierul care ne bătea crunt se numea Bursuc, dar cred că era un nume conspirativ. Mai era un maior care era evreu după mine, după noi toți, care se chema Ciupagea¹⁵. Și ăsta era conspirativ, nu era numele adevărat. Deci ne-au anchetat timp de vreo două luni, cu niște bătăi cumplite. Cred c-ați mai auzit cum se bătea : legat de mâini și de picioare, cu mâinile aici, picioarele legate jos și aici se băga un par. Și lua de parul

15. Nicolae Ciupagea, comisar de Siguranță, apoi ofițer de Securitate, șeful comisiilor de anchetă la închisoarea Suceava. În 1950 era maior la Direcția Penitenciarelor și Lagărelor de Muncă. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1114, vol. 3, f. 241 ; Doina Jela, *op. cit.*, pp. 75-76 ; http://paulgoma.free.fr/paulgoma_pdf/pdf/FRP_LISTA_SECURISTILOR_1949-1989.pdf, accesat la 4 august 2008.

ăsta și îl pune pe două birouri și după aceea te bătea la tălpi până când leșinai. Când leșinai lua parul, te trântea jos și te uda cu apă tot. Te mai trezeai, iar pune parul, și-ți mai trăgea o bătaie până leșinai a doua oară. Iar după aceea te ducea și te trântea în celulă.

[C.P.]: *Care era acuzația care vi se aducea ?*

Acuzația era că luptăm împotriva rușilor, împotriva comuniștilor. *Bon*, ne-au anchetat și, la un moment dat, într-o noapte, m-am trezit tot așa, cu bătăi în ușă : „Ia-ți boarfele”, cum spuneau ei, că asta era expresia lor de patru clase primare. „Ia-ți boarfele și ieși afară !” Noaptea, seara, la 10, întuneric. Sigur că eram timorat, m-am gândit că n-am vrut să spun cutare și dacă mă împușcă ? Am ieșit, afară aștepta o mașină de-asta rusească, un Gaz. M-au înghesuit între doi, cu armele în mână, mi-au pus cătușe la mâini. Am mers toată noaptea aproape, nu știam unde. Am încercat de vreo două ori să-i întreb : „Unde mă duceți, domne ? Ce faceți... ?”. „Taci, banditul !”

Când părea că se crapă de ziuă, cum se spune în Moldova, am văzut că se opresc. S-a deschis o poartă, au vorbit ceva împreună și-au intrat într-o curte. Și pe geamul mașinii știa care era destul de afumată și murdară am văzut o clădire sumbră, neagră, urâtă. Am aflat intrând acolo că era închisoarea de la Suceava, zidită de împărăteasa Maria Tereza¹⁶. Acolo m-au băgat într-o celulă. În fiecare zi venea câte unu' arestat. Acuma io la o zi, două, m-am împrietenit cu gardienii, care erau niște moldoveni de-știa cumiști. „Măi, băieți, ce-ați făcut ?” „N-am făcut nimic, domne, suntem studenți absolvenți la Politehnică.” Zice : „A mai venit unu' ieri, a mai venit unu' alaltăieri”. Nu știam chestiile astea, că eram la secret și nu ne-au scos la plimbare deloc. Deci s-a populat închisoarea.

[Alin Mureșan] : *Care erau condițiile în închisoare la Suceava până la judecarea procesului ? Cum se purtau gardienii, directorul ?*

Extraordinar de prietenoși. Erau cei vechi, toți. Nu știau cum să se scuze pentru servicii, pentru masă : „Vă place masa, nu vă place ?”. Nu ne întrebaser nimeni până atunci. Ne dădeau și oarecare suplimente la mâncare... Pentru că pușcăria era plină de hoți. La parter, etajul unu erau numai hoți, drept comun. Și deci le rămânea mâncare, pentru că dreptul comun aveau pachete. Era mâncare cât puteai să mănânci. Deci acolo am avut o perioadă de vreo trei luni, patru luni, până prin martie, când s-a terminat ancheta celui-lalt lot și s-au lămurit ei cam ce era, că nu era nimic. Apoi ne-au adunat din cele 10 celule în care eram, ne-au pus în niște camioane la grămadă și ne-au dus la Iași din nou. Da' atunci ne-au dus la Galata. Și de acolo mai chema pe câte unu' din noi să ne confruntăm cu ceilalți pe care nu-i cunoșteam, de altfel, și a mai durat ancheta încă vreo trei luni, da' perioadă în care noi n-am mai fost bătuți în felul acesta. După care, terminându-se și această anchetă, ne-a dus din nou într-o noapte la Suceava, unde ne-a înghesuit în camera 47, la etajul trei. Acolo erau priciuri, niște paturi făcute din scânduri pe lângă perete, și-n colț, unde se dormea unu' lângă altul, ca lemnele. Și acolo

16. De fapt, închisoarea din Suceava a fost construită sub administrația austro-ungară, însă abia în 1880. Astăzi, fosta închisoare este sediul Prefecturii Suceava. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 477.

a băgat și acest lot al lui Bogdanovici¹⁷, Cobâlaș¹⁸, Străchinaru¹⁹... Sunt mulți, și multe nume îmi scapă.

E un episod interesant de la Suceava. Eu eram îndrăgostit de o fată. Tot colegă de Politehnică, la Chimie industrială. Și într-o zi eu m-am urcat pe putina aia în care se fac necesitățile, pe tinetă. Și era un geam sus, acolo, cu mare greutate m-am întins, am auzit niște înjurături pe afară și văd un șir de fete care se plimbau. Știam că fata aceasta, iubita mea, dispăruse de vreo lună de zile. Ea nu era țărănistă, era bănuită c-ar fi fost legionară. Bănuită, că ea n-a fost niciodată legionară. Tatăl ei fusese legionar sau simpatizant, nu știu. Ea stătea la cămin la Politehnică și aveam un fluier de recunoaștere ca să iasă la geam să vie jos, să ne plimbăm. Și io fluier și ea odată se uită încolo, încoace... Fluier din nou și, când mi-a văzut capu' tuns chel, și-a făcut cruce, că avusesem un păr frumos, mare... Și ea îmi face un semn (arată cu degetul în sus - n.n.). „Domne”, zic, „ce semn, ce-o fi asta?”. A făcut de vreo două ori. Știu eu? Dumnezeu sau soarta...

Și peste un sfert de oră aud de sus fluierul. Mi-a făcut semnul că stă deasupra mea. Eu eram la etajul trei, ea era la etajul patru. Bineînțeles, ne-am povestit seara, de la geam la geam, pe auzite. Că mai târziu ne înțelegeam în Morse, în tot felul, cu bilete trimise pe sfoară orizontal sau pe sfoară vertical... aceasta la Pitești.

Și ne-am povestit diverse chestii. Vorbeam în fiecare seară câte o jumătate de oră, câte o oră... Ele erau mai multe, erau vreo trei în cameră. La ele se terminase ancheta, probabil, și într-o seară eu îi spun: „Măi, Eugenia²⁰”, zic - o chema tot Eugenia, ca pe mine - „ce-ar fi să ne logodim?” Chestie de pușcărie. 'Ce: „A, bună idee”. „Foarte bine, hai! Uite, eu am o cruciuliță la gât, am scăpat-o de la perchezițiile lu' ăștia.” Și mi-a trimis cruciulița asta.

17. Alexandru „Șura” Bogdanovici, născut la 8 iunie 1924 în Soroca, Basarabia. A fost arestat la 20 mai 1948 și condamnat la 18 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Suceava și Pitești. Inițiatorul „reeducării” fără violență de la Suceava din toamna anului 1948, a intrat în conflict cu Eugen Țurcanu, care avea să se răzbune pe el torturându-l până la moarte, la 15 aprilie 1950. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 156-162; Dorin Dobrințu, *op. cit.*, p. 124.
18. Nicolae Cobâlaș, născut la 3 decembrie 1917 în Pelenia, Basarabia. Avocat, comandant legionar. A fost arestat la 5 iunie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Jilava, Aiud și Văcărești. Deși nu a fost închis la Pitești, a fost implicat în procesul „Țurcanu Eugen și ceilalți”, condamnat la moarte și executat în Jilava la 17 decembrie 1954. Nu a fost implicat nici în „reeducarea” de la Suceava, interviuul pomenindu-l probabil pentru că s-au întâlnit în închisoare și fiindcă a fost implicat în lotul Țurcanu. Informații din fișele matricole penale din AANP.
19. Constantin „Ticuță” Străchinaru, născut la 10 septembrie 1926 în Bohotin, Iași. A fost arestat la 20 mai 1948 și condamnat la 10 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 9 ani. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Târgu Ocna, Jilava, Caransebeș, Aiud, Tecuci și Ploiești. A fost eliberat la 17 mai 1957. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Culmea și Periprava. A fost eliberat la 30 decembrie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.
20. Eugenia Elena Otparlic (născută Roșca). A fost arestată în 1948 și condamnată la 8 ani de închisoare. „Constatându-se că în urma acestei condamnări nu s-a reeducat”, a fost eliberată cu domiciliu obligatoriu în Fundata. ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 32369, *passim*.

Cât timp ne-au ținut pe noi în depozit, tot așa separați pe celule, ancheta la Iași continua. Au mai adunat încă vreo 10 inși, s-au făcut vreo 20 și ceva, și, la un moment dat, ne-au readus la Iași, dar de data aceasta într-un camion toți și atunci ne-am cunoscut între noi propriu-zis. Și ne-au dus la Iași și acolo au mai făcut o dată o anchetă mai mică, de control, pentru că deja se făcuse tot. De fapt, nu era nimic propriu-zis, n-am avut acuze. Au făcut ei un fel de instructaj terminal pentru această anchetă, pentru a o concluda, și după aceea ne-au băgat înăuntru în camion, culcați pe jos, ca vitele, ca animalele. Și ne-au dus la Suceava, unde ne-au băgat pe toți într-o cameră...

[C.P.]: *Așteptați procesul ?*

Da. Ne-au întors la Suceava pentru proces. Procesul s-a făcut ilegal, în incinta unei pușcării, într-o sală de mese, a gardienilor, iar curtea a fost Curtea Marțială a lui Antonescu, numa' că-mi face impresia că mai erau civili... Deci cei care au condamnat comuniști acuma au condamnat pe anticomuniști... Bineînțeles, rechizitoriul la proces a fost foarte slab. De ce ? Pentru că noi toți am negat : „Nu e adevărat, nu e adevărat. Ne-au bătut, ne-au bătut, ne-au bătut”. Știam că nu ne mai poate întoarce înapoi. Ne învățasem acuma cu gardienii de la Suceava, care erau niște oameni foarte buni, moldoveni calzi, curați, frumoși, ziceau „domnu'”, nu „ho” și înjurături. Ei nu ne-au înjurat niciodată... Și deci ne-a dat condamnările. Eu și cu Rusu Marius am luat condamnările maxime : 12 ani de muncă silnică.

[C.P.]: *De ce v-au condamnat mai mult pe dumneavoastră ?*

Păi, noi am fost cei mai activi. Și pe ceilalți mi se pare că unu' 8 ani, restu' 6 ani, vreo zece inși cu 6 ani, 2 ani, 3 ani, 4 ani. De exemplu, a venit ajutorul acela american, când a fost foametea, prin '47. A venit depozitul acela de pe un vapor, l-au trimis cu camioanele și l-am băgat în subsolul Politehnicii. Și cineva ne-a anunțat : „Închideți și păziți, pentru că a venit o echipă de vreo 20 de camioane rusești și se pare că vor veni să vă ia alimentele.” Noi am întârziat un pic distribuirea și ne-am trezit într-o noapte cu 10 camioane rusești și ne-au luat 90% din tot ajutorul. Și, bineînțeles, ne-au dat afară, tot așa, cu picioare, cu arma, și de aici am fost când ne-au legitimat, au venit cu poliție românească...

[C.P.]: *Revenind la proces, cum ați primit condamnările ?*

Ni s-au dat acești ani cadou, și eu și cu Marius ne-am sculat și am spus : „Domnule președinte, noi cerem să ne dați ultimul cuvânt”. Nu mai știu ce-a spus Marius, da' tot ceva destul de amenințător la adresa Curții. Eu mi-aduc aminte perfect ce-am spus : „Onorată Curte, ați făcut un proces-fantomă, ați nenorocit niște tineri degeaba, viitorul țării. Noi suntem intelectuali, puteam să facem ceva mai bun pentru țară decât ce faceți dumneavoastră cu noi acuma, pe nedrept, ca să vă salvați pielea. Dar mâine ne vom întâlni undeva într-o pușcărie și vă vom scuipa. N-o să vă fie bine”. Și ne-am întâlnit... Sigur că noi ne-am purtat civilizat cu ei. De fapt, și ei s-au purtat civilizat, numai că ne-au dat condamnări enorme. Și cu asta am închis. „Lăsați, lăsați, terminați !”, nu știu ce... Deci așa s-a terminat procesul. De acolo ne-a băgat într-o singură cameră, foarte mare, în care am găsit înc-un grup de legionari. Eram vreo 40.

Camera avea așa-numitele priciuri, din lemn. Pe vremea aceea erau cu un singur etaj, după aceea, la Jilava, de exemplu, am stat cu trei etaje și p-o parte ne-a băgat pe noi țărâniștii și cealaltă parte, vizavi, erau legionarii.

[C.P.]: *Liberali erau ?*

Nu. Liberalii încă nu fuseseră arestați, cred că, la ora aia. Și acolo am asistat la nașterea „reeducării”. Acolo o fost nucleul : era Bogdanovici, Mărtinuș²¹, Țurcanu²², Pătrășcanu²³, Bârjoveanu²⁴ și mulți alții.

[C.P.]: *Deci i-ați cunoscut bine.*

Da, i-am cunoscut bine și, bineînțeles, ne-au invitat să ne înscriem la „reeducare”. Și noi am spus : „Păi, voi sunteți nebuni ? Voi credeți că comuniștii or să vă creadă pe voi, legionari înveterați, înrâiți, că v-ați făcut comuniști, pentru faptul că vă plângeți acum și vreți să fiți liberi ?”. Și bineînțeles că nu ne-au ascultat. Au mers înainte, cântau în fiecare seară câte un cântec legionar...

Bogdanovici recita în fiecare seară câte o poezie de-a lui Radu Gyr. Avea dicție, îi plăcea să se audă vorbind și mai ales că spunea : „Poezia «Noaptea unui deținut», de Alexandru Bogdanovici”. Da' noi eram oleacă... nu chiar proști, aveam oleacă de cultură.

[C.P.]: *Știați că e a lui Radu Gyr...*

Da. Știam. Iar Marius Rusu, care era foarte glumeț, a doua seară, a treia seară când mai spunea o poezie : „Voi recita poezia” nu știu care, că nu le mai țin minte... Și Marius de colo, 'ce : „Tot de Alexandru Bogdanovici...” (râde - n.n.). Și toată lumea râdea. „Lasă, lasă, c-o să vedeți voi când o să ajungeți în mâna noastră.” Nu ne-am dat seama ce-o să se întâmple.

[A.M.]: *Le recita la modul serios ?*

Da. El era legionar. Mă rog, Radu Gyr, după mine, este un poet. Că a făcut greșeala să fie legionar nu contează. Nu știu dacă ați citit poezii de-ale lui, da' are poezii reușite, poezii bune.

[A.M.]: *Inspecții n-au fost ?*

-
21. Alexandru Mărtinuș, născut la 31 ianuarie 1921 în Pașcani, Iași. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 15 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Gherla și Jilava. Unul dintre primii adepți ai „reeducării”, informator și unul dintre liderii comitetelor de agresori. A murit în condiții neelucidate la 3 august 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 201-202 ; Dorin Dobrinu, *op. cit.*, p. 172 ; fișele matricole penale din AANP.
 22. Eugen Țurcanu, născut la 8 iulie 1925 în Dârmoxa, Suceava. A fost arestat la 25 iunie 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Jilava, Pitești și Gherla. S-a apropiat de acțiunea de „reeducare” de la Suceava abia în al doilea val al adeziunilor, însă odată ce a făcut-o, s-a confundat cu ea. A devenit principalul pion al acțiunii violente declanșate la Pitești, fiind direct responsabil pentru moartea mai multor deținuți. Implicat în procesul care îi poartă numele, a fost condamnat la moarte și executat în Jilava la 17 decembrie 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 247-256 ; CPADCR, *Raport final...*, p. 599, n. 145.
 23. Confuzie a interviuatului. Pafnutie „Nuti” Pătrășcanu nu a fost închis la Suceava. Cei doi s-au cunoscut probabil fie la Jilava, fie la Târgu Ocna.
 24. Dumitru Bârjoveanu, născut la 26 octombrie 1926 în Porcești (azi Moldoveni), Neamț. A fost arestat ca student în anul II la Facultatea de Drept și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Văcărești, Târgu Ocna, Caransebeș, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 25 mai 1955. După eliberare a lucrat o vreme în construcții, iar mai târziu s-a preotit. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 201866, f. 5 ; *idem*, dosar nr. 121317, ff. 6-7, 10 ; fișa matricolă penală din AANP.

Am avut pe parcursul celor opt ani în care am fost în pușcărie, da' cum veneau, așa treceau, fără niciun rezultat. Dimpotrivă, dacă spuneai ceva mai mult, după ce pleca inspectorul, te mai băga' la „neagra”.

[A.M.]: *N-ați observat niciodată ca vreunul dintre cei care veneau în vizită să stea de vorbă mai mult cu anumiți deținuți ?*

Nu, stăteau numai în ușă și spuneau : „E cineva care are de plâns ?”. „Da, domnule inspector, avem mâncare foarte proastă, uitați-vă la noi, în ce hal arătăm.” „Bine, bine, o să dea mâncare mai bună.” De altfel, cu o zi sau două înaintea venirii inspectorului ni se dădea o gamelă de fasole ca să fim mai mulțumiți.

[A.M.]: *Care era atmosfera dintre deținuți la Suceava ?*

În prima perioadă, fiind singur în celulă, nu ne vedeam niciodată, nu ne-a scos niciodată la plimbare, nu ne-a dus niciodată la baie timp de șase luni. Bun, că n-aveam voie să ne scoată grămadă... A doua perioadă am stat cu acest lot legionar, care era vândut, cum spuneam noi, și le spuneam tot timpul : „Vă vindeți conștiința, vă vindeți sufletul, dar tot în pușcărie veți muri”. Fiecare le spunea câte o mică insultă, așa, câte o mică snoavă. „Credeți că comuniștii vă vor crede că v-ați făcut din verzi roșii ? N-o să creadă nimeni.”

[A.M.]: *Cum acționa, practic, Bogdanovici și cei din jurul lui ?*

Atunci prin bunătațe, la Suceava. Cântau, discutau între ei și noi făceam glume la adresa lor.

[A.M.]: *Discutau între ei ?*

Între ei. Șoșoteau în colțul lor. Noi eram în alt colț și noi discutam între noi, noi discutam liber, glume, chestii, cum ai fost bătut, ce ai spus... Ei tot timpul făceau politică. Ei credeau că or să-i înșele pe comuniști.

Într-o seară cântau un cântec și făcea și Bogdanovici o poezie. Mai recita și Mărtinuș, care era și ăla o figură sinistră, Bârjoveanu, altă figură sinistră. Erau mulți, dar nu mai țin minte. Livinschi²⁵ mai era, mi se pare că și Pușcașu²⁶...

[A.M.]: *Bogdanovici și ceilalți au lipsit vreodată din cameră sau stăteau permanent acolo ?*

Stăteau permanent. N-au ieșit.

[A.M.]: *Care credeți că era motivul comportării lor ? Erau oportuniști, erau naivi, au fost păcăliți ?*

25. Mihai Livinschi, născut la 26 iunie 1926 în Bucium, Iași. A fost arestat la 21 mai 1948 ca student în anul I la Facultatea de Drept din Iași și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Gherla, Văcărești și Jilava. A avut un rol de conducere în acțiunea violentă din Gherla. A fost condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și ceilalți” și executat în Jilava la 17 decembrie 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 196-198 ; fișele matricole penale din AANP.

26. Vasile Pușcașu, născut la 12 septembrie 1923 în Băcești, Iași. A fost arestat la 1 aprilie 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Jilava, Pitești și Gherla. A fost unul dintre principalii colaboratori ai lui Eugen Țurcanu. La Gherla a fost unul dintre liderii acțiunii și probabil cel mai violent dintre agresori. A fost eliberat la 25 august 1951. A fost rearestat probabil pe 9 octombrie 1952 și condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și ceilalți”. A fost executat separat de restul lotului, la 22 iunie 1955. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 230-233 ; fișele matricole penale din AANP.

Nu, naivi nici într-un caz. Oportuniști. Adică din ce-am prins noi cu urechea : „Dacă suntem deștepti și știm să acționăm, n-o să facem toată pedeapsa. Scăpăm de pușcărie”.

[A.M.] : *Țurcanu cum se comporta ?*

Avea o figură de nebun. Vorbea singur, cânta un cântec... Era un om fricos, timid.

[A.M.] : *Timid ?*

Da. Adică timid... știți dumneavoastră, răutatea timidului. Era rău, foarte rău. Tip de criminal, dar de multe ori am observat că-i pare rău de ce face.

[A.M.] : *Cum v-ați dat seama că îi părea rău ?*

Stătea de multe ori singur, cu fața la perete, și nu vorbea cu nimeni. Ceilalți făceau bancuri pe seama lui. „Hai, vino să stai cu noi aici!” „Lăsați-mă singur, lăsați-mă singur!” Părea că are o suferință în el, o durere pentru faptul că era cu ei, pentru că se aliase acum la această mișcare. El făcea un pic de opinie aparte. Însă, după câte am auzit povestindu-se, a fost un bun bătaș la Pitești.

[A.M.] : *S-a schimbat mult după aceea, da.*

Da. De exemplu, preotul Calciu²⁷. Era un tip bun Calciu, un tip blând. A fost obligat, adică, v-am spus și dumneavoastră... Din discuții cu colegii care au trecut prin acest iad, poți să înțelegi mai mult decât cei care n-au vorbit cu acești oameni. Cu Calciu am vorbit după aceea... „Măi, Jenică, am făcut-o de nevoie. Am fost laș, am vrut să scap, iubesc viața.” Și mulți mi-au spus așa din echipele care au fost acolo. Și Justin Paven²⁸, care era elev pe vremea aceea, da' după aceea s-a preoțit și-asta. Tot așa, a fost bătut, a mai bătut și el pe câte unu'... s-a fofilat. Da, mulți s-au putut fofila, pentru că nu-i urau așa de tare legionarii pe ăștia din cauză că erau elevi și n-avuseseră activitate prea însemnată. Ziceau : „N-am făcut nimic, domne, doar am zis «Trăiască Regele!»”.

[A.M.] : *Cine părea liderul mișcării la Suceava ?*

-
27. Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa (1925-2006). A fost arestat la 22 mai 1948 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Jilava și Aiud. După ce a fost crunt torturat, a acceptat să colaboreze cu echipele de agresori din Gherla, rolul său fiind de a strânge informații de la victime. În 1957 a fost implicat în procesul „Negulescu Valeriu și alții”, moment în care și-a revenit și a acuzat autoritățile comuniste de înscenarea întregii acțiuni. A primit o nouă condamnare de 15 ani, care s-a contopit cu prima. A fost eliberat la 18 mai 1963, cu domiciliu obligatoriu la Vișoara, Teleorman. După eliberare a absolvit Facultățile de Filologie și Teologie Ortodoxă. A predat la Seminarul Ortodox din București, iar în 1978 s-a împotrivit public regimului și demolării bisericilor din București. A fost rearestat la 10 martie 1979 și condamnat la 10 ani, sub pretextul participării la înființarea Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România (SLOMR). A executat pedeapsa la București și Aiud și s-a încercat fără succes exterminarea lui. A fost eliberat la 21 august 1984 în urma presiunilor externe, iar la scurtă vreme după aceasta a plecat în SUA. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 170-174 ; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 155109, vol. 1-24 *passim*.
28. Justin Ștefan Paven, născut la 1 iunie 1925 în București. A fost arestat la 21 aprilie 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Târgu Ocna. La data eliberării a fost internat administrativ pentru 12 luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 12 luni. A executat pedeapsa în închisoarea Târgu Ocna. A fost eliberat la 18 iunie 1954. A fost rearestat la 30 decembrie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Oradea, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Eu cred că Bogdanovici era. El tot timpul era în frunte.

[C.P.]: *Ce impresie v-a lăsat Bogdanovici ?*

Bogdanovici era un tip foarte inteligent, dar rău. Adică se vedea în el diavolul. Avea o figură diavolească.

[C.P.]: *Țurcanu nu era tot diabolic ?*

Țurcanu era bătaș mare, într-adevăr, însă n-avea figură de diavol, avea figură după mine umană, dar puțin sărit, puțin dezaxat. Da' Bogdanovici avea figură de diavol. Îți era teamă să te uiți în ochii lui, avea ceva...

[A.M.]: *Până când ați stat cu ei la Suceava ?*

Am plecat cam prin iulie la Pitești. Într-o bună zi ne-am trezit : „Faceți-vă bagajele !”. Ne-a' dat și de la magazie, că io aveam un palton, și ne-au băgat în niște camioane, ne-au dus la gară, într-o dubiță.

[C.P.]: *De ce credeți că au amestecat țărăniștii cu legionarii ? Nu aveau destule locuri în închisoare ?*

Probabil că anume Securitatea ne-a băgat, ca să ne încerce, să vadă ce facem, ce zicem. În afară de Marius Rusu și doctorul Bică Georgescu, mai era și Lulu Fluture. Deci pe ăștia care ne-am declarat studenți (în afară de Marius Rusu, care a spus : „Nu, domne, eu sunt inginer”, deși el era exact ca mine, cu diplomă provizorie), ne-a băgat într-un tren de sta, vagon-dubă, și am făcut vreo 10 zile sau o săptămână până la Pitești. Tot așa, nu știam unde ne duce, gardienii erau securiști de data aceasta. La Pitești ne-a băgat la etajul doi, unde era secția de muncă silnică.

Ne-a' aranjat câte doi-patru-șase într-o celulă cu trei paturi suprapuse. Aici am dat deja de mizeria penitenciarelor. A doua zi dimineața am aflat de la un gardian (era un țigan, da' era un om foarte cumsecade, vesel) că avea ordin să ne bată. N-aveam WC în cameră, nici tinetă... Asta a fost cea mai mare tortură pe care am avut-o la Pitești. În primul rând că ne dădea' mâncare sărată, special, eram obligați să bem apă seara când ne scotea' la WC, beam apă multă, și noaptea trebuia să faci pipi. Făceam în gamela noastră de mâncare și o aruncam pe fereastră. Și tot timpul auzai : fșșș-fșșș (imită zgomotul produs de aruncarea conținutului gamelei pe geam - n.n.) și dimineața o ștergeai cu mânia și-ți luai cafeaua aia amărată. Făceam în fiecare seară, o dată sau de două ori, pentru că beam apă multă din cauza mâncării sărate. N-aveam cu ce să o spălăm și așa mâncam din ea. Ei știau că noi aruncăm urina pe fereastră, pentru că mirosea teribil. Chiar și la noi mai venea mirosu-n sus. Da' n-avea' ce să ne facă...

Și începuse' deja teroarea și bătăile acolo la pușcărie. Adică ne scotea' pe culoar și vreo 20-30 de metri gardianul îți dădea câte una în cap când treceai pe lângă el. Iar ăsta al nostru, care se chema Dina²⁹, se bătea pe cizmă. Toată ziua făcea pac-pac, din cauză

29. Florea Dina, născut la 27 martie 1922 în Balaci, Teleorman. Absolvent a cinci clase primare, gardian în penitenciarul Pitești din noiembrie 1948. A urmat școala de prim-gardieni la Jilava (februarie-iulie 1950) și școala de ofițeri de penitenciare (aprilie-noiembrie 1951). A mai lucrat la penitenciarele Ploiești (noiembrie 1951 - martie 1952), comandant al companiei de pază Mărgineni (martie 1952 - ?), Turnu Severin, Turnu Măgurele (septembrie 1955 - ?). În unele surse apare ca fiind brutal în perioada din Pitești, dar în altele este arătat ca fiind înțelegător cu deținuții. A fost găsit necorespunzător și înlăturat din MAI prin 1956. Doina Jela, *op. cit.*, 2001, p. 95 ; mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica,

că avea un alt gardian la temniță grea, deasupra noastră, la etajul patru. Majoritatea dintre noi erau la temniță grea, care aveau 4 ani, 5 ani, 6 ani.

Și a început „reeducarea” peste două-trei luni de zile. Am început să auzim noaptea urlături. Cred că asta o știți, iarăși, ce s-a întâmplat acolo, cum s-a bătut, până la ce josnicii s-a putut ajunge...

[C.P.]: *Ce fel de băți ați văzut dumneavoastră ?*

Eu n-am văzut, pentru că am avut un noroc, o șansă, ș-am scăpat de „reeducare”. Nu pot să spun c-am fost un erou, c-am rezistat. Dar am luat contact cu foarte mulți care au fost bătuți. În primul rând se întrebuița bătaia la tălpi, ca să nu se vadă. La popou îi mai bătea, se bătea cu o pătură în spate și se urcau pe el. Te puneau să-ți mănânci materiile fecale...

[A.M.]: *Dumneavoastră cum ați scăpat de băți ?*

V-am spus că tata iubea caii și aveam un cal care îmi plăcea mie grozav, dar care era puțin cam nărvaș și într-o zi s-a speriat de ceva și m-a trântit. Nu m-a trântit intenționat, dar s-a speriat de ceva, a intrat în goană către casă, a trecut prin livadă, n-am mai putut să-l stăpânesc, am scăpat frâul din mână și a trecut pe sub un nuc. Cum îs nucii cu crengile jos, m-a luat o creangă de aia de burtă de aici, mi-a tăiat pielea, m-a zgâriat și am căzut jos. Și mi s-au deplasat trei vertebre din regiunea lombară. Cum regiunea lombară e puțin concavă, la mine este puțin convexă. Am rămas pe toată viața așa. Având în celulă doi medici, ăia au zis : „Mă, Eugene, tu ai putea să te duci la doctor să te interneze într-un ospiciu de tuberculoși”. „Păi de ce ?” „Păi ce-i cu asta, gheaba asta în spinare ?” Și după ce le-am povestit eu au zis : „Spui că ai morbul lui Pott³⁰”. M-au învățat cum să fac, cum să dreg, cum să spun că mă doare și așa am reușit să plec de la Pitești înainte de a intra în torturi noi, cei de la munca silnică.

[A.M.]: *Se auzeau zgomotele de sus și de jos ?*

Bățiile, da, se auzeau și de la „reeducare” se auzeau răcnetele. Și noaptea în special.

[A.M.]: *Și la ce vă gândeați ?*

Păi, s-a mai suflat că se fac niște anchete. Nu eram chiar siguri ce hal de anchete, dar ne-am gândit la echipa aceasta Turcanu, Pătrășcanu, Bogdanovici, că s-ar putea să fie o începere a acestei „reeducări” și bineînțeles că ne era teamă, mai ales că noi eram în curent cu ce vor ei să facă cu noi. Și care ne bătusem atâta joc de ei, vă dați seama ce desert eram pentru ei... Și de aia ne-au ținut la urmă și de aia ne-au scăpat. Bine, ne-au ținut acolo toată secția de muncă silnică, c-au zis că aceasta ar fi gloria lor, să pună mâna pe munca silnică și să-i nenorocască pe toți, că noi eram considerați „cei mai feroși bandiți”. Și au venit cu gardianul-șef și cu gardianul de celulă și au început să întrebe : „Băieți, uite, aveți posibilitatea să ieșiți la muncă. Cine vrea să iasă ?”. Toți mâinile sus. Eu n-am vrut să ies și mi-a părut rău că n-am vrut să ies. Și atuncia am făcut vizita medicală și m-am dus la doctor și am început să mă plâng că mă doare spatele...

[A.M.]: *Gardianul Dina nu v-a spus nimica despre ce se întâmplă în restul închisorii ?*

Masacrarea studențimii române, volum editat de Gheorghe Andreica în regie proprie, f.e., f.l., f.a., pp. 21-22, 38 ; AANP, fond Serviciul Cadre, dosar personal nr. 1382, *passim*.

30. Tuberculoză osoasă a coloanei vertebrale.

Nu, le era frică. N-au spus nimic. Cel puțin nouă, la celula noastră, nu ne-au spus nimic. Dar am uitat să vă spun de fenomenul ăsta, că am aflat niște lucruri îngrijorătoare prin Morse. Sau mai era încă un sistem de comunicare : sfoara. Dintr-o haină scoteam firicele-firicele, făceam o sforică și pe sforica aceea legam o plăcuță mică, dintr-un ciob de sticlă găsit prin celulă, rupeam din perete o bucăciță de tencuială tare și o fasonam un pic și pe aia puneam oleacă de săpun și cu un vârf de sârmuliță scriam și deci asta era cartea poștală a pușcăriei. O trimiteam pe sfoară și orizontal, aruncam cu pietricică sau ceva greu la geamul de alături și ăla prindea cu mâna. După aceea ne-a' pus scânduri în geam...

[A.M.] : *Și ce-ați aflat prin Morse ?*

Am aflat că se întâmplă ceva la camera 4-spital unde se bate toată noaptea și bine-înțeles că auzeam și noi urlăturile. Gardianul Dina ne-a spus că sunt câțiva alienați mintal care sunt nemulțumiți de tratament și urlă ca să fie eliberați și sunt separați într-o cameră la spital. Sigur că noi întâi l-am crezut, dar după aceea ne-am convins că nu-i chiar așa, și când ne-a dus la Târgu Ocna, singurul lucru care m-a șocat pe mine este că parțial, deci cam 20%, erau din ăștia bătuți tare, bolnavi, și nu voiau să vorbească deloc. Parcă erau muți. Și eu am nimerit într-o celulă de aceasta unde erau două locuri și eram trei sau patru pe celulă și n-au vrut să scoată o vorbă în tot drumul acesta de zile întregi.

După un an de Pitești ajunsesem la 53 de kilograme, deși intrasem la 82. Și m-au trimis la Văcărești, unde se întâmplă al doilea fenomen mistic, știu eu, dumnezeiesc, cu mine și cu toată echipa care am fost acolo... Acolo era trierea, fiindcă se făceau radiografii, nu se mai bazau pe ce spui tu. Nu au avut o cameră să ne primească, nici nu ne-au mai dat jos din camion. A întors camionul și a spus : „Duceți-vă direct la Târgu Ocna la sanatoriu și acolo o să vă faceți examen și de acolo o să trieze ! ”. Ne-a' băgat din nou în aceeași dubă, ne-a' mai dat o rație de slănină, că asta făceau și în dubă, slănină de porc sărată și fără apă. Și am ajuns la Târgu Ocna. Într-o dimineață să luminase de ziuă, iar gardienii s-au minunat, spuneau : „De unde veniți, din morgă, din mormânt, de unde ați ieșit așa ? ”. Așa eram de slabi toți.

Alt fenomen : stăteam jumătate trei inși înghesuți unu' într-altu' în dubă și când ne-am dat jos întrebam pe unu' : „Băi, fratele meu, tu din ce cameră ai fost, cât ai condamnare ? ”. Și ăla întorcea capu' și nu vrea să vorbească nimic, nimic. Când am ajuns la Târgu Ocna, că de aicea am făcut legătura, ne-am dat jos din tren și unu' din gardienii pe care l-am avut la secție acolo, îl chema Petre Orban, nea Petrică îi spuneam noi, iar un băiat bun cu care m-am întâlnit în civilitate după aia și l-am omenit că mi-a salvat viața, întreba : „Băi, băieți, de unde veniți, băi ? Ce-i cu voi ? ”. Nimeni n-a răspuns... Eu, care nu eram bătut și care nu știam grozăviile ce s-or întâmplat acolo, zic : „Domnu' gardian, stați că vă spun io”. „A”, 'ce, „tu vorbești ? ăștia-s muți ? ”. Zic : „Nu, da-s speriați. Că așa-i la pușcărie acolo”.

[A.M.] : *Care era regimul de la Târgu Ocna, în afară de faptul că mâncarea era mai bună ? Era mai multă libertate ?*

A fost o perioadă de rai pentru noi. În primul rând gardienii se purtau bine, nu băteau. În al doilea rând că nu aveam ușile încuiate la camere, nu mai erau celule, erau camere de 10 paturi, fiecare într-un pat, cu cearceaf, cu saltea și eram liberi să ieșim,

să stăm în curte dacă vrem toată ziua, numai că n-aveam o literă să citim ceva, cum a fost toată pușcăria. Dar noi ne găseam de treabă tot timpul.

[A.M.]: *Care erau relațiile dintre cele două grupuri, cel al lui Pătrășcanu și cel din care făceați parte și dumneavoastră ?*

Relațiile erau foarte reci și noi, care eram aproape siguri că nu se mai poate întâmpla nimic, îi insultam, îi...

[A.M.]: *Încercau ceva ?*

Au încercat, da' noi ne-am adunat câțiva și le-am pus în vedere : „Nu mai umblați cu prostii, că vă tragem o bătaie de nu vă mai sculați de aicea”. Că n-avea' ce să ne facă decât să ne bage la carceră o zi, două, trei.

[A.M.]: *Veneau cu discuții, cu intimidări ?*

Da, da. S-adunau câte doi-trei dinăștia și agățau pe câte unu' și îl luau prin curte și... Bun, noi îl întrebam pe tipul respectiv : „Ce vrea, domne ?”. „Vor să reîncepem «reeducarea».” „Și ce i-ai răspuns ?” „Păi, sub niciun motiv eu nu. Nu voi participa.” Și toată lumea i-a respins.

[A.M.]: *Ce însemna în concepția lor „reeducarea” ?*

Ceea ce au făcut la Pitești. Adică să-ți faci, să zicem, „mea culpa”, dar care era injust spus, pentru că te puneau să faci niște declarații care nu erau nici în legătură cu culpa și nici în legătură cu realitatea, pentru că te puneau să minți. Că te-ai spălat de țărănism, că te-ai spălat de legionarism, că vrei să te faci comunist... Toate erau neadevăruri, minciuni. Dacă nu voiai să spui chestiile ăstea începeau bătăile. Bătăi care uneori au ajuns până la moarte. Dar i-am amenințat noi așa de frumos de câteva ori, că pân' la urmă au renunțat. S-au cumințit, au rămas în grupusculul lor câțiva, cinci-șase, care s-au liniștit.

[C.P.]: *Care deținuți se ocupau cu „reeducarea” la Târgu Ocna ?*

Erau câțiva dinăștia, mici „reeducați” : era Bârbănteanu, Străchinaru, bucovineni amândoi.

[C.P.]: *Erau convinși sau timorați ?*

Convinși ca „reeducați”, nu, sigur că nu erau. Da' ei erau convinși din lozincile pe care le-am auzit la ei la Suceava, emanate din capul lui Bogdanovici, ei sperau c-o' să-i înșele pe comuniști să le dea drumul afară.

[C.P.]: *Deci era un oportunism, practic.*

Oportunism odios. Spălarea creierului s-ar putea să se fi făcut într-o oarecare măsură. Dar faptul că imediat ce au scăpat în libertate și-au revenit și și-au făcut „mea culpa” : „Am greșit, vă rugăm să ne iertați !”.

[A.M.]: *Cine părea să fie liderul lor ?*

Da, cred că Pătrășcanu era liderul. Bârbănteanu era și el, dar era un tip șters, fricos, un laș.

[A.M.]: *Iftode³¹ era acolo ?*

31. Gheorghe Iftode, născut la 10 iulie 1927 în Scheia, Iași. A fost arestat la 17 iulie 1948 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Târgu Ocna. A fost eliberat la 27 august 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Și Iftode era, da.

[A.M.]: *Eugen Munteanu*³² cum era ?

Eugen Munteanu nouă ne-a părut mai rezonabil, mai neagresiv, să zicem.

[A.M.]: *În Suceava l-ați cunoscut ?*

Nu mai mi-aduc aminte. Îmi lipsește din memorie numele lui din Suceava. Cred că dacă o fost la camera aia, 47, nu știu cum se chema, 43, 47, înseamnă că l-am cunoscut, da' am uitat.

[A.M.]: *La Târgu Ocna aveau oarecare sprijin din partea administrației sau nu ?*

Da, au cerut sprijinul ofițerului politic. Aici intervine primul ofițer politic, Șleam³³. El se numea Slănescu, acumă, ca să nu se mai cunoască că-i ungur...

[C.P.]: *Pe Gafencu*³⁴ l-ați cunoscut la Târgu Ocna ?

Da, sigur, pe Gafencu l-am îngrijit printre alții. Noiăștia valizi, care eram la etajul unu, făceam de serviciu jos, la așa-numitele camere mortuare, unde stăteau toți cei care trebuiau să moară. Într-o lună, în două, în șase, toți mureau acolo. În fiecare săptămână era câte un mort și noi trebuia să-i îngrijim. Să-i dăm mâncare cu lingurița, să-l schimbi de cămașă, să-l freci oleacă, că nu mai putea, urla de durere, să-l speli c-un prosop ud. Și mirosea a transpirație...

Și-al treilea fenomen dumnezeiesc : stând acolo un an și jumătate, nu m-am îmbolnăvit. Eu eram singurul care n-aveam nimic. Eram singurul om sănătos.

[C.P.]: *Ce impresie v-a lăsat Gafencu ? A fost numit „sfântul închisorilor”.*

Da. A fost. A fost un om de o demnitate extraordinară. Și a și murit într-o demnitate extraordinară. Știu când a murit, da' n-am văzut, nu eram eu de servici' în noaptea aia.

[C.P.]: *Erați credincios în momentul acela ?*

Nu. Eram, cum spune francezul, *non practiquant*. Nu eram practicant. Și acumă la fel, acumă-s mai nepracticant... Dar eu cred că există o forță. Dar nu că o cheamă Buddha, sau că o cheamă Iisus, sau că-l cheamă Brahma... Ăstea sunt niște închipuiri omenești. Toate sunt închipuiri pentru mine.

Dar Gafencu a fost un om deosebit, deosebit. Toți îl respectam, și gardienii. Era un om care impunea respect. Un om la care cât era el de suferind, eu întotdeauna alegeam

32. Eugen Munteanu (1925-1958). A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești și Târgu Ocna. A fost eliberat în octombrie 1950. A fost rearestat la 19 martie 1955 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A decedat la 19 ianuarie 1958 în închisoarea Văcărești. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 236131, *passim*.

33. Augustin Șleam, sublocotenent, șeful Biroului Inspecției din Târgu Ocna în perioada „reeducării”. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 272-273.

34. Valeriu Gafencu (1921-1952). A fost arestat la 23 martie 1941 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 18 ani și 9 luni. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Galda de Jos, Pitești, Văcărești și Târgu Ocna. A fost numit „sfântul închisorilor” datorită trăirii sale profund creștine din închisori. A decedat la 18 februarie 1952 de TBC pulmonar în închisoarea Târgu Ocna. *Sfântul închisorilor. Mărturii despre Valeriu Gafencu*, adunate și adnotate de monahul Moise, Reîntregirea, Alba Iulia, 2007 ; fișa matricolă penală din AANP.

celula lui, să stau noaptea acolo. Erau unii care nu voiau să facă de noapte și era și o echipă de zi. Eu intram la întunecare și ieșeam dimineață la 8. Dar era un om care impunea... Și Ianolide³⁵ era un om distins. Și asta, Ioanid³⁶... Mai era un avocat, Virgil Ionescu³⁷, care și ăla era un om demn.

[C.P.]: *Ce discuții aveai cu Gafencu ?*

Despre politică nu se discuta deloc în pușcărie. Dar el totdeauna voia să mă convingă despre dumnezeire: „Dumnezeu există!”. „Bine, domnu’ Gafencu, da’ de ce suferi dumneata aicea ? Pentru ce ?” „Păi”, zice, „eu sufăr pentru că Dumnezeu ține la mine”. Zic : „Da’ la mine nu ține Dumnezeu ? Io de ce sufăr ?” (râde – n.n.). Avea răspunsuri la toate. Nu mai mi-aduc aminte tot ce îmi spunea, doar că : „Dumnezeu așteaptă, are răbdare...”. Întotdeauna avea o vorbă bună și frumoasă și înțeleaptă.

[C.P.]: *Vă spuneai „domnule” în pușcărie ?*

Da, da. Lui nu puteai să-i spui „tu”. Noi eram toți per tu, da’ el era așa de distins că nu puteai să-i spui „tu”.

[A.M.]: *Gafencu știa ce se întâmplă cu „reeducarea” ?*

(Dă din cap afirmativ – n.n.) Știa.

[A.M.]: *Și el pe ce poziție era ? Cum vă îndemna să acționați ?*

În orice caz, io vă spun că de multe ori făceam de servicii’ în camera lui. Îl simpatizam foarte mult. Eu îi dădeam laptele meu. N-am mâncat niciodată lapte cât am stat acolo. Îi dădeam lui sau la alt deținut, că el nu mânca întotdeauna, că n-avea poftă de mâncare. Dar în orice caz, toate porțiile noastre de lapte la ăștia valizi le dădeam lor.

El spunea : „În niciun caz, în niciun caz, Eugene, să nu faci chestia asta, să spunei la toți să nu facă chestia asta, pentru că nu se va reuși cu nimic. Adică ei tot vă vor ține la pușcărie, poate și mai mult decât sunteți condamnați”. Și așa a fost.

[A.M.]: *Cu Gafencu au încercat să intre în legătură directă Pătrășcanu și ceilalți ?*

Noou ! (clatină din cap – n.n.) Nici n-aveau cum să intre. Pentru că noi l-am avertizat, i-am avertizat pe toți ăștia cu maladii grave să se păzească de ăștia, și nici nu le dădeam voie să facă de servicii’ acolo. Făceam noi.

35. Ioan Ianolide, născut la 27 ianuarie 1919 în Dobrotești, Teleorman. A fost arestat la 19 octombrie 1941 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 18 ani și 9 luni. În 1959 a fost implicat într-un alt lot în legătura cu activitatea din închisoarea Târgu Ocna și a primit o nouă condamnare de 25 de ani de muncă silnică. A executat pedepsele în închisorile Aiud, Pitești, Târgu Ocna, Jilava, Caransebeș, Gherla și Văcărești. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP. Și-a scris amintirile din închisoare pe ascuns, publicate în volumul Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă*, Christiana, București, 2006.

36. Alexandru Virgil „Gili” Ioanid, s-a născut la 14 aprilie 1924 în Pitești, Argeș. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Malmaison, SSI, Pitești, Jilava, Târgu Ocna, Aiud, Gherla și Văcărești. A fost eliberat la 1 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar H, I, J, K, L*, pp. 132-133 ; fișa matricolă penală din AANP.

37. Probabil Virgil Ionescu, născut la 30 decembrie 1914 în Amărăștii de Jos, Dolj. A fost arestat la 24 mai 1948 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Târgu Ocna, Văcărești, Jilava, Gherla, Aiud și Culmea. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea, Periprava. A fost eliberat la 21 mai 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[A.M.]: *Păreau timorați ?*

Ei păreau timorați în ultimul timp, când au văzut că nu pot face nimic și când ofițerul politic nu i-a mai sprijinit. Se purtau mai umil, nu mai agresau, nu mai amenințau, stăteau foarte liniștiți.

[C.P.]: *L-ați cunoscut și pe Richard Wurmbrand³⁸ ?*

Eu am fost foarte bun prieten cu Wurmbrand, pentru că era foarte bolnav, avea nu știu cât, 12 fistule de tuberculoză osoasă, care erau foarte, foarte dureroase. Și eu eram cel care îl pansam și-l spălam în fiecare zi. Pierdeam două ore cu el și el țipa tot timpul. Afară de aceste 10 camere în care stăteau noi 50, mai era o mică cămeruță unde stătea el singur. Nu se putea sta cu el, pentru că noaptea nu puteam noi dormi de cum țipa el... Și eu mă sculam din pat și mă ducem noaptea și ziceam: „Ce ai...?”. Eu nu-i spuneam „pastore”, îi spuneam „castore”. „De ce plângi, castore, că și pe mine mă doare câte ceva, de ce io nu răcnesc?” „Ei, tu, Jenică”, îmi spunea el, „tu ești solid, ești sănătos. Io am să mor aici”. „N-ai să mori, castore, că te îngrijesc io.” Ce s-a întâmplat, nu se știe, într-o noapte, castorul meu a dispărut. Dimineța când să mă duc să-l pansez nu mai era acolo. A dispărut. N-am știut nimic, nici afară n-am putut afla nimic, nici când am ieșit din pușcărie. Am stat 20 de ani după aceea aici în România, n-am aflat nimic. Și la Paris tocmai făceam un protest ca să îl obțin pe fiul meu, că eu am venit decât cu soția; când făceam acest protest, deci în '78, au apărut niște afișe de-stea mici, care le împărțea cineva. „Pastorul Richard Wurmbrand din America vine să țină o conferință pentru creștinism”, că el era protestant, pastor protestant. Era un tip de-o finețe și de-o inteligență... Și avea un suflet extraordinar de bun, iubea. Văzând afișul ăsta, io imediat am zis: „Domne, ăsta e castorul meu”.

Eram eu înfrigurat, mai ploua, eram cam ponosit. I-am dat telefon lui frate-mio, care lucra lângă Tour Eiffel, a venit și el și ne-am dus la conferința pastorului Richard Wurmbrand. Acolo, bineînțeles, era un hotel de-sta de lux și majordomu' ăla de la poartă a ieșit fălos: „Dumneavoastră pe cine căutați?”. Frate-mio era îmbrăcat bine, că el lucra ca inginer informatician, dar eu eram cam ponosit, cam ca Colombo. Și i-am spus: „Domne, vă dau actul de identitate, da' nu este important ăsta. Important e că eu sunt frate cu Richard Wurmbrand și vă rog duceți-vă cu acest act de identitate și i-l arătați lui”. ăsta s-o uitat la mine, a luat actul și s-a dus la Richard. Și-l văd odată, era mai înalt ca mine cu un cap, era solid, acuma se îngrășase bine, se însănătoșise, era un om nemaipomenit. Și îl văd pe pastor: „Băi, Jenică, băi!”. M-a luat în brațe, m-a strâns... Majordomul s-o dat în lături că-i era frică ca nu cumva să mă uit io la el urât. Nu m-am uitat, l-am lăsat în pace. Și am intrat în sală cu frate-mio. Și el a ținut o conferință foarte frumoasă. Știa să vorbească bine și, înainte de a începe conferința, a spus: „Onorat auditoriu, înainte de a începe conferința vreau să vă prezint pe un frate de-al meu, care mi-a salvat viața”. Și mi-a întins mâna: „Scoală-te în picioare!”. Eu m-am emoționat... Începe să spună cum îl pansam, ce dureri avea el, ce boală avea, cum eu eram credincios în fiecare zi, deci m-a elogiat în fața acestei mulțimi.

[C.P.]: *E adevărat că se croșetau cruciulițe din os la Târgu Ocna ?*

Da, păi și eu am croșetat. Pentru cruciulițe iar era să mor, chiar la Târgu Ocna³⁹. M-a turnat unu' din ăștia, un țegionar din ăsta cu capu'... „reeducat”. Mă trezesc cu

38. Vezi nota 80, p. 84.

39. Cruciulițe și felicitări de Paște au fost descoperite și în urma unei inspecții a direcțiunii din aprilie 1950. Faptul că deținuții realizau aceste obiecte era considerat suficient de grav încât

gardianul meu, nea Petrică : „Băi, Eugene, hai că te cheamă Șleam !”. El își făcuse numele acum Slănescu, da' gardienii îi spuneau tot Șleam.

Și mă cheamă și eu, dezinvolt, intru în birou și zic : „Bună ziua, domnule locotenent !”. Știu că e locotenent. Și el cu nasu-n hârtoage, se făcea că scrie ceva... Da' eu am stat drept. Zice : „Bă, da' tu nu știi să saluți ?”. Da' zic : „Da, domnule locotenent, am zis : «Bună ziua, domnule locotenent»”. „Ieși afară, dumnezeii mă-tii !” Am ieșit afară, unde era nea Petrică. Zic : „Haidem înapoi [la celulă] !”. Și el zice : „Stai, poate te cheamă înapoi”. „Bine, stăm.” La un moment dat, se deschide ușa așa, de perete, 'ce : „Banditule, dumnezeii... de ce nu intri ?”. „Păi, da' nu m-ați chemat, eu aștept să mă chemați.” Întru și stau tot în picioare, drept. Nu mai zic „bună ziua”, că i-am zis o dată. „Și nu saluți ! ?” „Ba v-am salutat, v-am spus : «Bună ziua, domnule locotenent» !” „Și «Să trăiți !» nu știi să spui ?” „Nu ! Eu nu spun «Să trăiți» la nimeni. Nu sunt în armată, sunt deținut politic. Bună ziua, domnule locotenent !” „Ieși afară... !”

Târgu Ocna, fiind sanatoriu, avea trei băi la fiecare etaj. La fiecare etaj era o sală de baie frumoasă, duș, dar care era ne-nțrebuitată. Mă bagă în baia aceasta... Era ianuarie, minus 20 de grade afară, 22, și m-a ținut trei nopți în cămașă și în izmene, pe un pat fără saltea. Era un fel de rogojină, da' mai mult zdrențe. Pentru faptul că n-am zis „Să trăiți !”. Nu m-a mai întrebat de cruciulițe, că de asta eram reclamat, că făceam cruciulițe și le dădeam la ăștia de jos. Din oase de la mâncare, cu fereștrăiașe din bucăți de tablă. Aici a fost marele nostru avantaj : în trei luni am luat 30 de kilograme și libertatea ! Aveam două curți în care eu cu Tinu Samargescu⁴⁰ și cu doctorul Georgescu⁴¹ ne plimbam, și din cauză că ne îngrășasem tare, când stăteam cu patul alături de el ziceam : „Bă, te-ai îngrășat ca un porc”. Și de atunci ne-a rămas numele, toată lumea ne zicea „Jenică porcu” și „Georgică porcu”.

E, și în a treia zi în care înghețam la baie acolo, acest Petrică Orban seara mi-aducea o pătură. N-avea voie să deschidă ușa, că era ușa încuiată, dar era o fereștrică mică pe care o deschidea și : „Bă, Eugene, ia-o și mototoleşte bine acolo...”

[C.P.] : *Orban era român ?*

Ungur, da' vorbea binișor românește, cu oleacă de accent. Dimineața, când ieșea din schimb : „Eugene, dă-mi pătura că trebuie să plec, s-o duc la loc”. Săracu', el nu se mai culca, pentru mine. Și cu asta mi-a salvat viața. Și se tot ruga de mine : „Să nu spui nimic, că am familie”. „Stați liniștit, nea Petrică, nu s-a întâmplat nimic.”

să reclame o anchetă din partea Biroului de Securitate Târgu Ocna. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 594, f. 51.

40. Constantin „Tinu” Samargescu, născut la 18 ianuarie 1925 în Giumaia de Sus (azi Blagoevgrad), Bulgaria. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 6 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Târgu Ocna, Jilava, Caransebeș și Aiud. A fost eliberat la 13 mai 1954. A fost rearestat la 17 decembrie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Codlea și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

41. George Georgescu, născut la 18 martie 1925 în București. A fost arestat la 9 aprilie 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Târgu Ocna. A fost eliberat în august 1952. A fost rearestat la 30 octombrie 1958 și condamnat la 16 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 26 iunie 1964. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 327, vol. 3, f. 319 ; fișa matricolă penală din AANP.

[A.M.]: *El a avut de suferit ?*

Nu. Noi am fost acolo la Târgu Ocna în general oameni solidari. Iar acest grupuscul de cretini l-am izolat, adică n-au aflat nimic de la noi. În alte pușcării s-au întâmplat chestii de-astea. Înșiși deținuții politici l-au turnat că i-au dus un bilet acasă. Au crezut că se salvează, or fi fost tot din ăștea „reeducați”, nu știu, da’ am auzit cazuri.

[A.M.]: *În Târgu Ocna l-ați cunoscut pe director, pe Daneliuc⁴² ?*

Da.

[A.M.]: *Cum se purta față de deținuți ?*

Directorul era un om foarte cumsecade, însă era timorat și el, timorat. Îl rugau băieții de jos să le dea aprobare pentru medicamente și rar a dat la câțiva.

[A.M.]: *Dar față de grupul lui Pătrășcanu cum se purta ?*

Nu cred că a avut și alte contacte, n-am sesizat chestia asta. Îi ignora, nici chiar pe la noi nu trecea decât să vadă cum stăm, dacă suntem mulțumiți de cazare, de curățenie. De fapt, curățenia era să ne spele cearșafurile, că restul făceam noi. Fiecare cameră avea un om de servicii’. În fiecare zi trebuia să faci curățenie în cameră.

Acolo doctorița n-avea apă distilată și eu am făcut un aparat de distilat apă. Fierbeam într-un borcan de-sta de sticlă, cu țevi, c-un furtun, c-o găleată de apă rece și făceam apă distilată și cu astea putea să facă injecții. Probabil că adăuga ea puțină sare. Asta era poate formula ei, nu știu.

Mai multe lucruri am făcut. Am reparat stetoscoapele, știu eu ce mai avea pe acolo, ascuțeam bisturiile, eram omu’ ei. Și-n al doilea rând aveam o echipă cu Tinu Samargescu, doctorul George Georgescu, ăsta la care îi ziceam „porcu’”, și făceam grădinile din curți. De exemplu, pe lângă zid am pus flori. Apoi, eu cu Tinu Samargescu, cu George Georgescu și cu încă unu’ desfundam haznalele. Adică era WC, cloacă, și venea’ cu un butoi și noi făceam asta. Dezbrăcați numa-n chiloți, până la genunchi în mocirlă și cu gălețile dând de la unu’ la altu’, încărcam cisterna aia și goleam la ea.

Și doamna doctor Georgescu mi-o spus la un moment dat : „Eugene, nu te mai pot ține, pentru că am fost avertizată de Slănescu”. Deci m-a băgat și pe mine într-un lot, ș-am plecat la închisoarea din Caransebeș, unde și acolo am avut un regim mai bunșor. Adică eram închiși în celule, dar era un culoar în care serveam masa. Era o pușcărie mai curățică și unde ne trimiteau oarecum pentru perioada de convalescență. Acolo am stat iarăși aproape un an și am avut un incident cu câțiva ticăloși de-știa care erau veniți de la Târgu Ocna : ăsta, Bârjoveanu, Străchinaru și încă unu’ care avea o mutră de porc și avea și un nume mai urât. La Caransebeș aveam 10 camere și un culoar destul de larg, de vreo trei metri, și pe culoarul ăla era sala de mese a noastră. Prima dată când mâncam și noi la o masă ! Păi, nici la Târgu Ocna n-am avut sală de mese, la sanatoriu. Mâncam cu gamela pe genunchi, ori afară, ori pe pat.

Aici au început acești câțiva mici turnători, proști, fuseseră ei bătuți un pic, dar vroiau să facă cumva față... Probabil că ei aveau o înțelegere. „Vezi, un’ te duci, începi

42. Ștefan Daneliuc (Daniliuc), directorul penitenciarului Târgu Ocna între 1946 și 1950. A fost înlăturat în vara anului 1950 pentru că nu a sprijinit acțiunea grupului de „reeducați”. Doina Jela, *op. cit.*, p. 92; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 496; ***, *Memorialul ororii. Documente ale procesului reeducării din închisorile Pitești, Gherla, Vreemia, București*, 1995, pp. 384-385, 388.

o acțiune, nu vă lăsați, că noi trebuie să ne arătăm că ne-am însușit...” Deci era un ordin transmis. Și noi le-am atras atenția, chiar eu cu Tinu Samargescu, cu care eram foarte bun prieten, stăteam în aceeași celulă: „Opriti-vă, că aicea vă putem da cu ceva în cap”. Și până la urmă i-am pedepsit. Erau trei și noi ne-am făcut trei, ne-o venit masa cu ciorbă fierbinte și ne-am luat fiecare gamela noastră și ne-am dus pe la spate și le-am turnat-o în cap. Asta o fost răzbunarea. Din ziua aceea i-am despopit.

[C.P.]: *Și ei n-au încercat să sară la bătaie ?*

Ce să sară ? Că noi eram acolo 60 de oameni sau 70 ? Nu, nici vorbă. Atâta că s-au dus și au bătut în ușă, au chemat gardianul, a venit directorul pușcării. I s-au arătat așa murdari și cu ciorba în cap. A venit directorul și imediat ordinu’: „La fierărie ! Cătușe la picioare, bombă și la izolare !”. Și ne-ascunde o săptămână și acolo. Adică aveam un lanț între cele două picioare și-o ghiulea, o bombă de vreo 10 kilograme, pe care o țărăm pe jos. Dacă lanțu’ era mai mare, puteai s-o iei și în mână.

Ne-a’ trimis la potcovărie, la forjă, și ne-a pus cătușe la picioare, într-o cameră vecină cu condamnații la moarte din lotul Arsenescu⁴³. În fiecare noapte auzeam că pleacă unu’. Deschidea’ ușa : „Hai, ieși !”. Și îi ducea într-o pădurice acolo, alături, și-l împușca. Asta era în iarna lui ’54.

După aceea am revenit zămbitor, m-am dus și le-am spus : „Ei, măi, repetăm figura ?”. ‘Ce : „Vezi-ți de treabă, că cred că-ți ajunge !”. Zic : „Da, mi-ajunge, da’ să știi că nu uit”. Ha, ha...

[C.P.]: *La Caransebeș cât ați stat ?*

Cred că tot vreun an. Toți au rămas acolo, în afară de mine cu Samargescu și mi se pare că încă unu’, Justin Paven, care ăsta era și el „reeducat”, dar nu-i mai trebuia „reeducare”. S-o văzut la eliberare... Și ne-am dus la Aiud. Aici la Aiud ne-a separat și nu știu ce s-a întâmplat cu ei. Pe mine m-a băgat într-o cameră, da’ eram cu bulină roșie. În total am fost în 11 pușcării. După Târgu Ocna la Caransebeș, de la Caransebeș la Aiud, de la Aiud la Cluj, care a fost ultima, a 11-a pușcărie...

[C.P.]: *Pe ce criteriu credeți că vă mutau dintr-o pușcărie într-alta ?*

Domnu’ Petre, era o metodă sovieto-comunistă de origine, după mine, chinezească. Nu era numai mutarea din pușcărie în pușcărie, era mutarea din celulă în celulă. Era mai gravă... Unu’ spunea o poezie... De exemplu, eu eram inginer-poet. Aveam sute de poezii, c-am fost și la un concurs pe țară, premiul I, când eram elev. Recitam, aveam și dicție bună... Sau țineam conferințe despre meseria mea. Ce înseamnă electricitate, ce înseamnă atom, de unde vine electricitatea, că electricitatea, de exemplu, nu este o invenție, ci este descoperire. Și bineînțeles că ne muta’ din celulă în celulă, ca să ne separe, să ne despartă, să nu ne organizăm, să nu ne împrietenim și bineînțeles să suferim, că fiecare mutare de asta era o suferință. În primul rând când te muta dintr-o pușcărie într-alta, era răul acesta de vagon. Pește sărat sau slănină sărată fără apă,

43. Probabil o confuzie a interviuatului sau o informație eronată care circula în închisoare. Nu au existat condamnați la moarte în lotul Arsenescu și nici nu am identificat deținuți din acest lot care să fi trecut prin penitenciarul Caransebeș, în afara lui Alexandru Alexandrescu, închis aici în 1953-1954. Informații de la colegul nostru Constantin Vasilescu, căruia îi mulțumim.

mergeai câte 4-5 zile, pentru că nu avea drum liber trenul, îl atașa la un tren, îl mai atașa la alt tren.

La Aiud, de exemplu, am avut un regim extraordinar de strict. La Aiud, a' vrut să mă scoată în uzină, să lucrez, ș-am refuzat.

[C.P.]: *De ce ? Nu v-ajuta să mâncați mai bine ?*

Da, da' n-am vrut eu să lucrez.

[C.P.]: *Dar riscați să vă îmbolnăviți !*

Nu știu, eu așa m-am hotărât: să nu lucrez pentru ei. Și m-a' băgat la carceră la Aiud, șapte zile și șapte nopți, numai cu o gamelă de apă, pentru că n-am vrut să lucrez la fabrică. M-au scos cu forța, m-au dus doi gardieni: „Uite, iei pila, ai menghina asta și pilești la patentul ăsta și-l faci așa ! ăsta-i modelul”. Și am pus pila la loc când a plecat ăla, m-am dus și m-am așezat pe batiul unui strung și am stat acolo. Când o venit gardianul: „Domne, da' ce faci, că pierdem producția aicea ?”. Zic: „Nu lucrez”. M-a chemat acolo și mi-a tras o bătaie bună la ofițerul politic și după aceea m-a băgat la carceră. Am stat șapte zile și în fiecare zi zicea: „Ieși în fabrică ?”. „Nu ies.” Și n-am vrut să ies.

[C.P.]: *Cum era carcera ?*

Carcera era cumplită. Erau mici, cam de 60 de centimetri pe 60. Era o celulă din patru scânduri, în formă de paralelipiped, cu fund jos și cu capac deasupra și cu o ușă pe care intrai. Era încuiată cu lacăt și trebuia să stai în picioare. Nu puteai să te-asezi, că dacă te așezai în genunchi, te dureau genunchii. Nu puteai, era foarte mic. Și erau mai mulți la carceră, nu numai eu. Nu știu pe ce pedepse și nu știu toți cine erau. Noaptea, când eram foarte obosiți, aud lângă mine o zguduitură mare: tranc ! Ce să-ntâmplase ? ăla s-a clătinat cu baraca până când a căzut pe ea jos și s-a culcat. Și eu: „Băi, ce-ai făcut tu aseară ?”. „Păi”, zice, „ne culcăm, dormim câteva ore până ne prind ăștia”. Și-am luat și eu exemplu și am dormit câteva ore, da' m-am mai redresat. A patra zi a venit și ne-a scos, ne-a băgat într-o celulă pe toți printre necunoscuți.

[C.P.]: *De unde v-ați eliberat ?*

De la Cluj. Acolo era o închisoare destul de modernă, mi se pare că ș-acolo erau scânduri în geam... Dar era extraordinar de stresantă această pedeapsă și inutilă, pentru că ce puteai să faci ? Nu puteai să comunici cu nimeni, pentru că pușcăriile alea au ziduri înalte, paznici...

De aici m-am eliberat. Nici nu visam să ne eliberăm, pentru că majoritatea din cei care terminau, care aveau 5 ani, 6 ani, 7 ani, 10 ani, erau în pușcărie în continuare, fără motiv. Era așa-numitu' regim administrativ. Adică vinea c-un ordin, nu știu cine-l dădea, de la București, și te chema la comandant și-ți spunea: „Domnule, nu te putem elibera, ai mai primit încă șase luni”. Altu' a mai primit doi ani, altu' un an. În special legionarii, mai toți primeau chestia asta...

[C.P.]: *Când ați fost eliberat vă mai amintiți ?*

În '56, la începutul lui iunie, că la nu știu câte zile pe an se dădea micșorare de pedeapsă⁴⁴.

44. De fapt, se scădeau din cuantumul pedepsei zilele în plus din anii bisecți. Astfel, deși a fost arestat la 1 iulie 1948, a fost eliberat la 28 iunie 1956, scăzându-i-se două zile pentru cei doi ani bisecți din intervalul 1948-1956.

[A.M.] : *Ce vă mai amintiți de la eliberare ?*

Atuncea a fost prima dată când ne-a dat voie să ne trimită haine, că noi eram cu niște rufe de-astea de-ale lor. Am scris o carte poștală mică : „Trimiteți o cămașă, un chilot, o haină”. Palton n-am cerut, că aveam vechitura aia putredă. Mi-o dăduse' în cameră și eu am băgat vreo 38 de bilețele scrise, cusute cu ață pe-o bucată de cârpă sau pe-o bucată de margine de jurnal furată când ieșeam la baie. Le-am cusut sub căptușeala paltonului și deci nu puteam să renunț la bijuteria asta, ca s-o scot afară din pușcărie. Era murdară, mirosea, dar cu asta am ieșit și am dus aceste 38 de mesaje la 38 de familii.

[C.P.] : *Cu soția dumneavoastră ce s-a întâmplat ?*

Pe soția mea au eliberat-o cu domiciliu obligatoriu pe Bărăgan. Eu am făcut cerere, am fost și la Gheorghiu-Dej, care nu m-a primit... M-a primit un ministru de-al lui sau un adjunct sau știu eu ce, care mi-a spus : „Dumneavoastră sunteți inginer ?”. „Da.” „De ce nu vă duceți acolo, că Bărăganul are nevoie de ingineri ?” Io zic : „Da' n-are nevoie de ingineri electrici, are nevoie de ingineri agronomi. Eu nu sunt agronom, eu nu știu să țin sapa în mână”. „Io zic așa : să vă duceți dumneavoastră...” Adică să mă izolez și eu. Zic : „Îmi pare rău c-am venit la dumneavoastră, spuneți-i și domnului Gheorghiu-Dej” – eu n-am zis niciodată cuvântul „tovarăș”, adresându-mă cuiva, doar peiorativ : „Băi, tovarășe, ești prost” – „nu am venit aicea nici să cerșesc, nici să mă umilesc”. Și i-am întors spatele și am tras ușa după mine, de mi-a fost mie frică c-o să mă ia din urmă.

[C.P.] : *Soția a fost eliberată după aceea ?*

Când a împlinit doi ani a fost eliberată. Mi se pare că deja era însărcinată, că mă duceam io la ea și mai stăteam câte o zi, două. Lucram pe vremea aceea în Ministerul Energiei, lucram 24 de ore și 72 erau libere. Ea a fost la Suceava, după aceea a fost mutată în închisoarea de femei Mislea, unde a muncit șapte ani de zile, la cămăși sau cearceafuri pentru armată, și de acolo i se trag ei anumite boli, inclusiv ficatul, nervii...

[A.M.] : *Dumneavoastră după eliberare ați fost rearestat ?*

N-am fost, și aici intervine un fenomen care m-a salvat. La București, nu știu dacă ați auzit de directorul ziarului *Curentul*, pe vremuri, Pamfil Șeicaru. El era plecat în Spania, și doamna Șeicaru⁴⁵, o doamnă distinsă, cu un suflet de aur, cum n-am mai întâlnit, avea foarte multe relații în București datorită soțului (sic !) ei și făcuse o mică organizație. Era o cutumă simpatcă, plăcută pentru noi : ne adunam o dată pe săptămână la ea acasă și se discuta, se recitau versuri, se cânta imnu' republicii (cel de acum), bineînțeles, în surdină. Aicea a fost fenomenul care m-a salvat. Am apelat la 10-15 colegi de la Politehnică, niciunu' n-a vrut să-mi dea un serviciu în București. Și, dimpotrivă, primesc un telefon într-o seară de la un coleg de la noi de la Politehnică, cu care fusesem bun prieten, stătusem și într-o cameră cu el pe timpul facultății : „Băi, Eugene, ești sănătos, ești bun, apt de muncă ?”. „Da, sunt sănătos.” 'Ce : „Nu vrei să-ți dau un servici' ?”. Zic : „Da' cum poți tu să-mi dai un servici' ?”. „Vino la mine. Eu lucrez

45. Este vorba, de fapt, de sora lui Pamfil Șeicaru, Virginia Munteanu, născută la 22 noiembrie 1899 în Buzău. A fost arestată la 10 noiembrie 1956 și condamnată la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 15 noiembrie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

la termocentrala Dărmănești”, la rafinăria 6 sau 8, nu-ș’ cum se chema. „Am adresa cutare la Târgu Ocna, vii la mine și te duc la director să te angajeze acolo.” Și așa am plecat. Da’ înainte de a pleca m-am mai dus încă o dată la ședința de la doamna Șeicar. Am uitat să vă spun că doamna Șeicar cu relațiile pe care le avea găsea și servicii, și-n afară de asta avea foarte mulți medici. Te duceai fără niciun act la medic : „Sunt trimis de doamna Pamfil Șeicar”, cu o mică hârtioară de la ea. Imediat îți făcea radioscopie, dădea medicamente, extraordinar de multe servicii.

[C.P.] : *Era un cerc de foști deținuți ?*

Numai foști deținuți. Și în ultima seară m-am dus să-i spun doamnei că plec, că nu mai pot veni, și la poartă era o femeie de servici’ care era în curent cu problema noastră, foarte discretă. Și spune : „Fugiți, dispăreți de aici, că acu’ două ore o plecat Securitatea de aici. Pe doamna a’ arestat-o ieri noapte și acum a plecat potera de aici”. M-am îmbrăcat, mi-am făcut bagajul de la frate-mio și am plecat că trebuia să merg la servici’. Toți cei care fuseseră la doamna Șeicar, anchetați și bătuți, or mai spus încă pe atâția sau de două ori, și arestați, au mai făcut câte patru-cinci ani de pușcărie.

[C.P.] : *Pe dumneavoastră nu v-au spus ?*

Nu. Deci așa am scăpat...

[A.M.] : *Și v-a rezolvat colegul cu serviciul ?*

Da, la rafinăria aceasta, RAFO Dărmănești. Am fost inginer de tură doi ani. Eram patru ingineri de tură, câte 12 ore de servici’ și 36 de ore libere. Era un serviciu foarte bun, foarte lejer, dar răspunderea era enormă. Erau și muncitori de-știa mai necalificați, aveam cazanele ălea mari pentru produs aburi pentru turbine. Și mai veneau beți la servici’ sau cu butelca și trebuia tot timpul, toată noaptea, să te ții de capu’ lor... Care se îmbătau îi luam și-i duceam într-o cameră acolo să nu mai facă vreo prostie. Era mare responsabilitatea.

[A.M.] : *Și ce altceva ați mai lucrat după ?*

După doi ani de zile, dom’ director acesta, care era un țigan care umblă cu bieleta la tren și pune ulei la lagăre, ajuns directorul RAFO, m-a dat afară...

[C.P.] : *Cum se descurca totuși dacă era așa slab pregătit ?*

Avea o echipă de ingineri care era în jurul lui. El era cu biciul și cu partidul. Eu, bineînțeles, îl respectam, director, director, treaba lui, nu mă interesa : „Bună ziua, domnule director ! Vă salut, domnule director !”. Ca după doi ani, mă cheamă și îmi dă o hârtie, ’ce : „Sunteți licențiat”. Și eu zic : „Domn’ director, da’ ce motiv aveți ?”. Zice : „Citiți acolo”. „Inapt pentru serviciu.” „Ca să vă învăț minte să spuneți «Să trăiți !» și «tovarășe director», nu «dom’ director».” Eu zic : „Vă mulțumesc, n-o să vă spun nici așa” și am plecat. După aceea m-am înscris din nou la Politehnică și am avut un certificat provizoriu de absolvent de Politehnică. Și când mi-a dat cartea de muncă era scris „muncitor necalificat”. Deci lucrasem ca inginer, plătit ca inginer, cu responsabilități de inginer, dar trecut pe cartea de muncă „muncitor necalificat”. Dar a avut și el ghinion, c-a fost arestat că a vândut un vagon cu benzină care se ducea în Bulgaria, dat afară și, mă rog...

Deci m-a dat afară, și-am rămas fără serviciu doi ani. De ce ? Pentru că mi-a trecut în actul acela de licențiere articolul 20, alineatul 3, care era „incompetent și fără dreptul de a se angaja niciunde timp de 24 de luni”.

[C.P.): Când v-ați căsătorit cu soția dumneavoastră ?

Ne-am căsătorit după aproape 12 ani, pentru că atâta închisoare a făcut ea. A mai făcut doi ani prin Bărăgan și a mai arestat-o încă o dată... Mi se pare că o dată a arestat-o cu maghiarii, cu revolta maghiară, încă doi ani, și pe urmă a mai arestat-o încă o dată doi ani, nu știu pentru ce, când eram deja însurați. Deja era însărcinată în luna a opta și eu m-am opus, am spus că: „Nu se poate, faceți o eroare colosală, femeia asta o făcut 10 ani de închisoare pentru nimic. Pentru ce o arestați din nou? Uitați-vă, are burtă, este însărcinată, vreți să omorâți copilul? E în luna a opta, se poate întâmpla un accident”. „Nu, că asta e ordinu’.” Eu îl cunoșteam foarte bine pe generalul Radu⁴⁶, căruia i-am imputat tot timpul, i-am spus: „Dumneata, domnule general, ești un criminal, mi-ai omorât copilul!”. Și, bineînțeles, au luat-o cu un Molotov, de-la cu care cară pietre, pe drumurile care erau, pe vremea aceea, numai gropi, și au dus-o la închisoare la Securitatea din Moinești și au depus-o acolo. Da’ între timp a plesnit punga aia de apă, au mai ținut-o încă două zile fără apă și au dus-o de-abia a treia zi la spital la Comănești, în niște chinuri de era aproape gata să moară, cu 41 de grade temperatură. În sfârșit, a putut expulza copilul viu încă, dar cu vânătaii mari pe față, sufocat... S-a încercat oarecum la spital să-l reanimeze, a trăit vreo câteva ore și a murit. Și, bineînțeles, a murit în brațele mele. Era și o soră proastă, care nu știa să manipuleze oxigenul, i-am mai arătat eu, i-am dat oxigen, da’ n-a mai rezistat. Din zgomot, din lipsa de apă și din zdruncinăturile alea de la camion, avea un organism traumatizat. Soția a scăpat, dar și ea traumatizată... Au mai ținut-o... Nu știu, s-a uitat de chestia asta, că a murit copilul, au mai ținut-o încă un an, ca eu să mai uit...

Când am văzut copilul și l-am depus acolo, nu m-am mai dus la nevastă-mea să-i spun „la revedere”. Am plecat direct în oraș, la gară, pe drum am găsit un birt, am cumpărat o sticlă de coniac de un litru și am băut-o toată. Bineînțeles, când am ajuns la gară eram pe trei cărări, pe patru, știu eu. Și acolo am așteptat un tren (la minte eram lucid) și în momentul când a intrat trenul în gară, eu m-am culcat pe linia de tren, dar vreo doi zdrahoni de-știa, care erau muncitori acolo, mineri la Moinești, petroliști, m-au luat, m-au dus la șeful de gară și m-au încuiat într-o cameră acolo. A doua zi de dimineață mi-au dat drumul și am plecat acasă, după ce m-am trezit. Deci am vrut să mă sinucid și am scăpat și de asta.

Eu, când a murit copilul, am spus creștinește așa: „Să se boteze Eugen Mihai”, Mihai fiind tata și eu Eugen. Și i-am spus popii chestia și o spus că e valabilă. Un mic amănunt care merită să fie știut de lume, dacă asta ajunge la lume, este că m-au chemat să iau copilul. Au venit acasă, tot așa, cu o mașină, și au spus: „Domne, vă rugăm să veniți să luați copilul”. „Nu-i copilul meu, îi copilul dumneavoastră. Luați-l, înmormântați-l, eu nu-l recunosc. Dumneavoastră l-ați omorât, dumneavoastră îl înmormântați, nu eu!” Au plecat, peste două ore au venit bine înarmați, au intrat în casă și au spus: „Ia-ți o valiză și mergi cu noi”. Cu pistoalele... Obligat, timorat, m-am urcat în mașina

46. Probabil Radu I. Dumitru (Ciobanu), născut la 11 decembrie 1921 în Căldăraru, Argeș. Ajustor mecanic, membru de partid din 1945. A intrat în Securitate în 1948, iar în 1949 a fost numit șeful Serviciului județean de securitate Câmpulung Muscel. Din 1951 a fost mutat la regionala Ploiești, unde a ajuns până în funcția de locțiitor șef al Direcției. A devenit șeful Direcției regionale MAI Bacău în 1956. Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, I, pp. 207-210; II, pp. 48, 107-108.

lor c-o valiză, m-am dus și mi-au pus copilul în valiza aceasta și am venit în tren cu valiza cu copilul !

[C.P.] : *Cum v-ați întreținut în această perioadă, fără serviciu ?*

Între timp, în acești doi ani, socrii mei erau din Târgu Ocna și aveau o livadă de pomi fructiferi de trei hectare. Și am lucrat la ei acolo, am cules pomii, m-am dus în piață și le-am vândut, că ei le dădea' un preț derizoriu. Io mă duceam și le dădeam cu un preț bun și cu banii ăștia, în acești doi ani, am făcut o căsuță în curte cu două camere, bucătărie... cu mâinile mele. Am angajat un om, a lucrat și socru' și am făcut o casă din paie sau nu știu cum se spune, din lemn de salcâm, că în livadă erau destui, cu tencuială de-asta cu nisip, cu ciment printre lemnele astea... Era foarte călduroasă, foarte bună. Deci am muncit acești doi ani, alături de casă am întins o magazie pentru ținut fructele, dedesubt am făcut un beci, tot așa, depozit mare de fructe...

După aceea am umblat și eu să mă agăț undeva, să mă inserez. După doi ani am găsit tot un post de muncitor necalificat, la industria locală Onești, având în vedere că eu făcusem studii bune de electricitate și de electrotehnică, ca șef al unei secții de bobinaj. O secție de bobinaj la care eu am fost întemeietorul. Deci mi-a dat doi bobinatori și eu, trei : secție de bobinaj. După care eu, bineînțeles, într-un an de zile am organizat bine, am angajat vreo șase-opt muncitori, secția a mers foarte bine vreo cinci-șase ani de zile, după care am făcut altă secție, de mase plastice. Eram foarte inventiv și am făcut multe piese pentru care întreprinderea a câștigat foarte mulți bani. Am angajat circa 100 de femei din oraș, care erau cu soții arestați. Mă lăuda primarul : „Domne, mata' văd că ești inventiv”.

Pe urmă, când a văzut că merge bine, tot primarul meu, care era prieten cu primarul de la Bacău, mi-a spus : „Nu puteți să angajați și 10-20-30 de la Bacău, faceți și acolo o secție ?”. Am făcut-o și pe aia. 50 de femei am angajat acolo, care au câștigat foarte bine, și la care le dădeam o zi pe săptămână liber, ceea ce nu s-a mai auzit în Europa comunistă. Și în afară de asta am făcut ședință cu muncitoarele mele și am hotărât ca toată lumea din secțiile mele să înceapă serviciul la opt, nu la șapte, lucru pentru care am avut discuții cu directorul meu. El era mai tânăr ca mine și inginer prost, că nu știa nici franceză, nici germană, nici engleză, matematică ioc, nimic nu știa. De fapt era inginer de drumuri și poduri forestiere. O secție de Politehnică inventată de comuniști. Cum am mai văzut aici în București secție de Politehnică de instalații sanitare. M-am crucit...

Și deci am făcut o secție de mase plastice foarte mare, am primit o mașină de mase plastice din Cehoslovacia, de presat material plastic în matrițe, și am făcut pentru prima oară în România, cred, niște piese care se întrebuntau la războaiele de filatură de la Galați, care se numeau cursori, făcuți din nylon.

[C.P.] : *Și cum ați reușit să plecați în străinătate ?*

Și asta e-o istorie. Eu am plecat prin '77-'78⁴⁷. Eu am avut o istorie lungă cu generalul Radu, de la Bacău, care totuși m-a respectat, dar care mi-a omorât copilul, că el a dat ordin să o aresteze pe nevastă-mea. Deci m-a respectat, i-a fost frică de mine... nu pot să știu. Un tip foarte inteligent, da', mă rog, ca toți securiștii... Fratele meu mai mic

47. Conform unei adrese interne a Securității, Eugen Otparlic era în Franța din 28 octombrie 1978. ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 32369, f. 4.

cu nouă ani a organizat o fugă. Eu eram deja căsătorit, nevastă-mea terminase exilul acesta pe Bărgan, unde a stat doi ani, și deci eram acasă, zămislisem deja acest copil și am zis : „Cred că e bine să nu plec”. Terminam anul IV din nou la Politehnică. Am făcut-o din nou, pentru că Securitatea n-o vrut să-mi deie diploma de la as' laltă. Când o plecat frate-mio, în '56, au fost trei care au plecat : o fată și doi băieți, frate-mio și cu unu'. A organizat atunci cu un șef de gară de la Panciu, care exporta struguri. Era un vagon plin de struguri, unde lădițele erau puse una peste alta în rânduri. Eu cu frate-mio am inventat niște cârlige ca la măcelărie și au scos un rând complet de lădițe, puse așa, pe lung, au făcut o gaură în vagon ca să facă necesitățile, n-au mâncat o săptămână decât câte o boabă, două, trei de struguri pe zi, poate mai mult pentru sete, și au reușit să ajungă la Viena într-o săptămână. Au avut un episod la trecerea la unguri, că au făcut ungurii un control cu câini. Da' din cauza mirosului ăsta de struguri nu i-a' simțit. Frate-meu a vorbit la „Europa Liberă” și-o zis : „Când au intrat, când am văzut botu' câinelui cu ochii sticlindu-i printre struguri, am zis : «Gata, ne-am terminat»”. A, și de ce a deschis vagonu', că nu era control, da' niște țigani o' spart vagonu' ca să ia niște struguri. Și ăștia i-o' auzit, s-o' dus acolo, ăia au fugit, i-o' prins și pentru asta au controlat vagonul, ca să vadă ce-au făcut ăștia...

Și-au scăpat. S-au dus la Viena, după aceea au cerut să se ducă în Germania și după un an de zile frate-mio a cerut să se ducă în Franța, și fata aia s-a dus în Africa, în Tunis, nu știu unde s-a dus. Și deci s-au dispersat. Al doilea coleg, care era și coleg de pușcărie cu frate-mio, Coșereanu⁴⁸ se cheamă, s-a căsătorit la Paris. Frate-mio a luat și el o franțuzoaică, fiica unui doctor, iar ăsta, Coșereanu, a luat tot o franțuzoaică, fiica unui nabab. Avea mai multe blocuri pe care le închiria și pentru care i-o dat o casă, o vilă extraordinară, fetii. Da' el e puțin țăcănit, nu s-a înțeles, a făcut doi copii, dintre care unu', când a ajuns la 20 de ani, s-a sinucis cu acetonă și așa mai departe... N-au reușit. Frate-mio o găsit o franțuzoaică foarte drăguță (și acuma-i drăguță, și bună, și prietenoasă) și a făcut și el doi copii, are trei nepoți, dar el a murit, săracu', de hepatită. De fapt, noi, ăștia din pușcărie, cam toți avem o hepatită. Din cauza mâncării, din cauza abstenenței, din cauza foametei, toți avem câte o hepatită destul de veche și destul de „bună”.

Nu vă mai spun că după plecarea fratelui meu am fost anchetat de generalul ăsta care mi-a omorât și copilul. Aproape în fiecare săptămână mă chema la Bacău. Da' cu mine s-a purtat frumos.

[A.M.] : *Dumneavoastră cum ați plecat ?*

Păi, după ce am lucrat aproape 20 de ani mi-a venit ideea să plec în străinătate. Și am zis : „Domne, fratele meu a plecat”, v-am povestit cum, într-un vagon de struguri. „Plec !” Eu aveam un cod cu el și i-am scris câte o scrisoare : „Cred că vin și eu să te văd”. El foarte bucuros : „Bine, vino să mă vezi”. Aprobarea o dădea șeful Securității de la Bacău. M-am dus la el...

48. Alexandru Coșereanu, născut la 11 octombrie 1931 în Gârleni, Bacău. A fost arestat la 16 mai 1950 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula și Gherla. A fost eliberat la 14 mai 1955. După ce a fugit în străinătate, Securitatea i-a arestat rudele și l-a judecat în lipsă, condamându-l la 25 de ani de muncă silnică. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste...* Dicționar C, p. 235 ; fișa matricolă penală din AANP.

A venit un cetățean, pe care îl cunoșteam, cu care vorbisem înainte de plecarea lui frate-mio, cu o scrisoare de la colegul cu care plecase frate-mio, în care spunea : „Băi, Nicule, ai fost un prost că n-ai plecat și tu cu noi, că dacă plecai, erai om acum”. Și asta vine și-mi arată scrisoarea mie. Eu iar am înghețat. Am citit-o. Am zis : „Domne, nu știu, habar n-am, eu credeam că fratele meu e mort”. Eu m-am gândit că poate să fie turnător, nu ? „Părerea mea este să te duci să predai scrisoarea la Securitate, că ești mai liniștit așa.”

Dar eu am fost în Franța și mai înainte să rămân definitiv, că am căpătat de la generalul Radu asta permisiune pentru Franța și când am venit înapoi a început să mă cheme să-i dau informații, ce-am făcut acolo. Bineînțeles că n-am vrut să-i dau nicio informație. „N-am făcut nimic, am fost la frate-mio și am venit de la frate-mio.” Am fost cu mama, am luat-o și pe ea. El a vrut să mă încerce și să culegă eventuale informații de la mine. Știa, nu știu de unde, că am vrut să rămân în Franța și că fratele meu mi-a propus asta.

Și asta este a treia greșeală mare pe care am făcut-o eu : că n-am plecat atunci. Că astea au fost greșelile mele : că am intrat în pușcărie, că m-am apucat să fac politică și asta : că n-am rămas. Și de ce n-am rămas ? Pentru că acum aveam al doilea copil, actualul care e la Paris, inginer. Și-am zis : „Unu’ mi l-au omorât ei, să-l omor eu pe-al doilea ?”. Și i-am spus lui frate-mio : „Nu rămân ! Cumpără-mi o mașină și mă întorc înapoi cu mașina”. Frate-mio a cumpărat o Simcă 2000 și am venit acasă cu coada între picioare și am intrat din nou pe mâna lui generalu’ Radu, care a început să m-ancheteze, ce-am făcut... Și eu, în fiecare an, slab de inger, făceam un dosar ca să plec din nou : „Domnule general, vă rog, nu știu ce...”. Când m-am dus la domnul general prima dată și i-am spus : „Domnu’ general”, a spus : „Spuneți-mi «tovarășe general»”. „Domnule general, eu n-am spus la nimeni «tovarășe» și pentru mine cuvântul «tovarăș» este o insultă. Vă rog să m-acceptați așa, dacă nu, spuneți-mi altă formulă în afară de «tovarăș».” „Bine, spune-mi «domnu’».” Și, în fine, am făcut ani de zile cereri...

Deci am fost în Franța prima dată în ’68, cu mama, și până în ’77 am făcut o mulțime de cereri, toate respinse. Și acum eu ajunsesem destul de bine, aveam pe mâna mea un Dacia Service la Onești, făcut de Renault, și ultima dată când am mers : „Domnule general”, zic, „mi-ați promis că-mi dați permisiunea să plec s-o duc și eu pe nevastă-mea să viziteze și ea pe frate-mio, că n-a avut ocazia să-l cunoască”. ‘Ce : „Ți-am promis, da’ dumneata nu vrei să recunoști c-ai vrut să rămâi în Franța”. Și atunci eu m-am sculat în picioare așa cum mă vedeți și am spus : „Domnule general, am vrut să rămân în Franța, dar am fost un prost, am fost dușmanul meu c-am venit să mă miluiesc în fața dumitale”. Și m-am gândit : „M-arestează sigur”. S-a sculat în picioare și a spus : „Domnu’ Otparlic, îți întind mâna mea prietenească, ești un om foarte demn, eu te-am nedreptățit, dar ai făcut o greșeală și dumneata...”.

[C.P.): Mai trăiește ?

Spuneau acum doi ani c-ar mai trăi și io am vrut să mă duc să-l văd. Am auzit că-i pensionar, acum vreo cinci-șase ani de zile, c-ar fi pe undeva pe lângă Bacău, are o față care e bolnavă de tuberculoză sau nu știu ce. Aș fi vrut să stau de vorbă cu el să-i arăt că l-am iertat și c-o să-și ia pedeapsa probabil pe altă lume.

[C.P.): Ați spus că ați plecat doar cu soția în Franța. Ce s-a întâmplat cu băiatul dumneavoastră ?

Am adus băiatul la Paris cu Giscard d'Estaing. Când a venit el⁴⁹, a avut o listă printre care eram trecut și eu, familia noastră și băiatul meu. Vreo 18 persoane am cerut lui d'Estaing după ce-am făcut la Paris un protest de șase sau opt luni, cam așa ceva, în fiecare zi câte 12-14 ore pe esplanada din Trocadero. Am avut mii de cărți poștale care erau semnate de către oameni care treceau, turiști străini, engleji, germani, franceji, nu conta. Toți: „Ce faceți aicea?”. Le explicam. Io știam binișor franceză chiar atunci la început, pentru că eu am și origine franceză, că bunica mea era franțuzoaică, mama mamei, și vorbea perfect franțuzește. Era din Alsacia, măritată cu un inginer polonez, care avea bani și o venit să facă afaceri în România. A fost bogătașul județului. A făcut nu știu câte mori, toate mașinile de treier, secerile astea care începuse' atunci să fie, el le-a adus din străinătate...

[C.P.]: *Vă mulțumim frumos.*

Cu plăcere.

49. Este vorba de vizita făcută de președintele Franței în România la 8-10 martie 1979.

Traian Popescu

S-a născut la 27 august 1923 în București. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Politehnica și Academia Comercială. Profesia : inginer. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Malmaison, Uranus, MAI, Jilava, Pitești, Gherla, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 18 aprilie 1964. La data interviului locuia în București. Interviu realizat de Constantin Petre, Alin Mureșan, Cosmin Budeancă și Alexandru Matei la 22 martie 2007 și 23 ianuarie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Andrei Lascu, Constantin Vasilescu, Alexandru Matei, Adrian Sandu. Editarea – Constantin Vasilescu. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cotele 28, 29, 312, 313, 314.

[Cosmin Budeancă] : *Domnule Traian Popescu, pentru început, vă rog să-mi spuneți câteva lucruri despre dumneavoastră.*

M-am născut la 27 august 1923 în București, ca al treilea copil al familiei. Înaintea mea au fost două surori, cu opt și respectiv 10 ani mai mari decât mine. Când s-a căsătorit, tata era mecanic de locomotivă, iar după aceea a devenit șef de depou. Mama era profesoară de germană și s-a născut în Scheii Brașovului, în familia preotului Nicolae Stinghie. Bunicul, Voinea, a fost unul dintre intendenții de la Palat și apoi a locuit în Sinaia. Este invocat și într-una din schițele lui Caragiale, „Călătorie de plăcere”, în care o bunică se rătăcește și ceilalți sunt trimiși să o găsească : „La Hotel «Mazăre» n-ați găsit-o ? ”. „Nu, nici acolo.” „Dar la hotelul «Voinea» ați încercat ? ” În Brașov era și o tradiție ca în momentul când se comemora Revoluția de la 3-15 mai 1848, un tânăr să pună drapelul pe statuia lui Arpad de pe Tâmpa. Și, prin 1905, sorții au căzut pe fratele mamei, Aurel Voinea. Deși erau putere, a pus drapelul, iar ungurii l-au prins și l-au spânzurat...

Eu, deși m-am născut în București, am făcut primele trei clase primare la Brașov, pentru că tata a venit cu serviciul aici. Apoi, în 1933, am venit în București, unde am crescut într-un fel de colonie a Căilor Ferate din Depoul București-Triaș, tatăl meu fiind șeful depoului. Eram vreo 40-50 de familii acolo și aveam o viață foarte interesantă, cu totul altfel decât se petrecea în societatea românească de atunci. În 1934 am început Liceul „Aurel Vlaicu” al CFR-ului, pe care l-am terminat în 1942, al doilea în promoție.

[C.B.] : *Ce îmi puteți spune despre simpatiile politice pe care le-ați avut în perioada adolescenței ?*

Am făcut parte din Frățiile de Cruce. La 15, 16, 17 ani aveam o gândire națională. Creșterea în mine a acestei idei naționale a fost favorizată nu numai de ceea ce se întâmpla în casă, ci și în școală. Eram într-unul dintre puținele licee din România unde duminica se făcea „Te Deum” în școală, slujbă religioasă. Nu există teolog care să nu știe cine a

fost profesorul Nicolae Lungu : dirijorul Patriarhiei, compozitor... L-am avut director pe Pompiliu Constantinescu, unul din primii cinci critici literari interbelici. I-am avut profesori de franceză pe Șerban Cioculescu și pe Dumitru Murărașu, cel care a scris și o istorie a literaturii române în perioada interbelică și o lucrare intitulată *Naționalismul lui Eminescu*. Deci această atmosferă națională și religioasă a favorizat apartenența la Frățiile de Cruce, însă una dintre condiții era cartea : premianții erau în Frățiile de Cruce. Și așa am intrat, așa am rămas. Acest lucru a însemnat mult pentru noi, pentru atitudinea de după 1944, când comunismul era la noi acasă, pentru că noi știam despre el, citisem. Îl trăisem foarte puțin, dar ni se spusese niște lucruri și știam foarte bine ce înseamnă.

[C.B.] : *Domnule Popescu, ce facultate ați urmat ?*

După terminarea liceului am urmat Politehnica și Academia Comercială, în paralel. Politehnica am absolvit-o în 1948, dar diploma de inginer mi-am luat-o în 1969, după 21 de ani. Academia Comercială am terminat-o în '46, dar nu mi-am putut da licența, pentru că mi-a fost greu, urmând ambele facultăți. Mergeam la ambele și mai făceam și altceva în perioada aceea, '44-'48.

[C.B.] : *Nu ați fost trimis pe front ?*

Eu am făcut armata în cadrul Politehnicii și am fost mobilizat către sfârșitul războiului. pe linia Focșani-Nămoloasa-Galați. Noi, studenții de la Construcții, eram chemați acolo să supraveghem lucrările pe această zonă de fortificații. La ora aceea n-am știut în ce scop au fost construite respectivele fortificații, dar după 1 august nu s-a mai făcut nimic, s-au sistat lucrările, pentru că au venit rușii peste noi... A doua zi după 23 august am plecat pe jos. Am început să ne retragem și, ajungând aproape de București, am fost demobilizat, iar eu m-am dus la familia mea, care era lângă gara Titu, în Dâmbovița, la Podul Rizii, unde se instalaseră după bombardament.

Când am ajuns, am aflat un lucru de la tatăl meu : la un moment dat, la Ciocănești s-au prezentat doi ruși care i-au cerut tatei să arunce calea ferată în aer. Tata avea lângă el un rus, mecanic de locomotivă, care cu un an înainte făcuse o trăsnăie mare de tot. Bea rusul de rupea pământul și, la un moment dat, s-a ars locomotiva în Triaj. El era beat, s-a făcut foc, fochistul nu era, apă nu se băgase în țevi, iar asta însemna Curtea Marțială ! Și tata a procedat altfel... L-a bătut pe rus până l-a trezit, spunându-i : „Ai trei copii, nenorocitul, nu te dau ! ”. Și apoi rusul a fost ca un câine credincios pe lângă tata, până când au venităștia să arunce linia în aer. A încercat să ia legătura cu șeful de gară Ciocănești-Bâldana, dar fugise. A încercat să ia legătura la Bâldana, unde era Marele Stat Major, dar n-a făcut nimic. Rusul era cu pistolul pe masă, că să arunce în aer... Ei, către dimineață s-au auzit niște bubuituri și s-a aruncat linia în aer. Ei pretindeau că pe acolo s-ar retrage nemții, dar se terminase cu nemții ! La 30 august – 1 septembrie nu mai erau nemți în București, se retrăseseră și se terminase toată povestea. Interesant este că în jur de 10-11 septembrie mi-aduc aminte că am citit în *Universul* un scurt comunicat în care se preciza că au fost puse în circulație traseele de cale ferată București-Ploiești, București-Pitești. Același lucru s-a întâmplat și pe București-Giurgiu, pe București-Constanța, dar se specifica : „aruncate în aer de trupele germane în retragere” ! Deci cam asta este istoria...

Și la Podul Rizii, unde fusesem demobilizați noi, studenții, îmi aduc aminte că într-o duminică au început să strige copiii : „Vin rușii ! ”. Și, într-adevăr, în satul ăsta, care era pe malul Dâmboviței, veniseră la un moment dat, chiar înainte de 23 august, resturile

diviziilor 4, 8, 9, 12, de la sud de Iași. Dar numai comandamentele și cu ordonanțele s-au instalat în sat. Și au venit rușii numai cu căruțe cu doi sau patru cai. Erau toți asiatici și strigau : „Na Berlin !”. Timp de trei zile, cât s-au scurs trupele astea, n-am văzut nicio mașină, niciun tanc, n-am văzut nimic motorizat ! Totul era în căruțe și călare. În față era o trăsură cu un general și s-au dat gardurile la o parte, ca să poată trece spre câmp. Fuseseră informați că acolo era un post de radar german, dar se dezafectase, germanii pleaseră demult. Și generalul respectiv s-a instalat în casa unde era familia noastră, iar nouă ne-a indicat să stăm într-o cameră cu antreu din curte. S-au dus ai mei acolo, dar eu, făcând pe istețul, am rămas în bucătărie. La un moment dat a venit la respectivul general un ofițer și am auzit că au schimbat între ei câteva cuvinte în germană. A plecat rusul și am ciocănit și eu la tovarășul general și i-am spus : „Verzeihen Sie, sprechen Sie Deutsch ?”¹. Eu îl întrebam mai înainte dacă știe vreo limbă și mi-a spus că nu știe. Acum, când l-am întrebat dacă vorbește nemțește, mi-a făcut semn să tac și a zis : „Politruc ! Iuda !”. Ofițerul respectiv, un căpitan, era politruc și de asta mi-a făcut semn să nu mai vorbim.

Totuși, am încheiat un dialog cu el și mi-a scos o hartă. Mi-a arătat România, „Rasia” de 100 de ori cât România și zice : „România krieg Rasia !”. Și arăta cu degetul la cap. Adică România să se lupte cu Rusia... El era inginer, nu era ofițer de carieră, și mi-a scos niște fotografii dintr-un porthart și mi-a arătat soția care era ingineră și lucra în Urali. Și atunci mi-a spus să le comunic ofițerilor, comandamentului, că se împarte satul în două : românii în zona unde era biserica și școala, iar rușii în zona cealaltă. Și a mai spus că nu se va întâmpla nimic, iar lumea să fie liniștită în sat. Totuși, am zis să luăm niște măsuri de precauție și le-am spus celor din sat ca fetele și nevestele tinere să vină la noi. Și în prima noapte o parte le-am dus prin fundul grădinii, le-am urcat în pod, în cămăruța asta, chiar unde era rusul, le-am băgat prin bucătărie și am așteptat. Însă în aceeași noapte s-a petrecut un lucru de care mi-a părut rău... Eu eram în această cămăruță mică de la intrare și dormeam pe o laviță, iar înăuntru era familia mea. Și fetele erau strânse în pod, vreo 10-15. Și eu eram în cămașă de noapte, nu în pijama. Și la un moment dat, la miezul nopții, a venit un rus. M-am speriat, m-am ridicat de pe laviță și m-am așezat cu spatele spre ușă, să nu intre în camera cealaltă. Rusul, săracul, era beat turtă și, văzându-mă în cămașă, m-a confundat și a început să mă mângâie. Și l-am luat pe rus, l-am împins ușor, l-am aruncat în curte și am început să strig la ordonanța generalului : „Vania ! Vania !”. Domne, mi-a părut rău, că a doua zi o serie întreagă de ofițeri l-a’ bătut pe rus...

[C.B.] : *În anii '45-'46, care era reacția populației la instaurarea comunismului ?*

Domne, eu am venit spre București după aceea, iar în toamnă primul contact cu noua formulă de guvernare a fost acela că Politehnica s-a deschis fără slujbă religioasă. Asta pentru noi era un sacrilegiu și împreună cu câțiva, Popescu Ioan², Virgil Ioanid³,

1. Scuzați-mă, vorbiți germana ?

2. Ioan „Jenică” Popescu, născut la 19 mai 1924 în București. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Târgu Ocna, Caransebeș, Pitești, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

3. Vezi nota 36, p. 267.

Sasu⁴, am făcut un memoriu pe care l-am înaintat Guvernului și Patriarhiei. Atunci n-a avut niciun ecou, dar în anul următor cursurile s-au deschis cu slujbă religioasă. În acest timp, Bucureștiul era în întuneric, nici vorbă de entuziasm, cum s-a prezentat mai târziu. Unii, mai puțin români, i-au primit cu entuziasm pe ruși, dar foarte puțini... Au încercat să adune ceva muncitori, dar eu eram în cartier muncitoresc și am văzut că era ostilitate. Primul act de ostilitate al muncitorimii a fost în februarie '45, când guvernul Sănătescu a fost schimbat cu guvernul Rădescu. Eu eram în Piața Palatului atunci; au venit tancuri, dar Societatea de Tramvaie București a înșirat pe Bulevardul Elisabeta tramvaie și s-a blocat tot. La Malaxa, muncitorii au închis porțile și nu au vrut să iasă. Au apărut atunci în ziarul *Dreptatea* fotografii de la uzinele Malaxa cu Gheorghiu-Dej trăgând în sus cu un pistol automat. Nu mai insist asupra dezastrului de la 6 martie 1945 și vestita instaurare a guvernului Petru Groza...

Tot în 1945, înainte de 8 noiembrie, când a fost manifestația aceea uriașă pentru Rege, eu nu am fost în București, am plecat la țară în alt scop. Țărăniștii scosese război timbre cu România peste care era înfipț o mână cu secera și ciocanul, iar mâna era strânsă de altă mână cu tricolorul. Nu cred că mai găsiți, poate prin arhive să mai fie, dar nu cred. Și am plecat cu ele prin țară și le-am răspândit prin toate gările. Nu mai știu câte am avut, mii, zeci de mii... În acest timp, în București s-a produs marea manifestație, când au intrat câteva camioane cu muncitori în mulțime. Doar atât au reușit să adune, vreo trei camioane cu muncitori. Apoi, cam de prin primăvară, aceeași patru am făcut rost de o mașină de multiplicat Gestetner, pe care o țineam la mine acasă, și cu ea am început să scoatem un foileton cam de 8-10 pagini, intitulat *Neamul Românesc*, care avea într-un colț România Mare, cu Basarabia, cu tot... Noi îl gândeam, noi îl scriam, noi îl răspândeam. Mi-aduc aminte că într-unul din numere ofeream scurte informații despre ceea ce se petrecea în țară, pe de o parte, iar pe de altă parte spuneam la ce te poți aștepta de la comunismul din România. A mers foiletonul până în primăvara lui '47, apoi nu l-am mai scos.

[C.B.]: *Dar de unde aveai bani pentru multiplicarea lui ?*

Toți aveam bani de la părinți, iar hârtia nu era greu de găsit. Dădeam și lecții de matematică, făceam preparații. Tot în perioada aceea am scos niște cursuri, cu încă unul din colegi, și am obținut hârtie. Făcusem o legătură la Școala de Război, actuala Academie Militară, și un ofițer care avea tipografie ne-a dat hârtie pentru cursuri și așa puteam să scoatem.

[C.B.]: *În 1946, la Cluj au fost o serie de acțiuni ale studenților. Puteți cumva să ne spuneți ceva despre ele ?*

La Cluj a fost atacat căminul studențesc. Studenții s-au baricadat și au intrat în grevă generală, acțiunea fiind condusă de un tânăr de la Medicină, Valeriu Anania⁵. Și studenții au afișat o pancartă: „Până aici democrația, aici e Mănăsturul”. Ca un răspuns la treaba asta, Politehnica și Academia Comercială din București au declarat grevă (Politehnica

4. Posibil Ioan „Nonu” Sasu, născut la 15 noiembrie 1922 în Brăila. A fost arestat la 2 decembrie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Târgu Ocna, Jilava, Aiud și Văcărești. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

5. Vezi nota 43, p. 37.

avea înglobată și Agronomia și Arhitectura). Ceream solidaritate cu cei de la Cluj, ceream alte condiții în căminul de la Politehnică... Mai ceream să nu fie obligați profesorii să primească asistenți decât în funcție de capacitate, iar în comisiile pentru acordarea bursei să fie incluși și studenți români. Oarecum ceream drepturi egale ale românilor cu cei nou-veniți după '44, pentru că în comitetele acestea nu prea eram reprezentați. În amfiteatrul cel mare a fost chemat rectorul, profesorul Sergescu⁶ – care după aceea a plecat la Paris și a devenit profesor la Sorbona –, care a spus că va înainta cererea Ministerului. Săracu', atunci era lac de apă... Asta se petrecea în jur de 25-26 mai. Și la un moment dat s-a anunțat că vine Agronomia. Și într-adevăr, de la Agronomie, de la șosea, se vedeau venind „agronomii” cu drapele în față, defilând și cântând *Deșteaptă-te, române!* Au fost primiți cu urale, dar la un moment dat un ofițer face imprudența și intră. Și când l-am văzut intrând, toți ne-am uitat la banderola pe care o avea la mână: avea o banderolă conform căreia era venit cu Divizia „Tudor Vladimirescu”, cea formată de Ana Pauker în Rusia. Când l-am văzut așa, s-a făcut rumoare în sală. Și ofițerașul a venit și a zis: „Vă ordon să părăsiți sala!”. În acel moment au început urlete și huiduieli, încât a trebuit să plece. Și comitetul a zis: „De acum revendicările au fost transmise, avem garanția. Plecăm și continuăm greva până când ne confirmă domnul profesor Sergescu că doleanțele noastre au fost îndeplinite”.

Când am ieșit din amfiteatrul, lângă toate zidurile clădirilor erau ostași, sergenți, sergenți-majori cu pistoale-mitralieră. Și a trebuit să trecem printre ei, dar toți ne priveau cu simpatie. Au fost unii care au zis: „Suntem frați cu voi”; „Da, fraților”. Dar nu s-au mișcat, pentru că aveau ofițerii cu ei. Când o parte din noi a trecut de Liceul „Polizu”, au sărit gardul. Ceilalți, când am ajuns în curtea mare de la intrare, de pe Grivița, s-au închis porțile, iar afară erau două sau trei camioane cu muncitori – atât reușiseră să adune de la uzinele Grivița, iar clădirile erau înțesate cu agenți ai Siguranței și aceștia înarmați cu ciomege. Am avut discuții cu ei: „Băi, fraților, nu sunteți și voi români?”. Dar n-a ieșit nimeni! Când au plecat camioanele, am plecat și noi. A doua zi, când am venit, s-au făcut posturi fixe din nou și lucrurile au început să se strice, în sensul că nou-veniții au început să vină la cursuri. A treia zi s-a suspendat greva, pentru că ei au venit la cursuri, iar nouă ni s-a comunicat că s-a transmis la Ministerul Învățământului că se vor lua măsuri. Cam așa s-a desfășurat anul 1946...

[C.B.]: *În 1947, Regele a fost obligat să abdice. Vă aduceți aminte de perioada aceea?*

Păi, îmi aduc aminte bine de tot. În 1947 s-au produs efectele marii secete din 1946, vestita foamete. Și la mine acasă se făcea turtoi, iar eu le duceam băieților, pentru că am avut dispoziție ca ai noștri, cei din Frățiile de Cruce, să aibă asigurat măcar câte un turtoi. Și astfel le predam acasă. În același timp, un asistent de la Agronomie, din aceeași categorie, Nacu Demostene (acum este la Versailles; în '40 a scăpat, iar când au început

6. Petre Sergescu (1893-1954). Matematician, membru corespondent al Academiei Române (1937), repus în drepturi ca membru corespondent al Academiei Române (1990), membru al Academiei Internaționale de Istoria Științelor, al Academiei „Masaryk” din Praga, al Academiei de Științe din Lima, al Societății Regale de Științe din Liège, membru în Comitetul Belgian pentru Istoria Științelor, președinte al Uniunii Internaționale de Istorie a Științelor, http://www.crispedia.ro/Petre_Sergescu, accesat la 25 iunie 2012.

arestările din '48 a fugit), a închiriat un teren care era al Politehnicii, vizavi de Gara Băneasa. Îl lucra cu ostași și asigura Politehnica și căminul cu zarzavaturi pentru studenți. Și, în același timp, de la el ne mai aprovizionam încă vreo trei, cu dispoziția să continuăm treaba cu făina și cu mălaiul. Și așa am ajuns, să zic, la prima mea întreprindere : un chioșc cu legume-fructe. M-am înscris în sindicatul zarzavagiilor și primeam și vindeam zarzavaturi cu cel puțin 20-25 % sub prețul pieței. Și cu ce luam de acolo cumpăram făină și mălai. De altfel, nu făceam greu treaba, pentru că angajasem și eu pe cineva. Pentru aprovizionarea chioșcului cu făină am făcut în vara respectivă niște transporturi de la Piatra Olt, de la moșia prințului Brâncoveanu, care aproviziona, în același timp, Spitalul Brâncovenesc. Sora mea era șefă de laborator la Spitalul Brâncovenesc, iar o prietenă de-a ei din copilărie era soția inginerului de la Piatra Olt, de la Brâncoveni. Și prin această legătură puteam să aduc făină de acolo și să fac aprovizionarea alor noștri de la Politehnică.

Să vă relatez un aspect important... Era prin luna iunie 1947 și, la un moment dat, în gara Piatra Olt, pe ultima linie era garat un tren cu unele vagoane descoperite și altele acoperite. Era încărcat cu moldoveni. Erau vestitele trenuri ale foamei, pe care le pusese la dispoziție Calea Ferată, iar săracii moldoveni plecau prin țară și strângeau și ei ce puteau. Și atunci am asistat la o scenă pe care nu mi-am lămurit-o decât după un an. O companie de jandarmi înarmați i-a dat jos pe toți și a confiscat absolut tot! S-a făcut o movilă uriașă în gara Piatra Olt de saci cu pâine uscată, cu grâu, cu făină... Femeile despletite, cu copii, erau împinse în vagoane, să se imbarce și să plece de unde au venit. Era o scenă apocaliptică, dar nu mi-am dat seama. Urlau, cu copii în brațe, cu fețele brăzdate de sudoare...

Nu mi-am explicat, până când am stat cu Pavel Pavel, unul dintre consilierii lui Pătrășcanu, care în timpul celui de-al doilea război mondial a fost reporter la BBC. Când s-a întors din Anglia, imediat după '44, a fost numit directorul Institutului de Statistică din București. Am stat o lună de zile la Siguranță, la Interne, în subsolul 2, așa-zisul „submarin”, și mi-a făcut toată istoria Partidului Comunist din România, pentru că nici pe el nu-l anchetau, iar eu terminasem de mult ancheta. Atunci am aflat de la el foarte multe lucruri interesante. El a fost la Conferința de Pace de la Paris și mi-a povestit : „Eu fiind directorul Statisticii, în '47 am primit din partea Institutului de Statistică din Paris o întrebare : «Cum a fost posibil ca într-un stat unitar să existe 25.000 de copii morți în Moldova, iar în Ardeal, Muntenia și Oltenia un excedent de populație de 5% ? » Am răspuns echivoc și am spus că nu e reală cifra de 25.000 de copii, dar ăia aveau informațiile lor”. Și zice mai departe : „Care a fost realitatea ? Guvernul Groza a primit dispoziții de la ruși să blocheze Moldova, să n-o mai aprovizioneze, de aceea au făcut acele trenuri, foamea... În același timp, prin zona Ungheni, cu bărci, și prin Vadul Siretului, cu căruțe, NKVD-ști îmbrăcați în țărani moldoveni veneau cu saci cu pâine, cu sare, spunându-le celor din Moldova : «Cereți alipirea. La noi avem de toate, la noi nu e foamete, uite, noi ne-am gândit la voi, la frații noștri»”.

[C.B.] : *Revenind la abdicarea Regelui, spuneți că vă aduceți aminte destul de bine de acest moment...*

Mi-aduc aminte. M-am dus în Piața Palatului în după-amiaza aceea și nu era nimeni, era pustiu. Ce se vă spun ? Pentru mulți, ultima speranță era prezența Regelui. Eu și alții deja eram angajați și, practic, în eventualitatea unui conflict americano-rus, deja ne

pregăteam pentru lupte în munți. În momentul acela a fost o seară uriașă de doliu, asta e realitatea. Ne-am dat seama cu toții că de acum începe lupta.

[C.B.]: *În anumite zone din țară deja erau constituite grupuri de partizani. Aveați cunoștință de ele în anii '47-'48 ?*

Aveam cunoștință de Mișcarea Națională de Rezistență, însă cei care făcusem parte din Frății și mai târziu din Corpul Studențesc [Legionar] am început o organizare metodică cu dispoziția să nu avem nicio acțiune de violență sau de sabotaj, pentru că sunt inutile. Era vorba de menținerea stării de spirit în rândul populației. Totul nu putea fi concretizat decât prin apariția unui conflict. Pentru asta trebuia să știm unde sunt depozite de armament, schemele câtorva mari instituții și să avem legături permanente cu străinătatea, lucru foarte dificil. În 1947, eu tocmai absolvisem și lucram la ultimele proiecte, că pe timpul acela nu era sistemul cu proiect de diplomă. Și aveam mai mult timp liber, fiindcă ultimul an, al V-lea, era numai cu proiecte și fără frecvență obligatorie. Există o legătură la Salzburg, de unde s-a cerut o confirmare pentru poziția trupelor rusești în țară. Și făceam rapoarte: în punctul cutare au fost văzute camioanele cu următoarele indicative rusești... Noi în București, alții în Ardeal. Noi le tratam cu cerneală simpatică și acestea erau transmise la Salzburg, unde era acest centru american care colecta. Noi trebuia să știm și pozițiile instituțiilor-cheie: Radio, Telefoane, primării, unități militare, depozite de armament. Spun încă o dată, nu era vorba de niciun fel de acțiune, utilitatea fiind de dovedit numai în ipoteza unui conflict.

Curierul a transmis materialul în Italia, prin soția sa, care era italiancă. Pot să-i dau și numele, Andrei Decebal⁷, deoarece se pare că respectivul trăiește în Brazilia și vine o dată pe an în România. Și el, la rândul lui, după ce s-a organizat toată această rețea în țară, urma să plece în străinătate. Și până să plece, venea pentru a doua oară curierul de la Salzburg, Dragoș Hoinic⁸, cu ultimele dispoziții. El știa două case din București unde ne întâlneam: una în Bucureștii Noi, la acest Andrei Decebal, și alta pe strada profesor Bogdan, pe Dorobanți, în spatele Academiei Comerciale. Și culmea, este arestat înainte de a trece frontiera, probabil în Ungaria... Sigur unul dintre americanii de la Salzburg avea legături cu rușii. În fine, e arestat, dus la Malmaison, pe Plevnei și torturat. Și el știa că Andrei Decebal nu mai stă acasă, pentru că trebuia să plece pe 15. Dar tocmai în noaptea aceea venise să-și ia ziua bună de la mama lui... Și-a venit și Dragoș cu SSI-ul

7. Cornel Decebal Andrei, născut la 18 noiembrie 1919 în Botoșani. A fost arestat la 14 mai 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Pitești. În martie 1949 a dispărut din închisoare, iar în fișele matricole penale apare o notare suspectă potrivit căreia ar fi fost executat. În realitate a fost preluat de autorități și trimis peste graniță cu un mesaj pentru Horia Sima, în care era avertizat să înceteze acțiunile subversive din țară, sub amenințarea că altfel toți legionarii închiși vor fi uciși. Întâlnirea a avut loc, dar nu se cunosc eventualele consecințe. Ulterior, Andrei a plecat în Brazilia; <http://www.fenomenulpitesti.ro/andrei-decebal-cornel>, accesat la 26 iunie 2012; fișele matricole penale din AANP.

8. Dragoș Hoinic, născut la 12 ianuarie 1921 în Frasin, Suceava. Unul dintre curierii comandantului Mișcării Legionare, Horia Sima. A fost arestat la 8 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Malmaison, Pitești, Gherla, Jilava, Văcărești și Aiud. A fost implicat în procesul „Negulescu Valeriu și alții” și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A fost eliberat la 1 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar H, I, J, K, L*, pp. 57-58; fișa matricolă penală din AANP.

acasă și l-au ridicat. Între timp s-a aflat că s-au făcut arestări, iar eu am aflat de la alții care au anunțat-o pe sora mea la Brâncovenesc. Conform lui Pacepa, atunci, într-o noapte, au fost arestați 15.000. Și eu m-am dus să anunț la adresa de pe Profesor Bogdan, dar înăuntru era Siguranța. Mi-au pus pistolul în ceafă și a urmat arestarea...

[C.B.]: *Unde v-au dus după arestare ?*

M-au dus la Malmaison. Și la primele anchete am ținut-o și eu cât am putut, am dat nume diverse, am dat numele celor care erau în Uniunea Studenților Democrați... În acest timp se producea și bătaia clasică la tălpi. Și după vreo opt-nouă zile a venit un anchetator care vorbea prost și căruia trebuia să ne adresăm cu „domnule procuror”. Era slab, înalt, cu parul scurt ; ulterior am aflat că era rus, boxer și se numea Serghei. Și spunea : „Avem dovezi. Pentru ce nu avem dovezi, nu facem nimic. Dar pentru ce avem dovezi, deznodăm !”. Și, într-adevăr, așa au făcut. Nu m-au torturat pentru supoziții. Și aici aş face o mențiune : sunt incomparabile anchetele de atunci, din 1948, cu cele de peste 10 ani, din 1958, când au fost inventate loturi, iar celor anchetați, oameni care nu se cunoșteau între ei, li s-au băgat pe gât lucruri pe care nu le făcuseră. Cele din '48 au fost făcute mai profesional, ca să zic așa, pentru că era încă vechea Siguranță din timpul lui Antonescu. În fine, după aceea am mai recunoscut ba una, ba alta, și asta cu informațiile, cu ce făceam, cu nume...

Un amănunt ! Când m-au adus la SSI, pe Plevnei, în celulă era un domn cu părul alb. Cezar Popescu⁹ se numea, era inginer și director al societății petroliere „Distribuția”. Cum ar fi acum „Petrom”. Și asta era singura din țară și avea sediul central pe lângă catedrala Sfântul Iosif. N-aveam voie să comunicăm între noi, dar mi-a spus : „Eu sunt de-o lună aici, dar nu știu de ce...”. Săracul, când m-a văzut după primele contacte cu ei, m-a îngrijit... El îmi puneă batiste ude pe tălpi. Și în acest timp înnebunise și el, că nu-l chemau deloc. Într-o noapte l-au chemat. După aceea câteva nopți l-au servit cu friptură, cu prăjituri și după a treia noapte a înțeles despre ce era vorba : legături cu americanii. Anchetele se produceau într-o casă care există și acum, pe [Strada] Căderea Bastiliei, vizavi de Academia Comercială. Pe urmă am fost dus la Interne, dar acolo, văzându-mi declarațiile, n-au mai avut ei treabă cu mine, au fost mulțumiți...

[C.B.]: *La Malmaison de câte ori v-au scos la anchetă ?*

În fiecare noapte, timp de vreo trei săptămâni. Anchetele erau numai noaptea : ziua m-aduceau și noaptea mă anchetau. Și culmea, bătaia se făcea la Malmaison, bătaia clasică, la tălpi, după care mă duceau cu Jeep-ul înapoi, la anchete.

[C.B.]: *Deci bătaia se administra la Malmaison, iar ancheta se desfășura în casa de pe Căderea Bastiliei...*

Da. Și, la un moment dat, cineva n-a rezistat și a spus. Eu am avut un geamantan cu un aparat de emisie-recepție care funcționa pe o rază de vreo 200 de kilometri, pe care îl păstram pentru „vremuri mai bune”. Nu-l utilizasem, de altfel nici nu știam să umblu la el, îl aveam numai în păstrare. Dar nu mai era la mine, îl dusesem la logodnica mea, și ea împreună cu soră-mea l-au aruncat undeva, în spatele casei, pe un teren viran.

9. Cezar Popescu, născut la 22 ianuarie 1890 în Mihai Bravu, Brăila. A fost arestat la 18 aprilie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ocnele Mari, Pitești, Dej, Gherla, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Și la un moment dat, cineva n-a rezistat și a spus de el, iar într-a șasea noapte i-am auzit spunând: „Măi, știm unde este, dar haide să nu facem tapaj acolo”. M-au adus din nou la Malmaison, m-au trântit pe coridor, că nu mai puteam merge, și i-am auzit spunând: „Ce mai, mergem acolo, pe Grivița, și îl găsim noi”. Și în momentul acela am spus: „Dați-mi o hârtie!”. Și mi-au dat o hârtiușă mică pe care am scris: „Dragă, te rog dă geamantanul meu celui care aduce acest bilet!”. Au găsit geamantanul și pe urmă au arestat-o. Găsind la Rahova un doctor al Securității, fost coleg de liceu de-al nostru care a recunoscut-o și i-a făcut un referat favorabil, a fost eliberată după nouă luni.

În fine, apoi la Interne a fost fără presiune, pentru că dădusem declarațiile...

[C.B.]: *După Interne ce a urmat?*

De acolo m-au mutat la Jilava. Aici, boierie! Camere mari, în care stăteam câte 15-20 de inși. Am stat cu oameni deja condamnați, precum profesorul universitar Anibal Teodorescu¹⁰, profesorul Vlad Petrescu, conferențiar la Academia Comercială... Se țineau conferințe, eu cântam: mai o romanță, mai o sârbă, mai o horă. După ce eram scoși la plimbare puteam să mai intrăm și în altă celulă, iar pe urmă să revenim la celula noastră. Și după vreo două luni de zile sunt luat de la Jilava și readus la Interne, din cauza unei confuzii. Aici mă bagă pe o ușă, dar anchetatorul zice: „Nu ăsta, celălalt!”. Sunt readus la Jilava și mă strigă cineva pe fereastră: „Domne, cine-i Popescu? Să ne vedem!”. Am intrat în celula lui și îmi spune: „Sunt inginerul Muși. Ești Traian Popescu?”. „Da.” Zice: „Domnule, ce mi-ai făcut?!” „Domnule, eu știu pe cine am spus și pe cine n-am spus. Dar nu cumva ești frate cu Mara Muși?” „Ba da.” „Aaa, păi, e colega mea de an.” Și zic: „Dar dumneata pentru ce ești aici?”. „O chestie cu americanii.” „Aaa, eu n-am treabă cu americanii, eu sunt cu altceva...”

Că ce se întâmplase? Mai fusese unul arestat în problema cu americanii, pe care îl chema tot Traian Popescu, și ăla îl spusese... Și în Ajunul Crăciunului, sau cam așa ceva, a venit grefierul și i-a strigat pe cei din lotul meu: „Cine-și aude numele să-și facă bagajul”. S-a terminat și-am ciocănit și eu în ușă după vreo oră, două și le-am spus: „Domnule, au plecat ăștia și ăștia, da’ eu nu și sunt în lot cu ei”. Zice: „Nu ești”. În acest timp, ei îl aveau între ei pe acest Popescu Traian. Și i-au spus: „Domnule, dumneata pentru ce ești?”. Zice: „O chestie cu americanii”. „Stai, domnule, că noi suntem cu altceva, suntem un grup de la Facultatea de Construcții. Dar vezi că Popescu celălalt o să ia condamnare mare, cel puțin 20 de ani.” Acesta, săracu’, s-a speriat și s-a cerut la grefă. Și a doua zi, sau cam așa ceva, l-au adus la Jilava și a urmat confruntarea. Pare de telenovelă, dar așa s-a produs: Popescu Traian, eu. Popescu Traian, el. Tata: Ștefan. Taică-su: Stelian. Mama: Cleopatra. Maică-sa: Cristina. El: născut ’923. Eu în ’923. Eu 27 august, el 25 august. El, Facultatea de Construcții. Eu, Facultatea de Construcții. Și ne-au identificat, și nu mai știu ce s-a întâmplat cu el, da’ în noaptea următoare sunt luat și eu și sunt dus la proces, la tribunalul de la Negru Vodă.

Era ger, era și ceva zăpadă, iar soră-mea, săraca, ne aștepta, dar n-a avut voie să intre... Am avut și un avocat, și singura treabă pe care a putut s-o facă a fost să-mi

10. Anibal Teodorescu, născut la 21 februarie 1881 în Câmpineanca, Vrancea. A fost arestat la 9 august 1950 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile CTB-Fundulea și Jilava. A fost eliberat la 5 februarie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

transmită din partea tatei o șubă de CFR-ist și niște bani, pe care mi i-a strecurat zicând : „Să nu spuneți...”. Iar apărarea ne-a făcut-o în felul următor : „Sunt vinovați, dați-le mai puțin, că sunt tineri”. Totul a durat o zi ! Scurt și fără asistență...

[C.B.] : *Câți erați în lot ?*

Circa 20, printre care doi sau trei ofițeri și două fete.

[C.B.] : *Vă cunoșteți toți între dumneavoastră ?*

Da, ne cunoșteam toți. Adică nu a fost o improvizație, a fost un lot pe bune, ca să zic așa. Acum un an sau doi mi s-a luat un interviu la Cluj, unde am spus : „Domnule, au condamnat tineri”. Și cei de la *Ziarul de Cluj* au zis : „V-au condamnat pe degeaba !”. „Domnule, nu vă supărați, pe mine și pe alții nu ne-au condamnat pe degeaba, am făcut ceva și am călcat legile respective perfect conștient.” Că erau ticăloși, asta e cu totul altceva, dar nu m-au condamnat pentru nimic. N-am făcut mare lucru, dar am făcut ceva... Am și acum ziarul cu fotografie mare.

[C.B.] : *Vă mai aduceți aminte ce atitudine a avut procurorul ?*

Se numea Tronici și după un an sau doi a fost condamnat drept „criminal de război”. Iar președinte a fost vestitul Petrescu¹¹. În cazul meu, procurorul a cerut o condamnare de 25 de ani, din care am primit așa : 20 pentru înaltă trădare, 20 pentru crimă de organizare împotriva ordinii sociale, 10 ani nu mai știu pentru ce, plus degradare civică și confiscarea averii. Dar cea mai mare pedeapsă din lot a fost a lui Octavian Voinea¹², 25 de ani.

În fine, a mai fost în lot o serie întreagă de declarații pe care le dăduseră alții despre încă vreo patru inși... Spre exemplu, frații Vernescu, un ins Mănescu, care fuseseră și ei încadrați și i-am avut în subordine în cadrul facultății. Dar eu am spus : „Nici vorbă, n-au avut nicio legătură !”. Și unora le-au dat șase luni, alții au fost achitați, iar unul a fost condamnat cinci ani, dar în lipsă.

[C.B.] : *Martori ai acuzării au fost ?*

Nu, pentru că am recunoscut noi tot, chiar și c-am făcut parte din Serviciul de Informații... Și nici nu mai era nevoie de martori. La final ne-au întrebat dacă avem ceva de spus : „N-avem, facem închisoare”. Acesta a fost ultimul cuvânt.

[C.B.] : *Era și un fel de bravadă din partea dumneavoastră ?*

11. Alexandru Petrescu. Magistrat militar. A prezidat cele mai importante procese : procesul lui Iuliu Maniu, din noiembrie 1947, al „Marii Finanțe” din noiembrie 1948, al lui Eugen Țurcanu din octombrie 1954, cele două loturi de „sabotori și diversioniști de la Canal” din 1952, procesele lui Ion Ioanid ș.a. A murit în noiembrie 1977 la București. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 221-222.

12. Octavian Voinea, născut la 23 aprilie 1922 în Panciu, Vrancea. A fost arestat la 15 mai 1948 ca student în anul II la Politehnica din București și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Râmnicu Sărat și Aiud. Torturat în Pitești în 1950, a fost obligat ulterior să devină și el agresor. A fost cercetat și condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și alții”, dar i s-a comutat pedeapsa în 25 de ani de muncă silnică, pentru a fi folosit ca martor în procesul „Negulescu Valeriu și alții” din 1957. A fost eliberat la 1 august 1964. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 257-259 ; mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *op. cit.*, pp. 277-278 ; fișa matricolă penală din AANP.

Era, era puțină, vă spun. Apropo de bravadă, în noaptea de revelion '48-'49, la Uranus, logodnica mea a rugat gardianul să mă scoată și pe mine pe coridor și-am schimbat câteva vorbe acolo. Era un coridor cu vreo trei sau patru camere. Și i-am spus : „Dragă, pentru ca eu să-mi fac închisoarea mai departe în liniște, te rog, refă-ți viața, pentru că eu s-ar putea să fac și cinci ani”. Și atunci ea a zis : „Bine, cinci ani am să te aștept”. Și așa a făcut... Știi, nu mult, dar totuși era o bucătică, așa, de „mușchetarism”.

Și, când am ieșit de la proces, sora mea a alergat după noi, dar ne-au urcat într-un camion militar cu prelată și când a pornit am strigat toți : „Ura !”. La atmosfera asta mai contribuise ceva. Când am fost adus din nou de la Interne, am fost băgat în altă celulă. În celula respectivă eram 14-15 inși. Era Filip Dobrescu¹³, din Comitetul Central al PNT-ului și mai era și casierul central al PNT-ului. Restul eram băieți tineri. „Dar directorul se numea Berezovschi¹⁴ și fusese director la Caransebeș nu numai în timpul lui Antonescu, ci și înainte. Și pentru că se purtase omenește cu comuniștii, ăștia l-au socotit om de încredere și l-au pus director aici. Și-ntr-o bună zi, prin octombrie, ne spune Filip Dobrescu : „E ziua directorului, hai să-l invităm aici, în celulă !”. „Dar credeți că vine aici ?” „Hai, că vine.” Și a venit directorul ! Am improvizat niște scenete ; eu nu știu unde am găsit o coadă de mătură, care am zis că-i microfon, și am început să cânt... I-a plăcut directorului și zice : „Domnilor, dacă nu aș fi directorul închisorii, locul meu ar fi aici, lângă dumneavoastră”. A doua zi ne-a trimis două oale cu fasole și câte un sfert de pâine în plus de la brutărie, pentru fiecare dintre cei de acolo. Dar prin decembrie-ianuarie a fost arestat și a fost adus vestitul Maromet¹⁵...

[C.B.] : *După proces v-au înapoiat la Jilava ?*

Da. Și sora mea, săraca, a aflat imediat și mi-a trimis un pachetel cu niște prăjituri speciale, care-mi plăceau mie. Și la Jilava am găsit un lot al cărui șef era Valeriu Negulescu¹⁶. Din el făceau parte nume mari¹⁷ : Andrei Decebal, Valeriu Negulescu,

13. Filip Dobrescu, născut la 7 ianuarie 1906 în Băbiciu, Olt. A fost arestat la 26 iunie 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Poarta Albă. A fost eliberat la 18 august 1951. A fost rearestat la 28 februarie 1959 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 26 februarie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

14. Longhin Berezovschi, șef de birou la penitenciarul Caransebeș, în septembrie 1948 a fost detașat la Jilava ca director, de unde a fost arestat în martie 1949. Nu deținem informații despre condamnare, închisorile în care a executat pedeapsa și data eliberării. I. Ciupea *et al.*, *op. cit.*, III, p. 116.

15. Vezi nota 46, p. 66.

16. Valeriu „Vică” Negulescu (1905-1958), născut la 15 aprilie 1905 în București. Avocat. A fost arestat la 14 mai 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Jilava. A fost judecat a doua oară în 1957 în cel de-al doilea proces al „reeducărilor” (deși nu avea nicio legătură cu ele) și a fost condamnat la moarte, pedeapsă comutată ulterior în muncă silnică pe viață. A decedat la 19 mai 1959 în închisoarea Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 149-155 ; Gheorghe Jijie, *Vică Negulescu – monografie*, Vicovia, f.l., 2009 ; fișa matricolă penală din AANP.

17. Din lotul menționat au făcut parte Valeriu Negulescu, Mircea Nicolau, Leonard Caciuc, Luca Dumitrescu, Ioan Rusu, Gheorghe Gall, Cristian Petrescu, Teodor Teodorescu, Mihail Baldovin, Constantin Busuioc, Ioan Papadopol, Mihail Sadoveanu, Gheorghe Sasu, Alexandru Cuedan, Gheorghe Moț, Ioan Manoliu, Alexandru Pavelescu, Gheorghe Ianas, Constantin

arhitectul Joja¹⁸, Mircea Nicolau¹⁹... Și a' intrat și lotul nostru de constructori, și lotul medicinștilor într-o cameră mare. Era o atmosferă plăcută, destinsă, care a servit drept pretext în 1956, cum că Valeriu Negulescu ne-ar fi dat indicații de reeducare ! Și de aici a urmat transportul la Pitești, în jur de 4 februarie.

[C.B.]: *Încercați să descrieți puțin și închisoarea de la Uranus !*

Pe un coridor care avea încăperi și pe stânga, și pe dreapta erau niște camere mari unde puteau să stea 20-25 de inși. Nu erau celule, pentru că Uranusul a fost cu totul altceva, a aparținut armatei. Lucruri deosebite n-aș putea să vă spun, pentru că această închisoare nu era lugubră, nu se compara cu Jilava. Deși Jilava a devenit lugubră în special după apariția lui Maromet. Noi am fost aici 20 și ceva, lotul nostru, dar nu erau aduși decât cei care urmau să fie judecați.

[C.B.]: *Puteți face o descriere similară și a închisorii de la Malmaison ?*

Malmaisonul l-am vizitat de două ori, prima dată la arestare. Era un coridor de un metru și jumătate, iar pe o parte erau celule în care nu încăpeau decât două paturi pe lungime și pe lățime. Și dădea spre Calea Plevnei, în dreptul bisericii, unde acum e grădiniță. În afară de asta, când am fost adus în '55, în curte am descoperit al doilea Malmaison ; deci sunt două clădiri și între ele e o curte. A doua clădire era cu closet turcesc, un pat de beton, masă de beton și scaune de beton.

[C.B.]: *Revenind la Jilava, cum a fost iarna din 1949 ?*

Frig ! Frig cumplit ! Dar aveam șuba tatei de CFR-ist și n-am simțit. Șuba asta m-a salvat din nou când am revenit la Jilava, în '50, și m-a mai salvat în Zarcă la Aiud, în iarna '57-'58.

[C.B.]: *Spuneți că în '49 v-au transferat la Pitești. Cu ce v-au transportat ?*

Cu un vagon-dubă care era pe lângă podul Grant, pe niște linii speciale. Am ajuns la Pitești în luna februarie 1949, cu lotul Facultății de Construcții din București și al Facultății de Medicină. În Pitești primele contacte le-am avut cu cei care erau deja închiși acolo încă din timpul lui Antonescu, și anume Gafencu²⁰, Ion Ianolide²¹, Romică Eutușanu²²,

Coniac, Constantin Duță, Ștefan Vlăsceanu, Ioan Dumitru, Ioan Lefter, Androne Bulhac și Dumitru Staicovici. Constantin Joja și Andrei Decebal Cornel au făcut parte din alte două loturi. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 431, f. XII.

18. Constantin Joja, născut la 22 iunie 1908 în București. A fost arestat la 16 august 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Capul Midia și Centrul de Triere București (CTB). A fost eliberat la 12 ianuarie 1953 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Joja, accesat la 3 septembrie 2009 ; fișele matricole penale din AANP.

19. Mircea Nicolau, născut la 26 noiembrie 1914 în București. Profesor de filosofie. A fost arestat la 12 iulie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Baia Sprie și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

20. Vezi nota 34, p. 266.

21. Vezi nota 35, p. 267.

22. Romulus Eutușanu, născut la 15 iulie 1923 în Glodeni, Basarabia. A fost arestat la 2 iulie 1942 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 11 ani și 3 luni. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 luni. A executat pedepsele în închisorile

Cărăușu²³. Aceștia erau la muncă silnică, dar mai erau câțiva și la temniță grea. Aveau un tonus foarte puternic, dar erau puțințel diferiți de noi din punctul de vedere al înțelegerii fenomenului religios. Aveai impresia că ai nimerit într-o mănăstire. Noi veneam de afară, unde sigur că am fost toți crescuți cu acest sentiment, însă ei în altă manieră percepeau și trăiau fenomenul. Ei își lămuriseră problemele de atitudine vizavi de administrație și așa s-a lămurit fiecare, pentru că atitudinea celor din '41 impunea.

[Alin Mureșan]: *Cu cei de la Medicină ați apucat să vorbiți ceva în dubă ?*

Nu-mi amintesc să fi discutat ceva deosebit între noi. Nici nu-mi amintesc cine au fost, s-ar putea Nuti Pătrășcanu²⁴ și Aligo Popescu²⁵. Calciu²⁶ cred c-a venit mai târziu. Oricum, pe el nu l-am cunoscut decât la Gherla, mult mai târziu, după ce-am trecut și eu prin „experiment”. Atmosfera la Pitești era destul de destinsă, în sensul că la ieșirea la așa-zisul program se dădea drumul la o serie întreagă de celule de pe aceeași parte a celularului. Am fost încarcerați pe la etajul 1, iar vizavi de noi, cei cu „muncă silnică”, erau cei cu „temniță grea”. Ieșeam cu toții în același timp la WC, dimineața și după-amiaza, pentru apă și pentru nevoi, iar după aceea mai ieșeam o dată la plimbare în curte. Când veneam de la plimbare ori când veneam de la primul program de dimineață ne mai mutam între noi în celule. Nu se făcea niciun fel de obstrucție, era destul de liber, însă seara trebuia să fim în aceeași formație în care fusesem încarcerați. Un element deosebit pentru noi, cei de la muncă silnică, era gardianul Georgescu²⁷, care a și devenit vestit.

Pitești, Târgu Ocna, Jilava și Caransebeș. A fost eliberat la 8 noiembrie 1954. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu încă 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 6 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

23. Adrian Cărăușu, născut la 25 iulie 1920 în Scorțeni, Bacău. A fost arestat la 9 mai 1947 și condamnat la 12 ani și 6 luni de temniță grea. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedepsele în închisorile Pitești, Văcărești, Târgu Ocna, Jilava, Aiud, Seceava, Culmea și Periprava. A fost eliberat la 6 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

24. Pafnutie „Nuti” Pătrășcanu, născut la 1 august 1923 în Constanța. A fost arestat la 18 iunie 1948 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Târgu Ocna, Văcărești și Aiud. A fost unul dintre liderii încercării de „reeducare” de la Târgu Ocna. A fost condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și alții”, dar i s-a comutat pedeapsa în muncă silnică pe viață, pentru a putea fi folosit ca martor în procesul „Negulescu Valeriu și alții”. A decedat la 3 februarie 1960 în închisoarea Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 212-215 ; fișele matricole penale din AANP.

25. Aristotel „Aligo” Popescu, născut la 23 noiembrie 1923 în București. A fost arestat la 22 august 1948 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești și Gherla. A fost, pe rând, victimă și agresor în cadrul „reeducării” de la Pitești, fiind condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și alții”. Ulterior i s-a comutat pedeapsa în muncă silnică pe viață, pentru a fi folosit ca martor al acuzării în procesul „Negulescu Valeriu și alții”. A decedat la 17 decembrie 1959 în închisoarea Jilava. Alin Mureșan, *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate*, Polirom, Iași, 2007, pp. 181-182 ; fișele matricole penale din AANP.

26. Vezi nota 27, p. 261.

27. Alexandru Georgescu, gardian, șef de secție în perioada „reeducării” de la Pitești. Se pare că a fost condamnat la 4 ani de închisoare pentru favorizarea unor deținuți, deși în majoritatea relatărilor apare ca fiind cel mai dur dintre gardieni. Doina Jela, *op. cit.*, p. 122.

Noi și gardienii ceilalți îi spuneam Georgică. Era un tip uscățiv, cu ochii puțin cruciș și care jucau în vârful capului ca două mărgeluțe. Era suspect, auzisem că în tinerețe ar fi avut un sifilis. Era un tip foarte sever chiar și atunci când ordinele nu erau de bătaie, iar mai târziu a devenit chiar crud de tot. Acest personaj a jucat un rol destul de important până să înceapă așa-zisele „demascări”.

Încă un lucru interesant... Se găsisse sub o dușumea și circula un fragment din Vechiul Testament, care pentru noi a fost foarte interesant. La atâtea luni de la arestare era primul document scris care a circulat între toate celulele. În această perioadă am stat cu mai mulți, dar singurul nume important a fost Romică Eutușanu, din loturile vechi. Cu Valeriu Gafencu n-am stat atunci, ci am stat mult mai târziu. Noi socoteam că această atmosferă se va menține în penitenciar și astfel am ajuns în preajma Paștelui. Nu știu dacă asta ar avea vreo importanță, dar promisem un pachet de medicamente de acasă, singurul pachet cu medicamente la care am avut dreptul. Printre medicamente era niște vin tonic și niște praf fosfarin. Făcuse sora mea un praf de lapte cu cacao și mi-am dat seama imediat, după ce l-am diluat cu apă și cu ceai, că rezulta un fel de ciocolată. Nu știu dacă are importanță ce vă relatez acum, dar primeam din când în când, cam o dată pe săptămână, o cutie cu petrol, ca să ștergem ușile. Și-am mai găsit după aceea un fel de capac de la o cutie de alifie și am improvizat o lampă de petrol. Am strâns apoi niște pâine și am uscat-o așa, firmituri. Și aveam un bun prieten, medicinist, Florică Dumitrescu²⁸, și înainte de Paște, de Florii, am confecționat un fel de tort. Și cu lampa aia am făcut vreo două, trei pâinișoare din firmiturile astea, așa-zise blaturi, pe urmă le-am uns la mijloc cu fosfarinul acela frecat cu puțină pâine, am înșiropat cu vinul tonic și de ziua lui, de Florii, după plimbare, m-am deplasat la el în celulă și i l-am oferit, lucru pe care l-am repetat și de Paște.

[A.M.]: *Gardienii nu au observat că aveai acest tort ?*

Nu, nu l-a văzut nimeni. De altfel, nici nu era prea mare, cam cât o farfuriuță de cafea, însă era înalt, că-i făcusem vreo trei, patru blaturi.

În sfârșit, ne pregăteam de Paște. Mai toți știam versete din Biblie și în Vinerea Mare am și cântat în surdina. Am petrecut aceste zile, inclusiv Vinerea Mare, într-o stare mai deosebită și mai potrivită evenimentului pe care-l așteptam, iar în noaptea de Înviere nimeni nu dormea. La un moment dat am auzit clopotele din oraș. Eram cu Romică Eutușanu în genunchi, în celulă, și în atmosfera aceasta am auzit strigând pe cineva: „Uitați-vă pe fereastră !”. Ne-am ridicat din genunchi, spre ferestre și pe ulița care era dincolo de unul dintre gardurile închisorii au început să apară lumânări: una, două, trei... S-au înmulțit și paralel cu închisoarea au apărut zeci, sute de lumânări. Discret, un grupușor dintre deținuți a început să cânte la fereastră *Hristos a înviat !* Cei de-afară erau la peste 100 de metri și nu vedeam decât aceste lumânări, dar nici astea nu se vedeau foarte mult, pentru că erau și case, unele chiar la marginea zidului închisorii. Dar ei au pus lumânările și pe partea cealaltă a trotuarului, gândindu-se că le vedem și noi...

[Constantin Petre]: *Credeți că special pentru dumneavoastră au venit cu lumânările ?*

28. Florian Dumitrescu, născut la 28 iulie 1924 în Brăila. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Galați, Jilava, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Da, pentru deținuți au venit, că s-a mai întâmplat ceva după aceea... Sigur era' pentru noi, pentru că n-aveau ce să caute aceste lumânări de-a lungul străzii, decât destinate. Și se știa că acolo este închisoarea. Noi eram atunci circa 800 și imaginați-vă, la un moment dat, cântându-se *Hristos a înviat!* Și atunci s-a început să se cânte și pe partea dinspre stradă. Nu realizez nici acum cum de am reușit să ne sincronizăm și să cântăm în același timp *Hristos a înviat!* Deci mai mult ca sigur că o parte din lumânările aprinse erau asistate de persoane. Oamenii încă mai aveau ceva curaj, pentru că s-au văzut pâlpâind lumânările și fluturându-se, așa, probabil în mâini, deasupra capetelor lor... În orice caz, s-a văzut un licăr dintr-o parte într-alta și a fost un spectacol feeric. Și la un moment dat s-a petrecut și altceva: ostașul din post, un tânăr din trupele de Securitate, a răspuns „Adevărat a înviat!”. A strigat o dată, puternic: „Adevărat a înviat!”. Ei, momentul acela a fost pentru noi un imbold și am continuat acest *Hristos a înviat!*. Nu știu cât a durat... Nouă poate că ni s-a părut enorm de mult, dar nu cred că a durat mai mult de un sfert de oră, 20 de minute, până când gardianul de la parter, Dina²⁹, un tip mai liniștit, care după aceea a devenit și el unul dintre bătaușii de la închisoare, a strigat: „Ajunge! Gata, culcați-vă!”. „Adevărat a-nviat!” Ne-a răspuns și el „Adevărat a înviat!”... A fost singurul Paște mai deosebit petrecut de mine în închisoare. Am auzit de o asemenea aniversare la mină, dar eu nefiind la mină n-aș putea relata și poate c-ați mai discutat cu alții care-au fost acolo.

[C.P.]: *Aveați un program comun de rugăciune în celulă?*

Nu. Făceam rugăciuni individuale, în afară de Vinerea Mare, când la „ocolitul bisericii” cineva a spus să mergem la fereastră și să ne rugăm. În restul timpului, fiecare celulă își organiza programul așa cum credea de cuviință.

[A.M.]: *Când s-a înăsprit regimul în Pitești?*

Încă nu s-a înăsprit, nici după acest lucru. După acest episod însă urmează un altul pe care l-am văzut chiar eu, pentru că s-a întâmplat pe partea celei unde ședeam. La una din case a venit într-o zi o fată. Și în partea dinspre noi a casei era ușa de la pod. S-a ridicat pe o scară exterioară, fără să intre la pod, și a făcut niște semne cu mâna. Nu mi-am dat seama ce-ar putea fi. A doua zi, aceeași fată îmbrăcată în negru a venit și și-a pus niște litere mari de tot pe piept, pe care le tot schimba și a scris așa: „Rusia cedează. În curând veți fi liberi”. Ulterior am aflat că fata era sora unui deținut din Pitești, Proistosescu³⁰. După ce-au început demascările, s-a spus și de ea și a fost arestată, dar nu știu amănunte despre ceea ce s-a petrecut cu ea.

În fine, tot atunci, în luna mai, cei de la „muncă silnică” am primit scrisoare și drept la pachet și vorbitor. Ai mei s-au grăbit, într-adevăr, dar n-au dat voie decât mamei, deși a venit și tata. Și am avut acest vorbitor și un pachet de trei kilograme. După această stare de destindere, la câteva zile după primirea pachetului suntem anunțați de gardian că vine o inspecție: „Toată lumea să stea drepti, vine tovarășul inspector de la București!”. Și aveam o găurică prin ușă prin care se putea vedea și pe partea de vizavi. Și auzeam

29. Vezi nota 29, p. 262.

30. Romulus Proistosescu, născut la 20 ianuarie 1917 în Pitești, Argeș. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedepsele în închisorile Pitești, Gherla, Jilava, Aiud, Culmea și Periprava. A fost eliberat la 17 februarie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

zăvoarele : zăvor după zăvor se deschideau ușile. Și a venit și în fața celei noastre. S-a deschis ușa, a-ntrebat pe gardian cine suntem, i s-a spus că suntem condamnați la diverse pedepse, 20-25 de ani de muncă silnică... La un moment dat a văzut pe pat trăistuța cu ce primisem pachet și-l întreabă pe gardian : „Ce-i acolo ?”. Zice : „A avut vorbitor și pachet de-acasă.” „Dar ce, aicea-i pension ? ! Cine-a permis așa ceva ?” S-au închis ușile și după plecarea lui se deschid ușile și ni se comunică : „Dezbrăcarea !”. Rămânem numai în cămașe, chiloți sau izmene, restul s-a depus într-o bocceluță și s-a amenajat o celulă la capătul celularului. Trecuse o săptămână de la aceste evenimente și urma iarăși zi de vorbitor, dar a fost suspendat. După aceea s-a sistat și nimeni n-a mai avut voie să vină la vorbitor.

Relatez aceste aspecte ca să înțelegeți cât de cât care au fost măsurile administrației și cum s-a trecut de la atmosfera de destindere, la una de restricție și apoi la cea de autentică teroare. Ne aflăm acum în luna iunie-iulie, când am fost izolați cam 20 de inși la secția SSI din Pitești, care era la etajul II. În această secție erau cetățeni necondamnați, socialiști din grupul Titel Petrescu care așteptau judecarea și condamnarea. Secția era păzită de un gardian civil, Țapul. Și aici am fost izolați și am fost desprinși de restul închisorii cam 20 de inși, toți cei din timpul lui Antonescu : Comșa³¹, Nuti Pătrășcanu, Florică Dumitrescu, Voinea Octavian... Inclusiv eu. Dar aici nu ni s-a înăsprit regimul, dimpotrivă, mâncarea era ceva mai bună decât cea de pe celular. La sfârșitul lui august – începutul lui septembrie, se desființează această secție și eu sunt izolat la capătul secției „lungi”, colț cu cea zisă „scurtă”, celula în care eram eu, având fereastra spre vestita cameră 4-spital. Aici am fost izolat cu Valeriu Gafencu, Voinea Octavian și Florică Dumitrescu. În momentul când am fost coborâți de la SSI, deja pe celular se instalase altă atmosferă. Plimbarea era suspendată și eram scoși din fiecare celulă în pas alergător și sub ciomege. Dimineața și seara, la ieșirile la program, gardienii băteau fără motiv. În această atmosferă l-aș remarca din nou pe Dina, care după aceea, încet, încet, a devenit unul dintre călăi. În momentul când asupra acestor gardieni s-a acționat cu dispoziții, s-a acționat sigur și ideologic, iar ei au devenit ce-au devenit. Cu Georgescu n-a fost prea greu, fiindcă el avea în sânge stilul de a teroriza. Lui nu trebuia decât să-i spună, fie Marina³², politicul, fie directorul³³ ce trebuie să facă și era un executant orb. În atmosfera aceasta, pe 30 decembrie, am fost ridicat de la Pitești.

31. Ieronim Comșa, născut la 24 iunie 1925 în Cața, Brașov. A fost arestat la 4 iunie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Baia Sprie, Jilava, Aiud, Satu Mare și Deva. A fost eliberat la 30 octombrie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

32. Ion Marina, născut la 8 aprilie 1922 în Pata, Cluj. Cel mai cunoscut ofițer politic din închisoarea Pitești, recrutat în Serviciul Operativ din rândurile Miliției. Înainte de începerea violențelor, a colaborat cu Țurcanu și a participat ulterior la lovirea deținuților. În martie 1955 a fost învinuit în procesul lotului Sepeanu, fiind condamnat la 5 ani de închisoare. A fost grațiat la 13 noiembrie 1957. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 280-283.

33. Alexandru Dumitrescu, născut la 20 iunie 1914 în Drăgotești, Dolj. Încadrat în Direcția Generală a Penitenciarelor în 1945. Director al închisorii Ploiești până în iunie 1946, când a fost înlăturat pentru favorizarea deținuților și lovirea gardienilor. La 5 iunie 1946 a fost numit director al închisorii Pitești și a fost implicat în primele faze ale acțiunii violente. În 1951 a fost numit organ de control administrativ în cadrul DGP, fiind înlăturat din funcție în 1953. A fost arestat la 12 iulie 1953 și condamnat în procesul cadrelor MAI la 7 ani de temniță grea

[A.M.] : *De ce nu povestiți puțin despre cum a fost în cameră, la izolare, cu Voinea, Gafencu și cu Dumitrescu ?*

Aici eram puțințel diferiți temperamental, în sensul că nouă ne-a fost destul de ușor să ne însușim din atmosfera care se crease cu cei din timpul lui Antonescu. Era o atmosferă profund religioasă, mai religioasă în sensul trăirii decât o avusesem noi în închisoare, iar ei erau cunoscuți încă de pe timpul acela ca mistici. Voinea era altfel de temperament, se încadra puțin mai dificil. Am învățat atunci de la Valeriu Gafencu rugăciuni pe care nu le știam. Am învățat rugăciunea inimii, pe care o practic și astăzi : „Doamne Isuse Hristoase, fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul !”. Nu m-am mai dezlipit de ea decât într-un alt context, la Securitate, despre care voi relata mai încolo. Tot de la el am învățat Psalmul 50, Psalmul umilinței : „Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale...”. Ne relata tot felul de povestiri din Pateric, din Viețile Sfinților... Florică Dumitrescu, care fusese un student excepțional, ne-a ținut adevărate prelegeri de medicină. Iar eu mai fredonam din când în când câte ceva, lucru pe care-l mai făcusem și după arestare, la Jilava. Cam asta era atmosfera în care trăiam...

[A.M.] : *Cum relaționa un tip precum Gafencu cu realitățile cotidiene din închisoare ?*

De la el am învățat o treabă, în legătură cu faptul că eram obligați să spunem celor din administrație „Să trăiți !”. El ne-a spus că între orgoliu și demnitate este o diferență, iar demnitatea și onoarea se referă la a nu avea cedări de conștiință. Restul lucrurilor sunt determinate de orgoliu. Ne cer să le zicem „Să trăiți !”, le zicem „Să trăiți !”. Dar fără a face cedări de conștiință.

[C.P.] : *Dar era o diferență între mistici și ceilalți camarazi ai lor ? Au fost asperități ?*

Nu, asperități nu erau. Nici înainte nu fuseseră asperități.

[C.P.] : *La Aiud se pare că au fost...*

La Aiud au fost vagi, până s-au conturat... Încă un amănunt. Eu îi știam pe Valeriu Gafencu și pe Ionel Ianolide ; pe Ianolide îl cunoscusem încă de afară, în 1940. Pe ei doi i-am regăsit la Galda³⁴, în 1946, când am fost și eu pe la ei cu un pachet. Și cunoșteam atitudinea lor, atitudine care mai târziu a fost, să zic, salvatoare, deși ei n-au trecut prin reeducare. Au avut, ca să zic așa, norocul și au plecat din Pitești, la Târgu Ocna, la spitalul de tuberculoși de acolo. La un moment dat, Valeriu Gafencu era întins, îl lăsasem să stea singur în pat, iar noi dormeam pe jos, pentru că aveam numai două paturi. Și, într-una din seri, a început să se răcească de la picioare. Noi ședeam în genunchi, făceam rugăciuni și el aproape că murmură numai după noi, dar era perfect conștient. Însă această răcire s-a oprit și, către dimineață, și-a revenit. Și murmurând cu ochii aproape închiși, ne spune : „Dumnezeu nu mă vrea. Nu sunt încă bun să ajung la el”. Noi,

pentru implicarea în „reeducare”. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Ocnele Mari și Jilava. A fost eliberat la 13 noiembrie 1957. Mircea Stănescu, Titică Predescu, *Procesele reeducării (1952-1960). Statul și dreptul, instrumente de represiune ale dictaturii comuniste*, Fundația Culturală Memoria, Filiala Argeș, Pitești, 2008, pp. 119, 182, 193-194 ; Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 284-286, fișele matricole penale din AANP.

34. La Galda de Jos, Alba, a funcționat o secție a penitenciarului din Aiud destinată deținuților care nu aveau de executat pedepse grele. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 75-76.

cutremurați, nu pricepeam întru totul starea lui. Noi la ora aceea încă nu ne gândeam „Ia-ne, Doamne”, ci ne gândeam „Ține-ne, Doamne, că noi putem să rezistăm. Doamne, ține-ne în viață”. Și în seara următoare a-nceput la fel și ne-a spus: „Nu sunt bun, Dumnezeu nu mă vrea... Hai să facem rugăciunea împreună!”. Și-am început să le spunem lângă el și până dimineată și-a revenit. Am ciocănit în ușă, am spus că e pe sfârșite, că moare, și cel mai vehement dintre noi era Voinea. El era un tip mult mai impulsiv. Așa fusese și afară, dar acest temperament nu i-a fost propice. Și tot rugându-ne să vină sanitarul, să-l vadă, după câteva zile l-am scos pe pătură și am crezut că va fi dus la infirmerie, să-și dea obștescul sfârșit. Mult mai târziu am aflat c-a fost dus la Târgu Ocna.

[A.M.]: *Gardienii cum se purtau față de el ?*

Era singurul pe care Georgescu nu l-a lovit niciodată. Deci aveau respect. Și la un moment dat chiar ne-a spus că dacă Gafencu nu poate să iasă afară în perioada când se bătea, să nu iasă, să stea în celulă, să-și facă nevoile în celulă. Și ieșeam noi, alergând sub ciomege. Oricum, față de ei gardienii aveau o oarecare reținere, să-i zic respect... Și am auzit mai târziu că pe ei nu-i băteau, pe lanolide, pe Romică Eutușanu, pe Cărăușu. Nu știu ce-a fost în capul lor, poate în idee că erau mai vechi în închisoare... Totuși, ei le-au determinat o altă atitudine gardienilor.

[A.M.]: *Spuneți că în decembrie '49 ați plecat de la Pitești...*

Am plecat de la Pitești și mai târziu mi-a fost dat să reflectez și asupra stării de afară. Mi s-a spus că plec la București, mi s-a dat însoțitor un gardian civil și am fost dus la gară. Eu eram îmbrăcat cu șuba de CFR-ist a tatei. Și la gară am fost urcat într-un tren-cursă care se forma din Pitești și care de la Chitila oprea în foarte multe stații, stația terminus fiind podul Grant, fără a intra în Gara de Nord. Am fost urcat într-un vagon de clasa a III-a, cu bănci de lemn și fără compartimente. Când am fost urcat, mi-a spus gardianul: „Sper să nu-mi faceți probleme”. Dar și-a dat seama că nu pot să-i fac probleme, pentru că aveam picioarele umflate butuc din cauza frigului și de-abia le târam, nu puteam să merg cum trebuie. Și mi-a spus că n-am voie să stau de vorbă cu nimeni, dar la un moment dat s-a uitat la mine o doamnă. Eu îmi scosesem căciula de pe cap și când m-a văzut așa, chilug, cred că și-a dat seama... Mi-a întins un pachetel și un măr, iar eu am făcut semn din cap și, mulțumindu-i, i-am spus: „N-am voie”. Gardianul, săracul, a început și el să facă fețe-fețe și mi-a zis: „Uitați-vă pe fereastră!”. Și m-am uitat pe fereastră și am urmărit câmpia pe care alerga trenul... Pentru mine era primul contact cu lumea, după un an și ceva de la arestare. Una era celula cu camarazii și alta era lumea care se mișca. Și au început să urce oameni. Veneau, se uitau la mine, plecau mai departe...

La un moment dat, de la Titu până la București, au început să se urce muncitori. Tatăl meu fusese ani de zile șeful Depoului București-Triaj și când au început să se urce am început să-i cunosc pe nea Nicu, pe nea Gheorghe, pe nea Ion... Se pare că aflaseră că sunt arestat, fiindcă s-au uitat spre mine și a început fiecare: unul o bucată de slănină, altul o bucată de cârnaț. Eu le-am spus: „N-am voie”. Mie îmi era frică să nu aibă gardianul cine știe ce probleme după aceea. Și la un moment dat i-am spus unuia din ei, așa, printre dinți: „Nea Nae, du-te la ai mei, spune-le că m-ai văzut și că sunt sănătos!”. Și a dat din cap. Am auzit când ăsta i-a spus altuia din spate: „Vezi că în față e domn' Trăienică, băiatul lui domn' șef”. Și apoi au venit, s-au uitat spre mine... Pentru mine a fost un moment extraordinar, un reviriment, că au început să se perinde

acești oameni, muncitori, CFR-iști, pe care nu-i atinsese educația care se instaurase țepăn de tot. Rămăseseră aceiași țărani, muncitori. Și într-adevăr, s-au dus la familie și au anunțat.

Coborând la podul Grant, s-a întâmplat o treabă. Era lume multă și la un moment dat ne-am rătăcit între cei de-acolo. Și strigam: „Domnule gardian!”. „Domnule Popescu!” „Sunt aici, nu mă mișc, veniți, că mă găsiți!” Ne-am găsit, am urcat pe niște trepte pe podul Grant și ne-am dus în Grivița, la tramvaiul 6. Aici, iarăși, eu m-am urcat la remorcă și tramvaiul a închis ușile. În acel moment mi-am dat seama că gardianul avea pistol. A tras câteva focuri de pistol, s-a oprit tramvaiul, a deschis, a venit, m-a însoțit, iar lumea s-a uitat... Aici ce puteai să mai spui? Vă spun sincer că, la un moment dat, când era deja întuneric și m-am suit pe podul Grant mi-a trecut prin cap să-i spun: „Domnule gardian, hai să luăm tramvaiul 6, mergem până acasă și pe urmă mergem!”. Dar mă gândeam că dacă atunci când ajungem la Securitate, la Ministerul de Interne, el va fi întrebat? Și-i spun: „Unde mergem?”. „La Ministerul de Interne.” Și mă întreabă: „Știți unde este?”. Zic: „Păi, mergem cu tramvaiul 6 până la capăt” – tramvaiul 6 întorcea atunci la biserica Kretzulescu – „și de la biserică traversăm și ajungem la Interne”. Eu, vorba aceea, cunoșteam Internele bine de tot. Și îi spun: „Știu, vă conduc eu, dar vă rog un lucru, hai să mai văd și eu... Ne dăm jos cu o stație mai înainte”. Și a fost de acord: „Da, domnule”. Stația se numea Valter Mărăcineanu și treceam și pe lângă o biserică care tocmai a fost demolată, pentru că s-a construit Săla Palatului. Și mi-am târât picioarele încet, încet, am trecut pe lângă biserică și m-am închinat. Apoi l-am luat și pe el așa, la braț, zicând: „Să mă țin mai bine de dumneavoastră”. Și l-am dus la Ministerul de Interne.

[A.M.]: *La Interne de ce v-au dus, v-au mai anchetat pentru ceva?*

La Interne am fost sigur că sunt adus la o anchetă. La încarcerare mă cunoștea ofițerul de serviciu încă din '48: „Ați venit iară la noi? Cum vă simțiți?”. A dat un telefon și a zis: „A fost adus deținutul Popescu”. Nu știu cine i-a răspuns la telefon de-acolo. Apoi mi-a zis: „Vă e foame, nu?”. Mi-a adus o gamelă de arpacaș, apoi încă una. Acolo era cald, era bine și zice: „Stați pe scaunul ăsta până mâine dimineață”. Și am stat pe scaunul acela până dimineața. A doua zi m-a încarcerat, dar nu m-a chemat nimeni. De ce nu m-a chemat, de ce m-au adus acolo, nici în ziua de azi nu știu, nici supoziții n-am putut să mai fac. Și după o săptămână m-au dus la Jilava.

La Jilava nu este important decât un singur lucru și anume primele luni ale anului 1950. Am stat în camerele acelea, 6, 7, 8, dar cel mai mult am stat în camera 6, lungă de 13 metri și lată de patru jumătate – cinci. Acolo am stat 244 de inși, la un moment dat. Șederea aici nu este importantă decât prin faptul că prin luna aprilie au venit de la Pitești Păunescu³⁵ și Iosif³⁶. Păunescu – nu medicinistul, ci Păunescu Ion „Salzburg”; așa îi spuneam noi, că fusese la Buchenwald. Și ei mi-au povestit de ceea ce a început

35. Ion Păunescu „Salzburg”, născut la 4 august 1921 în Câmpina, Prahova. A fost arestat la 26 decembrie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

36. Iosif V. Iosif, născut la 18 noiembrie 1925 în București. A fost arestat la 19 mai 1948 și condamnat la 8 ani de muncă silnică, pedeapsă majorată ulterior la 10 ani, respectiv 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla și Aiud. A fost

la Pitești. Niște deținuți, printre care unul venit de la Suceava, Țurcanu, îi torturează pe ceilalți să spună ce n-au declarat în anchete. Și te distrug până la limită, ca să vorbești. „Se pare că unii ar fi și murit.” Era aprilie 1950 și m-am îngrozit cumplit când am auzit treaba asta.

Tot atunci cunoscusem un absolvent de la Belle Arte, pictorul Anghel Avram³⁷, ardelean din comuna Aurel Vlaicu. De ce-l amintesc? Pentru că de atunci, din primăvara aceea, până la sfârșitul lui 1951, împrejurările au făcut să fim nedespărțiți. Atunci, la Jilava, la Reduit, venea cam de două-trei ori pe săptămână grefa închisorii, cu dosarele pentru cei condamnați care trebuiau să ajungă la închisorile de execuție. Alții veniseră cu diverse anchete, începuse și recrutarea pentru Canal... În momentul când l-am văzut pe grefier, am rămas uimit. Grefierul era un gardian foarte isteț, Ioniță, care în 1948 mie și altora ne-a făcut legătura cu casa. De la Jilava am scris acasă și am primit niște răspunsuri verbale. Când l-am văzut, am ieșit și eu la raport, să văd nu numai dacă mă recunoaște, ci dacă vrea să mă recunoască. Și eu l-am fixat, mi-a făcut așa, din cap, am zămbit puțin, a dat și el din cap și în gândul meu am crezut că ne-am înțeles. După alte câteva zile am ieșit și i-am spus printre dinți: „Domnule grefier, rățăciți-mi dosarul”. Am văzut că n-a priceput mare lucru, doar a dat din cap... A mai trecut timp și i-am spus în altă zi: „Domnule grefier, nu mă trimiteți la Pitești. E dezastru”.

Din acel moment am zis că n-am comis un act fără suport, în sensul că atunci când mai veneau diverse oficialități și mă întrebau profesia, eu, care absolvisem Politehnica, spuneam: „Inginer”. Și am declarat „inginer” în ideea că ajung la Aiud. La ora aceea, dar și mai târziu, până în 1954-1955, închisorile erau pe categorii profesionale: intelectualii la Aiud, muncitorii și țărani la Gherla, studenții la Pitești, elevii la Târgșor, femeile la Miercurea Ciuc și Mislea. Și știam asta pentru că mă întâlnisem cu cei care veneau de la Aiud și cu alții care plecau spre Aiud. Și m-am dat și eu intelectual: nu mai eram student, eram inginer... Și a ținut treaba tot anul 1950, când i-am zis, la un moment dat: „Canal?”. A zis: „Nu”. Prin iunie 1951 mă strigă el și-mi spune: „Domnule Popescu, eu nu pot, pe dosar scrie Pitești”. Sincer să fiu, mi s-au tăiat picioarele... Mai ales că mi se povestise de către Iosif și Păunescu cum se face, care sunt elementele pregătitoare când intri în acele ture. Și mă întrebam dacă voi rezista. Și-i spun și lui Anghel Avram: „Băi, Avrămuț, nu ne mai ține, mergem la Pitești”. Și ne-au expediat din nou la Pitești, unde am fost introdus într-o cameră cu doi foarte buni prieteni pe care i-am văzut mai speriați; desigur că ei trecuseră prin toată treaba asta...

[A.M.]: *Îi cunoșteați?*

Nu că-i cunoșteam, eram prieteni foarte buni! Cu unul dintre ei sunt prieten și astăzi, slavă Domnului, și am o deosebită considerație pentru amândoi.

[C.P.]: *Cine erau cei doi?*

eliberat la 15 mai 1963 cu domiciliu obligatoriu la Lătești, în Bărăgan. Informații din fișele matricole penale din AANP.

37. Avram Anghel, născut la 26 iunie 1924 în Balomirul de Câmp, Alba. A fost arestat la 12 august 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. Ulterior a mai primit o condamnare de 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Baia Sprie, Aiud, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 8 august 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Nu-i nominalizez. Și știți de ce? Oricât ați încerca dumneavoastră să înțelegeți, este foarte greu, pentru că cel mai mic element negativ se receptează mult mai ușor. Revenind, le-am povestit eu ce se întâmplă la Pitești, dar după un timp mi-am dat seama că ei știu și n-am mai insistat. Erau la rândul lor speriați. Dar repet, dacă ei mi-ar fi spus, pe mine nu m-ajutau cu nimic. Iar ei nu c-ar fi murit, că moartea la un moment dat era o scăpare, dar i-ar fi schilodit și tot nu i-ar fi ajutat cu nimic. Și la un moment dat, în timp ce eram cu ei, același gardian a deschis celula, m-a scos, și am ajuns la capătul celularului, unde era o masă, iar în spatele ei un colonel de Securitate care vorbea prost românește: „Cum te numești dumneta?”. „Popescu Traian.” „Condamnare?” „20 de ani.” „Ce face dumneta?” „Execut detenția.” „Nu, nu, altceva ce face?” „Nu fac nimic.” „Dar cu cocleala din cap cum mai stai la dumneta?” „Nu știu la ce vă referiți.” „Știi prea bine la ce mă refer. Cocleala aia, din cap.” „Domnule colonel, eu îmi execut detenția, altceva deosebit nu pot să vă spun; respect regulamentul, respect dispozițiile.” „O să facem să fie ceva deosebit și la dumneta.” Și mi-a dat drumul. Pe drum, înainte de a mă introduce în celulă, Georgică îmi spune: „Știi cine a fost, băi?”. „Nu știu, cine?” „Tovarășul colonel Zeller³⁸.” Țsta era mai marele care răspundea direct de Pitești, peste Nicolschi³⁹.

În luna august 1951 se desființează închisoarea Pitești și sunt transportat la Gherla, tot nedespărțit de Anghel Avram. În dubă am fost mulți, iar vreo doi au încercat să se apropie de mine. Unii încercau să fie și comunicativi și mai râdeau, dar atmosfera, în general, era sumbră. Poate că percepția mea era determinată și de starea cumplită în care eram și de faptul că mă simțeam ca un străin între ei. La Gherla sunt băgat într-o cameră cu vreo 15 inși. Mi-am dat seama imediat că unii vor trebui să intre în demascări, iar alții nu, pentru că reprezentau regia. Regia, în sensul că dimineața, la prânz și seara se făceau rugăciuni în comun. Și îi spun lui Avrămuț: „Avrămuț, astea ne vor costa. În momentul când ne vine rândul, se va zice: «Băi, deșteptilor, voi ați știut ce urmează. Ați bravat, ați făcut iarăși pe eroii, pe deșteptii...»”. Și am zis să ne facem treaba individual, să nu participăm, pentru că după aceea astea vor fi acte de acuzare în comun. Și aproape în fiecare seară am trăit în această tensiune: așteptam să sară respectivii pe noi. Nu știam exact câți sunt ei, câți sunt ceilalți... Am descifrat eu numai vreo câțiva. Și după două săptămâni suntem mutați la vestita cameră 99, de la etajul trei. Acolo eram cam vreo 60 în cameră și m-am lămurit imediat, cel puțin de cei pe care îi știam și de vreo doi din lotul meu.

[A.M.]: *Ce nume mai țineți minte dintre cei din cameră?*

38. Ludovic Zeller (Czeller), născut la 24 iulie 1896 în Kismarja, Ungaria. Strungar. Locotenent-colonel, membru PCdR din 1930. Comisar-șef la Chestura Poliției Oradea (ianuarie 1945 – martie 1946), comisar-șef la Chestura Poliției Sighet (martie-septembrie 1946), comisar-șef, chestor și inspector-șef al Inspectoratului Regional de Siguranță Oradea/DRSP Oradea (aprilie 1948 – 31 mai 1950). A condus represiunea împotriva răscaloarelor țărănești din Arad în vara anului 1949. A fost cadru disponibil între 31 mai și 11 august 1950, fiind numit apoi sub-inspector general șef al Direcției Generale a Penitenciarelor. A fost șeful corpului de control al DGPCUM (1 iulie 1951 – 3 iunie 1952). S-a sinucis la 3 iunie 1952. Marius Oprea, *op. cit.*, p. 136, nota 127; Doina Jela, *op. cit.*, p. 90; Mihai Burcea *et al.*, *op. cit.*, pp. 181-184.

39. Vezi nota 40, p. 35.

Dau numele celor care știu cum au evoluat – cum au involuat – și anume : Livinschi⁴⁰, Mărtinuș⁴¹, Ardeleanu, Henteș – ăștia erau într-o parte. Pe urmă mi-am dat seama de ceilalți, care erau cu noi în lot : Timaru⁴², Herlea⁴³, Zottu⁴⁴, căpitanul Gheorghită Savel⁴⁵, vreo doi unguri, unul Drohobekzy Atilla⁴⁶, mi se pare... Noi, ceilalți, am fost vreo 20. După aceea au mai fost aduși Paul Caravia⁴⁷, care vorbise cu cineva și l-au adus din nou să-l potolească, și Radu Ciuceanu⁴⁸, care și el mai vorbise.

Și la un moment dat, după prima zi, după închiderea de la ora șase seara, a apărut un tip vânos, solid, despre care știam că se ocupă de toată treaba asta direct, ca deținut. Și ne ține un scurt logos : „Aici, în această cameră, se vor dezbate probleme privind reeducarea voastră. S-a terminat cu banditismul ! De aici nu mai scapă nimeni, decât după ce își face demascarea, după ce considerăm că s-a reeducat, după ce se consideră că nu mai este cel care a intrat în închisoare. Aici s-a sfârșit cu legionarismul, aici s-a sfârșit cu cei care sunt împotriva clasei muncitoare și nu aveți nicio scăpare !”. Vreo doi, printre care și Mihai Timaru, nu știau ce-i așteaptă. Mihai Timaru chiar a zis : „Dar cine ești dumneata, domne, cum îți permiți dumneata să ne adresezi... ? ! Ești un deținut ca și noi, văd că nu ești persoană oficială”. „Eh, lasă c-o să afli cine sunt eu.”

40. Vezi nota 25, p. 260.

41. Vezi nota 21, p. 259.

42. Mihai Timaru, născut la 5 februarie 1918 în Gornești, Mureș. A fost arestat la 18 octombrie 1949 și condamnat la 15 ani de muncă silnică pentru apartenență la grupul de rezistență condus de Ion Paragină. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Gherla, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

43. Adrian Herlea, născut la 18 noiembrie 1929 în Vinerea, Alba. A fost arestat la 25 iunie 1950 și condamnat la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla și Deva. A fost eliberat la 20 septembrie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

44. Vasile Zottu, născut la 17 martie 1919 în București. A fost arestat la 25 septembrie 1949 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, pedeapsă majorată ulterior la 25 de ani. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla, Jilava, Arad și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

45. Savel Gheorghită, născut la 8 martie 1921 în Burlești, Botoșani. A fost arestat la 27 aprilie 1949 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Jilava, Pitești, Gherla, Baia Sprie, Cavnic, Satu Mare, Caransebeș și Aiud. A fost eliberat la 23 aprilie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

46. Atilla Anton Drohobekzy, născut la 2 februarie 1928 în Cornești, Cluj. A fost arestat la 16 decembrie 1949 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-Tribunal, Jilava, Gherla, Văcărești, Lugoj, Cavnic, Alba Iulia, Salcia, Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 12 decembrie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

47. Paul Caravia, născut la 8 septembrie 1927 în București. A fost arestat la 17 mai 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Rahova, Jilava, Uranus, Gherla și Văcărești. A fost eliberat la 11 februarie 1956. După 1989 a lucrat ca cercetător în cadrul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului și a publicat mai multe cărți. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2007, pp. 118-119 ; fișa matricolă penală din AANP.

48. Radu Ciuceanu, născut la 16 aprilie 1928 în Gai, Arad. A fost arestat la 18 septembrie 1948 și condamnat la 15 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Pitești, Jilava, Târgșor, Gherla, Dej, Văcărești și Poarta Albă. A fost eliberat la 18 septembrie 1963. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 178-179 ; fișa matricolă penală din AANP.

Și își continuă micul *speech* : „Cine este de acord să participe la activitatea de reeducare să treacă în stânga, cine nu, în dreapta”. Și Avrămuț zice, printre dinți : „Ce facem ?”. „Trecem în stânga. Vedem noi pe urmă cum ne descurcăm. Orice opoziție de la început, tu știi...” Și am trecut. În acel moment se închideau ferestrele care erau deschise pentru aerisire. Și concomitent Țurcanu a strigat : „Pe ei !”. Și fiecare avea destinați cel puțin doi. Dar a fost un iureș, încât nici nu mai știu cine au fost cei doi...

[A.M.] : *Deci a fost bătută toată lumea, inclusiv cei care s-au declarat de acord cu reeducarea...*

Sigur ! Sigur ! Păi, puțini am fost de acord, dintre cei noi. Din acești 20 să zic că au fost de acord vreo 8-10, restul au zis „nu”. Și la un moment dat s-a strigat : „Stați !”. S-a stat ca la comandă și acum așteptam să vedem ce urmează. Mă așteptam să-l ia pe Timaru, dar Țurcanu strigă : „Unde ești, Popescu, unde ești, mă ? Ai venit pe mâinile mele, nu mai scapi !”. N-am zis nimic. M-a luat, m-a dus la perete, m-a strâns de gât, încât m-am ridicat pe vârful picioarelor, de nu mai aveam cum să mă mai ridic mai sus de atât... Și m-a lovit cu pumnul și cu genunchiul în plex. Am căzut, a făcut figura asta de mai multe ori și apoi mi-a zis : „Vei urma !”. Ce urma nu știam...

Ni s-a spus apoi : „De azi înainte nimeni nu mai scoate nicio vorbă, se stă de dimineată până la închidere în poziția de drepti, cu mâinile întinse spre vârful picioarelor și cu capul spre vârful bocancului”. N-aveam voie să vorbim, decât să răspundem la întrebări. Însă momentul dificil începea dimineata, când se servea ceaiul cu o bucată de pâine ; ori ceai, ori un surrogat de cafea. Ceaiul era fierbinte și trebuia să-l bei pe nerăsuflăte, iar pâinea trebuia s-o iei dintr-o singură înghițitură, n-aveai voie să mesteci. Ori situația asta, cu pâinea, era foarte grea. Dar aveai în spate câte un planton care „te ajută”. Am fost în situația asta deja vreo două săptămâni și, la un moment dat, mi s-a aplicat un ciomag, încât mi s-a fisurat o venă. A fost chemat doctorul deținut, mi-a prins o copcă și în rest am fost lăsat în pace...

Nu mai insist asupra celorlalte elemente, despre care știu că sunt spectaculoase și mai știu că pe foarte mulți îi interesează, dar mie mi-ar crea o stare de disconfort. Vă rog să mă credeți, eu și acum, când povestesc, e ca și cum aş vorbi despre altcineva, nu despre mine. Dar aş vrea să ajung la niște momente-cheie pentru mine, în sensul că între timp am urinat sânge. Eu nu mi-am dat seama, dar noaptea m-a văzut Livinschi. Probabil că urinasem destul de mult și era roșu sub mine, iar el m-a văzut. Mi-a dat cu piciorul peste picior și mi-a făcut semn să mă ridic. M-am ridicat : „Dă jos pantalonii !”. I-am dat, a văzut și la un moment dat a crezut că am făcut o tentativă de sinucidere, dar eu urinam sânge... Și mi-a adus și-am băut șapte gamele de apă ! Eram deshidratat, intra apa aia în mine ca într-un burete ! Dar a avut grijă să-mi spună : „Uite săpunul și acul ăsta. Dacă vine Țurcanu și te găsește aici, îi spui că te-am scos să scrii pe săpun nume ale celor care știi că nu sunt arestați și că au avut atitudine împotriva regimului”. La mine nu mai era problema să mai am ceva ascuns, pentru că ce știam eu știau și ceilalți și se știa absolut tot. Și-am zis : „Bine, domnul...”. Mi-am dat seama că și lui Livinschi, care a fost unul din apropiații lui Țurcanu și a acționat cumplit, pentru că ziua mă bătea, îi era frică de Țurcanu.

Noaptea următoare am fost scos de altul, de Henteș, un tânăr elev. Și parcă mai mult am ținut și țin întotdeauna să subliniez acest gest al lor, decât cel cu tortura, în sensul că în sufletele celor trecuți pe acolo s-au produs niște lucruri cumplite pe care numai Cel de sus le mai poate ști.

După această seară în care am urinat sânge, în 3 septembrie am intrat în demascări. Și, la un moment dat, mă cheamă Țurcanu. Spune : „Popescu” și îmi face semn. Și am venit și m-am așezat în genunchi, că n-aveam cum să stau în picioare. Și zice : „Bă, tu ai zis că ai terminat când trebuia, că nu mai ești ostil, că o să spui ce mai știi de-afară”. Încă nu scrisesem... Scrisesem pe săpun, dar mereu mi se aplicau alte torturi. Și spune : „Nu e de ajuns. Trebuie să ne dovedești și într-un singur fel ne poți dovedi”. Și a luat de lângă el un ciomag : „Uite-l, du-te și lămurește-l și pe el!”. În momentul acela a fost așa, ca fulgerul... Știam ce reprezentam pentru Anghel Avram, că reprezentam, poate, mai mult decât eram eu în realitate. Nu era numai prietenie, avea și o stimă deosebită pentru mine, nu știu de unde izvorăse. Iar eu aveam pentru el o dragoste frățască. Și ceea ce spun eu acum i-am zis lui Țurcanu : „Domnu’ Țurcanu, asta nu pot s-o fac”. A strigat : „Luați-l!”. M-au luat patru inși și m-au bătut la tălpi : 100, 200... Am numărat până la 200-300, am leșinat, au dat cu apă și au continuat până când mi-au spart osul în talpa piciorului stâng. O spun și țin s-o repet întotdeauna : dacă a doua oară mi s-ar fi întâmplat același lucru, mai mult ca sigur că măcar o palmă sau două aș fi dat. Deci vreau din capul locului să se înțeleagă că n-am avut niciun merit. Singura treabă a fost c-am rezistat și eu cum au rezistat alții. Că alții au rezistat în această cumplită dramă luni, un an, un an jumătate, doi. Iar eu îi înțeleg pe cei care n-au mai putut... I-am înțeles și-i și știu, de-aia nici nu le dau numele. Au trecut patru luni : septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie. Dacă nu erau patru luni, probabil că astăzi aș fi avut niște lucruri pe conștiință. Probabil, nu știu...

În decembrie sunt scos la parter să lustruiesc pardoseala. Și consemnul îl știam : nu suflă o vorbă de unde vii. Și făceam operația asta singur. Mi s-au dat niște cipici de pâslă și ca-ntr-un dans, lustruiam dintr-o parte în alta a celularului. La parter, pe lângă celule, era un tânăru. Mi-am dat seama că e plantonul. Respectivul avea o gamelă cu arpacaș la picioare. Pe măsură ce eu înaintam spre capul celularului, el se uita la mine, se uita la gamelă, se uita la mine, se uita la gamelă, iar eu mă făceam că nu văd. Când am ajuns la capătul celularului, respectivul strigă disperat : „Mânc-o, mă!”. Și-am mâncat-o. Am luat-o, am înghițit-o, dar până s-ajung sus a început coșmarul : „Dacă ăsta mi-a dat gamela să mă-ncerce dacă suflu ceva și când mă duc sus nu spun, ci tac, înseamnă că intru din nou, cine știe ce îmi mai face. Dar dacă el totuși mi-a dat-o de bună-credință și eu spun sus că mi-a dat o gamelă să mănânc, vine și el lângă mine : «De ce i-ai dat, mă, ăluia gamela? De-aia ești planton?»”. De jos până sus a urmat deliberarea asta : spun, nu spun, spun, nu spun... Nu mai știu cum au fost împrejurările, cred că nici nu m-a întrebat nimeni și am tăcut. A tăcut și respectivul. Nu-l cunoșteam, dar mai târziu am aflat și ne-am împrietenit tacit. Mai târziu, tot tacit, am aflat că el a mai făcut treaba asta și cu alții. Iar el își pregătise un alibi : „Domnule, eu m-am întors, pentru că trebuia să mă duc nu știu unde, iar ăsta a luat-o, știu eu ce-a făcut?”. Este vorba de Inocențiu Glodeanu⁴⁹, de la Cluj. Cu el m-am legat sufletește pe viață, am rămas prieteni și e gazda mea din Cluj. Am vorbit și acum despre sărbători...

Dar până s-ajung aici, a mai fost un moment pe care nu l-am relatat. Am fost scos la parter și dus iarăși în camera aceea, unde erau 10-15 inși. Acolo eram tot cu Anghel

49. Inocențiu Glodeanu, născut la 1 mai 1929 în Șoimuș, Alba. A fost arestat la 23 august 1949 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 12 mai 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Avram. Aici au fost băgați doi muncitori, frații Petrescu, care mă știau foarte bine de la Jilava și aveau, tot așa, o considerație deosebită pentru mine. Când i-am văzut, am evitat să le spun ceva. Mi-am dat seama că vor intra în tură: ei erau doi, iar ceilalți erau 12-13, toți trecuți prin... Era prima dată când eram scos de la 99 și la un moment dat îi spun lui Avram: „Măi, Avrămuț, știi că eu merg pe rulmenți?”. Și a început să râdă: „Bă, Traiane, tu ai înnebunit? Bă, ție îți mai arde de răs?”. „Păi, da, măi, hai să-ți arăt.” Și i-am arătat că în talpă, la piciorul stâng, era ceva scos, cât un ou de porumbel. Și într-adevăr, calusul și acum îl am așa. Nu merg pe rulmenți, dar se simte calusul de la piciorul stâng. Cam acesta a fost cadrul general în cele patru luni...

[A.M.]: *Bătăile s-au oprit brusc?*

La noi s-au oprit și la sfârșitul lui decembrie a urmat o triere pentru mină. Anghel Avram a plecat la mină și toată camera a fost împrăștiată.

[A.M.]: *Pentru dumneavoastră cum s-a încheiat totul în Gherla?*

Pe la jumătatea lui ianuarie am fost scos la lucru în Gherla. Aici aveam încredere în Gelu Gheorghiu⁵⁰ și în Cențiu Glodeanu; lucram la atelierul de tâmplărie și reușeam să ne acoperim între noi, unul într-altul, fără să discutăm. Noi trei am avut încredere unii în alții. Deci am fost scos la lucru și am fost foarte bucuros să se știe și am și transmis că nu mai sunt un om de încredere, că nu mai sunt cel din 1948, din 1949 și din 1950. Că oricând pot fi iarăși luat și iarăși întrebat și eu nu mai sunt în stare decât să tac, atât.

De ce spun asta? Pentru că mai revin la un alt moment din Gherla, după ce am fost scos. În Jilava, în 1950, am stat în vestita cameră cu foarte multe personalități: cu mareșalul Palatului⁵¹, cu Mircea Vulcănescu⁵², care ne ținea diverse prelegeri... Și la un moment dat, în acea vară, este scos Mircea Vulcănescu și se întoarce după trei zile. Ne povestește că a fost bătut cu saci de ciment undeva, în afara Reduitului, la o baracă, că de-acolo a fost dus în turela de la Jilava, unde era apă pe jos, în urma cărui fapt a și contractat un TBC, care la Aiud i-a fost fatal. La câteva zile după această poveste, Ion Nedelescu⁵³, consilier juridic la ziarul *Universul*, e luat, dus tot la această baracă și se

50. Gheorghe Gheorghiu, născut la 29 iunie 1922 în Galați. A fost arestat la 13 iulie 1948 și condamnat la 8 ani de temniță grea, pedeapsă majorată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

51. Ioan Mocsony-Stârcea (1909-1992). A fost arestat la 8 septembrie 1947 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională în procesul lui Iuliu Maniu. Ulterior a fost folosit ca martor al acuzării în procesul lui Lucrețiu Pătrășcanu. În 1954 a fost condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava, Pitești, Dej, Timișoara și MAI. A fost eliberat la 28 noiembrie 1962; http://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Mocsony-St%C3%A2rcea, accesat la 26 iunie 2012; fișele matricole penale din AANP.

52. Mircea Vulcănescu (1904-1952). Filosof, sociolog, economist și profesor de etică. A fost arestat la 30 august 1946 și condamnat la 8 ani de temniță grea. Potrivit fișei matricole penale, în decembrie 1948 este condamnat la 4 ani de temniță grea, pedeapsă care începe la 30 august 1950. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A decedat la 28 (29) octombrie 1952 în închisoarea Aiud; http://ro.wikipedia.org/wiki/Mircea_Vulc%C4%83nescu, accesat la 23 decembrie 2009; fișa matricolă penală din AANP.

53. Ion Nedelescu, născut la 12 decembrie 1899 în Giurgiu. A fost arestat la 2 octombrie 1948 și condamnat la 3 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 24 ianuarie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

întoarce după 24 de ore fără doi dinți. Ne spune că a fost bătut tot așa, cu sacul de nisip, în cap... Și a putut să zărească pe sub ochelari un gardian, Ivănică⁵⁴. Dar acolo mai era cineva care, după părerea lui, era deținut, dar nu știe cine. La vreo săptămână sunt scos și eu și dus la aceeași baracă. Eram dezbrăcat, în cămașă și izmene, cu lanțuri la picioare, cătușe la mâini și nimeni nu mă întreba nimic, nimeni nu-mi cerea nimic, nimeni nu mă brusca. A doua zi, dimineața, am fost adus în cameră. În fine, trec prin reeducarea de la Gherla, sunt scos în fabrică, și biroul de informații al deținuților era condus tot de un deținut, Reck Ștefan⁵⁵. La câteva luni de zile mă întreabă Reck, în timp ce mă duceam spre atelier: „Măi, Popescule, tu mă cunoști?”. „Domnule, nu vă cunosc.” „Eu te cunosc pe tine.” „Oare?” „Da, mă, eu făceam anchetele la Jilava, la baracă.” El era atunci deținut, dar nu știu ce făcuse, pentru că fusese membru de partid. Era ungur: Reck Ștefan Ludovic. Și pentru mine atunci a fost nesemnificativ. Dar mi-am dat seama și atunci, și mai târziu că Securitatea instaurase de mult acest sistem de anchetă a deținuților tot cu deținuți.

[C.P.]: *Spuneți despre Livinschi, că la un moment dat v-a dat apă și a spus să nu-i spuneți lui Țurcanu. El nu se temea c-ați putea să-l spuneți?*

În acel moment nu știu la ce s-a mai gândit...

[C.P.]: *Deci nici el nu era ca un robot...*

Nu devenise nici el, poate că numai 99%, deși e greu de spus procentul. Dar și lui îi era frică, pentru că putea s-o pățească. Nu mi-a spus să nu spun că mi-a dat totuși apă, dar mi-a spus: „Spui că te-am scos...!”. Și mi-a intrat în cap în momentul respectiv. M-a scos să scriu... Acum, când îmi puneți dumneavoastră întrebarea, eu nu mai știu dacă după aceea Livinschi m-a mai bătut sau nu. Poate că dacă mă bătea, aș fi vrut și eu să mă răzbun, dar nu, eu vă spun lucrurile așa cum le-am gândit atunci, cum le-am trăit atunci... De aceea foarte multe lucruri nici nu le poți explica. Cum am gândit în momentul sau în clipa următoare. Așa mi-a venit. La foarte multe lucruri răspund, inclusiv de momentul când m-am apucat să fac versuri și muzică, mai târziu: „Așa mi-a venit...”.

În fine, în Gherla s-a terminat și cu lucrul în fabrică și am fost dus la cameră. În sfârșit, pe 3 ianuarie 1955 sunt ridicat și transportat de la Gherla la Serviciul Special de Informații – SSI – unde fusesem dus și când m-au arestat, în Calea Plevnei. Numai că acum se perfecționaseră și nu mi-am dat seama decât în timpul anchetei. Am fost dus într-o altă clădire, paralelă cu cea în care fusesem dus la arestarea din 1948, iar la

54. Ilie Ivănică, născut la 24 februarie 1910 în Prunișor, Mehedinți. Plutonier adjutant, a fost comandantul subunității de subofițeri din penitenciarul Jilava (1950-1954). A rămas în memoria foștilor deținuți ca unul dintre cei mai cruzi gardieni din Jilava, manifestând o plăcere sadică în a lovi singura mână a generalului invalid Zaharia. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 362; Doina Jela, *op. cit.*, p. 150.

55. Reck Ștefan Ludovic, născut la 9 iulie 1915 în Cugir, Alba. A fost arestat la 1 septembrie 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Craiova, Poarta Albă și Cluj-Tribunal. A fost eliberat la 27 ianuarie 1956. A fost rearestat la 3 martie 1956 și condamnat la 15 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Jilava, Făgăraș și Gherla. A fost eliberat la 28 august 1963. A fost unul dintre asasinii lui Ion Flueraș. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 242-243; I. Ciupea *et al.*, *op. cit.*, II, p. 607; fișele matricole penale din AANP.

încarcerare mi s-a pus în vedere că n-am voie să scot nicio vorbă, nici măcar cu gardianul : apăs pe un buton, se aprinde un bec, vine gardianul ; dacă vreau să mă duc la anchetă, mă bat pe umăr ; dacă vreau să chem ofițerul de serviciu, fac cu mâna așa, sub formă de diagonală ; dacă vreau apă, mă bat pe stomac ; dacă cer hârtie pentru WC, îmi frec mâinile. În celulă era un pat de beton, masă și scaun de beton, așa cum erau și la Ministerul de Interne, WC turcesc și cu un mic zid oblic. Deci nu mai ieșai din celula respectivă și n-aveai voie să vorbești, ca nu cumva să te audă cineva din celula de alături.

Ancheta se făcea în vechea clădire, unde fusese celularul la arestare. Mi-am dat seama, după câțva timp, când anchetatorul mi-a zis : „Știi unde ești ?”. „Nu știu.” Era o fereștră mai sus, așa, și zice : „Uită-te pe fereastră, ce, nu cunoști locul ?”. Am recunoscut biserica aceea care este vizavi de clădirea care e și acum și care a devenit grădiniță de ani de zile. Ce-ar putea să vorbească pereții acelei grădinițe... În sfârșit. Anchetatorii erau un colonel civil, cu o voce pițigăiată, scund și grasuț, cu niște ochi rotunzi care jucau ca două mărgeluțe, și un locotenent-major, îmbrăcat militar. Și a-nceput ancheta, dar neștiind, nu mi-am dat seama decât după vreo șapte luni de zile de anchetă... Întrebare : „De unde vii ?”. „De la Gherla.” „Ce-ai făcut la Gherla ?” „Am lucrat.” „De când ai fost dus la Gherla ?” „Din 1951.” „Și-acum, ce mai gândești, în general ?” „Domnule colonel, aceeași treabă, nimic deosebit.” „Cum adică, nimic deosebit ? Hai, c-ai intrat în pușcărie, ai făcut destule.” „Domnule colonel, acelea sunt ale trecutului.” „Eee, păi, și-acuma doar n-ai devenit un prieten al nostru !” „Nu, domnule colonel, doar că nu mai sunt un adversar. Nu mai sunt omul care să gândească și să dorească acțiuni împotriva, m-am împăcat cu ideea. Asta-i starea țării, asta-i starea societății, ce-a fost atunci cu noi a fost, lucrurile s-au terminat.” „Hai, măi ! Auzi-l, tovarășu' locotenent, ce baliverne trânteste ăsta ! Și zici c-ai stat la camera 99 ?” „Da, domnule colonel.” „Și-acolo ce făceați ?” Aici îmi venea întrebarea-cheie. Eu nu știam nici de povestea cu partea anchetei, nici povestea cu lotul Țurcanu⁵⁶, nu știam nimic atunci. Văzusem eu că ei au dispărut din Gherla, au plecat, dar nu știam... Și consemnul încă îl aveam în cap : nu se suflă nimic de povestea cu reeducarea ! „Și pe urmă ce să facem, mai aveau loc niște discuții...” „Ce fel de discuții ?” „De reorientarea noastră, a deținuților...” „Și ?” „Și în ceea ce privește asta n-am făcut niciun fel de opoziție, n-am făcut nici coalizări, n-am făcut decât strict ce ne cerea regulamentul, administrația.” „Băi, tu și acum minți !” „Nu, sunt foarte sincer, domnule colonel.” „Și cine era acolo, n-aveați un șef de cameră ?” Zic : „Da”. „Cum se numea ?” „Țurcanu.” În acel moment colonelul sare, așa : „Ei, ce ziceți, tovarășul locotenent ? Legionarul Țurcanu ! Și uite pe cine a prelucrat !”. În acel moment am zis : „Domnule colonel, nu vă supărați, de unde până unde «legionarul Țurcanu» ?”. Zice : „Da, da, ăla care vă făcea acolo de toate”. Zic : „Legionarul Țurcanu, educație legionară ? Despre oricare alți deținuți se

56. Constituit pentru a oculta acțiunea criminală patronată de administrație în penitenciare, lotul „Țurcanu” a fost compus din 22 de deținuți implicați în „reeducare”. La 10 noiembrie 1954 aceștia au fost condamnați la moarte și ulterior executați, după cum urmează : Eugen Țurcanu, Ion Stoian, Nicolae Cobâlăș, Cristian Ștefănescu, Grigore Romanescu, Cornel Pop, Cornel Popovici, Octavian Zbranca, Ion Voin, Ioan Cerbu, Gheorghe Popescu, Constantin P. Ionescu, Constantin Juberian, Mihai Livinschi, Vasile Păvăloaie, Maximilian Sobolevski și Vasile Pușcașu. Deși condamnați la pedeapsa capitală, Alexandru Popa, Octavian Voinea, Aristotel Popescu, Pafnutie Pătrășcanu și Dan Dumitrescu au fost păstrați în viață. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 132-140.

poate spune așa ceva, numai de Țurcanu nu se poate afirma așa ceva !”. „Hai, că teza o cunoaștem foarte bine.” Ce vă spun eu acum s-a petrecut de-a lungul a zile întregi, nu într-o singură zi, dar nu mai reușesc eu să le refac. Și sunt luat din nou : „Și altceva ce vă mai făcea ?”. „Vă dădea și cărți? Nu v-a adus cărți legionare anchetatorul ?” „Păi, n-aveau nevoie de cărți legionare, pentru că ei știau pasaje întregi și le spuneau așa, ca și pe cele din Biblie.” Și la un moment dat, nemaiputând, izbucnesc și spun : „Domnule colonel, nu vă supărați, cum puteți să spuneți de legionarul Țurcanu, când ăsta ne rupea oasele ? !”. „Ia-auzi ! Cum vă rupea oasele ?” „Păi, da, acolo s-au petrecut schingiuri...” Și am început să-mi dau drumul, la care locotenentul-major zice : „He, he, păi, ăsta era sistem de reeducare, mă? Voi trebuia să fiți fortificați acolo, ca să puteți ieși afară, să vă continuați activitatea criminală. Ția mai solizi vor ieși afară, iar ceilalți pier.”

Și ce se întâmplă ? Le-am mai spus repede de tot că am osul spart la piciorul stâng. Și la un moment dat a existat o tentativă de presiune din partea lor. Mi s-a spus : „Astăzi discutăm problema petecelor”. Eu eram plin tot numai petece pe cămașă, pe pantaloni și așa mai departe. Erau unele peste altele, pentru că erau și ele rupte, zdrențe. Și la comanda colonelului, anchetatorul, cu un briceag destul de bine ascuțit în mână, a spus : „Tovarășe, începeți să desfaceți petecele sub care o să găsiți o serie întreagă de informații”. Și a început desfacerea petecelor, pe care le lăsa nedesfăcute la un colț. Și la un moment dat efectul psihologic s-a produs și am început să tremur și să-mi frec mâinile. „Aha ! Continuați, tovarășe ! Știe unde o să ajungem !”. Dar eu ajunsesem în starea asta numai gândindu-mă : „Măi, ce vor cretinii ăștia ?”. Natural că n-au găsit nimic ! Ce să găsească sub petece decât alte petece ?

Alt aspect interesant... La un moment dat ședeam pe patul de beton și prin hazna a apărut într-o zi un pui de șobolan care se uita sperios cu ochii lui rotunzi. Și am luat niște bucățele de pâine, le-am pus într-un anumit loc și am început o joacă... Îmi plăcea șobolănelul, pentru că se învățase la bucățelele de pâine. Și cine știe ce-oi fi zis eu : „Băi, frumosule...” Măi, de nu m-au frecat ăia de m-au înnebunit, ca nu cumva pe hârtia de toaletă să fi transmis ceva, să-i fi dat șobolanului ! Vă spun, pentru mine a fost circul de pe lume... Ce să transmit prin șobolan ?

Și în perioada asta mă îmbolnăvesc de TBC testicular și sunt transportat pe o aripă specială a Văcăreștiului, unde credeam că am scăpat de anchetă. Dar după 48 de ore sunt scos, dus prin curte într-o altă cameră de anchetă, unde anchetatorul meu și încă unul m-au întrebat atât : „Ce i-ai spus și ce i-ai dat logodnicei tale cu ocazia procesului ?”. Le-am răspuns că nu i-am spus nimic, decât să-și refacă viața. Și din ziua aceea, timp de două săptămâni și mai bine, am fost anchetat în fiecare zi ! Unul dintre ofițeri stătea în fața mea, iar altul stătea cu mâna pe umărul meu și o dimineată întreagă nu spuneau decât atât : „Ce i-ai spus și ce i-ai dat ? Ce i-ai spus și ce i-ai dat logodnicei ? Ce i-ai spus și ce i-ai dat ?”. Și ce puteam să spun, decât același lucru ? ! După trei săptămâni am fost adus la Interne. Aici colonelul întreabă iarăși : „Domne, a început să vorbească ?”. „Tovarășu’ colonel, după cum știți, nu, nu vorbește.” „Măi, o să-ți aducem și ultima probă.” Și două dimineți sunt confruntat cu Voinea Octavian. Eu nu știam că el fusese condamnat la moarte în lotul Țurcanu ; nu i se comutase pedeapsa și era ținut cu sabia lui Damocles deasupra capului...

[A.M] : *Nu i se spusese că i s-a comutat pedeapsa...*

Nici nu i se comutase atunci. Se amânase execuția, pentru că actul de comutare a fost mult mai târziu, după al doilea proces. Dar era ținut sub acest spectru: „Măine te împuşcăm!”. Plus alte torturi care s-au aplicat asupra lui. Și a început confruntarea: „Popescu Traian. Voinea Octavian. Vă cunoașteți? De unde vă cunoașteți?”. Datele preliminară de identificare... „Ce poți să ne spui despre activitatea criminală a lui Popescu Traian?” „După procesul din 1949 am stat la Jilava, în camera 6 Reduit, împreună cu lotul Valeriu Negulescu. Cu acea ocazie, Popescu Traian i-a cunoscut pe Valeriu Negulescu și pe Andrei Decebal, care i-au dat un cod secret pe care el l-a transmis; el îl știa, pentru că îl dăduse logodnicei lui când s-au revăzut la proces, dar i l-au reconfirmat. La rândul ei, logodnica lui a dat acest cod secret sorei lui Popescu Traian, doctor la spitalul Brâncovenesc. Același cod, Popescu Traian, l-a transmis lui Țurcanu la Pitești, iar Țurcanu, la rândul lui, i-a transmis niște informații pe care el, Popescu, când și-a aranjat să stea la Jilava, trebuia să le transmită afară, legionarilor și altor persoane nearestate, despre depozitele de armament și tot ceea ce se poate folosi în lupta împotriva Partidului Comunist.”

Ancheta a durat două dimineți și la un moment dat am izbucnit și am spus: „Domnule colonel, e nebun!”. „Domnule colonel, nu sunt nebun, sunt faptele lui.” După această confruntare sunt lăsat o zi, iar apoi sunt adus din nou: „Măi, acumă mai ai ceva de negat?”. „Absolut tot! Nimic nu este real!” Sunt dus într-o altă cameră unde urmează o anchetă de două nopți și o zi, în care utilizau două becuri puternice, iar anchetatorii se schimbau. La un moment dat m-au și legat de un scaun și îmi puneau aceeași întrebare stereotipă: codul și ce am transmis prin logodnică. La un moment dat sunt scos din această cameră și un colonel, militar, mă trânteste și mă calcă cu cizmele, iar de acolo anchetatorul mă ia și mă duce în camera unde era colonelul civil. Și cum eram jos, așa, la un moment dat sunt ridicat cu capul pe măsura de anchetă, se deschide o ușă, iar cei doi sar: „Să trăiți, tovarășu’ general!”. Și generalul întreabă: „Cine este anchetat?”. „Popescu Traian.” „Tot bandit?” „Tot bandit.” „Recunoaște?” „Nu recunoaște.” „Continuați până recunoaște.” După dicție, după pomeții obrazilor, mi-am dat seama după ’90 că respectivul general era Nicolschi. Nu cred că greșesc când afirm treaba aceasta. Atunci, pe moment, nu mi-am dat seama.

Și sunt trimis la celulă, iar seara sunt scos și colonelul îmi spune: „Este ultimul moment în care mai suntem dispuși să discutăm cu dumneata. Ne-ai dus destul cu vorba până acum. Ce-ai transmis? Ce-ai dat?”. Ceea ce mă străduisem eu în ancheta cu Voinea să nu rețin, povestea cu cifrul secret pe care el l-a descris, era singurul lucru pe care nu l-am reținut. M-am și străduit, dar cred că nici nu puteam să-l rețin... Și intră în încăperea o matahală de peste doi metri! Nu-l cunoscusem, dar îl știam din descrierea altora: era Brânzaru⁵⁷, bătaușul Internelor, un șofer din Obor, cu o figură de gorilă. Avea o frunte care n-avea mai mult de două degete, părul scurt și vorbea așa, gâjâit... M-a tras în camera de alături, unde m-au legat în manieră clasică: mâinile, picioarele, bara de fier pe sub mâini și pe sub genunchi și capetele pe două mese. Și a început bătaia clasică la tălpi. Colonelul care mă călcase în picioare asista... Și se făcuse târziu, aproape că se luminase de ziuă. Între timp am leșinat, dar au aruncat cu apă pe mine. La un moment dat se făceau că mă scapă: unul punea mâna pe un capăt al drugului de fier, altul pe celălalt și se făceau că-mi dau drumul pe dușumea, așa, pe șale...

Bătaia la tălpi era cumplită ; ce-i drept, eu o cunoscusem și la arestare, și la demascări. Dar bătaile astea trec prin sistemul osos și aproape că simți loviturile și la creier ! Și la un moment dat, colonelul spune : „Lasă-l pe mâna mea, că eu îl termin !”. Și atunci m-am gândit : „Domne, ăștia mă schilodesc, nu mă omoară, că dacă m-ar omori, bine ar fi...”. Mi-a dat și ăla nu mai știu cât, dar nu mult. Se luminase deja de ziuă și atunci am zis : „Am transmis...”. „Dați-l jos !” M-au dat jos și m-au trimis la celulă. Aici nu mai puteam să stau nicicum. Am găsit o singură posibilitate : pe burtă. Cu apa aia care căzuse pe mine, cu praful de pe jos, de pe ciment, eram așa, ca un amestec de noroi. Cum ziceam eu mai târziu, „noroi la propriu, noroi la figurat”... M-au lăsat două zile și am început să-mi fac eu o declarație falsă, după care m-au scos și m-au întrebat : „Ce ai transmis ?”. „Păi, am transmis că la Pitești unii deținuți îi bat pe alții.” „Da, și ?” „Și am primit de la Pitești niște chiloți pe care era scris ceva.” „Ce ?” „Păi, cifru', codu', nu știu ce era, că n-am știut niciodată.” „Și cine ți le-a adus ?” „Mi-au adus chiloții Păunescu și Iosif.” „Și ce să faci cu ei ?” „Să-i transmit afară, la Ambasada Americii sau la Ambasada Angliei.” Eu habar n-aveam că atunci n-aveam ambasade, că erau numai consulate și misiuni militare ! „Și ce-ai făcut ?” „Păi, cu cineva care se elibera mai repede am transmis și eu și am spus să le arunce în curtea ambasadelor.” Și după declarațiile astea, încep ei : „Băăă, nu ți-a ajuns, mă ? Mă, ne-ai mințit până acuma ! Nu este asta ! Zi-mi cine sunt ăia care... !”. Și a apărut numele grefierului, Ioniță. L-am confirmat, că m-a ținut atunci. S-ar putea și pe el să-l fi arestat. „Eh, măi, nu se leagă !” Și sunt confruntat scurt – mai mult de 10 minute n-a durat – cu Iosif și cu Păunescu ; eu ținând morțiș treaba asta, ăștia mă fac nebun : „Domne, nu ne-a dat nimic, domne !”. Au urmat lunile iulie, august, septembrie, iar către sfârșitul lui septembrie am intrat într-o stare de semialienare mintală în care râdeam, după aceea plângeam, iar râdeam, iar plângeam... Până și gardienii mai deschideau ușa și-mi spuneau : „Iar te-a apucat ?”.

Dup-aceea am încercat să iau legătura prin perete : A – o bătaie, B – două, C – trei... Și mi se răspunde. Alături era maica Teodosia⁵⁸, arestată cu lotul „Vladimirești”. Mai târziu am aflat că nu era altcineva decât poeta Zorica Lațcu, o foarte bine-cunoscută poetă ortodoxă, cu poezii religioase extraordinare. I-am spus prin perete scurt că eu nu pot să mai explic niște lucruri la anchetă, i-am mai spus că nu mă mai pot ruga, că trebuie să smulg din mine rugăciunea, că încerc și nu mai pot repeta. Atunci mi-a zis să o repetăm împreună : „Uite, mă rog acum, roagă-te și dumneata”.

Aici aș mai aminti un moment : se apropia ziua mamei mele, 19 octombrie. Și în jurul datei de 13-14 octombrie mi-au venit în minte primele versuri, însoțite de muzică, adresate mamei mele, pentru că era singura persoană pe care mai încercam să o invoc, spunând : „Dumnezeule, m-ai părăsit, nu mă mai poți ajuta... Mamă, poate tu mă mai poți scăpa !”. Au fost versuri pe care mai târziu le-am introdus în a doua lucrare simfonică pe care am compus-o în Aiud. Ultima strofă suna astfel : „Sfășiat de-a ta durere/ Îmi rămâne grea povara/ C-am fost smuls de lângă tine,/ Iar tu suferi, dragă mamă./ Printre lacrimi și suspine/ Te rog să-mi ascuți chemarea/ În genunchi căzând la tine/ Eu îți spun : iartă-mă, mamă !”.

58. Maica Teodosia (Zorica Lațcu), născută la 17 martie 1917 în Mezotur, Ungaria. A fost arestată la 30 martie 1955. A fost reținută în închisorile Văcărești și Constanța. A fost eliberată la 9 august 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Și în seara de 19 octombrie, de ziua mamei mele, când am fost scos la WC, pe sub ochelari l-am văzut pe bătaș, pe Brânzaru, și l-am auzit spunând: „E nevoie de mine în seara asta”. Mi-am zis: „În seara asta îmi vine rândul”, pentru că de o săptămână de zile mi se spunea de sus: „Vii iar la vârtelniță? Noi te aducem, că tu numai așa mai poți vorbi”. Când m-am întors în celulă am înghițit 80 de hidrazide pe care le strânsesem: primeam două pastile de hidrazide, care erau insuficiente, dar le strânsesem de mai bine de o lună. Și cu o frântură de ciob, cât unghia de la degetul mic, pe care am ținut-o în tivul de la haină, mi-am tăiat venele... Am fost dus la Văcărești, cu spume la gură (după cum spunea gardianul) și cu mâna bandajată. Aici a urmat un episod de o cu totul altă factură, în sensul că gardianul, același care mă știa din vară, văzându-mă disperat, probabil Securitatea îl obligă să profite: „Mă, fă-i legătura ăstua cu casa, să vedem ce transmite”. Erau atât de imbecilizați, atât de cretini cei care ne anchetau, încât își puteau închipui că eu cine știe ce mai pot transmite afară de acolo! Și așa am avut și încă am o parte din documente acasă; acest plutonier mi-a făcut legătura cu casa, unde eu spuneam că nu vreau să mai trăiesc și să se știe de ce am încercat să-mi iau viața din nou. Am primit răspuns verbal de la ai mei, că erau cumplit de îngrijorați, dar pe urmă le-am transmis altceva, că mă refac și așa mai departe... Și cam așa se termină povestea cu mine și reeducarea.

Dar pentru că suntem la acest moment, poate că e bine să relatez un lucru care oricând este verificabil. După tentativa mea de sinucidere, la Văcărești, prin perete, apoi prin scris pe săpun, o cunosc pe doamna Ciplea⁵⁹, soția doctorului Ciplea din Cluj. Tatăl dumneaei – contele Vasilcu. Mama – din familia germană de Wittgenstein, prințesă din zona Petersburgului. Lucrurile sunt verificabile, în sensul că am revăzut-o odată în Drumul Sării, unde stătea cu mama dumneaei, după eliberarea din '64. Apoi mi-a fost frică s-o mai caut, pentru că permanent, la câteva luni, eram anchetat de Securitate. Și ce mi-a spus dânsa acolo? Iarăși lucruri verificabile. M-a întrebat dacă după decembrie 1951 s-a mai continuat cu demascările. I-am răspuns pe săpun: „Nu”. Dânsa lucra atunci ca dactilografă la Ambasada Bulgariei și avea legătură și cu Ambasada Germaniei. A transmis în vara aceea la ONU, prin Ambasada Germaniei, vești despre atrocitățile care se petrec în închisori cu deținuții, fapt care a determinat o dezbatere privitoare la România, în timpul sesiunii din toamna lui 1951, în care s-a spus că România să ia măsuri și să termine cu acest sistem de a-i chinui pe deținuți tot cu deținuți. Securitatea își luase niște măsuri. După evenimentul de la Canal, cu doctorul Simionescu⁶⁰ împușcat în sârme, și cu un evreu, Weiss⁶¹, care fusese și el, mi se pare, pe la Gherla și la rândul lui a spus ceva în legătură cu asta, mai transpiraseră informații.

59. Ecaterina Ciplea, născut la 1 ianuarie 1926 în Storojineț, Bucovina. A fost arestată la 24 martie 1954 și condamnată la 4 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisoarea Văcărești. A fost eliberată la 21 martie 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

60. Ion Simionescu (1894-1951). Subsecretar de stat la Ministerul Sănătății în guvernul Ion Gigurtu (iulie-septembrie 1940). A fost arestat la 12 iunie 1950 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Poarta Albă și Valea Neagră – Peninsula. La Valea Neagră – Peninsula a fost supus la torturi fizice și psihice de studenții din brigăzile 13-14. Nemausuportând tratamentul la care era supus, la 12 iulie 1951 s-a îndreptat spre gardul lagărului și a fost împușcat de o sentinelă. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 128-129; fișa matricolă penală din AANP.

61. Vintilă N. Weiss, născut la 17 martie 1921 în București. Licențiat în Drept, chestor în Direcția Generală a Siguranței. A fost arestat la 28 iunie 1950 și condamnat la 10 ani de închisoare

Și ce zice mai departe doamna Ciplea: „În 1954 am fost angajată la Misiunea Britanică din București. Securitatea mi-a cerut să îi aduc niște informații foarte delicate, foarte grave, de care m-am speriat. Și am spus șefului Misiunii să găsească modalitatea să fiu scoasă de aici. Și șeful Misiunii Britanice a zis: «Nici o problemă. Veniți și ne spuneți ce informații vă cere Securitatea. De azi încolo aveți legătura cu colonelul Lawlein». Colonelul Lawlein era în același timp spion rus și el a dat filiera de informatori a Misiunii Britanice. Și erau toți arestați acum, de la sfârșitul lui 1954, și își așteptau procesul. Așa am cunoscut-o pe doamna respectivă. Vă spun că lucrurile sunt verificabile, pentru că înainte de a le scrie acum câțiva ani de zile în prima carte despre Pitești, am găsit în cartea de telefon două nume Ciplea. Și unul era cumnatul dumneaei, căruia i-am povestit: „Numai atât să-mi spuneți, dacă vin să ne și cunoaștem, dacă sunteți de acord să pomenesc acest episod?”. Și a spus „da”.

[A.M]: *Ați fost implicat în procesele „reeducării”?*

Întâi, în 1957, am fost adus martor al acuzării la procesul Pârlea Mihai⁶², la Tribunalul Militar. Aici sunt întrebat: „Cine este cel din boxă?”. „Nu știu.” L-am recunoscut imediat, pentru că avea o pată din naștere pe gât. Zice: „Uitați-vă bine!”. „Domnule președinte, nu știu cine este. Sunt arestat de nouă ani, spuneți-mi cine este.” „Pârlea Mihai.” „Ah, da.” „Deci îl cunoști.” „Nu-l cunosc, domnu’...” „Dar aveți o declarație...” „Da, domnule, am o declarație la Securitate, declarație care mi s-a luat prin tortură.” „Tovarășul grefier, scrieți: «Declarația s-a luat cu forța».” „Domnule colonel, declarația nu mi s-a luat cu forța, declarația mi s-a luat prin tortură.” „Dar ce înțelegi dumneata că ți s-a luat declarația prin tortură și nu prin forță?” „Cu forța, declarația se poate lua astfel: să fii bolnav, să nu ți se dea medicamente, să stai la marginea patului 18 ore din 24, să fii amenințat că-ți este arestată familia, să fii călcat în picioare, să fii anchetat non-stop 48 de ore... Când toate s-au epuizat, căpitanul Brânzaru, de la Interne, împreună cu un colonel al cărui nume nu-l știu, cu o țevă de locomotivă de doi metri m-au bătut la tălpi până dimineța! Dacă mi se cerea să spun că mi-am omorât mama, care este aici, în sală” – mama și sora mea erau în sala de ședințe – „spuneam: «Mi-am omorât mama!». Așa am declarat și că îl știu pe Pârlea”. În situația asta el a fost eliberat atunci, pe loc, iar președintele i-a spus grefierului: „Scrieți: «Declarația s-a luat cu forța»”. Deci ei au continuat ideea că s-a luat cu forța. Dar înșăși această declarație poate să evidențieze ce reprezenta Securitatea și ce însemna prezența dincoace, în instanță.

[A.M]: *A urmat procesul Valeriu Negulescu⁶³.*

corecțională aparent pentru înlesnire de trecere de frontieră. Potrivit altor surse, a fost arestat pentru spionaj, dar înaintea arestării a dezvăluit fapte compromițătoare despre înalți funcționari din MAI. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Aiud și Cluj. În urma informațiilor date la Gherla, a fost chemat la București, unde a vorbit autorităților despre schingiuirile de la Gherla. Varianta sa asupra torturilor din închisori a fost ulterior preluată în procesul „lotului Țurcanu”. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, *passim*; Marius Oprea, *op. cit.*, p. 253, nota 380; fișa matricolă penală din AANP.

62. Mihai Pârlea, născut la 24 octombrie 1922 în București. A fost arestat la 1 septembrie 1954 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 12 octombrie 1954. A fost rearestat la 31 octombrie 1956 și eliberat la 9 februarie 1957. Informații din fișele matricole penale din AANP.

63. Al treilea proces din seria „reeducării” și al doilea al „reeducatorilor” a prilejuit Securității constituirea unui lot eterogen, parcă anume destinat eliminării potențialilor martori ai „demascărilor”.

Imediat după procesul Pârlea sunt luat de la Aiud și adus din nou la Interne. Și, culmea, la Interne mă întâlnesc din nou cu colonelul pițigăiat și cu același locotenent-major din 1955. Acum eram în aprilie 1957 : „Ăăă, ce faci, măi ? Iar ai venit la noi ! ”. „Domnu’ colonel, da...” „Mă, cum e cu cioara vopsită ? ” „Domnu’ colonel, nu știu la ce vă referiți.” „Hai, mă, povestea cu reeducarea, aia pe care ați făcut-o voi.” „Domnu’ colonel, până la administrație lucrurile sunt foarte clare, că a fost amestecată în toată treaba asta, că deținuții au fost folosiți. Mai sus de administrație n-am de unde să știu...” E drept că atunci nu aflasem o serie întreagă de lucruri, puteam doar să le bănuiesc. „Băi”, zice, „vezi că mâine te vezi cu camarazii ! ”. Am dat din umeri. Zice : „Da, mâine te vezi cu camarazii. Să nu crezi că mai faci ce-ai făcut la procesul Pârlea. Vei răspunde numai cu «da» sau «nu». Ai înțeles ? ”. Când i-am revăzut, mi-am dat seama că în anumite fibre ale structurii mele încă mi-era frică de ei. Și am zis : „Bine, domnule colonel, răspund numai cu «da» sau «nu»”. Când am ajuns în instanță i-am văzut pe : Valeriu Negulescu, Costache Oprișan⁶⁴, Ghiță Calciu, Iosif Iosif, Dragoș Hoinic, Popa Aurel⁶⁵ și încă doi pe care nu-i cunoșteam – Caziuc⁶⁶ și Virgil Bordeianu⁶⁷. Și întreabă președintele :

În sentința din 25 iunie 1957 s-au pronunțat următoarele condamnări : Valeriu „Vică” Negulescu, Gheorghe Caziuc și Virgil Bordeianu – condamnați la moarte, pedepse reduse ulterior la muncă silnică pe viață ; Constantin Oprișan, Dragoș Hoinic, Aurel Popa – 25 de ani de muncă silnică ; Iosif V. Iosif – 15 ani de muncă silnică. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 149-155 ; Mircea Stănescu, Titică Predescu, *op. cit.*, pp. 243-244.

64. Constantin „Costache” Oprișan, născut la 16 martie 1921 în Oncești, Bacău. A urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie din Cluj. După rebeliunea legionară a trecut prin lagărul de la Buchenwald. În 1945 a fost numit șef al Frățiilor de Cruce pe țară. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. La Pitești a fost una dintre victimele preferate ale lui Țurcanu. S-a îmbolnăvit de TBC în urma torturilor și la mijlocul anului 1954 a fost transferat la Târgu Ocna. A fost inclus în procesul „Negulescu Valeriu și alții” și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A decedat la 26 iulie 1959 în închisoarea Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 209-211 ; N. Hristu, O. Daniel, A. Mircea, *Intelectualii și Mișcarea Legionară*, Editura Fundației Culturale „Buna Vestire”, București, 2000, p. 213 ; fișa matricolă penală din AANP.
65. Aurel Popa, născut la 30 iunie 1918 în Bucerdea Vinoasă, Alba. A fost arestat la 1 iunie 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, pedeapsă majorată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
66. Gheorghe Caziuc, născut la 19 octombrie 1923 în Botoșani. A fost arestat la 22 iulie 1948 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula și Gherla. Participant activ la violențele din Pitești. A fost eliberat la 20 iulie 1954. A fost rearestat la 3 martie 1956, implicat în al doilea proces al deținuților și condamnat la moarte, pedeapsă comutată în muncă silnică pe viață. În cursul procesului a fost singurul acuzat care a îmbrățișat varianta procuraturii. A decedat la 24 februarie 1961 în închisoarea Aiud. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 175-177 ; fișele matricole penale din AANP.
67. Virgil Bordeianu, născut la 15 iunie 1926 în Boroaia, Suceava. A fost arestat la 3 iulie 1948 și condamnat la 6 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Valea Neagră – Peninsula și Baia Sprie. A fost eliberat la 6 octombrie 1953. A fost rearestat la 16 februarie 1956, implicat în procesul „Negulescu Valeriu și alții” și condamnat la moarte, pedeapsă redusă ulterior la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 17 aprilie 1964. După eliberare a fost informator al Securității.

„Al cui martor este?”. „Este martorul lui Popa Aurel.” Și au început întrebările: Mă cunoaște? „Da.” Știe că eu am trecut prin demascări? „Da.” Am fost bătut? „Da.” Am fost torturat? „Da.” Am bătut pe cineva? „Nu.” Am lovit? Am...? „Nu.” Și am răspuns cu „da” sau „nu”. Mi-au pus întrebări după aceea Dragoș Hoinic, Iosif și a vrut să-mi pună întrebări și Ghiță Calciu. Atunci președintele a spus: „Lăsați martorul, este numai pentru Popa Aurel”. Dar din spatele meu, Vică Negulescu spune: „Domnule președinte, vă rugăm nu intimidați martorul. Să se termine odată cu această mascaradă!”. Atunci mi-am dat seama de starea de spirit a acestui lot, care era foarte tonică. Audierea și procesul s-au petrecut la Tribunalul mare din București, deci nu la Negru Vodă.

[A.M]: *Ce s-a întâmplat cu dumneavoastră după proces?*

După asta am fost adus la Aiud, în aceeași dubă-mașină cu Gheorghiu Gheorghe „Gelu”, care, la rândul lui, fusese martor al lui Iosif Iosif. Am fost izolat cu el până la sfârșitul lui august, iar după aceea eu am fost izolat în Zarca, unde am stat toată iarna, până-n vara lui 1958. Aici m-am simțit extraordinar de bine, fiindcă nu mai eram anchetat. N-aveam pe nimeni nici în stânga, nici în dreapta...

[A.M]: *Prin ce închisori ați mai trecut până la eliberare?*

Până la eliberare am stat numai în Aiud.

[A.M]: *Ați avut de-a face cu încercarea de reeducare de acolo?*

Da, am avut. La un moment dat i-am spus colonelului Crăciun⁶⁸ că pe mine m-a reeducat Țurcanu... Dar n-am făcut opoziție, în sensul că n-am bravat, dar în același timp nici nu am ajuns să fiu prin comitete de reeducare sau printre cei care participau total la acest proces. Cu atât mai mult cu cât am fost scos în fabrică și, lucrând, la un moment dat s-a înființat o școală de dulgheri, de zidari... Și am făcut tot materialul didactic care trebuia predat, iar apoi m-am prevalat de faptul că sunt extraordinar de preocupat cu treaba. Am avut noroc și aici, pentru că în camera unde am stat eu, cel care, teoretic, s-a ocupat de procesul de reeducare a fost nea' Vasile Hanu⁶⁹. Și el mi-a zis la un moment dat: „Măi, Macă, spune și tu o vorbă...”. „Ce pot să spun? Au trecut ani de zile, nu mai știu ce este afară. Afară e instaurat țeapăn de tot regimul comunist, nu mai avem nicio pretenție. O să ieșim când se va putea; ieșim afară și nimic mai mult.” Și cu declarațiile astea s-au mulțumit oarecum. Apoi însă a fost schimbat Hanu și i-a urmat altcineva, pentru că nu obținea rezultate.

[A.M]: *Pe parcursul detenției v-a rămas cineva puternic întipărit în minte?*

Mi-au rămas destul de întipărite numele câtorva generali, dar din alte puncte de vedere o singură persoană a rămas pentru mine emblematică, poate și pentru faptul că

Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 168-169; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 155109, vol. 2, *passim*; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 1137, vol. 3, *passim*; fișele matricole penale din AANP.

68. Vezi nota 13, p. 20.

69. Vasile Hanu, născut la 29 august 1905 în Cacova, Alba. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 8 ani de muncă silnică. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 60 de luni. A executat pedepsele în închisorile Deva, Gherla și Ocnele Mari. A fost eliberat la 14 mai 1956. A fost rearestat la 23 septembrie 1959 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Cluj și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

am stat de două ori cu aceasta. Și anume, am stat la infirmeria TBC Jilava și după-aceia am stat luni de zile la Aiud. Este vorba despre Ernest Bernea⁷⁰. Iar a doua personalitate este Nicu Călinescu⁷¹. Deși nu avea facultatea, putea fi considerat un erudit. Nu am întâlnit pe nimeni ca el, deși l-am avut profesor de limba română pe unul din marii noștri critici, Pompiliu Constantinescu, iar eu n-am fost chiar un anonim la școală. Și am stat în același timp cu Nicu Călinescu și cu profesorul Ernest Bernea. Îi știa pe absolut toți scriitorii de limbă română și editurile unde au publicat. A rămas uluit și profesorul Bernea, care i-a spus la un moment dat : „Dumneata ești o enciclopedie, ești o bibliotecă a Academiei Române ! ”.

A treia personalitate, în fața căreia nu conțesc să spun că stau drept și sufletește, am lăsat-o la urmă, pentru că încă trăiește : este vorba despre Gelu Gheorghiu, care nici măcar pe săpun nu a scris vreun nume, deși prin câte a trecut... Slavă Domnului, are și urme unde s-a tăiat la gât, iar de picioare nu mai vorbesc. Un om de o modestie extraordinară. Din păcate, oricât l-am rugat, nu s-a apucat să scrie, iar acum știu că va fi foarte greu, din cauza sănătății. Este, într-adevăr, unul din eroii vii ai Piteștiului.

[A.M.] : *Profesorul Bernea prin ce era deosebit față de alți deținuți ?*

Pe de o parte, prin erudiție, prin ce a scris, iar pe de altă parte prin trăire. Spre exemplu, ne-a prezentat modelul de gândire al Evului Mediu. Evul Mediu care a fost după aceea prezentat fals, atât de comuniști, cât și de materialști. În ce sens ? În sensul că spiritualitatea Evului Mediu a dispărut odată cu instaurarea unei alte gândiri, și anume odată cu transformarea teocentrismului în antropocentrism, care apare concomitent cu Renașterea. Și ne dădea un exemplu : uneori, în Evul Mediu, nici nu se luptau armatele, ci se luptau capii oștirilor, iar cine învingea aducea biruința oștirii sale. Ne-a explicat și ceea ce însemna cuvântul dat în Evul Mediu. Mai târziu, odată cu Renașterea, s-a produs această răsturnare, în sensul că nu Dumnezeu este considerat Creatorul, cel care îndreaptă absolut tot ceea ce face omul, ci omul îl înlocuiește pe El. El este suprema dorință și trebuie să fie supremul drum de urmat. Acestea au fost urmate de ceea ce știm prea bine – revoluția franceză de la 1789, revoluție pe care foarte mulți o consideră, și pe bună dreptate, primul moment de afirmare mai puțin concretă a comunismului, considerându-se drept precursori a ceea ce a dezvoltat Marx.

[C.P.] : *Mișcarea Legionară s-a inspirat din spiritualitatea Evului Mediu ?*

70. Ernest Bernea, născut la 28 martie 1905 în Focșani. Sociolog, etnograf și filosof. A fost arestat la 15 august 1949 și eliberat la 23 februarie 1950. A fost rearestat la 18 iulie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Brașov, Valea Neagră – Peninsula și Poarta Albă. A fost eliberat la 1 iulie 1954. A fost rearestat la 30 martie 1955 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Văcărești, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 octombrie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

71. Nicolae Călinescu, născut la 18 ianuarie 1924 în Plenița, Dolj. A fost arestat la 21 decembrie 1948 și condamnat la 3 ani și 6 luni de închisoare corecțională. În 1955 i s-a reactivat o condamnare de 14 ani de muncă silnică din 1941. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedepsele în închisorile Constanța, Pitești, Valea Neagră – Peninsula, Capul Midia, Galeșu, Jilava, Gherla, Craiova, Aiud și Periprava. A fost eliberat la 8 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP. A publicat două cărți despre închisorile comuniste, *Sisteme și procese de brainwashing în România comunistă*, Gama, București, 1998 ; *Preambul pentru camera de tortură*, Marineasa, Timișoara, 1994.

În mare măsură, da. Lăsând componenta creștină, exista și elementul de cavalerism : chiar în momentul când săvârșești un act tragic, dureros, trebuie să-l recunoști. Acest cod al onoarei ulterior a și fost exprimat în sfârșitul tragic : decât să învingi printr-o mișelie, mai bine să cazi luptând pentru onoare.

[C.P.]: *Cu părintele Calciu v-ați întâlnit ?*

Cu Ghiță Calciu m-am întâlnit la Gherla. Și foarte mulți zic : „Biroul de informații de la Gherla e Ghiță Calciu”. Nu este adevărat. Biroul de informații a fost condus de altcineva. Era și Ghiță Calciu, dar cu el m-am întâlnit mai puțin acolo. Însă ne-am întâlnit după, când era profesor de franceză, și mai târziu, după hirotonire, chiar l-am avut preot la o cununie unde eu am fost naș. Acum m-am revăzut cu el după '90. Atunci când a venit, în 28 ianuarie, eu l-am adus de la aeroport cu mașina directorului întreprinderii unde lucram. Și apoi ne-am mai revăzut de câteva ori, dar m-a durut că înainte de a se săvârși i-am spus lui Ghiță la spital : „Măi, Ghiță, de ce nu ai scris ?”. „Măi”, zice, „acum nu mai pot să scriu...”. „Mă, nu mai poți să scrii, dar mai e Andrei, băiatul, pune, mă, un reportofon și să asculte ! Măi, Ghiță, sunt singurul care am scris de al doilea proces, de Vică Negulescu, or, tu ai fost acolo unul dintre elementele-cheie.” De ce n-a făcut-o... știi eu ? ! Eu nu m-am mai văzut cu băiatul lui.

[C.P.]: *El se distingea printre camarazii din închisoare ?*

Era un om extraordinar de inteligent. Era spirt, brici ! Poate de-aia l-au și folosit acolo, la Biroul de informații din Gherla. Știa să discearnă...

[C.P.]: *Pe Nicolae Steinhardt⁷² l-ați întâlnit ?*

Nu, însă mai târziu, după '90, am văzut pe altcineva, pe Wurmbrand⁷³. Am fost dus la el acasă, în Drumul Taberei, de către Lefa⁷⁴, atunci când pregăteam poveștile mele cu muzica.

[C.P.]: *Există o informație că s-ar fi botezat...*

Sigur a făcut treaba asta. Spune Ianolide, dar așa știi și de la ceilalți care erau acolo. Mai știe de treaba asta și Jenică Popescu, care trăiește. Atunci era la Târgu Ocna, dar cred că a fost mai mult formală, în sensul că poate a socotit că poate avea un sprijin mai mare, mai eficient din partea... Nu l-au tratat nici mai bine, nici mai puțin bine. L-au tratat ca și înainte.

[A.M]: *Spuneți-ne în câteva cuvinte cum v-ați refăcut viața după ieșirea din închisoare.*

M-am eliberat pe 18 aprilie 1964, iar pe 19 am venit în București. După ieșirea din închisoare, primul lucru făcut a fost să m-apuc să-mi aștern pe hârtie lucrările muzicale. În momentul acela mi-am căutat profesor de pian, dar am căutat destul de mult, aproape

72. Vezi nota 79, p. 84.

73. Vezi nota 80, p. 84.

74. Aristide Lefa, născut la 20 ianuarie/17 februarie 1923 în Cârja, Vaslui. A fost arestat la 22 mai 1948 și condamnat la 8 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Târgu Ocna, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 29 mai 1956 cu domiciliu obligatoriu la Rubla, în Bărăgan. La 12 septembrie 1958 a fost internat administrativ pentru 36 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 36 de luni. A executat pedepsele în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 9 mai 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar H, I, J, K, L*, pp. 334-335 ; fișele matricole penale din AANP. A publicat o carte despre experiența sa, *Fericiți cei ce plâng*, Eminescu, București, 1998.

un an. Făcusem rost și de o pianină, cumpărată, și am găsit și profesoară de pian. Și am așternut din ele, însă la o lună după ce ne-am cunoscut, profesoara de pian mi-a propus să ne căsătorim. După trei luni ne-am căsătorit, dar apoi mi-a spus: „Ție-ți trebuie studii, lasă asta”. Și am dat pianina și n-am mai făcut nimic până când am rămas din nou celibatar, în '82. Și din 1982 am pornit în forță poveștile mele cu muzica, găsind un sprijin și în profesorul meu de liceu, Nicolae Lungu.

Alt lucru pe care l-am mai făcut la o lună de zile după ce am ieșit a fost să mă angajez, printr-o relație cu un văr de-al meu prin alianță. Dar nu-mi dădeau diploma de inginer și de aici o poveste întreagă... M-am dus la Minister, am luat legătura cu profesorul meu din facultate, care devenise academician, Aurel Beleş, și care mă oprise la catedra lui la absolvire. Și acum mi-a spus: „Nu pot să fac nimic”. Însă mai aveam pe cineva cu care am copilărit și acum era mare, era secretarul general al Ministerului Învățământului. Dar iarăși n-am putut să fac nimic. Și au trecut anii '64-'66, după care m-am hotărât să fac facultatea de la început și am început să mă pregătesc. Și în '67 mi-am luat un concediu TBC și m-am dus la preventoriul de la Poiana Țapului. Însă la două săptămâni am fost chemat acasă, c-am primit aprobare de la Minister să dau niște examene de diferență, conform programei analitice noi, și după-aceia să hotărască facultatea să mai fac încă doi ani la seral, pentru c-am întrerupt foarte mult. M-am dus la facultate și mi s-au fixat 16 examene de diferență și după-aceia să fac anul V și VI. Am fost întrebat dacă accept: „Sigur că accept! Eu v-am spus, o iau de la început”. I-am rugat un singur lucru: să mi se lase sesiune deschisă. Și până la vacanță am dat 13 examene de diferență, în toamnă le-am dat pe celelalte trei și am mai făcut anul V și VI.

Ulterior am ocupat permanent funcții de conducere neplătite. Eram încadrat inginer principal III, nici măcar I sau II. Și am prestat până la serviciul de inginer-șef permanent, șef de serviciu. Am avut și o anchetă uriașă din partea Securității în 1979: cum își permiteau să țină un om ca mine în birou, cu tehnică militară și așa mai departe... Era inginerul Ciocan, care m-a angajat pe mine la Trustul 1 și care la un moment dat a zis: „Am găsit o formulă. Vorbim cu cel de la organizarea muncii, Petre Tarțău⁷⁵, și te numesc șef de serviciu. După o lună, până vin cei care fac scandal, fac reorganizare și te dau jos, dar sunt obligat, conform legii, să-ți mențin salariu’. Și atunci îți dau o clasă în plus. După trei luni de zile, iar fac reorganizare și te fac șef, dar ca să te fac șef trebuie să-ți dau o clasă în plus”. Tarțău, la rândul lui, făcuse Canalul „administrativ”, dar pedepsele de la Canal fuseseră amnistiate. Și a făcut treaba asta vreun an și jumătate și mi-a dat cele șapte clase, de la inginer principal III. Până și secretarul de partid, care acum e dascăl la biserică, la noi, venea să le fac toate astea ale lor, cu producția... Și eu ziceam: „Măi, cu Partidul nu știu eu să vi le spun chiar așa”. „Lăsați, că dumneavoastră știți...” Și le făceam informările. Dar ce nu le făceam? !

[A.M]: *Cât timp v-a șicanat Securitatea ?*

Șicanele au durat până-n '89. M-am căsătorit în septembrie 1965 și în vara lui 1966 a plecat cumnatul meu și a rămas în Grecia, cerând azil în Germania. El era violonist la operă și voia să facă dirijatul. La două-trei zile m-au și chemat la Miliție, la noi, în

75. Posibil Petre Tarțău, născut la 5 mai 1915 în București. A fost arestat la 21 august 1952 și internat administrativ pentru 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Jilava, Bicăz și Onești. A fost eliberat la 30 ianuarie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Bucureștii Noi. Acolo, Securitatea : „Ce ai transmis afară ? Nu te lași, acum ți-ai trimis neamuri...”.

Am mai avut o întâmplare cu Vlad Drăgoescu⁷⁶ din Elveția, când cu poveștile cu Paul Goma⁷⁷: că o să fiu contactat și să nu suflu despre Pitești. Și le-am spus la un moment dat : „Domnilor, am două surori, părinți nu mai am. N-am de gând să plec nicăieri, n-am de gând să fac niciun astfel de asemenea act, că-mi omor surorile și n-am dreptul să mai omor pe cei din familie. Altele nu-mi mai trebuie”. „Da, dar măcar să insinuezi...” „Ce să insinuez ? ! Sunt lucruri pe care ei le știu foarte bine.” M-au întrebat la un moment dat de Paul Goma și zic : „Nu știu cine este, eu n-am stat cu el”. „Ei, nu știi !” „Păi, toate posturile...” „Eu n-auscult posturi !”

Dar din când în când aveau grijă : „Cu cine te-ai întâlnit ?”. Dar și noi aveam grijă. La un moment dat, prin '80, am spus acelor anchetatori : „Domnilor, între noi nu mai căutați pricină, pentru că pe noi ne știți foarte bine. Dacă s-ar întâmpla ceva, căutați la dumneavoastră în partid, poate chiar sus, nu la noi. Pe noi ne știți foarte bine. Și în niciun caz nu se apucă foștii deținuți să mai facă ceva”. Și râdeau, așa...

[C.P.] : *Dar dumneavoastră vă întâlneați cu Ianolide și cu alții.*

Mă întâlneam cu Gelu Gheorghiu. Pe Ianolide nu l-am văzut decât de vreo două ori, întâmplător. Spre exemplu, l-am văzut, dar l-am și evitat pe Voinea, pentru că mă gândeam : „Dacă-l cheamăăștia ?”. În schimb m-am văzut cu alții, spre exemplu, cu frații Rațiu (frații Calmuschi⁷⁸). La un moment dat am făcut și un concediu, la Covasna. Și am zis : „Băi, fraților, acum, când ne cheamă, ce facem ?”. „Păi, dacă ne cheamă spunem că am vorbit de liceu...”

L-am mai întâlnit după '90, când era la Plumbuita, pe părintele Ioan Iovan⁷⁹ de la Vladimirești, cu care eu mă văzusem, dar n-am mai povestit și episodul ăsta. De la Văcărești, din camerele alea de anchetă ale Securității, am fost dus direct în curtea unde erau trei camere TBC, unde l-am văzut și l-am cunoscut pe părintele Iovan. Atunci am făcut eu imnul Mănăstirii Vladimirești.

76. Vlad Drăgoescu, născut la 28 mai 1926 în Craiova, Dolj. A fost arestat la 12 septembrie 1948 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Pitești, Gherla, Oradea, Aiud și Galați. A fost eliberat la 18 septembrie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

77. Vezi nota 55, p. 71.

78. Ion Calmuschi/Rațiu, născut la 19 iunie 1923 în București. A fost arestat la 8 iunie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisoarea Aiud. A fost eliberat la 26 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Mircea Calmuschi/Rațiu, născut la 29 august 1924 în București. A fost arestat la 6 iunie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

79. Ioan Iovan (1922-2008), monah la Mănăstirea Vladimirești. A fost arestat la 30 martie 1955 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru că a trimis conducerii statului și Bisericii un memoriu în care protesta împotriva deciziei de desființare a mănăstirilor, precum și împotriva atitudinii conducerii Bisericii Ortodoxe, acuzată că s-a subordonat intereselor statului comunist. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Jilava, Gherla și Aiud. A fost eliberat în 1964. Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, pp. 143-145 ; CPADCR, *Istoria comunismului în România...*, pp. 468-485.

[A.M] : *Domnule Popescu, întrebare standard, de final : aveți regrete sau resentimente față de acea perioadă ?*

Deloc ! Poate nu vă vine să credeți, dar nu am regrete. Și vă spun de ce : pentru că mi s-a dat treaba cu muzica, care m-a și salvat. Resentimente ? M-am întâlnit de trei ori cu colonelul Crăciun și am avut trei discuții scurte : de două ori înainte de '89 și o dată după '89. N-aș putea spune că în momentul când m-am întâlnit cu el am avut resentimente, am avut doar niște rețineri, poate silă... Dar resentimente nu am nici măcar cu Țurcanu. Resentimentele pentru mine au apărut la alte categorii, și anume față de cei care după '90 încă nu vor să promoveze adevărurile. După '90, când ar fi trebuit să izbucnească niște lucruri, se așteaptă cu calm și cu răbdare dispariția noastră. Nu spun că se dorește asta, pentru că atunci ni s-ar face de petrecanie. Poate că nu e bine, dar am niște resentimente. Pentru că pe cei de atunci i-am înțeles, într-un fel...

Dan Mugur Rusiecki

S-a născut la 19 august 1938 în București. Naționalitatea: română. Religia: ortodoxă. Studii: Facultatea de Litere. Profesia: profesor de limba română. A fost arestat la 7 noiembrie 1956 și condamnat la 4 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Malmaison, Uranus, Jilava, Salcia, Grădina, Ostrov și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 11 noiembrie 1960. La data interviului locuia în București. Interviuul a fost realizat de Raluca Grosescu, Dan Drăghia și Adrian Sandu în aprilie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Adrian Sandu, Dan Drăghia. Editarea – Constantin Petre. Interviuul se află în AIO-IICMER, având cotele 35, 36.

[Raluca Grosescu]: *Pentru început v-aș ruga să ne spuneți câte ceva despre dumneavoastră.*

M-am născut în București în urmă cu aproape 69 de ani, mai exact pe 19 august 1938. În buletin, dintr-o eroare, scrie 22 august, dar n-are nicio importanță, pentru că rămâne aceeași zodie la leului. Părinții mei se numeau Edgard și Constanța.

[R.G.]: *Ce studii ați făcut ?*

Clasele primare le-am făcut la o școală particulară, „Sfântul Iosif”, din '45 până în '48, când școala a fost desființată din porunca ministrului Învățământului de atunci, un oarecare Vasilichi¹. Am trecut apoi la o școală de cartier, foarte frumoasă, lângă biserica Sfânta Ecaterina, care înainte purta chiar numele sfintei; tot acolo era și un institut teologic. Dar bineînțeles că sub comuniști nu mai putea să mai poarte acest nume. Era o școală cu numărul... nu știu cât... Dar toată lumea o știa, „Ecaterina”. Am avut un învățător foarte bun, de care îmi aduc cu bucurie aminte, domnul Aurel Nicolescu. A fost în mare dificultate la sfârșitul clasei a IV-a, când a trebuit să îi aleagă pe evidențiați, pentru că eram patru cu medie mare. S-a hotărât să se tragă la sorți pe cel care va primi premiul. Întâmplarea a făcut ca sorții să-mi vină mie. În clasa a VI-a ne-am mutat la Liceul „Mihai Eminescu” de pe Calea Rahovei, nu unde este acum, ci în niște barăci mizerabile, lângă Liceul de Fete, care înainte se numise, pare-mi-se, „Domnița Ileana”. Și la Liceul „Eminescu” am avut o serie de profesori de mare, mare valoare. Și lor le port o frumoasă amintire...

1. Gheorghe Vasilichi (1902-1974). De profesie tinichigiu, comunist ilegalist, voluntar în brigăzile internaționale participante la războiul civil din Spania. A fost membru supleant al CC al PMR (1955-1960), membru în Biroul Politic al CC al PCR/PMR (1945-1952). A fost subsecretar de stat la Ministerul Educației Naționale (1947-1948) și ministrul Învățământului Public (1948-1949). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 606-607.

Să nu uităm, ne aflăm prin 1950-'51, când Arghezi era, cum se spune astăzi, „marginalizat” sau, cum zic eu, „pus la naftalină”, iar băiatul lui, Baruțiu², era profesor de gimnastică la școala respectivă. Marele filosof și profesor de pedagogie Iosif Gabrea³ era profesor de toate : și de biologie, și de matematică. Săracu' făcea tot ce era nevoie la vremea respectivă. Era bătrân, având peste 70 de ani, dar probabil considerau că nu e cazul să-l scoată la pensie, ci să-l mai muncească un pic.

În 1953, după ce am terminat cele șapte clase de școală generală, am dat examen de admitere la liceu. Și, cum se știe, criteriile de selecție erau discriminatorii : fiii de țărani intrau cu nota șapte, fiii de muncitori cu nota opt, fiii de funcționari sau mic-burhezi, cum se numeau pe atunci, aveau nevoie de nota nouă ca să intre, iar ceilalți obligatoriu 10. Cei cu probleme era discutabil dacă erau primiți sau nu la liceu, chiar și cu nota 10.

[R.G.] : *Dumneavoastră în ce categorie vă încadrați ?*

Părinții mei reușiseră să scoată de la percepție o adeverință, cum că făceam parte din a doua categorie, adică mic-burhezi. Țștia erau funcționarii, de regulă angajați la stat sau la diferite întreprinderi particulare.

[R.G.] : *Părinții dumneavoastră aveau proprietăți importante sau nu ?*

Nu, nu. Afară de casă, nu figurau alte proprietăți pe numele părinților. Ne-am trezit într-o zi frumoasă de vară că vine șefa de stradă, o comunistă declarată, cu o haită de haidamaci după ea și ni s-a spus : „În șase ore trebuie să eliberați locuința !”. Ne-au scos lucrurile în stradă și ne-au dat niște barăci, undeva în afara Bucureștiului, pe la Mandravela⁴, cum se numea pe atunci. Niște case din pământ, din chirpici, din ce Dumnezeu erau. Noroc că, printr-o serie de cunoștințe, de relații, am reușit să găsim o casă undeva la Foișorul de Foc, bineînțeles, cu chirie. Acolo locuiseră niște evrei care plecau și s-au tras sforile în așa fel încât să intrăm în apartamentul respectiv. În felul acesta am reușit să ne reîntoarcem în București. Inițial am cărat toată mobila și lucrurile pe care le aveam undeva în comuna Pantelimon, la o cunoștință, iar de acolo le-am adus în noua locuință. Sigur că nu mă mai puteam duce de acolo la liceul unde învățasem până atunci și m-am mutat la „Mihai Viteazul”, unde, de fapt, am și terminat.

Despre cei de la Liceul „Mihai Viteazul” tot așa, am elogii pentru o serie de profesori de înaltă ținută, autori de manuale, oameni foarte bine pregătiți : un celebru Mihai Rațiu, profesor de filosofie, un celebru Ioan Vicol, profesor de franceză, o celebră Coralia Călin și un celebru Costică Marinescu, profesori de română. Liceul „Mihai Viteazul” încă păstra vechii profesori. Ce nu păstra ? Localul, pentru că era mutat unde se află acum Liceul „Economic”, pe strada Traian colț cu Ștefan Mihăileanu. Perioada liceului a fost frumoasă, deși încă citeam Arghezi și Blaga pe genunchi, pentru că n-aveam voie să venim la școală cu asemenea cărți. Dar, oricum, menghina era puțin slăbită față de cum fusese cu câțiva ani înainte. De exemplu : reușisem să facem o echipă de teatru acolo.

2. Baruțiu Arghezi (1925-2010). Prozator, eseist și publicist, fiul poetului Tudor Arghezi. Între 1947 și 1989 a trăit în Elveția, iar după 1989 s-a reîntors în România ; <http://scrieliber.ro/2012/03/01/sa-ne-cinstim-romanii-episodul-55-familia-arghezi-tudor-barutumitzura-domnica>, accesat la 21 mai 2012.
3. Iosif Gabrea (1893-1975), profesor universitar, specialist în psihologie, tatăl regizorului Radu Gabrea ; <http://dexonline.ro/definitie/Gabrea>, <http://www.formula-as.ro/2009/885/lumea-romaneasca-24/ce-mai-face-radu-gabrea-11585>, accesate la 21 mai 2012.
4. Mandravela, fostă zona din sudul Bucureștiului, mahala țigănească.

Eu, ca întotdeauna când era vorba de teatru, mă credeam un fel de „buricul pământului”. Dar de unde fete ? Pentru că liceele nu erau mixate pe-atuncea. „Iulia Hasdeu”, din gura Oborului, era liceu de fete. Noi, „Mihai Viteazul”, eram liceu de băieți : LB 6, „Liceul de Băieți nr. 6”, așa ni se spunea. Vechile denumiri erau îngropate și ni se cerea chiar să nu le mai folosim. „Ce e aia «Mihai Viteazul» ? A fost pe timpul burghezilor.” Voiam să facem o piesă de teatru și găsisem eu *Titanic Vals* de Tudor Mușatescu. Am făcut o adresă către liceul de fete să li se permită unui număr de... atâtea fete, să vină la noi pentru punerea în scenă a piesei *Pentru fericirea poporului* de Aurel Baranga⁵. Și toată lumea a știut că noi repetăm pentru piesa respectivă... Mare a fost mirarea profesorilor de la ambele licee, când au venit și-au văzut, în loc de *Fericirea poporului*, *Titanic Vals* de Tudor Mușatescu. Totuși, au avut bunavoință și au îngropat povestea, să nu se audă pe la Inspectoratul Școlar, pentru că ar fi putut să iasă și de-aici niște discuții. Piesa se jucase cu multă insistență în epocă, putând fi considerată o piesă antiburgheză, care trata problema alegerilor, cazul unui funcționar modest care nu primește să fie purtat în vânzoleala electorală. Nu era ceva care să deranjeze, dar, oricum, era o piesă burgheză și era de preferat cea a lui Baranga. De fapt, în licee cam asta era recomandarea : să se joace piese de actualitate, care vorbeau despre muncitori, despre țărani, despre sabotori și chiaburi, subiectele de genul acesta. Tematica era riguros controlată și impusă cu multă strictețe. Doar mai târziu, încetul cu încetul, s-au mai îngăduit și alte subiecte și teme, iar scriitorii noștri, și chiar și noi, elevii care mai scriam câte ceva, am încercat să ne folosim de această ușoară îngăduință care apăruse.

[R.G.] : După terminarea liceului ce drum ați urmat ?

Am terminat liceul în 1955. Pe vremea aia se absolvă cu 10 clase. Am vrut să mă duc la Facultatea de Regie-Teatru, deoarece mă pregătisem bine pentru așa ceva. Chiar beneficiasem de sprijinul unui mare regizor al timpului, Ioja Chiriac, pe numele lui, care mă încuraja și îmi băgase în cap că sunt foarte talentat. Numai că-n anul în care am terminat liceul, la Facultatea de Teatru nu a fost clasă de regie. Neputând să stau un an acasă, pentru că părinții mei n-ar fi acceptat așa ceva, zor-nevoie m-am dus la Facultatea de Drept de la Universitatea din București. Am dat examen de admitere și am intrat. Trebuie spus că examenul era foarte greu, din cauza numărului mare de candidați, peste 15 pe un loc.

Așadar în anul 1955 am fost student în anul I la Facultatea de Științe Juridice. Și-asta era o ciudățenie a comuniștilor : pe cât se putea, instituțiile, ca și străzile, să nu își poarte vechile nume. Mai ales străzile cu nume de regi, domnitori neagreați au fost schimbate. Iar Facultatea de Drept devenise Facultatea de Științe Juridice. Ca să nu mai spun că și celebrele citate latine de pe frontispiciu fuseseră acoperite, deși nu aveau nimic potrivnic comunismului. Nu puteau latinii să gândească în termeni anticomuniști, n-aveau cum...

Bun... și în anul al II-lea de facultate a izbucnit Revoluția din Ungaria, iar rușii s-au grăbit să intre cu tancurile și să facă zob tot ce se instalase promițător acolo. De fapt,

5. Aurel Baranga (Aurel Leibovici, 1913-1979). A absolvit Facultatea de Medicină, dar s-a remarcat ca poet și dramaturg. În perioada interbelică a fost editor sau colaborator la revistele de avangardă. După 1948, literatura sa a fost marcată de proletcultism. A înființat revista de satiră și umor *Urzica*, pe care a condus-o din poziția de redactor-șef până la moartea sa ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Aurel_Baranga, accesat 21 mai 2012.

nu numai studenții unguri au pornit mișcarea, ci și studenți din Polonia, Cehoslovacia... Și am spus: „Păi, noi ce facem? Nu suntem și noi europeni? Nu suntem noi cei mai apropiați vecini ai ungarilor? Trebuie într-un fel să-i susținem!”. Ei, și s-a organizat o manifestație studențească în Piața Universității și s-a spus să venim la manifestația respectivă, că nu va fi doar o manifestație... Datoria noastră era să împingem un tramvai de pe șină, pentru că unde circulă astăzi autobuzele și troleibuzele erau pe-atuncea doar tramvaie, iar de la ferestrele Universității urma să se țină niște cuvântări în fața lumii adunate, pentru a fi menținută o stare de spirit asemănătoare cu cea din Ungaria.

[R.G.]: *Cine erau organizatorii acestei acțiuni?*

Inițiatorii erau câțiva tineri care trecuseră prin pușcărie, fuseseră condamnați cu vreo doi-trei ani în urmă pentru activitate legionară, deși nicidecum nu erau dintre participanții la rebeliunea legionară, dar erau înscriși totuși în Frățiile de Cruce. Capul, un oarecare Marcel Petrișor⁶, lângă el un oarecare Demostene Andronescu⁷, încă un Grama⁸, nu mai țin minte prenumele. Aceștia erau cei care au avut ideea organizării manifestației studențești. Dar transmițându-se de la om la om, din gură-n gură, s-au creat și variantele, c-așa circulă folclorul, și s-a spus că armata va fi alături de noi și că va fi o mișcare foarte puternică de răsturnare a comunismului, așa cum se întâmplase și în Ungaria. Numai că-n ziua în care noi eram invitați la manifestație, mișcarea din Ungaria fusese înăbușită... Rușii făcuseră praf totul și se reinstaurase un regim la fel de dur ca înainte de revoluție. Șeful rebeliunii maghiare, Imre Nagy⁹ fusese arestat și trimis la noi în țară pentru că era mai în siguranță și în locul lui a fost înscăunat un oarecare János Kádár¹⁰.

6. Marcel Petrișor, născut la 13 aprilie 1930 în Ocîșor, Hunedoara. Scriitor. A fost arestat la 17 aprilie 1952 și condamnat la 1 an și 6 luni de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 20 ianuarie 1954. A fost rearestat la 5 noiembrie 1956 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP. A scris mai multe cărți de memorialistică de detenție, printre care *Memorii I: Fortul 13 Jilava. Convorbiri din detenție*, Meridiane, București, 1991; *Memorii II: Secretul Fortului 13. Reeducări și execuții*, Timpul, Iași, 1994; *La capăt de drum*, Institutul European, Iași, 1997.
7. Demostene Andronescu, născut la 3 decembrie 1927 în Câmpuri, Vrancea. A fost arestat la 20 mai 1952 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Gherla. A fost eliberat la 10 noiembrie 1955. A fost rearestat la 18 noiembrie 1956 și condamnat la 20 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Cluj. A fost eliberat la 31 iulie 1964; <http://www.rostonline.org/rost/dec2007/andronescu-poet.shtml>, accesat la 21 mai 2012; fișele matricole penale din AANP.
8. Mihai Grama, născut la 10 noiembrie 1924 în Țaul, Basarabia. A fost arestat la 4 iulie 1952 și eliberat la 25 septembrie 1953. A fost rearestat la 21 noiembrie 1956 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 1 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar F-G*, p. 256; fișele matricole penale din AANP.
9. Imre Nagy (1896-1958), prim-ministru al Ungariei între 1953 și 1954 și în octombrie 1956, s-a detașat ca un lider comunist de orientare reformatoare. După înăbușirea revoluției maghiare, a fost condamnat la moarte și executat în 1958. A fost reabilitat în 1989; http://ro.wikipedia.org/wiki/Imre_Nagy, accesat la 2 mai 2012.
10. János Kádár (1912-1989), a condus Ungaria comunistă din 1956 până în 1989. A îndeplinit, de asemenea, și funcția de prim-ministru în perioadele 1956-1958 și 1961-1965; http://ro.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1nos_K%C3%A1d%C3%A1r, accesat la 2 mai 2012.

Și, cum spun, ne-am trezit o clipă mai târziu, când entuziasmul revoluționar se cam diminuase. Mai mult decât atâta, și Securitatea își luase măsurile de precauție. Cum? Foarte simplu. Se găsisese un turnător. Știau deja de intenția de a se organiza această manifestație, știau că fiecare dintre noi avea datoria să meargă să anunțe pe toți prietenii de încredere să vină la manifestație, ca să fim cât mai mulți. În momentul în care ne-am prezentat noi, la ora trei după-amiază, în ziua de 5 noiembrie 1956, piața era deja îmbâcsită de trupe de Securitate. Aduseseră camioane rusești, la care lăsaseră intenționat să se vadă pe lângă prelate că erau pline cu trupe înarmate cu pistoale automate și cu căști de război. Străzile Academiei și Edgar Quinet erau pline cu asemenea camioane cu trupe de Securitate, iar Universitatea era, la rândul ei, înconjurată.

Sigur că nimeni n-a îndrăznit să scoată o vorbă. Ne-am plimbat, ne-am învățit și i-am întâlnit inclusiv pe colegii suspectați de noi că fuseseră trimiși de la facultate ca să-și facă listuțele. Un oarecare Virgil Iegăr, un evreu, despre care de-atuncea n-am mai auzit nimic, și încă un coleg, George Diaconescu¹¹, Gigi Diaconescu, care a ajuns apoi, probabil și pentru acest merit de-a fi fost informator încă din timpul facultății, procuror-șef adjunct al Bucureștiului. El a fost în grupul de oameni de încredere ai lui Ceaușescu, alături de Athanasie Stănculescu¹², trimiși la Timișoara când a început Revoluția. A reușit însă, ca și atâția alții, să cadă în picioare după '89, devenind mai întâi consilier juridic în cadrul ministerului Armatei. Și a scos, la repezeală, o carte despre genocidul în sistemul juridic românesc. Era cel mai... autorizat să scrie despre genocid, nu? Pe urmă, văzând că este mai bine ca particular decât ca slujbaş la stat, chiar dacă nu mai era într-o funcție așa de înaltă, și-a deschis un birou de avocatură prin care avea numai procese cu mușterii din afară. Clienții lui erau veniți de pe te miri unde să-și deschidă tot felul de afaceri aici, iar el era avocatul acestora în conflictele în care intrau. Deci vă dați seama că era tot ce poate fi mai „cocoțat” în activitatea asta avocățească. Cauzele lui erau procese internaționale, împotriva unor instituții ale statului, apărându-i pe străinii care intrau în asemenea procese cu statul român.

[R.G.] : *Aproximativ cam câți studenți au fost în stradă în București atunci, pe 5 noiembrie?*

Greu de spus. În orice caz câteva sute bune. Cei mai rău văzuți de Securitate au fost arestați, însă mulți au fost doar exmatriculați. Nu puteau să ne aresteze pe toți, că n-aveau motiv. Oamenii practic s-au plimbat pe-acolo, poate că au putut să aducă argumente că nici n-au fost chemați la o asemenea manifestație. După arestare, primele întrebări la

11. Gheorghe Diaconescu (1939-2008). Înainte de 1989 a fost procuror militar, procuror-șef al Procuraturii Municipiului București. În 1989 era prim-adjunct al procurorului general al României. A fost consilier principal al Ministrului Apărării Naționale (1990-1997) și profesor asociat la Facultatea de Drept din cadrul Universității „Spiru Haret”; <http://giconet.blogspot.com/2008/03/gheorghe-diaconescu-ncetat-din-via.html>, http://www.crispedia.ro/Gheorghe_Diaconescu, accesate la 21 mai 2012.

12. Victor Athanasie Stănculescu, născut la 10 mai 1928 în Tecuci, Galați. General. La 17 decembrie 1989, având funcția de ministru adjunct al Apărării Naționale, a fost trimis la Timișoara pentru a reprimă Revoluția. Întors la București, a fost numit de Nicolae Ceaușescu ministru al Apărării Naționale. A devenit membru în Consiliul Frontului Salvării Naționale și a avut unul dintre principalele roluri în organizarea procesului soților Ceaușescu. Ulterior a fost judecat și condamnat pentru rolurile pe care le-a jucat în evenimentele din 1989; http://ro.wikipedia.org/wiki/Victor_Atanisie_St%C4%83nculescu, accesat 21 mai 2012.

anchetă erau : „Cine te-a invitat ? Pe cine ai anunțat mai departe ? ”. Erau primele vorbe cu care erai primit la Securitate după ce ți se atrăgea atenția cu câțiva pumni că nu e de glumă.

Bun. După ce am văzut noi că nu se poate face nicio mișcare, am adunat încă vreo trei-patru colegi și am spus : „Haideti la mine acasă să scriem niște manifeste, să le punem a doua zi la facultate, ca să menținem starea revoluționară ! ”. Mesajele erau antisovietice, anticomuniste, de simpatie pentru sacrificiul ungarilor. Au fost scrise foarte simplu pe niște hârtii A4, cu un toc, că pe vremea aceea încă se scria cu tocul. Am înfășurat pe coada tocului puțină vată pentru a forma un șomoioag care, muiat în cerneală, scria niște litere mai groase, 20-25 de cuvinte pe o foaie A4. Numai că n-am reușit să ajungem cu ele la facultate, pentru că în aceeași noapte a fost arestată o colegă, pe numele ei Gina Florescu¹³, Ionescu, după căsătorie. Tatăl ei a telefonat la tatăl meu, cu care se cunoștea : „Ce s-a-ntâmplat, ce-au făcut copiii ? Știu că Gina a fost la voi, știu c-au făcut niște manifeste pentru c-au venit de la Securitate și-au luat-o”. Bineînțeles că tata a venit și mi-a spus, iar eu am distrus manifestele.

Știam că din clipă-n clipă trebuie să ajungă și la mine. Numai că asta s-a întâmplat puțin mai târziu, pe 7 noiembrie, pe la ora prânzului. La acel moment, colegii care fuseseră acasă la mine, plus această fată și alții care doar trecuseră pe la Universitate, la un loc vreo 10-12, fuseseră luați.

Eh... arestarea, nu vă spun o noutate, a început cu percheziție în casă, cu totul zvârlit în dușmănie : au fost scoase cărțile din rafturi și aruncate pe jos, mizerie cât cuprinde... Apoi au telefonat după mașină și am fost luat. Conducătorul grupului de securiști care m-arestaseră, un oarecare Enoiu¹⁴, poate că ați auzit numele... era de la Securitatea bucureșteană.

[R.G.] : *Ce grad avea atunci, știți ?*

Căpitan era pe-atuncea, probabil c-o fi ajuns general. Căpitanul Enoiu, unul dintre bătașii cei mai temuți, cei mai fioroși, avea, în dezavantajul nostru, calitatea de a fi fost oleacă mai inteligent decât murăturile din jurul lui, ceilalți ofițeri care făceau anchetele și care erau de o imbecilitate subliniată. Țsta era mai deștept. Eh, la arestare, bineînțeles, cu ochelarii de tablă despre care iarăși nu mă îndoiesc că ați mai auzit, nu ? Ați văzut vreodată ochelari de sudură ? Cu sticlă neagră și cu marginile acelea ? E, în locul sticlei era tablă și cu elastic la spate. Îți puneai ochelarii pe ochi de nu mai vedeai nimic și te conducea polițaiul (sic !) de subțioară.

[R.G.] : *Dar nu știți unde v-au dus ?*

Ba da, la Interne. Vizavi de Palatul Regal, unde era Ministerul de Interne. Acolo erau mai multe trepte : coboară, urcă, tot timpul condus de mână de către un bandit din ăștia. Prima dată la percheziție, scoate hainele, n-aveai voie cu șireturi, n-aveai voie cu cordon în celulă, n-aveai voie cu fular, ba mi se pare că și dintre nasturi, dacă erau unii mai măricei, nici ăia nu erau permiși. Aveam o geacă cu fermoar lung, s-a tăiat frumos

13. Eugenia Florescu, născută la 12 aprilie 1938 în Zimnicea, Teleorman. A fost arestată la 5 noiembrie 1956 și condamnată la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberată la 17 februarie 1958. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

14. Gheorghe Enoiu, șeful Serviciului Anchete Penale din cadrul Direcției a VIII-a a Securității Statului între 1950 și 1960 ; http://www.iicr.ro/pdf/ro/sesizare_penala_gheorghe_enoiu.pdf, accesat la 21 mai 2012.

fermoarul pentru că și-ăla putea deveni... mai știu eu, pile de tăiat zăbrele sau ce tâmpenii or fi fost în capul lor. Și tot așa, cu ochelarii puși, am fost aruncat într-o celulă la subsolul unu din clădirea respectivă. Erau două rânduri de uși la celulă, una cu zăbrele și încă una glisantă, din tablă, care intra în perete, cu vizeta aferentă și cu ferestruica prin care ți se împingea castronul de mâncare. În fundul celeulei erau două rânduri de paturi din beton suprapuse.

Când îți ridica ochelarii, trebuia să citești așa-zisele instrucțiuni de celulă: n-ai voie să scrii pe pereți; n-ai voie să te întinzi pe pat în afara orelor de somn, adică de la 10 noaptea la cinci dimineața; când dormi, trebuia să ții mâinile peste pătură, iar fața spre interiorul celeulei; n-ai voie să vorbești tare, să bați în perete ca să comunici cu vecinul. La sfârșit ți se atrăgea atenția că dacă nu le respecti, urmează carcera. Și carcera la Securitate era cumplită...

Mai exista acolo și un subsol doi, așa-numitul „submarin”, unde condițiile, din punctul de vedere al dormitului, erau mai bune, pentru că erau niște camere care aveau, cel puțin, niște paturi militare cu saltelele cu paie. Oricum, era un pat, nu era lespede de cărămidă. Însă acolo se întâmpla o altă nenorocire. Nu ajungea suficient aer și era un ventilator care, din când în când, era pornit și pompa aer în celule, totul însoțit de urletele aferente: „Dați drumul la aer!”; „Mă sufoc, bandiților, nenorociților!”; „Dați drumul la aer! Ne omorâți!”. Și după ce urletele se înțețeau, se apăsa pe un buton și era pompat aerul în celule. Era și asta un mijloc de teroare, de a aduce oamenii aproape la ameteală, mai ales pe bătrâni. Se strica aerul și nu se mai putea respira.

În ceea ce mă privește, ancheta nu a fost dintre cele mai dure, pentru că eu fiind ultimul arestat, știau tot. Adică aflaseră și cine m-a anunțat, știau și de manifestele care s-au scris și conținutul. Ba chiar pe colega noastră o puseseră să scrie niște manifeste asemănătoare, încercând să mă momească spunând: „Uite, le-am găsit! Cum spui că le-ai ars?”. Deși știau sigur c-au fost arse... Apoi a venit și marea întrebare: „Unde ați ascuns armele?”. N-am avut niciun fel de arme, dar îi interesa teribil. Și presiuni pe tema asta... și câteva cravașe pe spinare... Unde sunt armele pe care le-am avut? Dar de unde arme? „N-am avut, dom'le, arme.” „Ce intenționați?” „Nu intenționam nimic!” Bineînțeles că declarațiile nu le scriam noi. Le scriau ei, înflorind răspunsul pe care îl dădusem în așa fel încât să fim cât mai incriminați. O nouă serie de cravașe, de palme sau de pumni urma când ți se dădea să citești declarația. „Păi, da' io n-am spus așa!” „Cum n-ai spus așa?” „N-am spus așa! N-am făcut așa!” „Da' ce crezi, că nu știm noi ce-ați făcut, bandiților?” Până la urmă, dacă mai făcea ușoare modificări, o lua de la început, dar asta mai presupunea câțiva pumni. Dacă ți se părea că nu este foarte gravă și foarte incriminantă fraza așa cum o modificase el, semnai și Dumnezeu cu mila ce-o să iasă...

[R.G.]: *Mai țineți minte cine v-a anchetat?*

Da' cum să nu? Un ungar, Ioska Moldoveanu¹⁵ semna. Un analfabet. Nu știa regulile elementare de ortografie. Cu replici de genul: „N-ați vrut să învățați limba rusă? Da' ce vroiați să învățați, limbile cosmopolite? N-ați vrut să învățați filosofia marxistă!

15. Iosif Moldoveanu/Moldovan, locotenent-major la Serviciul Anchete Penale în cadrul Direcției a VIII-a a Securității Statului. În 1961 era maior și avea funcția de șef al biroului anchete la închisoarea Uranus. Doina Jela, *op. cit.*, p. 185; http://www.iicr.ro/pdf/ro/sesizare_penala_gheorghe_enoiu.pdf, accesat la 21 mai 2012.

Da' ce voiati să învățați, filosofia lui Eisenhower ?". „Domne, ăsta n-a scris filosofie !” „Da-mi spui mie ? Ce voiati voi să faceți la facultate ?” Întrebări de soiul ăsta, care vedeau carențele intelectuale ale domnilor anchetatori.

Eu personal nu am ajuns la anchetă la bătaușii de profesie. Exista, printre altele, și faimoasa bătaie pe rangă, pe care erai pus cu mâinile legate de glezne și bătut la spate și pe spinare până când spuneai ce doreau dumnealor. Bătrânii erau mai puțin bătuți, pentru că riscau să-i omoare în anchetă și se fereau de așa ceva. Pentru legionari însă, teroarea se amplifică... Băieții tineri din Frățiile de Cruce au fost cei mai torturați prin anchete.

Exista o... satană, n-am cum să-i spun altfel, o sârboaică¹⁶ care bătea la testicule. În poziția pe rangă cu un creion lovea în testicule. Durerea era groaznică... Nu știu cum se explică faptul că nu leșinai. Pentru că, de regulă, la o durere cumplită leșinai, chestie pe care o știam foarte bine de la Jilava. Urmăreau să simți fiecare lovitură, fără să amorțească locul sau fără să leșini. Sistemul acesta de bătaie constând în lovituri foarte rare, ca să nu amorțească locul, conducea la dureri infernale... Iar la sfârșitul anchetelor, deținutului i se dădea să citească dosarul ca să ia la cunoștință, urmând să fie trimis în judecată.

[R.G.] : *Cât timp ați stat în arestul Securității ?*

Din 7 noiembrie, de când m-au arestat, până prin aprilie, când am fost transferat la Jilava. În timpul ăsta am trecut prin trei Securități : întâi cea de la Ministerul de Interne, unde am fost și sus, și la „submarin”, apoi, pe Calea Plevnei la Malmaison, unde existau două celulare, unul vechi și unul nou. Cel vechi semăna foarte bine cu „submarinul”, tot așa, niște camere cu paturi militare și cu oala de noapte în cameră. Așa-zisele garsoniere de la Malmaison erau niște celule făcute din zid, tot ca la Interne, prevăzute cu niște polițe de zid pe care dormeai. Într-un colț al camerei era un fel de closet, despărțit de un paravan de restul celei, iar deasupra WC-ului era și un duș de formă, pentru că apă caldă primeai o dată la două săptămâni. În rest, luând în pumn apa de sub duș și aruncând-o pe față – ăsta era spălatul de dimineață. De multe ori veneau și țipau să închizi, că le-ai consumat prea multă apă. Asta a fost la Malmaison. Apoi a urmat Uranus...

Și, după ce semnasem dosarul de trimitere în judecată, a apărut celebrul Enoiu, care m-a întrebat : „Cam cât crezi că o să iei ?”. Și-am spus : „Păi, dacă încadrarea, așa cum ne-ați anunțat, este de la 5 la 10 ani, probabil că inițiatorii o să ia 10, iar eu, cu manifestele, vreo șapte-opt, urmând ca cei care doar s-au plimbat pe la Universitate să ia vreo cinci-șase”. „Nu ! O să iei sub cinci, că voi sunteți niște găozari... Ce ? Își pune cineva mintea cu voi ?” Și, într-adevăr, pedepsele au fost de la cinci în jos, nu de la cinci în sus. Iar eu am avut patru...

După o săptămână-două petrecute la Uranus, ne-a' suit în dubă, tot cu faimoșii ochelari. Chiar când erai luat din celulă pentru anchetă, tot cu ochelarii te ducea'... Gardienii umblau cu niște papuci ca la Peleş, puși peste cizme, să nu-i auzi când vin și ridică vizeta, ca să te poată surprinde dacă te culcai sau te așezai pe pat.

[R.G.] : *Deci în afară de timpul când stăteați în celulă, umblați numai cu ochelarii ăia ?*

Sigur că da. Și când te scotea' la aer, tot cu ochelarii. La Interne am avut ocazia să stau și la carceră, pentru că luasem legătura cu cel din celula din spatele meu prin bătaii

în zid. M-au prins și m-au pedepsit pentru două zile. Carcera exista la Securitate, dar nu și la pușcărie. Era un fel de coteț de un metru pe 80 de centimetri. Nu te puteai lăsa pe vine pentru că dădeai cu genunchii în ușă și cu fundul în peretele din spate sau invers. Deci nu puteai sta decât în picioare și foarte puțin în această poziție foarte chinută: cu genunchii în ușă și cu fundul în perete. Așa am stat vreo trei zile, absolut în picioare, iarăși o chestie destul de neplăcută.

[R.G.]: *Procesul a început așadar în aprilie.*

A început prin aprilie și a durat vreo trei săptămâni. A fost pur și simplu o mascaradă, pentru că totul era poruncit de la Securitate. Un fel de interrogatoriu, care era cât se poate de sumar și centrat pe aceleași întrebări pe care ni le puseseră și la Securitate. „Ai vrut să răstorni orânduirea socialistă?” „Nu, domne, am vrut să fac o mișcare studentască, să ni se scoată de la facultate limba rusă și marxismul și să facem mai multă știință decât politică în universități. N-am vrut să răstorn orânduirea socialistă.” Totuși, nimeni nu a recunoscut ceea ce ne-au constrâns să recunoaștem în Securitate și-atuncea s-a întâmplat un caz ciudat în privința noastră, că dosarul a fost trimis înapoi la Securitate, pentru că nu erau motive de condamnare.

[R.G.]: *Rechizitoriul pe ce acuzație se baza ?*

Pe faptul că ne-am organizat, c-am vrut să facem un puci. Ne-au acuzat de agitație publică și că am fost sub influența imperialiștilor, a unora care fugiseră din țară și care avuseseră putere de convingere asupra noastră. Deci practic noi eram proștii mânați ca turma spre atitudini revoluționare. Și-atunci, pentru treaba asta, n-au putut să ne priponească și ne-au trimis înapoi la Securitate. Pe mine nu m-au mai chemat, dar pe ăia mai slabi de înger i-a' convins să spună că într-adevăr toată activitatea a fost condusă dinafară.

[R.G.]: *Era un lot de câte persoane ?*

Eram vreo 12. Pe lângă cei de la Facultatea de Științe Juridice mai erau doi de la Medicină, care nu au fost cuprinși în lotul mediciniștilor, și, pare-mi-se, unul de la ASE. În orice caz, ăștia cu pedepse mai mici. Foarte mulți colegi care fuseseră la manifestație au fost dați afară din facultate, scăpând mai ieftin decât noi. Toți 12 am primit pedepse între unu și patru ani. Eu am fost considerat un fel de șef, pentru că la mine acasă s-au făcut manifestele. Asta li s-a părut lucrul cel mai grav, că eu i-am invitat să vină la mine să facem manifeste.

În sfârșit, după ce s-a terminat procesul ne-au urcat în dubă cu destinația Jilava. Aici, până să ne repartizeze în celule, ne-au dus într-o cameră de tranzit. Am regăsit lotul de la Medicină care fusese judecat înaintea noastră. În camera aceea de tranzit ne-am îngrozit când l-am văzut pe unul dintre colegii de lot, Florin Caba¹⁷, un băiat foarte deștept, care avea pe cap ca o semilună, pentru că, având părul mai lung, i-l răsuciseră pe degete și, cu un brânci dat capului, pur și simplu i-au smuls părul. Consecința a fost că tipul a făcut o criză de epilepsie și, vă dați seama, ne-am speriat îngrozitor.

Camerele erau mari, dar totuși cei 70 de oameni eram înghesuți ca sardelele în cutie. Vreo câteva săptămâni am stat la așa-zisa cameră 35, apoi, după obiceiul pământului,

17. Florin Caba, născut la 25 noiembrie 1937 în Pierdecăuți (?), Basarabia. A fost arestat la 4 noiembrie 1956 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Gherla. A fost eliberat la 3 noiembrie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

din lună-n lună sau din două-n două luni se făcea un fel de vânzoleală prin celule și ne trimiteau de la o cameră la alta, ca să nu fim prea multă vreme împreună în aceeași formație, să nu punem la cale cine știe ce...

[R.G.] : *Avea camera 35 o particularitate anume ?*

Camera 35 de la Jilava, prima în care am stat, unde, cum spuneam, eram înghesuți vreo 70 de inși, era mai păcătoasă decât celelalte, pentru că avea fereastra numai pe jumătate, față de celelalte camere, și prin urmare aveam aer mai puțin. Pe timp de vară era cumplit acolo. Iar ca poziție era mai aproape de camera securiștilor, pe care îi puteam vedea seara după ora cinci, când se făcea numărătoarea.

Dimineața, la șapte, când se schimba tura, treceau din cameră-n cameră, iar noi trebuia să ne aliniem ca la gimnastică, să poată să ne numere. Seara, la cinci după-masă, se schimba tura, intrau cei de noapte și se făcea din nou numărătoarea. Șeful de cameră dădea raportul că „suntem camera numărul cutare cu atâția deținuți”. Era mare scandal dacă unul era prea bolnav, prea ostentit, prea bătrân, prea vai de capul lui și nu se mai putea ține pe picioare și trebuia să-l numere în pat. Bineînțeles că ăla se alegea cu niște înjurături bune că nu s-a putut ridica la numărătoare.

Ce era mai cumplit aicea la Jilava era putoarea. Erau două hârdaie : unul cu apă și unul pentru necesitățile fiziologice. Dacă se putea face din vreo rogojină un mic paravan, ca să nu fii văzut când te duceai să îți faci nevoile, era bine, dar de regulă nu era posibil. Și oamenii mai bătrâni, mai pudici, pur și simplu își distrugeau stomacul evitând să se ducă să-și facă nevoile în văzul lumii. Era îngrozitor să știi că te vede toată lumea, când te așezi și când, iertați-mă, te descarci... Foarte, foarte neplăcut momentul respectiv, dar n-aveai altă soluție. După masă erau scoase hârdaiele, manevrate de niște echipe de la muncă, atât cel de apă, care de cele mai multe ori nici nu ajungea pentru spălat și pentru băut, cât și hârdăul cu lături.

Ce voiam să mai spun în legătură cu această cameră 35 ? Milițienii, prin instrucția pe care o primeau, căpătau înclinații către sadism, către rău. În zilele de vară, lungi, toropitoare, aveau o ocupație care îi amuza teribil : puneau niște capcane pentru ciori. Știți că Jilava este făcută la șase metri sub pământ și pe acoperișul de pământ puneau niște capcane pentru ciori, care erau foarte multe. Când le prindeau, le aduceau jos, le stropeau cu motorină, le dădeau foc, apoi le eliberau. Astea se chemau rachete... Și cioara zbura 50-100 de metri până când, sufocată, arsă, terminată, se prăbușea ca un bolovan. Era cea mai mare distracție pentru ei și de foarte multe ori veneau și ofițerii la acest amuzament.

Sadismul se vedea și în așa-zisele pedepse cu bătaia. La Jilava, pe lângă pumnii și suturile care se dădeau la înghesuială, exista și bătaia oficială, organizată. Adică era o cameră prevăzută cu un pat pe care era întins pe burtă cel pedepsit. Un milițian i se așeza pe gât, altul pe glezne și urmau loviturile cu bastonul, cu vâna de bou sau cu cauciucul, 15, 25, 30 de lovituri, după cum era de „gravă” fapta : că ai jucat șah, că ai stat întins, că ai vorbit tare, că ai încercat să bați în perete.

În ce-i privește pe bățauși, erau unii oleacă mai miloși și știau un lucru : dacă loviturile erau aplicate în același loc, locul amorțește după trei-patru lovituri. Primele trei-patru le simți, pe urmă, până la a 15-a sau a 20-a sau câte aveai de primit, nu le mai simțeai. Dacă loviturile erau date mai des, locul amorțea repede și nu mai simțeai. Cei mai răi o luau de sus, de regulă de la mijloc până în dreptul genunchilor și dădeau rar : pac, pac, pac, pac...

[Dan Drăghia] : Metodic.

Metodic, da. Și ăstea erau infernale, insuportabile. Dacă nu reușeai să-ți bagi o batistă-n gură sau să muști din salteaua pe care erai culcat și nu mai puteai să te stăpânești începând să urli, erai amuzamentul deplin pentru ei. Erau prea puțini care reușeau să păstreze tăcerea și dacă se găsea unu', ăla mai primea și când îl duceau înapoi în cameră niște șuturi în fund, niște pumni în ceafă, pentru că le-a stricat sărbătoarea.

[R.G.] : Dumneavoastră vi s-a aplicat un astfel de tratament ?

Numa' de două ori. În rest, am mai stat o dată la izolare cu apă pe jos, iar altă dată, cum se spunea, „la iepuri”. Adică era un fel de cameră afară, sus, pe partea cu pământ care acoperea fortul, și unde am trăit foarte bine. Aduceau pâine uscată pentru iepurii care erau crescuți acolo și cu o trestie lungă, pe care nu reușiseră să o vadă, puteai aduce printre zăbrele, spre fereastră, bucățile de pâine puse pentru iepuri. Și alea, vă dați seama, erau un deliciu în situația de acolo.

[R.G.] : Când ați fost bătut, care a fost motivul pentru care ați fost pedepsit ?

Pentru șah sau pentru scris, nu mai țin minte exact. Ni se dădea pe fiecare săptămână câte o bucățică de săpun. Îl înmuiau și făceam din el figurile de șah. Gardienii deschideau ușa ușor, ușor, ușor și te pomeneai cu ei în mijlocul camerei unde unii jucau șah, alții scriau. În ce privește scrisul, recuperam sticle de medicamente care se dădeau din când în când celor foarte bolnavi. Cele care aveau suprafețele drepte deveneau tăblițe. Cum ? Erau udate, date cu săpun, presărat DDT și peste săpunul ăla cu un pai din mătură sau cu un bețișor se puteau zgăria câteva cuvinte. Dacă sticla era verde sau maro, cu atât mai bine. Întotdeauna la percheziție aveau grijă să ridice toate sticlele pe care le găseau, fiindcă, de obicei, erau bine ascunse.

Controalele se făceau inopinat, de obicei noaptea. Te scotea' pe sală cu capul la perete și cu mâinile deasupra și îți scotoceau prin perne, prin saltele, pe la toate colțurile. Ce găseau ? Găseau fie câte un cuțitaș făcut dintr-o bucată de tablă de le vreo cutie de conserve sau te miri ce... Erau unii foarte îndemânatici și făceau cruciulițe din oasele găsite în mâncare. Le șlefuiu cu niște dăltițe foarte fine, făcute din sârmă. Se confecționau tot felul de obiecte aproape artisanale, la care omul muncea o lună, două, până când îl termina, fiindcă avea o ocupație. Tot dintr-o bucățică de sârmă găsită, turtită la un cap și găurită, se făcea un fel de ac cu care, scoțând ață din cearșaf sau din cămașă sau de te miri unde, puteai să-ți coși obiectele de îmbrăcăminte.

[R.G.] : Dar comandantul penitenciarului, ofițerul politic erau la curent cu bătăile care erau aplicate ?

Păi, da' ei le semnav. Era bătaia la înghesuială și bătaia cu raport. Polițaiul (sic!) de pe secție făcea raport că deținutul cutare a stat culcat pe pat în timpul zilei, sau a jucat șah, sau a bătut în perete, sau i-a răspuns obraznic, necuviincios sau mai știu eu ce mai găsea el acolo. Și pe baza raportului, comandantul aproba 10, 15, 20 de ciomege și de la două până la 10 zile izolare, cu regim alimentar restrictiv.

[R.G.] : Vă mai amintiți de cei care v-au aplicat aceste pedepse ?

Nu știai cine te încalecă și cine te lovește. Erau șapte-opt și te trânteau pe pat. Unul sărea pe ceafă, altul pe glezne și al treilea lovea. Și ăilaltii se amuzau în jur. Era unul care acum locuiește aproape, aici în cartier. Atunci avea gradul de căpitan. Ștefan i se spunea, da' probabil că Ștefan era prenumele. Era și unu', Tudorache, care a fost dat

afară, că era prea blând. Erau câteva bestii, câteva scorpii și la secția de femei de acolo de la Jilava.

[R.G.] : *Cât timp ați stat la Jilava ?*

Am stat din primăvară până în toamnă. Întâi la camera 35, apoi la camera 34 și pe urmă la camera 10. La un moment dat, la cererea mea, m-au scos la muncile de întreținere, unde era un regim mai bun. M-au văzut tânăr, voinic, vânjos, numa' bun. Am lucrat la zugrăvit, la reparații de zidărie, la făcut chirpici. Căram resturile de mâncare pentru crescătoria de porci, duceam hârdaiele în poartă, unde erau preluate de deținuții de drept comun, care aveau mult mai multă libertate decât noi.

La un moment dat aveau două vaci și era un mare circ. Unu' de la drept comun păștea vaca sus pe fort. Cât puteam noi să vedem pe ferestrele celulelor de acolo de jos era foarte amuzant : deținutul păzea vaca, iar milițianul îl păzea pe deținut.

La un moment dat venise un lot în care cunoșteam pe vreo câțiva și, fiind în curte, m-am băgat tiptil, tiptil pe sub ferestre ca să vorbesc cu noii veniți din cameră. Ei, ș-atuncea m-au văzut și nu m-au mai ținut la muncă. Era un privilegiu să fii la muncă, normal ! M-au băgat imediat înapoi în cameră și după vreo lună m-au trimis la coloniile de muncă din Baltă : la Salcia, la Grădina, la Luciu-Giurgeni...

[R.G.] : *Cu ce v-au transportat ?*

De la Jilava am plecat cu duba-tren în care stăteam înghesuiți cum nu se poate. A fost un mare chin, pentru că la vreo 100 și ceva de oameni, câți eram în vagon, nu erau decât două locuri pentru closet. Adică era un fel de capac care se ridica și-ți făcea nevoile. Dar se făcea coadă și era o teroare până când îți venea rândul să te ușurezi.

E, și la Luciu-Giurgeni am stat pe celebrul bac „Gironde”. Dormeam în cala bacului, unde erau puse paturi de genul celor de la armată, pe trei sau patru rânduri. Și sigur că beam apă din Dunăre, pentru că nu exista altă sursă.

[R.G.] : *Ce munci făceați acolo ?*

Am fost duși la muncile câmpului. Cel mai cumplit era la orezării, pentru că plantele creșteau în apă și trebuia să intri în apa respectivă până sub genunchi ca să smulgi buruienile, mohoru', costreiu', să rămână numai firele de orez care se ridicau deasupra. Oricum recolta era compromisă, fiindcă era de trei ori mai mult costrei decât firele propriu-zise de orez. Dar care era nenorocirea la aceste orezării ? Nu aveai voie să pui genunchiul pe pământ, trebuia să stai numai cu fundu-n sus, aplecat, și să plivești buruienile. Dacă puneai genunchiu' pe pământ, imediat te vedea și te chema afară și luai bătaie. O altă chestiune pe care nu aveai voie să o faci : să te ridici, să-ți îndrepti spatele. Trebuia să stai zi de vară până seară cocoșat acolo și să plivești. Aveau niște câini care intrau în apă și, dacă te vedeau ridicat, se repezeau și te mușcau. Stând tot timpul aplecat, aveam niște dureri de spate de nu vă spun... În plus, în orezăriile respective se-aruncaseră tot felul de chimicale, de erbicide, care-ți atacau pielea și după două-trei săptămâni erai deja cu picioarele roșii, dacă nu chiar cu răni pe ele.

[R.G.] : *Mai țineși minte în acea perioadă cine era comandant acolo ?*

La Luciu-Giurgeni nu mai țin minte, pentru că n-am stat foarte mult, dar la Jilava era unu', Alexandrescu¹⁸, asta știu.

18. Locotenent-colonelul Gheorghe Alexandrescu a fost comandantul penitenciarului Jilava în perioada ianuarie 1962 – iulie 1967. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 361.

Și de la Luciu-Giurgeni am plecat la dig, la Grădina, unde căram pământ cu roaba. Teroarea acolo consta în mărimea normelor, care nu se puteau face, oricât ai fi vrut... cinci metri cubi de pământ cărat pe dig. Dar practic trebuia să cari 10, pentru că unu' încărcă și ălalaltu' purta roaba și pe urmă ne schimbam între noi.

[R.G.] : *De la ce oră la ce oră munceați ?*

Păi, zi de vară până-n seară. La cinci dimineața deșteptarea și pe la șase veneau camioanele care ne cărau la dig. La un moment dat veniseră cu încă o porcărie : masa de prânz nu se mai aducea la dig. Ne dădeau așa-zisa masă de prânz de dimineață, odată cu lătura aceea care se chema cafea și cu bucata de pâine, e adevărat, puțin mai mare decât la celulă, adică aveam 250 de grame de pâine, față de numa' 125 de grame. Și așa-zisa masă de seară era pe la cinci-șase.

[R.G.] : *Și ce primeați de mâncare ?*

Lături... Arpacășul era cea mai bună mâncare, cea mai consistentă. Apoi era un fel din gogonele tăiate și fierte cu puțină cașă, terciul de dimineață de la Jilava. La coloniile de muncă primeai dimineața o bucată de 250 de grame de pâine, o cafea și un castron cu mâncare, ce putea fi arpacaș, fasole ori varză. Varza era cea mai slabă mâncare, iar arpacașul și fasolea erau cele mai bune. În loc de carne primeai așa-zisele sub-produse, copite de porc, burtă, care era mizerabilă, infectă. Erau necurățate, nejupute, dar le mâncam, că n-aveam încotro. Aceste sub-produse erau singurele proteine pe care le primeam.

La Jilava era mare problemă cu mâncarea. Când eram la muncă, pe secție, la un moment dat, cu încă doi băieți, băgam pe fereastră castroanele cu mâncare. Plutonierul sau sergentul de serviciu avea grijă să numere, să nu dăm mai multă mâncare. Noi însă reușeam să mai plasăm câte un castron de mâncare sau o bucată de mămăligă în plus. Faptul acesta a fost descoperit la un moment dat, dintr-o turnătorie, bineînțeles, că el nu stătea chiar tot timpul să numere câte castroane băgam noi pe ferestre... Întâmplarea a făcut ca în momentul acela să fie de serviciu unul dintre milițienii mai cu suflet, cel pe care deja l-am amintit. Totuși, asta a fost prima dată când a dat în noi : „Ce vreți, măi, nenorociților, s-ajung aicea lângă voi ?”. Era efectiv îngrozit la gândul că ar putea fi și el turnat la comandant. Turnătorul era tot unul dintre noi, din păcate...

[Adrian Sandu] : *Vă amintiți numele acestora ?*

Marin Ioniță¹⁹ parcă îl chema pe turnător, iar pe milițian Tudorache. Ce se-ntâmplă ? Eram trei oameni la împărțitul mâncării. Unul îmi dădea castroanele la mână, eu scoteam mâncarea din hărdău cu polonicul și-o puneam în castron, apoi, ca să meargă repede, îl dădeam mai departe și era băgat pe vizetă. Ei bine, acest Marin Ioniță s-a prins că sunt două castroane într-o cameră și a turnat. Ei, și polițaiul (sic!) de pe secție, cel care se ocupa de noi, ăștia de la munci, ne-a luat la rost că intră și el lângă noi. Chestia se chema „favorizarea infractorului”. Mai târziu, cum v-am spus, l-au dat afară.

A existat și un doctor la Jilava, Paraschiv parcă îl chema, care a fost băgat în pușcărie pentru că dăduse unor cunoscuți niște medicamente pe care n-ar fi trebuit să le dea. Dar a fost pârât și băgat și el...

19. Posibil Marin Ioniță, născut la 24 aprilie 1930 în Mănăstirea, Călărași. A fost arestat la 5 noiembrie 1956 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Văcărești. A fost eliberat la 3 noiembrie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

[R.G.] : *Aș vrea să vă întreb despre oamenii care au murit în detenție...*

Nu cunosc pe niciunul care a murit. În schimb, știu că la munci fiind, am fost chemat de două ori să car câte un mort cu aceeași targă cu care aduceam și pâinea. Nu deranja cu nimica, vă dați seama. Cei din celulă îl scosese ră la ușă, era chircit, nenorocit, vai de capul lui, îi curgea ceva galben din nas... Această scurgere i-a amuzat teribil pe polițaii (sic!) care ne-au chemat să-l scoatem pe nefericit. L-am scos, l-am dus la un fel de morgă și nu mai știu ce s-o fi întâmplat cu el. Al doilea, tot așa, era un bătrân, complet vântat la față, pe care l-am dus în același loc.

[R.G.] : *Să revenim la Grădina, în vara lui '60...*

Da, eram la Grădina, se făcuse 7 noiembrie și trebuia să plec acasă, da' nu mi-au dat drumul. „Dom'le, mi-a expirat...” „Lasă că știm noi mai bine ca tine când îți expiră.” „Dom'le, pe 7 noiembrie trebuia să-mi dați drumul.” Nu și nu. Bineînțeles că am început greva foamei... În situația asta nu m-au mai scos la muncă și după vreo săptămână i-am convins să-mi caute dosarul. Probabil că trecându-ne de la o colonie la alta, dosarele se amestecaseră. Când mi-au găsit, în sfârșit, documentele și-au dat seama că, într-adevăr, aveam dreptate și a trebuit să-mi dea drumul.

Momentul cel mai interesant a fost când m-a chemat politrucul, foarte politicoș, nu „băi, banditul”, nu cutare, și mi-a spus : „Domne, sunteți la un moment de răscruce în viață. Aveți de ales : ori vă întoarceți la București, unde vă reluați studiile sau căpătați un serviciu mulțumitor, dar pentru asta aveți anumite obligații...” Am înțeles imediat despre ce este vorba. „...dacă nu, vă duceți cu domiciliu forțat un an și pe urmă încă un an și încă doi, pentru că domiciliu obligatoriu este pedeapsă administrativă și putem să vă ținem orișicât, că nu e cu sentință.” Zic : „Dom'le, cât timp am fost închis muream de foame și mă sprijineam de pereți că nu mă puteam ține pe picioare și aveam vântăi pe sub unghii din cauza foamei. Acuma, în domiciliu forțat, de bine, de rău, știu că pot să mănânc cât îmi trebuie, așa că de ce vă mai stricați gura degeaba ?”.

Pentru mine teroarea cea mai mare a fost foamea. Fiind voinic, bățiile cum-necum, un șut în fund, un pumn, chiar și bățiile la fund erau mai ușor de suportat decât permanenta teroare a foamei. Ca dovadă că și acuma am rămas cu această obsesie : eu niciodată nu arunc o lingură de mâncare. Îmi găsesc, ce a rămas de astăzi mănânc mâine, poimâine, răspoimâine, până când se termină, da' n-am aruncat o dată o coajă de pâine sau o lingură de mâncare. Și sunt mulți ani de atunci. Văd oameni care aruncă la gheenă pâini întregi. Nu știu, mi se pare straniu... Când mă gândesc la înfometajii din închisori, ori chiar la nenorocirile din fundul Africii care mănâncă buruieni, mi se pare o crimă să arunci mâncarea. E o mentalitate...

Deci la eliberarea din colonie mi s-a spus : „Plecă la București, dar devii turnător, sau te duci în domiciliu forțat, unde muncești la munca de jos”. Și am plecat... Am trecut de Piatra Frecăței, Însurăței și am ajuns într-o fostă colonie, la Valea Călmățuiului, în Bărăgan, undeva la 40 de kilometri sud de Brăila. Inițial fuseseră aduși acolo sârbii de la malul Dunării, pe fondul conflictului dintre Gheorghiu-Dej și Tito. Ei, toți chiaburii de acolo, fuseseră aduși pur și simplu în câmp. Țștia au făcut bordeie din chirpici, au săpat fântâni, formând această colonie. În felul ăsta s-au gospodărit. După o vreme, unii dintre ei au început să plece, dar au rămas casele. E un fel de-a spune case – niște bordeie. Când am ajuns eu, case goale nu mai erau. Te primea și pe tine, noul-venit, cineva care era mai demult acolo. Întâi am stat vreo două săptămâni cu un băiat cu care muncisem în Jilava și pe urmă m-am mutat la un student de la Cluj.

În domiciliul obligatoriu beneficiam de mici libertăți. Aveai voie să scrii acasă, să vină familia să te viziteze, să umbli 15 kilometri în jurul satului, nu mai mult, și să muncești dacă voiai. În cazul meu, tata²⁰ fiind încă în pușcărie, n-a avut cine să mă întrețină. Puteai să mergi la muncile agricole de sezon. Foarte mulți erau întreținuți de acasă cu pachete și bani ca să se poată descurca, dar eu n-am avut această fericire și m-am dus să muncesc. Am început cu munci agricole și pe urmă m-am angajat la porci. Am fost porcar câțiva ani buni... Angajat ca și localnicii cu carte de muncă și cu exact aceleași drepturi pe care le aveau țăranii din satele învecinate care veneau la această fermă, gospodărie agricolă de stat. Am făcut tot ce trebuie să facă un porcar, lucrând la diferite secții: la tineret porcin, la maternități, la scroafe. Am trecut prin toate activitățile ăstea. Ba am fost și văcar.

[D.D.]: *Tatăl dumneavoastră de ce intrase în pușcărie ? Din cauza dumneavoastră ?*

Nu. Pentru crimă de subminare a economiei naționale. A fost turnat că are aur ascuns și că fusese mare industriaș în vremurile celelalte. Avusese o fabrică de lenjerie bărbătească și trei magazine unde se desfăceau aceste produse. De fapt, un atelier, că e prea mult spus o fabrică. Avea 70 de lucrătoare, deci a fost considerat capitalist.

A fost arestat în trei rânduri. Prima dată a fost la Canal, cu așa-zisă pedeapsă administrativă. A doua oară a fost ținut la Rahova, care era o pușcărie de drept comun, pentru că acuzațiile oscilau: era când politic, când de drept comun. Inițial era învinovățit de crimă de subminare a economiei naționale, apoi au găsit altă expresie pentru aurul nedeclarat. Dar toți ăștia încadrați la crimă de subminare erau deja trecuți la politici.

[R.G.]: *Cât timp ați stat în Bărăgan ?*

Prima dată am avut un an. Apoi mi-au mai dat încă doi și pe urmă încă unu'. Cum vă spun, aveau voie să prelungească *à la longue*, nu era niciun fel de restricție. Acolo am cunoscut niște oameni de mare valoare: Cornel Coposu²¹, Ion Diaconescu²², Niculescu-Buzești²³, oameni cu greutate. Chiar am lucrat împreună. Cu domnul Coposu la un moment dat am muncit la repararea unor porcărețe...

20. Edgard Rusiecki, născut la 29 noiembrie 1903 în București. A fost arestat la 23 noiembrie 1951 și internat administrativ pentru 12 luni. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 15 ianuarie 1953. Nu deținem informații despre a doua și a treia arestare. Informații din fișele matricole penale din AANP.

21. Corneliu Coposu, născut la 20 mai 1914 în Bobota, Sălaj. Om politic, președinte al PNT-CD (1989-1995). A fost arestat la 14 iulie 1947 și condamnat la 15 ani detenție grea. A executat pedeapsa în închisorile Bragadiru, Popești-Leordeni, Rahova, Văcărești, Gherla și Râmnicu Sărat. A fost eliberat la 9 iulie 1962 cu domiciliu obligatoriu în comuna Rubla. Informații din fișele matricole penale din AANP.

22. Ion Diaconescu (1917-2011). Om politic, președinte al PNT-CD (1995-2001). A fost arestat în 2/3 decembrie 1947 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Baia Sprie și Râmnicu Sărat. A fost eliberat în decembrie 1962 cu domiciliu obligatoriu în comuna Călmățui. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar D-E*, p. 68.

23. Radu Niculescu-Buzești, născut la 23 februarie 1911 în Buzău. Inginer, membru PNT. A fost arestat la 16 august 1947 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Galați și Râmnicu Sărat. A fost eliberat la 12 august 1957 cu domiciliu obligatoriu pentru 60 de luni în comuna Rubla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

[R.G.]: *Și aveai discuții ? De exemplu, erau întâlniri în care se discuta politică ? Acolo erai mai puțin urmărit decât în închisoare...*

Am fost mai puțin urmărit, însă politică nu se prea discuta. Discutau mai mult bătrânii și cei care nu munceau, pentru că erau întreținuți de familie. Alții erau studioși, și dintre ei se remarcă Ivasiuc²⁴ care și-a gândit, dacă nu și-o fi scris chiar, o parte din cărți acolo, în domiciliu forțat. Unii munceau când și când. Și eu am avut vreo două perioade, într-o iarnă, când mama și-a mai vândut din hainele care îi rămăseseră și îmi trimitea vreo 400 de lei pe lună, cu care puteam să mă întrețin fără să mă duc să muncesc... Dar în majoritatea timpului am lucrat acolo.

În domiciliul obligatoriu m-am și căsătorit. Cunoscusem o bulgăroaică, fata unui fost colonist. V-am spus că ăștia din Banat fuseseră înaintea noastră acolo și, când le-a dat drumu', s-au întors în satele lor, iar noi am rămas în bordeiele făcute de ei. Unii însă au rămas acolo, nu s-au mai întors, pentru că dacă tot își făcuseră o gospodărie frumoasă, unde să se mai ducă ? Să se întoarcă în Banat să o ia de la început ? N-avea rost...

Noi aveam pe lângă aceste bordeie un mic lot, pe care ei îl cumpărau și îl cultivau. Ne dădeau te miri ce, trei-patru sute de lei, și era grădina lui. Aveau cai și veneau cu plugul, munceau, puneau porumb, își creșteau vite... Erau oameni de țară, învățați cu așa ceva. Și în felul ăsta se descurcau, față de noi, ăștia tineri, care nu prea stăteam să dăm cu sapa la porumb.

A treia prelungire a domiciliului obligatoriu am primit-o din cauza viitoarei neveste, pentru că ea nu era în satul în care eram noi. O cunoscusem când era în ultimul an de liceu într-un sat cu nume parcă predestinat : Însurăței. Era colegă cu o fată din satul nostru, amândouă bănățence. Ne-am îndrăgostit, dar până să ne căsătorim a început plimbarea pe bicicletă în satul ei. Trebuia să parcurg un drum pe catetele unui triunghi dreptunghic, care drum însemna vreo 17 kilometri, dar socotit în linie dreaptă era sub 15 kilometri. Or, în logica mea era în ordine, noi având voie să ne deplasăm 15 kilometri în jurul satului. Dar au venit și mi-au demonstrat : „Uite, de aicea până aicea sunt atât și de aicea și până aicea sunt încă atât, deci ai depășit !”. „Nu, n-am depășit, pentru că eu socotesc în linie dreaptă.” Ei, da' n-am putut să-i conving, și pentru minunea asta mi-au mai dat ultimul an de domiciliu forțat.

Iar ceilalți doi ani de prelungire i-am luat pentru că tinerii de acolo erau destul de petrecăreți, iar eu eram furnizorul lor de vin, pe care îl aduceam dintr-un sat unde aveam foarte mulți colegi porcari. Țăranii veneau și lucrau la porci pentru că salariile erau foarte bune. Mă duceam la oamenii ăștia, gospodari, și cumpăram vin cu trei lei kilogramul și plecam pe bicicletă cu trei damigene de vin. Două damigene pe ghidon, a treia pe portbagajul bicicletei. Veneam seara acasă cu 30 de kile și mă duceam și băteam pe la ferestre : „Vedeți c-am adus vin !”. Și începeau petrecerile. Ei, pentru aceste petreceri am mai luat doi ani. Dar bineînțeles că am fost turnat...

[R.G.]: *Ce salariu aveai ca porcari ?*

780 de lei pe lună. Comparativ, în învățământ se câștiga în jur de 700. Dar acolo aveam obligația ca în fiecare duminică să ne ducem la Poliție (sic !) și să ne anunțăm prezența. La o lună, două, venea un securist de la Brăila, locotenentul-major Stelian, și făcea prezența. Ce însemna asta ? Cules informații, turnătorii... La ușa Poliției (sic !),

care era tot o baracă din asta de chirpici, ne adunam toți, să intrăm la rând la prezență, la locotenentul Stelian. Unii stăteau câte jumate sau trei sferturi de oră, alții intrau și ieșeau... Și-atuncea imediat în capul nostru s-a țesut ideea că ăia pe care-i ține mai mult sunt dubioși. Până când am ajuns eu în situația de a fi ținut trei sferturi de oră. Că te lua și te întreba de ce ai fost arestat, unde ai stat în București, cu ce se ocupă părinții, la ce facultate ai fost, câți ani, ce cursuri ai făcut...

[A.S.]: *Pentru a induce ideea asta...*

Ca să creadă cei care au ieșit că torni. În realitate ne-am prins pe urmă, turnătorul venea cu raportul pe hârtie.

[D.D.]: *Pentru rapiditate...*

Îi dădea plicul, ieșea, salut! Cine să-și imagineze că turnătorii erau ăia care de foarte multe ori ieșeau cum nu se poate mai repede? Cred că tot bătrânul Coposu ne-a atras atenția pe chestia asta. Pentru că erau câțiva cunoscuți, fuseseră turnători și în pușcărie și se cam știa cu ce se ocupă.

[R.G.]: *Situația aceasta a durat până în '64?*

Exact. S-a dat un decret general de grațiere în urma celebrei declarații din aprilie, când Gheorghiu-Dej s-a certat cu rușii, spunând că nu există partid-părinte și partid-fiu, există numai partide frățești. L-au chemat la Moscova, l-au iradiat, a venit în țară și, după câteva luni, în '65, era mort. Și-atuncea s-a terminat cu domiciliile forțate și cu pușcăria; a dat drumu' la toată lumea. Treptat, nu toți la grămadă, legionarii la urmă, bineînțeles...

[R.G.]: *Și dumneavoastră v-ați întors la București?*

Eu m-am întors la București. Întâi am fost funcționar, contabil la o întreprindere de administrare locativă. În ce privește situația militară, mi-am făcut livretul militar ca soldat neinstruit.

Dar, cum v-am spus, în Bărăgan m-am întâlnit cu fata unui bănățean, cu domiciliu obligatoriu și ei. Ea făcuse facultatea în limba bulgară, știind bulgărește de acasă, și era la un institut de artă și agricultură ce aparținea de raionul Răcari. Și cu niște pile m-a pus profesor într-o comună din raionul Răcari. Pe urmă, în fiecare toamnă mă duceam cu jalba în proțap la inspectoratul școlar și primeam catedra de suplinitor. Dar eram suplinitor necalificat. Pentru a mă înscrie la facultate aveam nevoie de recomandare și ca să o obțin a trebuit să fac un festival al cântecului și jocului popular la Snagov.

Mai târziu, am absolvit Institutul Pedagogic de trei ani, dar, fiind la fără frecvență, făceam un an în plus. L-am terminat și aveam voie să continui la Universitate, echivalându-mi-se câteva dintre examene. Tot la fără frecvență am continuat încă patru ani, deci practic facultatea mea a durat opt ani. Dar pot să spun că la Institutul Pedagogic am învățat mai multă carte decât la facultate, pentru că învățământul de acolo era mult mai serios, iar exigențele erau mult mai mari decât cele de la Universitate. Iar în 1974 a dat Dumnezeu de am terminat și facultatea...

[R.G.]: *Și, pentru că era o perioadă de liberalizare, nu mai conta foarte mult experiența de detenție politică?*

N-a contat decât o singură dată, când am vrut să mă duc metodist la o casă de cultură într-un orașel apropiat de București și nu m-au primit. Au spus: „Nu vă supărați, nu se poate”. E, și-am făcut învățământ până în 1974, când îmi lăsasem barbă... După ce

mi s-a atras atenția de vreo trei ori că n-am voie să intru la catedră cu barbă, au telefonat la școala la care eram, în comuna Nuci, satul Merii Petchii²⁵ și li s-a spus: „Dacă nu se rade, nu-l mai primiți”. Eu, știindu-mă apreciat, bine văzut, bine notat, am zis: „E, o să le treacă”. Numai că nu le-a trecut și când m-am dus la școală mi s-a spus: „Măi, ori te bărbierești, ori fii atent că o să trimeată pe altcineva în loc”. Și, într-adevăr, au trimis pe altcineva în loc și-am fost nevoit să renunț. Și-am ajuns la cooperația meșteșugărească „Prestarea” unde am lucrat ani de zile.

Prin intermediul serviciului am ajuns în blocul de aici. După ce-am fost 17 ani la cooperația meșteșugărească, neavând voie să lucrez în învățământ, după Revoluție m-am făcut ziarist, la *Viitorul*, ziarul liberalilor. Un fost coleg de lot, un oarecare Dincă, Dumnezeu să-l ierte, îl cunoștea pe Radu Câmpeanu²⁶, șeful liberalilor cu care a vorbit pentru mine. La *Viitorul* am scris niște luni de zile până când am ajuns secretar general de redacție. A venit momentul în care Câmpeanu a făcut două mari tâmpenii. Prima, poate că vă aduceți aminte, când au candidat Câmpeanu, Rațiu și Iliescu, nebunia de a-l propune pe Regele Mihai președinte de republică, ceea ce era o totală aberație. A doua, legată de un fost general de Securitate care se făcuse foarte cuminte, generalul Suceavă²⁷, și care îl escortase chipurile pe Rege când a venit prima dată în țară cam incognito, atunci când Roman a pus să fie urmărit.

La un moment dat a venit Câmpeanu cu ideea să publice și generalul Suceavă niște articole în *Viitorul*. Directorul ziarului a primit materialul, semnat Suceavă, de la Radu Câmpeanu și l-a băgat în ziar. Eu, ajuns secretar-general de redacție, mi-am permis să fac scandal: „Cum? Păi ce? Asta am ajuns, să publicăm securiștii, marii securiști în ziarul *Viitorul*? Eu n-am ce să caut în același ziar cu generalul Suceavă”. Între timp îmi luasem o jumătate de normă la Liceul „Cantemir”, apoi mi-am făcut normă întreagă și în felul ăsta m-am reîntors frumos în învățământ, cu barba pe care-o vedeți (râde – n.n.), pentru că nu se mai ridica această pretenție. Și am rămas în învățământ din '91.

[R.G.] : *Din anii de detenție există vreo experiență, vreo zi, ceva marcant, în raport cu celelalte zile ?*

La început zilele aveau drept specific monotonia... Dar se pot detașa câteva zile semnificative. Una, în timpul anchetei de la Ministerul de Interne: la un moment dat aud niște urlate, niște răcnete animalice, feminine. Recunosc imediat glasul unei colege de facultate, Rodica Ojog²⁸, pe care o cunoșteam încă din liceu, o frumusețe de fată, pe

25. Localități în județul Ilfov.

26. Radu Câmpeanu, născut la 18 februarie 1922 în București. Om politic, președinte al PNL (1990-1995). A fost arestat la 14 noiembrie 1950 și internat administrativ în coloniile de muncă Bragadiru și Popești-Leordeni. La 9 aprilie 1953 a fost trimis în domiciliu obligatoriu în comuna Rubla. După alte surse, a executat 9 ani de închisoare (1947-1956) la închisorile Craiova, Ghencea și Capul Midia. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dictionar C*, pp. 65-66; fișa matricolă penală din AANP.

27. Ion Suceavă, subofițer, ofițer și ulterior general de miliție. A desfășurat și activități didactice în unitățile de învățământ ale Ministerului de Interne. A fost distins cu Premiul Academiei Române pe anul 1997 pentru lucrarea *Tratat de Drepturile Omului*; http://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Suceav%C4%83, accesat la 25 mai 2012.

28. Rodica Ojog-Brașoveanu (1939-2002). A fost arestată în 1956. Nu deținem informații despre condamnare, închisorile în care a executat pedeapsa și data eliberării. A absolvit facultatea de Științe Juridice în 1967 și a devenit ulterior cunoscută ca autoare de romane polițiste. Cicerone

care o aduceau de la anchetă. V-am spus că era unul care căra la anchetă și unul care îl ducea pe deținut înapoi, afară de polițistul (sic!) de pe celular. Și venea asta tipând... Cel de pe celular îl întreabă pe cel care o aducea: „Ce are asta?”. „Ei, e isterică, dă-o-n pizda mă-sii!” Ca să aflui la Jilava, de la un doctor pe nume Constantin²⁹, venit în urma noastră, că o consultase pe Rodica Ojog, care fusese pur și simplu arsă cu țigara aprinsă pe sân. Adică în anchetă au dezbrăcat-o – mă rog, bustul – și au ars-o cu țigara pe sân. I-au pus țigara aprinsă... Și de durere și de disperare, de aia venea atunci așa urlând. A fost una dintre zilele care m-au marcat și mi-am adus multă vreme aminte de treaba asta. Rodica Ojog a devenit soția actorului Cosma Brașoveanu, autoarea de romane polițiste Rodica Ojog-Brașoveanu. Pe urmă îmi aduc aminte de sărbătorile de Crăciun și de Paști, când era o atmosferă cu totul specială. Cântam colinde, apoi recitam o serie de poezii de ale lui Radu Gyr³⁰ și Nichifor Crainic³¹, pe care le învățasem toți și pe care le spuneam în zilele de sărbătoare. Erau cu totul și cu totul deosebite.

[R.G.]: *Dar puteați să recitați astfel de poezii în condițiile în care ei fuseseră închiși pentru activități legionare?*

Păi, măi, poeziile nu erau legionare! Nu se spunea nici de Gardă, nici de Căpitan, nici de însemnele lor specifice. Erau niște poezii: „Azi noapte Iisus a intrat la mine-n celulă/ O, ce trist, ce înalt era Christ”. Probabil că le-ai citit... Sau: „Nu pentru o lopată de rumenă pâine/ Nu pentru pătule, nu pentru pogoane/ Ci pentru văzduhul tău liber de mâine,/ Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane”. Astea erau poeziile care circulau. Îmi aduc aminte de un tip care cânta foarte frumos: „Noapte bună, noapte bună, mamă/ Suflet sfânt, neprețuit balsam/ Au venit și florile să-ți spună/ Că-i târziu și-ai adormit la geam”. Erau tot felul de romanțe din astea care se cântau și care aveau capacitatea să emoționeze profund în zilele de Ajun de Crăciun și de Paște.

[R.G.]: *Și atunci erați lăsați în pace de gardieni?*

Nu eram lăsați în pace, dar ne feream. Nu-ți închipui că se cânta ca în corul bisericii, să răsună pușcăria. Nu: în grupuri mici, mici, că și în celulele mari nu eram toți prieteni.

Eu eram printre cei care învățau poezii. Alții ascultau conferințe, alții învățau limba engleză, alții învățau inginerie. Fiecare expunea ce știa mai bine, iar cei interesați se duceau în colțul în care se discuta problema care-i interesa. Eu aveam sarcina să povestesc piese de teatru și romane. Se spunea că povestesc mai frumos decât ceilalți și tot ce citisem eu până la 18 ani am povestit în serile de după ora cinci, când se dădea așa-zisa stingere, până la 10 noaptea, când ne culcam. Povesteam piese de teatru sau romane.

Ionitoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar N-O*, pp. 185-186; http://ro.wikipedia.org/wiki/Rodica_Ojog-Bra%C8%99oveanu, accesat la 29 mai 2012.

29. Petre Constantin, născut la 27 iunie 1931 în Hotin, Basarabia. A fost arestat la 11 ianuarie 1957 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 1 septembrie 1958. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

30. Vezi nota 30, p. 161.

31. Nichifor Crainic (Ion Dobre, 1889-1972), scriitor, poet, ziarist, om politic, doctor în filosofie, academician și teolog. A creat curentul „gândirist” și a făcut parte din două guverne interbelice. A fost arestat la 23 iulie 1947 și condamnat pentru crime de război la detenție grea pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 24 aprilie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Am stat și cu câțiva oameni deștepți. De exemplu, Nicolae Balotă³², criticul literar. Foarte mulți se înghesuiau în jurul lui Balotă, pentru că ăsta citise multă literatură universală, care nu ajunsese încă la noi. Făcuse doctoratul cu Thomas Mann și știa tot. Și în grupul lui Balotă se făcea literatură universală. Mai era un inginer care știa foarte bine engleză...

Îmi aduc aminte despre o situație despre care voiam să vă povestesc. La Jilava, cei care mergeau la muncă și primeau ceva bani aveau dreptul să cumpere în fiecare lună de până la 100 de lei țigări. Cei care cumpărau țigări dădeau la toți din cameră câte o țigară. Așa că cei care nu aveau primeau trei-patru țigări. Țigările se tăiau în trei și se fumau așa-zisele treite cu țigarete improvizate din lemn. Se fuma câte o treită până la ultimul fir de tutun. Eu ce m-am gândit odată? Țigările pe care le-am primit nu le-am fumat, ci le-am pus într-o trăistuță la capătul patului. La jumătatea lunii, când nimeni nu mai avea niciun fel de țigară, nici ăia care primiseră, nici ăia care cumpăraseră, le-am tăiat, le-am făcut treite și am dat la toți din cameră câte o treită, de ziua mea... E, am fost eroul zilei atunci, pentru că toată lumea a spus: „Uite, dom'le, ăsta care nici măcar nu primește țigări, fumează de căpătat, le-a oprit ca să ne cinstească de ziua lui, să ne dea câte o treită...”

Aș mai aminti greva foamei de care v-am povestit, de la expirarea pedepsei, când îmi încurcaseră dosarul și m-au ținut vreo săptămână, dacă nu vreo 10 zile peste...

[R.G.]: *Când începeați greva foamei încercau să vă constrângă să renunțați cu bătaia sau nu?*

Nu, nu. În schimb, după 10 zile te hrăneau artificial. Îți băgau un furtun pe gât și-ți turnau un fel de griș cu puțin zahăr sau, mă rog, ce-ți dădeau. Dar eu nu am ajuns în situația hrănirii artificiale. De bătut nu te băteau, dar așa, niște pumni, niște șuturi, astea le primeai în fiecare zi. Cei care veneau ultimii la încolonare nu scăpau fără câteva șuturi.

[A.S.]: *Eu aș vrea să reiau puțin ideea cu turnătorii de la Jilava. Ați menționat că era un coleg de-al dumneavoastră din închisoare. De ce turna? Pentru un tratament mai bun sau de ce?*

Li se făceau niște promisiuni... În plus, când erau scoși la turnat, li se dădea de mâncare, țigări și li se promitea marea și sarea.

[A.S.]: *Și pe aceștia îi știați sau nu îi bănuiați?*

Majoritatea erau știuți. Dar poate că erau și unii de care nu se știa.

[D.D.]: *Ce fel de tratament aveau aceștia din partea deținuților?*

Erau izolați. Încercau să intre în vorbă cu unul cu altul: „Domnule, știi ce, lasă-mă, n-am chef să discut cu dumneata”. Și apropo de acești turnători, am întâlnit un cizmar, Vasile Moraru³³, comunist ilegalist. Făcuse pușcărie înainte, în timpul burgheziei.

32. Nicolae Balotă, născut la 25 ianuarie 1925 la Cluj. A fost arestat la 3 ianuarie 1956 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Făgăraș, Jilava, Gherla, Pitești și Dej. A fost eliberat la 31 decembrie 1962 cu domiciliu obligatoriu în comuna Lătești. Informații din fișele matricole penale din AANP.

33. Vasile Moraru, născut la 5 septembrie 1916 la Cluj. A fost arestat la 19 iunie 1952 pentru „neglijență și altele”. Exclus din PMR, a executat pedeapsa la penitenciarul Cluj. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[D.D.]: *Mai toți comuniștii au făcut pușcărie...*

Domnule, tipul ăsta era de o decență și o demnitate fantastică, continuând să creadă în principiile lui. Pentru că eu îi spuneam cândva doamnei Lucia Hossu-Longin, „comunismul din punct de vedere teoretic este foarte aproape, în unele privințe, de creștinismul nostru. Pentru că Hristos spune «dacă îți ia haina, dă-i și cămașa, dacă îți trage o palmă, întoarce și obrazul celălalt», iar Marx spunea «comunismul înseamnă la fiecare după posibilitățile sale, fiecăruia după necesități». Adică dacă un măturător de stradă avea 10 copii acasă, primea incontestabil și ceea ce i se cuvenea ministrului care n-avea decât nevastă”. Dar din păcate ăstea erau pe hârtie...

[R.G.]: *Și atunci de ce a eșuat proiectul acesta „generos” al marxismului ?*

De ce a eșuat ? Pentru că era o utopie. Toată teoria comunistă este utopie, din punct de vedere economic. Nu sunt foarte documentat, însă îmi dau foarte bine seama, trăind comunismul, că era diferență flagrantă între ceea ce se scria și se spunea și ceea ce se realiza în realitate. Păi gândiți-vă că și Marin Preda, săracul, a avut de tras cu povestea asta, din momentul în care în volumul al doilea din *Moromeții* îl pune pe Niculae, îndoctrinat, crezând în comunism, să se ducă să strângă cotele și să vadă care e realitatea și să nu știe cum să fugă mai repede. Pentru naivi, doctrina era foarte, foarte frumoasă : grijă pentru țăran, pentru oameni, pentru săraci, pentru muncitori, avantaje peste avantaje, limitarea acumulărilor de capital, limitarea bogățiilor... Dar securiștii noștri, mamă, mamă ce vile își trăgeau, și ce plimbări în străinătate, și ce trai au putut să ducă...

[A.S.]: *Mi-aș permite să vă mai întreb ceva... Nu pot să-mi explic comportamentul agresiv al gardienilor. Li se impunea sau învățau să fie așa răi ?*

Erau îndoctrinați că noi suntem dușmanii și aveau o vorbă : „Dacă nu plânge mă-sa, plânge mama”. Noi eram oricând gata să-i omorâm, noi eram niște criminali, eram niște bandiți și, în naivitatea lor, poate credeau lucrul ăsta. Că dacă statul român nu ne-ar fi adunat în pușcării, eram primejdia socială cea mai mare. Erau îndoctrinați în felul ăsta. Cei școliți un pic, cei cu o viziune mai deschisă își dădeau seama că a cânta în strună înseamnă avantaje materiale de tot felul, începând cu magazinele cu circuit închis, unde noi n-aveam ce să căutăm. Noi beam nechezol, ei cumpărau la shopuri toate bunătățile. Deci, în primul rând, această încurajare materială și, în al doilea rând, naivii care credeau. S-o recunoaștem, pentru un țăran venit de la opinci și de la mizeria din Bărăgan, să ai un apartament din ăsta la bloc era o chestie, o performanță.

Cu asta îi convingeau. Ca dovadă că și astăzi sunt atâția care spun că era mai bine atunci. Și poate că pentru ei era mai bine, s-o spunem. Că au venit rechinii zilelor noastre, cu totul nepăsători față de soarta atâtor amărâți care pot fi văzuți pe străzi, scoși din case, aruncați, trăind prin canale. Poate că și pe vremea lui Ceaușescu erau unii prin canale, dar erau mai puțini, orice s-ar spune.

[R.G.]: *Mai am o întrebare referitoare la detenție. Vă gândeați la libertate și, dacă da, în ce sens ?*

Da, sigur. Păi era prima vorbă cu care te primeau bătrânii în pușcărie, mai ales pe noi,ăștia tinerii, care aveam atunci 18-19 ani. „Cât ai ? ” „Patru ani.” „Aaa, patru ani, da’ nu-i faci.” Nimeni nu se gândea că o să ducă pușcăria până la capăt. Necum că o să mai aibă și domiciliu obligatoriu după pușcărie. „Nu-i faci ! ” Era perioada în care nimeni nu se gândea că orânduirea comunistă o să aibă un sfârșit. Nimeni nu-și făcea un asemenea calcul. Fiecare căuta să se strecoare și să se limiteze în pătrățica lui, atâta cât putea.

[A.S.]: *Acest sentiment s-a perpetuat până în '89, când nu se aștepta nimeni să se întâmple ceva. De ce ?*

Sigur că da. Pentru că eram îngrămădiți în această doctrină și în acest *modus vivendi*. Faptul că eu aveam o mașină la poartă și un apartament pentru mine însemna foarte mult. Nici nu îndrăzneam să visez că vreodată o să-mi dea înapoi casa părinților și vila de la Timiș. Nu putea să-mi treacă prin minte vreodată așa ceva... Și acum casa din București a părinților mei, de bine, de rău, mi-au dat-o înapoi și probabil că urmează și vila de la Timiș, făcută de tata.

[R.G.]: *Sunteți în proces pentru vila de la Timiș ?*

Nu, am pasat tot ce mi se cuvine fiică-mii (râde – n.n.). Să se lupte și să se zbată ea. Eu din ce am și din ce câștig, la felul în care trăiesc, e destul. Faptul că am o mașină cu care îmi pot permite să mă duc la școală, care este destul de departe, pentru mine e suficient. Nu-mi trebuie mai mult. Nu visez nici să fiu elegant, nici să mănânc la restaurante de lux, nici să stau la cine știe ce hotel pentru granguri, la mare, la Mamaia sau la Poiana Brașov. N-am asemenea veleități. Dacă pot să-mi strâng 10 copii cu care să plec într-o tabără, mă simt mult mai bine.

[R.G.]: *Fiica dumneavoastră a avut de suferit de pe urma trecutului dumneavoastră ?*

Nu. N-a avut de suferit.

[R.G.]: *V-ați mai revăzut colegii din lot ?*

A, cum să nu ! În fiecare an, în prima duminică de după Anul Nou este întâlnirea pușcăriașilor. Ne vedem și ne aducem aminte de cei care nu mai sunt, pentru că vreo jumătate din lot au plecat dintre noi. Numărăm zilele și ne gândim că nu mai e mult și ne vine și nouă rândul. Suntem oameni de 70 de ani și peste și-atuncea ne bucurăm când ne mai putem aduna. Unul dintre noi este fostul avocat al poporului, Paul Mitroi³⁴, unul cu o mustață așa, ca a lui Țiriac, căzută mult în jos. Stă pe aceea, în zona Favoritului, are un apartament frumos și acolo ne strângem de fiecare dată la întâlnirile ăstea cu pușcăriașii.

Cel căruia vă spuneam că i s-a smuls părul în anchetă, Florin Caba, a ajuns în Germania, a reușit să scape înainte de '89. I-am pregătit acum un pachet de cărți cu subiectul detenției sub comunism, pentru a-l ține la curent cu ce se mai publică pe la noi.

[R.G.]: *Noi vă mulțumim pentru interviu.*

34. Paul Mitroi, născut la 6 iulie 1937 în Băilești, Dolj. A fost arestat la 10 noiembrie 1956 și condamnat la 6 luni de închisoare corecțională. Nu deținem informații despre închisorile în care a executat pedeapsa. A fost eliberat la 28 mai 1957; http://ro.wikipedia.org/wiki/Paul_Mitroi, accesat la 1 iunie 2012.

Gheorghe Stănică

S-a născut la 23 aprilie 1922 în Giurgiu. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Construcții. Profesia : inginer constructor. A fost arestat la 17 august 1949 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Poarta Albă, Peninsula și Galeș. A fost eliberat la 27 mai 1954. La data interviului locuia în București. Interviu realizat de Alin Mureșan la 23 ianuarie 2009. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cota 539.

Spuneți-mi, vă rog, câteva cuvinte despre părinții dumneavoastră.

Viața tatălui meu se rezumă în câteva vorbe : pleacă de la țară la Giurgiu și intră la stăpân. După ce stă acolo circa 15 ani, cu banii adunați deschide o prăvăliuță și în felul ăsta devine comerciant.

A avut probleme cu comuniștii ?

A avut, pentru că i s-a naționalizat casa și a fost dat afară din casă. Și au luat și magazinul, bineînțeles.

Dar n-a fost închis ?

Nu a fost închis, a fost deportat însă, și el, și mama.

Unde ?

La Flămânda, lângă Botoroaga, în Vlașca. În 1950.

Care era motivul pentru care a fost deportat ?

Eu am fost arestat în 17 august 1949. ăsta era motivu'...

Unde ați făcut studiile până la absolvirea liceului ?

Școala primară am făcut-o la „Ion Zalomit”, în Giurgiu, după care am intrat – se dădea concurs pentru clasa I – la Liceul „Ion Maiorescu” din Giurgiu.

Aveați simpatii politice pe vremea liceului ?

Da, pentru Mișcarea Legionară.

Ați fost înscris în Frățiile de Cruce ?

Da. Din clasa a VI-a de liceu.

Din grupul acesta de la liceu, au mai fost colegi arestați ?

N-aș putea să spun... Practic vorbind, aș putea să numesc pă Pețanca Ion¹, pă Cambera Florea² și un medic veterinar, nu-mi vine în minte acum numele. Au trecut și prin Pitești ăștia...

Au fost cu dumneavoastră împreună sau separat ?

Nu, separat, dar au trecut prin Pitești.

La facultate unde v-ați înscris ?

M-am înscris la Facultatea de Construcții din București în 1943.

Ați intrat în legătură cu grupul legionar de la facultate ?

Da.

Cine făcea parte din acel grup ?

N-aș putea să spun că acesta pe care îl nominalizez a trecut prin Pitești, nu știu, dar îl chema Samargescu³. Era în anu' IV sau anu' V. Se făceau 5 ani la Politehnică.

Ce fel de activitate avea grupul de la Construcții ?

Preocuparea dominantă era aspectu' educativ, al corectitudinii și al vieții cumpătate, cu caracter și aspect moral.

Deci nu era o opoziție prin acțiuni, ci prin structură.

Da. Era faptu' care m-a atras, după cum au fost și laturi care m-au mai reținut. Reținut în sensu' că n-am intrat prea profund în probleme, datorită acestor rețineri, să zic. Obişnuiam să gândesc între unele afirmații și unele manifestări, care nu toate mi-au convenit. Mă înțelegeți ?

Ce anume v-a deranjat ?

Violența. Eu sunt împotriva violenței. Consider că cea mai înaltă concepție de gândire a vieții pe pământ, la vârsta asta, pe care o consider suficient de avansată ca să-mi permită a face o afirmație de natura respectivă, este cuvântu', înțelegerea, conceptu' acela excepțional de înalt ca divinitate : „iubește-ți pe aproapele tău ca pe tine însuși”. Și când ajungi nu să reușești, pentru că e ceva de ordin extraordinar de greu, dacă nu imposibil, dar să te strădui ! Să te strădui... Și-atuncea lucrurile ar fi în ordine ca viață, ca gândire. Și ca motivații pe toate planurile vieții.

Cu cine ați fost în relații mai apropiate în facultate ?

Eee, uite că nu voi fi în stare să vă răspund. Și știți de ce ? Nu pentru că n-aș vrea, dar eu am avut o politică proprie : ca aspectele negative care erau distrugătoare ale

-
1. Ion Pețanca, născut la 7 ianuarie 1927 în Pietroșani, Teleorman. A fost arestat la 4 septembrie 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Poarta Albă și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 11 februarie 1952. Informații din fișele matricole penale din AANP.
 2. Florea Cambera, născut la 12 decembrie 1927 în Vieru, Giurgiu. A fost arestat la 4 septembrie/26 octombrie 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Poarta Albă și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 23 februarie 1952. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 267, f. II bis ; fișa matricolă penală din AANP.
 3. Vezi nota 40, p. 269.

vieții, și nu constructoare, să încerc să nu reflectez la ele și când îmi veneau în câmpu' gândirii, să le înlătur. În felu' ăsta nu vă pot da răspunsu' la întrebarea pusă.

În 1948, când au avut loc arestările masive de legionari, erați în anul V ?

Nu, eram în anu' III.

Dar cum se face că până în '48 erați abia în anul III ?

Domne, din cauza unei situații cu caracter economic. Părinții mei scăpătaseră, nu mai aveau posibilitatea să mă-ntrețină pe mine la București. M-au trimis la București fără niciun franc să fac facultatea, și-o facultate grea. Facultatea de Construcții nu era o facultate ușoară. Două facultăți erau grele : Electromecanica și Construcțiile.

A trebuit să lucrați ?

Da. Și de-aici a' rezultat aceste insuccese și situații negative din punct de vedere școlăresc. Am avut multe eșecuri școlarești din cauza acestei permanente căutări de domiciliu și de a scăpa de rigorile arestării.

De ce, aveai colegi care erau urmăriți pe vremea aceea ?

Da, sigur că da, și știam treaba aceasta. Ajunsesem s-avem, cum să spun io, finețea detectării acestor aspecte.

Au fost arestați și colegi de-ai dumneavoastră în mai '48 ?

A fost arestat un coleg de liceu, care dup-aceea a tulit-o-n America și e doctor acolo, Lăzărescu P. Mihail – dau un exemplu. Și care s-a descurcat renegând și înjurând Mișcarea Legionară, deși fusese amestecat cu vârf și-ndesat chiar pe linia serviciului de informații...

Ce v-a determinat să începeți să vă ascundeți de autorități ?

Păi m-a determinat faptul că începusem să fiu filat și să simt treaba asta.

Asta înainte de arestări sau după ?

Înainte de arestări. Or, fără bani, fără o sponsorizare necesară întreținerii, cât și rechizitelor, nu era ușor. Primii doi ani am fost bursier... Primii doi ani. Și pe urmă, datorită acestor menționate întâmplări, am început să clachez. Mă-nțelegeți ? Asta a fost.

Și unde v-ați ascuns timp de un an și trei luni ?

Iarăși, la un cetățean pe care nu-l mai țin minte, într-un bloc din București.

Îl cunoșteai ?

Nu-l cunoșteam. Îmi fusese recomandat de-un alt prieten, care nu făcea însă politică legionară.

Doar acolo ați stat ?

N-am stat numai acolo, pentru că mi s-a părut că sunt filat și m-am dus la o mătușă a nevestii, la care am stat iarăși un timp oareșicare dormind pe scaune. Asta era în Bulevardul Mărășești. A fost o viață din asta, de urmărit și alergat... Iar în '49 am fost cules din strada Cernat 33, unde ajunsesem să stau, c-asta era dată lu' unu' din frații mei de dotă când se căsătorise, că era militar, și care mă avea pă mine, ca să zic așa, om ce păzea și casa.

Unde v-au dus prima dată după arestare ?

La palatu' de Interne, care p-ormă a devenit sediu' central al Partidului, al Comitetului Central. Acolo am fost încarcerat la subsol, după ce-am trecut prin mâna unui mulatru

de om și am stat în condiții în care am cunoscut câțiva oameni care nu mai sunt. De pildă, preotul Dumitrăchescu Leonida⁴, parohul bisericii Dobroteasa, rudă cu Miha-lache⁵, de la Partidul Național Țărănesc. Am fost mutat p-ormă în altă celulă, cu Victor Anca⁶, un alt țărănist. Până când am fost luat de la anchetă și trimis la Jilava...

Ancheta a avut loc la sediul Ministerului ?

La sediul Ministerului. În care un cetățean scria și eu iscăleam...

Despre ce vă întrebau ?

Despre oamenii pe care i-am găzduit io, tot legionari, în condițiile când stăteam în Cernat 33.

Pe cine ați găzduit acolo ?

Nu erau cunoștințe de-ale mele, era' tot așa, o prezentare a unui inginer care dup-aceea a fost torturat și a murit în închisoare, Nonu Sasu⁷ din Brăila. Eu așa știu că s-a prăpădit. El a fost unu' din chiriașii mei. Și ăsta a fost unu' din motivele pentru care am fost urmărit, pentru că eu, în afară de treaba asta, mai aveam legătură și cu ceilalți menționați anterior : Cambera Florea, Pețanca Ion și mai era încă unu', nu-mi vine în cap. O să-mi vină-n minte... Adică foștii colegi de liceu care erau și ei la facultate în București.

Erau fugari sau cum de erați în legături cu ei încă ?

Erau și ei fugari.

Povești-mi puțin cum s-a desfășurat ancheta. Ați fost bătut ?

Da. Da. Însă am recunoscut găzduirea care era cap de acuzare și n-aș putea să spun că au fost bătăi prea dure. N-au fost torturi, motiv pentru care lotu' care ni s-a făcut n-a luat ani grei. Io am luat 4 ani, ceilalți doi au luat câte 2 ani fiecare, iar ultimul, Berindei Gheorghe⁸, a luat 1 an. ăsta a fost lotu' meu.

De ce v-au mai bătut în anchetă dacă ați recunoscut ?

Preventiv...

Cum se consemnau declarațiile ? Erau cuvintele dumneavoastră sau ale lor ?

Erau cuvintele lor și foarte des obișnuiau să mă oblige să întrebuițez cuvântul „legionar” : „M-am întâlnit cu Păunescu, legionar”. Țineau foarte mult la amănuntul ăsta.

Cam cât a durat ancheta ?

4. Pr. Leonida Dumitrăchescu, născut la 22 aprilie 1893 în Cucuteni, Dâmbovița. Preot paroh la biserica Dobroteasa din București (1942-1972). Nu avem informații despre data arestării. A fost internat administrativ la 15 august 1952 pentru activitate în cadrul PNT. A executat pedeapsa în închisoarea Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 15 august 1953. <http://dobroteasa.ro/parohie/istoricul-bisericii/>, accesat la 19 ianuarie 2009 ; Vasile Manea, *op. cit.*, p. 102 ; fișa matricolă penală din AANP.

5. Vezi nota 37, p. III.

6. Vezi nota 43, p. III.

7. Vezi nota 4, p. 283.

8. Gheorghe Berindei, născut la 19 iulie 1925 în Daia, Giurgiu. A fost arestat la 22 septembrie 1949 și condamnat la un an de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești și Poarta Albă. Nu avem informații despre data eliberării. ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 267, vol. I-II, *passim*.

Păi, din august până-n 9 februarie.

Destul de mult. De ce a durat atât ?

Eram lăsat să reflectez, să mai gândesc...

Credeau că mai ascundeți ceva ?

Exact. Dar fără să știe ce. Și, prin ianuarie 1950, am fost dus în Rahova, unde am stat într-un fel de tranzit timp de o lună, iar pe 10 februarie am fost dus la Jilava.

La Jilava v-au dus în vederea procesului ?

În vederea procesului.

Cine a fost considerat șef de lot ?

Eu.

Aveți cunoștință dacă au mai fost loturi judecate în aceeași zi acolo ?

Nu, nu. Eram foarte marcat din punct de vedere psihic de acest aspect. Foarte marcat...

La ce condamnare vă așteptați ?

Nu mă așteptam la o condamnare mare, pentru faptu' că n-am deținut lucruri grozave pentru ei, să mă acuze că mă vârâsem prea adânc în subiectele astea.

Procesul cum s-a desfășurat ?

Cu rugămintea să nu fiu condamnat prea sever. S-au cerut circumstanțe atenuante în sensul că n-am avut lucruri fulminante, n-am avut lucruri bogate pentru ei. Condamnarea asta a fost destul de măricică, să spun așa, față de conținutu' subiectului în sine, ca proces. M-au acuzat de faptul că țineam legătura cu oamenii ăștia, că oamenii ăștia cotizau – era un fel de ajutor legionar, pe undeva – și activitatea asta de întâlnire periodică alcătuia un aspect dușmănos la adresa regimului.

Cum ați reacționat când ați auzit sentința ?

Mi s-a părut enorm. Patru ani parcurși cu mintea, când vor trece ei, cum vor trece ei... Mi s-a părut enorm. Pe atunci mai era impresia că lucrurile nu vor lua turnura care-au luat-o, în sensu' de-a veni comuniștii în totalitate la putere.

Încă mai credeți că există scăpare ?

Mai credeam eu... cai verzi pe pereți. Zic între ghilimele acumă treaba asta.

Adică în americani, probabil.

Păi sigur că da, sigur că da. Și credeam în treaba asta. Da' n-a fost așa să fie.

Unde v-au dus după proces ?

Păi am stat în Jilava vreo lună de zile. Era iarnă, și ne-a mutat la Pitești.

Cât ați stat în Jilava nu v-ați întâlnit cu niciun student ? N-ați aflat nimic despre ce se-ntâmplă la Pitești ?

Domnule Mureșan, la Pitești ce se-ntâmpla habar n-aveam. Habar n-aveam ! Însă ei deja începuseră să fie organizați la data aceea, pentru că bătălia la Pitești se întâmplase în decembrie '49 și după-aceea începuseră să se organizeze. Ce-nsemna a se organiza ? A lăsa un tip sau doi în mijlocul unei adunături de condamnați politici, din ale căror comentarii ăștia raportau preocupările ce le-aveau acești deținuți, preocupări cu care te luau la întrebări la demascare.

Am ajuns la Pitești și-am fost băgați la izolare. Era o cameră lungă, compusă din două încăperi și-o toaletă turcească, unde stăteam pe priciuri aglomerate puternic, în sensul că erai chinuit când dormeai. Și-aicea am cunoscut o serie întreagă de oameni, dintre care doi inși erau preocupați cu strânsul ăsta de date de care anterior v-am spus.

Cine erau, îi mai ții minte ?

Da. Unu' era student la Medicină, îl chema Găbureac⁹, și altu' era tot student, mi se pare, tot de Medicină, pe care îl chema Livinschi¹⁰. Țștia doi erau cei care strâneau date despre discuțiile pe care le-auzeau de la ceilalți.

Dumneavoastră ați fost transferat acolo împreună cu colegii de lot ?

Da. Și au mai fost acolo un țărănist, Ghica Alexandru¹¹, mi se pare, un poet, Sergiu Mandinescu¹²... Știam mulți, dar exercițiul de care v-am vorbit anterior și pe care l-am folosit foarte des, ca să nu mă tâmpesc, să fiu un om normal, echilibrat, m-a făcut să-i uit.

Cam câți erai în cameră ?

40.

Cum era Sergiu Mandinescu în cameră ?

Un tip foarte sensibil. Mi-l aduc aminte cu o căciulă de blană din asta, făcută armonică în cap, și seara se ținea câte-o prelegere. De pildă, io am mâncat niște bătăi foarte severe la 4-spital pentru că am avut inspirația să povestesc „Cămașa lui Hristos” de Lloyd Douglas. Nu era nimic omis, totu' era centrat.

Mandinescu a vorbit și el despre ceva ?

Mandinescu era un tip spiritual, dom'le, și se pricepea la poezii. Era un simpatic. P-ormă or avut grijă de el foarte îndeaproape...

Cam cât timp a durat această primă etapă de culegere a informațiilor ?

La izolare ? Apreciez la vreo lună de zile.

Ce însemna practic regimul de izolare ?

9. Traian Găbureac, născut la 13 august 1923 în Ștefan cel Mare, Vaslui. A fost arestat la 24 iunie 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla și Jilava. A fost torturat la Pitești încă din decembrie 1949, iar ulterior a devenit agresor și medic deținut la Gherla. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 luni. A executat pedeapsa în închisoarea Bicaz. A fost eliberat la 29 ianuarie 1953. Costin Merișca, *Tragedia Piteștii. O cronică a „reeducării” din închisorile comuniste*, Institutul European, Iași, 1997, p. 16; ***, *Memorialul ororii...*, pp. 309-310; fișele matricole penale din AANP.

10. Vezi nota 25, p. 260.

11. Probabil Alexandru A. Ghica, născut la 25 decembrie 1924 în București. A fost arestat la 28 octombrie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 13 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Baia Sprie și Dej. A fost eliberat la 24 octombrie 1961. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

12. Sergiu Mandinescu, născut la 3 iunie 1928 în Basarabi, Suceava. Poet. A fost arestat la 21 septembrie 1948 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Pitești, Gherla, Jilava, Târgu Ocna, Suceava și Caransebeș. A fost eliberat la 31 octombrie 1960 cu domiciliu obligatoriu în Lătești, Bărgan. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar M*, pp. 45-46; ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 4, vol. 3, f. 236; fișele matricole penale din AANP.

Nu erai scos la aer, nu aveai altă tratarisire decât alimentația cu apă chioară dimineață, la prânz și seara, turtoiu' de la prânz, și în rest o pierdere de timp din asta în care așteptai să fii luat și repartizat pă celule.

Toaletă era în cameră ?

Toaletă turcească, în cameră.

Deci nu vă scoteau niciodată la program ?

Absolut deloc. Și ce să spun ? Oamenii se preocupau să învețe unu' de la altu' în funcție de cunoștințele respective. Găbureac, de pildă, era un tip de mare memorie. Mi-aduc aminte că de la el am învățat să recit „Moartea lui Fulger” de Coșbuc. Erau oameni – cum să vă spun io ? – dotați. Nu dădeai peste proști, peste ignoranți.

Găbureac n-avea urme de bătaie ?

N-avea urme de bătaie, da' era de-o cuminenție... El stătea pe același prici, în același pat metalic cu Livinschi.

Puteți să-l descrieți puțin pe Livinschi ?

Livinschi era un tip cu o mutră ascuțită, cu un nas ascuțit, taciturn la vorbă, provocator în a cumpăra, și nu a vinde, și un așa-zis mentor a lu' Găbureac : „faci cutare, nu faci cutare”. Era un tip slab. Nu mi s-a părut un om sclipitor, fugea de discuții, nu intra în discuție cu nimeni, „cumpăra”, cum v-am spus, auzind de la unu' sau de la altu'. Și-l lăsa pe Găbureac să fie mai vorbăreț. Cam ăsta mi se părea mie a fi Livinschi. Și el era amestecat în conducerea Piteștiului...

Cum suportați foamea ? Spuneți că mâncarea era extrem de precară.

Domne, se ajunsese la un stadiu dă nu puteai să stai pe două picioare. Te rezemai de perete ca să mai capeți un reazem al corpului la mers. Era răsău' după lume când se împărțea pâinea, codru' de pâine. Unii, săracii, făcuseră diverse cântare, din astea... ce să spun, domne, bătaie de joc ordinară, înfometare totală.

Meniul era același în fiecare zi ?

Da. Arpacășu' de rigoare la prânz, iar dimineața și seara o apă chioară care se numea cafea sau ceai.

Ce s-a întâmplat după acea lună în care v-au tras de limbă ?

Ne-a' luat și ne-a' băgat la 4-spital.

Pe cine ați găsit acolo ?

Unu' care dormea, de obicei, lângă ușă, în patul de cinstire, era Eugen Țurcanu¹³. Și p-ormă diverși corifei din ăștia, de-ai lui : Bordeianu Virgil¹⁴... Un alt nume greu mi-aduc aminte...

Încercați să-l descrieți puțin și pe Țurcanu, vă rog.

N-am văzut în viața mea figură mai bestială ca a ăștia. Îmi aducea aminte de momentele când citeam la istorie cum arăta Attila, intitulat „ciocanul lumii”. Avea o privire fioroasă, era bine alcătuit și bine hrănit. El ieșea din celulă și-l hrăneau...

Dormea acolo în cameră ?

13. Vezi nota 22, p. 259.

14. Vezi nota 67, p. 312.

Dormea acolo în cameră. Și era cel care comanda bățiile.

Cam câți oameni erau în celulă când ați intrat dumneavoastră ?

Domne, erau vreo patru-cinci inși.

Care era atmosfera ?

Timp de vreo 10 zile, până să înceapă bățiile, era o atmosferă din asta, de urmărire : ce face ăla de lângă tine. Aveau cărți ! Când am văzut cărți la ei... Aveau, de pildă, pe Makarenko – dau un exemplu. Erau așa-zișii îndoctrinați.

Citeau din cărțile respective, le discutau, sau doar le-ați observat prezența acolo ?

Le-am observat prezența și erau curioși să afle dacă erai înștiințat de prezența celor doi spioni, Livinschi și Găbureac. Erau dornici să afle ce știm, dacă ăia au transpirat, dacă ăia au vorbit ceva, dacă ăia nu și-au ținut gura. Mă înțelegeți ?

Deci își verificau cadrele.

Da.

Cum a pornit prima bătaie ?

Aveau ciomege și scânduri deja pregătite și au făcut așa – cum să spun eu ? – un culoar, bătaușii. Și-au început lovirile.

A existat un pretext sau au pornit din senin ?

Din senin. „Bandiților !” Țăsta era pretextul, eram bandiți... Acuma mi-am adus aminte : tipu’ de care vroiam să vă spun că l-am întâlnit la 4-spital și făcea parte dintre cei care erau torționari era Perșinaru¹⁵, dac-ați auzit de el. Un tip gângăvit, da’ foarte afurisit, foarte rău. Gângăvit... c-așa era el, așa era vorbirea. Însă cel mai odios rămâne Țurcanu. Cel mai odios cu puțință. Am mâncat niște băței foarte strașnice de la el.

La început v-au bătut la comun ?

La început m-a bătut la comun, cum spuneți dumneavoastră. Și dup-aceea te chema individual și la closetu’ care se afla lângă 4-spital. Am auzit că acuma închisoarea s-a dărâmat...

O bucată s-a renovat și o bucată a rămas.

Îngrozitor. Îngrozitor... Un alt nume, uite, de care mi-am adus aminte acuma e Mărtinuș¹⁶.

Spuneți că Țurcanu v-a dus în camera de la baie ?

Da. Da, da, da, da. „Ce-ai mai gândit, ce mai ai de spus ?” Și urma bătaia. Scopu’ era să scoată ceva... Ce să scoți când n-aveai ce ?

Acolo vă bătea, separat de cameră ?

Da. Da, da. Te chema separat și te-altoia.

Avea vreo lovitură preferată ?

La față. Pumn. P-ormă erau bățiile la tălpi, îngrozitoare.

15. Ion Perșinaru, născut la 7 septembrie 1925 în Poiana de Sus (azi Poiana), Dâmbovița. A fost arestat la 25 mai 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Constanța și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 1 august 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

16. Vezi nota 21, p. 259.

Astea în cameră, bănuiesc.

În cameră. Te puneau pă un drug din ăsta și te-altoiau la tălpi.

Cine bătea mai mult la tălpi ?

Era Persinaru unu' din ei, Mărtinuș. O altă figură sinistă care-am cunoscut-o a fost Holdevici Viaceslav¹⁷.

Cam cât timp au durat bătăile în 4-spital ?

Până în momentul când ne-au îmbarcat și ne-au trimes la Canal ca să ne-ntoarcă : nu erau gata barăcile. Și-am mers în niște condiții îngrozitoare. O altă figură pe care mi-o amintesc acuma era Gheorghe Caziuc¹⁸. Și care, când ne-am întors toți ăștia care ceream apă, am mâncat bătăile de cuviință c-am fost obraznici să cerem apă. Avea o șapcă de piele Caziuc. Și era un tip din ăsta de revoluționar, pe undeva, rus. N-a avut un destin prea fericit, săracu'. Nu l-a ajutat nici mintea prea mult.

Cât timp ați stat la 4-spital, au avut loc și acele demascări publice în cameră ? Ați auzit colegi obligați să își batjocorească familiile ?

Da. Am văzut oameni care și-au adus părinții în pușcărie. Doi ploieșteni, la care nu-mi vin în minte numele acum.

Cumva Davidescu¹⁹ ?

Exact! Exact! Exact...

Ce-au spus despre părinții lor ?

Că sunt împotriva regimului și că pentru ei regimul ăsta e o nenorocire, e o bestialitate.

Ce reacție sufletească ați putut avea când ați văzut în ce hal au ajuns ?

17. Viaceslav Holdevici, născut la 28 septembrie 1924 în Chirșova, Basarabia. A fost arestat la 15 februarie 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Valea Neagră – Peninsula, Poarta Albă. A fost eliberat la 12 mai 1951. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

18. Vezi nota 66, p. 312.

19. Ștefan Ioan Davidescu, născut la 27 decembrie 1927 în Ploiești, Prahova. A fost arestat la 5 octombrie 1949 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 3 ani. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Aiud, Pitești și Poarta Albă. A fost eliberat la 23 decembrie 1952. A fost rearestat la 20 mai 1954 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A fost eliberat la 6 ianuarie 1955. A fost arestat pentru a treia oară în 29 noiembrie 1956 și condamnat la 7 ani de închisoare, cu calcularea prevențiilor anterioare. A fost eliberat la 29 noiembrie 1956 cu domiciliu obligatoriu la Răchitoasa, Bărrăgan. I s-au ridicat restricțiile la 14 noiembrie 1963. Ștefan Ioan I. Davidescu, *Călăuză prin infern*, II, Dacia, Cluj-Napoca, 2003, *passim*.

Teodor Davidescu, născut la 28 mai 1926 în Ploiești, Prahova. A fost arestat la 12 martie 1949 și condamnat la 1 an și 6 luni. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Pitești. A fost eliberat la 18 octombrie 1950. A fost rearestat la 25 noiembrie 1953 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Codlea. A fost eliberat la 20 martie 1955. A fost arestat pentru a treia oară la 23 noiembrie 1956 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești și Jilava. A fost eliberat la 26 martie 1957. Ștefan Ioan I. Davidescu, *op. cit.*, pp. 9, 33 ; fișele matricole penale din AANP.

Domnule, întâi și-ntâi nu mi-a venit să cred ce mi-au văzut ochii. Cum au putut să facă niște copii așa ceva. Nu am crezut cu puțință. Nu știai ce să mai crezi. Totul se prăbușea, ca un joc din ăla de cărți. Nu știai ce să mai crezi, în cin' să mai crezi. Eu am avut un noroc mare. Mare de tot. Am crezut nețărnut în Dumnezeu. Nețărnut !

Deci nu v-a părăsit credința nici în acele momente ?

Absolut. Mi-aduc aminte că la 4-spital, de la ușa de intrare spre dreapta, unde stăteau bățaușii, torționarii, și spre stânga unde erau ferestrele, se vedea crucea unei biserici. Crucea unei biserici... Dom'le, crucea aia pentru mine a fost un balsam, a fost – cum să spun eu ? – un platur, o bandajare a rănilor.

Nu v-au observat niciodată cei din comitet că vă uitați la cruce ?

Nu, nu, da' mă uitam pe furis. Crucea aia pentru mine a reprezentat un adevăr. Ca și astăzi, tot la fel gândesc, tot la fel gândesc... Sunt multe enigme ale vieții cât trăiești, da' nu le rezolvă decât un singur lucru : credința. Credința și lipsa violenței.

Au fost și studenți care au fost obligați să-și batjocorească credința ?

Păi toți erau obligați la acest lucru. Credința era dușmanul numărul unu al gândirii comuniste, pentru că se opunea spălării creierului.

Ați auzit în demascări lucruri de genul acesta ?

Nu am auzit așa ceva. Domne, când intrai în bățiile ăstea, erai altul, nu mai puteai să raționezi. Mi-aduc aminte de o-ntâmplare, că viața asta e presărată și cu astfel de lucruri. Stăteam în celula 1 de la Ministerul de Interne, la subsol, cu parohul bisericii Dobroteasa din București, părintele Dumitrăchescu Leonida. Când m-am întors de la prima anchetă, de la prima bătaie, făcută nu știu la ce etaj, cu ochelari la ochi, părintele s-a uitat la mine, și zice : „Cum e, fiule ?”. Și eu am răspuns așa : „Părinte, dacă m-ar băga la 3.000 de metri adâncime în pământ, eu tot în Hristos și-n Dumnezeu cred”. Mă-mprietenisem cu părintele, deși eu eram, ca vârstă, un mucos. „Crezi în eliberare ?” Zic : „Sunt convins că vremurile astea trebuie să se schimbe”. Credeam în cai verzi pe pereți, cum spusei mai devreme, în americani. Și-am făcut un legământ cu el că-n prima duminică când voi termina pedeapsa să mă duc la slujbă, la biserică la Dobroteasa. Află, dom'le Mureșan, că preotul, când a ieșit cu Sfintele Daruri, m-a recunoscut, m-a cădelnițat... Aspectu' respectiv a alcătuit pentru mine un îndemn la a rezista și a înfrânge lupta cu viața. Aia negativă. Vremea a trecut, sigur, părintele a murit de mult. Da' vreau să spun de faptu' în sine : ce însemnează credința ! Asta-i viața...

Vă gândeați în momentele acelea, de la 4-spital, ce să faceți sau ce să spuneți ca să puteți scăpa ?

N-am putut să spun niciun neadevăr, n-am adus pe nimeni după mine. Gândirea era următoarea : „Măi, dacă mă întreabă de X, și X a făcut cutare afirmație, și X a trecut prin așa-zisa reeducare, și a vorbit de tine, tu s-o mai spui sau să n-o spui ?”. Ei bine, eu m-am abținut și n-am spus. Și n-am făcut rău. Vreau să spun că orice suferință îndurată pentru a face bine să-ntoarcă și te-ajută în viață. Îți dă o mână de ajutor în ce momente grele poți fi uneori.

Ce anume ați tănuț în fața lui Țurcanu ?

Oamenii ăștia pe care i-am găzduit. Însă oamenii ăștia pe care i-am găzduit și care țineau câte o ședință intimă... nu stăteam s-ascult. Eu ieșeam afară, pentru că n-aveam gradul lor, n-aveam înălțimea funcției care să mă planteze la a asculta discuții.

Și au rămas în afara închisorilor aceștia ? N-au fost arestați oricum ?

Ba cum să nu fie arestați ? Au și murit... Cum să nu fie arestați ? Dar ceea ce m-a urnit de la începutul începutului, când m-ați întrebat dumneavoastră de Frățiile de Cruce, ce m-a preocupat, cucerindu-mă, a fost faptu' că se dorea crearea unui om într-adevăr fără viciile păcatului de-a obține în viață lucruri nedrepte, necuvenite. Aspectu' moralității să fie dus la cel mai înalt nivel, să te gândești în permanență la această treabă. Asta m-a cucerit. După cum au fost și altele care m-au reținut. Și cele care m-au reținut au fost cele fundamentate pe ceea ce v-am spus, pe violență. Nu cred că violența rezolvă vreo problemă a vieții oamenilor, nici în mic, nici în mare. Chiar la ora actuală...

Câte întâlniri ați avut față în față cu Țurcanu ?

Cred că vreo 10.

Și cum s-a încheiat ultima întâlnire, l-ați convins că nu mai ascundeți nimic ?

A rămas convins de starea deplorabilă în care m-am manifestat și arătat eu, ca un tip speriat, totalmente speriat, că nu merită să-și piardă vremea cu unu' care nu reprezintă pentru el o valoare tematică.

În momentul în care ați fost duși la Canal, se terminaseră demascările în cameră sau mai erau oameni ?

Se continuau în măsura în care acești șefi de grupă, cum era Holdevici, bunăoară, ziceau : „Ăla a făcut cutare lucru, ăla s-a comportat așa, ăla a spus că nu e bună mâncarea, ăla a zis că arpacașu' e cu gărgărițe”. Și era cu gărgărițe.

Aveați voie să vorbiți în cameră ?

Aveai voie să vorbești, da' puțin. Nu era, cum să spun eu, o discuție curentă.

Care era programul unei zile ?

Domne, era o vegetare așa, așteptând cele trei întâmplări ale zilei care se chemau cafeaua de dimineață, surogatu', turtoiu' la prânz și rareori, câteodată, terciu' seara. În rest, discuții. Fiecare își prezenta câte-o problemă pentru ceilalți, povestea unei cărți, cum am făcut și eu, v-am spus... Asta înainte de băți. La 4-spital trebuia să stai pe marginea priciului și să n-adormi. Dacă adormea, te scula' cu lovituri de scânduri.

Deci stăteați în poziție toată ziua ?

Da. Pe marginea priciului toată ziua.

Între timp aveau loc băți sau demascări ?

Și-ntre timp, când dădea câte-un semnal Țurcanu, se trecea la băți. După băți urma demascarea. Ședeai acia, la masă, și lua pe fiecare : „Tu ce-ai gândit, mă ? Tu ce mai gândești, care-i părerea ta ? Ce poți să spui acum ?”.

Cum dormeați noaptea ? Aveați o poziție fixă ?

Păi era o poziție obligatorie : să vadă totdeauna mâinile, ca să nu faci vreo prostie, adică să te sinucizi. Mâinile deasupra pături.

Puteați dormi noaptea ?

Înghesuiți puternic, de obosiți, făcuți praf, adormeam. Praf. E o oboseală să stai și să nu faci nimic chiar pe marginea priciului.

Dar stresul vă lăsa să dormiți ? N-au existat cazuri de oameni care să se trezească din somn țipând ?

Existau întâmplări din astea a' celor torturați, da-și reveneau repede. Își reveneau.

Vă trezeau și pe dumneavoastră ?

Da. Și-ți dădeai seama că e ceva normal... Și-n timpul acestei perioade am trăit un eveniment care-i interesant: a venit comandantul' închisorii să ne facă o vizită. Cu gardian după el, în uniformă era... Ironie totală. „Cum ne simțim ?” Și-atuncea unul dintre noi... a murit, săracu', de vreo cinci-șase ani. Se chema Adrian Băcilă²⁰. Și pă marginea priciului, cum stăteam noi, c-așa eram obligați: să stăm cu mâinile pe genunchi, să nu facem vreo prostie, să ne sinucidem sau mai știu eu ce, Adrian Băcilă zice: „Dom'le director, vreau să vă întreb un lucru. Noi trăim aicea a doua pedeapsă ? Există un principiu de drept roman care sună că *non bis in idem*²¹”. Știți ce i-a răspuns Dumitrescu²² ? Zice: „Probabil c-o să ieși cu picioarele înainte de-aici”.

L-a înfruntat pe Dumitrescu, dom'le. Am fost de față. Un alt amic cu care mă împrietenisem eu la izolare era un viitor doctor, Turcu²³, din Brăila. Pe atunci era la Medicină, la București. Un băiat foarte bine mobilat din punct de vedere... al cunoștințelor. Intelectuale, bineînțeles. Și care, mi-aduc aminte, săracul de el, după ce mâncasem bățiile astea la 4-spital... Sunt groțești, domnule, sunt și de plâns, și de râs, c-au fost cu puțință. Și după ce înregistrasem o bătaie din asta, venind pe marginea priciului, îmi spune: „Băi, eu mai rabd o dată și-mi fac demascarea, că n-am încotro” (râde - n.n.).

A și făcut-o ?

Ce demascare să faci, mă frate, că noi nu eram oameni care să deținem mari adevăruri, nu eram de mare factură, să zic așa, de primă linie ? Că dacă am fi fost, nu ne-am fi bucurat de condamnări mici.

Cum s-a întâmplat transferul la Canal ?

Dom'le, a venit un medic civil de la București, Spitalul 9. Și-am trecut prin fața lui că suntem buni de muncă. Vezi dumneata, numele astea sunt scufundate în banca de date a memoriei și nu ies automat când le chemi tu, ci când vor ele. Fenomenu' pe care îl au bătrânii, că uită conform zicalei românești, de la mână până la gură...

Ați plecat mai mulți din cameră la Canal ?

Da, da, da. Îi rețin pe Caziuc, pe Livinschi, pe Găbureac, pe Persinaru, pe Mandinescu. Mandinescu a suferit traume mari. Dar ne-au întors imediat, și-am fost admonestați puter-nic pentru că am cerut apă de băut.

20. Adrian Băcilă, născut la 17 februarie 1925 în București. A fost arestat la 7 mai 1949 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Aiud și Jilava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea, Periprava. A fost eliberat la 5 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

21. Principiu provenind din dreptul roman care prevede aplicarea unei singure pedepse pentru o singură faptă ilicită.

22. Vezi nota 33, p. 295.

23. Constantin Turcu, născut la 26 octombrie 1925 în Slatina, Olt. A fost arestat la 1 mai 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Târgu Ocna, Aiud și Timișoara. A fost eliberat la 19 martie 1957. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Culmea. Nu deținem informații despre eliberarea lui. Informații din fișele matricole penale din AANP.

În timpul transportului ?

În timpul transportului. În acea așa-zisă dubă-vagon nu pot să descriu cât de înghesuiți eram, ca sardelele. Nu puteai să te miști unul pe lângă altu'.

Ce s-a întâmplat când v-ați întors de la Canal ? V-au mutat în altă cameră la Pitești ?

Nu ne-au mutat în altă cameră, da' nici n-am stat mult. Vreo câteva zile și am fost iarăși transportați, tot la Canal.

Aceleași persoane ?

Da. Păi unii au format brigada trei și, altele, brigăzile de demascări 13-14.

Ați reușit să vă dați seama pe ce fel de criterii v-au împărțit în brigăzi ?

A' importanței activităților noastre politice. Avea legătură și cu condamnările. Țștia cu condamnări mici erau în brigada trei, brigada lu' Dorneanu Ștefan²⁴. Era moldovean.

Era student ?

Domnule, era un tâmpit. Era un om... nu puteai să accepți de la el decât ura, violența și bătăile. Era mai în vârstă decât mine, da' nu cu mult. Nu cu mult.

Și în ce colonie v-au dus ?

Eu am fost la Peninsula, la Poarta Albă și la Coasta Gaeș.

Brigada trei era alcătuită numai din studenți veniți de la Pitești sau erau și alți deținuți ?

Erau și alții. Dintre ăștia veniți de la Pitești, unul dintre ei era Perșinaru. Altu' dintre ei era Bordeianu Virgil. Holdevici Viaceslav nu era de la 4-spital, nu știu de unde-l adusese, dar el era șef de grupă.

Ce erau grupele în cadrul brigăzii ?

Erau o adunătură de șase, șapte, opt oameni. Răspundeai de munca lor, îndeosebi cantitativă.

O brigadă cam din câți studenți era formată ?

30-40.

Cum s-a purtat Holdevici ca șef de grupă ?

Urât.

A fost și violent ?

Exact. Cu subsemnatu'. Că nu terminasem umplerea vagonului complet. Trebuia să-ți faci norma.

V-a lovit, v-a bătut, v-a torturat ?

A lovit. Erau bine hrăniți, dom'le, față de noi, ăștialalți. Aveau acces la butoi, la polonic.

24. Ștefan Dorneanu, născut la 22 octombrie 1922 în Târgu Ocna, Bacău. A fost arestat la 1 august 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 4 ani. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula și Gaeșu. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Gaeșu și Onești. A fost eliberat la 8 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Dorneanu cum se comporta ?

Bestial.

Bătea ?

Da. Te chema la el în cameră, că barăcile astea aveau o cameră separată la coadă. Brigadierii aveau beneficiu' ăsta, dormeau singuri în cameră, erau independenți. Și te chema la el în cameră și te bătea de n-aveai treabă. Pe mine m-a bătut într-una din întoarcerile la colonie pentru c-a avut impresia că pe parcursu' drumului am vorbit cu colegu' de lângă mine prea mult. Și vrea să știe ce-am vorbit. Și eu am vorbit banalități, dom'le, și-atuncea m-a luat la bătut. ăsta era Dorneanu. Aveam un ceas de mână. Îl luase el și-l purta la mână și dus a fost... Un ceas de mână. Era un om al regimului, el era chemat la împărțirea pachetelor. Se primeau pachete, și el era cel care-ți împărțea pachetu', care-ți dădea ce credea el de cuviință. ăsta era Dorneanu.

Demascări au mai avut loc în brigadă ?

Au avut loc în brigăzile 13-14, în brigada trei, nu. În brigada 13-14 a fost cazu' Simionescu²⁵.

Cam care era programul unei zile ?

Scularea dimineța, spălarea, îmbrăcarea pentru număr. Te ținea' în ploaie, frig, până ieșea numărul. După ce ieșea numărul, urma ieșirea pe poartă.

Vă scoteau afară în curte pentru numără ?

Da, sigur. Ieșirea pe poartă. Și ieșirea pe poartă avea loc astfel încât, obosit și nedormit suficient, făceai înțelegere cu ăl' de lângă tine ca mergând să dormi. Eu am mers dormind. „Dorm pân' la punctul cutare, unde se înalță pomul ăla, salcia aia.” „Și de-acolo dorm eu”, zicea colegu'. Astea sunt lucruri trăite de subsemnatu', ce vă spun acum.

Adică ? Vă țineați de mână sau cum ?

Țineam de braț. Da' dormeam. Și dormeam, domne ! N-a fost ușor să nu-nnebunești. Veneai de la muncă, te ducea' la bucătărie să cureți cartofi. Că n-avea cine să facă operațiile astea.

Informații vi se cereau la brigada trei ?

Nu, dar trebuia să fii atent ce trăncănești față de colegu' care te turna. Erau dintre cei pe care anterior i-am subliniat ca torționari. Era preocuparea lor centrală, ca un fel de serviciu.

Ce-ați lucrat la Peninsula ?

Stația de descărcare a cărbunelui. Am fost șefu' acestui șantier, condus de un țăranist care nu știu dacă mai trăiește. De la Peninsula am fost la Coasta Galeș, unde colonia n-avea apă. Ca să aibe apă, trebuia să umplem un rezervor la vreo 8-10 metri înălțime, ca apa, prin cădere liberă, s-o ai prezentă la robinet. Și-am făcut un asemenea castel de apă c-o echipă de dulgheri transilvăneni, din Transilvania de Nord, maramureșeni, niște băieți... o minune ! Aveam planu' respectivului castel, da' nu era ușor, era din bârne, din lemn. Și-am reușit să dau apă coloniei, subsemnatu'. Un tip care s-a purtat omenește

cu deținuții a fost locotenentul Dincă. A fost schimbat datorită acestei maniere de-a se comporta.

El era la Galeș ?

La Galeș. Scosese schimbu' de noapte. Schimbu' de noapte era o nenorocire – să muncești noaptea. El era comandant' lagărului. Un băiat cu inimă, dom'le, un om cu inimă, nu pot să-l uit. Eu aveam un păr ondulat și-a venit dispoziția să ne tundem și el, săracu', mi-aduc aminte, zice : „Mă Stănică, păcat de părul ăsta al tău, că trebuie să fie tuns”. „N-are importanță, dom' colonel...” Dau exemple.

Oricum un alt coleg, arhitect, îl chema Marion Virgil²⁶, ce crezi c-a făcut ăsta ? ăsta a făcut un plan al Coastei Galeș fundamentat pe geometrie axonometrică, ca și cum ai vedea din avion. Și-a desenat colonia ca atare. Și-a fost o discuție mare că cine i-a dat lui planul ăsta (râde – n.n.). Tâmpiți ! Mai erau și aspecte din astea, caraghioase.

Cum se face că ați fost șef de șantier ?

Păi aveau nevoie de oameni care să conducă lucrările.

Și de ce nu îi puneau pe brigadieri sau pe ceilalți, care acceptaseră un pact cu ei ?

Păi nu puneau, că eu aveam trei ani de Politehnică. Nu ? Adică eram în subiect, eram familiarizat cu niște aspecte. Nu ?

Și nu v-au cerut niciodată să-i ajutați și-n alt fel, cu informații sau cu lucruri de genul ăsta ?

Din întâmplare, nu. Din întâmplare, nu. Dar era pentru mine... Păi, dau un alt exemplu. Cazinou' din Constanța fusese avariat în timpu' nemților și trebuia refăcut. Și-au fost duși acolo cei mai buni meseriași. Printre meseriașii ăștia am fost selectat și eu, care făceam oficiu de atașamentist și care am lucrat cu fratele marelui comunist Joja²⁷, care era arhitect. ăsta era Constantin Joja²⁸, arhitectu'. A murit și ăsta. Un om dotat din punct de vedere... capacitate profesională. Și stăteam în cupola cazinoului cum am sta la masa asta, el acolo, eu lângă el. Și el în permanență creiona pe cărbune un bloc cu fațadă românească. Dau un exemplu. Eu eram preocupat să măsoar tot ce se lucra, absolut tot, să-nregistrez. Pentru că toate lucrurile astea se plăteau. Vreau să spun c-am trăit și momente de natura asta, pă lângă cele anterior subliniate.

Cum treceau sărbătorile religioase în închisoare ?

N-aș putea să spun că nu erau ținute, dar obligați să muncim, le tăceam... Le trăiam și le treceam pe tăcute. Erau și-n mijlocu' nostru așa-zișii turnători, muncitori de rahat de pe urma cărora ne alegeam cu câte-o pricopseală, cum m-am ales eu cu o brigadă disciplinară. Adică luat de la cazino, dus la Poarta Albă și băgat în brigada disciplinară

26. Virgil(iu) Sava Marion, născut la 10 noiembrie 1928 în București. A fost arestat la 19 octombrie 1951 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 31 decembrie 1954. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar M*, p. 113 ; fișa matricolă penală din AANP.

27. Atanase Joja (1904-1972). Avocat, membru de partid din 1935. Membru al CC al PMR (1955-1969), membru și președinte al Academiei RPR (1959-1963), ministrul Învățământului și Culturii (1957-1960), vicepreședinte al Consiliului de miniștri (1958-1960) ș.a. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 346-347.

28. Vezi nota 18, p. 291.

a lui Haralambie²⁹, unde am trăit niște momente îngrozitoare datorită unor măsele. N-aveai acces la medic. Astea erau aiureli, basme.

Cine era Haralambie ?

Haralambie era un brigadier în vârstă circa de vreo 55-60 de ani, cu o mutră spălăcită și îndobitocită.

Era politic sau de drept comun ?

Politic.

Ce însemna brigada disciplinară ?

Nu erai întors înapoi în colonie până norma nu era făcută și trebuia să fii impecabil din toate punctele de vedere. Scos ca din cutie la plecatul la muncă, mă rog, toate activitățile astea respectate cu strictețe și cu toată disciplina cu putință.

Erați bătuți ?

N-am remarcat această treabă, însă erau muștrări din astea, fie de mâncare, din polonic, din alimentație, fie n-aveai pachet, de exemplu.

Cât ați stat în această brigadă ?

Păi am stat vreo două săptămâni.

Care fusese motivul pentru care v-au trimis acolo ?

Motivu' pentru care m-a trimis acolo fusese că am fost prea vesel. Cu un alt coleg, mult mai în vârstă decât mine și acuma decedat de mult, aveam obiceiul când făceam duș la casino, apă caldă, apă rece, de ne-apucam să cântăm ca tâmpiții amândoi. Cântam ! „Ăștia în loc să stea la pușcărie, a dat de veselie.” Și ne-a' făcut să ne trezim.

Cam cât timp v-au ținut la Canal ?

Păi din 1950 până în 1954. Am stat la Peninsula o parte, restu' am stat și la Poarta Albă, și la Coasta Gales. Dar eliberarea tot de la Peninsula s-a făcut. Iarna aceea grozavă a lui '53 am petrecut-o la Peninsula. Au murit foarte mulți atunci din cauza frigului.

Când ați fost eliberat ?

Am fost eliberat în 27 mai 1954.

De ce s-a întârziat ?

Păi mi-a' mai dat un an din oficiu, așa, ca să fie³⁰. Fără motivație disciplinară sau de altă natură penală.

Vă așteptați să ieșiți la termen ?

Nu. Cine ieșea la termen era o surpriză.

Deci se practica întârzierea eliberării.

Da, da. Însă când am ieșit, L-am prins pe Dumnezeu de picior.

Unde v-ați dus după ce v-ați eliberat ?

29. Probabil Pavel Haralambie, născut la 3 februarie 1910 în Brăești, Suceava. A fost arestat la 13 august 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla și Poarta Albă. A fost eliberat la 22 aprilie 1952. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

30. Conform fișei matricole penale, Gheorghe Stănică a fost internat administrativ la 24 octombrie 1953 pentru 12 luni.

Cernat 33, fosta locuință, proprietatea lui frate-miu.

L-ai găsit acolo ?

Nu, că el era în Giurgiu. L-am găsit acolo peălălalt frate, mai aveam unu', care locuia parteru'.

Cât timp ai stat în închisoare, ai avut legături cu familia, scrisoare sau pachet ?

Am avut legături cu părinții, cărora le-am trimis bani.

Le-ai trimis dumneavoastră bani ? !

Da, din cele ce munceam pe Canal. Am niște dovezi din astea, niște recipise. Pentru sănătatea tatălui meu. Îi deportase' la Flămânda, cum v-am spus, în Vlașca.

Ați aflat din închisoare lucrul acesta ?

Da. Eu le-am scris 10 rânduri, n-aveam voie la mai mult. A' admis să le trimet bani și le-am trimis de câteva ori. Pe vremea aceea până-n jur de 2.000 de lei erau bani grei.

Vă simțeați cumva responsabil pentru ce pățiseră ei ?

Mă durea. Nu numai că eram responsabil, da' mă durea suferința lor, bătrânețea lor. Mă durea enorm. Au fost niște părinți impecabili, lipsiți de posibilitatea celui mai mic reproș. Da' așa e viața.

I-ai găsit pe amândoi când v-ați eliberat, nu ?

Da, da.

Unde v-ați stabilit – ați rămas la fratele dumneavoastră ?

Am rămas în Cernat 33, la București, și mă duceam de două ori pe lună la Poliție (sic!), de-mi făceam viză. Arătam prezența.

Ați încercat să vă terminați studiile ?

Era preocuparea centrală a mea. Și n-am putut să le termin la început, pentru că n-am putut să mă descurc cu limba rusă.

V-au acceptat să vă înscrieți la facultate ?

M-a' acceptat la recomandarea întreprinderii. Ajunsesem la Chiscani, lângă Brăila, unde s-a făcut acel combinat mare și datorită muncii prestate am fost recomandat la facultate.

Ce lucrați acolo ?

Eram șef de lot, făceam construcții în domeniul industrializării stufului din Deltă. Și la treaba aceasta m-am înscris din nou să-mi termin facultatea.

În ce an v-ați înscris ?

În 1965. Și mi-am luat diploma de stat la vârsta de 44 de ani. Am învățat ca un furibund, ca un nebun, dormeam patru ore pe noapte.

V-au recunoscut anii dinainte ?

Mi-au recunoscut anii dinainte, trei. Mi-am dat examenu' de stat la Cluj, la construcții civile, industriale și agricole.

Ce ați mai lucrat până la pensie ?

Am fost meșter, la început de început, la fabrica de băuturi răcoritoare „Zarea” din Bucureștii Noi, a lu' Bazilescu. Ca meșter răspundeam de problemele canalizărilor, apă menajeră, pluvială, ale întreprinderii. Dup-aceea am fost numit, în februarie '55, șeful

șantierului Drăgănești de Olt. Pe un teren viran am răspuns de realizarea unei crame de beton armat pentru depozitarea vinului și am ieșit primul pe țară. În fața acestei situații am fost transferat la Grupul 4 Construcții Focșani în probleme similare, de realizare a depozitării vinului în cisterne de beton armat în triunghiul Nicorești-Panciu-Odobești.

N-ați avut probleme la serviciu din cauza cazierului ?

Cât timp am lucrat în execuție, nu. Că de la Grupul 4 Construcții Focșani am trecut la șantierul Doaga, ca șef. Șantierul Doaga era un complex compus din locuințe, patru blocuri, pentru regularizarea văii Sușița, și-o fabrică de cărămizi silico-calcare. Plus încă o fabricuță de țigle. Și după promovarea de-aicea, că eu am fost ăla care-a terminat șantierul, am trecut la Pitești, ca șef de producție pentru lucrările care se executau la Combinatul chimic, rafinăria din Pitești, lucrările de la Colibași pentru uzina de autoturisme Pitești, lucrările de la Găvana, din Pitești, și Câmpulung Muscel, fabrica de ciment. Și muncind ca un nebun (plecam dimineața și veneam noaptea la unu-două, și-a doua zi o-ncepeam din nou), am reușit să contractez o discopatie lombară gravă. Am scăpat de operație ca prin urechile acului. Și după ce-am făcut o spitalizare de 45 de zile, unde-am scăpat de operație, am trecut la ghiol și nămol, vezi Techirghiol. Acolo m-am refăcut, da' mi s-a recomandat să nu mai fac execuție. Și-am devenit proiectant la întreprinderea de neferoase din Pitar Moș nr. 6. Eram inginer principal grad II. Și-aicea am răspuns ca șef de proiect pentru toate organizările de șantier ale uzinelor care se făceau în țară, respectiv Oradea (Alumina), Tulcea (Alumina) și Slatina, după care am devenit șeful proiectului de regularizare industrială a Slatinei. Însă din cauza trecutului meu anticomunist n-am fost promovat să ajung inginer gradu' I. Am stat gradu' II până la ieșirea la pensie, aspect care s-a-ntâmplat în 1988.

N-au încercat niciodată să vă racoleze ca informator ?

Ba da. Am refuzat. La început m-a întrebat cam în felul următor : „Sunteți fost legionar”. „Sunt.” Zice : „Știi că sunteți prieten cu Ploeanu Ion³¹”. Ploeanu e legionar, da' intrat pe vârfuri. „Să ne spuneți ce face ăsta, din când în când, ca să nu ne trezim că faceți vreo ambuscadă.” N-am avut nimic împotrivă și i-am spus : „Bă Ioane, uite ce au făcut ăștia, m-au pus să scriu despre tine, da' le-am spus că ești băiat deștept și că tu crezi în Ceaușescu”. I-am zis io. Asta era prin anii '70.

Și moare săracu' Ion de cancer. Vine și mă regularizează cu Băcilă. Adrian Băcilă se căsătorise cu Adriana, farmacistă, colegă cu nevastă-mea. Da' moare și Băcilă, tot de cancer. Înțelege matale ? Și vine la mine, zice : „Să ne spui ce se-ntâmplă în ateliere”. Eu zic : „Păi ce, domne, dumneata crezi că eu în atelieru' ăla stau să am grijă ce vorbește unu' cu altu' ? Păi, eu am de lucru acolo, cine să lucreze în locu' meu ? Așa că vă rog să mă lăsați în pace”. Ce-ți povestesc eu dumitale acumă era înaintea ieșirii la pensie.

31. Probabil Ion Ploeanu, născut la 9 august 1921 în București. A fost arestat la 23 iulie 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Valea Neagră – Peninsula, Văcărești, Târgu Ocna, Caransebeș, Jilava, Aiud și Iași. A fost eliberat la 23 aprilie 1957. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 9 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

S-au ținut ani buni de dumneavoastră.

Da. De ce căpătasem eu glas acuma? Că eu glas nu prea am avut și-am îndurat... Pentru banii luați făceam și câte trei munci. Cum spunăștia acuma, trei joburi. Dau exemplu: răspundeam în întreprindere de organizările de șantier ca șef de proiect. Am răspuns în întreprindere de transformarea clădirii din Pitar Moș nr. 6, că era o întreprindere industrială și trebuia s-o fac întreprindere de proiectare. Și am mai răspuns la Brănești de lucrările care se făceau pentru cercetare în domeniul neferoaselor în calitate de beneficiar, de diriginte. Deci răspundeam de trei lucruri pe aceiași bani, fără să fiu avansat. De ce? Că fusesem împotriva comunismului și eram tratat ca atare.

Și cam asta a fost viața mea. Și-a mers bine ea până acum patru luni, când soția mea a murit de cancer...

Când v-ați căsătorit?

În iunie '55. În momentu' când am devenit șeful șantierului Drăgăneștii de Olt, la farmacia de-acolo apare o nouă dirigintă, viitoarea mea soție. Era iunie '55. S-a stins în 21 august 2008...

Copii ați avut?

Două fete. Una, probabil să știi cumva și dumneata de ea. E directoarea pentru România a lu' Freedom House. Și-alta îi măritată-n Sicilia. Aștept să vină-n țară de Paște.

Nepoți aveți?

Prima de care m-ai întrebat are o fată, 21 de ani, în anu' III la Arhitectură. A doua are un băiat în Napoli și o fetiță în Campo Formio.

Care credeți dumneavoastră că a fost scopul pentru care s-a organizat ceea ce s-a-nâmplat la Pitești?

Să afle la vârf de ac numele tuturor celor care nu vor regimu' comunist. Și treaba asta, pentru a fi distruși.

Credeți că au reușit în ceea ce și-au propus?

Nu. Au reușit să-i întărate pe români mai mult. Că românii întotdeauna, în cursul istoriei lor, așa s-au comportat: când au fost călcați pe coadă, au reacționat.

Aveți regrete?

Un singur lucru regret. Unu' singur: c-am fumat. Că am fumat. Restu' nu regret nimic! Nici chiar 4-spital nu-l regret. Domnule Mureșan, cel mai mare lucru, după mine, în viață, e să știi să ierți. Să știi să ierți... Și-al doilea e să te încrezi în aproapele tău. Fără astea două lucruri nu va ieși nimic...

Ați reușit să iertați?

Da. Și-ntotdeauna mi-am pus problema să iert. Iert când sunt și am fost lovit.

L-ați iertat și pe Țurcanu?

Merită iertat, domnule. Tot ce-a făcut, a făcut din prostie. Prostia este o trăsătură ce trebuie iertată, înțeleasă.

Trebuie. Dar ați reușit?

Nu! E vorba aia: te iert, da' nu te uit. Și asta își are influență. Dar mai este și-o alta, mai este și-o alta mai tare: să te-aibă Dumnezeu în grijă. Asta-i esența vieții.

Mulțumesc frumos.

Marin Țârdel

S-a născut la 29 mai 1925 în Comani, județul Olt. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Academia Comercială. Profesia : contabil. A fost arestat la 1 august 1949 și condamnat la 5 ani închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Rahova, Jilava, Poarta Albă, Ovidiu, Valea Neagră, Constanța, Aiud și Gherla. A fost eliberat la 31 iulie 1954. A fost rearestat la 28/29 iunie 1959 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Craiova. A fost eliberat la 29 iunie 1961. La data interviului locuia în București. Interviu realizat de Constantin Vasilescu la 25 octombrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Constantin Vasilescu. Editarea – Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cotele 446, 447, 448, 449, 450.

V-aș ruga, pentru început, să vă faceți o scurtă prezentare, să-mi spuneți câteva date despre familia dumneavoastră.

Domne, eu sunt născut în 1925, deci am împlinit 82, și am plecat pă 83... în comuna Comani, lângă Drăgănești, care e oraș acuma și a înglobat-o. Acuma, când s-au făcut ultimile organizări, când au mai dispărut și câteva județe, de exemplu cum a fost Romanaiu', care era un oraș cunoscut pentru ferma aia dă la Studina¹, unde se cultiva grâu' dă Studina, sămânță... Da' io, dă fapt, nu sunt născut acasă. Erau părinții la un loc care era al bunicii mele, în comuna vecină, Mărunței, tot pă șoseaua spre Slatina. Deci Comanii, Mărunței erau alături. Și erau acolo la prășitu' porumbului. Și m-am născut acolo, în mijlocu' câmpului. Și tata a trebuit să meargă la distanță pă moșia asta, a Comanilor, care era în fața unei păduri dă stejar, care era în mijlocu' câmpului, acolo, să caute și să aducă la locu' nașterii pă moașa care m-a moșit pă mine. Așa să obișnuia atunci, femeile la țară nu să duceau la maternitate. Venea o bătrână care să pricepea și cu un cosor îi tăia buricu' copilului. Și io n-am stat cu maică-mea, ca lăuză, dăcât trei zile acasă. Și după trei zile m-a luat iarăși la câmp. Mă lăsa la umbra căruții, în copaie și io acolo gânguream.

Aveați o familie numeroasă ?

Păi, am avut o familie numeroasă. De exemplu, am fost patru copii. Io m-am născut ca al treilea băiat, în '25, și-n '27 s-a născut o soră. Și la ora actuală toți sunt plecați, eu am rămas singur... Când ne așezam în '939 în juru' mesii, cum era la țară, o masă așa mai joasă, și aveam fiecare scăunelu' lui, eram opt persoane. Și dup-aia, încet-încet,

1. Localitate în județul Olt.

au început să scadă. A murit, în primu' rând, bunica mea, în 1939, și-am înmormântat-o acolo, în comună. Ea era originară din Mărunței, din comuna vecină. În '43 a murit bunicu' meu. A fost persoana care a decedat la vârsta cea mai înaintată în familie, la 77 dă ani. A murit pă urmă tata meu, în '45, tânăr, la 51 dă ani. El a fost rănit în primu' război mondial. A făcut armata la Regimentu' 3 Olt, la Slatina, și prima dată i-a' dus pe front în Dobrogea. După-aia, dă la Silistra i-au respins, așa, și-au trecut dincoace Dunărea. În sfârșit... Și au dat, pă urmă, lupte, unitatea în care să afla el. Era sergent, comandant dă grupă dă mitralieră. Și în localitatea Ciuperceni, în fostu' raion Videle, a fost rănit dă un glonte d-ăsta dă mitralieră, tras dă nemți. Și armata să retrăgea, și nu și-a mai adunat, în retragere, răniții și morții. Îi lăsa acolo, pă loc. După-aia, când s-au retras ai noștri spre Moldova și au venit nemții și au ocupat teritoriu', l-a luat brancarda germană și l-a internat în spital la Roșiorii dă Vede și a stat internat șase luni dă zile. A fost rănit rău, că i-a trecut glonte prin spate, și când să dăzbrăca, ca să să spele, avea o gaură dă băgai așa, vârfu' degetului în spate și aicea, în piept. Deci nu l-a atins pă stânga, că murea imediat. Prin plămâni i-a trecut.

După participarea tatălui dumneavoastră la primul război mondial, familia a primit pământ ?

Da, după primu' război mondial s-au făcut împroprietăriri, în 1923, și l-a împroprietărit cu două hectare, ca participant, pentru că el, pă urmă, când am bătut noi nemții la Mărășești, Mărăști și Oituz... mă rog, pă Mackensen, el a fost mobilizat iar, atunci când s-a instalat armata noastră. Și a plecat cu ai noștri, cu armata în Ungaria, unde Béla Kun², omu' rușilor, nu știu ce, reușise cu revoluția comunistă. Și tata a făcut parte din trupele comandate dă generalu' Moșoiu³, care au defilat în Budapesta. Și culmea a fost, vezi, că atuncea i-am scăpat pă unguri dă comuniști, iar acuma, în al doilea război, tot noi i-am scăpat. În campania din Ungaria a fost și fratele meu, care a fost încorporat în '45 la Regimentu' 1 Dolj, și care a fost rănit, s-a îmbolnăvit, și a murit tânăr, la 26 dă ani, în '49.

Ăăă, da' spusăși cât pământ am avut ? Noi, adică familia noastră, cu ce avea bunicu' moștenire de la părinții lui, dă la reforma lu' Cuza, aveam vreo trei hectare. După-aia s-a adăugat ăstea două hectare ale lu' taică-meu, două hectare ale buncii... Deci eram în juru' lu' 10 hectare. Eram în categoria țăranilor mijlocași, cum s-ar zice. Și munceau părinții. Bineînțeles, era foarte simplă atunci problema. La proprietari, în perimetru' ăsta unde era comuna, erau vreo câteva conace d-ăstea boierești. Și la conac oamenii se duceau și munceau cât puteau. Și noi, adică familia noastră, taică-meu, întotdeauna mai muncea în afară dă cele 10 hectare ale noastre, încă 10 și chiar mai mult, în parte de la boier... Și recolta nu era ca după colectivizare, când ne-au luat șmecherii ăștia care au fost președinți dă colectiv... Au promis că dau nu știu cât și până la urmă au ajuns să dea la oameni foarte puțin din drepturile care li s-ar fi cuvenit. Atunci venea administratoru', care era reprezentantu' boierului, și, de exemplu, porumbii îi duceau

2. Vezi nota 66, p. 130.

3. Traian Moșoiu (1868-1932), general român, a participat în primul război mondial la eliberarea Transilvaniei. A fost ministru de Război (1920), ministrul Comunicațiilor (1922-1923), ministrul Industriei și Comerțului (1923-1926); http://ro.wikipedia.org/wiki/Traian_Mo%C8%99oiu, accesat la 30 septembrie 2010.

aproape de conac și făceau o tabără, îi curățau, făceau două grămezi, și își lua fiecare jumătatea. Deci să respecta jumătatea...

Ce studii ați făcut ?

Școala primară am făcut-o în comuna natală, la Comani, între 1932-1936. Și-am avut un învățător, se numea Marin Constantinescu⁴, din Comani, care făcuse Școala Normală la Cetatea Albă, după ce s-a alipit, în '918, Basarabia. Și din '23 funcționa ca învățător. A fost un om extraordinar care s-a ocupat de viața culturală. Cânta și din vioară, dădea tonu', când era vorba, la o melodie, la cor. A format cor și de băieți d-ăștia mai mici, și-a format un cor, în cadru' Căminului Cultural, de băieți mai mari, până la 20 de ani. A fost și el arestat în '48, condamnat 15 ani și a murit la Aiud.

După-ia io am făcut șapte clase primare. Clasele V-VII le-am făcut cu învățătoru' preot Tiberiu Pretorian, care și el e născut tot în județu' Olt, într-o comună, lângă Slatina. El avea și trei ani de facultate, la Medicină îi făcuse, paralel sau după Teologie. Și era autorizat în sat, avea aprobare, consulta și prescria rețete, că pe vremea aia nu erau doctori la sate. În sfârșit...

Înainte de 1945 ați avut simpatii politice ? Ați avut o anumită înclinație pentru un partid politic sau pentru altul ?

Tata meu n-a fost înscris nici la liberali, nici la țărâniști, însă era cunoscut ca un om așa, mai... mai deosebit, și întotdeauna făcea parte din consiliu' comunal, deși nu aparținea unui partid. Iar ca politică, din învățătorii care erau la școală, Marin Constantinescu a fost simpatizant cu legionarii, iar ceilalți doi învățători, unu' Cristescu, care a avut și el un băiat care a fost student la Agronomie, la Craiova, cu care am fost în aceeași colonie la Canal, la Peninsula, făcea politică țărănistă. Iar directoru' școlii, Ștefan Iliescu, făcea politică liberală.

Deci dumneavoastră personal n-ați avut.

Eu personal eram prea tânăr. Dar tineretu' ăsta, când veneau echipe d-ăștea de legionari, și colindau țara, făceau propagandă, întotdeauna eram curioși. Și în timpu' guvernării, atuncea, cântam și noi cântece. Da, da... Și ne plăcea uniforma lor și tinerii ăștia care mergeau așa. Însă șefu' de post, jandarmu', întotdeauna când apăreau în sat lua legătura cu ei și le spunea : „Domnilor, vă rog, mergeți cât mai liniștiți, mai disperați, că, uite, sunt dispoziții de la prefectură să vă urmărim, să nu faceți propagandă !”. Și lumea era foarte curioasă, pentru că, de exemplu, ei și Codreanu au organizat sistemu' ăsta al taberelor de muncă voluntară. Reparau podețe, făceau diguri unde erau inundații... și pentru asta liberalii a' fost cel mai mare dușman al lor. Și, în sfârșit, îi urmărea' și nu-i lăsa'.

Când au apărut pentru prima oară la dumneavoastră în sat comuniștii ?

Domnule, la noi în localitate primul comunist a fost un oarecare Tobescu, care este rudă cu noi, adică nevasta lui era rudă de gradu' doi cu mama. Deși tatăl lui a fost mulți ani primar.

Din partea cui a fost primar ?

Eh, a stat mult timp pentru că a scăldat-o cu diverse partide. Deci era, cum s-ar zice, după comuniști, chiabur, adică avea pământ mai mult. El a fost primu' care s-a

4. Marin Constantinescu, născut în 1903, învățător. A murit la Aiud în 1953. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar C*, p. 205.

înscriș și a făcut prima întovărire. După-aia s-a făcut membru de partid. Și o fată a lui a fost fată în casă la Ceaușescu, și a avut vreo cinci-șase copii, și pă toți i-a aranjat. Unu' a făcut Dreptu' și a fost judecător la Slatina, a fost judecător la Caracal, într-un timp pe la Corabia...

În afară de acest Tobescu au mai existat în sat și alți oameni atrași în perioada de început de noul regim ?

Au fost mulți. A fost unu' activist d-ăsta, în agricultură. Era muncitor venit din fabrică. Lucrase la București, după-aia l-au numit activist d-ăsta pentru agricultură. Iar informatori nu mai vorbim câți erau... Erau zeci !

Și care a fost reacția comunității ? Cum a perceput comunitatea instaurarea regimului comunist ?

Domne, cea mai mare propagandă împotriva colectivelor au făcut-o oamenii care au fost pă frontu' din Răsărit, în Rusia. Ce povesteau ei... în sfârșit. În special în Transnistria, în toată câmpia asta dă jos, din Ucraina, pă unde au trecut, rusnăcii să sculau la ora nouă, își luau sapa și să ducea' la muncă... Avea' o singură cameră, o căsuță mică, aveau un cuptor, și p-ăla... Aicea era plita unde gătea' ceva, fierbea' mâncare, și în continuare cuptoru' mai mare, așterneau ceva acolo și să culcau pă el. Deci era foarte simplă viața lor. Iar când a făcut Stalin măcelu' ăla, în '936 până-n '38-'39, povesteau tot ăștia, cum au aflat de la localnicii de-acolo, că țărani, tot așa, s-au opus și ei colectivizării. Și în Transnistria, unde era ținutu' Bugului, era pământ foarte productiv, foarte bun, la un moment dat s-a stabilit, domnule, satele cutare nu vor să se înscrie, sabotează... Și atunci veneau trupele, înconjurau satu' în puterea nopții, când ei dormeau, deci pe la miezu' nopții, și-ncepeau tunurile să tragă. Și era și cordon de soldați care înconjurau perimetru' localității. Și ăi' care voiau să fugă d-acolo din sat, îi împușcau. Așa au fost împușcați sute dă mii dă oameni. În sfârșit. Dă altfel crimele lui Stalin sunt peste 30 dă milioane.

Spuneai că nu ai fost membru în niciun partid și că nu ai avut simpatii politice înainte de 1945. Cum ai ajuns, totuși, în colimatorul regimului comunist ? Care au fost motivele arestării ?

Da, vă spun. Da' am să continui cu școala... Atunci șapte-opt comune forma' o plasă a județului, așa era împărțit teritoriu' administrativ. Și după ce am terminat șapte clase primare să ținea un examen, un fel dă mic bacalaureat, așa, pă plasa respectivă. Să adunau toți absolvenții a șapte clase primare și să dădeau lucrări la română, la matematică, la științele naturale, istorie, geografie. Și am luat examenu' cu media 10.

Eu clasa I dă liceu am făcut-o la Chișinău. M-a luat un unchi al meu, fratele mamei, care a făcut armata acolo, la Regimentu' 25 Artilerie, într-o suburbie a Chișinăului. Buican îi spunea. S-a' reangajat în armată foarte mulți în perioada aia, după primu' război mondial. El s-a căsătorit cu o basarabeancă și venea în concediu în fiecare vară. Și mama îi spune când a venit la noi : „Măi, Radule, uite, copilu' ăsta al nostru, Mărin, a terminat foarte bine școala. Nu vrei să-l iei acolo, la tine, să-l dai la o meserie, la ceva ? Să nu mai stea să se chinuiască aicea, cu ăștialalt. Măcar el să aibe o soartă mai bună...”. Unchiu-meu a vorbit și cu soția lui și după ce și-a dat și ea părerea, a spus : „Da' dă ce să-l dau la meserie când el a fost bun la școală ? ! Să vină la Chișinău și să facă liceu'. Stă la noi”. Că ei n-au avut copii. Și m-am înscris la Liceu' Comercial, am dat examen și am luat media 10.

Acolo, în Chișinău, erau foarte mulți evrei. Eram în clasă 23 dă români și 27 dă evrei. Și, de exemplu, când a început războiul, în '41, după ce a trecut frontul peste Nistru, am fost la Chișinău că m-a luat unchiu-meu să vadă el cum să prezintă casa, nu știu ce... Și m-am plimbat prin oraș și am mai întrebat, da' n-am mai găsit din foștii colegi evrei, că toți plecaseră, se retrăseseră cu rușii. N-au vrut să rămână să dea nemții peste ei. Dă altfel, politicienii noștri nu vor să țină seama că Antonescu, într-un fel, i-a protejat. De exemplu, în timpu' lu' Antonescu, proprietaru' fabricii dă hârtie Letea era ministru cu problema lor. Iar ai noștri, regimu' d-atunci, nu i-a' arestat sau să-i persecute, i-a' separat numai. Deci ceea ce s-a realizat acuma, naționalitățile conlocuitoare să-și facă studii în limba maternă, așa le-a făcut lor. Deci erau separați dă noi. Și mai ales la Medicină, pentru că la Medicină se înscriau foarte mulți, iar când au venit comuniștii, foarte mulți d-ăștia care au fost la Medicină și-au luat diplome. Au zis: „Am fost persecutat, n-am putut”. Deci s-au făcut multe șmecherii.

M-ar interesa, totuși, să ajungem la momentul în care ați fost arestat...

Da, așa. După ce a început războiul m-am întors și m-am înscris la o școală cu internat în București, apoi la Slatina, din cauza bombardamentelor. Și am făcut la Slatina a VII-a și a VIII-a și am dat bacalaureatu' la Craiova. Da' în clasa a VIII-a eu am stat singur, cu un coleg al meu, Duță⁵ din Potcoava, și cu un altu' de la Liceu „Radu Greceanu”. Și așa am întâlnit o serie dă băieți, că exista un cuib din Frățiile dă Cruce.

Unde i-ați întâlnit ?

La Slatina, aicea. Că toți securiștiiăștia, analfabeți cum erau, pă mine, de exemplu, când au început să mă urmărească, numa' spunea „a fost FDC-ist”. Și te considera c-ai fost legionar, atunci în '40. Or, în '40 io aveam 15 ani. Nu? Puteam să fiu primar, puteam să fiu ceva?

Și ați fost înscris într-o Frăție de Cruce? Ați fost membru al unei Frății de Cruce?

Nu, nu te-nscriai, da' aderai.

Deci ați aderat la o Frăție de Cruce?

Da, da. Era colegu' ăsta al meu dă clasă, Stanciu Nicolae⁶ din județu' Olt, din sud, din comuna Aluniș. El, pă urmă, în '44-'45, cu încă unu' dă la Câmpulung, a dat clasa a VIII-a și s-a înscris la Academie, deci cu un an înaintea mea. Ne-am revăzut pă urmă la Academie.

Deci am aderat la un cuib care era acolo, la Liceul Comercial. Și era și la Teoretic... Adică în toată țara Frățiile de Cruce au funcționat. Însă pe o parte din ei i-a depistat Siguranța, și în timpu' lu' Antonescu au fost judecați. De exemplu, io m-am eliberat de la Aiud în aceeași zi cu un băiat din Craiova, Costică Meca⁷. Făcuse Liceu' Industrial

5. Marin Duță, născut la 2 mai 1926 în Potcoava, Olt. A fost arestat la 26 iulie 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești și Gherla. A fost eliberat la 4 iulie 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

6. Nicolae Stanciu, născut la 4 august 1926 în Aluniș, Olt. A fost arestat în 1950 pentru legături cu partizanii din Munții Făgăraș. A fost condamnat la moarte și executat la 22 mai 1952. Dorin Dobrinu, *op. cit.*, p. 108; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar S*, p. 348.

7. Constantin Meca, născut la 23 noiembrie 1923 în Craiova, Dolj. A fost arestat la 3 aprilie 1943 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior cu 3 ani și 9 luni. A executat

și era condamnat la 16 ani dă Antonescu. Și unchiu' lui a fost secretaru' Partidului Comunist la Dolj și obținuse dă la Gheorghiu-Dej o aprobare, adică un decret dă amnistie. Și când a fost chemat la Aiud, ca să-i aducă la cunoștință, să-l pună în libertate, el a dat declarație că nu pleacă, că stă să-și termine pedeapsa. Dă altfel, la 23 august, comuniștii l-au numit director la Aiud pă Sile Constantinescu, ăla care și-a omorât părinții... A fost o crimă pă vremea aia în București. Și-a omorât părinții, i-a tăiat cu amanta lui – el a fost numit director la Aiud. Atunci la penitenciar toți care erau condamnați în timpu' lu' Antonescu erau legionarii și FDC-iștii... Și nu le-a' dat drumu'. N-a' dat drumu' decât la comuniștii ilegaliști, chipurile. Și, deci, cu Stanciu m-am reintălnit.

Pă urmă eu, în '46, pă 1 septembrie, am plecat la București cu încă un coleg al meu care făcuse școala normală la Buzău, să găsim o gazdă. O consăteancă a noastră era menajeră într-o casă la o doamnă nemțoaică și căsătorită cu un român care a fost administrator financiar la județu' Ilfov, la Buftea. Și am reușit și ne-a dat o cămăruță. Și am dat examenu' dă admitere la Academia Comercială. Și am făcut cursurile dă trei ani, că erau și de patru. Am făcut la Finanțe și credit. Asta a fost specialitatea. Că în anul '49 a început anul școlar târziu, că s-a făcut toamna reforma învățământului. Și fiecare student a optat. Pentru Economie politică erau cursuri dă patru ani, Finanțe și credit și Contabilitate era trei ani, la Planificare trei ani. Și eu am zis că mă înscriu la trei ani, să termin, să plec mai repede în producție, ce să mai stau încă un an?

Revenind la întrebarea cu arestarea dumneavoastră : când a avut ea loc ?

Vă spun... Horia Sima trimisese în țară pă profesorul Pătrașcu⁸, fostul secretar al Mișcării, ca să se întâlnească cu Teohari Georgescu⁹ și cu ăștia, cu comuniștii. În sfârșit. Și îi ruga p-ăștia ca românii care au plecat după rebeliune, atuncea, pă 21-23 – că nemții i-au internat pe o parte în lagăr și care voiau să se ducă în trupele dă asalt, aicea, în Răsărit, îi amnistia. Și comuniștii le-a' spus : „Da, domne, să vină oamenii în țară, să să prezinte la autorități, le dăm acte dă identitate, o să le dăm și serviciu”. Da' ei n-au avut interesu' decât să-i inventarieze și să știe unde-i găsește, ca să-i aresteze. Și în noaptea dă 14 spre 15 mai 1948 a fost o campanie dă arestări în toată țara. Toți ăștia care erau inventariați dă Securitate au fost vizați și i-a' arestat. Io mă mutasem între timp și, pân' la urmă, am stat la cămin, la Vasiliu Bolnavu', în piața Amzii. Și acolo era și Stanciu ăsta. Și atunci aveam sesiune de examene și eram în sala dă meditații, acolo, în curtea căminului. În sfârșit... Și-au venit unii, ne-a' legitimat, da' Stanciu aflase ceva și-a dispărut din București.

pedeapsa în închisorile Alba Iulia și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1954. A fost rearestat la 26 iunie 1959 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Craiova. A fost eliberat la 15 februarie 1961. Informații din fișele matricole penale din AANP.

8. Nicolae Pătrașcu (1907-1968). Profesor de istorie, română și franceză. Șef legionar al județului Sibiu din 1935. Colaborator apropiat al lui Horia Sima între 1938 și 1944, secretar general al Mișcării Legionare în 1940. În perioadele 1939-1940 și 1941-1944 s-a aflat în Germania. În 1944 s-a întors în țară. A fost arestat la 26 mai 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava și Văcărești. A fost eliberat la 1 august 1964. A murit în condiții suspecte în 1968. N. Hristu *et al.*, *op. cit.*, p. 226; fișa matricolă penală din AANP.
9. Vezi nota 6, p. 15.

Fără să vă anunțe.

Fără să mă anunțe, da. A dispărut ! Era cu încă un băiat, tot din Aluniș, d-acolo, unu' Duminică Ion¹⁰. Și era o fabrică chimică la Făgăraș, Nitramonia, și au ajuns și au fost angajați acolo. Și când au văzut că s-a îngroșat gluma și că îi caută mereu pe fugarii ăștia, s-au dus și ei la partizanii din Munții Făgăraș. Și au fost capturați dă Securitate, judecați la Brașov, condamnați la moarte și, până' la urmă, executați. Dar execuțiile nu să făceau imediat, că te ținea' vreo câteva luni dă zile, așa.

Știi cumva și unde au fost executați ?

Execuția a avut loc undeva în juru' mănăstirii, a Sâmbetii dă Jos (sic !). Și te ținea așa, încordat că te execută azi, că te execută mâine... o teroare psihică. Iar ei, ăștia care au fost condamnați la moarte, niciunu' n-a vrut să facă cerere dă grațiere. Da' nici n-a' grațiat pă cineva !

Am înțeles. Haideți să revenim la povestea dumneavoastră.

Deci eu, în București, ca să mă întrețin, mi-am luat și serviciu'. M-am angajat la Administrația Financiară, sectoru' I Galben, cum era capitala atunci ; I Galben, II Negru, III Albastru și IV... Verde. Și am lucrat în anu' I și în II... deci în '47.

Și pă 9 mai '49 a fost o adunare la sediu, în strada Roma nr. 7. Eram ca funcționari, acolo, vreo 80 dă studenți, majoritatea studenți de la Academie. Și s-au făcut epurările ăștea, că te lichida' fără niciun drept. Erau licențiații din servicii și ne-a băgat toți studenții aicea, și ne-a făcut dosare la oficiile dă plasare, ca să ne reîncadreze când terminăm studiile, și erau care rămâneau. Eu am fost trecut în categoria asta, dă licențiat din serviciu, și primeam salariu întreg. Și am fost angajat la 1 iulie 1949 la fabrica numărul 2. Era a proprietarului Ioniță. Era pă o străduță, vis-à-vis dă depou' Dudești. Și-acu' mai e casa aia. Dă câte ori trec, mă uit la ea...

Între timp aranjaseră să mă căsătoresc cu o fată, basarabeancă din județu' Cetatea Albă, mai mare cu doi ani ca mine, care terminase în '48 Academia. Și depusesem actele la Banu Manta, la primărie. Și urma să aibă loc căsătoria pe 15 august 1949.

După arestările din '48, elevii și studenții din tot Centru' Universitar București au făcut un fel dă fundație și colectau bani pentru ajutorarea familiilor celor arestați. Că s-a procedat așa cu familiile celor arestați : femeia o dădea' afar' din servicii, ca să o trombonească ei, securiștii, să-i informeze, s-o facă informatoare, copiii erau exmatriculați din liceu, studenții din facultate. Și colegu' ăsta al meu de la Potcoava, Duță¹¹, trecea lunar când luam salariu' și dădeam și io... Și când l-a' arestat pă el, pă 23 iulie, i-a' găsit borderou' ăsta, dă la cine colecta.

Eu, în dimineața de 1 august mă mutasem deja la ea în Floreasca, într-o garsonieră la demisol. Duminică am fost în parcu' Herăstrău, ne-am plimbat, în sfârșit... da' nu i-am vorbit că aş putea să fiu arestat. Și pă 1 august, luni m-am dus obișnuit la servicii. Acolo m-a rugat contabilu'-șef să țin locu' casierului, care era plecat în concediu. Deci

10. Ioan Duminecă/Duminică, născut la 28 ianuarie 1927 în Aluniș, Olt. A fost arestat la 14/15 noiembrie/20 decembrie 1950 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. Ulterior a fost condamnat la moarte și executat la 22 mai/22 decembrie 1952 la Brașov. Dorin Dobrințu, *op. cit.*, p. 101 ; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar D-E*, pp. 163-164 ; fișa matricolă penală din AANP.

11. Vezi nota 5, p. 364.

eram la Casierie, și directoru' fabricii mă căuta dă mama focului, întreba p-acolo prin fabrică. Veniseră doi vlăjgani, așa, că numai d-ăștia erau angajați, foști boxeri, ca să aibe mușchi, să fie în formă. Și să prezintă ăia, până la urmă, apar în Casierie. Și directoru' zice: „Îl căutați pă domnu' Târdel?”. Zice: „Dânsu' este”. Îmi cere unu' din ei buletin, să uită la fotografie, să uită la dată, îl ia și-l bagă-n buzunar. Șușotesc ei acolo ceva și-mi spun că o să plec cu ei. Și directoru' îl anunță pe șefu' Serviciului Financiar, un fost ofițer dă administrație după la Alba Iulia: „Domnu' Buia, faceți cu domnu' Târdel casa, o preiei dumneata, încheiați procesu' verbal!”. Și-a chemat și fata dă la salarii: „Îi faci lu' domnu' Târdel lichidarea pă luna iulie”.

Între timp, ăia mai circulau p-acolo, prin fabrică. Și în juru' orei 12 jumate, 1 fără un sfert, eram gata, adică procesu' verbal încheiat, am predat casa, a venit și fata cu statu', l-am semnat, mi-am băgat banii în buzunar. Vreau să vă spun ceva curios... În birou' unde lucram, erau două fete și una din ele, într-o bună zi, așa, mai în glumă mai în serios, zice: „Domnu' Târdel, vreau să spun o constatare a mea. Dumneata știi că la birou' unde stai dumneata cu vreă lună în urmă un tânăr ca dumneata a fost arestat?”. Și eu, așa, în sinea mea, zic: „Domne, istoria să repetă”. Și ăia m-au poftit jos, la mașină, unu-n dreapta, unu-n stânga, și m-au dus la Rahova. Unde ie și-acuma, că dă câte ori trec pă lângă ea, e tot cu cărămida aia roșie, cum era și atunci.

V-au spus și motivele pentru care v-au luat cu ei?

Nu, nu, nu. Atâta, zice: „Domnule, mergi cu noi!”. Da. Nu-ți arăta nici dacă e ordin dă percheziție, dacă e ceva. Nu, să făceau abuziv astea. Și ajungem la Rahova și mă predă la un plutonier care era acolo, la poartă. Prima operație: te puneă să te descalți, să scoți șireturile dă la pantofi, cureaua și cravata, ca să nu te spânzuri cu ele. Mă notează ăla și, în sfârșit, ăștia au dispărut. N-au spus cum îi cheamă, nimic. Și vine, la un moment dat, din partea șefului arestului, un gardian și discută cu ăsta: „Care e, mă, ăla care l-a adus acu'?”. ăla îți puneă ochelarii fumurii, te lua dă braț și coborai pă niște scări în spirală, așa, da' nu spunea, al dracului, că „fii atent, că aici e treapta mai jos”. Te lăsa ca să te împiedici și îl trăgeai și pă el așa, după tine, că-l țineai strâns dă braț. Așa. Și el te înjura: „Uită-te, bă dobitocule, pă unde mergi!”. Adică, parcă tu vedeai... Și te ducea și te posta în celula unde era stabilit să fii cazat pe timpu' anchetei. „Stai aici!” Și, în sfârșit, vine și șefu' arestului, mă ia în primire. ăsta te lua așa, dă ceafă, dăschidea ușa, îți mai trăgea, așa, un picior în spate, o înjurătură... și îți dădea un vânt înăuntru.

Cum arătau celulele de la Rahova?

Era 4 pă 1,80. N-avea' niciun fel dă aerisire, ușile erau metalice și era' tăiate jos d-un lat dă mână, așa. Și pă hol, și-n partea aia, și-n partea aia, în permanență să țineau ferestrele dăschise. Și ne așezam cu gura aicea, la ușă, ca să mai luăm câte o gură de aer. Și așa mai respiram și noi. Și era o căldură dă foc, așa. Curgeau apele pă pereți. Și un bec chior, așa.

Și acolo, ca nou-venit, stăteai și te uitai în dreapta, în stânga, și ăștia de-acolo te încercuiau și începeau cu întrebările: „În ce lot te-a' arestat? Când te-a' arestat? Ce mai e pe-afară?”.

Câți erați în total în celulă?

Cine erau respectivii? Un croitor din București, Manea îl chema, care fusese legionar, un mare mutilat dă război, cu un picior amputat și ochii dă sticlă... ambii. Nu

vedea. Îi explodase pă front o mină d-asta și era chior. El fusese folosit ca un fel dă curier, care ducea plicuri dintr-un loc în altu', la diferite adrese. Și l-au dibuit pân' la urmă și l-au arestat. Că ne întrebam și noi, toți ăilalți : ce pericol prezenta pentru noua orânduire invalidu' ăsta ? ! Mai era un băiat, martor al lu' Iehova, care avea dosar la Tribunalu' Militar, că ăștia nu voiau să pună mâna pă armă, și mai era un evreu sionist. Că și p-ăștia-i aresta', pă sioniști... naționaliști lor. Că umblau echipe cu d'-ai lor, p-aicea, pă Dudești, și-i lămureau din casă-n casă să nu plece, că acuma e timpu' lor, acuma e bine dă ei, nu știu ce, c-a venit tovarășa Ana Pauker... Așa. Și, culmea, un oarecare Grunberg¹², care a fost șefu' Canalului, inițial, cu o zi înainte... fusese-n echipe d-ăstea dă propagandă, iar a doua zi, când Ana Pauker le-a comunicat că cine vrea să plece, le dă pașaport, ăsta era primu' care stătea la coadă să-și ia pașaport. Și făcuse propagandă la alții să rămână pă loc.

La cât timp după arestare au început anchetele ?

A doua zi m-a luat la anchetă. La anchetă, el stătea aicea, la o masă, eu stăteam acolo și aicea, sus, era proiectat un bec dă 750 care mereu să legăna, și nu puteai să te uiți direct la el. Te uitai, așa, mai schimbai... Și anchetatoru' ăsta, un tinerel, cred că tot jidan a fost. El mi-a spus că-l cheamă Georgescu. Avea până-n 30 dă ani. Și m-a sucit, m-a învățit... Că mă-ntâlneam cu un băiat și două zile m-a pistonat că să-i spun dă el. Și i-am spus : „Domnule, dacă eu l-am cunoscut sub un nume conspirativ, dacă dumneata nu-mi spui numele lui adevărat sau să-mi arăți fotografia, nu pot să-ți dau nicio relație”. Și atunci îmi scoate fotografia : „Da, domne”. Cine era ? Era fost elev la Liceu' „Mihai Viteazu” și student la Politehnică. M-am întâlnit de câteva ori cu el. Era băiatu' unui general care venise cu diviziile ăstea, „Horia, Cloșca [și Crișan]” sau „Tudor Vladimirescu”. Și pă urmă trecuse în trupele dă Securitate și ta-său îl băgase în grupu' ăsta care era în București, grupu' 74 FDC, în care erau și elevi dă liceu și studenți din tot Centru' Universitar București. Și până la urmă, dacă a scos fotografia, am zis : „Da, domne, ăsta este”. Da' pă el îl chema cu totu' altfel. Toni Iliescu l-am cunoscut io. A fost angajat pă urmă dă Securitate și, probabil, a ieșit la pensie dă la ei, însă niciunu' dintre băieții din lot nu l-a' mai văzut, unde dracu' o fi plecat, în străinătate, că am fi vrut să ne întâlnim cu el... Că la proces, când să vorbea despre el, președintele, la secția I, colonel Georgescu, spunea : „Stai jos, nu ne interesează!”. Și n-a apărut nici la interogatoriu și nu l-a mai văzut nimeni.

Cât a durat ancheta ?

Păi, ancheta... luni și marți ! Atât, două zile.

Ați fost bătut ?

Nu, nu, nu. Ceilalți au fost bătuți, au fost... da' io am avut avantaju' că eram printre ultimii arestați. Chiar penultimu' arestat, pentru că ultimul a fost luat cu vreo câteva zile în urma mea, un student dă la Timișoara care era în tren și mergea pentru studii dă medicină la Moscova. Și la București l-a dat jos din tren și l-a' arestat.

Și mi-a dat și ce scrisese despre mine Duță, ăsta care strângea cotizațiile... Și zic : „Domnule, văd că dumneata te grăbești să închei. Dă-mi și mie să văd ce-a scris, domne, ca să mă pun dă acord cu el”. Și mi-a dat declarația, am citit-o... Deci nici măcar o

12. Mayer Grunberg, prim director general adjunct și inginer-șef, apoi director al Canalului între 1951 și 1952.

înjurătură, ceva, n-am luat de la el. Să grăbea, ca să încheie dosaru'... Mi-a dat să semnez declarațiile care le-am dat, care le-a verificat el, și asta a fost. Am terminat, deci, joi. Și știu că tot joi m-a' urcat în dubă și m-au dus la Jilava.

Ce puteți să-mi povestiți despre experiența de la Jilava ?

La Jilava, la Fortu' 13, am nimerit la camera 9-12. Era o cameră comună. Și acolo am găsit băieții... Era unu' Mircea Dumitrescu¹³, care era șefu' grupului, condamnat 15 ani.

Câți erați în cameră ?

Păi, eram până la 100, așa, într-o cameră. De fapt erau patru camere.

Puteți să-mi descrieți puțin cum arăta o astfel de cameră ?

Păi, era' priciurile ălea, cum le spuneau ei, așa, parter și etaj. Era și subsolu', așa, ocupat. Să puneau rogojini și dormeau și acolo. Când ne-a' adus de la proces, în camera 8 eram vreo 300, dormeau și pă culoar, așa, și atât era de aglomerat că unii dormeau cu capu' pă tineta aia dă fecale.

Cât ați stat la Jilava ?

Păi, la Jilava am stat dă la 4 august pân' la 18 noiembrie, când ne-a' ridicat și ne-a adus cu duba la Arsenal, unde era amenajată o închisoare tranzitorie pentru cei care-i judeca'. Și a venit un procuror și ne-a anunțat că suntem programați pentru judecată pă data de 29 decembrie.

Mai țineți minte cum se numea procurorul ?

Procuroru' nu, da' era un băiat tânăr. Însă șefu' secției I era colonelul Georgescu. Și pentru că băieții n-au fost așa cum sperau ei, în sfârșit, au spus că unii au fost bătuți, nu știu ce, s-a supărat ăsta și nu ne-a mai dat voie să avem vorbitor. Că a venit la vorbitor fratele meu și fata asta cu care trebuia să mă căsătoresc. A' vrut să-mi angajeze avocat, că știam din discuțiile dintre noi că pun ei un avocat din oficiu', da' ăla când începea să pledeze, te acuza : „Domne președinte, aveți în fața dumneavoastră acești tineri care au pus mâna pă topoare să dărâme regimu' nostru...”. În sfârșit. Era un băiat tânăr, un avocat, avea vreo 35 de ani, și ne-a spus : „Nu dați banii, că nu face nimic, nu ia nimic. Soarta e hotărâtă dinainte”. Și le-am spus să nu angajeze. De exemplu, era fostu' colonel Petrescu¹⁴, care l-au făcut general – care judecase și-n timpu' lu' Antonescu legionari – l-au luat ei în primire. Și Petrescu, când a fost vorba dă judecat niște ofițeri care au dat armament dintr-un depozit partizanilor din munți, venea și întreba : „Câți sunt?”. Și fixa o dată, spunea 200 sau 150 dă ani. Și trebuia' să-i împartă ei pă cap, pă dosar. Așa să dădeau sentințele.

Procesul când a avut loc ?

Păi ne-a' judecat în două zile, 29 și 30 decembrie.

Ați fost inclus într-un lot ?

13. Mircea Dumitrescu, născut la 4 iulie 1927 în Buftea, Ilfov. A fost arestat la 9 noiembrie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Târgu Ocna, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 5 octombrie 1963 cu domiciliu obligatoriu în Valea Călmățui, Brăila. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

14. Vezi nota 11, p. 289.

Da. Lotu' ăsta... grupu' FDC 74. Și pă data dă 3 ianuarie 1950 ne scoate un plutonier pă hol, acolo și ne citește sentința numărul 6 din 3 ianuarie 1950. Și începe... La băiatu' ăsta, Mircea Dumitrescu, 15 ani, la altul, în contumacie 20... Au fost și cu 10 unii. Lu' colegu' ăsta al meu, care strângea banii, 8 ani, eu am avut 5¹⁵...

Pe dumneavoastră de ce v-au condamnat, care a fost motivul ?

Eu am fost încadrat așa : „ajutor legionar”, că toate ajutoarele ăstea în bani le botezaseră „ajutor legionar”. Da' pă strada Roma a existat într-o clădire, dă la Administrația Financiară, mai încolo, în centru, era „Ajutoru' legionar”, care să practica. Și pentru „omisiune dă denunț”, că dacă am știut dă problemele ăstea, dă ce n-am denunțat. Păi, dacă faci o faptă bună, dai la un cerșetor, tre' să știe Poliția ? ! După mintea lor, da.

Și pentru asta ați primit cinci ani.

Da, am primit cinci ani, da. Cinci ani închisoare, trei ani degradare civică, amendă... nu știu cât, pe care a amnistiat-o.

Unde ați fost dus după sentință ?

Așa. După sentință ne-a' dus la Jilava, la camera 8, și pă data dă 8 februarie ne-a' trimis la Pitești. Și io trebuia să merg la Aiud, c-am fost funcționar, da' am zis : „Mă duc și io cu băieții ăștia, să fim împreună”. Și n-am spus c-am fost funcționar. Și pă 8 ne-a' urcat în dubă, ne-a' dat jos la gară în Pitești și cordonu' dă gardieni ne-a' plimbat pă strada principală a orașului până la închisoare. Să uita lumea la noi... Și la închisoare ne-a' repartizat pă celule. Eu am căzut în celulă cu niște moldoveni judecați la Suceava, pântre care a fost și unu' care a fost judecat cu Țurcanu și executat.

Cum îl chema, vă mai amintiți ?

Da. Era... cum dracu-l chema ? Livinschi¹⁶ ! Era student la Drept, la Iași. Și mai era încă unu' du pân Roman, tot student la Iași, un elev dă liceu industrial, tot moldovean. Eu știam că la Pitești începuse reeducarea și acolo, în celulă, le-am propus lor : „Măi fraților, noi suntem aicea fiecare cu problema lui. Dumneavoastră n-o cunoașteți p-a mea și nici nu e interesantă să v-o spun. Io la fel, nu mă interesează a dumneavoastră. Vreau să facem o convenție. Eu am citit multe cărți, am văzut filme... să nu facem altceva decât să povestim amintiri din viață, din ce-am citit, să nu facem politică”. Și în martie, pe ăștia care aveam condamnări mai mici, ne-a' chemat și ne-a' urcat într-o dubă și ne-a' trimis la Canal.

Deci practic n-ați trecut prin reeducare.

Nu. Am avut noroc, da, da. Așa. A ajuns vagonu' -dubă la Canal, da' nu era aranjată încă organizarea dă șantier. Nici nu ne-a' dat jos, că ne-a' adus înapoi și ne-a' băgat în aceeași celulă la Pitești. Și pă data dă 1 iulie a' transferat 600 dă la Pitești la Gherla, ca să continue reeducarea... Și eu am nimerit între ei.

15. Conform lui Petre Năstase, implicat și el în proces, condamnării au fost Mircea Dumitrescu (15 ani), Adrian Băcilă (10 ani), Alexandru Ludu (7 ani), Tudor Stănescu (7 ani), Sandu Iulian (5 ani), Marin Duță (5 ani), Marin Țârdel (5 ani), Petre Năstase (3 ani), Nestor Codreanu (3 ani), Ionel Niculescu (3 ani), Romică Teodoru (3 ani), Constantin Popescu (3 ani), Silviu Popescu (2 ani), Mircea Mateescu (2 ani), Cornel Constantinescu (6 luni). Petre Gregory C. Anastasis (Puiu Năstase), *Temerarii*, ediție îngrijită de Gheorghe Andreica în regie proprie, Metafora, Constanța, 2004, pp. 191-192.

16. Vezi nota 25, p. 260.

La Gherla ne-a' băgat la etaj. Ne uitam în curtea cimitirului, că era cimitiru' până lângă zid... Și când erau sărbătorile vedeam luminile aprinse, venea miros dă fum dă tămâie... În sfârșit. Și ne uitam și noi pă fereastră. La Gherla am nimerit tot cu Livinschi. Și el aicea aranjase așa că n-aveam priciuri d-alea, era mozaic, așternute rogojini și ne-a' dat câte o pătură. Dormeam pă rogojina aia și ne înveleam cu o pătură.

Câți erați într-o celulă ?

Eram vreo 80 în celulele ălea. Erau celule mari, 12 metri pă... în sfârșit. Și a mai nimerit cu mine și Puiu Năstase¹⁷, un băiat din lot care e plecat în America. A venit și el acu', când a' fost aniversările ălea, la Țigănești, la Tâncăbești, acolo. Și le-a trimis ăstora dă la Asociație¹⁸ și niște bani. Era foarte complicat când nimereai mai mulți din același lot, era mare încurcătură, că nu știai ce-a spus ăla, ce și cum... El era un solid, făcuse și box. Și când s-au luat ăștia din comitetu' de reeducare de el...

Cine a format acolo comitetul ?

Livinschi. I-a adunat pă lângă el și pă unu' Laitin Dănilă¹⁹, dă la Timișoara, student la Medicină, pă Merișca²⁰, student aici, la București, la Litere, da' moldovean. Și erau printre ăștia, în cameră, acolo, un băiat²¹ dă la Craiova care a scris și el o carte, care fusese condamnat tot cu Frățiile dă Cruce, elev la Liceu' Militar. Și mai discutam, așa, cu el, să nu ne vadă ei. Mai îmi spunea, așa... Pă urmă el a făcut niște filmări în munți și în timp ce voia să reconstituie traseul, a căzut într-o prăpastie și a murit. Și mai erau niște băieți din Teleorman, d-aici, care făcuseră facultatea la Timișoara. În sfârșit. Eu mai discutam cu ei și cu un alt băiat care făcuse liceu' la Slatina, și era din Alimănești, o comună tot în județu' Olt, așa, peste câmp dă la Comani. Era arestat din '48 și urma să să elibereze. Și s-a și eliberat chiar când eram eu în cameră, acolo, da' n-am avut curaju' să vorbesc cu el, să-i zic: „Bă, când ajungi la Comani, să transmiți o veste și pentru mine”. Mi-a fost frică. M-am gândit: „Dacă mă spune la ăștia ?” și am renunțat.

Făcea și el parte din comitetul de reeducare ?

17. Petre „Puiu” Năstase, născut la 2 octombrie 1927 în București. A fost arestat la 26 iulie 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Valea Neagră – Peninsula, Poarta Albă și Coasta Galeș. A fost eliberat la 12 ianuarie 1953. A fost rearestat la 28 octombrie 1959 și condamnat la 10 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 31 iulie 1964. După eliberare a cerut să plece în Occident și, după o grevă de 59 de zile la care i s-au alăturat soția și copiii, i s-a aprobat plecarea în SUA. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar N-O*, p. 225; Petre Gregory C. Anastasis (Puiu Năstase), *op. cit.*, *passim*.
18. Federația Română a Foștilor Deținuți Politici și Luptători Anticomuniști.
19. Dănilă Laitin, născut la 5 aprilie 1925 în Plugova, Caraș-Severin. A fost arestat la 9 noiembrie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Valea Neagră – Peninsula, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 12 mai 1952. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
20. Constantin Merișca, născut la 21 martie 1927 în Miclăușeni, Iași. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Cluj-Tribunal, Jilava, Poarta Albă și Valea Neagră – Peninsula. A fost eliberat la 11 august 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP. A publicat două cărți despre experiența sa de detenție: *Tărâmul Gheenei*, Porto Franco, Galați, 1993; *Tragedia Pitești. O cronică a „reeducării” din închisorile comuniste*, Institutul European, Iași, 1997.
21. Vezi nota 71, p. 314.

Nu, nu, nu... Era un fost coleg la liceu, la Slatina, la comerț. Era în clasa a VI-a când l-a' arestat, în '48. Și l-am reîntâlnit în celulă, venit și el dă la Pitești.

Și, deci, ajungăștia din comitet la Puiu Năstase. Și el: „Ce reeducare, mă? !”. Pe care au vrut să se apropie dă el, să pună mâna pă el, i-a altoit. După-ai a bătut în ușă ăsta, Livinschi, a chemat gardianul, și i-a spus: „Domne gardian, ăsta nu să încadrează disciplinii, vrea să lovească, că el a fost la box...”. Și l-au băgat ăștia la Neagra. Acolo era o celulă... niciun fel dă lumină, un subsol, acolo, în permanență uda' cimentu' ca să nu poți să stai jos, să stai numai în picioare, să te plimbi. Și a venit pă urmă și el la Canal, la Peninsula, acolo unde am fost și io, dar cu brigada dă studenți 13 și 14.

Cât ați stat la Gherla ?

La Gherla am stat dă la 1 iunie până la 6 noiembrie, în același an, în '50.

Ce primeați de mâncare ?

Păi, ciorbe. Și nu era mâncare suficientă. De exemplu, ce-am pătit odată la Aiud... La Aiud, în ziua dă 23 august '53 ne-a' scos în curte să ne dea masa. Și ne bombarda' mereu pă noi, care venisem dă la Canal, că să intrăm în fabrică. Și noi nu voiam, spuneam: „Domne, avem și noi nevoie să ne mai odihnim. Cât am tras acolo, la Canal... Nu ieșim!”. Și într-o dimineață căpitanu' Dorobanțu²² s-a dus la bucătărie și a spus: „Toate alimentele care sunt pentru celular, băgați-le la fabrică!”. Și noi, când am ieșit la prânz în curte, că ne-a' scos în curte să ne dea mâncare, n-am refuzat-o, că dac-o refuzai începeau anchete: „Ce, nu vă place?”. Nu știu ce... Și n-am refuzat-o. O luai și o răsturnai la o gură dă canal. Că nu era decât apă chioară și câteva firisoare dă fidea, că dacă le adunai, dacă era o juma' dă lingură. Și nimeni n-a mâncat-o. Ne-a' mai dat niște bani, am mai cumpărat de la chioșc, acolo, câte ceva...

Asupra dumneavoastră s-au exercitat tentative de reeducare ?

Nu. Aicea Livinschi mi-a dat mie următoarea însărcinare și s-au purtat, așa, cu mânuși, că nu aveau ei un om care să îl folosească așa. Eu fiind la Academia Comercială, am făcut și istoria PCUS și, mă rog, tot felu' dă astea... socialismu', planificarea și așa mai departe. Și mă obliga, cel puțin după-masa, câte o oră, două, trei, să le țin lecții, să fac pă profesorul cu ei. Așa am scăpat. Am făcut lecții cu ăia care trebuiau reeducați, care să lucreze cu ei, adică să-i convingă să fie mai... Deci țineam lecții la toată lumea care era acolo. Și Livinschi, pă chestia asta, că stătusem și-avusesem comportamentu' ăla – totuși, a rămas ceva-n capu' lui, domnule – nicio înjurătură nu mi-a adresat unu' sau să mă atingă.

Dar n-ați fost nevoit să faceți și ceva compromișator ?

Nu, nu, nu. Eu n-am participat la... să dau vreo palmă la ceva. Nu, nu...

Pentru că există numeroase cazuri în care oamenii au fost constrânși, și din cauza torturilor...

22. Ion Mihai Dorobanțu (17 aprilie 1909 – ?), locotenent colonel, director al penitenciarului Ploiești (aprilie – 15 decembrie 1950), comandant al închisorii Aiud (1 ianuarie 1951 – 1 ianuarie 1954), locțiitor comandant pentru pază și regim la penitenciarul Aiud/formațiunea 0622 (1 ianuarie 1954 – 15 octombrie 1954), comandant al penitenciarului de femei Mislea/formațiunea 0690 (15 octombrie 1954 – 1 martie 1959), comandant al penitenciarului Gherla/formațiunea 0606 (1 martie 1959 – 1 martie 1960). Mulțumim colegului nostru Mihai Bourcea pentru aceste informații.

Nu, nu, nu. Pentru că le făceam oficiu' ăsta m-au lăsat în pace. Și pă 6 noiembrie, seara, când am fost strigat să mă ducă, să mă urc în dubă, să mergem la Canal, am râsuflăt ușurat. Nu mă mai interesa ce să întâmplă la Gherla...

Și la Canal iarăși a fost bine. Că eu, domnule, urmăream să nu ajung în brigăzile dă studenți. Și am ajuns la Canal, la Poarta Albă în dimineața dă 8 noiembrie, de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril. Ne-a dat jos acolo, în incintă la Poarta Albă țiganu' ăla faimos din Constanța, care era condamnat 25 dă ani pentru crimă.

Nu mai țineți minte cum îl cheamă ?

Nu mai țin, trebuie să mă uit p-aici... Și ne-a' dat jos, ne-a' dat dimineața un ceai și ne-a' repartizat la bordeiele, la beciurile unde băgau ei zarzavatu' pentru iarnă, pentru toate lagărele de pe Canal. Și ăștia dă drept comun ne întreba' dă unde venim, cât suntem condamnați, dă unde suntem... Și ne spuneau : „Bă, puneți mâna și săturați-vă dă morcovi !”. Luam morcovi, îi frecam nițel, că n-aveai unde să te duci să iei apă... Iar la prânz, când ne-am dus la masă, io am fost printre ultimii. La masă ne-a dat niște farfuriuțe d-ăstea întinse, așa, un fel de taiere, c-o lingură și o mâncare dă cartofi, da' mai mult o ciulama, așa. Și-am fost printre ultimii... Stănciugel²³ îl chema ! Mi-am amintit, Stănciugel ! Și când s-a terminat dă împărțit mâncarea, Stănciugel, c-o băta în mână : „N-ați terminat, mă, mâncarea, bandiților ? ! Criminalilor !”. Și ăia care mâncaseră stăteau gata să plece, dar a început să dea în ei, iar noi, care luasem ultimii, am azvârlit într-un colț farfuriile ălea dă tablă și am ieșit, ca să scăpăm dă bătaia lui.

În ce consta alimentația zilnică la Canal ?

Am avut mâncare în lagărele dă muncă... În primu' rând că la închisoare îți dădea un sfert dă pâine. Acolo, în lagăr, îți dădea trei sferturi dă pâine. Aveai, la prânz, două feluri dă mâncare : o ciorbă și o mâncare scăzută. Și era și un chioșc cu un vânzător civil care vindea, da' nu băga' chestii d-ăstea, dă salamuri, d-ăstea... Mai mult dulciuri, marmeladă, bomboane.

La Canal cât ați stat ?

Păi la Canal eu am stat aproape trei ani, deci de la 9 noiembrie, când am ajuns la Poarta Albă, până la 18 iulie, când s-au desființat lagărele²⁴. Acolo singurii care beneficiau de anumite avantaje erau studenții din cele două brigăzi, 13-14. Ei beneficiau dă condiții speciale. Veneau mașinile, camioane și-i lua', lucrau numai la construcții, să fie la adăpost, nu să-i plouă, să-i ningă, așa... Și fiecare avea scăunel d-ăsta dă lemn, cu trei picioare, și stătea pă scăunel. Iar noi... au fost cazuri când lucram la distanță și dă 15 kilometri. Ne duceam încolonați, cu cordonu' dă soldați peste câmp, și veneam tot așa. Și am lucrat, de exemplu, la un terasament dă cale ferată. Trebuia să urci roaba la cinci metri jumate, șase pă un dulap de scândură, și era norma dă doi metri cubi pă zi. N-o făcea niciun stahanovist, da' mai făceam și noi șmecherii.

23. Marin Stănciugel, supranumit Hercules, brigadier la Canal. I se atribuie o crimă sinistă : a aruncat în cuptorul de cărămidă un deținut. Identitatea acestui deținut nu e certă, ar fi putut fi Dragoș Rambela, frontierist din București, fiu de general. CPADCR, *Raport final...*, p. 492.

24. Prin HCM nr. 2404 din 17 iulie 1953 se decreta închiderea șantierelor Canalului. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 210.

Și în brigăzile dă studenți era un haidamac dă la Timișoara, tot student la Medicină, și ălălaltu', Enăchescu²⁵, dă la Pitești, care a cerut pă unchi-său, pă Pițigoi²⁶, care a fost deputat la țărăniști, și el l-a torturat pă unchiu-său. Cred că era în stare și pă taică-său, dacă... Și ăstălaltu', îmi scapă numele lui, fir-ar al dracu' să fie, cum îl cheamă²⁷...? Am auzit că a făcut Medicina după-ăia și că este la Cluj sau la Târgu Mureș președintele... unității culturale, sau... așa ceva, „Avram Iancu”.

Cum vă descurcați cu norma? Ce fel de șmecherii spuneți că făceați?

Păi... era un islaz, aicea, care să săpa. Și cu vreo oră înainte de-a veni normatoru' să măsoare, să cubeze cât am săpat... era un martor dă unde începeam. Luam o brazdă, o puneam și-o băteam bine și după-ăia mai puneam pământ, iară alta... Și când măsura, sigur că ieșea altceva. Sau, alt exemplu, la o carieră dă piatră, la Ovidiu, adunam piatră pentru concasor. Erau niște bolovani și-i băga la concasor și-i făcea piatră spartă pentru calea ferată. Și intram pă șantier și-n schimbu' dă noapte erau grămezile cubate și cu o rangă dă fier o dăramam și o mutam alături. La 12 era gata norma și așteptam toaca, să plecăm acasă. Și la ăștia care lucram la roabă ne dădea' voie să stăm jos până venea apelu'. Venea un ofițer dă la corpu' dă gardă, dă la pază, și făcea numărătoarea și toți stăteam încolonați pă brigăzi.

Și pă 18 iulie '53, dimineata, am luat ceaiu'. Dășteptarea era la cinci dimineata și ne spune să stăm la barăci. Erau barăci pe care le făcuseră nemții pentru niște unități care apărau Constanța, să nu vină americanii să debarce, că în timpu' ăla era vorba dă frontu' din Balcani, cu debarcarea din Balcani... Și care nu s-a făcut, spre nenorocirea noastră. Era unu' din Băile Herculane, Bică²⁸ îl chema, cu un clarinet cu care suna adunarea brigadierilor, adunarea la numărătoare. Ei, atunci să urcă p-o baracă, care era acolo, în centru și sună adunarea. Ne-am adunat toți acolo și ne întrebam: „Ce se

25. Simion „Sică” Enăchescu, născut la 25 iunie 1925 în Lunca Corbului, Argeș. A fost arestat la 8 aprilie 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Valea Neagră – Peninsula, Constanța, Poarta Albă, Rahova și Aiud. A fost unul dintre principalii conducători ai acțiunii de „reeducare” de la Peninsula. A fost eliberat la 3 aprilie 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2007, p. 130; fișa matricolă penală din AANP.
26. Marin Pițigoi (1900-1988). Învățător, membru fondator al Partidului Țărănesc și deputat PNT (1928-1932). La 15 decembrie 1946 s-a emis un mandat pe numele lui. A stat ascuns până la 15 august 1949, când a fost arestat și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Poarta Albă, Valea Neagră și Oradea. A fost eliberat la 2 iulie 1956 cu domiciliu obligatoriu la Răchitoasa și Lătești până în 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar P-Q*, pp. 250-251; fișa matricolă penală din AANP.
27. Probabil Ion Bogdănescu, născut la 14 februarie 1922 la Ulmi, Brăila. A fost arestat la 30 noiembrie 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 4 ani. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Pitești, Valea Neagră – Peninsula, Jilava și Aiud. Deși nu există date despre o eventuală torturare a sa, la Peninsula a fost șeful brigăzilor de studenți 13-14, fiind principalul coordonator al torturilor și culegerii de informații de la deținuți. A fost eliberat de o comisie specială MAI la 10 februarie 1953. După eliberare a continuat să colaboreze cu regimul comunist, acționând ca informator. A murit în 2000 fără să vorbească despre rolul său. Alin Mureșan, *op. cit.*, 2010, pp. 163-164; ACNSAS, fond Rețea, dosar nr. 189164, vol. 1-3; fișa matricolă penală din AANP.
28. Ion Bica, țaran din Teregoa. A fost arestat în 1949 și închis la Peninsula. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A-B*, p. 191.

întâmplă, domne, ce e ? Ce s-aude ? ”. Nimeni nu vrea să spună nimic, gardienii... Deci ambasadoru' Indiei²⁹ făcuse niște demersuri din partea ONU și discutate cu comuniștii. Tot al Indiei a făcut și-n '64, când a dat Gheorghiu-Dej decretu' ăla dă amnistie d'-a golit pușcăriile politice. Și au adus dosarele dă la grefă și comunică : „Cine-și aude numele să răspundă prezent ! ”. Nu eram decât vreo 10.000 dă oameni acolo, toată colonia, da' în vreo patru ore a terminat cu apelu' ăsta, iar seara ei stabiliseră unde merge fiecare : la Aiud, la Gherla, la Târgșor, elevii... În sfârșit. La Pitești nu mai, că îl desființaseră.

Și când să însera, trage un tren pă linia dă garaj care intra în lagăr, care făcea aprovizionarea cu alimente, cu zarzavaturi și stătea în așteptare. Ei ne-au dat hrană pentru două zile și ne-au pus acolo ce trebuia, tinetele ălea, un butoi cu apă dă băut... În timpu' ăla era tocmai adunarea studenților și elevilor din '53, Festivalu' internațional al studenților³⁰. Și la ora șase eu am intrat într-un lot dă 600 și ne-a' trimes la Aiud. Ne-am urcat în vagoane, ne-am luat locu' acolo, au închis ușile, le-au sigilat, au făcut și o plasă dă sârmă ghimpată și-a pornit trenu' fără oprire până la Aiud, unde am ajuns a doua zi, seara, pă la șapte.

Acolo ne-a' cărat la închisoare și ne-a' lăsat în închisoarea nouă, în curte, până pă la 9-10 seara, când ne-a' băgat în celule, fără să ne fixeze. Care cum ieșea, lăsa ușile deschise, să circula dă la unu' la altu'. Era o perioadă dă acomodare, că Dorobanțu, când a băgat alimentele noastre la fabrică – atunci când v-am spus că n-am vrut să ieșim în fabrică –, le-a spus : „Lasă, că îi fac io pă bandiții ăștia să le iasă fumurile din cap ! Au venit cu fumuri în cap dă la Canal. Aicea e Aiudu', să nu uite ! ”. Și nenorocitu' ăsta a fost președintele sindicatului la Societatea Româno-Americană, care avea sediu' în strada Londrei. Și a venit un inginer care a fost director la societatea asta, la sonde, la Ploiești, și când l-a văzut Dorobanțu : „Aaa, ai venit, banditul ! ”. Și a pus mâna pe un ciomag și l-a bătut p-ăla când a venit.

Mai Țineți minte cum îl chema pe acest inginer ?

Nu mai țin minte... Da' la toți ăștia care au fost funcționari la societățile petrolifere, cât au fost americanii, până pă timpu' păcii, le depunea' niște drepturi dă pensii în Elveția, în valută, franci elvețieni. Iar la naționalizare „domnii comuniști” i-a' luat cu binișoru', le-a' spus : „Bă, nu vă speriați, voi rămâneți aicea. Naționalizăm, da' rămâneți aicea”. Și i-a' pus și-au dat semnături că cedează drepturile ăstea dă pensii care erau depuse în Elveția, și dup-aia i-a' dat afară și i-a' băgat în pușcărie. Și-a' bătut joc dă ei.

La Aiud, până la urmă ați acceptat să ieșiți la muncă în fabrică ?

Io am ieșit în septembrie și am fost, prima dată, la atelieru' dă forjă. Aveam crampoane, d-ăstea, pentru calea ferată, dă bătut traversele dă lemn, care era' la ștanță, și noi le băgam în foc, și cu ciocanu' pă nicovală le făceam o pană, ca să poată bate cu ciocanu' traversa dă lemn. Dup-aia m-a' mutat la confecționat lacăte „sfinx”. Aveam piesele tăiate și stăteau pă o coadă dă mătură dă lemn, așa... Și luam piesa și-o puneam unde trebuia și alții, pă urmă, luau și băteau niturile, unii le trăgeau la polizor. Și dup-aia m-a' mutat la cuptoarele dă tratament termic, unde făceam focu' cu deșeuri dă lemn dă la fabrica dă tâmplărie și încălzeam cuptoare.

29. Probabil se referă la U Thant, secretar General al ONU (1961-1971), care a vizitat România în 4-8 mai și 3-5 iulie 1963.

30. Vezi nota 45, p. 195.

Iar în 7 noiembrie, dimineața, n-am mai ieșit la lucru. Venise' dispoziții, tot de la ONU, ca și în închisori, unde sunt ateliere, să înceteze munca. Și, în sfârșit, ne-a' adunat în curte și ne-a vorbit. Zice : „N-o să mai lucrați”.

Cine v-a spus asta ?

Politrucii. Și să vă povestesc ceva. A venit o comandă dă la M[inisterul] F[orțelor] A[rmate] dă juguri dă focoase, o placă dă lemn și așa, în semicerc, unde să punea' obuzele, ca să nu să ciocnească între ele când să transporta' lăzile dă obuze. Da. Și armata refuzase comanda asta fabricii închisorii dă vreo câteva ori. Și atunci, ca să scape dă ea, ei au spus : „Domnule, le dăm foc și le restituim banii și să facă în altă parte”.

Și pă noi, pe la 12 noaptea, ne scotea' în curte și ne dădea' câte un ceai, iar în fabrică nu rămânea decât gardianu' care ne supraveghea pă noi, atât, niciun deținut. Și în noaptea aia eu am fost primu' care am terminat ceaiu' și m-am dus repede să mai bag lemne acolo, în cuptoarele alea, la mine. Și am văzut că în fundu' aleii, unde era o magazie cu vopsele, ardea ! Dăduse' foc la scândurile ălea. Și nu era decât gardianu'... Mă duc repede și am bătut toaca ! Și care cum venea : „Puneți mâna pă căldări ! ” ... nu știu ce, să stingem focu', că erau în partea dreaptă fierăria, în partea stângă lemnărie, erau niște schele dă lemne la uscat dă vreo patru-cinci metri și dacă intra focu' acolo, la alea, toată pușcăria lua foc ! Și noi, când ne agităm, apare politrucu', cu gardienii, cu pompierii și au stins focu' într-un sfert dă oră.

A doua zi ne scoate și ne ține discurs : „N-ați avut grijă de fabrică, i-ați dat foc ! ”. Și făcea' investigații cine a dat foc. Da' un cetățean pe care-l cunoșteam de la Jilava, de la camera 9-12, era internat în infirmerie și a văzut că pompierii dă la Alba Iulia erau veniți și așteptau dă seara declanșarea incendiului. Și ăsta ne-a comunicat, ne-a transmis de-acolo, dă la infirmerie, că pompierii așteptau dă cu seară. Și, în sfârșit, un băiat care făcuse liceu' la Slatina, tot la comerț, da' cam deviasse, să lăuda p-acolo că el a dat foc... Era cam într-o doagă și nu-l credea nimeni.

În sfârșit, vine un colonel dă la București, dă la minister, și când a venit știa deja că cine a intrat primu' în fabrică. Și dăschide gardianu' ușa și întreabă : „Cine e Țârdel ? ”. „Eu, domne.” „Ia-ți ceva pă tine și mergi pân' la birou, că e venit un domn colonel dă la București, face o anchetă în legătură cu incendiu' din fabrică ! ” În sfârșit. Mă prezintă la ăla și mă-ntreabă : „Dumneata ai fost primu' care ai intrat ? ”. „Da, domne, eu.” „Și ce crezi, cine a dat foc ? ” „Cine să dea foc ? ! Dumneavoastră știți foarte bine, gardianu' care ne păzește pă noi când lucrăm. El a rămas singur în fabrică, noi eram în curte. Și oamenii care au fost la infirmerie vedeau mașinile pompierilor care erau dă seara dă la 7. Ce aștepta' ? Aștepta' un incendiu la 12 noaptea ? ! ” Să uită ăla la mine și îmi trage câteva înjurături. Gardianu' aștepta pă hol : „Ia-l, mă ! Bandit, nu vrea să spună nimic ! ”. Și l-am lămurit, nu m-a pus să scriu nimic.

Pe parcursul detenției dumneavoastră ați avut ocazia să întâlniți personalități ?

Păi, de exemplu, când ne împărțea ciorba aia la Aiud, atunci dă 23 august, la cărat ciuberele ăstea cu mâncare era și Nichifor Crainic³¹. Și-l întreba' un gardian, așa, în zeflema : „Băi, popo, bă, e, mă, Dumnezeu sau nu e ? ”. Și Nichifor Crainic să uita la el : „Domne sergent, păi dumneavoastră ce credeți ? Dacă credeți, este, dacă nu credeți, să fiți sănătos, părerea dumneavoastră”. Nichifor Crainic, dă fapt – io am memoriile

lui – nici n-a fost judecat. El a fost internat, da' a scăpat dă lotu' mare, că dacă îl prindea' și-l judeca' cu Antonescu, îl executa' și pe el!

În afară de Nichifor Crainic ați mai întâlnit și pe altcineva ?

Păi, la Peninsula a fost împușcat un doctor de la Turnu Măgurele, Simionescu³², care și-acuma face anchetă un procuror. Eu am făcut deja o ședință cu el. Sunt niște procurori care au venit la noi la asociație³³, acolo, la Rosetti. Anchetează și urmează după sărbători să mă mai întâlnesc cu el. Și doctoru' Simionescu a fost împușcat la Peninsula. A fost băgat la brigada 13, la studenți și maltratată, nu știu ce, n-a mai suportat și s-a dus la gardu' dă sârmă și soldatu' l-a somat. El trăgea dă gard... Și ăla a tras, pă urmă, în el. Și a mai fost împușcat un căpitan din Brașov din ordinu' lu' ăsta care a fost coordonatoru' lagărelor după Canal... Unu' bondoc, gras, cu „D”, cum dracu-l chema³⁴? Care avea ceva din viața civilă cu ăsta. Și ăsta, în fond, era ungur, fost croitor în Turda. Și spuneau ardelenii care-l cunoșteau că-n timpu' ocupației maghiare făcea cu unii o echipă și transportau evrei ca să-i scoată din Ardeal, d-acolo, dă la unguri, să nu-i dea pă mâna nemților să-i ducă la Auschwitz...

Și când suna toaca pă șantier, comandantu' gărzii, un caporal sau sergent, care ne însoțea pân' la lagăr, chema un deținut ca să adune plăcuțele pe care scria „pericol de împușcare, nu vă apropiați”. Și deținutu' ăsta din Brașov, fost ofițer, căpitan, când s-a aplecat – era consemnu' dat – soldatu' nu l-a mai somat și a tras în el, i-a tras în cap. În sfârșit... Și s-a încheiat un simplu proces-verbal dă comandantu' gărzii că a vrut să fugă dă sub escortă.

Ați asistat personal la acest eveniment ?

Păi, în schimbu' când eram și io, c-am lucrat și la Ovidiu acolo, o perioadă, da' scurtă.

Mai cunoașteți astfel de cazuri de decese provocate ? Deci oameni împușcați ori care au decedat în urma torturilor, în urma bătăilor ?

La Jilava era un băiat care era, tot așa, cu Frățiile dă Cruce, de la Liceu' Teoretic din Buzău, și ne-a povestit cum comandantu' Securității dă la Buzău, [Ion] Sârbu-l chema – fost mecanic dă locomotivă și recrutat d-ăștia, în '48, ca securist și făcut șefu' Securității la Buzău – ancheta un cetățean³⁵ din comuna Lespezi, din județu' Buzău, unde sunt și niște săpături d-ăstea arheologice. Și nu voia ăla să scrie ce voia Sârbu. Și băiatu' ăsta era în închisoare și a auzit toată lumea. În sfârșit, toți deținuții cunoșteau problema. L-au urcat sus, la etaj, la 12 noaptea, pă pervaz și i-a' făcut vânt în curte.

Și în ianuarie '51 m-a chemat și pă mine la Securitate, la Constanța, să dau relații dă un băiat care era din Slatina, la Liceu' „Radu Greceanu”, cu care întâmplător am

32. Vezi nota 60, p. 310.

33. Vezi nota 18, p. 371.

34. Probabil se referă la Augustin Albon, născut la 22 mai 1910 în Turda, Cluj. Ceaprazar și croitor. În 1931 a fost condamnat 1 an și 6 luni pentru activitate comunistă. Colonel în MAI, a făcut parte și din Siguranță. În 1949, comandant al trupelor de pază la Canal. Din 1954 a fost director general al penitenciarelor. A fost cel care a inițiat „stălpul infamiei” la Canal. Pentru abuzurile sale a fost arestat la 16 iunie 1953 și condamnat la 9 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Craiova și Poarta Albă. A fost eliberat la 17 octombrie 1955. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 212, 222; fișa matricolă penală din AANP.

35. Constantin Botezatu, impiegat din comuna Rusavăț, omorât în timpul anchetei la Securitatea din Buzău. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar A-B*, p. 205.

discutat odată și era arestat. Și i-am spus : „Domne, nu-l cunosc, nu-mi amintesc dacă l-am întâlnit...”. Și m-am nimerit cu Sârbu, ăsta, în celulă. Și discutăm cu el : „Domnule, dumneata ești criminal, domne ! Cum ai dat vânt ăluia dă la Lespezi pă fereastră ?”. I-am spus-o lui, în față. Că și el era condamnat acuma, degradat și condamnat, că dăduse un pistol unui cumnat al lui și-l condamnase șase luni și era degradat.

Și v-a răspuns la întrebarea asta ?

Nu, s-a enervat și a bătut în ușă și-a chemat gardianu' ca să îl scoată de acolo să-l mute în altă parte că : „Uite, e un căpiat aicea, de la Peninsula, care mă judecă pă mine c-am făcut...”. Și l-a scos din celulă. Era din Tântăreni, Dolj, fost mecanic dă locomotivă. Și alți morți... Sunt mulți care-au murit.

Pe parcursul detenției, cum ați resimțit unele evenimente mai importante ? De exemplu, moartea lui Stalin. Când a murit Stalin erați încă în detenție...

Păi da, eram la Peninsula. Pân' la moartea lu' Stalin nu a fost nicio eliberare. La expirarea termenului, eliberarea nu să făcea decât în baza unui aviz al unei comisii de la mîinister. Și toată lumea, *volens-nolens*, trebuia să mai stea dă la 6 la 60 dă luni în lagăr, că cică nu este potrivit pentru noua societate, nu e reeducat. Și, de la moartea lu' Stalin, toată lumea se elibera. Și, de exemplu, în '54, ne scotea' cu o lună înainte la camera dă carantină, ne dădea' mîncare mai bună, medicamente, ceva, să arătăm altfel.

Pe parcursul detenției ați beneficiat de asistență medicală ?

Nu. În privința medicamentelor, de exemplu, la Aiud era politruc unu' Drăghici, care a fost chelner în București. L-a' luat și i-a' pus trese pă umăr. Ăsta, dacă era un bolnav în infirmerie și-i trebuia antibiotic, să ducea cu mașina acasă și-l aducea, dăscuia la arhivă, să uita la dosaru' ăstuia și dacă avea o condamnare dă 20 sau 25 dă ani nu-i dădea antibiotic. Spunea : „Bă, îl lăsați ! Dacă scapă, bine, dacă nu, un dușman mai puțin !”.

Dădea ordin direct personalului din infirmerie ?

Da, să nu să dea, da, da, da. Iar pă unde am trecut, timp de șapte ani, plus lagăru' de la Craiova, n-am văzut niciodată fața doctorului ! Sunt procese-verbale făcute dă formă, dă ei, dă doctori. Cum a fost cu ăla de la Buzău, amenințat dă directoru' închisorii, dă politrucii, să mușamalizeze că s-a aruncat pă fereastră. Iar Crucea Roșie... nu mai vorbim ! Dacă ar fi permis ăștia să viziteze Crucea Roșie închisorile la noi... da' nu s-a admis chestia asta. Și nici ONU nu i-a obligat. Trebuia Crucea Roșie să viziteze închisorile !

Marile sărbători religioase, Paștele, Crăciunul, cum le petreceați ?

La mai toate marile sărbători să făceau niște verificări, adică percheziții. De exemplu, la Aiud... bine, și la Peninsula, da' la Aiud ne scotea' din celulă dăzbrăcați la pielea goală și făcea' percheziție. Săculețu' ăla pă care-l aveai cu boarfele tale, ți le golea acolo și făcea' un vraf, așa. Și pă urmă ne chema' câte două-trei zile să ne alegem d-acolo, fiecare lucrul lui. Și în celulă, cu niște sulite, așa, întepau saltelele, care erau dă ani dă zile pline cu paie. Și era un praf în celulă... Noi intram acolo când veneam dă la percheziție. Făceau asta întotdeauna în noaptea dă Paști, în noaptea dă Crăciun, în noaptea dă Anu' Nou, ca să ne distragă pă noi dă la... să nu te mai gîndești, să nu conștientizăm.

Iar la mină, povestesc ăștia care au fost acolo că s-a făcut slujbă dă Înviere în mină. Au asistat și minerii, și gardianu' care era. La Aiud a venit la un moment dat în celulă la mine un avocat pe care-l cunoșteam dă la Jilava, Sorescu, care l-am întâlnit și pă urmă, era jurist-consult la Arta Grafică, la tipografie. Și a venit în lanțuri, că era pus în lanțuri. I le-a' scos pă urmă, da' avea lanțurile cu cheie. Și-a fost acolo, la Baia Sprie, și-au făcut slujba dă Înviere preoții care erau printre deținuți. Și minerii au fost bucușii. Le aduceau și lumânări minerii.

Ce-mi puteți spune despre zvonurile referitoare la venirea americanilor ? Mai așteptau oamenii venirea salvatorilor din Occident ?

Nuuu, să știa convenția dă la Yalta. Însă la Peninsula, dă exemplu, aveam WC-urile în curte. A' fost niște trupe germane în timpu' războiului în barăcile ălea, făcuseră nemții barăcile ălea în care am stat, cum v-am spus. Și făceau rușii trageri, exerciții, aplicații. Și ieșeam la WC-uri afară din baracă, și când veneam înăuntru, era un băiat lângă mine, din Sălaj, cu șapte ani de condamnare. Și îl zmușeam așa : „Bă, ia du-te pân' afară ! Bat tunurile, or veni americanii ?” Da' cine mai credea ? Nu mai credea nimeni. Noi fuseserăm vânduți...

Dumneavoastră ați fost eliberat după executarea integrală a pedepsei ?

Integrală, da, pă 30 august 1954³⁶.

Din Aiud ?

Da. M-am eliberat cu Meca, ăsta dă la Craiova. I-a' dat drumu' și lui, nu l-a' mai ținut să facă, deși, cum am spus, unchiu' lui obținuse un decret dă amnistie dă la Gheorghiu-Dej, și când a fost chemat la grefă, a spus că renunță, că el stă să-și termine pedeapsa.

Și când am ieșit, te ducea un gardian în oraș la Securitate. Așteptai vreo juma' dă oră, îți dădea biletu' dă eliberare și dup-aia treceai iarăși pă lângă pușcărie. Și după pod, acolo, fiecare deținut care se elibera să mai întorcea și mai privea cu ochiu' pușcăria din vale... Se mai uita o dată. Și eu am intrat primu'. Mi-a' dat un carnet dă CEC, că ne considera' muncitori necalificați, și îmi pusese pe el zilele lucrate și ne dădea' pentru ele niște sume infime. Și am avut pă carnetu' ăla dă CEC 950 dă lei. Și-am intrat în primu' chioșc dă ziare și debit dă tutun și o întreb pă cetățeană, pe vânzătoarea : „Doamnă, dați-ne și nouă un *Universu'* !” Aia își face cruce, așa, să uită la noi, și zice : „Da' dă unde veniți dumneavoastră dă nu știți că *Universu'* nu mai apare dă când au venit comuniștii la putere ?”. Și ne-am dus mai departe...

Am mers la gară, dup-aia, ne-am urcat în tren și el s-a dat jos la Craiova, io m-am dat jos la Drăgănești dă Olt. Și am întâlnit un cunoscut, un prieten al lu' frate-meu care fusese plutonier reangajat în armată. Și-l făcuse' locotenent cu reforma din '47. Era o trăsură care mergea și am luat-o amândoi și ne-am dus până la mine acasă.

Pă urmă, a doua zi, a venit fratele învățătorului meu să mă întrebe dacă știu ceva dă Marin Constantinescu, dă frate-său. Și i-am spus : „Da, domne, știu”. La un moment dat în celula mea a venit un cetățean care era condamnat patru ani, dintr-o comună de pă lângă Roșiorii de Vede, și ne-am dat în vorbă, și el mi-a spus : „Da, domne, l-am cunoscut, ce om ! Am stat la capu' lui când a murit...”. Era condamnat 15 ani și eu în

36. Potrivit fișei matricole penale din AANP a fost eliberat la 30 iulie 1954.

Post scriptum-ul ăsta pă care l-am făcut la ediția a doua, aicea, i-am făcut portretu' și două poezii. Când mureai în închisoare nu-ți trimetea' extrasu' dă deces, te ținea' așa, să aștepți că vine omu' acasă. Îți trimetea' bagaju' pă care-l mai aveai pă la magazii și fetele lui și soția când au răscolit, a' găsit două poezii scrise dă el. Una este „Rugăciune” și alta este „În satul în care m-am născut”. Și ultima strofă e: „În lacrimi și în casă durerea/ Ce roade-n inima lor/ Păstrați în suflet speranța/ Și doru' dă viață-l aveți”. Și se încheie: „Căci ce ne-a învățat pușcăria/ În viață nu poți să înveți”. Și aicea i-am făcut io portretu'. E interesant ce-a putut să facă omu' ăsta.

Vă citesc numai sfârșitu': „Ajungând la finalul celor scrise sus despre viața și activitatea dascălului meu, domnu' Marin Constantinescu, care a decedat în închisoarea Aiud, ca multe alte sute și mii de români aruncați în gropi comune, fără cruci, ca fost elev al dânsului și comănean, am scris memoriile și amintiri din închisorile prin care am trecut. Cartea a fost lansată public în biserica Comanii de Jos, în ziua de 13 iunie 2004, când am oficiat un parastas foștii elevi, în cinstea și pomenirea memoriei celui care a fost învățătorul Marin Constantinescu, pe care să nu-l uităm în veci și veșnic să ne fie amintirea la el. A fost cu adevărat un apostol al Comanilor, sufletul lui nobil să sălășluiească în ceruri și Domnul să-l aibe în pază. Marin Țârdel, fost elev seria '933-'36, școala primară Comani”.

Cum a reacționat familia dumneavoastră când v-ați întors acasă ? Erau preveniți că o să vă eliberați ?

Nu, nu. Nu știau nimic ai mei, pentru că eu, de exemplu, în '50, în ianuarie, a venit fata asta cu care trebuia să mă căsătoresc, să mă întrebe ce să facă. Și io i-am spus că sunt condiții grele dă muncă, că era să se dărâme un mal dă pământ peste mine, da' am scăpat... Și i-am spus: „Dacă vrei să mă aștepți așa fi, într-un fel, recunoscător, dacă faci sacrificiu' ăsta. Dar ești liberă să faci ce vrei...”. Și abia în 1974 m-am interesat io dă ea și am aflat dă la Poliție (sic!) ce adresă are, unde locuiește... undeva în Piața Amzei.

După eliberare ați mai avut de-a face cu Securitatea ? Ați mai fost urmărit ?

Mi-am verificat și io dosarele, că am vreo patru-cinci dosare, și peste tot pă unde am fost era cineva pă urma mea. De exemplu, primu' și cel mai principal informator era unu' Badea, conjudețean d-al meu, fost activist d-ăsta, în agricultură, în județu' Olt, și care a fost președintele comitetului dă bloc. Și eu eram pentru el „problema”, așa discuta. Însă, culmea, că ăștia d-acolo care îți dau copii d-ăstea mi-au dat niște copii după file, da' ca o defecțiune și-a' șters cu negru numele informatorului.

La sediul CNSAS puteți vedea numele persoanei, dar când primiți copii după dosare numele sunt barate cu negru.

Aia e. E o defecțiune...

Personal eu nu sunt de acord cu chestia asta, dar...

Păi nimeni nu e.

V-ați refăcut viața după eliberare ? Ați întâmpinat probleme când ați încercat să vă găsiți un loc de muncă ?

Domne, era foarte greu pă plan local să găsești. Drăgăneștiu' era și reședință dă raion și eu am discutat la Întreprinderea dă Morărit ca să vin să lucrez la ei. Mă cunoștea directoru', mă cunoștea și contabilu'-șef care făcuse și el liceu' la Slatina, era tot din

județu' Olt, așa. Da' trebuia să ceară aprobarea activistului care răspundea dă industria locală dă morărit. Era unu' Pârvulescu, din Slatina. Și contabilu'-șef și directoru' să cunoșteau. Să duceau și ăștia pă la partid, p-acolo, pă la cantină, mai beau un Pepsi dă 50 dă bani sau o bere, că aveau toate produsele cu prețuri speciale. Și când am văzut că pă plan local nu să poate, și chiar la mine în comună erau activiști dă partid, erau informatori câți vrei, care te urmăreau, zic : „Domne, să mă duc în Valea Jiului”. Acolo fusese și băiatu' învățătorului Cristescu, care v-am spus c-a făcut și el patru ani de închisoare, și lucrase o perioadă în Valea Jiului. Și mai era și un băiat, Boldoi³⁷, care făcuse liceu' tot la Slatina, făcuse și el patru ani, și lucra acolo la întreprinderea dă finisaj. În sfârșit. I-am scris o scrisoare și am dat un telefon, un fel dă telegramă la primărie. Și telefonista mă cunoștea și mi-a transmis că să mă prezint urgent la Lupeni, la Întreprinderea 707 finisaj. Era numai pentru interioare, constructoru' era altă întreprindere. Și în dimineața dă 13 septembrie, cu o mică valioară, cu câteva lucruri, m-am urcat în tren să plec la Lupeni. Am ajuns de la Petroșani la Lupeni cu o cursă și așteptam să vină personalu'. Și a venit băiatu' ăsta care mă chemase, Boldoi, tot din județu' Olt. Și mă prezintă la contabilu'-șef, un om dăn Argeș, pâinea lu' Dumnezeu. Așa. Un om foarte cumsecade, care a fost contabilu' lu' Prager³⁸, constructoru' neamț... E și acuma clădirea aia pă Calea Victoriei, cum mergi spre Piața Victoriei, unde a fost centrala Sării. În sfârșit, într-un sfert dă oră i-am spus despre ce e vorba, despre odiseea mea. Și ăsta : „Fă cerere, repede ! ”. Și director la întreprindere era unu' Ilia, moț, din Munții Apuseni, fost miner, dă' foarte cumsecade. Să duce cu cererea, o aprobă directoru' și zice : „Dă mâine vii la servicii ! ”. Și mi-au făcut și băieții care mai erau acolo mai vechi, un avantaj, adică m-au pontat de la 1. Le-am făcut și io cînste cu câte o bere, dup-aia.

Mai era acolo o fată dăn județu' Romanați, dă la Balș, Constantinescu. Fusese exmatriculată dăn facultate că au fost părinții nu știu ce... Era un băiat, fiu dă chiabur, care făcuse armata la detașamentele dă muncă și rămăsese pă urmă acolo, atașat. În sfârșit... Și până să preluau blocurile de mineri, ocupam și noi câte un apartament unde vroiam, și stăteam în el până să preda sub cheie, când era gata finisaju'. Deci era' în Valea Jiului, acolo, tot felu' dă oameni d-ăștia năpăstuiți. Securității nu-și făceau simțită prezența, aveau dispoziții să lase oamenii să vină cât mai mulți, că e nevoie dă brațe dă muncă. Și unii lucrau direct în mină.

În sfârșit, într-o zi eram în oraș, și câțiva băieți, tot așa, prieteni, ne dusesem la un local unde aveau orchestră. Era și o pianistă foarte cumsecade, începuse să ne cunoască pă noi, o mai cînsteam cu câte o bere, și, la un moment dat, cum stăteam acolo, ne vedeam dă treabă, un aiurit care luase la măsese, vine, să urcă pă scenă unde era orchestra și : „Atenție, fiți atenți la mine ! ”. Și le spune lăutarilor să cînte „Deșteaptă-te, române ! ”. „Toată lumea să cînte cu mine ! Care nu cîntă, pun mâna pă ceva și-i dau în cap ! ” Domnule, și ne-am antrenat toată lumea și-am cîntat „Deșteaptă-te, române ! ”. Începuseră să se adune pă la fereastră oameni care treceau și rămăneau uimiți : „Ce e, mă, aicea ?

37. Ioan Boldoi, născut la 25 noiembrie 1925 în Bărcănești, Olt. A fost arestat la 17 august 1949 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Poarta Albă, Valea Neagră – Peninsula și Galeșu. A fost eliberat la 17 septembrie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

38. Emil Prager (1888-1985), renumit inginer constructor român din perioada interbelică ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Emil_Prager, accesat la 1 octombrie 2010.

Ce s-a întâmplat, că e interzis ? ”. Și nu s-a făcut niciun fel de anchetă, nimic, n-a pățit nimeni nimic.

Cum era viața atunci în Valea Jiului ?

Magazinele erau aprovizionate cu tot ce voiai, da' pe mineri îi interesa băutura. Găseai și salamuri... Foarte bine era. Și da' sărbători să dădea drumu' la toată lumea să plece da' pă unde e, dăna țară. Îți dădea o foaie de drum, de transport, și dăna Ajunu' Crăciunului până pe 8 ianuarie, după Sfântu' Ion, nimeni nu mai lucra. În Valea Jiului era pustiu.

Și cum ați ajuns în București ?

Când am venit la Întreprinderea de Morărit, îmi spune contabilu'-șef și directoru' : „Mărine, știi că l-am convins pe activist că poți să vii și că el ne trage la răspundere pe noi dacă nu ești om cumsecade ? ”. Și m-au folosit ca revizor contabil. Când să schimb un responsabil la moară, pe mine mă ducea, făceam inventaru', îl schimbam, îi dădeam în primire la al' nou. Și am rezistat doi ani de zile, da' când am văzut că sunt urmărit îndeaproape și tot mereu, am hotărât să plec. Și un consătean care era contabil-șef la o întreprindere la Pitești mă cheamă la el : „Hai, mă, că te bag io la mine ! ”. Și n-am putut să trecem peste o nenorocită de la Cadre, care, când a auzit că eu am fost condamnat politic, nici n-a vrut să audă ! Și atunci contabilu'-șef de la industria locală, unde eu mă duceam și predam bilanțu' – c-am aparținut un timp de Regiunea Argeș, după-aia am trecut de București – a dat telefon la industria locală, la Pitești, care exploata parchetele care nu se puteau exploata așa cum trebuie la Curtea de Argeș, la Câmpulung Muscel și la Pitești, și mă angajază așa. A' spus că nu pot să lucrez în centrală, în sfârșit, că să fac politică, nu știu ce, și m-a trimis la Câmpulung Muscel.

Am stat acolo, la Sector, vreo lună și ceva. Și apoi contabilu'-șef m-a chemat și directoru' a spus : „Domne, nu pot să te mai țin aici, la noi, că să facă multă politică”. Și am venit la un coleg de facultate care era la trustu' de petrol, și m-a trimis la o sondă să mă angajeze altcineva, da' n-am putut. Așa care era cu cadrele acolo, când i-am spus pe unde am fost, a zis că nu se poate la petrol în niciun caz. Eh, și atunci m-am întâlnit din nou cu unu' cu care lucrasem la Lupeni și care era acum contabil-șef că să facă o conductă de la Simeria până la Petrești, la fabrica de hârtie. Era vorba de Trustu' 21 Instalații care avea sediu' în București, pe strada Bibliotecii [Naționale], în spatele Băncii Comerciale. Și mă întâlnesc cu asta întâmplător în București și-mi spune : „Vrei să mergi la mine ? Hai cu mine ! ”. Și m-am dus, domne, chiar atunci, în ziua aia, ne-am dus la tren. M-a dus și m-a prezentat contabil-șef la grupu' de cantine care era în Aurel Vlaicu, lângă Orăștie. Și mi-am și găsit până seara o gazdă, și mi-am adus, pe urmă, și soția.

Și când s-a terminat de montat conducta, ei s-au mutat să o treacă prin Valea Oituzului, în Moldova, la fabrica de medicamente. Io nu m-am mai dus, mi-am cerut lichidarea și zic : „Domne, nu mai mă duc să umblu așa, ca țiganu' cu cortu' ! ”. Și am renunțat. Am venit, am mai stat la soacră-mea, la țară, din februarie până în aprilie în '58. Și după-aia, într-o bună zi, îmi fac bagaju' și mă duc până la Craiova, că aveam trei colegi de facultate care lucrau la sucursala Băncii Agricole. Și aveau un director, Vlăduț, foarte cumsecade. Și toți trei au mers la director, m-au prezentat și directoru' a spus : „Băi, gata, e post vacant de inspector la Caracal, îl trimitem acolo ! ”. Și la Caracal am avut două SMT-uri care le coordonam și Centru' mecanic de reparat tractoare. Și apoi, cum stăteam mai la periferie, m-am mutat mai în centru. Și proprietărea unde stăteam

îmi închiriasse o mică garsonieră, cu un antreu și ușă cu geam care dădea afară. Și venea mereu un securist și să plimba prin curte p-acolo. Și io am întrebat pă proprietăreasă: „Ce-ți face așa curte, doamnă, ăsta?”. Zice: „Să interesează dă chiriași, dacă sunt trecuți în cartea dă imobil”.

Și în '59, în noaptea dă 28 spre 29 iunie, deci, dă Sfântu' Petru, mă pomenesc cu Mihăilescu ăsta. Bate la ușă puternic că să-i deschid. I-am spus: „Cine ești, domne? Spune cine ești? Ce vrei în puterea nopții, dă ce nu stai acasă?”. În sfârșit, continuă să bată și pân' la urmă i-am deschis. Eu tocmai adusesem de la Craiova, de la o soră a lu' soacră-mea, un covor mare, ceva lucruri care le dusesese prin '47. Că socru-meu a fost chiabur, a avut multe hectare dă pământ și, deși n-avea vacă, avea cotă dă lapte dă 10.000 dă litri. Să ducea pă la Timișoara, prin sate, p-acolo, cumpăra laptele, îl preda și venea cu adeverințele și îl scădeau ăștia că a dat cota de lapte. Și s-au apucat să scormonească în godinu' care-l aveam în cameră, a scos toate lucrurile, le-a înșirat până la tavan... Și i-am spus: „Domnule, degeaba căutați, pentru că n-o să găsiți nimic. Eu când am ieșit din închisoare în primu' rând m-am căsătorit. Uite, am făcut și copil...” – aveam copilu' ăl' mare, împlinea abia pă 5 iulie anu' – „și mi-am văzut dă treaba mea, nu mă interesează politica. Nu vreau să mai aud dă politică! S-o facă cine vrea”. Și eu stăteam într-un colț, în pijama, pă scaun, cu spatele la el. Și zic: „Dumneata știi că-n '49-'50 când veneați la parcheziții, dacă omu' nu era atent îi băgați pistolu' sub pernă și tot îl arestați pentru pistolu' ăla, că ziceați că e al lui?”. I-am zis direct!

Și cum a reacționat ?

Cum a reacționat? Că... „să vedem pân' la sfârșit”. În sfârșit, a terminat pă la patru fără un sfert percheziția, a încheiat procesu' verbal că n-a găsit nimic și mi l-a dat la semnat. L-am semnat, l-au semnat și ei... Era cu doi gardieni. Și zice: „Vă îmbrăcați și mergeți cu noi!”. În sfârșit, mă îmbrac și cum ei mai ieșeau p-afar', am profitat și am scris un bilețel, câteva rânduri, și l-am lăsat soției, să să ducă la contabilu'-șef dă la Centru mecanic, cu care eram în relații foarte bune, să-l roage să-i dea o mașină, să ia lucrurile, să le ducă la țară. Așa a făcut. A doua zi s-a dus cu biletu', i-a dat, s-a dus la țară și m-a așteptat la țară. Iar pă noi, pă la ora 10, ne-a' luat niște mașini, militari d-ăștia dă la Securitate. Ei erau la cabine și cu puștile îndreptate spre noi, că să nu sară careva din mașină, să evadeze. „Tragem direct, fără somație!” Și adună la Craiova vreo 3.000 dă oameni.

Să spărsese colectivul dă la Dăbuleni, dă lângă Corabia, unde băgase armată, da' n-a' acționat până când s-au pregătit ei. Și comandantu' Securității dă la Craiova, Toma Popescu³⁹, a făcut un referat să aresteze cine a fost legionar în '40, primar, șef dă organizație, dacă sunt doi preoți într-o comună, să ia unu'... Și în ultimul aliniat a spus „foștii deținuți politici care să află pă raza Regiunii”. Și a început din 23 iunie să aresteze

39. Toma Popescu, născut la 1 aprilie 1923 în Perieți, Olt. În 1947 a fost numit comisar ajutor la Serviciul de Siguranță din Târgu Jiu. A fost scos din muncă în 1948 pentru că și-a împușcat mortal un coleg de serviciu din neglijență. A fost reîncadrat foarte curând și a devenit șeful biroului anchete din Securitatea Târgu Jiu. A fost șeful biroului anchete penale din DRSS Oltenia (1952-1963), șeful serviciului informații interne (1963-1964), locțiitorul șefului Direcției regionale MAI Oltenia, șeful Inspectoratului de securitate județean Mehedinți (din februarie 1968). Doina Jela, *op. cit.*, p. 233; Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, II, pp. 71, 95-96.

și în fiecare noapte lua' din câte un raion. Noi pă 28 și a terminat cu Oltețu' pă ziua dă 7 iulie. A' făcut o triere în trei zile și p-ăștia bătrânii, care abia să mișca', în jur dă 70-80 dă ani, i-a' trimes la Periprava, la recoltat stuf, în Deltă, cu secera. Și le-a' dat 60 dă luni dă administrativ, 5 ani. Da' nu i-a' lăsat decât vreun an și ceva, pentru că nu mai elibera niciunu'. Și pe vreo 600 ne-a' oprit în Craiova la penitenciar.

Deci dumneavoastră, practic, ați fost rearestat atunci !

Da, da, da. Și ne-a' ținut acolo în iarna lu' '59-'60 fără foc. Caloriferele erau, da' nu le-a' dat drumu' numai la cei de la dreptu' comun, la birouri. Și în primăvară am spus să vină directoru', să stăm dă vorbă.

Deci ați fost deținut fără proces, fără nicio motivație ?

Fără, fără. Și am reușit, în sfârșit, de a trimes politrucu' și-am stat dă vorbă. Și i-am zis : „Domne, io când am plecat m-am încălțat în sandale dă vară și șosete, chiloți, pantaloni dă doc, cămașă cu mâneca scurtă”. Și să rupseseră de pe noi. Mai pusesem noi, că mai tăiai din poale, mai puneai un petec... Și eu le și ajutam la toți, le mai cârpeam câte un petec, le mai făceam, că ne dădea' ace și ață cam dă două ori pă săptămână, da' ni le lua' înapoi, nu le lăsa' la noi. Și ne scotea' în fiecare dimineață într-un părculeț închis. Așa, și în prepeleac, acolo, un gardian d-ăsta, un țigan, da' foarte cumsecade, ne mai spunea și nouă când e câte o sărbătoare. Era cumsecade, n-a înjurat niciodată. Și noi ne plimbam cu mâinile la spate, fără să discutăm între noi, în cerc.

Și ne pomenim în martie că ne-a adus d-acasă dă la fiecare câte un pachet cu îmbrăcăminte mai groasă. Alțeva nimic. Iar eu pachete, în afară dă pachetu' pe care l-am primit în ianuarie, la Peninsula, când mi l-a adus fata cu care vorbeam atunci, n-am mai primit nimic. Ai mei nu mi-au mai trimes, că era situația grea... În sfârșit.

Dar alții primeau pachete ?

Da, da, că să scria câte o carte poștală și să primea pachet dă cinci kilograme. Așa. Și ai' care aveau, veneau și la vorbitor nevestele.

La Craiova câți ați stat într-o celulă ?

Eram așa : un învățător din Maglavit⁴⁰, care a fost inspector școlar în timpu' legionarilor și simpatizant. Băiatu' lui îl cunoșteam, era inginer-șef la Caracal, la Deveselu, unde era și aeroportu' militar. Era un profesor dă matematică și fizică din Craiova, Voinea⁴¹, dă la „Frații Buzești”. Așa. Erau doi preoți (nu le mai țin minte numele), un țăran din Mehedinți și un factor poștal din Gorj. Și a mai venit mai târziu încă un preot. Și am avut gardieni unu' dă pă lângă Caracal, Voicu, foarte cumsecade, pe care nu l-am auzit niciodată înjurând, și unu' dă lângă Vișina, foarte al dracului, care bătea...

Le mai rețineți numele ?

Ăăă, nu. Ăstuia dă la Vișina nu-i mai rețin...

Ați suferit vreo coerciție din partea gardienilor ?

Nu, nu, nu. Păi le spuneam și colegilor, așa, cum să se comporte, să nu-ți bagi în câr cu ei... Și ei să și supărau pă mine, să mai inervau, că ei tot mereu spuneau : „A,

40. Localitate în județul Dolj.

41. Constantin N. Voinea, născut la 21 mai 1904 în Plenița, Dolj. A fost arestat la 26 iunie 1959 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Craiova și Periprava. A fost eliberat la 26 iunie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

dă 23 august ne dă drumu'. Dă 7 noiembrie ne dă drumu'...". Zic: „Băi, oameni buni, când fac ăștia ceva, o operație, nu o fac pentru o zi, două!”.

Și pă mine până în 15 mai '61 nimeni nu m-a întrebat nici măcar cum mă cheamă! Și-n dimineața dă 15 mai, Voicu ăsta, care era cumsecade, dăschide ușa la celulă și întreabă: „Cine e Târdel?”. „Io, domne.” „Ia-ți ceva pă dumneata și vino la camera mea, pă hol! Te caută un maior dă la Râmnicu Vâlcea, dă la Securitate, vrea să stea dă vorbă cu dumneata.” În sfârșit, mă prezint io la ăla, îmi spune el cum îl cheamă – nu i-am reținut numele – și-l întreb: „Domne, dacă eu am fost arestat, am executat pedeapsa, m-au eliberat la termen, când am ieșit din închisoare mi-am văzut dă treabă, am intrat în câmpu' muncii, m-am căsătorit, am și copil pe care l-am lăsat acasă, a împlinit anu' pă 5 iulie, dă ce m-a' mai luat pă mine?”. „Domne”, zice, „maioru' Toma Popescu, șefu' Securității regiunii Oltenia, când a făcut referatu' la minister pă cine să aresteze... Știți dumneavoastră, în primu' rând legionarii sunt vinovați dă toate relele care să întâmplă, că așa a fost dintotdeauna. Dar pă dumneavoastră nu înțeleg dă ce v-a trecut. Uite, eu te trec aicea, pă tabelu' dă doi ani. Ce mai ai? Mai ai o lună jumate și pleci acasă”. Și dacă a văzut el că nu sunt mulțumit dă răspuns, îmi dă el replica: „Da' dacă mergeai la Periprava și luai 60 de luni, nu 24?”.

Deci, practic, ați primit o condamnare administrativă de 24 de luni.

Da, era o comunicare, da' nu în scris. Verbal ni s-a comunicat. Era o ordonanță dată, mă rog, dă Ministeru' dă Interne, pentru toată lumea. Și, printr-un cetățean de pe lângă Craiova, pe care l-am rugat să anunțe pă sora soacrei mele, că io mă eliberez pă 30 și să vină soția să mă aștepte. Și, într-adevăr, ăla a fost cumsecade, a anunțat și mătușa a dat telefon la țară. Și nevastă-mea venise deja cu o zi înainte și m-a așteptat.

Deci ați stat la Craiova doi ani?

Păi m-am eliberat la 29 iunie '61. Și pă biletu' dă eliberare, pă o coloană, era trasă o linie, fără niciun fel dă explicație. Și, în sfârșit, eram dăstul dă slăbit, și-am mai stat acasă până în septembrie. Și mă pun într-o bună zi și fac o cerere la secția dă învățământ, la Constanța. Știam că e nevoie dă cadre în învățământ. Eu preferam pentru V-VIII, matematică și română. Și după trei zile, când am depus scrisoarea la poștă, primesc răspuns dă la Constanța, dă la secția dă învățământ, că să mă prezint dă urgență la raionu' Babadag, să fiu încadrat. Îmi fac un bagaj sumar și plec, dar, zic, să mai trec prin București și pă la trustu' Gostat, unde era un fost inspector cu care lucrasem la Caracal, unu' Surcel, din Corabia, cunoscut dă Ștefan Voitec⁴². Da' Voitec, nesimțit a fost dăstul dă mare, în primu' rând că a sacrificat Partidu' Socialist la unirea cu PMR-u' și n-a fost în stare să salveze faimosu' județ Romanați, cu ferma dă la Studina. N-a fost în stare.

Și mă prezint la Surcel și, culmea, acolo mai era și un alt băiat care la întâlnirea dă 30 dă ani dă la absolvirea ASE era și el coleg cu mine, și n-am știut că era dă pe lângă Caracal. Și amândoi s-au dus la șefu' serviciului contabilității. Era tocmai vreme dă bilanț, veneau contabilii cu bilanțurile. Și apare un contabil dă la Blejești, dă lângă Videle. Mă prezintă ei ca inspector dă bancă agricolă, foarte bun. ăla spune: „Domnule, am avut o stagiară dă la Lupeni și a plecat într-o zi la părinți și am rămas fără planificator financiar. Să stea omu' aicea, că-l iau la mine”. A terminat bilanțu' într-o oră, l-a

corectat, io mai stăteam dă vorbă cu băieții ăștia, și când a ieșit: „Ei, dom' Țârdel, ești gata? Mergem la gară și la Videle coborâm. Ne așteaptă trăsura dă la gospodărie și mergem să te instalez la dormitoru' dă funcționari”. Locuință de servicii’.

Și am început să lucrez acolo. Directoru' era fost șofer, da' a fost bolnav dă cancer și a murit. Și vine David Gheorghe⁴³, fostu' ministru al agriculturii, care fusese la altă gospodărie acolo, în Videle și să instalează. În sfârșit, era tot tânăr, dintr-o comună din județu' Buzău. Și contabilu'-șef s-a transferat la Călărași, că era salariu' mai bun, și în iunie m-am dus și io după el, la Călărași. Da' după un timp nu m-am mai înțeles cu el și am plecat la o gospodărie dă lângă Lehliu. Directoru' era din Maramureș și mi-a dat tot sprijinu' ca să rămân acolo, îmi dăduse și locuință. Pă urmă, cum îi cunoșteam pe cei de la trustu' Gostat, m-am mutat la altă gospodărie unde am stat iar puțin. Și am reușit printr-o cunoștință a soției care era procuror în Roșiorii dă Vede și m-am transferat fără să mai știe ăia dă la Cadre la trustu' Gostat în Roșiori.

Am stat acolo până în '67, când a trebuit să plec... Eram într-o zi în pauza dă prânz, mâncam, ceva, și mă anunță o cetățeancă dă la Registratură că mă cheamă directoru'. Eu eram la sectoru' Investiții-reparații capitale. Și eu îi spun: „Comunică-i lu' dom' director, dacă dânsu' nu știe, că dacă ești la masă, e o zicală populară, că nici regele nu-ți spune să te scoli. Dacă ești la masă, vorbește cu tine așa cum stai la masă sau te lasă în pace”. Domnule, nu trec cinci minute și vine ăsta, un fel dă bulgăroi sau nu știu ce dracu' era, de pe la Brăila sau Galați, care când să înerva să înroșea, așa. Și: „Dă ce n-ai venit când te chem?”. „Domne, aveți răbdare să termin dă mâncat. Știți că omu' nu să deranjează dă la masă.” Domne, zurliu' ăsta mi-a aruncat tot ce era pă masă... Eu eram cunoscut între băieții din birou ca un om calm, care-mi vedeam dă treaba mea, nu făceam discuții politice, mă feream, că, poate, erau informatori printre ei. Și pun mâna pă spătaru' scaunului și îl ard dă două ori pă spinare și în cap nițel! Domnule, n-a mai zis nimic, s-a retras. ăia au rămas așa... să uitau la mine.

Și mă cheamă nevasta secretarului II dă la partid la cadre și spune: „Domnu' Țârdel, dumneata ai venit aici pă ușa din dos. Eu nu te-am verificat, nu știu dosaru' dumitale, nu știu ce-ai făcut. Ne-am informat și dumneata ai fost condamnat politic. Nu poți să mai lucrezi la noi, mai ales că lucrezi și cu documente dă plan, care sunt secrete”. „Bine.” M-am dus acasă, mi-am luat un concediu medical și, când m-am dus a doua oară să-l mai prelungesc, m-a anunțat doctorița: „Să știți că dom' director mi-a spus că nu mai sunteți salariațu' lor”. Și m-am dus și mi-am dat demisia și am plecat și dă la ei.

Și am reușit, până la urmă, tot prin cunoscuți, să-mi iau servicii la gospodăria Dudu, dă lângă Chiajna. Mi-am făcut și buletin dă Chiajna și am dus-o bine, da' până la urmă am plecat și d-aci, pentru că munceam prea mult. Stăteam în Roșu, mă sculam dimineata, la șapte eram în gospodărie, și când mă duceam seara, pă la 9-10 acasă, îi găseam p-ai mei adormiți. Era multă muncă... Contabilu'-șef a plecat la serele dă la Popești și am rămas și îi țineam locu'. În sfârșit. Și toți care erau angajați îi aducea' o mașină a gospodăriei de la poalele Mitropoliei, că erau toți ba omu' directorului dă la trust, ba omu' contabilului-șef, toți cu pile. Veneau pă la opt și la patru plecau. Io rămâneam singur și erau nopți când nu mergeam acasă, când trebuia să prezint balanța a doua zi.

43. Gheorghe David (1932-1999), membru al PCR din 1958, ministrul Agriculturii și Industriei Alimentare (1983-1984), ministrul Agriculturii (1985-1989), membru CC al PCR (1984-1989). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 199.

Și m-am dus odată la un coleg care lucra pă Strada Latină, unde e acuma Direcția Generală a Muncii, unde a fost o clădire a Fundațiilor Regale. Contabil-șef acolo era un fost coleg dă internat la Regele Mihai, din județu' Muscel. Eram prieten bun cu el. Directoru' era un evreu, foarte cumsecade, era și-n comitetu' dă partid, că era comunist ilegalist. Și m-am angajat tot așa, pă tiptil. Și contabilu'-șef întotdeauna dă 23 august, dă 7 noiembrie, mă punea să fac dă gardă cu ăștia, cu comuniștii. Zicea : „Lasă, Marine, că e bine, să nu să mai lege ăștia dă tine că ai dosaru' nu știu cum și nu știu ce !”. Și toate inspecțiile dă bancă, dă la fisc, care veneau, eu le primeam. Semnăturile dă bancă, toate actele, 90% erau semnate dă mine.

Și prin iunie anu' următor văd un anunț în ziar „Patriarhia Română angajază șef birou Contabilitate”. M-am dus imediat, am făcut cerere, am depus-o, și abia pă 16, 17 septembrie am reușit să mă transfer, că nu voia contabilu'-șef de la Departamentul Cultelor să-mi semneze. Până la urmă am reușit să mă transfer și am intrat pă post la Patriarhie, unde a fost nemaipomenit. Să țineau sărbătorile ca până-n '44, discutai numai cu clerici... La tipografie aveam pă unu' din Gorj, foarte cumsecade.

Da' să vă spun dă securistu' care era aici, la Patriarhie. Îl chema colonelu' Burlan. Era cum intri pă scări în palat, acolo-și avea birou'. Și circula și pă la ateliere, la schitu' maicilor și la tipografie. Și avea oamenii lui care... Eu, personal, îi dădeam bună ziua, niciodată n-am dat mâna cu el și nici el nu mi-a întins mâna. Dar, din punctu' meu dă vedere, i-aș da certificat dă bună purtare. Că a dat niște vize unui băiat dă la tipografie care a plecat cu un cor în Germania și a rămas acolo, i-a mai dat și la unu' Vasilescu, pe care l-au trimis la Paris, să înlocuiască preotu' de la biserica din Paris. Și ăla și-a făcut geamantanele și s-a dus în Canada și e profesor acolo.

L-am văzut odată pe Burlan în tramvaiu' 9, țațoș, era pă primu' loc în față... Să uita cu niște ochi la mine, da' n-a îndrăznit să mă întrebe că mă cunoaște. Da' îmi făcusem răspunsu', dacă mă întreba. Îi spuneam : „Și eu vă cunosc. Erați ingeru' nostru păzitor, să nu ne fure cineva”. Așa i-aș fi dat răspunsu'...

Și v-ați pensionat de la Patriarhie ?

Da, șef dă serviciu contabilitate de la Patriarhie.

Înainte de a încheia, aș vrea să vă întreb dacă puteți să-mi descrieți o zi mai specială din viața de detenție, o zi care v-a marcat ?

O zi mai neagră, așa, pe care am avut-o a fost atunci când era să se dărâme un mal dă pământ peste mine. Lucram la un moment dat într-o brigadă unde să făcea o cale ferată care mergea la proiectatu' port Tașaul, pă Canal. Și valea aia care trebuia făcută acolo o făceam noi, dar nu erau excavatoare care să pregătească pământu' să-l încarce, să dăscarce vagoanele. Noi ne duceam dimineața, da' trăgea garnitura la încărcat câteodată abia la ora 12 jumate – 1. Și până când bătea toaca la 3, gardianu' ăla care ne supraveghea, unu' dă la Buzău, tuna și fulgera că garnitura trebuie să plece, să nu întârziem garda care trebuia să ne însoțească, să mergem la colonie, că se termina schimbu'. Și eu, ca să facem munca mai ușoară, făcusem o echipă mică : eu, mai pirpiriu, și doi mai gălgani : unu' Iordan, din Roșiorii dă Vede, care fusese marinăr pă navigația fluvială, cu experiență dă viață, și un șofer dă la Mănăstur, faimoasa mahala a Clujului. Unu' avea 8 ani și unu' avea 7 ani condamnare. Și m-am asociat cu ei. Și noi, ca să ne ușurăm munca, cum era platforma și să băga garnitura la nivelu' platformei vagonului, noi săpam d-aicea-șa, din față. Și-aveam răngi pe care le băgam cu barosu' și dizlocam

bulgări mari dă pământ care cădeau și să fărâmițau pe platformă. Și, deci, când venea garnitura, noi întotdeauna aveam pământ dă încărcat repede. Pentru că pământu' era așa dă greu că nu puteai să-l sapi la cazma, numai la târnăcop. Avea vine dă ghips în el și câte o piatră, era foarte greu dă săpat. Nu săpa nimeni numai așa. Și la un moment dat bagă ei răngile, bate cu barosu' și împinge, ca să cadă bolovanu'. Și n-a căzut. Atunci zice : „Marine, mai scobește tu aicea”. La bază făceam o scobitură, ca să fie mai ușor, să cadă toți bulgării. Și io am luat hârlețu' și săpam acolo. Și, la un moment dat, ei au forțat în mal și strigă la mine că să mă dau la o parte că o să cadă bolovanu' ! Eu nu știam ce să fac... Poate altu' ar fi căzut în partea unde venea bolovanu', da' io am căzut pă spate, așa, și am întins mâinile și mă uitam cum a căzut bolovanu' și mi-a acoperit numai picioarele. Și au venit ei, pă urmă, și au dat pământu' la o parte. Ei, atunci a fost o chestie dă cumpănă. Am zis : „Domnule, am avut o cumpănă...”. Și am cugetat așa : „Să-mi fie învățătură dă minte, să fiu mai prudent, că, uite, puteam să-mi pierd viața”. Și am zis : „Îi mulțumesc lui Dumnezeu din toată ființa mea că am trecut printr-o cumpănă, că puteam să nu mai fiu, să rămân să-mi putrezească oasele la Canal”.

Vă mulțumesc foarte mult pentru amabilitate. Sper că nu v-am produs neplăceri făcându-vă să vă reamintiți momente care nu sunt dintre cele mai plăcute din viața dumneavoastră.

Fotografii



Dumitru Comșa



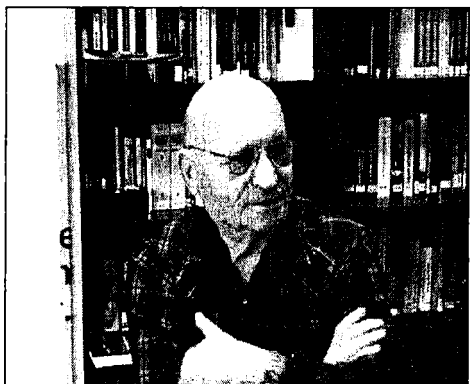
Gheorghe Cornea



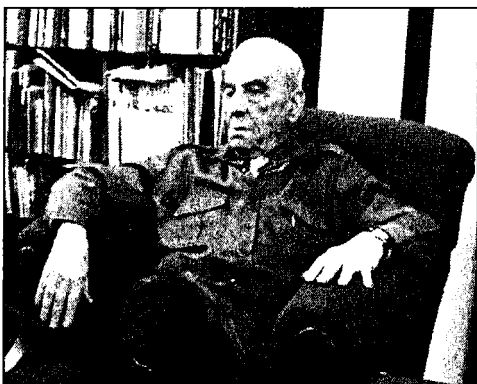
Romana Georgescu Bârlad



Vasile Iamandi



Christu Lapa



Dan Mizrahy



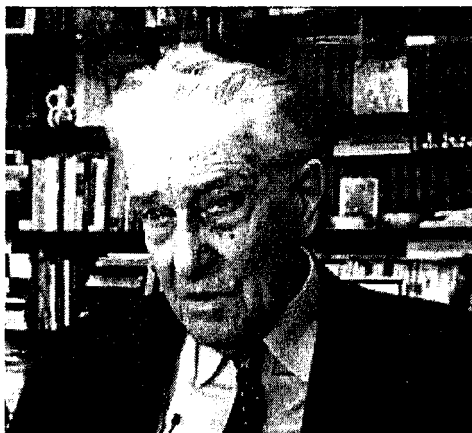
Eugen Otparlic



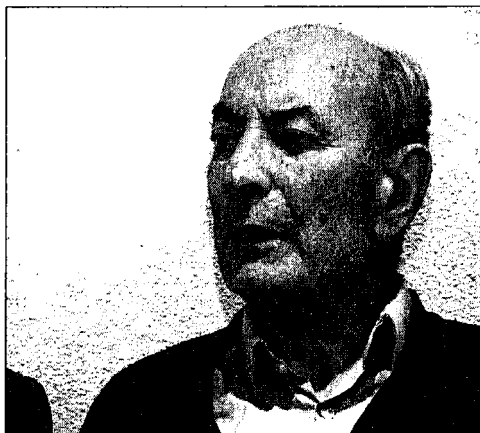
Traian Popescu



Dan Mugur Rusiecki



Gheorghe Stănică



Marin Țârdel

Anexe

Dosarul întocmit de

21.10.1981

Categoria penală

Camera

(unitatea)

PENITENCIARUL

Bacău 74/197

1. Numele Ștefan dos. nr. 8815
 2. Ștefan dos. nr. X
 3. Ștefan dos. nr. 1
 4. Ștefan dos. nr. 1
 5. Ștefan dos. nr. 1
 6. Ștefan dos. nr. 1
 7. Ștefan dos. nr. 1
 8. Ștefan dos. nr. 1
 9. Ștefan dos. nr. 1
 10. Ștefan dos. nr. 1

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

150

Numele ORNEA prenumele GEORGAE
 Porecla „
 Născut în anul 1923 luna decembrie ziua 20 comuna Fântâna
 Raionul Bacău regiunea „
 Domiciliat în comuna Fântâna strada „ ap. „
 Raionul Bacău regiunea „
 Ocupația la data arestării „ în trecut „
 Ultima loc de muncă instituția „ localitatea „

Averea deținut în data arestării „ în trecut „
 Ocupația soț în prezent „ în trecut „
 Averea soț în prezent „ în trecut „
 Ocupația părinților în prezent „ în trecut „
 Averea părinților în prezent „ în trecut „
 Originea socială „ categoria socială „
 Studii (felul școlii) „ specialitatea căpătată „
 Cetățenia „ naționalitatea „ limba maternă „
 Pașaport nr. „ emis de „
 Starea civilă „ numele soț „ copii: băieți „ fete „
 Apartenența politică la data arestării „ în trecut „
 Serviciul militar, ctg. „ gradul „ unitatea careia aparține „
 SEMNALMENTE: Talta „ m. fruntea „ nasul „ gura „ bărbia „
 Ista „ ochii „ părul „ sprincelele „ barba „
 urechile „ mustața „ semne particulare „ corpolența „
 Starea sănătății „
 Antecedente penale „

Prevenit pe baza mandatului de arestare nr. „ din „ emis de „
 Pentru faptul de „ art. „ descrierea pe scurt a faptului „
 condamnat în ziua de „ cu mandatul nr. „
 Prevenit pe baza mandatului de arestare nr. „ din „ emis de „
 pentru faptul de „ art. „ descrierea pe scurt a faptului „
 condamnat în ziua de „ cu mandatul nr. „
 dege. „ Semnatura deținut „
 Arestat de „ milita „
 La data „ „
 Daput în penitenciar ca „ la data „

CONDAMNAT

Inmatriculat în ziua de

primit de la

Numărul mandatu- lului și in- stanța care l-a emis	Numărul hotă- rârii judecăt- rești și instan- ța care a pronun- țat-o	Fapta comisă, artinutului, pe- dosa legea în care se încadrează	Durata și felul pedepsei	Comptări, reduceri, grațieri, adăugiri, compturi, contopiri	DATA ÎNCUPURII PEDEPSEI			DATA EXPIRĂRII PEDEPSEI		
					Anul	Luna	Zila	Anul	Luna	Zila
1807/1907	1804/1907	criminal	6 ani	1807/1907						
Tril. Juc.	Regim. hial.	Bucuresti		după	1907	XI	14	1907	XI	9
Descrierea pe scurt a faptelor: 20406										
Descrierea pe scurt a faptelor:										
Caj. 22 / 194 / 26-VIII-Gi. ord. ex-p										
Descrierea pe scurt a faptelor:										
Caj. 198522 / 4-XI-907 ord. de transf. la										

Feiul țeserii	Data și locul țeserii	Feiul și motivul țeserii și locul unde a fost îndrumat condamnatul.	Data și locul primirii
13.02. 957.	Reducate de	N. N. O. K. 3 / 10. ade. 105. N. B. 57	
27.02.957	Reprimat din cercetare. B. B. B.		
21.06. 1957	predat organelor țig. Mures corf. ad. 84547. 97. N. B.		
6.11.57	Țig. Mures reprimat din cercetare		
6.11.57.	Redus de Reg. A. D. T. aut. Maghiară cu adr. 84533/1		
29.06. 957	Țig. Mures, reprimat din cercetare. 27.11. 957 Jilava		
26.11. 957	6.11.57		
bid.	23.06. 961	gratuit 8.310/07 - clon	
Buc -	Str. P. V. 20		
	Adresă de 24.07.961 Colegiul la Târlău de Mures		

Domiciliul ales la eliberare: comuna

strad
natul

Mr. _____ at _____ rationu

reglunes

Fişa întocmită de **10**

Verificat și găsit în conformitate cu actele de deținere de la dosar

COMANDANT.

Sei Grupă Evidență,

Document înlocuit de
Penit. Jilava K.10/956 Categoria penit. C.R. **S.C.** Camera

PEN TENCIALUR

1. gheorghe dos. nr. 1
2. gheorghe dos. nr. 1
3. gheorghe dos. nr. 1
4. gheorghe dos. nr. 1
5. gheorghe dos. nr. 1
6. gheorghe dos. nr. 1
7. gheorghe dos. nr. 1
8. gheorghe dos. nr. 1
9. gheorghe dos. nr. 1
10. gheorghe dos. nr. 1

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

Numele Iordan D. pronumele Vasile
Porecla Marinche Teodor
Născut în anul 1928 luna 02 ziua 14 comuna Iasi
Raionul Iasi regiunea Iasi
Fiul lui Lumitru și al Iacobina
Domiciliat în comuna Buc. strada Popa Petre ap. nr. 13
Raionul 1 mai regiunea Buc.
Ocupația la data arestării muncitor în trecut ostas
Ultimul loc de muncă în instituția = = = localitatea = = =

Averea deținut ulujă data arestării f. avere în trecut f. avere
Ocupația soției în prezent necăsătorit în trecut necăsătorit
Averea soției în prezent idem în trecut idem
Ocupația părinților în prezent decedat casnică în trecut avocat casnică
Averea părinților în prezent f. avere în trecut f. avere
Originea socială măc burgez categoria socială = = =
Studii (felul școlii) 4 cl. liceu specialitatea căpătată = = =
Cetățenia română naționalitatea română limba maternă = = =
Pașaport nr. = emis de =
Starea civilă necăsătorit numele soții necăsătorit copiii, băieți = fete =
Aparența politică la data arestării apolitic în trecut apolitic
Serviciul militar: ctg. 1928 gradul cap. unitatea căreia aparține 1 mai
SEMNALMENTE: Talie 165 m. fruntea mică nasul rect. gura mij. bărbia ov.
fața roză ochii căprui părul cast. sprâncenele cast. barba rade
urechile mijl. mustața rade semne particulare N, are corpulente potriv.
Starea sănătății =

Antecedente penale

nu are

Prevenit pe baza mandatului de arestare nr. 18/1 din 23. IV. 1956 Oc. Pr. M. Buc.
Pentru faptul de red. manifeste art. 325 C. P. descrierea pe scurt a faptului =
trimis în judecată la data =
trecut la condamnare în ziua de = cu mandatul nr. =
Prevenit pe baza mandatului de arestare nr. = din = emis de =
pentru faptul de = art. = descrierea pe scurt a faptului =
trimis în judecată la data =
trecut la condamnare în ziua de = cu mandatul nr. =

Imp. = temperatura deținut =
tutur =

Arestat de militia securității Dir. securit. Buc.
La data 22 aprilie 1956
După în penitenciar ca prevenit la data 10 sept. 1956

Nr. înscr. în Folcl. leștii	Data și locul leștii	Faptul și motivul leștii și locul unde a fost îndrumat condamnatul	Data și locul primirii
24. IV. 1935	M. M. 125	F. pred. B. 10. IV. 1935	
25. VI. 1954	G. de aduc. la penit. glom.		
30. IX. 1954	Gherla		
1. I. 1935	F. M. 62	ad. de elib. de la car. det. ch.	
1. IV. 1933	17. XII. 1962	F. M. 10123	
17. XII. 1962	F. M. 10123		
17. XII. 1962	F. M. 10123		
17. XII. 1962	F. M. 10123		

strada

satid

Nr. _____

regained

Fisa Intimită de

Verificat și găsit în conformitate cu actele de deținere de la dosar

~~CONFIDENTIAL~~

Sef Grupă Evidență,

234

Matricola

Unitatea

Numele **MIZRAHY** Prenumele **DAN.**

Porecla

Născut în anul **1926.** luna **Februarie** ziua **28** înComuna **Buc.** Raionul RegiuneaFiul lui **Moscu** și al **Henrieta.** domiciliat înComuna **Buc.** Raionul Regiunea

Ocupația la data arestării:

Ocupația în trecut:

Studii:

Starea Materială la data arestării:

Starea materială în trecut:

Starea civilă Origina socială

Aparența politică la data arestării în trecut

Nr. Deciziei sau Procesul-Verbal de Internare	Nr. Adresei și Auto- ritatea care la depus	Motivul Internării	Durata Internării
P.V. 17/52.	M.S.S.		24. luni
Dec. 522/53.			36 luni

Internarea începe la: Expiră la:

Majorări (reduceri) **cu 36. luni Dec. 522/53. M.S.S.**Eșiri provizorii: **1 = 11.2/53.**

Reprimiri:

Eșiri definitive: **22.09.53. elib. com. M.S.S. / 11.2/53.**
internat în a suspendat pedeapsa

Lagărul (Colonia)

Data transferării

Comportarea în timpul internării:

22.03.53. isea suspendat pe 36 luni
 conf. actr. M.S.S. Sect. com. d. Nr. 006/3872
 03.03.53. dot ord. col. pt a fiu sters din
 evid. întrepr. a fost pus în libertate

Observații:

Fișa a fost întocmită de:

Verificat și găsit în conformitate cu actele dela dosu:

Comandantul unității,

Șeful Biroului Evidență,

PENITENCIARUL

Nr. MATRICOL

Anul 1957 luna

ziua 20

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

1. NUMELE Molzarache Pronumele Dan
- Porecla _____
2. Născut în anul 1926 luna Februarie ziua 28 în Comuna Buc
- Raionul _____ Regiunea Buc
3. Fi le lui Moscu și al Hendritte
4. Domiciliat în Comuna Bucur Str. Turbine Nr. 1
- Raionul 1 Mai Regiunea Buc
5. Ocupațiunea, în prezent Tramist în trecut Elev
6. Averea deținutului în prezent 7 avere în trecut idem
7. Ocupația soției în prezent Studentă în trecut Elevă
8. Averea soției în prezent 7 avere în trecut idem
9. Ocupația părinților în prezent Funcționari în trecut idem
10. Averea părinților, în prezent casă de locuit în trecut idem
11. Origina socială Mare Burghez
12. Cetățenia Român studii Facult. de Inginerie
13. Starea civilă Căsătorit numele soției Anelita Serescu copii doi
14. Serviciul militar: cît 1948 gradul sergent unitatea careia aparține C.M. 1
15. Apartenența politică a deținutului în prezent Apolitic în trecut idem
16. Starea sănătății (ce defecte fizice și psihice are) _____

SEMNALMENTE: înălțimea 176 m. fruntea mipl. nasul zur. gura mipl. bărbia mipl.
fața blondă ochii caștani părul roșu sprâncenele idem barba roșie
urechea mipl. mustața roșie semne particulare marc

SITUAȚIA JURIDICĂ:

a) ANTECEDENTELE PENALE

Dacă este infractor din obicei _____

b) PREVENIT, depus de _____ cu mandatul de arestare

Nr. _____ /195_____ pentru fapt.

art. _____

Descrierea pe scurt a faptului _____

Prin ordonanța definitivă Nr. _____ /195_____ emisă de

rămas sub stare de arest până la terminarea judecării.

c) INTERNAT, de către D. S. I. cu ordonanța Nr. 420376/1951Se mai menține ca prevenit cu ordonanță N-rele _____

Eșiri provizorii _____

Reprimiri din eșiri provizorii _____

Pedepse disciplinare _____

Purtarea _____

Eșiri definitive 17 XII 52 la 10 m. 17 cu Nr. 66052/52

25. CONDAMNAT... înmatriculat în ziua de primul din

Nr. înmatriculării înmatriculării în carcer	Anul de naștere Luna și ziua Către ... N. 1-10	Faptul condamnat articolul, codul sau articolul de lege și înca- drează	Durata și felul pedepsei	Criminări, reduceri, gratierii, acțiuni compulării, contopiri	Data începerii redresării		Data expirării pedepsei	
					An	Luna	An	Luna
Descrierea pe scurt a faptului:								
Descrierea pe scurt a faptului:								
Descrierea pe scurt a faptului:								
Descrierea pe scurt a faptului:								
Descrierea pe scurt a faptului:								

Observații

Eșuri provizorii (transferări în afaceri judiciare, spitale, evadări)

Reprimări din exeri provizorii

Transferări definitive

Cum a murit și mersul însușit

Premii, evidențieri

Școli urmate în penitenciar

Pedepse disciplinare

Purtarea

Readaptat sau nu

Esuri definitive

Plasat în câmpul muncii

Impresiunea degetului
arătător stâng



Semnătura definitivă

Am. I. I. I.

Fișa a fost întocmită de

Verificat și găsit în conformitate cu actele de deț-

nerii la dosar

DIRECTOR,



Secretar de greșă

King

Matricolă 20889.

Unitatea Formării nr. 0311 Bicoz

Numele MIZRAHY

MIZRACHI

DAN.

Porecla

Născut în anul 1926. luna Februrie ziua 28 în

Comuna București Raional

Regiunea București

Fiul lui MOYSE și al HENRIETTE domiciliat în

Comuna București Str. Hristina nr. 1.

Regiunea București

Ocupația la data arestării: Profesor pianist

Ocupația în trecut: Idem.

Studii: Facultatea de muzică

Starea materială la data arestării

Starea materială în trecut

Starea civilă Căsătorit Originea socială muncitorească

Apartenența politică la data arestării în trecut

Nr. Deciziei sau Procesul-Verbal de Internare	Nr. Adresei și Auto- ritatea care l-a depus	Motivul Internării	Durata Internării
P.V. nr. 17/12	M.S.S.	Spionaj	24. luni

07-05-1991

Internarea începe la: 27. 8. 42 Expira la: 27. 8. 42

Majorări (reduceri) 10. 08. 42 522/483 36 lei 723699

Eșiri provizorii: 10. 08. 42 522/483 36 lei 723699

Eșiri definitive: 10. 08. 42 522/483 36 lei 723699

Reprimări: 10. 08. 42 522/483 36 lei 723699

Eșiri definitive: 10. 08. 42 522/483 36 lei 723699

Eșiri definitive: 10. 08. 42 522/483 36 lei 723699

J.N. 35608/52

Lagărul (Colonia) _____

Data transferării _____

Comportarea în timpul internării : _____

Observațiuni :

Încușă carctuiș. h SS cu 7020951/42 1953

Fișa a fost înlocuită de : *Mil.lov. Dumitru Gheorghe*

Verificat și găsit în conformitate cu actele dela dosar :



Comandantul Unității,

Șeful Biroului Evidență,

RUSIETKI DAN

PENITENCIARUL

DOSARULUI 9/957

ANUL 1957 LUNA mai ZUA 27

RUSECHE

FIȘA MATRICOLĂ

Numele RUSEGHE E. DAN. Prenumele MUGUR

Porecla

Născut în anul 1938 luna august ziua 24

În comuna București Raionul N. V. Stalin

Regimul Buc. în trecut Eduard

și al Constanța domiciliu în comuna

București Str. Vasile Stroescu nr. 28

Raionul 2/3 August Regimul București

Ocupația la data arestării student în trecut E. Dan

Averea deținut la data arestării nu are în trecut idem

Ocupația soț la data arestării — în trecut —

Averea soț la data arestării — în trecut —

Ocupația părinților în prezent tatăl funcționar în trecut idem

Averea părinților în prezent nu are în trecut un imobil

Originea socială mic burgheză categoria socială —

Studii anfac. de științe juridice cetățenia Română

Serviciul militar ctg. 1938 gradul — unitatea căreia aparține C.M. Pci. V. I. Lenin

Starea civilă necăsătorit numele soț — copii băieți —

Aparența politică a deținut la data arestării nu face

în trecut nu a făcut

SEMNALMENTE: talia 182 m. fruntea potrivită, nasul piraciclin, gura potrivită, barbă rotundă, fața ovală, ochii castani, părul cast., sprâncenele drepte, barba, aude, mustața, aude, urechea, mici, semne particulare: nu are

SITUAȚIA JURIDICĂ: antecedente penale nu

Prevenit după la data de 7-XI-1956 de către M. Răchită M. A. I. cu mandatul

de arestare nr. 46/1956 pentru faptul instigare

la comiterea f. XI-1956 a instigat pe unii studenți să participe la

desfășurarea pe scurt a faptului acțiuni deșur. împotriva formei de guvernare stăvil. adu

P. A. I. transferat, eliberat, ridicat pentru cercetări, etc. ridicat 10.03.1960 de

magistrat Guc - 9-IV-1960 Reprimat Guc

Nr. mandatu- lului și instanța care l-a emis	Nr. hotărâ- rii judecâ- toresci și instanța care a pronunțat-o	Fapta comisă Articolul Codul sau Legea în care se incadrează	Durata și felul pedepsei	Comutări, reduceri, rațieri, adăugiri, confopiri, etc.	Data începe- rii pedepsei			Data expiră- rii pedepsei		
					Anul	Luna	Ziua	Anul	Luna	Ziua
8/6/04 T.M. Buc.	543/1957 T.M. Buc.	Ag. Latex subl. co.	4 ani cor.	Calculat data înce- perii conf. incadr.	1956	XI	4	1960	XI	2

DESCRIEREA PE SCURT A FAPTULUI

DESCRIEREA PE SCURT A FAPTULUI

DESCRIEREA PE SCURT A FAPTULUI

cu J. 41119/19.10.1960 ord. de eliberare la expirarea ped. pte. și
direcție mulțirii pt. S.O. în com. Subla - Calușoții - reg. Bălți.

OBSERVAȚIUNI

J. 38175/28.07.1960 trimis la rap. la Serv. C. pt. eliberare fixa - restul...

Nr. Deciziei sau Pro- ces-Verbal de internare	Nr. adreselor și autoritatea care l-a depus	Motivul internării		

MAJORĂRI-REDUCERI

OBSERVAȚIUNI

Imprăstierea degetului
arătător stâng

IESIRI DEFINITIVE

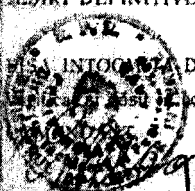
Bălți. 11.12.1960 prin Exp. p. loc
cu S.O.

INTOCMIREA DE

Plăt. Grigora LA DATA 28.05.1957

conformitate cu actele dela dosar

SE PONEȘTE EVIDENȚIA



[Handwritten signature]

PENITENCIARUL

Col. Polca Neagru

Nr. MATRICOL 1699

Anul 1950 luna Octombrie ziua 23

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ geografie

- NUMELE Stănică Șt. Prenumele Atenție
Porecla Ștănică
- Născut în anul 1922 luna Aprilie ziua 23 în Comuna Gurgeni
Raionul Teleorman Regiunea Giurgiu
- Fiu al lui Stănică și al Marica
- Domiciliat în Comuna Gurgeni str. Gara Nr. 36
Raionul Teleorman Regiunea Giurgiu
- Ocupațiunea, în prezent Student în trecut Student
- Averea deținutului în prezent Niciuna în trecut Niciuna
- Ocupația soției în prezent Doctorită în trecut Cămin
- Averea soției în prezent Niciuna în trecut Niciuna
- Ocupația părinților în prezent toți munici sejură la tot Donadonice. Mama mare în trecut Lucră în 1935 a fost negustor
- Averea părinților, în precept 1 Coră locuit 2 armos în trecut la fel
- Origina socială Lucrător
- Cetățenia Română studii licenț complet bacalaureat la politehnică
- Starea civilă Marital numele soției Yolbia Drăgășan
- Serviciul militar: ctg. 124 gradul Caporal unitatea căreia aparține Ct. 124
- Participarea politică a deținutului în prezent Org. Securitate în trecut Org. Securitate în anul 1938 și până în prezent
- Starea sănătății (ce defecte fizice și psihice are) Simptom

SEMNALMENTE: talia 1,60 m. fruntea lată nasul lung gura mică bărbia scundă
fața rotundă ochii verzi părul castaniu sprâncenele verzi bărbia roșie
urechea mare mustata scundă semne particulare Niciuna

SITUAȚIA JURIDICĂ:

a) ANTECEDENTELE PENALE amare sunt cond. în 1941 pentru răstălmăc

Dacă este infractor din obicei

b) PREVENIT, după de 195 cu mandatul de arestareNr. 195 pentru fapt

art.

Descrierea pe scurt a faptului

Prin ordonanța definitivă Nr. 195 emisă de

comis sub stare de arest până la terminarea judecării.

c) INTERNAT: de stat cu ordinul Nr.Se mai găsește ca statut cu N-releEgar. procuratorSe găsește în procuratură

Procedura disciplinară

Procedura

Procedura

7.4.1952 achizat de la 29 Oct 1952 primit de la 1.11.52

de CONDAMNAT _____ înmatricolat în ziua de _____

Numele, prenumele și inițiala care la are	Numărul hotărârii de executare a pedepsei și instanța care a pronunțat-o	Pentru comisi, articolele, totu sau legea în care se înscu drează	Durata și felul pedepsei	Comutări, reduceri, grațieri, adaosuri, comutări, comutări	Data încheierii pedepsei			Data executării pedepsei		
					Anul	Luna	Ziua	Anul	Luna	Ziua
106535/1952 Pentru comisi Pentru comisi	27/1/52 Pentru comisi Pentru comisi	16/11/52 101 GG.	4 ani 101 GG.							
Descrierea pe scurt a faptului: achizat de la 29 Oct 1952										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										

Observațiuni

Eșiri provizorii (transferări în afaceri judiciare, spitale, evadări)

Reprimiri din eșiri provizorii

Transferări definitive 13.V.1952 P.A.120

Cum a muncit și meseria înscuțită

Premii, evidențieri

Școli urmate în penitenciar

Pedepse disciplinare

Purtarea

Readaptat sau nu

Eșiri definitive

Plasat în câmpul muncii

Impresionarea degetului
arătător stâng

Fișa a fost întocmită de

Georgiu Theodor

Verificat și găsit în conformitate cu actele de deținere în detenție



Secretar de Greșă

18/11/52

Maticola 37154

Unitatea FORMAREA SRI Contanta

Numele STĂNICĂ I. Pr numele GHEORGHE

Porecla —

Născut în anul 1922 luna APRILIE din 23 în

Comuna GURGIU Războiul GURGIU Războiul BUCUREȘTI

Fiul lui HECIR și al FULGHEI născut în

Comuna BUCUREȘTI Războiul STRĂIN Regiunea BUCUREȘTI

Ocupația la data arestării: INGINER CONSTRUCTOR.

Ocupația în trecut: INGINER CONSTRUCTOR.

Școlii: POLITEHNICA

Starea materială la data arestării NU A POSEDĂ AVERE.

Starea materială în trecut NU A POSEDĂ AVERE

Starea civilă NECAȘTORIT Origina socială MIC BURGHEZ

Aparența politică la data arestării LEGIONAR în trecut legionar.

Nr. Deciziei sau Procesul-Verbal de internare	Nr. Adresei și Auto- rității care l-a deținut	Motivul internării	Durata internării
669/53 ms.s	—	Legionar	12 LUNI

Internarea începe la: 24-10-1953 Expiră la 24-10-1954—

Măsurători (reduceri)

Fapt prezorții

Comentarii

Data 22.08.54 266 Conf. nr. 0051392

2 = 016/5971

19

Lagărul (Colonia) 2 EN 18 50112

Data transferării

Comportarea în timpul internării:

Observații:

*a mai fost condamnat la 4 ani cu pușcă închisă
și la expirarea termenului în cm.*

Fila a fost întocmită de Serg.

Mihail Chonin

Verificat în conformitate cu actele dosar :

Comandantul unității

Seful biroului Evidență



POL. 111 111 111
PENITENCIAR

Nr. MATRICOL

56.

Anul

1952 luna Ianuarie

ziua

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

NUMELE

STANICA

Pruntumele

CHECRONE

Porecla

Născut în anul

1932 luna Aprilie

ziua

13. in Comuna

Pădurea

Regiunea

București

13. Fl. locu

și al

Aurelia

Str.

Pădurea

Nr. 33

14. Domiciliat în Comuna

București

Regiunea

București

Raionul

București

5. Ocupațiunea, în prezent

Inginer. Construcții

In trecut

Inginer. Construcții

6. Averea deținutului în prezent

in trecut

7. Ocupația soțului în prezent

Mecanic

In trecut

8. Averea soțului în prezent

in trecut

9. Ocupația părinților în prezent

Fata. Mecanic

in trecut

Fata. Mecanic

10. Averea părinților, în prezent

una. soare. locuit cu so. carier

in trecut

una. soare. locuit cu so. carier

11. Origina socială

Mec. Bugheș

12. Cetățenia

Română

studii

Politehnica

13. Starea civilă

măritat

numele soț.

copii

ben
leto

14. Serviciul militar: cît

1944 gradul

Ispășitor

unitatea

cărreia aparține

P.M. București

15. Apartenența politică a deținutului în prezent

3 pol. 4

in trecut

16. Starea sănătății (ce defecte fizice și psihice are)

SEMNALMENTE:

talie

1,72 m. fruntea

mare

nasul

mare

gura

măre

bărbia

fața

cubă

ochii

scurți

părul

cortă

sprâncenele

cortă

barba

urechea

mare

mustața

redă

semne particulare

SITUAȚIA JURIDICĂ:

a) ANTECEDENTELE PENALE

1944

fapt. carcer

nu au

co. penit.

P.M. București

b) PREVENIT, depus de

cu mandatul de arestare

Nr.

/195

pentru fapt

art.

Descrierea pe scurt a faptului

Pun. ordonanță definitivă Nr.

/195

emisă de

rămăs sub stare de arest până la terminarea judecății.

c) INTERNAT, de către

P.M. București

cu ordinul

Nr.

51200/1952

Se mai menține ca

N-rele

Pun. provizoriu

1952

hau. f. 1

Alba

f. 1569/52

Reprimă din art. provizoriu

Pun. disciplinar

Pun. disciplinar

Pun. disciplinar

Pun. disciplinar

Pun. disciplinar

Pun. disciplinar

Pun. disciplinar

Cum a muncit

d) CONDAMNAT _____ înmatriculat în ziua de _____ primit dela _____

Numărul mandatului și instanța care l-a emis	Numărul hotărârii judecătorești și instanța care a pronunțat-o	Fapta comisă, articolul, codul sau legea în care se încadrează	Durata și felul pedepsei	Comutări, reduceri grațieri, acțiuni amputări, contopiri	Data începerii pedepsei			Data expirării pedepsei		
					An	Luna	Zi	An	Luna	Zi
1085/50 P.M. București	27/50	umiltare	4 ani cu		1949	8	26	1953	8	24
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										

15/054 în motivul...

Descrierea pe scurt a faptului:
Trădărea caracului L. S. cu Nr. 06/51/9 din 1953

Observațiuni _____

Eșiri provizorii (transferări în afaceri judiciare, spitale, evadări) _____

Reprimiri din eșiri provizorii _____

Transferări definitive _____

Cum a muncit și meseria învsită _____

Premii, evidențieri _____

Scoli urmate în penitenciar _____

Pedepse disciplinare _____

Durata _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Căsușii sau Anu _____

Fișa a fost întocmită de _____

Verificat și găsit în conformitate cu actele de detinere la dosar _____



Secretar de Stat

[Signature]

Centru CARIOL
Colonia Valea Trașcu
Constanța
Vala Trașcu / Jor
FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

Nr. MATRICOL 2124 V.24-80

Anul 1980 luna Ianuarie ziua 7

Pronumele M. Vein

1. NUMELE

Numele Porecla

2. Născut în anul 1935 luna Iulie

Raionul

3. Părinți în

4. Domiciliat în Comuna

Raionul

5. Ocupațiunea, în prezent

6. Averei defunct în prezent

în trecut

7. Ocupația și în prezent

8. Averei soț în prezent

în trecut

9. Ocupația părinților în prezent

în trecut

10. Averei părinților, în prezent

în trecut

11. Originea socială

12. Cetățenia

13. Starea civilă

numele, soț

14. Serviciul militar: cîm 1248 gradul

unitate

15. Apartenența politică a deținutului în prezent

în trecut

16. Starea sănătății (ce defecte fizice și psihice are)

SEMNALMENTE: talia 1,67 m. fruntea nasul gura bărbia
fața o hîl părul sprâncenele barba
urechea mustața semne particulare

SITUAȚIA JURIDICĂ:

a) ANTECEDENTELE PENALE

Dacă este infractor din obicei

b) PREVENIT, depus de

cu mandatul de arestare

Nr. /195 pentru fapt

ari.

Descrierea pe scurt a faptului

Prin ordonanța definitivă Nr. /195 emisă de

rămas sub stare de arest până la terminarea judecării.

c) INTERNAT, de către

cu ordinul Nr.

Se mai menține ca

cu mandat

N-rele

Eșiri provizorii

Reprimiri din eșiri provizorii

Pedepse disciplinare

Purtarea

Cum a muncit

Eșiri definitive

d) CONDMNAT: — imatricolat în ziua de 15.11.1953 primit dela 1953

Numărul înscrisului și înălțimea care a primit	Numărul hotărârii judecătorești și instanța care a pronunțat-o	Fapta condamnatului, articolul, codul sau regula la care se face referință	Data și felul pedepsei	Comutări, reduceri, grațieri, adăugiri, comutări, comutări	Data începerii pedepsei			Data expirării pedepsei		
					Anul	Luna	Ziua	Anul	Luna	Ziua
1953, 11	11.11.1953	11.11.1953	11.11.1953		1953	11	1	1953	11	1
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										
Descrierea pe scurt a faptului:										

Observații

Eșiri provizorii (transferări în afaceri judiciare, spitale, evadări)

Primiți din eșiri provizorii

Transferări definitive

Cum a muncit și meseria însoțită

Premii, evidențieri

Școli urmate în penitenciar

Pedepse disciplinare

Purtarea

Readaptat sau nu

Eșiri definitive

Plasat în câmpul muncii

Impresiunea degetului
arătător stâng

Semnătura deținut

Fișa a fost înlocuită de

Verificat și dat în conformitate cu actele de delibere în dosar.



Secretar de stat

Prezentarea autorilor

Cosmin Budeancă, absolvent al Facultății de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca (1997), și al studiilor aprofundate de istorie orală în cadrul aceleiași facultăți (1998). Doctor în istorie la Universitatea „Babeș-Bolyai” (2008). A coordonat mai multe proiecte de istorie orală, dintre care amintim: „Imaginea celuilalt în comunitățile mixte româno-germane din județele Hunedoara, Alba și Sibiu”; „Amintiri pentru viitor. Expo – România”; „Rezistența anticomunistă în Țara Făgărașului”. A publicat: „*Suferința nu se dă la frați*”. *Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Munții Apuseni (1948-1958)* (coautor, Dacia, Cluj-Napoca, 2002), *Rezistența armată anticomunistă din România. Grupul „Teodor Șușman” (1948-1958). Mărturii* (coeditor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2004), *Mișcarea de rezistență anticomunistă din România. Grupul „Cruce și Spadă”. Mărturii* (coeditor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2005), *Rezistența anticomunistă din România. Grupul „Capotă-Dejeu” (1947-1957). Mărturii* (coeditor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2006), *Rezistența anticomunistă. Cercetare științifică și valorificare muzeală, I-II* (coeditor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2006), *Experiențe carcerale în România comunistă I* (coord., Polirom, Iași, 2007), *Forme de represiune în regimurile comuniste* (coord., Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (coord., Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (coord., Polirom, Iași, 2009), *Stat și viață privată în regimurile comuniste* (coord., Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă IV* (coord., Polirom, Iași, 2010), *Represiunea politică în România comunistă. „Garda Albă” – organizație subversivă inventată de Securitatea hunedoreană* (Argonaut, Cluj-Napoca, 2010), *Experiențe carcerale în România comunistă V* (editor, Polirom, Iași, 2011), *Sfârșitul regimurilor comuniste. Cauze, desfășurare și consecințe*, (coeditor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2011). Este expert la Departamentul Ideologie – Cultură din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Andrei Lascu, absolvent al Facultății de Științe Politice, Universitatea din București, specializarea engleză (2007). A colaborat la realizarea volumelor *Cei cinci care au speriat Estul* (Iași, Polirom, 2003); *Ghid de istorie contemporană – România* (Leipziger Kreis, Berlin-București, 2004). A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă IV* (editor, Polirom, Iași, 2010), *Experiențe carcerale în România comunistă V* (editor, Polirom, Iași, 2011). Este expert la Departamentul Politici publice și parteneriate din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Alexandru Matei, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea din București și al masteratului Istoria ideilor și mentalităților în cadrul aceleiași facultăți. A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în*

România comunistă II (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă* III (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă* IV (editor, Polirom, Iași, 2010), *Experiențe carcerale în România comunistă* V (editor, Polirom, Iași, 2011). Fost colaborator al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Alin Mureșan, absolvent al Facultății de Științe Politice și Administrative, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, secția Jurnalism (2006) și masterand în Istorie Contemporană al Facultății de Istorie, Universitatea din București. A publicat: *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate* (Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă* I (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă* II (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă* III (editor, Polirom, Iași, 2009), *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Pitești (1947-1977)* (editor, Polirom, Iași, 2010), *Experiențe carcerale în România comunistă* IV (editor, Polirom, Iași, 2010), *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate*, ediția a II-a revăzută și adăugită (Polirom, Iași, 2010), *Experiențe carcerale în România comunistă* V (editor, Polirom, Iași, 2011). Este expert la Departamentul Ideologie – Cultură din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Constantin Petre, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea din București (1997). A publicat: studii și articole de istorie și antropologie, *Experiențe carcerale în România comunistă* I (editor, Polirom, Iași, 2007), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă 1945-1967* (Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă* II (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă* III (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă* IV (editor, Polirom, Iași, 2010), *Experiențe carcerale în România comunistă* V (editor, Polirom, Iași, 2011). Este expert la Departamentul Ideologie – Cultură din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Constantin Vasilescu, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea din București (2005) și al masteratului România în secolul XX din cadrul aceleiași facultăți (2007). A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă* I (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă* II (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă* III (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă* IV (editor, Polirom, Iași, 2010), *Experiențe carcerale în România comunistă* V (editor, Polirom, Iași, 2011). Este expert la Departamentul Politici publice și parteneriate din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Index de persoane

A

Abramovici Ițic (Iosifescu) 28
 Albon Augustin 377
 „Albu” (anchetator) 106
 Albu Marin 137
 Aldea Aurel 121
 Alexandrescu (doctor) 104, 127
 Alexandrescu Alexandru 271
 Alexandrescu Dumitru 77
 Alexandrescu Gheorghe 330
 Alexandrescu Sică 156-157
 Alexandrini Alexandru 208
 Alexandru cel Mare 180, 201
 Alexei/Aleksei I 241
 Alioșa 103-104
 Anania Valeriu (ÎPS Bartolomeu Anania) 37-38, 283
 Ananiu Gheorghe 219
 Anastasis Petre Gregory C. (Năstase „Puiu” Petre) 370-372
 Anca (Bărbuș) Elsa Florannie „Nina” Valeria III, 117
 Anca (soția preotului Anca Ilie) 123
 Anca Elsa III
 Anca Ilie 123
 Anca Victor III, 344
 Anda [Cornea Smaranda] 79, 88
 Andraș Gheorghe 54
 Andrei Cornel Decebal 286, 290-291, 308
 Andreica Gheorghe 262-263, 289, 370
 Andronescu Demostene 23, 322
 Anghel Avram 299-300, 302-304
 Anghelescu Radu 81
 Anghelescu Viorica 217-218
 Ani (gardiană) 114
 Antonescu Ion 16-17, 43, 83, 90, 92-93, 107, 120-121, 129-130, 132, 136, 154, 183, 188,

190, 258, 287, 290-291, 295-296, 364-365, 369, 377
 Antonescu Maria 136
 Antonescu Virgil „Gil” 136
 Apostol (sublocotenent) 229, 246-247
 Apostol Gheorghe 226
 Ardeleanu 301
 Arghezi Baruțiu 320
 Arghezi Mițura 178
 Arghezi Tudor 320
 Aroneasa Romul 25
 Arpad 280
 „Arsenescu” (Iotul) 271
 Arsenescu Gheorghe 34
 Atatürk Kemal 181
 Attila 347
 „Aurel Vlaicu” (liceu) 173, 280
 Auschnitt Max 217, 248
 Avram Alexandru 28
 „Avram Iancu” (asociație culturală) 374
 Avramide Alexandru 217
 Avriel (Überal) Ehud 213
 Avriel (Überal) Helena 212-214, 216, 247

B

Baciu (profesor) 185
 Baciu Vasile 185
 Badea 380
 Baghiu Aurel 166
 Baki Lucia 41, 46
 Baldovin Mihail 290
 Balint Nicolae 58, 62
 Balotă Nicolae 338
 Barabasz 65, 81
 Baranga Aurel (Leibovici Aurel) 321
 Barany (preot) 222
 Barbăalbă/Barbălată 82

Bargiuma Elena 197
 Barșa Ioan 193-194
 Bartolomeu Anania, ÎPS (Anania Valeriu) 37-38, 283
 Bartoș [Carol] 62
 Başchir (fiul) 101
 Başchir 98
 Batzaria/Bațaria Nicolae Constantin 181
 Baum 60
 Bazilescu 357
 Băcilă Adrian 352, 358, 370
 [Băcilă] Adriana 358
 Bădilă Alexandru 90
 Bădulescu Niculae 193
 Băjescu (bunica d-nei Romana Georgescu) 104
 Băjescu Mihai 104
 Bălan 195
 Bălăceanu 145
 Bălăceanu Eugen 196
 Băldan 228
 Bănescu Vintilă 211
 Bărbuș (Anca) Elsa Florannie „Nina” Valeria III, 117
 Bărbuș Ioan „Nichi” III
 Bărbuș Mihaela Florina III
 Bărjoveanu Dumitru 259-260, 265, 270
 Bărlădeanu Alexandru 133
 Becali 35
 Becali George 35
 Bega Iancu 185
 Bejenaru Liviu Marius 141
 Beleș Aurel 316
 Beloianis Nikos 184
 Bender Aron 94
 Bentoiu Aurelian 207
 Bepa 112
 Ber Aron 129
 Berezovschi Longhin 290

- Berindei Gheorghe 344
 Bernea Ernest 314
 Bica/Bică Ion 374
 Bihari Emeric 62
 Bismarck 78
 Blaga [Lucian] 320
 Blandiana Ana 38
 Blidaru Gheorghe 196
 Blidaru Valeriu 61
 Blumenfeld Theodor 242
 Bob Ioan 51
 Bobancu Nicolae 79
 Bodeanu Denisa 75
 Bodnăraș [Emil] 137, 144
 „[Bogdan] Petriceicu Hasdeu”
 (liceu) 249
 Bogdanovici Alexandru „Șura”
 257, 259-260, 262-263, 265
 Bogdănescu Ion 374
 Boldoi Ioan 381
 Boli Aristotel 185
 Borcea Liviu 155
 Bordea Poenaru 245
 Bordeianu Constantin 101
 Bordeianu Virgil 312, 347, 353
 Borș Gheorghe 77-78
 Boteanu 99
 Boteanu/Buteanu Aurel 229-230,
 232, 234, 247
 Botezatu Constantin 377
 Boțoi/Boțoiu/Botoiu Ștefan 68,
 83
 Braga Roman 38
 Brajituți Petre 198
 Branvila 144
 Brașoveanu Cosma 337
 Brănișteanu Victoria 98
 Brătianu Constantin I.C. 106,
 129, 149
 Brătianu Gheorghe 241
 Brătilă Nini 120
 Brâncoveanu (print) 285
 Brânzaru [Emil ?] (Tarzan) 105,
 308, 310-311
 Bucșan Boris 20
 Buddha 266
 Budeancă Cosmin 20-21, 25,
 40, 57, 75, 81, 203, 280, 360
 Bugheanu Cati 156
 Buia 367
 Buium Zelig 72
 Bulhac Androne 291
 Bumbăș Mihail 21
 Bunescu (doamna) 108
 Bunescu Alexandru 108
 Bura (preot) 222
 Burcea Mihai 21, 27, 69, 168,
 235, 300, 372
 Burcea Nicolae 196
 Burlan (colonel) 387
 Burstein Mordechai 214, 216,
 218
 Bursuc 255
 Burton Berry 208
 Busuioc Constantin 290
 Buta Serafim 47
 Buteanu/Boteanu Aurel 229-230,
 232, 234, 247
 Buză 137, 143
- C**
- Caba Florin 327, 340
 Caciuc Leonard 290
 Calai 17-18
 Calancea George 66
 Calancea Ion 78
 Calavre Ion 127
 [Calciu-Dumitreasa] Andrei 315
 Calciu-Dumitreasa Gheorghe
 (Pr.) 261, 292, 312-313, 315
 Calmuschi/Rațiu Ion 317
 Calmuschi/Rațiu Mircea 317
 Cambera Florea 342, 344
 Cambrea Nicolae 52, 172
 Camburu Stere 193
 Capotă Iosif 75
 Caragiale I.L. 280
 Caravia Paul 301
 Carol I, Regele 89, 104
 Carol al II-lea, Regele 14, 89,
 93, 224
 „Carol cel Frumos” (gardian)
 86
 Carp (căpitan) 142-143
 Caziuc Gheorghe 312, 349, 352
 Călin Coralia 320
 Călinescu Nicolae „Nicu” 314
 Căraușu Adrian 292, 297
 Câmpeanu Radu 336
 Cârnu 49-50
 Cârstea Remus Petre 136
 Ceaușescu Nicolae 44, 96, 175-
 -176, 197, 226, 242, 246, 323,
 339, 358, 363
 Ceia Aurel 140, 153
 Celea Ferdinand 185, 194
 Cengher Ioan/Eugen 54
 Cerbu Ioan 306
 Cheacu Nicolae 182, 185
 Chelsoi Nicanor 66
 Chira 35
 Chiraleu 35
 Chiraleu Marin „Miron” 147,
 153, 155-157, 162, 166-167,
 170, 172
 Chiriac Ioja (regizor) 321
 Chirtop Jan 137
 Chiru 112, 114
 Chișinevschi Iosif (Roitman
 Jakob) 235, 236-238, 240
 Chișinevschi Liuba (Liube
 Kișinevskaia) 108
 Chișleagă (sublocotenent) 228,
 232, 239
 Churchill Winston 184, 201, 254
 Cifu 35
 Ciocan 316
 Cioculescu Șerban 281
 Cionca Aurelia 235-236, 240
 Ciplea (doctor) 310
 Ciplea Ecaterina 310-311
 Ciuceanu Radu 301
 Ciufecu 35
 Ciufeca Alexandru 182, 185
 Ciulei Tudor 103
 Ciupagea Nicolae 255
 Ciupea Ioan 20, 73, 97, 116,
 194, 253, 290, 305
 Clonaru Victor 195
 Cobălaș (Cobilaș) Nicolae 257,
 306
 Cocea 192
 Codreanu Nestor 370
 Cohen Béla (Kun Béla) 130, 361
 Cohn Moise (Cornea Mihai) 201
 Colcer 152
 Colombo 268
 Columbeanu Sergiu 148, 156
 Coman Gheorghe 38
 Comănești Nadia 177
 Comissiona Sergiu 239
 Comnea Dana 147, 156
 Comșa Constantin 20
 Comșa Dumitru 13-39
 [Comșa] Fimea 20
 Comșa Ieronim 295
 Comșa Nicolae 20

Comșulea Vichente 14
 Condurache Dumitru 168
 Conduru Neculai 99
 Coniac Constantin 290-291
 Constantin Petre 337
 Constantinescu (arhitect) 150
 Constantinescu (din Balș) 381
 Constantinescu Constantin C.
 (Ali Baba) 138-139
 Constantinescu Cornel 370
 Constantinescu Costel 231
 Constantinescu Ecaterina
 „Tincuța” 119
 Constantinescu Emil 183
 Constantinescu Iliuță 147
 Constantinescu Marin 362, 379-
 -380
 Constantinescu Paul 239
 Constantinescu Pompiliu 281,
 314
 Constantinescu Sile 365
 Constanța „Bob” Cojocaru 147,
 149, 156-157
 Coposu Corneliu 130, 333, 335
 Cornea Doina 48
 [Cornea] Eugenia 40
 Cornea Gheorghe 40-90
 Cornea Marcel 48, 50, 52, 62
 Cornea Mihai (Cohn Moise) 201
 [Cornea Smaranda] Anda 79, 88
 Coslovski 219
 Cosma Teodor 209
 Costică 139
 Costin (director) 182
 Coșbuc George 76, 347
 Coșereanu Alexandru 277
 Cotin Dan 229
 Crainic Nichifor (Dobre Ion)
 337, 376-377
 Crăciun (securist) 197
 Crăciun Constanța 239
 Crăciun Gheorghe 20-23, 27-28,
 36, 38-39, 49, 167, 313, 318
 Creangă Mihail 96
 Crețoiu Vasile 79
 Crijanovski Petre 83
 Cristea Marius 26
 Cristescu (invățător) 362, 381
 Cristian (bunicul din Iași) 133
 Cristian (fiul din Iași) 133
 Cristian (nepotul) 133
 Cristureanu Valeriu 43
 Cuedan Alexandru 290
 Culoglu 118

Cuțarida 139
 Cuza [Alexandru Ioan] 361
 „Cuza Vodă” (liceu) 249

D

Danieliuc (Daniliuc) Ștefan 270
 Daniel O. 312
 Danielopol (doctor) 149
 Danielopol, „Împăratu” 149-150
 David Constantin 187
 David Gheorghe 386
 David Ilie 187
 Davidescu (colonel) 207
 Davidescu Ștefan Ioan 349
 Davidescu Teodor 349
 Dejeu Alexandru 75
 Dejeu Gavril 75
 Deleanu Gabriela 209
 Dembrowschi Igor 29
 Dembrowschi Oleg 29
 Demetrescu Radu (Gyr Radu)
 161, 201, 259, 337
 Densușianu Ovid 136
 Deșliu Dan 149
 Deșliu Lia 149
 Diaea Dan C. 164-165, 168-170
 Diaconescu George/Gheorghe
 323
 Diaconescu Ion 333
 Diaconu (colonel) 244-245
 Diamandi Alcibiade 183
 „[Dimitrie] Cantemir” (liceu)
 136, 204, 336
 Dimitriu Vlad 101, 108
 Dimitrov [Gheorghe] 198
 Dina Florea 262-264, 295
 Dincas 203
 Dincă (locotenent) 355
 Dincă 336
 Djunev Traicho Kostov 216
 Dobeș A[ndrea] 20, 207-208
 Dobre Dumitru 251
 Dobre Florica 35, 43-44, 67,
 85, 97, 108, 121, 133, 140,
 187-188, 190, 226, 237-239,
 275, 319, 355, 383, 386
 Dobre Ion (Crainic Nichifor)
 337, 376-377
 Dobrescu 140
 Dobrescu Aurel 127
 Dobrescu Filip 290
 Dobrinu Dorin 47, 54, 68-69,
 257, 259, 364, 366
 Dogaru 232

„Domnița Ileana” (liceu) 319
 Domokos Iosif 74, 76, 78
 Dorneanu Ștefan 353-354
 Dornescu (strada) 99
 Dorobanțu Ion Mihai 61, 372,
 375
 Drapeau Jean 176
 Drăgăniță Constantin 64
 Drăghia Dan 319
 Drăghici (politruc) 378
 Drăghici Alexandru 157, 237,
 240
 Drăgoescu Vlad 317
 Dressler Franz Xavier 224
 Drobny Ioan Henrich 166
 Drohobekzy Attila Anton 301
 Dudaș Gheorghe 68
 Dudaș Iosif 219-220, 242
 Duminecă/Duminică Ion 366
 Dumitrăchescu Leonida 344, 350
 Dumitrescu Alexandru 295, 352
 Dumitrescu Colțești Alexandru
 101-102
 Dumitrescu Constantin Ticu 58
 Dumitrescu Dan 306
 Dumitrescu Florian/Florică 293,
 295-296
 Dumitrescu Luca 290
 Dumitrescu Mircea 369-370
 Dumitru Ioan 291
 Dumitru (Ciobanu) Radu I. 275-
 -276, 278
 Dürer 118
 Dușa Victor 186, 201
 Dușă Constantin 291
 Dușă Marin 364, 366, 368, 370
 Dușu Alesandru 67, 121, 190

E

Edgar Quinet (stradă) 323
 Einstein [Albert] 71
 Eisenhower [Dwight] 326
 Eisikovitz Max 214, 216
 Eliade Mircea 118
 Elisabeta 207
 Eminescu Mihai 167, 281
 Enăchescu Simion „Sică” 374
 Enoiu Gheorghe 324-326
 Eutușanu Romulus 291, 293, 297

F

Faliboga Ioan 53-59, 62-64
 Făget Mihai 85
 Fărșerot 198

Ferdinand I, Regele 89, 92
 Ferdinand cel Loial („Nando”) 106
 Ferid Abdul Gani 192
 Fermi Enrico 71
 „Fetea” (grupul) 20
 Fetițaru Dumitru 36
 Ficioru (Fecioru) Ion 168
 Filip (regele Macedoniei) 180
 Filip Nicolae 224
 Fiñescu Ioan „Pufi” 138, 141-142
 Firulescu Constantin 52, 56
 Fisch Jeni 112
 Ficiu Nicolae 72
 Florescu (din Craiova) 70
 Florescu (Ionescu) Eugenia 324
 Florescu Gheorghe 161-162
 Florescu Octavian 41
 Flueraș Ion 305
 Fluture Leonard „Lulu” 253, 262
 Ford 135
 „Frații Buzești” (liceu) 384
 Frens Albert 253
 Fritz 135
 Frunda [György] 64
 Frunda Carol 64
 Fudulea Dumitru „Nicea” 185
 Fudulea Nicolae „Cușa” 185
 Funda Dumitru „Tache” 185, 187, 193-195, 200
 Fürtös R[obert] 20

G

Gabrea Iosif 320
 Gabrea Radu 320
 Gafencu Valeriu 266-267, 291, 293, 295-297
 Gafița 118
 Gagel Otto 197
 Galani Niculae 194
 Gall Gheorghe 290
 Gallay Yoost 217-218
 Gavrilă Ogoranu Ion 14, 20-24, 38-42, 44-46, 50, 62-63
 Găbureac Traian 346-348, 352
 Gănescu Ion 147, 153, 155-157, 162, 166
 Geafar Iusuf/Yusuf 192
 Georgescu (administrator) 207
 Georgescu (anchetator) 365
 Georgescu (colonel) 368-369
 Georgescu (doctoriță) 270

Georgescu (șef de gară) 139
 Georgescu Alexandru 292, 295, 297
 [Georgescu Bârlad] Costin 115
 Georgescu Bârlad Irina 115, 117
 Georgescu Bârlad (Simionescu) Romana 91-130
 Georgescu Bârlad Șerban „Bică” 104, 121, 124, 253, 262
 Georgescu Bârlad Vasile 115
 Georgescu George 236
 Georgescu George (medic) 269-270
 Georgescu Teohari 15-16, 35, 194, 365
 Georgescu Titi 207
 Georgescu Vasile (Richard Wurmbrand) 84, 268, 315
 Georgescu Veronica 119
 Georgică 300
 Ghenan Agnes/Aghi 150-151, 156
 Gheorghică Savel 301
 Gheorghiu (colonel) 244
 Gheorghiu Constanța „Tanți” 92
 Gheorghiu Gheorghe „Gelu” 304, 313-314, 317
 Gheorghiu Iancu I. 230
 Gheorghiu Ilie 94-95
 Gheorghiu Valentin 236
 Gheorghiu Virgil-Micu 54
 Gheorghiu-Dej Gheorghe 15, 35, 72, 83, 92, 194, 199, 226, 234-238, 240, 242, 273, 283, 332, 335, 365, 375, 379
 Ghica Alexandru A. 346
 Ghișe Dumitru (Laurențiu) 237
 Gigurtu Ion 310
 Gina 88-89
 Giscard d'Estaing Valéry 129, 279
 Giurescu Dinu C. 133
 Glodeanu Fănică 219, 221
 Glodeanu Inocențiu „Cențiu” 303-304
 Goga Octavian 201
 Goiciu Petrache 69, 76-77, 83, 157-158
 Golea Ioan 20
 [Golea] Traian 20
 Goma Paul 71, 255, 317
 Gorbaciov [Mihail] 158
 Gradu Ioan 52

Grama Mihai 322
 Gramen 198
 Grancea Aurel 49-50
 Greceanu Lucien 138-139, 141-143
 Grecu Ioan 22
 Grecu Nicolae 22
 Grigorescu Alexandru Gh. 54
 Grigoriu George 246
 Gropineanu Gheorghe 253-254
 Gropineanu Sava 253
 Grosescu Raluca 319
 Groza Petru 17, 96, 137, 189, 208, 220, 235-236, 238, 240-242, 283, 285
 Grumberg Boris (Nicolșchi Alexandru Sergheevici) 35-36, 106, 300, 308
 Grunberg Mayer 368
 Gyr Radu (Demetrescu Radu) 161, 201, 259, 337

H

Haiduli 198
 Halmaghi Ion 189-190, 194
 Halpert Adrian 80
 Halpert Bernard/Halperd Bernat 79-80
 Hana 137, 143
 Hanu Gheorghe 26-27, 37
 Hanu Vasile 313
 Haralambie Pavel 356
 Hart 121
 Harwey Harry (Mundt Herman) 247
 Hațeganu [Emil] 106, 208
 Henteș 301-302
 Herlea Adrian 301
 Hitler [Adolf] 18, 189, 206
 Hoinic Dragoș 286, 312-313
 Holdevici Viaceslav 349, 351, 353
 „Horia, Cloșca și Crișan” (divizia) 368
 Hossu-Longin Lucia 339
 Hristu N. 312, 365

I

Iacob Dezideriu 22
 Iacob Paula (Navrea Paula) 156
 Iacovlov Sergiu 252
 Iamandi (Dumitru, Titi) 133-134, 139

Iamandi (gardian) 67, 154
 [Iamandi] Fani 175-176
 Iamandi Vasile 131-178
 Iamandi Victor 131
 Ianas Gheorghe 290
 Iancu Mișu 242-243
 Ianolide Ioan 267, 291, 296-297, 315, 317
 Iațenko 95
 Idriceanu Gheorghe/George 253
 Iegăr Virgil 323
 Ifode Gheorghe 265-266
 Ileana (prințesa) 134, 138-139
 Ilia 381
 Iliescu [Ion] 39, 336
 Iliescu Ștefan 362
 Iliescu Toni 368
 Iliescu Valentin 145
 Ilinca Alina 141
 Iliu Victor 242
 Ioana (gardiană) 113-114, 117
 Ioanid Alexandru Virgil „Gili” 267, 282
 Ioanid Ion 289
 Ioanițescu D.R. 128
 Ioanițiu Bebe 139-140
 „Ion Maiorescu” (liceu) 341
 „Ion Zalomit” (școală) 341
 Ionașcu Constantin 184-185
 Ionașcu Traian 100
 Ionescu (Florescu) Eugenia 324
 Ionescu (medic, deținut) 166
 Ionescu (medic) 76
 Ionescu (pilot) 201-202
 Ionescu Constantin P. 306
 Ionescu Ecaterina 117
 Ionescu Emilian 83
 Ionescu Grigore 100
 Ionescu Nicușor 150-151
 Ionescu Remus 138-139, 141-142
 Ionescu Virgil 267
 Ionescu Zicu 136
 Ionescu-Breaza (general) 119
 Ionescu-Breaza Ena 119
 Ioniță (gardian, grefier) 299, 309
 Ioniță (proprietar) 366
 Ioniță Marin 331
 Ioniță Pompiliu 231-232
 Ionițoiu Cicerone 24, 26, 37, 48, 50, 54, 67-68, 71, 78, 86, 91, 97, 100-102, 105, 107-108, 110-112, 115-116, 118-119, 128,

136, 138, 143, 154, 183-186, 190, 219, 250-253, 267, 277, 286, 315, 322, 333, 336-337, 346, 355, 362, 364, 366, 371, 374, 377
 Iordan 387
 Iordăchescu Dan 239
 Iorga Nicolae 42, 129, 201
 Iosif V. Iosif 298-299, 309, 312-313
 Iosifescu (Abramovici Ițic) 28
 Iovan Ioan 317
 Istrate Constantin 69, 81
 Iuda 282
 „Iulia Hasdeu” (liceu) 321
 „Iuliu Maniu” (batalion de voluntari) 121
 Ivan (colonel) 23
 Ivan Cornel 232
 Ivasiuc Alexandru „Sașa” 157, 166, 334
 Ivăniță Ilie 305
 Izvernari Maler 32-33

J

Jela Doina 22-23, 27, 62, 67, 70, 73, 105, 153, 255, 262, 266, 270, 289, 292, 300, 305, 325, 383
 Jianu Ionel 207
 Jijie Gheorghe 290
 Joja Atanase 355
 Joja Constantin 291, 355
 Juberian Constantin 306
 Jukov 95

K

Kádár János 216, 322
 Katz Mindru 236
 Katzenstein 209
 Kirk John C. 143
 Klank 121
 Klein Pincu 72-73, 80
 Koller Iosif Ștefan 27
 Korne Radu 67
 Kun Béla (Cohen Béla) 130, 361

L

Laitin Dănilă 371
 Lapa Christu 179-202
 Lascu (sergent sanitar) 232-233
 Lascu Andrei 203, 280
 László Rajk 216

Lațcu Zorica (Maica Teodosia) 309
 Lawlein (colonel) 311
 Lazăr 195
 Lăcătușu Dumitru 107
 Lăzărescu Mihail P. 343
 Lăzăroiu 139
 Lefa Aristide 315
 Lefter Ioan 291
 Leibovici (avocat) 121, 127
 Leibovici Aurel (Baranga Aurel) 321
 Lenin V.I. 189
 Leovy 19
 Liciu [Virgil] 62
 Liculescu 147
 Lipatti Aurelia (Sorescu Aurelia) 210, 228, 241, 245
 Lipatti Valentin 245
 Literat Valer 41
 Livinschi Mihai 260, 301-302, 305-306, 346-348, 352, 370-372
 Lloyd Douglas 346
 Longo Luigi 189
 Luca (gardian) 107, 109, 114
 Luca Vasile 15, 35, 208, 225
 Luchian [Ștefan] 207
 Lucinescu Dan 252
 Ludu Alexandru 370
 Lungu Nicolae 281, 316
 Lupu Nicolae 128
 Lupu Vasile 201

M

Mackensen August von 361
 Macovei Dumitru „Puiu” 253
 Madgearu Ecaterina 111-112
 Madgearu Virgil 111, 129
 Magherescu 103
 Maica Teodosia (Lațcu Zorica) 309
 Maier Alexandru 25, 57, 67, 80-82
 Maier Gheorghe 57
 Maiorescu Titu 179
 Makarenko 210, 348
 Maladoi Dumitru 194
 Malek 148
 Malinovski Rodion 92, 95
 Malița Mircea 43-44
 Manciu Constantin 42
 Mandinescu Sergiu 346, 352

Manea (croitor, deținut) 367
 Manea Ion (Șelucă) 252
 Manea Vasile 317, 344
 Maniu Iuliu 46, 95, 100-101, 106, 120, 129-130, 194
 „Maniu-Mihalache” (procesul) 108, 118, 121, 289, 304
 Mann Thomas 338
 Manolache Necolau (conu Lache) 98-99
 Manolescu (colonel) 167-168, 171
 Manolescu Iulius 218
 Manoliu Ioan 290
 Marcu George 200
 Mardare Socrate 135
 Mare Vasile 217, 248
 Mareș Tudorel 84
 Maria (deținută) 113
 Maria (servitoare, bucătăreasă) 135-136
 Maria Tereza (împărăteasa) 256
 Marina Ion 295
 Marinache Teodor 140, 145-148, 156-157
 Marinescu Costică 320
 Marinescu Gabriel 219
 Marinescu Gheorghe D. 79
 Marinescu Traian 156
 Marion Virgil(iu) Sava 355
 Marometa (nevasta lui Moromete Nicolae) 114
 Marx [Karl] 314, 339
 Mateescu Mircea 370
 Matei Alexandru 40, 179, 203, 215, 238-239, 280
 Matei (căpitan) 220
 Matei Roxana 231
 Matias (profesor) 51
 Matusi/Mătuși Nicolae 183
 Mauguș 205
 Mazăre Nicolae 16
 Mălineanu Henry 242
 Mămăligă Vladimir 196
 Mănescu 289
 Mărgineanu 141-142
 Mărgineanu Teodor 55
 Mărtinuș Alexandru 259-260, 301, 348-349
 Meca Constantin 364, 379
 Merișca Constantin 346, 371
 Meriu Valentin 192
 Micescu Istrate 107

Miclescu 99
 Miclescu Catinca (Sturdza) 100
 Mihai I, Regele 49-89, 96, 154, 206-208, 261, 283-285, 336, 387
 „Mihai Eminescu” (liceu) 319
 Mihai Viteazul 201
 „Mihai Viteazul” (liceu) 320-321, 368
 Mihalache Ion 111, 129, 344
 Mihalache Niculina 111-112
 Mihăileanu Constantin 102
 Mihăilescu 383
 Milea [Vasile] 245
 Milescu Nicolae 99
 Milovici 220
 Milutinovici 220
 Mircea A. 312
 Mircea Eugenia 116-117
 Mircea Ion „Jean” 116
 Mirea Dumitru 77
 Mișa 135-136
 Mitroi Paul 340
 Miu Ștefan I. 215-216
 Mizrahy Dan 203-248
 Mizrahy Henriette 203, 236
 Mizrahy Moscu 203
 Mociorniță Ioan 219-220, 247
 Mociorniță Marie-Rose 219
 Mociulschi Leonard Gh. 194
 Mocsony-Stârcea Ioan 304
 Moise (monah) 266
 Moldoveanu/Moldovan Ioska/Iosif 325
 Molotov 219
 Monu Dumitru 37
 Moraru Vasile 338
 Moromete/Maromet Nicolae 66, 109, 112, 114, 119, 219, 290-291
 Moșoiu Traian 361
 Moș Gheorghe 290
 Moța Ioan/Ionel 187, 194
 Moța Mihai 187, 191, 194
 Mundt Herman (Harry Harwey) 247
 Munteanu (doctor) 164
 Munteanu Eugen 266
 Munteanu Nelu (Ioan) 16-17
 Munteanu Vasile (ziarist) 118
 Munteanu Vasile V. 62-63
 Munteanu Virginia (doamna Șecaru) 273-274

Muraru Andrei 16, 21, 27-28, 33, 66, 69, 77, 107, 155, 168, 256, 270, 296, 305, 330, 373, 377
 Murașu Dumitru 281
 Mureșan Alin 22, 91, 107, 154, 249, 257, 259-261, 280, 289-290, 292, 295-296, 301, 306, 310-313, 341, 345, 350, 359, 374
 Mussolini 189
 Mușatescu Tudor 321
 Muși (doctor) 181
 Muși (inginer) 288
 Muși Mara 288

N

Nacu Demostene 284
 Nagy (căpitan) 37
 Nagy Imre 220, 322
 „Nando” (Ferdinand cel Loial) 106
 Nanu Veronica 251
 Navrea Paula (Jacob Paula) 156
 Năstase „Puiu” Petre (Anastasis Petre Gregory C.) 370-372
 Nea Mărin [Amza Pellea] 94
 Neacșu 201-202
 [Necolau] Ema 98
 Nedelcu Constantin 235-236, 240
 Nedelescu Ion 304
 Nedici Vidoza „Vida” 153
 Negrescu Fag 161
 Negri Costache 93
 Negru Vodă (stradă) 123, 156, 288, 313
 „Negulescu Valeriu și alții” (lot) 261, 286, 289, 292, 308, 311-312
 Negulescu Valeriu „Vică” 290-291, 312, 315
 Negulici Ion 15
 Negulici Marius 15
 Neșțianu 93
 [Nicolae] Iorga (bulevard) 92, 174-175, 244
 Nicolaide H. 239
 Nicolau (familia mamei Romanei Georgescu) 104
 Nicolau Mircea 290-291
 Nicolescu Aurel 319
 Nicolschi Alexandru Sergheevici (Boris Grumberg) 35-36, 106, 300, 308

Nicu 278
 Niculescu 156
 Niculescu-Buzești [Radu] 333
 Niculescu Ionel 370
 Nineta [Cornea] 78
 Noica Andrei 143
 Novac Aurel 24
 Novac Simion 93-94
 Noveanu Arthur 187, 194
 Noveanu Gheorghe 187-188, 194
 Noveanu Nicodim 187-188, 194
 Noveanu Vasile 187-188, 194

O

Oancea Zosim 27
 O'Hara Gerard Patrick Aloysius
 138, 143
 Ojog-Brașoveanu Rodica 336-337
 Olimpia 180
 Olteanu Florentin 20-21, 67
 Olteanu Gavrilă 121
 Oprea Constantin 61-62
 Oprea Marius 35, 300, 311
 Opreașan Constantin „Costache”
 312
 Orban Petre 264, 269
 Osiac 62
 Ostfeld (Savin) Lică 207
 Otparlic Eugen 249-279
 [Otparlic] Eugen Mihai 275
 Otparlic (Roșca) Eugenia Elena
 257
 Otparlic George 251
 [Otparlic] Mihai 275
 Otparlik (bunic) 250
 Otto 134
 Ovidiu [Publius Naso] 192

P

Pacepa Ion Mihai 287
 Pailă Alfred 127
 Paladi [Theodor] 207
 Paleologu Agatha 136
 Paleologu Alexandru „Alec”
 131
 Paleologu Jacques 131, 137
 Paleologu Tucu 155
 Paler Octavian 43-44, 63
 Panaitescu Zigotto 137
 Pană Zaharia „Zahu” 167
 Panican 121
 Pantazi Constantin 190
 Papadopol Ioan 290

Papahagi Constantin 195
 Papahagi Gheorghe 195
 Papahagi Vasile 195
 Papanace Atanasie 200
 Papanace Carol 196, 200
 Papanace Constantin 191, 200
 Paragină Ion 301
 Paraschiv (medic) 331
 Paraschivescu Bălăceanu Con-
 stantin 121
 Parhon Constantin Ion 62, 89
 Parisot Henri Serge 141-142
 Parocescu Dan 145
 Partenie-Antonie Cezar 91-92
 Pastramagiu Aurel 28
 Pauker Ana 15, 108, 208, 284,
 368
 Paul Gheorghe 33
 „Paula” 156
 Paula (gardiană) 107, 114, 119
 Pavel Pavel 285
 Pavelescu Alexandru 290
 Paven Justin Ștefan 261, 271
 Pătrașcu Nicolae 194, 365
 „Pătrășcanu” (lotul) 208
 Pătrășcanu Lucrețiu 97, 206,
 216, 285, 304
 Pătrășcanu Pafnutie „Nuti” 259,
 263, 265, 267, 270, 292, 295,
 306
 Pătruș Viorel 152
 Păunescu 298
 Păunescu (legionar) 344
 Păunescu „Salzburg” Ion 298-
 -299, 309
 Păvăloaie Vasile 306
 Pârlea Mihai 311-312
 Părvulescu 381
 Penescu Nicolae 128-129
 Perceli Dumitru 185
 Perșinaru Ion 348-349, 352-353
 Petre Constantin 13, 40, 91, 120,
 179, 249, 271, 280, 319
 Petre Constantin (deținut) 337
 Petrescu (frați) 304
 Petrescu Alexandru 289, 369
 Petrescu Cezar 131, 136-137
 Petrescu Constantin Titel 53, 97,
 101, 108, 295
 Petrescu Cristian 290
 Petrescu Vlad 288
 Petrică (sergent) 158, 162
 Petrișor (doctor) 36

Petrișor Marcel 322
 Peșanca Ion 342, 344
 Phillips Max 224
 Pițigoi Marin 374
 Plăcinteanu Gheorghe 71-72
 Plăcinteanu Ion 71
 Pleșiță Nicolae 71
 Pleșoianu 169-170
 Plopeanu Ion 358
 „Polizu” (liceu) 284
 Pop (gardian) 78
 Pop Cornel 306
 Popa (ziarist) 34
 Popa Alexandru 306
 Popa Aurel 312-313
 Popa Eugen 171
 Popa [Gheorghe] 57-58
 Popa Rusu (strada) 115
 Popa Sandu 221
 Popa Soare (strada) 243
 Popa Temistocle 239
 Popescu (de la Ministerul Ener-
 gie) 151
 Popescu (locotenent de aviație)
 223
 Popescu Aristotel „Aligo” 292,
 306
 Popescu Aurel 169
 Popescu Cezar 287
 Popescu Cleopatra 288
 Popescu Constantin 370
 Popescu Cristina 288
 Popescu Gheorghe 306
 Popescu Ioan „Jenică” 282, 315
 Popescu Luli 147, 156
 Popescu Mihai 120
 Popescu Mihail (Mișu) 114
 Popescu Naruja 33
 Popescu Nicușor 134, 141, 153
 Popescu Silviu 370
 Popescu Stelian 288
 Popescu Ștefan 288
 Popescu Toma 383, 385
 Popescu Traian 288
 Popescu Traian Ștefan „Macă”
 280-318
 Popescu Vâlcea Gheorghe 86-87
 Popovici 54
 Popovici Cornel 306
 Popovici Mihai 119, 129
 „Popp-Bujoiu” (proces/lot) 118
 Portocală Radu 194
 Pott [Percivall] 263

Prager Emil 381
 Preda Marin 339
 Predescu Titică 296, 312
 Presser 177
 Pretorian Tiberiu 362
 Pridon Ioan 47-51
 Proistosescu Romulus 294
 Puiu (deținut) 227
 Puiu Gogu 184-185
 Pumnul Aron 48
 Pușcașu Vasile 260, 306
 Pușkin [Aleksandr] 216

R

Radeș Virgil 50
 Radu 363
 Radu Gheorghe 169
 „Radu Greceanu” (liceu) 364, 377
 „Radu Negru” (liceu) 40-41
 Radu Valentin 145, 147-148, 150, 153, 156, 173
 Rahmaninov [Serghei] 106, 226
 Rákosi Mátyás (Rosenfeld Mátyás) 216, 241
 Rambela Dragoș 373
 Rațiu Ion 336
 Rațiu Mihai 320
 Rațiu/Calmuschi Ion 317
 Rațiu/Calmuschi Mircea 317
 Rădescu Nicolae (guvern) 96, 283
 Rădescu Nicolae 96
 Răducanu Johnny 246
 Râșnoveanu 239, 241
 Reck Ștefan Ludovic 305
 Robescu F. 67
 Robu [Mihai] 140
 Roitman Jakob (Chișinevski Iosif) 235
 Roitman Roza 108
 Romalo Mihnea 139, 143
 Roman [Petre] 336
 Romanescu Grigore 306
 Romilă 124
 Romniceanu Mihail 96-97, 103, 208
 Roosevelt Franklin Delano 254
 Rosen Moses (David Moshé Rozén) 242-243
 Rosenfeld Mátyás (Rákosi Mátyás) 216, 241
 Rosenzweig 145

Rosetti (maior) 139
 Rosin Constantin 217, 247
 Roske Octavian 135
 Rossman Isac 214, 218, 224
 Roșca Victor 30
 Roth Mușca 136
 Roxin Teodor 127
 Rozén David Moshé (Rosen Moses) 242-243
 Rudberg Ionel 207
 Rudberg Louis 207
 Rudberg Martin 207
 Rudberg Remus 207
 [Rusiecki] Constanța 319
 Rusiecki Dan Mugar 319-340
 Rusiecki Edgard 319, 333
 Rusu (deținută) 113
 Rusu (locotenent) 230
 Rusu Ioan 290
 Rusu Marius 250, 252-255, 258-259, 262

S

Sadoveanu Mihail 100
 Sadoveanu Mihail (deținut) 290
 Salanțiu Justin 26-27
 Samargescu Constantin „Tinu” 269-271, 342
 Sandu Adrian 280, 319
 Sandu Iulian 370
 Sari Ahile/Achile 29, 32
 Sasu Gheorghe 290
 Sasu Ioan „Nonu” 283, 344
 Savin (Ostfeld) Lică 207
 Sănătescu Constantin 67, 95-96
 Sănătescu Constantin (guvernul) 53, 96, 283
 Sârbu [Ion] 377-378
 Scheffler János 222-223, 225-226
 Schiau 145
 Schönfeld Ani 236
 Schroeder Alfred 213
 Scripnic Mihai 159, 163-164, 166, 170
 Sebe Mihai 194
 Segal 145
 „Sepeanu” (Iotul) 295
 Sergescu Petre 284
 Serghei 287
 Silvestru Constantin 236
 Sima Horia 286, 365
 Simionescu Cezar 91-92, 113, 126

[Simionescu] Georgel 126
 Simionescu Gheorghe (conu Gică) 91, 94-95, 97, 100-101, 105-106, 110, 121, 127
 Simionescu Ion 310, 354, 377
 Simionescu Roman 91
 Simonet 82
 Sin Ioan 67, 73, 76, 158, 161
 Slánský Rudolf 216
 Slănescu (Șleam) Augustin 266, 269-270
 Slobodă Ioan 235, 238-239
 Smaranda [Cornea Anda] 79, 88
 Soare Ilie 63
 Sobolevski Maximilian 306
 Socor Matei 209
 Solomon (din Canada) 176
 Solomon (soțul Liei Deșliu) 149
 Solomon Virgil „Gigi” 101-102
 Solomonescu Barbu 107-108, 118
 Solomonescu Rucsandra „Roro” 107-108, 117-118
 Sopoțeanu Ștefan 54
 Sorescu (deținut, jurist) 379
 Sorescu Aurelia (Lipatti Aurelia) 210, 228, 241, 245
 Sorescu Ilie 235
 Spacov [Marcu] 137, 139
 Spaniolu Aron 26
 Spaniolu Aurelia 26
 Spaniolu Iuliu 26
 Spaniolu Ovidiu-Liviu 26
 Spaniolu Ștefan 26
 Spaniolu Vasile 26
 Staicovici Dumitru 291
 Stalin [I. V.] 117, 184, 189, 192-194, 216, 230, 241, 363, 378
 Stan Marius 21
 Stan Victor 253
 Stanciu (student) 157
 Stanciu (șef de secție) 155
 Stanciu Nicolae 364-365
 Starostescu Cucu 139, 142-143
 Stănciugel Marin (Hercules) 373
 Stănculescu Victor Athanasie 323
 Stănescu Flori 208
 Stănescu Mircea 296, 312
 Stănescu Tudor, 370
 Stănică Gheorghe 341-359
 Stănică Tudor 96
 Stăniloae Dumitru 26
 Stein Richard 243
 Steinhardt Nicolae 84, 315

Stela 144
 Stelian (locotenent-major) 334-335
 Stere Constantin 118
 Stere Gheorghe 118
 Stere Melania 118
 Stevenson Andrew 139
 Stinghie Nicolae 280
 Stirbey Barbu Alexandru 92
 Stoian (brigadier) 232
 Stoian Ion 306
 Stoica Ionuț 119
 Strauss Johann 207
 Străchinaru Constantin „Ticuță” 257, 265, 270
 Sturdza/Boteanu 99
 Sturza Luli August 217-218
 Sturza Radu 158
 Sturza Tuți 217
 Suceavă Ion 336
 Surcel 385
 Suzane 176
 Szakolczai Attila 220

Ș

Șandru Ilie 54
 Șandru Victor 77
 Șeicaru (Munteanu Virginia) 273-274
 Șeicaru Pamfil 273-274
 Șelucă Manea 252
 Șerban Samoil 193
 Șerban Vodă (stradă) 118
 Șleam (Slămescu) Augustin 266, 269-270
 Șomlea (frații) 72-73, 86, 158, 160
 Șorban Raoul 230, 247
 Ștefan (căpitan) 329
 Ștefan Mihăileanu (stradă) 320
 Ștefănescu Cristian 306
 Ștefănescu Manole (Nică) 229-230, 246-247
 Ștefănie Ilie 38

T

Tăcu 144
 Tăcu Aurel 14-16
 Tărtău Petre 316
 Tarzan (Brânzaru [Emil ?]) 105, 308, 310-311
 Tălișman Crișan 231-232
 Tănase Maria 239

Tănase Stelian 79, 224
 Tănăsescu 237
 Tătărescu Gheorghe 208
 Tântu Mihai 154
 Tărnoveanu Emil M. 97
 Tega Vasile 192
 Teodoreanu Alexandru O. „Păstorel” 79, 136
 Teodorescu Anibal 288
 Teodorescu Ovidiu 191, 195, 231
 Teodorescu Paul 196
 Teodorescu Teodor 290
 Teodorian Valentin 245
 Teodoru Costel 243
 Teodoru Romică 370
 Terzian 201
 Timaru Mihai 301-302
 Tismăneanu Vladimir 238
 Titeanu 54
 Titel Petrescu [Constantin] 53, 97, 101, 108, 295
 Tito [Iosip Broz] 112, 141, 184, 190, 220, 332
 Titulescu Nicolae 193
 Tobescu 362-363
 Tobol 160
 Todea (gardian) 70, 77
 Togliatti Palmiro 189
 Tomorrow 32
 Toniza [Nicolae] 207
 Topa/Topă Petre 194
 Topciu Valentin 146-147, 156-157
 Traian (împărat) 179
 Traian (stradă) 320
 Tronici 289
 Trudeau Pierre Elliot 176
 Truman [Henry] 214
 „Tudor Vladimirescu” (divizie) 52, 54, 284, 368
 Tudorache (gardian) 329, 331
 Tudoran 70
 Tudose 32
 Turcu Constantin 352
 Turculeț Tiberiu 76, 82
 Tuți 244

Ț

Țapul (gardian civil) 295
 Țărau V. 20
 Țârdel Marin 360-388
 Țibanu 170-171

Țiriac [Ion] 340
 Țugui Pavel 238
 Turcanu Eugen 154, 257, 259-263, 289, 292, 295, 299, 302-303, 305-308, 311-313, 318, 347-348, 350-351, 359, 370

U

U Thant 375
 Ūberal (Avriel) Ehud 213
 Ūberal (Avriel) Helena 212-214, 216, 247
 Urdea Gheorghe (Slătinaru) 45-46, 48
 Ursu (doctor) 96
 Ursu Gheorghe 96, 130
 Ursu Romul(us) 41
 Ursu Vasile 96

V

Vadim [Tudor, Corneliu] 130
 Valeriu [Cornea] 40, 43
 Vania (ordonanță) 282
 Vasilcu 310
 Vasile 98
 Vasilescu 120
 Vasilescu (frontierist) 160-161
 Vasilescu (preot) 387
 Vasilescu Constantin 13, 40, 131, 271, 280, 360
 Vasilichi Gheorghe 319
 Vasiliu Bolnavu' 365
 Vass Ghizela 188
 Vărzaru Grigore 224
 Vârlan 228
 Vărtosu Petre/Petrache 102
 Vernescu (frații) 289
 Vicol Ioan 320
 Vijoli Aurel 43-44
 Vinogradov Vladislav 93
 Vișinescu Alexandru 107, 112, 114, 116
 Vișnievski V. 67
 Vizitui Jenică 53, 57
 Vlad Ioachim 57
 Vladimirescu Tudor 85
 „Vladimirești” (lot) 309
 Vlasopol Alex 143
 Vlădescu Mircea 52
 Vlăduț (un director) 382
 Vlăsceanu Ștefan 291
 Voicescu 139

Voiciuc Silvia 150, 156
 Voicu (gardian) 384-385
 Voin Ion 306
 Voinea Aurel 280
 Voinea (bunic) 280
 Voinea Constantin N. 384
 Voinea Octavian 262, 289, 295-
 -297, 306-308, 317
 Voitec Ștefan 187, 385
 Vuia Traian 241
 Vulcănescu Mircea 304
 Vulpe 85

W

Wagner Friderich 169
 Wagner [Richard] 217
 Weiner Gustav 225-226
 Weiss Vintilă N. 310
 Wittgenstein (familia princiară)
 310
 Wurmbrand Richard (Georgescu
 Vasile) 84, 268, 315

Z

Zaharia (general) 305

Zahariadis Nikos 184
 Zamfir (ofițer) 162
 Zamfir [Gheorghe] 177
 Zbranca Octavian 306
 Zeană Ioan/Ion 183, 186
 Zelea Codreanu Corneliu (Căpi-
 tanul) 28, 42, 183, 337, 362
 Zeller (Czeller) Ludovic 300
 Zervas Napoleon 181
 Zilber Belu 224
 Zottu Vasile 301
 Zotu Gheorghe 35-36

Index de locuri

A

Aitomilița 180
 Aiud (închisoare) 13-14, 16-17, 20-23, 25-29, 32, 34-39, 50, 52, 54, 63-64, 66, 72, 79, 86, 91, 101-102, 104, 107-108, 110-111, 115-116, 118, 120-121, 123, 127-128, 130, 135-136, 140, 147, 154, 158, 161-162, 164, 167, 171, 182-183, 185-186, 188-190, 193-194, 196, 200, 208, 217, 219, 224, 231, 248-250, 252-253, 257, 261, 266-267, 269, 271-272, 280, 282-283, 286-287, 289-296, 298-299, 301, 303-304, 309-314, 317, 322, 333, 337, 346, 349, 352, 355, 358, 360, 362, 364-365, 369-372, 374-376, 378-380
 Aiud (oraș) 26
 Alba Iulia (închisoare) 77, 301, 365
 Alba Iulia (oraș) 367, 376
 Aldeni 107
 Alep 204
 Alexandria 84, 108
 Alimănești 371
 Alma 27
 Aluniș 364, 366
 Amărăștii de Jos 267
 Arad (închisoare) 65, 118, 188, 301
 Arad (oraș) 231
 Argos Orestikon (Hrapiște) 179, 185
 Arsenal (închisoare) 369
 Atena 182-183, 198
 Aurel Vlaicu 299, 382
 Auschwitz 377
 Avdela 195
 Avlona 181

B

Bacău 34, 77-78, 116, 276-278
 Baia de Criș 222
 Baia Mare (închisoare) 105
 Baia Mare (oraș) 239
 Baia Sprie 16, 26, 28, 35, 72, 77, 105, 123, 192, 251, 283, 291, 295, 299, 301, 312, 333, 346, 379
 Balaci 262
 Balintești 98
 Balomirul de Câmp 299
 Balș 381
 Balta Brăilei, Baltă, Balta [Brăilei] 23, 25, 27-29, 32-33, 38, 330
 Barcelona 205
 Basarabi 346
 Băbiciu 290
 Băcani 115
 Băcești 260
 Băcia 241
 Băiaș 192
 Băicoi 126
 Băile Herculane 374
 Băilești 340
 Bălcești 89
 Bălți 250
 Băneasa 97, 139
 Băneasa (gara) 285
 Bărcănești 381
 Băldana 281
 Bârlad 92, 99, 104
 Becicherecu Mic 153
 Beirut 204
 Belea de Sus (Macedonia) 167
 Belgrad 70, 141, 175
 Belinț 166
 Beriu 38
 Berivooi Mici 50
 Berlin 134, 282
 Bicaz 200, 203, 217, 223-224, 226-235, 237, 239, 246-247, 316, 346

Blagoevgrad (Giumaia de Sus) 269
 Blahu Clisura/Clisura 180
 Blaj 14, 108-109
 Blejești 385
 Bobota 333
 Bohotin 257
 Boroaia 312
 Borșa 79
 Borzești 101, 188, 195, 224
 Botoroaia 341
 Botoșani (închisoare) 36, 58, 66, 83, 97, 105, 115, 123-124, 127, 131, 169
 Botoșani (oraș) 52, 117, 208, 214, 286, 312
 Brad 232
 Bradu 41
 Bragadiru 14, 197, 333, 336
 Bran 131, 133-135, 138
 Brastavățu 169
 Brașov (închisoare) 26, 30, 37, 47, 49-50, 116, 314
 Brașov (oraș) 14-15, 22-25, 29, 37, 46, 55, 60, 87, 118-119, 124, 157, 191, 210, 280, 366, 377
 Brăești 356
 Brăila 125, 137, 193-194, 283, 293, 332, 334, 344, 352, 357, 386
 Brănești 359
 Brâncovenești 54
 Brâncoveni 285
 Breaza, Grecia 194
 Bucerdea Vinoasă 312
 Buchenwald 298, 312
 Bucium 260
 București 7-8, 13-14, 16, 19, 29, 32, 35, 37-40, 53, 56, 60, 62, 66, 70, 78-80, 85-89, 91-92, 95-96, 99-104, 111, 119,

122, 125, 129, 131-138, 142-145, 147-149, 152-153, 156-157, 161, 171-173, 179-180, 183, 186, 190-191, 193, 195-198, 200, 203-210, 213-214, 219-220, 224, 227, 234, 240-242, 245-246, 249, 261, 269, 272-273, 276, 280-283, 285-286, 289-292, 294, 297-298, 301, 310-311, 313, 315-317, 319-321, 323, 332-333, 335-336, 340-344, 346, 350, 352, 355, 357-358, 360, 363-368, 371, 373, 376, 378, 382, 385
 Budapesta 57, 130, 220, 241, 361
 Buftea 365, 369
 Buhuși 80
 Bumbăcari 27, 79
 Burlești 301
 Bușteni 137, 210, 221, 241, 247
 Buzău 218, 231, 249, 273, 333, 365, 377-378, 387

C

Cacova 313
 Cahul 92
 Cairo 92
 Calea Rahovei (arest) 96
 Campo Formio 359
 Canal 21, 124, 150, 155, 192, 195, 235, 255, 289, 299, 310, 316, 333, 349, 351-353, 356-357, 362, 368, 370, 372-373, 375, 377, 387-388
 Capul Midia 29, 101, 155, 186, 191, 193, 218-219, 252, 291, 314, 336
 Caracal (lagăr) 41, 127
 Caracal (oraș) 64, 158, 363, 382, 384-385
 Caransebeș (închisoare) 66, 97, 158, 224, 249, 257, 259, 267, 269-271, 282, 290, 292, 301, 346, 358
 Carmen Sylva 28
 Castelu 187, 194-196, 218
 Cașva 55
 Cața 295
 Căvnic 77, 85, 105, 123, 164, 217, 251, 301
 Căciulați 54
 Căderea Bastiliei (loc de anchetă) 287

Călărași 196, 386
 Căldăraru 275
 Cămin 222
 Cămpina 217-218, 298
 Cămpineanca 288
 Cămpulung Moldovenesc 36
 Cămpulung Muscel 33-34, 201, 275, 358, 364, 382
 Cămpuri 322
 Cârja 315
 Centrul de Triere București (CTB) 196, 291
 Cernavodă (închisoare) 155
 Cernavodă (pod) 152
 Cernăuți 35, 59, 92, 138, 254
 Cernica (mănăstire) 186
 Cetatea Albă 362
 Chiajna 386
 Chilia Veche 66
 Chirșova 349
 Chiscani 357
 Chișinău 235, 363-364
 Chitila 297
 Cincu 13-14, 18, 20
 Ciocănești 281
 Ciuperceni 361
 Cluj/Cluj-Tribunal (închisoare) 84, 211, 230, 249, 271-272, 301, 305, 311, 313, 322, 338, 371, 374
 Cluj-minori (închisoare) 155
 Cluj-Napoca (oraș) 20, 23-24, 37, 43, 49, 52-53, 61, 72, 76, 77, 141, 152, 155-156, 229-230, 232, 283-284, 289, 303, 310, 312, 332, 338, 357, 374, 387
 Cobadin 139, 184
 Codăești/Rădești 230
 Codlea (închisoare) 13, 20, 22, 24-25, 30, 46, 71-72, 118, 269, 313, 349
 Codlea (oraș) 87
 Colibași 358
 Colonești 63
 Colțești 101
 Comani 360, 362, 371, 380
 Comanii de Jos 380
 Comănești 275
 Condița 38
 Constantinopol 201
 Constanța (închisoare) 26, 28-29, 76, 105, 152, 167, 179, 182-183, 191-194, 196, 253, 309, 314, 348, 360, 374

Constanța (oraș) 20, 26, 54, 70, 94, 143-144, 150, 152, 160, 185, 192-193, 198, 204-206, 246, 281, 292, 355, 373-374, 377, 385
 Copalnic 111
 Copăcenii 86
 Corabia 363, 383, 385
 Cornești 301
 Cosmești 100
 Cotorca 79
 Cotul Donului 53
 Covasna 317
 Craiova (închisoare) 69, 79, 84, 91, 101-102, 108, 115-116, 169, 196, 207, 301, 305, 314, 317, 336, 365, 377-378, 384-385
 Craiova (oraș) 54, 58, 70, 78-79, 85, 88-89, 92, 101-102, 110, 147, 210-211, 214, 317, 360, 362, 364, 371, 379, 382-385
 Crețești 251
 Cristuru Secuiesc, Cristur 13, 27
 CTB-Fundulea/Fundulea 102, 288
 Cucuteni 344
 Cugir 305
 Culmea 26-27, 37, 158, 183, 185, 188, 231, 257, 267, 292, 294, 315, 352, 358
 Curfol 193
 Curtea de Argeș 382

D

Dachau 184
 Daia 344
 Dăbuleni 383
 Dărmănești 274
 Dărmoxa 259
 Dedulești 192
 Dej (închisoare) 66, 77, 79, 85, 192, 217, 287, 301, 304, 338, 346
 Dej (oraș) 70, 86
 Delta Dunării 33, 76, 83, 162, 217, 357, 384
 Denisko 180
 Deva (închisoare) 26, 38, 187, 295, 301, 305, 313
 Deva (oraș) 241
 Deveselu 384
 Dimăcheni 101

Dimitrie Cantemir (sat) 251
 Doaga 358
 Dobrotești 267
 Doftana 84, 219
 Doleani 183
 Dorna Căndrenilor 66
 Dorobanțu 186
 Dorohoi 53, 71, 114, 196
 Dragoș Vodă 159
 Drăgănești-Olt 358-360, 379-380
 Drăgotești 295
 Drăguș 101
 Dridif 49
 Dudu 224, 386
 Dumbrăveni 19, 21, 35, 38, 111, 131, 171

E

Eforie Nord 246

F

Făgăraș (închisoare) 20, 78, 81, 116, 211, 215, 219, 305, 338
 Făgăraș (oraș) 13-14, 19, 21, 26, 39-41, 43, 47, 49-51, 62-63, 65-67, 87, 90, 366
 Fetea 20
 Flămânda 341, 357
 Florica 184
 Focșani 54, 217, 281, 314, 358
 Foltești 97
 Frasin 286
 Fundulea/CTB-Fundulea 102, 288

G

Gai 301
 Galata (Iași) (închisoare) 249-250, 256
 Galați (comună) 65
 Galați (închisoare) 13-14, 16, 34, 37, 54, 58, 65-66, 69, 78, 91, 97, 101-102, 105, 111, 115, 127, 157-159, 166, 183, 185, 197, 251, 253, 257, 277, 293, 299, 301, 314, 317, 333
 Galați (oraș) 28, 72, 91-94, 96-97, 101-104, 107, 121, 127, 143, 188, 191, 239, 276, 281, 304, 386
 Galda de Jos 266, 296

Galeșu/Coasta Galeș 29, 138, 179, 185, 187-188, 193-196, 314, 341, 353-356, 371, 381
 Găneasa 186
 Gârleni 277
 Geneva 193, 245
 Gheja 166
 Ghencea 203, 222-226, 336
 Gheorghieni 14
 Gherla (închisoare) 20, 22, 25-30, 36, 38, 40, 45, 50, 52-55, 57, 63-73, 75, 77-81, 83-86, 88, 111, 115, 131, 147, 154, 155, 157-159, 161-166, 169, 182, 185-186, 192-193, 196, 200, 217, 219, 247, 251, 253, 259-261, 267, 277, 280, 282, 286-287, 289, 292-295, 298-301, 303-306, 310-315, 317, 322, 327, 333, 338, 342, 346, 352, 356, 358, 360, 364, 370-373, 375

Ghermănești 154
 Ghibărleni 92, 101
 Ghimbav 87
 Gironde (bac) 330
 Giulești (cartier) 39
 Giurmaia de Sus (Blagoevgrad) 269
 Giurgeni 30, 32, 34, 38, 53-54, 64-65, 131, 159, 165-166, 169, 301
 Giurgiu 41, 198, 224, 281, 304, 341, 357
 Glodeni 291
 Gornești 301
 Gramaticova 185
 Grădina 319, 330-332
 Grebena 182, 185, 190, 194
 Grid 45
 Grind 162, 164
 Groșani 77
 Gura Văii (Netotu) 14, 41

H

Haifa 204, 205
 Hațeg 134
 Hălăucești 154
 Hășmaș 68
 Heidelberg 119
 Helsinki 175, 245
 Henig 127
 Hilișeu 219

Hotin 337
 Hrupiște (Argos Orestikon) 179, 185
 Huedin 27, 75
 Hunedoara 117
 Huși 83, 135, 187-188, 249, 251-254

I

Iași (închisoare) 38, 115, 185, 358
 Iași (oraș) 37, 42, 71, 91-92, 122, 125, 132-133, 138, 140, 154, 164, 187, 210, 231, 244, 252-253, 256, 258, 260, 282, 370
 Ibănești 97
 Ierusalim 204, 212-213
 Ileni 48
 Independența 103
 Ismail 83
 Istanbul 201-202, 204-205
 Itești 28
 Izvorul Mureșului 55

Î

Însurăței 332, 334

J

Jilava (comuna) 8, 112
 Jilava (Fortul 13) 13, 16, 20, 26, 28-30, 32, 34, 36-38, 40, 45-47, 49-50, 52-54, 57-58, 65-67, 69, 71-72, 77-80, 83-86, 91, 96-97, 101-102, 105, 107, 109-120, 123, 127-128, 130-131, 135-136, 138, 140, 146-147, 149, 153-159, 161-162, 164, 167, 169, 179, 182-183, 185-186, 188-194, 196-197, 200, 203, 205, 207-208, 211, 214-215, 217-219, 221-227, 230-231, 238, 247, 249, 253, 257-262, 267, 269, 273, 280, 282-283, 286-296, 298-299, 301, 304-305, 308, 310-312, 314-317, 319, 322, 326-328, 330-333, 337-338, 341-342, 344-346, 349, 352, 355, 358, 360, 364-365, 369-371, 374, 376-377, 379, 381

K

Kismarja 300

L

Larisa 182-183
 Lătești 71, 101, 136, 250, 299,
 338, 346, 374
 Lehliu 122, 386
 Leordeni (Argeș) 111
 Lespezi 377-378
 Liège 284
 Lima 284
 Lisa 44, 62-63
 Londra 181, 207
 Lubianka 136
 Luciu-Giurgeni/Giurgeni 30, 32,
 34, 38, 53-54, 64-65, 105,
 123, 131, 159, 165-166, 169,
 301, 319, 330-331
 Luduș 38
 Lugoj (închisoare) 14, 66, 79,
 86, 154, 197, 301
 Lugoj (oraș) 201-202
 Lunca Corbului 374
 Lupeni 381-382, 385

M

Maglavit 384
 Malmaison 16-17, 67, 101, 118-
 119, 123, 136, 152, 225, 267,
 280, 286-288, 291, 319, 326
 Malu 140
 Mamaia 340
 Mamornița 193
 Mandravela 320
 Marsilia 205, 248
 Mălini 69
 Mănăstirea 331
 Mănăstur 283, 387
 Mărășești 40, 93, 361
 Mărăști 361
 Mărgineni 58, 183, 262
 Mărunței 360-361
 Medgidia 192, 195
 Mediaș 20, 27
 Merii Petchii 336
 Mezotur 309
 Miclăușeni 371
 Miercurea Ciuc 26, 111, 273,
 299
 Mihai Bravu 287
 Mihăileni 169
 Ministerul de Interne (MAI) 60,
 71, 83, 101-102, 105, 107-112,
 115-116, 118, 123, 146, 157,
 166, 179, 183, 190-191, 196-
 197, 200, 203, 211-212, 214,

218-222, 225, 229, 234, 247-
 -248, 280, 285, 287-288, 290,
 298, 304, 306-307, 311-312,
 319, 322, 324, 326, 336, 343-
 -344, 350
 Mintiu Gherlii 20
 Mislea 26, 107, 111, 113, 117,
 119, 136, 153, 273, 299, 372
 Mogoșă 122
 Mogoșoaia 197
 Moinești 275
 Moldoveni (Porcești) 259
 Montevideo 78
 Montréal 176, 179, 184-185,
 193, 196, 199-200
 Moscova 181, 189-190, 198, 216,
 241, 335, 368
 Muntele Gramost 180
 Muntele Roșu 34
 Munții Apuseni 122, 381
 Munții Făgăraș 364, 366
 Munții Piatra Craiului 110

N

Napoli/Neapole 205, 359
 Nămolosa 281
 Netotu (Gura Văii) 14, 41
 New York 47, 185, 242
 Nicorești 358
 Nistru/Valea Nistrului 16, 28,
 66, 72, 105, 253
 Nuci 336
 Nuntași 192

O

Ocișor 322
 Ocelele Mari 83, 101, 119, 140,
 153, 155, 183, 193, 200, 287,
 296, 313
 Odessa 135
 Odobești 358
 Odorhei 14
 Oituz 361, 382
 Oncești 312
 Onești 101, 179, 187-188, 191,
 193-196, 199-200, 218-219,
 224, 230-232, 239, 247, 276,
 278, 316, 353
 Opișor 52
 Oradea (închisoare) 38, 110-111,
 118, 127, 154, 164-165, 188,
 249, 261, 317, 374
 Oradea (oraș) 43, 127, 140, 222,
 300, 358

Oravița 32
 Orăștie 38, 382
 Orlat 194
 Orșova 70
 Ostrov 14, 30, 32, 34, 38, 53,
 105, 131, 169, 253, 261, 299,
 301, 319
 Ottawa 174, 176
 Ovidiu 360, 374, 377

P

Pancevo 141
 Panciu 252, 277, 289, 358
 Pantelimon 320
 Paris 86, 131, 154, 193, 197,
 249, 255, 268, 277-279, 284-
 -285, 387
 Pașcani 259
 Pata 295
 Pădureni 235
 Pănade 57
 Părâu 47, 64
 Pârscov 249
 Pelenia 257
 Peninsula (Valea Neagră) 26, 29,
 38, 49, 58, 101, 104, 110, 136,
 138, 158, 167, 186, 188, 192,
 194-195, 217, 250-251, 253,
 277, 310, 312, 314, 341-342,
 344, 348-349, 353-354, 356,
 358, 360, 362, 371-372, 374,
 377-379, 381, 384
 Perieți 383
 Periprava 16, 26-29, 32, 37-38,
 52, 63, 131, 154, 157-159,
 161-162, 165-169, 171, 183,
 185, 188, 194, 200, 231, 257,
 267, 292, 294, 314-315, 352,
 358, 384-385
 Perivoli 185
 Petrești 382
 Petroșani 381
 Piatra Frecăței 332
 Piatra Neamț 217, 232, 234
 Piatra Olt 285
 Pierdecăuți (?) 327
 Pietroșani 342
 Pindic 55
 Pipera 26
 Pișchia 38
 Pitești (închisoare) 14, 34, 37-
 -38, 49, 50, 72, 79, 83, 101,
 161, 164, 168, 177, 185, 192,
 194, 215, 217, 219, 224-225,

249, 253, 257, 259-267, 269-270, 280, 282, 286-287, 289, 291-301, 303-304, 308-309, 311-312, 314-315, 317, 338, 341-342, 344-349, 352-353, 359, 364, 370-372, 374-375, 381
 Pitești (oraș) 49, 107, 128, 162, 249-250, 281, 294, 297, 358, 370, 382
 Pleasa 182
 Plenița 314, 384
 Ploiești (închisoare) 16, 30, 58, 188, 196, 257, 262, 295, 316, 349, 372
 Ploiești (oraș) 16, 102, 146, 210-211, 215, 281, 349, 375
 Plugova 371
 Plumbuita (mănăstire) 317
 Poarta Albă 26, 29, 38, 49, 58, 79, 84, 101, 104, 110, 136, 138, 158, 167, 185, 192, 194, 217, 247, 250-251, 277, 290-291, 301, 305, 310, 312, 314, 341-342, 344, 349, 353, 355-356, 360, 371, 373-374, 377, 381
 Podul Rizii 281
 Poiana (Poiana de Sus) 348
 Poiana Brașov 340
 Poiana de Sus (azi Poiana) 348
 Poiana Țapulii 316
 Popești-Leordeni 97, 333, 336, 386
 Porcești (Moldoveni) 259
 Potcoava 364, 366
 Praga 284
 Predeal 207-208, 243
 Prundul Bârgăului 55
 Prunișor 305
 Putila 83

R

Rahova 83, 102, 105, 111-112, 120, 151-152, 196, 224, 288, 301, 333, 345, 360, 367, 374
 Răchitoasa 164, 349, 374
 Rădești/Codăești 230
 Răstolița 54-55
 Războieni 155
 Râmnicu Sărat (închisoare) 71, 91, 96, 107, 111, 118, 127, 186, 190, 208, 250, 289, 333
 Râmnicu Vâlcea 101, 385

Râușor 30
 Recea 24
 Reghin 57
 Reșița 153, 188, 217
 Retiș 25
 Rojiște 68
 Roma 222
 Roman 370
 Roșiorii de Vede 361, 379, 386-387
 Roșu 386
 Rubla 26, 157, 315, 333, 336
 Rupea 49, 60
 Rusavăț 377

S

Salcia 13, 28-29, 32-33, 38, 54, 64-66, 131, 147, 157, 159, 161-162, 165-166, 169-171, 193-194, 200, 301, 319, 330
 Salonic 180-182, 184-186, 188, 194, 198-200
 Salzburg 286
 Samarina 183
 Satu Mare (închisoare) 85, 162, 164, 295, 301
 Satu Mare (oraș) 222
 Săliște 240
 Sărățel 247
 Sâmbăta de Sus 366
 Sămnice 38
 Scăeni 206-207
 Scheia 65
 Scorțeni 292
 Seaca de Pădure 54
 Seini 111
 Sibiu (închisoare) 26-27, 40-41, 45, 52, 54, 57, 62-65, 77, 85
 Sibiu (oraș) 20, 38, 42-43, 47, 62, 70, 190, 194, 210, 224
 Sicilia 359
 Sighetu Marmăției (închisoare) 38, 53, 96, 101, 110-111, 119, 128, 207-208
 Sighetu Marmăției (oraș) 110, 207, 300
 Sighișoara 13-14, 21, 60
 Silistra 361
 Simeria 382
 Sinaia 161, 187, 237-238, 240, 244, 280
 Slatina (închisoare) 116
 Slatina (oraș) 352, 358, 360-364, 371-372, 376-377, 380-381

Slănic 196
 Snagov 97, 111, 335
 Sofia 180
 Soroca 96, 257
 Stănceni 54
 Stejaru 185
 Stoenesti 13, 28-29, 157, 166-167
 Stoicani 196
 Stolniceni 76
 Storojineț 210
 Strâmba 13, 29, 33-34, 38, 164-166
 Studina 360, 385
 Suceava (închisoare) 66, 83, 104, 126, 154, 227, 249-250, 253, 255-262, 265-266, 273, 292, 299, 301, 312, 346
 Suceava (oraș) 370
 Sulina 143-144

Ș

Șercaia 50, 59, 87
 Șercăița 72
 Șinca 48
 Șoarș 22
 Șoimuș 303
 Șomcuta Mare 229
 Ștefan cel Mare 346
 Ștefan Vodă 253
 Ștefănești 116
 Șușița 358

T

Tașaul 387
 Tașkent 184
 Tâmașda 127
 Tămădău 102, 128
 Tăricești 122
 Tărtăria 57
 Tâncăbești 371
 Târgoviște 52
 Târgșor 26, 30, 215, 219, 251, 253, 299, 301, 375
 Târgu Jiu 79, 129, 383
 Târgu Mureș (închisoare) 40, 52-53, 57, 62, 64-66, 80, 97
 Târgu Mureș (oraș) 49, 51-57, 59-61, 63-66, 75, 80, 85, 89-90, 219, 225, 374
 Târgu Ocna 14, 84, 249, 257, 259, 261, 264-271, 274, 276, 282-283, 292, 296-297, 312, 315, 346, 352-353, 358, 369

Târnovo 194
 Teaca 49, 55
 Techirghiol 358
 Tecuci (închisoare) 257
 Tecuci (oraș) 14, 323
 Teiuș 55
 Teregovă 374
 Timiș 340
 Timișoara (închisoare) 140, 165-166, 231, 301, 304, 352
 Timișoara (oraș) 62, 70, 104-105, 122, 126, 141-142, 153, 166, 232, 323, 368, 371, 374, 383
 Tistimelu (Vasile Alecsandri) 185
 Titu 281, 297
 Toderița 14
 Toplița 53-55
 Toronto 199
 Trieste 254
 Trikala 183
 Tulcea (închisoare) 193
 Tulcea (oraș) 217, 358
 Tunis 277
 Turda 155, 377
 Turnu Măgurele (închisoare) 262
 Turnu Măgurele (oraș) 64, 377
 Turnu Severin (închisoare) 262
 Turnu Severin (oraș) 42, 81

T

Țaul 322
 Țânțăreni 378
 Țigănești 371

U

Ulmeni 123
 Ulmi 374
 Ungheni 66, 285
 Uranus 179, 189-191, 193, 196, 280, 290-291, 301, 319, 325-326
 Urziceni 125

V

Valea Călmățuiului 79, 332, 369
 Valea Neagră (Peninsula) 26, 29, 38, 49, 58, 101, 104, 110, 136, 138, 158, 167, 186, 188, 192, 194-195, 217, 250-251, 253, 277, 310, 312, 314, 341-342, 344, 348-349, 353-354, 356, 358, 360, 362, 371-372, 374, 377-379, 381, 384
 Valea Nistrului/Nistru 16, 28, 66, 72, 105, 253
 Vasile Alecsandri (Tistimelu) 185
 Vaslui 104
 Vaticani 71
 Vatra Dornei 66
 Văcărești 26-27, 34, 37, 40-41, 46, 49, 58, 60-62, 66-67, 69, 77, 79-80, 83-84, 86, 96, 102, 107, 110-111, 114-117, 119, 127, 153-154, 158, 161, 166, 169, 181, 183, 186, 190, 193-195, 207, 214-215, 217, 230, 252, 257, 259-260, 264, 266-267, 280, 283, 286, 292-293, 296,

301, 307, 309-310, 314, 317, 331, 333, 337, 358, 365
 Vălceni 215
 Vărădia 140
 Vânu Mare 239
 Vârșet 70
 Veneția de Jos 40-41, 43, 45-46, 48-50, 59, 64, 88
 Verești 101
 Veria 200
 Versailles 284
 Vetrișoara 253
 Vezendiu 217
 Vicovu de Jos 66, 238
 Videle 385-386
 Viena 72, 127, 130, 141, 212, 277
 Vieru 342
 Vișoara 261
 Vinerea 301
 Vintileanca 29
 Vișina 384
 Viștea de Sus 77
 Vladimirești (mănăstire) 317
 Vlădeni 26
 Vlăsinești 53
 Voila 18
 Vorkuta 29, 32

Y

Yalta 379

Z

Zagana 26
 Zimnicea 124-125, 324

Volumul care încheie seria *Experiențelor carcerale în România comunistă* cuprinde interviuri realizate în București cu foști deținuți, diferiți din punctul de vedere al etniei, genului, studiilor și apartenenței politice înainte de arestare. Pe lângă cele mai importante momente ale detenției, interviuații prezintă motivele arestării, derularea anchetelor și a procesului, eliberarea și reinserția socioprofesională. Mărturiile lor conturează o imagine sugestivă a sistemului penitenciar – incluzând programul zilnic, condițiile de muncă, persecuțiile, dar și viața religioasă –, completată de portrete ale gardienilor și ale altor deținuți.



www.crimelecomunismului.ro

EDITURA POLIROM

ISBN I-VI 978-973-46-0930-7
ISBN 978-973-46-2445-4



www.polirom.ro